

III

სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე

ნიშნი III

Funded
by the European Union
and the Council of Europe.

EUROPEAN UNION

COUNCIL
OF EUROPE
CONSEIL
DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

**სტრასბურგის სასამართლოს
გადაწყვეტილებები ადამიანის
უფლებათა ევროპული
კონვენციის მე-3 მუხლზე**

წიგნი III

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL
OF EUROPE   CONSEIL
DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

Strasbourg Case Law on Article 3 of the European Convention on Human Rights
(Georgian version)

Volume III

This publication has been translated under the framework of the European Union and Council of Europe Joint Programme “Reinforcing the Fight against Ill-treatment and Impunity” and published with the financial support of the Council of Europe.

ნაშრომი ითარგმნა ევროპის კავშირისა და ევროპის საბჭოს ერთობლივი პროგრამის - “არასათანადო მოპყრობისა და დაუსჯელობის აღმოფხვრის ხელშეწყობა” - ფარგლებში და გამოიცა ევროპის საბჭოს ფინანსური მხარდაჭერით.

ISBN 978-9941-0-5469-3

ISBN 978-9941-0-5472-3

© ევროპის საბჭო, 2013 წელი

სარჩევნი

გეფგენი გერმანიის წინააღმდეგ.....	5
CASE OF GÄFGEN v. GERMANY	
ჯალო გერმანიის წინააღმდეგ	75
CASE OF JALLOH v. GERMANY	
დავიდოვი და სხვები უკრაინის წინააღმდეგ.....	133
CASE OF DAVYDOV AND OTHERS v. UKRAINE	
ტარაბურკა მოლდოვის წინააღმდეგ.....	275
CASE OF TARABURCA v. MOLDOVA	

გეზგენი გერმანიის წინააღმდეგ

CASE OF GÄFGEN v. GERMANY

დიდი პალატა

გაუგენი გერმანიის წინააღმდეგ

(განაცხადი №22978/05)

გადაწყვეტილება

წინამდებარე ვერსია შესწორდა სასამართლოს
რეგლამენტის 81-ე მუხლის შესაბამისად.

სტრასბურგი

2010 წლის 1 ივნისი

*გადაწყვეტილება საბოლოოა, მაგრამ შეიძლება დაექვემდებაროს
რედაქციულ გადასინჯვას.*

საქმეზე გეფგენი გერმანიის წინააღმდეგ

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ, რომელიც დიდი პალატის სახით შეიკრიბა, შემდეგი შემადგენლობით:

ჟან-პოლ კოსტა, თავმჯდომარე,
ხრისტოს როზაკისი,
ნიკოლას ბრაცა,
ფრანსუა ტულკენსი,
ჯოზეფ კასადევალი,
ანატოლი კოვლერი,
ლილიანა მიოვიჩი,
რენატე ჯაგერი,
სვერ ერიკ იებენსი,
დანუტე იორიენე,
იან შიკუტა,
ინეტა ზიმელე,
ჯორჯ ნიკოლაუ,
ლუის ლოპეზ გუერა,
ლედი ბიანკუ,
ანნ პაუერი,
ნებოისა ვუჩინიჩი, მოსამართლეები;
და ერიკ ფრიბერგი, რეგისტრატორი,

მოითათბირა დახურულ კარს მიღმა 2009 წლის 18 მარტსა და 2010 წლის 24 მარტს და 2010 წლის 24 მარტს გამოიტანა შემდეგი გადაწყვეტილება:

პროცედურა

1. საქმეს საფუძვლად დაედო განაცხადი № 22978/05, რომელიც 2005 წლის 15 ივნისს გერმანიის წინააღმდეგ შეიტანა გერმანიის მოქალაქემ, ბ-ნმა მაგნუს გეფგენმა (შემდგომში „განმცხადებელი“), ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის (შემდგომში „კონვენცია“) 34-ე მუხლის შესაბამისად.

2. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ მოპყრობა, რომელსაც იგი დაექვემდებარა 2002 წლის 1 ოქტომბერს, პოლიციის მიერ დაკითხვისას - ბიჭის, J.-ის ადგილსამყოფელის დადგენის თაობაზე - წარმოადგენდა წამებას, რაც იკრძალება კონვენციის მე-3 მუხლით. მისი მტკიცებით, იგი კვლავ რჩებოდა ამ დარღვევის მსხვერპლად. ის აგრეთვე ამტკიცებდა, რომ მის მიმართ დაირღვა კონვენციის მე-6 მუხლით გარანტირებული სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლება, რომელიც მოიცავს ეფექტიანი დაცვის უფლებას, ასევე უფლება, არ მისცეს თვითინკრიმინაციული ჩვენება, იმ თვალსაზრისით, რომ მე-3 მუხლის დარღვევით მოპოვებული მტკიცებულება დასაშვებად ცნეს მისი საქმის სასამართლო განხილვისას.

3. განაცხადი გადაეცა სასამართლოს მესამე სექციას, ხოლო შემდგომ - მეხუთე სექციას (სასამართლოს რეგლამენტის 52-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი). 2007 წლის 10 აპრილის გადაწყვეტილებით, განაცხადი ნაწილობრივ დაშვებულად გამოაცხადა მეხუთე სექციამ, რომელიც შედგებოდა მოსამართლეებისაგან: პიერ ლორენზენი, თავმჯდომარე, სნეჟანა ბოტუჩაროვა, ვოლოდიმირ ბუტკევიჩი, მარგარიტა ცაცა-ნიკოლოვსკა, რაიტ მარუსტე, ჰაიერ ბორეგო ბორეგო, რენატე ჯაგერი, აგრეთვე კლაუდია ვესტერდიკი, სექციის რეგისტრატორი.

4. 2008 წლის 30 ივნისს მეხუთე სექციის პალატამ, შემდეგი მოსამართლეების შემადგენლობით: პიერ ლორენზენი, თავმჯდომარე, რაიტ მარუსტე, ვოლოდიმირ ბუტკევიჩი, რენატე ჯაგერი, იზაბელა ბერო-ლეფვერე, მირიანა ლაზაროვა ტრაკოვსკა, ზდრავკა კალიდიევა, აგრეთვე კლაუდია ვესტერდიკი, სექციის რეგისტრატორი, გამოიტანა გადაწყვეტილება. პალატამ ერთხმად გადაწყვიტა: არ იყო აუცილებელი, მთავრობის პირველადი არგუმენტის თაობაზე დაედგინა, რომ არ ამონურულა სამართლებრივი დაცვის ყველა შიდასახელმწიფოებრივი საშუალება. პალატამ ექვსი ხმით ერთის წინააღმდეგ დაადგინა, რომ განმცხადებელს აღარ შეეძლო პრეტენზია ჰქონოდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევის მსხვერპლის სტატუსზე. ექვსი ხმით ერთის წინააღმდეგ აგრეთვე დაადგინა, რომ არ დარღვეულა კონვენციის მე-6 მუხლი.

5. 2008 წლის 19 სექტემბრით დათარიღებული არგუმენტებით, რომლებიც სასამართლოს სამდივნომ 2008 წლის 26 სექტემბერს მიიღო, განმცხადებელი ითხოვდა საქმის დიდი პალატისთვის გადაცემას განსახილველად, კონვენციის 43-ე მუხლისა და რეგლამენტის 73-ე მუხლის შესაბამისად, ამტკიცებდა რა, რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 და მე-6 მუხლები. 2008 წლის 1 დეკემბერს დიდი პალატის კოლეგიამ ეს მოთხოვნა დააკმაყოფილა.

6. დიდი პალატის შემადგენლობა განისაზღვრა კონვენციის 27-ე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტებისა და რეგლამენტის 24-ე მუხლის შესაბამისად.

7. განმცხადებელმა და მთავრობამ სათითაოდ წარადგინეს მიმოხილვები განაცხადის არსებით მხარესთან დაკავშირებით და წერილობით უპასუხეს ერთმა-

ნეთის მიმოხილვებს. ამასთანავე, მიღებული იქნა მესამე მხარის, ბ-ნ ფრიდრის ვან მეთზლერისა და ქ-ნ სილვია მეთზლერის - ქ-ს მშობლების - კომენტარები, რომლებსაც მეხუთე სექციის თავმჯდომარემ შესთავაზა წერილობითი კომენტარების წარდგენა (კონვენციის 36-ე მუხლის მე-2 პუნქტი და რეგლამენტის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტი). ისინი წარადგენინეს ადვოკატებმა, ბ-ნმა ე. კამპფ-მა და ბ-ნმა ჰ. შილინგმა, რომლებიც პრაქტიკულ მუშაობას ეწეოდნენ მაინის ფრანკფურტში. მესამე მხარის დამატებითი არგუმენტები წარადგინა სამართლებრივი დაცვის ფონდმა („Redress Trust“), ლონდონში დაფუძნებულმა ადამიანის უფლებათა დაცვის არასამთავრობო ორგანიზაციამ, რომელიც თავმჯდომარემ მოიწვია წერილობითი კომენტარების წარსადგენად (კონვენციის 36-ე მუხლის მე-2 პუნქტი და რეგლამენტის 44-ე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტები) და რომელიც წარმოადგინეს ქ-ნმა ც. ფერსტმანმა, დირექტორმა, და ბ-ნმა ლ. ოეტემ, მრჩეველმა. მხარეებმა წერილობითი არგუმენტები წარადგინეს მიმოხილვებზე (რეგლამენტის 44-ე მუხლის მე-5 პუნქტი).

8. საქმის მოსმენა გაიმართა ადამიანის უფლებათა შენობაში, სტრასბურგი, 2009 წლის 18 მარტს (რეგლამენტის 59-ე მუხლის მე-3 პუნქტი).

სასამართლოს წინაშე გამოცხადდნენ:

(a) მთავრობის სახელით

ქ-ნი ვიტლინგ-ვოგელი, Ministerialdirigentin, იუსტიციის ფედერალური სამინისტრო, აგენტი,

ბ-ნი ჯ. ა. ფროვეინი, მაქს პლანკის სახელობის შედარებითი საჯარო სამართლისა და საერთაშორისო სამართლის ინსტიტუტის დირექტორი (ემერიტუს), ადვოკატი,

ბ-ნი მ. ბორნმანი, პროკურორი,

ბ-ნი ჯ. კოხი, საოლქო სასამართლოს მოსამართლე, მრჩეველები.

(b) განმცხადებლის სახელით

ბ-ნი მ. ჰაუშმერი,

ადვოკატი,

ბ-ნი დ. შმიდტი,

ადვოკატი;

ბ-ნი ბ. ვან ბეკერი,

ადვოკატი,

ბ-ნი შულც-ტორნაუ,

ადვოკატი, მრჩეველები,

ბ-ნი ს. შტრომი,

ბ-ნი მ. ბოლსინგერი,

ასისტენტები.

სასამართლომ მოისმინა ბ-ნ ჰაუშმერისა და ბ-ნ ფროვეინის გამოსვლები და მათი პასუხები მოსამართლეთა კითხვებზე.

ფაქტები

I. საქმის ბარემოქაჰი

9. განმცხადებელი დაიბადა 1975 წელს და ამჟამად სასჯელს იხდის შვოლმ-შტადტის ციხეში, გერმანია.

A. J.-ის მოტაცება და პოლიციის მიერ გამოძიება

10. J. იყო ბანკირების ოჯახის უმცროსი ვაჟი. ისინი ცხოვრობდნენ ფრანკფურტში, მაინზე. იგი იცნობდა განმცხადებელს, როგორც თავისი დის ნაცნობს, რომელიც სამართლის ფაკულტეტის სტუდენტი იყო.

11. 2002 წლის 27 სექტემბერს განმცხადებელმა თერთმეტი წლის J. თავის ბინაში, ფრანკფურტში, მაინზე, მოტყუებით შეიყვანა - მოიგონა, რომ მის დას იქ ქურქი დარჩა. შემდეგ მან ბიჭი დაახრჩო.

12. შემდეგ განმცხადებელმა J.-ის მშობლების საცხოვრებელ ადგილზე დატოვა ბარათი, რომ J. მოიტაცა და ერთი მილიონი ევრო მოითხოვა გამოსასყიდის სახით. ბარათში ნათქვამი იყო, რომ თუ გამტაცებლები გამოსასყიდს მიიღებდნენ და მოახერხებდნენ ქვეყნის დატოვებას, მშობლები კვლავ შეძლებდნენ შვილის ნახვას. შემდეგ განმცხადებელმა J.-ის ცხედარი წაიღო წყალსაცავზე, რომელიც კერძო საკუთრება იყო, ბირშტეინთან ახლოს, ფრანკფურტიდან ერთი საათის სავალზე, და დამბაში დამალა.

13. 2002 წლის 30 სექტემბერს, დაახლოებით დღის პირველ საათზე, განმცხადებელმა მიიღო გამოსასყიდი თანხა ტრამვაის გაჩერებაზე. იმ დროიდან იგი პოლიციამ თავისი ზედამხედველობის ქვეშ აიყვანა. მან გამოსასყიდი თანხის ნაწილი ბანკში შეიტანა თავის ანგარიშებზე, ხოლო დარჩენილი ნაწილი საკუთარ ბინაში დამალა. იმავე საღამოს პოლიციამ იგი ფრანკფურტის აეროპორტში დააპატიმრა. დაკავებისას მას სახე მინაზე არტყემევიანეს.

14. აეროპორტის პოსპიტალში იგი ექიმმა გასინჯა. მიღებული შოკისა და კანის დაზიანების გამო, განმცხადებელი ფრანკფურტის პოლიციის სათაო ოფისში გადაიყვანეს. მას გამოძიებელმა ოფიცერმა M.-მ შეატყობინა, რომ იგი ეჭვმიტანილი იყო J.-ის მოტაცებაში და განუმარტა მისი, როგორც ბრალდებულის უფლებები. კერძოდ, მას ჰქონდა დუმილისა და ადვოკატთან შეხვედრის უფლება. იგი შემდგომ დაკითხა M.-მ იმ მიზნით, რომ გაეგო J.-ის ადგილსამყოფელი. ამასობაში პოლიციამ გაჩხრიკა განმცხადებლის ბინა და აღმოაჩინა გამოსასყიდის სახით მიღებული თანხის ნახევარი და ბარათი დაგეგმილი დანაშაულის შესახებ. განმცხადებელმა ახსენა, რომ ბავშვი სხვა გამტაცებელთან იმყოფებოდა. ლამის თორმეტის ნახევარზე მას ადვოკატ Z.-სთან შეხვედრის ნება დართეს. შეხვედრა, მისივე თხოვნით, ნახევარი საათის განმავლობაში გაგრძელდა. შემდგომში მან მიუთითა, რომ F.R.-მ და M.R.-მ მოიტაცეს ბიჭი და ტბასთან ახლოს, ქოხში დამალეს.

15. 2002 წლის 1 ოქტომბერს, დილით, სანამ M. სამსახურში მივიდოდა, ფრანკფურტის პოლიციის უფროსის მოადგილემ, ბ-ნმა დაშწინა („D.“), სხვა ოფიცერს, ბ-ნ ენიგკეიტს („E.“) უბრძანა, მძიმე ფიზიკური ტკივილის მიყენების მუქარით - საჭიროების შემთხვევაში კი ასეთი ტკივილის მიყენებით - განმცხადებლისგან გაეგო ბიჭის ადგილსამყოფელი. D.-ს დაქვემდებარებული დეპარტამენტების უფროსები ადრეც არაერთგზის შეწინააღმდეგებდნენ ამგვარი ღონისძიების გამოყენებას (ქვემოთ იხ. 47-ე პუნქტი). ამის შემდეგ გამოძიებელი E. დაემუქრა განმცხადებელს, რომ თუ ბავშვის ადგილსამყოფელს არ გაამჟღავნებდა, მას ტკივილს მიაყენებდა ამ საქმისთვის საგანგებოდ განვრთნილი პირი. განმცხადებლის თქმით, გამოძიებელი აგრეთვე დაემუქრა, რომ საკანში გამოამწყვდევდა ორ უზარმაზარ შავკანიან მამაკაცთან ერთად, რომლებიც მასზე იძალადებდნენ სექსუალურად. ასევე, გამოძიებელმა მას რამდენჯერმე ნიკაპზე დაარტყა და შეანჯღღრია ისე, რომ ერთხელ თავი კედელზე მიარტყმევინა. მთავრობამ უარყო,

რომ დაკითხვისას განმცხადებელს სექსუალური ძალადობით დაემუქრნენ და ფიზიკური ზიანი მიაყენეს.

16. განმცხადებელმა, რომელსაც შეეშინდა, რომ მის მიმართ მუქარას აასრულებდნენ, დაახლოებით 10 წუთში გაამხილა J.-ის გვამის ადგილსამყოფელი.

17. შემდეგ განმცხადებელი წაიყვანეს ბირშტეინში, M.-სა და პოლიციის სხვა თანამშრომლებთან ერთად. მან უარი თქვა გამოძიებელ E.-სთან ერთად წასვლაზე. პოლიცია ელოდებოდა ვიდეოკამერის მოტანას, რათა ის წაეღოთ და ნაშაულის ადგილზე. შემდეგ განმცხადებელმა, პოლიციის სამეთაურო რგოლის ოფიცრის ბრძანების საფუძველზე, ზუსტად მიუთითა გვამის ადგილსამყოფელი, რაც ფირზე აღიბეჭდა. პოლიციამ J.-ის ცხედარი ბირშტეინის წყალსაცავთან ახლოს, დამბაში აღმოაჩინა, როგორც განმცხადებელმა მიუთითა. განმცხადებლის მტკიცებით, იგი აიძულეს, ფეხშიშველს ევლო ტყეში იმ ადგილამდე, სადაც ცხედარი გადამალა, და მიეთითებინა მისი ზუსტი ადგილმდებარეობა. მთავრობამ უარყო, რომ განმცხადებელს ფეხშიშველი სიარული აიძულეს.

18. დანაშაულის ადგილის სასამართლო-სამედიცინო შემოწმების შემდეგ პოლიციამ აღმოაჩინა განმცხადებლის მანქანის საბურავების კვალი ბირშტეინის წყალსაცავთან ახლოს. ბირშტეინიდან დაბრუნების შემდეგ, გამოძიებელ M.-ის მიერ დაკითხვისას, განმცხადებელმა აღიარა J.-ის მოტაცება და მოკვლა. შემდგომში იგი პოლიციამ წაიყვანა მის მიერვე მითითებულ სხვადასხვა ადგილას, სადაც მათ კონტინენტებში აღმოაჩინეს J.-ის სკოლის სავარჯიშოების რვეული, სასკოლო ჩანთა, ტანსაცმელი და საბეჭდი მანქანა, რომელზეც დაწერა შანტაჟის წერილი. 2002 წლის 2 ოქტომბერს ჩატარებულმა J.-ის ცხედრის აუტოფსიამ დაადასტურა, რომ J.-ს გარდაცვალების მიზეზი დახრჩობა იყო.

19. პოლიციის დაწესებულებაში დაბრუნების შემდეგ განმცხადებელს ნება დართეს, შეხვედროდა ადვოკატ N.-ს, რომელიც დედამისმა აიყვანა და რომელიც იმ დილით უშედეგოდ ცდილობდა განმცხადებელთან დაკავშირებასა და შეხვედრას.

20. 2002 წლის 1 ოქტომბრით დათარიღებულ პოლიციის საქმის მასალებში ფრანკფურტის პოლიციის უფროსის მოადგილემ, D.-მ აღნიშნა, რომ მას სჯეროდა, იმ დილით J.-ის სიცოცხლეს დიდი საფრთხე ემუქრებოდა, საჭმლის უქონლობისა და, ასევე, გარეთ არსებული ტემპერატურის გამო, თუკი საერთოდ ჯერ კიდევ ცოცხალი იყო. იმ მიზნით, რომ გადაერჩინა ბავშვის სიცოცხლე, მან უბრძანა პოლიციის ოფიცერ E.-ს, განმცხადებელს დაემუქრებოდა ისეთი ძლიერი ტკივილის მიყენებით, რომელიც კვალს არ დატოვებდა. მან დაადასტურა, რომ აღნიშნულ მოპყრობას ადგილი ექნებოდა ექიმის ზედამხედველობით. D.-მ აგრეთვე აღიარა, რომ მან პოლიციის სხვა თანამშრომელს უბრძანა, მოეპოვებინა „სიმართლის სითხე“, რასაც განმცხადებლის მიმართ გამოიყენებდა. ჩანანერის მიხედვით, მუქარა მიზნად ისახავდა მხოლოდ და მხოლოდ ბავშვის სიცოცხლის გადარჩენას და არა მოტაცების საქმეზე სისხლის სამართლებრივი დევნის გაგრძელებას. რადგან განმცხადებელმა გაამჟღავნა J.-ის ცხედრის ადგილსამყოფელი ტკივილის მუქარის შედეგად, ფაქტობრივად, არანაირი ამგვარი ღონისძიება არ გამოყენებულა მის მიმართ.

21. პოლიციის ექიმის 2002 წლის 4 ოქტომბრის სამედიცინო დასკვნამ დაადასტურა, რომ განმცხადებელს ჰქონდა ჰემატომა (7სმ x 5სმ) მკერდის არეში, კანის დაზიანება და სისხლჩაქცევები მარჯვენა მკლავსა და მუხლებზე, ხოლო წყლულები - ტერფებზე. შემდგომ სამედიცინო დასკვნაში, რომელიც 2002 წლის

7 ოქტომბრით თარიღდება, აღნიშნული იყო, რომ 2002 წლის 2 ოქტომბერს, განმცხადებლის გასინჯვისას, მას მკერდის მარცხენა მხარეს აღნიშნებოდა 5 სმ. და 4 სმ. დიამეტრის ორი ჰემატომა, აგრეთვე, კანის გარეგანი დაზიანება და სისხლიანი განაკანრები - მარცხენა მკლავზე, მუხლებსა და მარჯვენა ფეხზე, ხოლო დახურული წყლულები - ტერფებზე. დასკვნის მიხედვით, დაზიანებათა გამობატული კვალი მიუთითებდა იმაზე, რომ ისინი მიყენებული იყო გასინჯვამდე რამდენიმე დღით ადრე. დაზიანების ზუსტი მიზეზის დადგენა შეუძლებელი იყო.

22. 2002 წლის 4 ოქტომბერს - პოლიციის, 2002 წლის 4, 14 და 17 ოქტომბერს - პროკურორის, ხოლო 2003 წლის 30 იანვარს საოლქო სასამართლოს მიერ შემდგომი დაკითხვებისას განმცხადებელმა აღიარა ის, რაც 2002 წლის 1 ოქტომბერს ჩაიდინა.

23. 2003 წლის იანვარში ფრანკფურტის პროკურატურამ სისხლის სამართლებრივი დევნა დაიწყო განმცხადებლის ბრალდების საფუძველზე - ფრანკფურტის პოლიციის უფროსის მოადგილის, D.-ისა და გამომძიებელ E.-ს წინააღმდეგ - რომ მას დაემუქრნენ 2002 წლის 1 ოქტომბერს.

B. განმცხადებლის საქმეზე სისხლის სამართალწარმოება

1. სამართალწარმოება ფრანკფურტის საოლქო სასამართლოში

(ა) პირველადი განაცხადი სამართალწარმოების აკრძალვისა და მტკიცებულების დაუშვებლობის თაობაზე

24. 2003 წლის 9 აპრილს, სასამართლო მოსმენის პირველ დღეს, განმცხადებელმა, რომელსაც ადვოკატი წარმოადგენდა, შეიტანა პირველადი განაცხადი სამართალწარმოების შეწყვეტის თაობაზე. ამ საჩივრის საფუძველი იყო დაკითხვისას, აღიარებითი ჩვენების მიცემამდე, გამომძიებელ E.-ს მუქარა სასტიკი ტკივილის მიყენებისა და სექსუალური ძალადობის შესახებ. განმცხადებლის მტკიცებით, აღნიშნული მოპყრობა წარმოადგენდა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 136-ე მუხლის (ა) პუნქტისა (ქვემოთ იხილეთ პუნქტი 61) და კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას, და ითხოვდა მის წინააღმდეგ აღძრული საქმის შეწყვეტას.

25. განმცხადებელმა ასევე შეიტანა ალტერნატიული პირველადი სარჩელი, რომლითაც ითხოვდა იმის აღიარებას, რომ არც ერთი განცხადება, რომლებიც მან გააკეთა განგრძობითი (Fortwirkung) მუქარის ქვეშ საგამომძიებო ორგანოებში 2002 წლის 1 ოქტომბერს, არ გამოყენებულიყო სისხლის სამართალწარმოებისას. გარდა ამისა, განმცხადებელს ასევე უნდოდა, მიეღწია იმის აღიარებისთვის, რომ აკრძალულიყო ("Fernwirkung") სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 136-ე მუხლის (ა) პუნქტის დარღვევით მოპოვებული მტკიცებულების ყველა იმ ელემენტის (მაგალითად, ბავშვის ცხედარი) გამოყენება სისხლის სამართალწარმოებისას, რომლებიც გამომძიებისათვის ცნობილი გახდა აღიარებითი ჩვენების - ე.წ. „შხამიანი ხის ნაყოფის“ - შედეგად.

26. პირველი პირველადი სარჩელის საპასუხოდ, ფრანკფურტის საოლქო სასამართლომ 2003 წლის 9 აპრილს არ დააკმაყოფილა განმცხადებლის მოთხოვნა სისხლის სამართალწარმოების შეწყვეტის თაობაზე. როგორც სასამართლომ აღნიშნა, განმცხადებლის სარჩელის მიხედვით, გამომძიებელი E. მას დაემუქრა,

რომ პოლიციის დაწესებულებისაკენ ვერტიფერენით მიემართებოდა სპეციალისტი, რომელიც, იმ შემთხვევაში, თუ J.-ის ადგილსამყოფელს არ გაამჟღავნებდა, ყოველგვარი კვალის დატოვების გარეშე მას ისეთ აუტანელ ტკივილს მიაყენებდა, რომლის მსგავსი მანამდე არასდროს განეცადა. მუქარის დასასაბუთებლად, E.-მ ვერტიფერენის ფრთების ხმაურის იმიტაცია გააკეთა. E. აგრეთვე დაემუქრა განმცხადებელს, რომ საკანში ორ შავკანიან ზანგთან ერთად ჩაკეტავდა, რომლებიც მას გააუპატიურებდნენ. იგი ინატრებდა, რომ არასოდეს დაბადებულყო. სასამართლომ დაადგინა ის ფაქტი, რომ განმცხადებელს დაემუქრნენ დიდი ტკივილის მიყენებით, თუ იგი მსხვერპლის ადგილსამყოფელს არ გაამჟღავნებდა. თუმცა, სასამართლომ არ დაადასტურა, რომ განმცხადებელს ასევე დაემუქრნენ სექსუალური ძალადობით, ან გამოიყენეს ძალადობის სხვა ფორმა. განმცხადებლის მიმართ ტკივილის მიყენების მუქარა უკანონო იყო სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 136-ე მუხლის (ა) პუნქტის, აგრეთვე, ძირითადი კანონის 1-ლი მუხლისა და 104-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის მიხედვით (ქვემოთ იხილეთ პუნქტები 59 და 60) და წარმოადგენდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას.

27. თუმცა, განმცხადებლის მიმართ კონსტიტუციური უფლების დარღვევის მიუხედავად, სასამართლომ დაადგინა, რომ შედეგად, სისხლის სამართალწარმოება არ იყო აკრძალული და შეიძლებოდა შემდგომში გაგრძელება. სასამართლომ აგრეთვე დაადგინა, რომ მართალია, კანონმდებლობით აკრძალული იყო, მაგრამ გამოძიების აღნიშნული მეთოდების გამოყენებას არ შეუზღუდავს დაცვის უფლებები, რაც სისხლის სამართალწარმოების გაგრძელებას დააბრკოლებდა. ერთი მხრივ, განმცხადებლის მიმართ წაყენებული სერიოზული ბრალდებისა და, მეორე მხრივ, გამოძიების დროს უკანონო ქმედების გამო, კანონის უზენაესობა ისე განსაკუთრებულად და მიუღებლად არ დარღვეულა, რომ სისხლის სამართალწარმოება შეწყვეტილიყო.

28. განმცხადებლის მეორე პირველად სარჩელთან დაკავშირებით, ფრანკფურტის საოლქო სასამართლომ დაადგინა, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 136-ე მუხლის (ა) პუნქტის შესაბამისად, განმცხადებლის მიერ პოლიციის, პროკურორისა და რაიონული სასამართლოსათვის მიცემული ყველა აღიარებითი ჩვენება და განცხადება იყო დაუშვებელი, რადგან მოპოვებული იყო დაკითხვის აკრძალული მეთოდებით.

29. სასამართლომ დაადგინა, რომ 2002 წლის 1 ოქტომბერს გამომძიებელმა E.-მ გამოიყენა დაკითხვის აკრძალული მეთოდები - სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 136-ე მუხლის (ა) პუნქტის მნიშვნელობით - რაც გამოიხატა აუტანელი ტკივილის მიყენების მუქარით, თუ განმცხადებელი არ გაამჟღავნებდა ბავშვის ადგილსამყოფელს. ამდენად, განმცხადებლის მიერ ამ აკრძალული საგამოძიებო ღონისძიების შედეგად მიცემული ნებისმიერი ჩვენება იყო დაუშვებელი მტკიცებულება. მტკიცებულების დაუშვებლად ცნობა (Beweisverwertungsverbot) არ ეხებოდა მხოლოდ უკანონო მუქარის შედეგად მიცემულ ჩვენებას. ის ასევე ეხებოდა ყველა შემდგომ ჩვენებას, რომლებიც განმცხადებელმა ამ დღის შემდეგ მისცა საგამოძიებო ორგანოებს კოდექსის 136-ე მუხლის (ა) პუნქტის დარღვევის განგრძობადი ეფექტის თვალსაზრისით.

30. გამოძიების აკრძალული მეთოდის გამოყენებით გამოწვეული პროცედურული შეუსაბამობის გამოსწორება შესაძლებელი იქნებოდა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ განმცხადებელს წინასწარ განუმარტავდნენ, მომდევნო დაკითხვების დაწყებამდე, რომ ტკივილის მიყენების მუქარის ქვეშ მიცემული მისი წინა

ჩვენება არ გამოიყენებოდა მტკიცებულებად მის წინააღმდეგ. თუმცა, განმცხადებელს განემარტა მხოლოდ მისი უფლება, არ მიეცა ჩვენება და არ მიანოდეს ინფორმაცია არასათანადოდ მოპოვებული მტკიცებულების დაუშვებლობის შესახებ. ამდენად, მას არ მიეცა აუცილებელი „კვალიფიციური ინსტრუქცია“ (qualifizierte Belehrung) შემდგომი განცხადებების გაკეთებამდე.

31. თუმცა, სასამართლომ შეზღუდა დაუშვებელი მტკიცებულების წესი ზემოხსენებულ მტკიცებულებებთან დაკავშირებით და არ დააკმაყოფილა განმცხადებლის მოთხოვნა, რომ სასამართლო განხილვაზე დაუშვებლად ეცნოთ აკრძალული საგამოძიებო მეთოდების შედეგად მოპოვებული მტკიცებულების ყველა ის ელემენტი - მაგალითად, ბავშვის ცხედარი - რომლებიც საგამოძიებო ორგანოებისათვის ცნობილი გახდა განმცხადებლის ჩვენების შედეგად („Fernwirkung“). სასამართლომ დაადგინა:

„... ადგილი არ ჰქონდა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 136-ე მუხლის (ა) პუნქტის დარღვევის გრძელვადიან ეფექტს, რაც ნიშნავს, რომ მტკიცებულებები, რომლებიც ცნობილი გახდა ჩვენების მიცემის შედეგად, შეიძლება არ იყოს გამოყენებული [მტკიცებულებად]. ამ თვალსაზრისით, პალატა ეთანხმება შემრიგებლურ პოზიციას (Mittelmeinung), რომელსაც იზიარებენ თეორეტიკოსები და რომელიც გვხვდება სასამართლო გადაწყვეტილებებში ... რომლის მიხედვითაც საქმის კონკრეტულ გარემოებებში დაცული უნდა იქნას [ინტერესების] ბალანსი, კერძოდ, უნდა გაითვალისწინონ ის გარემოება, დაირღვა თუ არა უხეშად მართლწესრიგი, განსაკუთრებით კი ფუნდამენტური უფლებები, აგრეთვე გასათვალისწინებელია გამოსაძიებელი დანაშაულის სიმძიმე. ბრალდებულის ფუნდამენტურ უფლებებში ჩარევის სიმძიმის ბალანსის დადგენა - მოცემულ შემთხვევაში ფიზიკური ძალადობის მუქარა და იმ დანაშაულის სიმძიმე, რომელშიც მას ედება ბრალი და რომელიც უნდა იქნას გამოძიებული - ბავშვის დასრულებული მკვლელობა - ასევე, იმ მტკიცებულების დაუშვებლად ცნობა, რომელიც ცნობილი გახდა ბრალდებულის მიერ ჩვენების მიცემის შემდეგ, კერძოდ, გარდაცვლილი ბავშვის აღმოჩენა და აუტოფსიის შედეგები - მიიჩნევა არაპროპორციულად.

(ბ) რაიონული სასამართლოს განაჩენი

32. სასამართლო განხილვის დაწყების დღეს განმცხადებლის პირველადი განცხადების თაობაზე ზემოხსენებული განჩინების გამოტანის შემდეგ სამართალწარმოება გაგრძელდა. მომდევნო დღეს, ბრალის წაყენებისას, განმცხადებელმა აღიარა J.-ის მკვლელობა, მაგრამ განაცხადა, რომ თავდაპირველად ეს განზრახვა არ ჰქონდა. მისი ადვოკატის მტკიცებით, ბრალის აღიარებით განმცხადებელს უნდოდა პასუხისმგებლობის აღება ჩადენილ დანაშაულზე, მიუხედავად 2002 წლის 1 ოქტომბერს, დაკითხვისას გამოყენებული მეთოდებისა. რადგან სამართალწარმოება გაგრძელდა, მტკიცებულების ყველა სხვა ელემენტი, მოპოვებული განმცხადებლის თავდაპირველი ჩვენების მიცემისას, რომელთა დაუშვებლად ცნობა უნდოდა განმცხადებელს, მიღებული იქნა. 2003 წლის 28 ივლისს, სასამართლო განხილვის დასასრულს, განმცხადებელმა აღიარა, რომ იგი თავიდანვე აპირებდა ბავშვის მოკვლას. მეორე აღიარებითი ჩვენება მან აღწერა როგორც „თავისი მძიმე ბრალდების გაცნობიერების“ ერთადერთი საშუალება და „უდადეგი შესაძლო აპოლოგია ბავშვის მკვლელობისთვის“.

33. 2003 წლის 28 ივლისს ფრანკფურტის რაიონულმა სასამართლომ გან-

მცხადებელს მსჯავრი დასდო *inter alia* ადამიანის მკვლელობასა და მოტაცებაში, გამოსასყიდის მიღების მიზნით, რამაც მსხვერპლის სიკვდილი გამოიწვია. სასამართლომ უვადოდ თავისუფლების აღკვეთა შეუფარდა და დამნაშავედ ცნო განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩადენაში, რაც მაქსიმალურ სასჯელს ითვალისწინებდა (ქვემოთ იხილეთ პუნქტი 63).

34. სასამართლომ დაადგინა: საქმის განხილვისას განმცხადებელს განემარტა, რომ მას ჰქონდა დუმილის უფლება და რომ არც ერთი მისი წინა განცხადება არ გამოიყენებოდა მის წინააღმდეგ, რითაც, შესაბამისად, მისცეს ყველა აუცილებელი კვალიფიციური ინსტრუქცია. თუმცა, განმცხადებელმა კვალიფიციური ინსტრუქციის შემდგომ აღიარა J.-ის მოტაცება და მკვლელობა. სასამართლო განხილვაზე მისი განცხადებები დანაშაულის დაგეგმვის თაობაზე წარმოადგენდა არსებით, თუ არა ერთადერთ, საფუძველს სასამართლოს მიერ ფაქტის დასადგენად. განცხადებებს ასევე დაემთხვა J.-ის დის ჩვენება - შანტაჟის წერილისა და დანაშაულის დაგეგმვის ბარათის შესახებ, რომლებიც განმცხადებლის ბინაში აღმოაჩინეს. დანაშაულის ჩადენის ფაქტის დადგენა ექსკლუზიურად ეფუძნებოდა განმცხადებლის მიერ ბრალის აღიარებას სასამართლო სხდომაზე. მტკიცებულების სხვა ელემენტები აგრეთვე მიუთითებდა იმაზე, რომ მან სიმართლე თქვა ამასთან დაკავშირებით. ეს მტკიცებულებებია: აუტოფსია ბავშვის სიკვდილის მიზეზის დადგენის მიზნით, განმცხადებლის მანქანის საბურავების კვალი წყალსაცავთან ახლოს, სადაც ბავშვის ცხედარი იპოვეს, და მის ბინაში აღმოჩენილი და მის ანგარიშებზე შეტანილი გამოსასყიდი თანხა.

35. განმცხადებლის ბრალის სიმძიმის შეფასებისას სასამართლომ აღნიშნა, რომ მან მოკლა თერთმეტი წლის ბავშვი და მოითხოვა ერთი მილიონი ევრო გამოსასყიდის სახით, რათა თავისი შექმნილი მდიდარი და წარმატებული ახლგაზრდა იურისტის იმიჯი შეენარჩუნებინა. სასამართლომ არ გაიზიარა სახელმწიფო პროკურატურისა და კერძო დამხმარე პროკურორების თვალსაზრისი, რომ განმცხადებლის მიერ ბრალის აღიარება „არაფერს ნიშნავდა“, რადგან განმცხადებელმა მხოლოდ ის აღიარა, რაც ნებისმიერ შემთხვევაში უკვე დადასტურებული იყო. ის ფაქტი, რომ განმცხადებელმა თავისივე ნებით სრულად აღიარა ბრალეულობა სასამართლო განხილვაზე - თუნდაც მისი ადრე მიცემული სხვა ჩვენებები არ გამოყენებულიყო მტკიცებულებების სახით სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 136-ე მუხლის (ა) პუნქტის შესაბამისად - იყო შემამსუბუქებელი გარემოება. თუმცა, ამ აღიარების მიუხედავად, განმცხადებელს მაინც დამნაშავედ ცნობდნენ მოტაცებაში გამოსასყიდის მიღების გამო, რამაც მსხვერპლის სიკვდილი გამოიწვია. განმცხადებელს პოლიცია მეთვალყურეობდა მას შემდეგ, რაც მან მიიღო გამოსასყიდი თანხა, რომელიც მოგვიანებით მის ბინაში და საბანკო ანგარიშებზე აღმოაჩინეს. გარდა ამისა, J.-ის ცხედრის აუტოფსიამ დაადასტურა, რომ ბიჭი დაახრჩეს, ხოლო განმცხადებლის მანქანის საბურავების კვალი აღმოაჩინეს იმ ადგილზე, სადაც J.-ის ცხედარი იპოვეს.

36. სასამართლომ აგრეთვე აღნიშნა, რომ განმცხადებლის დაკითხვისას გამოყენებული იქნა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 136-ე მუხლის (ა) პუნქტით აკრძალული მეთოდები, ხოლო მიუძღოდათ თუ არა ბრალი და იყვნენ თუ არა დამნაშავეები გამომძიებელი E. და ფრანკფურტის პოლიციის უფროსის მოადგილე D., მათ წინააღმდეგ აღძრული სისხლის სამართლებრივი გამოძიება დაადგენდა. თუმცა, სავარაუდოდ, მათ მიერ ჩადენილი უკანონო ქმედება არ ამსუბუქებდა განმცხადებლის ბრალს. აღმასრულებელი ხელისუფლების პოლიციის

თანამშრომელთა უკანონო ქცევა სასამართლო ხელისუფლებას ვერ შეუშლიდა ხელს, დაედგინა და შეეფასებინა დადგენილი ფაქტები კანონის შესაბამისად.

2. სამართალწარმოება მართლმსაჯულების ფედერალური სასამართლოს წინაშე

37. მსჯავრდების მეორე დღეს, განმცხადებელმა სააპელაციო საჩივრით მიმართა მართლმსაჯულების ფედერალურ სასამართლოს. მისი მტკიცებით, რაიონულმა სასამართლომ, 2003 წლის 9 აპრილის გადაწყვეტილებით, არ დააკმაყოფილა პირველადი განაცხადი მის წინააღმდეგ სისხლის სამართალწარმოების შეწყვეტის თაობაზე. სასამართლომ აგრეთვე უარი თქვა განეცხადებინა, რომ სისხლის სამართალწარმოებისას მტკიცებულების ყველა სხვა ელემენტის გამოყენება - როგორცაა ბავშვის ცხედარი - რომლებიც საგამოძიებო ორგანოებისათვის ცნობილი გახდა უკანონოდ მოპოვებული ჩვენებით, იყო აკრძალული. განმცხადებელმა სასამართლოს წარუდგინა 2003 წლის 9 აპრილის ყველა განაცხადის ასლები თავისი დასაბუთებით. მან აგრეთვე სააპელაციო საჩივარს დაურთო რაიონული სასამართლოს 2003 წლის 9 აპრილის გადაწყვეტილების ასლი, რომლითაც არ დაკმაყოფილდა მისი მოთხოვნა სამართალწარმოების შეწყვეტის თაობაზე. პოლიციის მხრიდან მის მიმართ წამებით მუქარასთან დაკავშირებით იგი ამტკიცებდა, რომ მართლმსაჯულების ფედერალური სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის განვითარებით, ამგვარი საქციელი მტკიცებულების დაუშვებლად ცნობის „ზღვარს სცილდებოდა“ და ხელს უშლიდა სამართალწარმოებას („dass ein derartiges Verhalten das Verwertungsverbot „überspringt“ und ein Verfahrenshindernis begründet“).

38. 2004 წლის 9 მარტით დათარიღებულ მიმოხილვებში ფედერალურმა პროკურორმა აღნიშნა, რომ განმცხადებლის სააპელაციო საჩივარი აშკარად დაუსაბუთებელი იყო. მისი მტკიცებით, დაკითხვის აკრძალული მეთოდების გამოყენება არ უქმნიდა დაბრკოლებას სისხლის სამართალწარმოებას. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 136-ე მუხლის (ა) პუნქტი აშკარად ითვალისწინებდა, რომ ჩამოთვლილი ნებისმიერი აკრძალული მეთოდის გამოყენება განაპირობებდა მტკიცებულების დაუშვებლად ცნობას. განმცხადებელი არ მიუთითებდა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 136-ე მუხლის (ა) პუნქტის მე-3 ქვეპუნქტის დარღვევაზე. ნებისმიერ შემთხვევაში, არ არსებობდა არანაირი საფუძველი ამგვარი საჩივრისთვის, რადგან რაიონული სასამართლო დაეყრდნო მხოლოდ განმცხადებლის აღიარებით ჩვენებას სასამართლო განხილვის დროს, რომელიც მან მას შემდეგ მისცა, რაც მისი წინა ჩვენებები დაუშვებლად ცნეს.

39. 2004 წლის 21 მაისს მართლმსაჯულების ფედერალურმა სასამართლომ, შემდგომი დასაბუთების გარეშე, არ დააკმაყოფილა განმცხადებლის სააპელაციო საჩივარი, რადგან აშკარად დაუსაბუთებლად მიიჩნია.

3. სამართალწარმოება ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს წინაშე

40. 2004 წლის 23 ივნისს განმცხადებელმა შეიტანა სარჩელი ფედერალურ საკონსტიტუციო სასამართლოში. მიუთითებდა რა საქმეზე არსებულ ფაქტებსა და სადავო გადაწყვეტილებების შინაარსზე, ძირითადი კანონის 1-ლი მუხლის პირველი პუნქტისა და 104-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის მე-2 წინადადების შესაბამის-

სად, იგი ჩიოდა იმ მეთოდებთან დაკავშირებით, რომელთა გამოყენებითაც დაკითხა პოლიციამ 2002 წლის 1 ოქტომბრის დილას. განმცხადებლის მტკიცებით, მას დაემუქრნენ წამებითა და სექსუალური ძალადობით - იმ შემთხვევაში, თუ იგი არ გაამჟღავნებდა ბავშვის ადგილსამყოფელს. საქმეზე არსებულ გარემოებებში ეს მოპყრობა გაუთანაბრდა წამებას - კონვენციის მე-3 მუხლის მნიშვნელობით - და წარმოადგენდა ძირითადი კანონის 104-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას. ის ასევე ეწინააღმდეგებოდა ძირითადი კანონის 1-ლი მუხლით გათვალისწინებულ ადამიანური ღირსების აბსოლუტურ უფლებას, რაც სსენებული დებულებების საფუძველია. ადამიანის უფლებების ამ გაუმართლებელი დარღვევების გამო უნდა შეწყვეტილიყო სისხლის სამართალწარმოება მკვლელობის საქმეზე და აკრძალულიყო იმ მტკიცებულების გამოყენება, რომლებიც მოპოვებული იქნა აღიარებითი ჩვენების საფუძველზე, აკრძალული მეთოდების გამოყენებით.

41. 2004 წლის 14 დეკემბერს ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს კოლეგიამ, სამი მოსამართლის შემადგენლობით, დაუშვებლად მიიჩნია განმცხადებლის კონსტიტუციური სარჩელი.

42. პირველ რიგში, რადგან განმცხადებელი ჩიოდა, რომ სისხლის სამართლის სასამართლომ არ დააკმაყოფილა მოთხოვნა მის წინააღმდეგ სისხლის სამართალწარმოების შეწყვეტის თაობაზე, სასამართლომ დაადგინა, რომ მისი სარჩელი არ იყო საკმარისად დასაბუთებული და აღნიშნა: რაიონულმა სასამართლომ უკვე დაადგინა, რომ განმცხადებლის მიმართ პოლიციის მუქარა ტკივილის მიყენების თაობაზე წარმოადგენდა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 136-ე მუხლის (ა) პუნქტისა და კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას, და რომ ძირითადი კანონის 1-ლი მუხლის 1-ლი პუნქტითა და 104-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის მე-2 წინადადებით გათვალისწინებული უფლებები ხელყოფილი იქნა.

43. თუმცა, ფუნდამენტური უფლებების დარღვევა სასამართლო პროცესის მიღმა აუცილებლად არ იძლეოდა იმ დასკვნის საფუძველს, რომ სისხლის სამართლის სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომელიც ეფუძნებოდა სასამართლო განხილვაზე გამოტანილ დასკვნებს, წარმოადგენდა კონსტიტუციური კანონმდებლობის დარღვევას. მოცემულ საქმეზე სისხლის სამართლის სასამართლოებმა დაადგინეს, რომ პოლიციის მიერ გამოყენებული გამოძიების მეთოდები იყო აკრძალული, მაგრამ სამართლებრივ შედეგებთან დაკავშირებით სხვა აზრი განავითარეს. სასამართლოებმა მიიჩნიეს, რომ არ შეიძლებოდა აღნიშნული ღონისძიებების შედეგად მოპოვებული ჩვენების გამოყენება, თუმცა, არ არსებობდა არანაირი აკრძალვა კონკრეტული სისხლის სამართალწარმოების გაგრძელებასთან დაკავშირებით.

44. ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს მიხედვით, პროცედურული შეცდომა აკრძალული საგამოძიებო ღონისძიებების გამოყენებასთან დაკავშირებით შეიძლება ჩაითვალოს როგორც შიდასახელმწიფოებრივი საშუალების ამონურვა, რადგან სასამართლომ აკრძალა ამ მეთოდით მოპოვებული მტკიცებულების დასაშვებად ცნობა. ამგვარ აკრძალვას სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 136-ე მუხლის (ა) პუნქტის მე-3 ქვეპუნქტი ითვალისწინებდა პირის უფლებების წინარე დარღვევათა კომპენსაციის მიზნით. თუმცა, კანონმდებლობა არ ითვალისწინებდა იმ გარემოებებს, როდესაც არსებით პროცედურულ დარღვევებს, შესაძლოა, გამოენვია სისხლის სამართალწარმოების აკრძალვა. ასეთ გარემოებებში განმცხადებელმა ვერ შეძლო დაესაბუთებინა, გამოძიების გასაჩივრებული მეთოდების გამოყენება რატომ მოითხოვდა არა მარტო ამგვარად

გაკეთებული განცხადებების მტკიცებულებად გამოყენების აკრძალვას, და რომ უნდა შეწყვეტილიყო მის წინააღმდეგ აღძრული სისხლის სამართალწარმოება.

45. გარდა ამისა, ვინაიდან განმცხადებელი ჩიოდა, რომ რაიონულმა სასამართლომ უარი თქვა, დაუშვებლად ეცნო მუქარის ქვეშ მიცემული აღიარებითი ჩვენებით მოპოვებული მტკიცებულების ყველა ელემენტი, ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ განმცხადებლის კონსტიტუციური სარჩელიც ანალოგიურად დაუშვებლად მიიჩნია.

46. გადანყვეტილება განმცხადებლის ადვოკატს 2004 წლის 22 დეკემბერს გადაეცა.

C. შემდგომი მოვლენები

1. სისხლის სამართალწარმოება პოლიციის თანამშრომლების წინააღმდეგ

47. 2004 წლის 20 დეკემბერს რაიონულმა სასამართლომ ფრანკფურტის პოლიციის უფროსის მოადგილე D.-სა და გამომძიებელ E.-ს მიმართ გამოიტანა გამამტყუნებელი განაჩენი. სასამართლომ დაადგინა, რომ 2002 წლის 1 ოქტომბრის ღამეს D.-მ გასცა ბრძანება, დაკითხვისას განმცხადებლისათვის მიეყენებინათ ტკივილი იმ სახით, როგორც ამაზე თვითონვე მიუთითა პოლიციის საქმის მასალებში (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 20). ასეთი ქმედებით იგი მოიქცა თავის დაქვემდებარებაში მყოფი ყველა იმ დეპარტამენტის უფროსის რჩევის საწინააღმდეგოდ, რომლებიც მასთან ერთად J.-ის მოტაცების საქმეს განიხილავდნენ. დეპარტამენტის უფროსები შეეწინააღმდეგნენ აღნიშნულ ღონისძიებას, რომლის გამოყენება მან ჯერ კიდევ 2002 წლის 30 სექტემბრის საღამოს ბრძანა, ხოლო 2002 წლის 1 ოქტომბრის დილას ეს ბრძანება ორჯერ გასცა. დეპარტამენტის უფროსები არ დაემორჩილნენ ბრძანებებს და შესთავაზეს განმცხადებლის დაკითხვის გაგრძელება და J.-ის მშობლებთან დაპირისპირება. D.-მ შემდგომში უბრძანა გამომძიებელ E.-ს, დამორჩილებოდა მის მითითებებს, რომ განმცხადებლის მიმართ გამოეყენებინა წამების მუქარა, ხოლო საჭიროების შემთხვევაში ეწამებინა. ტკივილს - ექიმის ზედამხედველობით, ყოველგვარი კვალის დატოვების გარეშე - მიაყენებდა სპეციალურად განვრთნილი პოლიციის სხვა თანამშრომლი, რომელსაც პოლიციაში ვერტმფრენით მიიყვანდნენ. პოლიციის ექიმი დათანხმდა ზედამხედველობას D.-ს ბრძანების აღსრულებაზე. სასამართლომ აღნიშნა, რომ ეს ღონისძიება მიზნად ისახავდა, დაედგინათ, სად გადამალა განმცხადებელმა J. რომლის სიცოცხლესაც, D.-ის აზრით, დიდი საფრთხე ემუქრებოდა. ამდენად, D.-ის ბრძანებისამებრ, E. დაემუქრა განმცხადებელს და აგრეთვე უთხრა, რომ „სიმართლის სითხეს“ გამოიყენებდნენ. დაახლოებით ათი წუთის შემდეგ განმცხადებელმა აღიარა, რომ J. დამბაში დამალა ბირშტეინის ახლოს, წყალსაცავთან.

48. რაიონული სასამართლოს თქმით, გამომძიების მეთოდი არ იყო გამართლებული და არ დაეთანხმა, რომ აღნიშნული მეთოდის გამოყენება „აუცილებლობით“ იყო განპირობებული, რადგან იგი ეწინააღმდეგებოდა ადამიანის ღირსებას, როგორც ამას ითვალისწინებდა ძირითადი კანონის 1-ლი მუხლი. ადამიანის ღირსების პატივისცემა აგრეთვე წარმოადგენს ძირითადი კანონის 104-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის მე-2 წინადადებისა და კონვენციის მე-3 მუხლის ქვაკუთხედს. ადამიანის ღირსების დაცვა აბსოლუტურია და არ ითვალისწინებს რაიმე გამონაკლისს ან ინტერესთა ბალანსს.

49. ფრანკფურტის რაიონულმა სასამართლომ გამომძიებელ E.-ს მსჯავრი დასდო იძულების გამოყენებაში სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას. თუმცა, სასჯელის სახით, მან გაფრთხილება მისცა მსჯავრდებულს და დააკისრა გადავადებული ჯარიმის გადახდა 60 ევროს ოდენობით - ყოველდღიურად, 60 დღის განმავლობაში - რომელსაც ბრალდებული გადაიხდიდა, თუ იგი სხვა დანაშაულს ჩაიდენდა პრობაციის პერიოდში. გარდა ამისა, სასამართლომ მსჯავრი დასდო ფრანკფურტის პოლიციის უფროსის მოადგილე D.-ს თავისი ქვეშევრდომის E.-ს ნაქეზებაში, რომ მიემართა ძალადობისთვის სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას. მან ასევე გაფრთხილება მისცა D.-ს და დააკისრა გადავადებული ჯარიმის გადახდა 120 ევროს ოდენობით - ყოველდღიურად, 90 დღის განმავლობაში. განმცხადებელი მოწმის სახით ესწრებოდა აღნიშნულ სამართალწარმოებებს.

50. სასჯელის განსაზღვრისას რაიონულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ არსებობდა მნიშვნელოვანი შემამსუბუქებელი გარემოებები. მან გაითვალისწინა ის, რომ ბრალდებულების შემოფოთების ერთადერთი მიზეზი იყო J.-ის სიცოცხლის გადარჩენა, და რომ ისინი ზემდგომი ხელისუფლებისა და საზოგადოების მხრიდან უკიდურეს ზეწოლას განიცდიდნენ. იმ დროისთვის ისინი გადალილნი იყვნენ და მოქმედებდნენ ძალიან დაძაბულ და სტრესულ სიტუაციაში. ისინი არ იყვნენ წარსულში ნასამართლვეი პირები. გარდა ამისა, D.-მ თავის ქმედებებზე აიღო პასუხისმგებლობა და იმავე დღეს პოლიციის საქმის მასალებში დაწერა ახსნა-განმარტებითი ბარათი. სამართალწარმოება დიდხანს გრძელდებოდა და მედიის მხრიდან დიდი ყურადღების ცენტრში მოექცა. ბრალდებულები უკან ჩამორჩნენ თავიანთ პროფესიულ კარიერაში: D. გადაიყვანეს ჰესანის შინაგან საქმეთა სამინისტროში, ხოლო E.-ს აეკრძალა სისხლის სამართლებრივ დევნაში მონაწილეობა. გარდა ამისა, ეს გახლდათ პირველი შემთხვევა, როდესაც კონფლიქტური სიტუაცია, რომელიც იყო ამ ბრალდებულების საქმეში, შეაფასა გერმანიის სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლომ. სასამართლომ დამამძიმებელ გარემოებად მიიჩნია, რომ D. არ მოქმედებდა სპონტანურად, რადგან მან E.-ს ძალის გამოყენება წინა საღამოს უბრძანა. ამასთანავე, თავიანთი ქმედებით ბრალდებულებმა საფრთხე შეუქმნეს განმცხადებლის მსჯავრდებას მკვლელობის ჩადენაში. სასამართლომ აგრეთვე დაადგინა, რომ მართლწესრიგის შენარჩუნება არ უზრუნველყოფდა დაკისრებული ჯარიმების აღსრულებას. ბრალდებულების სისხლის სამართლებრივი მსჯავრდებით ცხადი გახდა, რომ სახელმწიფო მოხელის ბრძანება ძალის გამოყენების შესახებ, ინფორმაციის მოპოვების მიზნით, უკანონოა.

51. განაჩენი საბოლოო გახდა და ძალაში შევიდა 2004 წლის 20 დეკემბერს.

52. შემდგომში D. ტექნოლოგიის, ლოგისტიკისა და ადმინისტრაციის პოლიციის სათაო ოფისის უფროსად დაინიშნა.

2. განმცხადებლის მიერ ინიცირებული სამართალწარმოება სამსახურებრივი პასუხისმგებლობის შესახებ

53. 2005 წლის 28 დეკემბერს განმცხადებელმა მიმართა ფრანკფურტის რაიონულ სასამართლოს სამართლებრივი დახმარების თაობაზე, რომ ჰქესეს ლანდის წინააღმდეგ დაწყებულიყო სამართალწარმოება სამსახურებრივი პასუხისმგებლობის შესახებ, კომპენსაციის მიკუთვნების მიზნით. მისი მტკიცებით, იგი ტრავმირებული იყო და ფსიქოლოგიურ დახმარებას საჭიროებდა - გამოძიებისას

პოლიციის მიერ გამოყენებული მეთოდების გამო.

54. 2006 წლის 27 მარტის მიმოხილვებში ფრანკფურტის პოლიციის სათაო ოფისმა გააპროტესტა, რომ E.-ს ქმედება განმცხადებლის დაკითხვისას, 2002 წლის 1 ოქტომბერს, მიჩნეულიყო ძალადობად და გათანაბრებოდა სამსახურებრივი მოვალეობის დარღვევას.

55. 2006 წლის 28 აგვისტოს ფრანკფურტის რაიონულმა სასამართლომ არ დააკმაყოფილა განმცხადებლის სარჩელი სამართლებრივი დახმარების მიღებაზე, რაც განმცხადებელმა სააპელაციო ინსტანციაში გაასაჩივრა.

56. 2007 წლის 28 თებერვალს ფრანკფურტის სააპელაციო სასამართლომ არ დააკმაყოფილა განმცხადებლის საჩივარი, დაეთანხმა რა რაიონული სასამართლოს დასაბუთებას. მან დაადასტურა, რომ კერძოდ, პოლიციის თანამშრომლებმა D.-მ და E.-მ, როდესაც ემუქრებოდნენ განმცხადებელს, შელახეს ადამიანის ღირსება, რომელიც ხელშეუხებელია და, ამდენად, დაარღვიეს თავიანთი სამსახურებრივი მოვალეობები. თუმცა, განმცხადებელს გაუჭირდა მიზეზობრივი კავშირის დადგენა წამების მუქარასა და სავარაუდო სულიერ ზიანს შორის, რაც, სავარაუდოდ, ფსიქოლოგიურ მკურნალობას საჭიროებდა. ოფიცრების მუქარა უმნიშვნელო იყო იმ ტრავმასთან შედარებით, რომელიც ბავშვის მკვლელობის ფაქტმა გამოიწვია. გარდა ამისა, განმცხადებელს თუნდაც დაემტკიცებინა, რომ პოლიციის თანამშრომელმა ისე შეანჯღღრია იგი, თავი კედელზე მიარტყმევინა, ან ერთხელ ისე დაარტყა ხელი მკერდზე, სავარაუდოდ, ჰემატომა გამოიწვია, ასეთი ფიზიკური ზიანის მიყენება მეტისმეტად უმნიშვნელო იყო საიმისოდ, რომ კომპენსაციის ანაზღაურება მოეთხოვა. მეტიც, მისი ადამიანური ღირსების შელახვა წამების მუქარის გამო არ განაპირობებდა კომპენსაციის მიცემას, რადგან განმცხადებელს საკმარისი დაკმაყოფილება უკვე მიეკუთვნა მტკიცებულებების დაუშვებლად ცნობისა და პოლიციის თანამშრომელთა გასამართლების გამო.

57. 2008 წლის 19 იანვარს ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ, რომელმაც წარმოებაში მიიღო განმცხადებლის კონსტიტუციური სარჩელი, გააუქმა სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება და საქმე იმავე სასამართლოს დაუბრუნა. სასამართლომ დაადგინა, რომ სამართლებრივი დახმარების მიცემაზე უარის თქმით, სააპელაციო სასამართლომ დაარღვია სასამართლოს თანაბარი ხელმისაწვდომობის პრინციპი. კერძოდ, სასამართლოს მსჯელობით, განმცხადებელი ვერ შეძლებდა იმის დამტკიცებას, რომ წამების მუქარის შედეგად მას სულიერი ზიანი მიადგა. გარდა ამისა, არ იყო აშკარა, რომ ფიზიკური ზიანი, რომელიც, განმცხადებლის მტკიცებით, დაკითხვისას მიაყენეს, როცა მას ხელბორკილები ედო, შესაძლოა უმნიშვნელოდ მიჩნეულიყო. ამასთანავე, კითხვა, განმცხადებლის ადამიანური ღირსების შელახვამ განაპირობა თუ არა ზიანის ანაზღაურება იმ დაკმაყოფილების მიუხედავად, რაც მას მიეკუთვნა, იყო სამართლებრივად რთული, რომლის პრეცედენტიც არ არსებობდა საბოლოო ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილებაში. ამდენად, ეს არ უნდა გადაწყვეტილიყო სარჩელში სამართლებრივი დახმარების თაობაზე.

58. დაბრუნებულ საქმეს ამჟამად კვლავ განიხილავს ფრანკფურტის რაიონული სასამართლო.

II. შესაბამისი ეროვნული კანონმდებლობა, საერთაშორისო საჯარო და შედარებითი სამართალი და პრაქტიკა

A. ეროვნული კანონმდებლობის დებულებები

1. ძირითადი კანონი

59. ადამიანური ღირსების შესახებ ძირითადი კანონის 1-ლი მუხლის 1-ლი პუნქტის შესაბამისად:

„ადამიანური ღირსება ხელშეუვალია. მისი პატივისცემა და დაცვა ყველა სახელმწიფო უწყების მოვალეობაა.“

60. პატიმრობაში მყოფი პირების შესახებ ძირითადი კანონის 104-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის მე-2 წინადადების შესაბამისად:

„პატიმრობაში მყოფი არ შეიძლება დაექვემდებაროს სულიერ ან ფიზიკურ არასათანადო მოპყრობას.“

2. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი

61. დაკითხვის აკრძალული მეთოდების შესახებ (verbotene Vernehmungsmethoden) სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 136-ე მუხლის (ა) პუნქტის შესაბამისად:

„(1) მსჯავრდებულის თავისუფლება, მიიღოს გადაწყვეტილება და გამოხატოს თავისი სურვილი, არ უნდა იყოს ხელყოფილი არასათანადო მოპყრობით, იძულებითი დაღლილობით, ფიზიკური ხელყოფით, ნარკოტიკების გამოყენებით, წამებით, მოტყუებით ან ჰიპნოზით. იძულების გამოყენება შეიძლება მხოლოდ სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილ შემთხვევებში. მსჯავრდებულის დაშინება იმ ზომების გამოყენებით, რომლებიც სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით არ არის ნებადართული, ან უპირატესობის პერსპექტივის ჩამორთმევა, რაც კანონით არ არის გათვალისწინებული, აკრძალულია.“

(2) ღონისძიებები, რომლებიც ხელყოფს მსჯავრდებულის მეხსიერებას ან მოცემული სიტუაციის აღქმისა და გაგების უნარს (Einsichtsfähigkeit), აკრძალულია.

(3) 1-ლი და მე-2 პუნქტებით გათვალისწინებული აკრძალვა მოქმედებს იმ შემთხვევაში, თუ მსჯავრდებული დათანხმდა [შეთავაზებული ზომის გამოყენებას]. ამ აკრძალვის დარღვევით მოპოვებული ჩვენებები არც იმ შემთხვევაში უნდა იქნას გამოყენებული, თუ მსჯავრდებული დათანხმდება მათ გამოყენებას.“

3. სისხლის სამართლის კოდექსი

62. სისხლის სამართლის კოდექსის 211-ე მუხლის შესაბამისად, ადამიანის განზრახ მოკვლა კვალიფიცირდება მკვლელობად, თუ სახეზეა გარკვეული დამამძიმებელი ელემენტები - როგორცაა: ქვენაგრძნობა *cupidity*, მოტყუება, *treas-*

chery - ან თუ სხვა დანაშაულის დაფარვის მიზნით არის ჩადენილი. მკვლელობა უფადო თავისუფლების აღკვეთით ისჯება.

63. განმხილველი სასამართლოს განცხადებამ, რომ ჩადენილი დანაშაული არის განსაკუთრებული სიმძიმის, შეიძლება *inter alia* გავლენა მოახდინოს შემდგომ გადაწყვეტილებაზე - თავისუფლების აღკვეთის სასჯელის ბოლო ნაწილის პრობაციით შეცვლის შესახებ. სისხლის სამართლის კოდექსის 57-ე (ა) მუხლის შესაბამისად, სასამართლომ უფადო თავისუფლების აღკვეთა პრობაციით უნდა შეცვალოს, თუ მსჯავრდებულმა სასჯელის თხუთმეტი წელი მოიხადა. ეს გამართლებულია საზოგადოებრივი წესრიგის ინტერესებიდან გამომდინარე და პირის განსაკუთრებული სიმძიმის ბრალდება არ მოითხოვს სასჯელის აღსრულების გაგრძელებას.

B. საერთაშორისო საჯარო სამართლის დებულებები

64. წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობისა და დასჯის წინააღმდეგ კონვენციის შესამაბისად, რომელიც მიღებულია გაეროს გენერალური ასამბლეის მიერ 1984 წლის 10 დეკემბერს (რეზოლუცია 39/46) და ძალაში შევიდა 1987 წლის 26 ივნისს:

მუხლი 1

„1. ამ კონვენციის მიზნებისათვის განსაზღვრება „წამება“ ნიშნავს ნებისმიერ მოქმედებას, რომლითაც რომელიმე პირს განზრახ აყენებენ ძლიერ ტკივილს ან ტანჯვას, ფიზიკურსა და ზნეობრივს, რათა მისგან ან მესამე პირისაგან მიიღონ ცნობები ან აღიარება, დასაჯონ ქმედებისათვის, რომელიც მან ან მესამე პირმა ჩაიდინა, ან რომლის ჩადენაშიც იგი ეჭვმიტანილია, აგრეთვე დააშინონ ან აიძულონ იგი ან მესამე პირი, ან ნებისმიერი მიზეზით, რომელსაც საფუძვლად უდევს ნებისმიერი ხასიათის დისკრიმინაცია, როცა ასეთ ტკივილსა და ტანჯვას აყენებს სახელმწიფოს თანამდებობის პირი ან სხვა ოფიციალური პირი, ან მათი წაქეზებით, ნებართვითა და მდუმარე თანხმობით. ამ განსაზღვრებაში არ იგულისხმება ტკივილი და ტანჯვა, რომლებიც წარმოიშობა მხოლოდ კანონიერ სანქციათა შედეგად, ამ სანქციათა განუყოფელი ნაწილია ან შემთხვევით არის მათგან გამოწვეული.“

მუხლი 15

„ყოველი მონაწილე სახელმწიფო უზრუნველყოფს, რომ ნებისმიერი განცხადება, რომელიც, როგორც დადგინდა, გაკეთებული იყო წამების შედეგად, არ იქნას გამოყენებული მტკიცებულებად ნებისმიერი სამართალწარმოებისას, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა იგი გამოიყენება იმ პირის წინააღმდეგ, რომელსაც ბრალად ედება წამება, როგორც მტკიცებულება, რომ ეს განცხადება გაკეთდა.“

მუხლი 16

„1. ყოველი მონაწილე სახელმწიფო კისრულობს ვალდებულებას თავის იურისდიქციაში შემავალ ნებისმიერ ტერიტორიაზე თავიდან აიცილოს სასტიკი, არაადამიანური და ღირსების შემლახველი მოპყრობისა და დასჯის სხვა აქტები, რომლებსაც არ მოიცავს I მუხლში აღნიშნული წამების განსაზღვრება, როცა ასეთ აქტებს სჩადის სახელმწიფო თანამდებობის პირი ან სხვა ოფიციალური

პირი, ან მათი ნაქეზებით, ან მათი ნებართვით, ან მდუმარე თანხმობით. სახელდობრ, ვალდებულებები, რომლებსაც შეიცავს მე-10, 11, 12 და 13 მუხლები, გამოიყენება, ოღონდ მათში ნახსენები განსაზღვრება „წამება“ უნდა შეიცვალოს განსაზღვრებით „სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობისა და დასჯის სხვა ფორმები“.

C. სხვა სახელმწიფოებისა და ადამიანის უფლებათა დამცველი სხვა ორგანიზაციის პრაქტიკა

1. წამების მუქარის სამართლებრივი კვალიფიკაცია

65. რამდენიმე ორგანიზაციამ, რომლებიც ახორციელებენ მონიტორინგს წამებისა და სხვა არაჰუმანური და დამამცირებელი მოპყრობის აკრძალვის დაცვაზე, წამოჭრეს კითხვა ამ აკრძალვის მოცულობის თაობაზე, ფიზიკური ზიანის მიყენების კონტექსტში.

66. ადამიანის უფლებათა ამერიკათშორისმა სასამართლომ 2003 წლის 27 ნოემბრის გადაწყვეტილებაში (Merits, Reparations and Costs) საქმეზე „Maritza Urrutia v. Guatemala“ (Series C № 103) დაადგინა:

„85. იმ წამებასთან დაკავშირებით, რაც სახელმწიფო მოხელეებმა მიაყენეს მარიცა ურუტიას, როდესაც იგი უკანონო და თვითნებურ პატიმრობაში იმყოფებოდა, სასამართლომ დადასტურებულად მიიჩნია, რომ სავარაუდო მსხვერპლს თავზე საბურველი ჰქონდა შემოხვეული, ხელობორკილებით იყო სანოლზე მიმაგრებული, ოთახში სინათლე ენთო და რადიო მთელი ხმით იყო ჩართული, რაც მას ხელს უშლიდა დაძინებაში. ამასთანავე, იგი ექვემდებარებოდა ძალიან ხანგრძლივ დაკითხვებს, რომლის დროსაც მას უჩვენებდნენ იმ ადამიანების ფოტოსურათებს, რომლებსაც წამების კვალი ეტყობოდათ ან მოკლული იყვნენ შეიარაღებული დაპირისპირებისას, და ემუქრებოდნენ, რომ მასაც ანალოგიური სახით იხილავდნენ თავისი ოჯახის წევრები. სახელმწიფო მოხელეები მას ასევე ფიზიკური წამებითა და მოკვლით ემუქრებოდნენ, თუ არ ითანამშრომლებდა მათთან. ამ მიზნით, აჩვენებდნენ მის და ოჯახის წევრების ფოტოსურათებს და თავის მიმონერას ყოფილ ქმართან (სუპრა პუნქტი 58.6). და ბოლოს, მარიცა ურუტიას აიძულეს ვიდეოს ჩანერა, რაც შემდგომში გვატემალას ორ სატელევიზიო არხზე გავიდა. ჩანანერში იგი თავისი სურვილის სანინააღმდეგოდ აკეთებს განცხადებას, რომლის შინაარსიც მან იძულებით დაადასტურა პრესკონფერენციაზე, გათავისუფლების შემდეგ (supra პუნქტები 58.8 და 58.9). ...

92. წამების ყველა ფორმის - როგორც ფიზიკურის, ისე ფსიქოლოგიურის - აბსოლუტური აკრძალვის საერთაშორისო სამართლებრივი რეჟიმი შემუშავდა და ამ უკანასკნელთან მიმართებით აღიარებული იქნა, რომ პირისთვის ფიზიკური ზიანის მიყენების მუქარა ან რეალური საფრთხე, გარკვეული პირობების არსებობისას, განაპირობებს სულიერი სტრესის ისეთ დონეს, რომ შეიძლება ჩაითვალოს „ფსიქოლოგიურ წამებად“. ...

98. ზემოაღნიშნულის შესაბამისად, სასამართლო აცხადებს, რომ სახელმწიფომ დაარღვია ამერიკული კონვენციის მე-5 მუხლი, 1-ლი მუხლის 1-ლ პუნქტთან მიმართებით, აგრეთვე, წამების წინააღმდეგ ამერიკათშორისი კონვენციის 1-ლი და მე-6 მუხლებით გათვალისწინებული ვალდებულებები მარიცა ურუტიას საზიანოდ.“

67. წამებისა და სხვა არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან დასჯის საკითხებზე გაეროს ადამიანის უფლებათა კომისიის სპეციალურმა მომხსენებელმა გენერალური ასამბლეის წინაშე წარდგენილ 2001 წლის 3 ივლისის ანგარიშში დაადგინა (UN Doc. A/56/156): „როგორც ადამიანის უფლებათა კომიტეტის №20 ზოგად კომენტარშია აღნიშნული (1999 წლის 10 აპრილი) სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების საერთაშორისო პაქტის მე-7 მუხლის თაობაზე, სპეციალურ მომხსენებელს სურს შეახსენოს მთავრობებს, რომ წამების აკრძალვა ეხება არა მარტო ისეთ ქმედებებს, რომლებიც ინვევენ ფიზიკურ ტკივილს, არამედ, აგრეთვე ქმედებებს, რომლებიც სულიერ ტკივილს აყენებს მსხვერპლს - მაგალითად, როგორცაა დაშინება და სხვა მუქარის ფორმები“ (პუნქტი 3). მან მიუთითა, რომ „ფიზიკური წამების შიში შეიძლება თვითონვე წარმოადგენდეს სულიერ წამებას“ (პუნქტი 7). ამასთანავე, სპეციალური მომხსენებლის აზრით, „მსხვერპლისთვის ან მესამე პირისთვის ფიზიკური მთლიანობის წინააღმდეგ სერიოზული და რეალური მუქარა, მათ შორის, სიკვდილის მუქარა, შეიძლება გაუთანაბრდეს წამებას, არაადამიანურ ან ღირსების შემლახველ მოპყრობას ან დასჯას, განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, როდესაც მსხვერპლი სამართალდამცველი მოხელეების ხელშია“ (პუნქტი 8).

68. გაეროს ადამიანის უფლებათა კომიტეტმა თავის 1983 წლის 29 მარტის გადაწყვეტილებაში საქმეზე „Estrella v. Uruguay“ (კომუნიკაცია №74/1980) დაადგინა, რომ კომუნიკაციის ავტორი, საკონცერტო პიანისტი, „დაექვემდებარა სასტიკ ფიზიკურ და ფსიქოლოგიურ წამებას, მათ შორის მუქარას, რომ მას ელექტროხერხით მოაჭრიდნენ ხელებს, რათა ეიძულებინათ შეთქმულებაში მონაწილეობის აღიარება“ (პუნქტი 8.3). ადამიანის უფლებათა კომიტეტმა დაადგინა, რომ იგი დაექვემდებარა წამებას სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების საერთაშორისო პაქტის მე-7 მუხლის საწინააღმდეგოდ (ICCPR) (პუნქტი 10).

2. *წამების ან სხვა აკრძალული არასათანადო მოპყრობის შედეგად მოპოვებული მტკიცებულების დაუშვებლად ცნობა: გამორიცხვის წესი*

(a) პაქტის მონაწილე სახელმწიფოები

69. სასამართლოს წინაშე წარდგენილი მასალები ცხადყოფს, რომ არ არსებობს ცალსახა კონსენსუსი კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოთა შორის გამორიცხვის წესის მოქმედების ფარგლებზე.

(b) ადამიანის უფლებათა მონიტორინგის სხვა ორგანოები

70. გაეროს ადამიანის უფლებათა კომიტეტმა 1982 წლის 30 მაისის ზოგად კომენტარში წამებისა და სხვა არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან დასჯის შესახებ (მუხლი 7, ICCPR) განაცხადა:

„1. ... მე-7 მუხლიდან, პაქტის მე-2 მუხლთან ერთად, გამომდინარეობს, რომ სახელმწიფოებმა უნდა უზრუნველყონ ეფექტური დაცვა კონტროლის გარკვეული მექანიზმით. კომპეტენტურმა უწყებებმა ეფექტიანად უნდა გამოიძიონ საჩივრები ნებისმიერი არასათანადო მოპყრობის შესახებ. დამნაშავე პირები უნდა დაისაჯონ, ხოლო სავარაუდო მსხვერპლს ხელი უნდა მიუწვდებოდეს სამართ-

ლებრივი დაცვის ეფექტიან შიდასახელმწიფოებრივ საშუალებებზე, მათ შორის, კომპენსაციის მიღების უფლებაზე. დაცვის საშუალებებს, რაც კონტროლს ეფექტიანს ხდის, მიეკუთვნება ... სასამართლოს მიერ წამების ან მე-7 მუხლის საწინააღმდეგოდ, სხვა მოპოვების შედეგად მოპოვებული მტკიცებულების დაუშვებლად გამოცხადება ...“

71. წამებისა და სხვა არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან დასჯის შესახებ № 7 ზოგადი კომენტარი ჩანაცვლა 1992 წლის 10 მარტის № 20 ზოგადმა კომენტარმა, რომელშიც ნათქვამია:

„12. მნიშვნელოვანია, რომ მე-7 მუხლის დარღვევის თავიდან აცილების მიზნით, კანონი კრძალავდეს იმ მტკიცებულებებისა და ჩვენებების გამოყენებას სამართალწარმოებისას, რომლებიც მოპოვებულია წამების ან სხვა აკრძალული მოპყრობის შედეგად.“

72. წამების წინააღმდეგ კომიტეტმა, რომელიც გაეროს წამების წინააღმდეგ კონვენციას უწევს მონიტორინგს, 1998 წლის 11 მაისს გერმანიასთან მიმართებით დასკვნით მიმოხილვებში მიიღო რეკომენდაცია (doc. № A/53/44), რომ „შემდგომი საკანონმდებლო ყურადღება უნდა გამახვილდეს პაქტის მე-15 მუხლის მკაცრ აღსრულებაზე და მკაცრად უნდა აღიკვეთოს, რომ პირდაპირი ან ირიბი წამებით მოპოვებული ყველა მტკიცებულება არ მივიდეს გადაწყვეტილების მიმღებ მოსამართლემდე ნებისმიერი სასამართლო განხილვისას (იხილეთ პუნქტი 193).

(c) სხვა სახელმწიფოების პრეცედენტული სამართალი

73. სახელმწიფო მოხელეების უკანონო ქმედებათა შედეგად მოპოვებულ ფაქტებზე დაფუძნებული ინფორმაციის მსჯავრდებულის წინააღმდეგ ნებისმიერი ფორმით გამოყენების აკრძალვა (ეგრეთწოდებული „შხამიანი ხის ნაყოფის“ დოქტრინა) მყარად დაინერგა ამერიკის შეერთებული შტატების სამართლებრივ ტრადიციაში (მაგალითისთვის, იხილეთ, U.S. Supreme Court, № 82-1651, *ib v. Williams*, 1984 წლის 11 ივნისის გადაწყვეტილება, 467 U.S. 431 (1984), გვ. 441 et seq.; U.S. Supreme Court, № 82-5298, *Segura v. United States*, 1984 წლის 5 ივლისის გადაწყვეტილება, 468 U.S. 796 (1984), გვ. 796-97 და 815; და U.S. Supreme Court, № 07-513, *Herring v. United States*, 2009 წლის 14 იანვრის გადაწყვეტილება, 555 U.S. ... (2009), part II. A შემდგომი მითითებებით). აკრძალვა ეხება იძულებით მოპოვებულ აღიარებით ჩვენებებს (ამ საკითხთან დაკავშირებით იხილეთ, U.S. Supreme Court, № 50, *Blackburn v. Alabama*, 1960 წლის 11 იანვრის გადაწყვეტილება, 361 U.S. 199, გვ. 205-207, და U.S. Supreme Court, № 8, *Townsend v. Sain*, 1963 წლის 18 მარტის გადაწყვეტილება, 372 U.S. 293 (1963), გვ. 293 და 307-309), რაც იმას ნიშნავს, რომ თუ ბრალის აღიარებას მივყავართ დამატებით მტკიცებულებამდე, ასეთ მტკიცებულებას, ისევე როგორც აღიარებით ჩვენებას, სასამართლო ცნობს დაუშვებლად (შედარებისთვის, იხ, ციტირებულია ზემოთ, გვ. 441, და *Segura*, ციტირებულია ზემოთ, გვ. 804). მტკიცებულება უნდა გამოირიცხოს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მისი მოპოვების უპირობო მიზეზია უკანონობა. სხვა სიტყვებით რომ ითქვას, მტკიცებულებას დაუშვებლად ცნობენ, თუ შეიძლება იმის დამტკიცება, რომ ის მოპოვებულია უკანონო ქმედების შედეგად. გამორიცხვის წესი არ გამოიყენება, როდესაც არ მყარდება მიზეზ-შედეგობრივი

კავშირი პოლიციის უკანონო ქმედებასა და მტკიცებულების მოპოვებას შორის. ასეთი შემთხვევაა, მაგალითად, როდესაც პოლიცია ეყრდნობა დამოუკიდებელ წყაროს მტკიცებულების მოპოვების მიზნით (იხ. ციტირებულია ზემოთ, გვ. 441-44, and Segura, ციტირებულია ზემოთ, გვ. 796-97, 804-05 და 815 შემდგომი მითითებებით) ან, როდესაც მტკიცებულებას შეუძლია საბოლოოდ ან გარდაუვლად დაადგინოს, რომ არც ერთი კონსტიტუციური დებულება არ დარღვეულა (იხ. ციტირებულია ზემოთ, გვ. 441-44).

74. გამორიცხვის წესი ასევე გამოიყენება სხვა იურისდიქციებში. სამხრეთ აფრიკის უმაღლესმა სააპელაციო სასამართლომ დაადგინა ერთ-ერთ თავის ბოლოდროინდელ გადაწყვეტილებაში (2003 წლის 10 აპრილი) საქმეზე *Mthembu v. The State*, № 379/2007, [2008] ZASCA 51:

„დასკვნა: თანამონაწილის მტკიცებულება, რომელიც მოპოვებულია წამებით (მათ შორის უტყუარი მტკიცებულება, რომელიც მას ეფუძნება), დაუშვებელია ...

33. ... ჰაილუქსი და მეტალის ყუთი გახლდათ უტყუარი მტკიცებულება, რომელიც არსებითი იყო სახელმწიფოს საქმეზე განმცხადებლის წინააღმდეგ ქურდობის ბრალდებით. ჩვეულებრივ, როგორც აღვნიშნე, ასეთი მტკიცებულება არ უნდა ცნობილიყო დაუშვებლად, რადგან იგი არსებობს რაიმე კონსტიტუციური ნორმის დარღვევისაგან დამოუკიდებლად. მაგრამ ის აღმოაჩინა პოლიციამ რამსერუპის წამების შედეგად. არ არსებობს არანაირი საფუძველი, რომ იგივეს აღმოაჩენდა სხვა შემთხვევაში. მაშინ ამ საქმის შედეგი სხვაგვარი იქნებოდა.

34. რამსერუპმა პოლიციას დაუყოვნებლად მისცა ჩვენება მას შემდეგ, რაც მისი წამების შედეგად, მის სახლში აღმოაჩინეს მეტალის ყუთი. ის, რომ შემდგომი ჩვენება მან ნებაყოფლობით მისცა, არ გამორიცხავს იმას, რომ ჩვენებით მიწოდებული ინფორმაცია ჰაილუქსისა და მეტალის ყუთის შესახებ, ამოღებულია წამებით. ... ამდენად, არსებობს უდავო კავშირი მის წამებასა და სასამართლოში წარმოდგენილ მტკიცებულებას შორის. წამების გამო მტკიცებულება გამოუსადეგარი გახდა. ...

36. ჰაილუქსისა და მეტალის ყუთის შესახებ რამსერუპის ბრალის აღიარება ჩვენგან მოითხოვდა თვალების დახუჭვას იმ მეთოდზე, რითაც პოლიციამ ეს ინფორმაცია მოიპოვა მისგან. უფრო სერიოზულად, ეს სასამართლო პროცესის „მორალური რღვევის“ ტოლფასია. ეს „დაარღვევდა სასამართლო პროცესის ერთიანობასა და შებლაღავდა მართლმსაჯულების განხორციელებას“. გრძელვადიან პერსპექტივაში, წამებით მიღებული მტკიცებულების დაშვებულად ცნობას შეიძლება ჰქონდეს მხოლოდ კოროზიული ეფექტი სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სისტემისთვის. ჩემი აზრით, საზოგადოებრივი ინტერესი მოითხოვს მის დაუშვებლად ცნობას - მიუხედავად იმისა, ასეთი მტკიცებულება ახდენს თუ არა გავლენას სასამართლო განხილვის სამართლიანობაზე.

37. ყველა ამ მიზეზის გამო მიმჩნია, რომ რამსერუპის მტკიცებულება ჰაილუქსისა და მეტალის ყუთის შესახებ დაუშვებლად უნდა ჩაითვალოს. ...“

სამართალი

I. კონვენციის მე-3 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

75. განმცხადებელი ჩიოდა, რომ 2002 წლის 1 ოქტომბერს, პოლიციის მიერ დაკითხვისას, ის დაექვემდებარა წამებას კონვენციის მე-3 მუხლის საწინააღმდეგოდ. მისი მტკიცებით, იგი კვლავ იყო მე-3 მუხლის დარღვევის მსხვერპლი. კერძოდ, აღნიშნული მუხლის მიხედვით:

„არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს წამებას, არაადამიანურ ან ღირსების შე-
მლახველ მოპყრობას ან დასჯას.“

76. მთავრობამ გააპროტესტა ეს განცხადება იმ თვალსაზრისით, რომ გან-
მცხადებელს აღარ შეეძლო პრეტენზია ჰქონოდა მე-3 მუხლის დარღვევის მსხ-
ვერპლის სტატუსზე.

A. განმცხადებლის მსხვერპლის სტატუსი

77. კონვენციის 34-ე მუხლის შესაბამისად,

„სასამართლოს შეუძლია მიიღოს განაცხადები ნებისმიერი ფიზიკური პირისაგან,
... რომლებიც ამტკიცებენ, რომ ისინი არიან ერთ-ერთი მაღალი ხელშემკვრელი
მხარის მიერ კონვენციით ან მისი ოქმებით გათვალისწინებული უფლებების და-
რღვევის მსხვერპლნი. ...“

78. სასამართლო მიიჩნევს, რომ მოცემულ შემთხვევაში ვერ უპასუხებს კი-
თხვას - დაკარგა თუ არა განმცხადებელმა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევის
მსხვერპლის პირვანდელი სტატუსი კონვენციის 34-ე მუხლის მნიშვნელობიდან
გამომდინარე - ვიდრე, პირველ რიგში, არ დაადგენს, თუ როგორ მოექცნენ
განმცხადებელს დაკითხვისას და არ შეაფასებს ამ მოპყრობის სიმკაცრეს მე-3
მუხლის ქრილში. ამის შემდეგ შესაძლებელია დადგინდეს ხელისუფლების რეა-
გირების ადეკვატურობა.

1. სადავო მოპყრობა ეწინააღმდეგება თუ არა მე-3 მუხლს

(a) პალატის გადანყვეტილება

79. პალატამ გადანყვიტა, რომ ფრანკფურტის პოლიციის უფროსის მოადგი-
ლის D.-ის მითითების საფუძველზე, გამომძიებელი E. დაემუქრა განმცხადებელს
ფიზიკური ძალადობის შედეგად განსაკუთრებული ტკივილის მიყენებით - იმ მიზ-
ნით, რომ გაემხილა J.-ის ადგილსამყოფელი. პალატამ დაადგინა, რომ შემდგომი
მუქარა, რასაც განმცხადებელი ამტკიცებდა, ან სავარაუდო ფიზიკური ზიანი,
რომელიც დაკითხვის დროს მიაყენეს, არ დადასტურდა გონივრულ ეჭვს მიღმა.
გაითვალისწინა რა საქმეზე არსებული ყველა გარემოება, პალატამ აღნიშნული
მუქარა მიიჩნია არაადამიანურ მოპყრობად, რაც აკრძალულია მე-3 მუხლით.

(b) მხარეთა არგუმენტები

(i) განმცხადებელი

80. განმცხადებლის მტკიცებით, 2002 წლის 1 ოქტომბერს, გამომძიებელ E.-ს მიერ დაკითხვისას, იგი დაექვემდებარა მე-3 მუხლით აკრძალულ მოპყრობას. გამომძიებელი E. დაემუქრა, რომ თუ არ გაამჟღავნებდა J.-ის ადგილსამყოფელს, „ისეთ აუტანელ ტკივილს მიაყენებდა, როგორც არასოდეს განეცადა“. მისი მუქარით, ტკივილს ისე მიაყენებდნენ, რომ არანაირი კვალი არ დარჩებოდა, და რომ სპეციალურად განრთვნილი სპეციალისტი უკვე ვერტმფრენით მიემართებოდა პოლიციის დაწესებულებისაკენ. მუქარის დასასაბუთებლად, E.-მ ვერტმფრენის ფრთების ხმაურის იმიტაცია გააკეთა და დეტალურად აღწერა წამების გზით განსაცდელი ტკივილი. განმცხადებლის მტკიცებით, მის მიმართ კონკრეტული ღონისძიებები ფაქტობრივად განხორციელდა, რაც პოლიციის ექიმმა შემდგომში დაადასტურა იმ თვალსაზრისით, რომ იგი ემზადებოდა, დასწრებოდა წამებას, რათა თავიდან აეცილებინა განმცხადებლის მიერ გონების დაკარგვა ან მასზე რაიმე კვალის დატოვება პროცედურისაგან.

81. განმცხადებელი აგრეთვე ამტკიცებდა, რომ მას დაემუქრნენ სექსუალური ძალადობით; რომ საკანში ორ დიდ შავკანიან ზანგთან მოათავსებდნენ, რომლებიც მას გააუპატიურებდნენ. დაკითხვის დროს მას ასევე მიაყენეს ფიზიკური ზიანი. E.-მ მას რამდენჯერმე დაარტყა მკერდზე, რის გამოც სისხლჩაქცევა გაუჩნდა, ხოლო ერთხელ თავი კედელს მიაარტყმევინა. მან წარმოადგინა პოლიციის ექიმების ორი სამედიცინო დასკვნა, დათარიღებული 2002 წლის 4 და 7 ოქტომბრით, რაც ადასტურებდა ამ პრეტენზიას (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 21). იგი აგრეთვე ამტკიცებდა, რომ წაიყვანეს ბირშტეინში - მისი სურვილის წინააღმდეგ - და აიძულეს ფეხსაცმელების გარეშე სიარული ტყეში, სადაც მან დატოვა გვამი და, პოლიციის ბრძანებაზე, მიუთითა მისი ზუსტი ადგილმდებარეობა. აგრეთვე აიძულეს სხვა მტკიცებულებების გამჟღავნება, როდესაც ბირშტეინიდან უკან ბრუნდებოდნენ. მისი მტკიცებით, პოლიცია ემუქრებოდა მაშინაც, როდესაც უკვე იცოდნენ, რომ J. გარდაცვლილი იყო და, შესაბამისად, აიძულეს საკუთარი თავის მამხილებელი ჩვენება მიეცა, რათა მის წინააღმდეგ სისხლის სამართლებრივი დევნა გაგრძელებულიყო.

82. გაეროს წამების წინააღმდეგ კონვენციის 1-ლ და მე-15 მუხლებზე მითითებით (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 64), განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ იმ მოპყრობას, რომელსაც იგი დაექვემდებარა ბრალის აღიარების იძულების მიზნით, უნდა მიეცეს წამების კვალიფიკაცია.

(ii) მთავრობა

83. პალატის წინაშე წარდგენილ არგუმენტებში მთავრობამ აღიარა, რომ სამხუბაროდ, დაირღვა მე-3 მუხლი 2002 წლის 1 ოქტომბერს, განმცხადებლის დაკითხვისას. ამავდროულად, მთავრობამ ხაზი გაუსვა იმ გარემოებას, რომ განმცხადებელს მხოლოდ დაემუქრნენ სასტიკი ტკივილის მიყენებით, თუ იგი პოლიციას არ გაუმჟღავნებდა J.-ის ადგილსამყოფელს. მთავრობამ გააპროტესტა, რომ განმცხადებელს სექსუალური ძალადობით ემუქრებოდნენ. იგი ასევე არ დაეთანხმა, რომ განმცხადებელს ზიანი დაკითხვისას მიაყენეს და აიძულეს,

ფეხშიშველს ევლო ბირშტეინამდე. მას კანზე სისხლჩაქცევა გაუჩნდა ფრანკფურტის აეროპორტში დაპატიმრებისას. მთავრობა ხაზგასმით ამტკიცებდა, რომ ამ დრომდე, განმცხადებლის მტკიცებით, E.-მ მხოლოდ ერთხელ დაარტყა მკერდზე და მხოლოდ ერთხელ მიარტყმევინა თავი კედელზე. ეროვნულმა სასამართლოებმა არ დაადგინეს, რომ ადგილი ჰქონდა დამატებით მუქარას ან ზიანის მიყენებას.

84. მთავრობამ შემდგომში მიუთითა, რომ პოლიციის თანამშრომლებმა, D.-მ და E.-მ, დაკითხვის სადავო მეთოდი გამოიყენეს მხოლოდ იმ მიზნით, რომ J.-ის სიცოცხლე გადაერჩინათ, რომელსაც, მათი აზრით, დიდი საფრთხე ემუქრებოდა. მათ არ იცოდნენ, რომ იმ დროისთვის J. უკვე მოკლული იყო.

(iii) მესამე მხარეთა ინტერვენცია

(a) J.-ის მშობლები

85. J.-ის მშობლები დაეთანხმნენ მთავრობის არგუმენტაციას. მათი მტკიცებით, მხოლოდ ახლა ითქვა პირველად, რომ განმცხადებელს სხვადასხვა სახის დაზიანება - მათ შორის, მკერდის ქვემოთ მიყენებული - 2002 წლის 1 ოქტომბერს, დაკითხვის დროს მიაყენეს. თუმცა, განმცხადებელმა ადრე აღიარა, რომ ეს დაზიანება მას 2002 წლის 30 სექტემბერს, დაპატიმრებისას მიაყენეს. ეს აღიარება მოცემულია მის მიერ 2005 წელს გამოქვეყნებულ წიგნში (*Allein mit Gott - der Weg zurück* („ღმერთთან პირისპირ - უკან დაბრუნება“)), გვ. 57-61, რომელიც *inter alia* მის წინააღმდეგ აღძრულ სისხლის სამართლის საქმესა და სასამართლო განხილვას ეხებოდა. ქვეთავში „დაპატიმრება“ განმცხადებელმა პოლიციის ექიმის 2002 წლის 4 ოქტომბრის სამედიცინო დასკვნის ასლი დაიმოწმა (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 21), რათა ეჩვენებინა, თუ რა დაზიანება მიაყენეს მას დაპატიმრებისას 2002 წლის 30 სექტემბერს. ახლა იგივე სამედიცინო ცნობა გამოიყენა იმის დასამტკიცებლად, რომ დაზიანება დაკითხვის დროს მიადგა. ამდენად, მისი დაზიანება არ უკავშირდებოდა მის დაკითხვას 2002 წლის 1 ოქტომბერს.

(b) სამართლებრივი დაცვის ფონდი

86. კონვენციის ორგანოების დასკვნაზე მითითებით, კერძოდ, ბერძნების საქმეზე (*Commission's report*, 1969 წლის 5 ნოემბერი, (1969) 12 Yearbook 170, გვ. 461) და *Akkoç v. Turkey* (№22947/93 და 22948/93, §§ 25 და 116-17, ECHR 2000 X), სამართლებრივი დაცვის ფონდმა ხაზგასმით აღნიშნა - იმისათვის, რომ კონკრეტულ ქმედებას წამების კვალიფიკაცია მისცემოდა, არ იყო სავალდებულო ფიზიკური ზიანის მიყენება. სულიერი ზიანი, თავისი შინაარსით, წამების გავრცელებული ფორმაა. გარდა ამისა, სასამართლომ დაადასტურა, რომ მე-3 მუხლით აკრძალული საქციელის თაობაზე უბრალო მუქარას შეუძლია წამოჭრას ამ მუხლის დარღვევის საკითხი (*the third party cited Campbell and Cosans v. the United Kingdom*, 25 თებერვალი, 1982, § 26, Series A № 48). სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანოებმა, მათ შორის, *inter alia* ადამიანის უფლებათა ამერიკათშორისმა სასამართლომ (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 66), წამების შესახებ გაეროს სპეციალურმა მომხსენებელმა (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 67) და გაეროს ადამიანის უფლებათა კომიტეტმა (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 68) ამგვარადვე დაადგინეს, რომ მძიმე ფიზიკური დაზიანების შესახებ მუქარა შეიძლება წარმოადგენდეს წამებას

ან არასათანადო მოპყრობის სხვა ფორმას, რაც დამოკიდებულია საქმის გარემოებებსა და კონკრეტული პირისათვის მიყენებულ ზიანზე. ნებისმიერ შემთხვევაში, წამებასა და სხვა არასათანადო მოპყრობას შორის განსხვავების გაკეთება არ იყო აუცილებელი კონვენციის მე-3 მუხლთან მიმართებით, რადგან, წამების წინააღმდეგ გაეროს კონვენციის 1-ლი, მე-15 და მე-16 მუხლების მსგავსად (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 64), კონვენციის შესაბამისი მუხლი არ ითვალისწინებს რაიმე განსხვავებულ სამართლებრივ შედეგებს წამებისთვის, განსხვავებით აკრძალული არასათანადო მოპყრობის სხვა ფორმებისაგან. სამართლებრივი დაცვის ფონდმა - მიუთითა რა, *inter alia* საქმეზე *Labita v. Italy* ([GC], № 26772/95, § 119, ECHR 2000 IV) - ხაზგასმით აღნიშნა, რომ წამების, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან დასჯის აკრძალვა აბსოლუტურია და არანაირ გამოწვევებს, გამართლებას ან შეზღუდვას არ ითვალისწინებს, საქმის გარემოებებისა თუ მსხვერპლის საქციელის მიუხედავად.

(c) სასამართლო შეფასება

(i) შესაბამისი პრინციპების შეჯამება

87. როგორც არაერთხელ განუცხადებია სასამართლოს, მე-3 მუხლი მოიცავს დემოკრატიული საზოგადოების ფუნდამენტურ ღირებულებას. განსხვავებით კონვენციის სხვა მუხლებისაგან, მე-3 მუხლი არ ითვალისწინებს გამოწვევებს და დაუშვებლად მიიჩნევს მისგან გადახვევას მე-15 მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, თვით საგანგებო მდგომარეობის დროსაც კი, როცა საფრთხე ემუქრება ხალხის სიცოცხლეს (იხ. *Selmouni v. France* [GC], № 25803/94, § 95, ECHR 1999-V, და *Labita*, ციტირებულია ზემოთ, § 119). ყველაზე რთულ სიტუაციაშიც კი, როგორცაა ბრძოლა ტერორიზმთან და ორგანიზებული დანაშაული, კონვენცია აბსოლუტური მნიშვნელობით კრძალავს წამებასა და არაადამიანურ ან ღირსების შემლახველ მოპყრობას თუ დასჯას, შესაბამისი პირის საქციელის მიუხედავად (იხ. *Chahal v. the United Kingdom*, 15 ნოემბერი, 1996, § 79, Reports of Judgments and Decisions 1996-V, და *Labita*, ციტირებულია ზემოთ, § 119). შესაბამისად, განმცხადებლის მიერ სავარაუდოდ ჩადენილი დანაშაულის შინაარსი არ არის რელევანტური მე-3 მუხლის მიზნებისათვის (იხ. *V. v. the United Kingdom* [GC], № 24888/94, § 69, ECHR 1999-IX; *Ramirez Sanchez v. France* [GC], № 59450/00, § 116, ECHR 2006-IX; და *Saadi v. Italy* [GC], № 37201/06, § 127, ECHR 2008 ...).

88. არასათანადო მოპყრობა კონვენციის მე-3 მუხლის ფარგლებში რომ მოხვდეს, უნდა აღწევდეს სისასტიკის მინიმალურ ზღვარს. ამ ზღვარის შეფასება ფარდობითია: იგი დამოკიდებულია საქმის ყველა გარემოებაზე, როგორცაა: მოპყრობის ხანგრძლივობა, მისი ფიზიკური და სულიერი შედეგები და, ზოგიერთ საქმეში, მსხვერპლის სქესი, ასაკი და ჯანმრთელობის მდგომარეობა (იხ. *Ireland v. the United Kingdom*, 1978 წლის 18 იანვარი, § 162, Series A № 25, და *Jalloh v. Germany* [GC], № 54810/00, § 67, ECHR 2006-IX). გასათვალისწინებელია სხვა ფაქტორები - ამგვარი მოპყრობის მიზანი, განზრახვა თუ მოტივაცია (შედარებისთვის, *inter alia*, *Aksoy v. Turkey*, 1996 წლის 18 დეკემბერი, § 64, Reports 1996-VI; *Egmez v. Cyprus*, № 30873/96, § 78, ECHR 2000 XII; და *Krastanov v. Bulgaria*, № 50222/99, § 53, 2004 წლის 30 სექტემბერი), ასევე მისი კონტექსტი, როგორცაა მეტისმეტი დაძაბულობისა და ემოციების გარემო (შედარებისთვის, იხილეთ, მა-

გალითად, *Selmouni*, ციტირებულია ზემოთ, § 104, და *Egmez*, loc. cit.).

89. სასამართლომ მოპყრობა „არაადამიანურად“ მიიჩნია იმიტომ, რომ *inter alia* იგი იყო წინასწარ განზრახული, გამოიყენებოდა რამდენიმე საათის განმავლობაში და განაპირობა აქტიური ფიზიკური ხელყოფა და ინტენსიური ფიზიკური და სულიერი ტანჯვა (იხ. *Labita*, ციტირებულია ზემოთ, § 120, და *Ramirez Sanchez*, ციტირებულია ზემოთ, § 118). მოპყრობა არის „ღირსების შემლახველი,“ როდესაც იგი მსხვერპლში ინვესტს შიშს, შეშფოთებასა და არასრულფასოვნებას, რასაც შეუძლია მისი დამცირება და დაკნინება და, სავარაუდოდ, მისი ფიზიკური თუ სულიერი წინააღმდეგობის გატეხვა, ან როდესაც მიზნად ისახავს, აიძულოს მსხვერპლი თავისი სურვილის ან შეგნების წინააღმდეგ იმოქმედოს (იხ. *inter alia*, *Keenan v. the United Kingdom*, № 27229/95, § 110, ECHR 2001-III, და *Jalloh*, ციტირებულია ზემოთ, § 68).

90. იმის განსაზღვრისას, არასათანადო მოპყრობის კონკრეტული ფორმა კვალიფიცირდება თუ არა წამებად, გასათვალისწინებელია - კონვენციის მე-3 მუხლის შესაბამისად - განსხვავება ამ ცნებასა და არაადამიანური ან ღირსების შემლახველის ცნებას შორის. როგორც წინა საქმეებთან მიმართებით აღნიშნა, აშკარაა, რომ კონვენციის მიზანი იყო, ამგვარი განსხვავების გაკეთებით, სპეციალური სტიგმა მიენიჭებინა განზრახ არაადამიანური მოპყრობისათვის, რაც ძალიან მძიმე და სასტიკ ტანჯვას იწვევდა (იხ. ზემოხსენებული *Ireland v. the United Kingdom*, ციტირებულია ზემოთ, § 167; *Aksoy*, ციტირებულია ზემოთ, § 63; და *Selmouni*, ციტირებულია ზემოთ, § 96). მოპყრობის სისასტიკის გარდა, არსებობს წამების მიზანმიმართული ელემენტი, როგორც ეს აღიარებულია გაეროს კონვენციით - წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობისა და დასჯის წინააღმდეგ - რომლის 1-ლი მუხლი განსაზღვრავს წამებას, როგორც ნებისმიერ მოქმედებას, რომლითაც რომელიმე პირს განზრახ აყენებენ ძლიერ ტკივილს ან ტანჯვას, რათა *inter alia* მიიღონ ინფორმაცია, დასაჯონ ქმედებისათვის ან დაამინონ იგი (იხ. *Akkoç*, ციტირებულია ზემოთ, § 115).

91. სასამართლო შემდგომში იმეორებს, რომ მე-3 მუხლით აკრძალული ქმედების მუქარა, იმ პირობით, რომ ის საკმარისად რეალური და მალე განხორციელებადია, შესაძლოა ეწინააღმდეგებოდეს აღნიშნულ დებულებას. ამდენად, პირის წამების მუქარა შეიძლება წარმოადგენდეს, სულ მცირე, არაადამიანურ მოპყრობას (შედარებისთვის, *Campbell and Cosans*, ციტირებულია ზემოთ, § 26).

92. იმ მტკიცებულების შეფასებისას, რომელსაც ეფუძნება გადაწყვეტილება - დაირღვა თუ არა მე-3 მუხლი - სასამართლო სარგებლობს „გონივრულ ეჭვს მიღმა“ მტკიცებულების სტანდარტით. თუმცა, ამგვარი მტკიცებულება შეიძლება გამომდინარეობდეს საკმარისად ძლიერი, მკაფიო და ურთიერთთანხვედრი ინტერვენციის ან ფაქტების მსგავსი მყარი პრეზუმფციების თანაარსებობიდან (იხ. *Jalloh*, ციტირებულია ზემოთ, § 67, და *Ramirez Sanchez*, ციტირებულია ზემოთ, § 117). კერძოდ, სასამართლომ დაადგინა, რომ როდესაც პირი პოლიციის მიერ დაპატიმრებისას ჯანმრთელია, სახელმწიფო ვალდებულია დაასაბუთოს, თუ რამ გამოიწვია აღნიშნული დაზიანება, რისი შეუსრულებლობაც წამოჭრის საკითხს კონვენციის მე-3 მუხლის შესაბამისად (შედარებისთვის, *Tomasi v. France*, 27 აგვისტო, 1992, § 110, Series A № 241 A; *Ribitsch v. Austria*, 4 დეკემბერი, 1995, § 34, Series A № 336; *Aksoy*, ციტირებულია ზემოთ, § 61; და *Selmouni*, ციტირებულია ზემოთ, § 87).

93. როდესაც არის ბრალდებები კონვენციის მე-3 მუხლის შესაბამისად, სასამართლომ განსაკუთრებით ზედმინევენით უნდა გამოიკვლიოს (იხ. *Matko v. Slo-*

venia, № 43393/98, § 100, 2 November 2006, and Vladimir Romanov v. Russia, № 41461/02, § 59, 24 ივლისი, 2008). თუმცა, როდესაც ხორციელდება შიდასახელმწიფოებრივი სამართალწარმოება, სასამართლომ ფაქტების დამდგენი ეროვნული სასამართლოების შეფასება არ უნდა ჩაანაცვლოს თავისი შეფასებით და, ზოგადად მიღებული წესის თანახმად, ამ სასამართლოებმა უნდა შეაფასონ მათ წინაშე წარდგენილი მტკიცებულება (იხ. Klaas v. Germany, 22 სექტემბერი, 1993, § 29, Series A № 269, და Jasar v. "the former Yugoslav Republic of Macedonia", № 69908/01, § 49, 15 თებერვალი, 2007). მართალია, სასამართლო არ იზღუდება ეროვნული სასამართლოების მიერ დადგენილი დასკვნებით, ჩვეულებრივ გარემოებებში იგი მოითხოვს დასაბუთებულ არგუმენტებს, რაც იმ დასკვნამდე მიიყვანს, რომ არ დაეთანხმოს ამ სასამართლოების მიერ დადგენილ ფაქტებს.

(ii) აღნიშნული პრინციპების გამოყენება წინამდებარე საქმეში

(a) სასამართლოს მიერ ფაქტების შეფასება

94. იმ მოპყრობის შესაფასებლად, რასაც განმცხადებელი დაექვემდებარა 2002 წლის 1 ოქტომბერს, სასამართლო აღნიშნავს: მხარეებს არ გაუპროტესტებიათ, რომ იმ დილით, დაკითხვისას, ფრანკფურტის პოლიციის უფროსის მოადგილის ბრძანების საფუძველზე, გამოძიებელი E. აუტანელი ტკივილის მიყენებით დაემუქრა განმცხადებელს, თუ არ გაამჟღავნებდა J.-ის ადგილსამყოფელს. პროცედურა, რომელიც არანაირ კვალს არ დატოვებდა, უნდა ჩატარებინა სპეციალურად ამ მიზნით განვრთნილ პოლიციის თანამშრომელს, უკვე პოლიციისაკენ რომ მიემართებოდა ვერტმფრენით. აღნიშნული პროცედურა სამედიცინო ზედამხედველობით უნდა ჩატარებულყო. ფაქტობრივად, ეს დადასტურა ფრანკფურტის რაიონულმა სასამართლომ, როგორც განმცხადებლის, ისე პოლიციის თანამშრომლების წინააღმდეგ აღძრული სისხლის სამართალწარმოებისას (ზემოთ იხილეთ: პუნქტი 26 და პუნქტი 47). გარდა ამისა, D.-ს მიერ პოლიციის საქმის მასალებში ჩადებული განმარტებითი ბარათიდან (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 20) და D.-ს წინააღმდეგ აღძრულ სისხლის სამართლის საქმეზე ეროვნული სასამართლოს დასკვნიდან გამომდინარე, აშკარად ჩანს (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 47), რომ D. მიზნად ისახავდა, საჭიროების შემთხვევაში, აესრულებინა მუქარა „სიმართლის სითხის“ დახმარებით და მან განმცხადებელი გააფრთხილა, რომ ამ მუქარას დაუყოვნებლივ აასრულებდა.

95. რადგან D.-მ რამდენჯერმე უბრძანა მისდამი დაქვემდებარებული დეპარტამენტების ხელმძღვანელებს, საჭიროების შემთხვევაში, განმცხადებლის მიმართ ძალადობა გამოეყენებინათ - სანამ საბოლოოდ E.-ს უბრძანებდა, განმცხადებელს წამებით დამუქრებოდა (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 47) - მისი ბრძანება არ შეიძლება ჩაითვალოს სპონტანურ აქტად, სახეზე იყო განზრახვის აშკარა ელემენტი. ამასთანავე, როგორც შემდგომში ჩანს, განმცხადებელი, როდესაც იგი დააპატიმრეს, ხელბორკილებით იმყოფებოდა დაკითხვის ოთახში (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 57) და, ამდენად, იყო განსაკუთრებული მოწყვლადობისა და შეზღუდვის მდგომარეობაში. სასამართლო, ითვალისწინებს რა ეროვნული სასამართლოების დასკვნებსა და საქმეზე არსებულ მასალებს, დარწმუნებულია, რომ პოლიციის თანამშრომლებმა დაკითხვის სადავო მეთოდი მხოლოდ იმ იმედით გამოიყენეს, რომ შესაძლებელი იყო J.-ის სიცოცხლის გადარჩენა.

96. სასამართლო შემდგომში აღნიშნავს, რომ განმცხადებლის მტკიცებით, იგი ასევე დაექვემდებარა ფიზიკურ ხელყოფას და სექსუალური ძალადობის მუქარას. ამ ბრალდებების შეფასებისას, რომლებიც მთავრობამ გააპროტესტა, იყო თუ არა დადასტურებული გონივრულ ეჭვს მიღმა, სასამართლო ადგენს, რომ განმცხადებლის მიერ წარდგენილი სამედიცინო დასკვნების თვალსაზრისით, მისი მტკიცება - დაკითხვისას ფიზიკური ზიანის მიყენებაზე - მთლიანად არ არის დაუსაბუთებელი. ეს დასკვნები მიუთითებს, რომ განმცხადებელმა ნამდვილად მიიღო დარტყმა მკერდში სამედიცინო შემოწმებამდე რამდენიმე დღით ადრე.

97. თუმცა, სასამართლო ასევე ითვალისწინებს მთავრობის განმარტებასა და J.-ის მშობლების არგუმენტებს განმცხადებლის დაზიანებების მიზეზთან დაკავშირებით. მათი მტკიცებით - მიუთითებდნენ რა განმცხადებლის განცხადებას თავის წიგნში, რომელიც 2005 წელს გამოაქვეყნა - ყველა დაზიანება, მათ შორის, კანზე სისხლჩაქცევები, რაც მას უპირობოდ ჰქონდა, გაუჩნდა დაპატიმრების დროს, როდესაც სახე მიწას არტყმევინეს (ზემოთ იხილეთ პუნქტები: 13 და 14). სასამართლო აგრეთვე აღნიშნავს, რომ ეროვნულმა სასამართლოებმა არ დაადასტურეს განმცხადებლის სხვა დამატებითი ბრალდებები. როგორც ჩანს, განმცხადებელმა არ წამოჭრა ბრალდება დაპატიმრებისას მისთვის ფიზიკური ზიანის მიყენების თაობაზე ეროვნული სასამართლოების წინაშე, რომელთაც ჰქონდათ მტკიცებულების მოსმენისა და შეფასების უფლებამოსილება (კერძოდ, ზემოთ იხილეთ პუნქტი 26). მეტიც, სამედიცინო დასკვნებში არ იყო არანაირი მითითება დაზიანების საყარაუდო მიზეზებთან დაკავშირებით (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 21).

98. ზემოხსენებულის შესაბამისად, სასამართლოს არ შეუძლია დაადგინოს, რომ განმცხადებლის საჩივარი დაკითხვისას ფიზიკური ზიანის მიყენების თაობაზე, სექსუალური ძალადობის გამოყენებასთან ერთად, დადასტურებულია გონივრულ ეჭვს მიღმა.

99. სასამართლო შემდგომში აღნიშნავს, რომ განმცხადებლის არგუმენტების მიხედვით, იგი კვლავ დაექვემდებარა მე-3 მუხლით აკრძალულ მოპყრობას იმ კუთხით, რომ ბირშტეინის ტყეში ფეხშიშველი სიარული აიძულეს და აშკარად აიძულეს გვამის ადგილსამყოფელის მითითება და სხვა მტკიცებულებების გამჟღავნება. მთავრობა არც ამ ბრალდებებს დაეთანხმა. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ხელისუფლების ორგანოების დასკვნების მიხედვით, დაკითხვის შემდეგ განმცხადებელი დათანხმდა პოლიციის თანამშრომლებს, გაჰყოლოდა წყალსაცავზე, სადაც მან J.-ის ცხედარი დამალა (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 17). არაფერი მიუთითებს იმაზე, რომ პოლიციის რომელიმე თანამშრომელმა განმცხადებელს სიტყვიერი მუქარით აიძულა ბირშტეინში გაყოლა, რათა გვამის ზუსტი ადგილმდებარეობა მიეთითებინა. თუმცა, ღიად რჩება კითხვა, განმცხადებლის მიერ მტკიცებულების გამჟღავნებას ბირშტეინში ჰქონდა თუ არა - და რამდენად ჰქონდა - მიზეზობრივი კავშირი მუქარასთან პოლიციის დაწესებულებაში, რაც მე-6 მუხლის შესაბამისად უნდა განიხილოს. იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ სამედიცინო დასკვნებში ენერა წყლულების დიაგნოზი განმცხადებლის ტერფებზე (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 21), სასამართლო ადგენს: ის ბრალდება, რომ მას ფეხშიშველი სიარული აიძულეს, არ არის საფუძველს მოკლებული. თუმცა, ეროვნულმა სასამართლოებმა - განიხილეს რა მათ წინაშე წარმოდგენილი მტკიცებულება, რომელიც თავიდან არც თვითონ განმცხადებელს უხსენებია შიდასახელმწიფოებრივი საქმის წარმოებისას - ეს ბრალდება არ დაადასტურეს (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 26). მიყენებული ზიანის მიზეზი არც ექიმებს დაუდგენიათ.

ამ გარემოებებში სასამართლო არ მიიჩნევს, რომ განმცხადებლის ბრალდებები ამ თვალსაზრისით დადასტურებულია გონივრულ ეჭვს მიღმა.

100. ზემოაღნიშნულის შესაბამისად, სასამართლო მიიჩნევს, რომ 2002 წლის 1 ოქტომბრის დილას პოლიცია განმცხადებელს დაემუქრა, რომ J.-ის ადგილსამყოფელის გამჟღავნების მიზნით, მას აუტანელ ტკივილს მიაყენებდნენ იმ მეთოდით, როგორც ეს ზემოთ არის მოცემული 94-95 პუნქტებში.

(b) მოპყრობის სამართლებრივი კვალიფიკაცია

101. სასამართლო აღნიშნავს: მთავრობამ აღიარა, რომ E. განმცხადებელს მოეპყრო კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევით. თუმცა, ითვალისწინებს რა განმცხადებლის მიძიმე ბრალდებებს წამებასთან დაკავშირებით და მთავრობის პრეტენზიას მსხვერპლის სტატუსის დაკარგვის შესახებ, სასამართლო საჭიროდ მიიჩნევს, თვითონ შეაფასოს - აღნიშნულმა მოპყრობამ მიაღწია თუ არა სისასტიკის მინიმალურ დონეს, რომ მე-3 მუხლის ფარგლებში მოექცეს - და, დადებითი პასუხის შემთხვევაში, როგორ უნდა მოხდეს მისი კვალიფიკაცია. ითვალისწინებს რა თავისი პრეცედენტული სამართლის შესაბამის ფაქტორებს (ზემოთ იხილეთ პუნქტები 88-91), სასამართლო, თავის მხრივ, განიხილავს იმ მოპყრობის ხანგრძლივობას, რომელსაც განმცხადებელი დაექვემდებარა, მის ფიზიკურ და მორალურ შედეგებს განმცხადებელზე, იყო განზრახ თუ სხვა ფორმით ჩადენილი, ასევე, მის მიზანსა და კონტექსტს.

102. რამდენადაც აკრძალული ქმედების ხანგრძლივობასთან მიმართებით დაისმის კითხვა, სასამართლო აღნიშნავს, რომ დაკითხვა არასათანადო მოპყრობის პირობებში დაახლოებით ათი წუთის განმავლობაში გრძელდებოდა.

103. რაც შეეხება აღნიშნული მოპყრობის შედეგებს მის ფიზიკურ და სულიერ მგდომარეობაზე, სასამართლო აღნიშნავს, რომ განმცხადებელმა, რომელმაც თავდაპირველად უარი თქვა J.-ის ადგილსამყოფელის გამჟღავნებაზე, მუქარის ქვეშ აღიარა, სად გადამალა ცხედარი. ამის შემდეგ, მთელი გამოძიების განმავლობაში, იგი აგრძელებდა დეტალური ინფორმაციის მიცემას J.-ის სიკვდილის შესახებ. ამდენად, სასამართლო მიიჩნევს, რომ რეალურმა და დაუყოვნებლივმა მუქარამ განზრახული და მყისიერი არაადამიანური მოპყრობის შესახებ, რომელსაც განმცხადებელი დაექვემდებარა დაკითხვისას, ის სერიოზულად შეაშინა, მიაყენა ტკივილი და სულიერი ტანჯვა. თუმცა, განმცხადებელს არ წარმოუდგენია სამედიცინო დასკვნა, რომლითაც დადგინდებოდა განცდილი ან მიყენებული გრძელვადიანი, უარყოფითი ფსიქოლოგიური შედეგები.

104. სასამართლო შემდგომში აღნიშნავს, რომ შიში იყო არა სპონტანური აქტი, არამედ განზრახ წინასწარ დაგეგმილი და მიზანმიმართული.

105. რაც შეეხება მუქარის მიზანს, სასამართლო ეთანხმება, რომ განმცხადებელი განზრახ დაექვემდებარა ამგვარ მოპყრობას იმ მიზნით, რომ გამჟღავნებინა ინფორმაცია J.-ის ადგილსამყოფელის შესახებ.

106. სასამართლო ამასთანავე აღნიშნავს, რომ მუქარა განზრახული და მყისიერი არასათანადო მოპყრობის თაობაზე გაკეთდა იმ კონტექსტში, როდესაც განმცხადებელი სამართალდამცველ ორგანოებს ჰყავდათ წინასწარ პატიმრობაში, ამკარად ხელბორკილებით და, ამდენად, მონყვლად მგდომარეობაში. ცალსახაა, რომ D. და E. თავიანთი სამსახურებრივი მოვალეობების განხორციელებისას მოქმედებდნენ როგორც სახელმწიფო მოხელეები და მიზნად ისახავდნენ,

საჭიროების შემთხვევაში, აღნიშნული მუქარა აესრულებინათ ექიმის ზედამხედველობით, სპეციალურად განრვთნილი მოხელის მიერ. მეტიც, D.-ს ბრძანება განმცხადებლის მუქარის თაობაზე არ იყო სპონტანური გადაწყვეტილება, რადგან მან ასეთი ბრძანება ადრეც გასცა რამდენჯერმე, და იგი იყო მეტისმეტად შეუწყნარებელი, თუკი ხელქვეითები არ შეასრულებდნენ მის დირექტივებს. მუქარა ხდებოდა მომეტებულად დაძაბულ და ემოციურ გარემოებებში, როდესაც პოლიციის თანამშრომლები იყვნენ ინტენსიური ზენოლის ქვეშ, სჯეროდათ რა, რომ J.-ის სიცოცხლეს სერიოზული საფრთხე ემუქრებოდა.

107. ამ თვალსაზრისით, სასამართლო აღიარებს პოლიციის თანამშრომელთა საქციელის მოტივაციას, რომ ისინი ცდილობდნენ ბავშვის სიცოცხლის გადარჩენას. თუმცა, აღსანიშნავია, რომ მე-3 მუხლის დებულებისა და მასთან დაკავშირებით დიდი ხნის განმავლობაში შემუშავებული პრეცედენტული სამართლის გათვალისწინებით (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 87), პირის არასათანადო მოპყრობის აკრძალვა გამოიყენება მსხვერპლის საქციელისა და ხელისუფლების მოტივაციის მიუხედავად. ნამება, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობა დაუშვებელია იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც პირის სიცოცხლეს საფრთხე ემუქრება. არანაირი გადახვევა არ დაიშვება ამ მუხლიდან საგანგებო მდგომარეობის დროსაც კი, როდესაც საფრთხე ემუქრება ერის სიცოცხლეს. მე-3 მუხლი, რომელიც ფორმულირებულია მკაფიო ტერმინებით, აღიარებს, რომ ყველა ადამიანს აქვს აბსოლუტური, ხელშეუხებელი უფლება, არ დაექვემდებაროს ნამებას ან არაადამიანურ თუ ღირსების შემლახველ მოპყრობას არანაირ, თუნდაც ყველაზე მძიმე სიტუაციაში. ფილოსოფიური საფუძველი, რომელიც ხაზს უსვამს უფლების აბსოლუტურ შინაარსს მე-3 მუხლის შესაბამისად, არ ითვალისწინებს რაიმე გამონაკლისს ან გამამართლებელ ფაქტორს, ან ინტერესების ბალანსს, შესაბამისი პირის საქციელისა და განსახილველი დანაშაულის შინაარსის მიუხედავად.

108. ითვალისწინებს რა იმ მოპყრობისათვის დამახასიათებელ ფაქტორებს, რომელსაც განმცხადებელი დაექვემდებარა, სასამართლო ეთანხმება, რომ რეალური და მყისიერი მუქარა განმცხადებლის წინააღმდეგ - მისგან ინფორმაციის მიღების მიზნით - აღწევდა სისასტიკის მინიმალურ დონეს იმისათვის, რომ აკრძალული ქმედება მოქცეულიყო მე-3 მუხლის მოქმედების ქვეშ. სასამართლო კვლავ აღნიშნავს, რომ მისი პრეცედენტული სამართლის შესაბამისად (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 91), რომელიც ასევე ეხება გაეროს ნამების წინააღმდეგ კონვენციის 1-ლი მუხლით განსაზღვრულ ნამების განმარტებას (ზემოთ იხილეთ პუნქტები 90 და 64), აგრეთვე, ადამიანის უფლებების დამცველი სხვა საერთაშორისო ორგანოების მიერ გამოთქმული მოსაზრებების გათვალისწინებით (ზემოთ იხილეთ პუნქტები 66-68), რომლებზეც აგრეთვე მიუთითებდა სამართლებრივი დაცვის ფონდი, ნამების მუქარა შეიძლება გაუთანაბრდეს ნამებას, რადგან ნამების შინაარსი მოიცავს როგორც ფიზიკურ ტკივილს, ისე სულიერ ტანჯვას. კერძოდ, ფიზიკური ნამების შიში შეიძლება თავისთავად წარმოადგენდეს სულიერ ნამებას. თუმცა, საერთო თანხმობის პირობებში, სასამართლოც ანალოგიურად მიიჩნევს, რომ იმის კვალიფიკაცია, ფიზიკური ნამების კონკრეტული მუქარა უთანბრდება თუ არა ფსიქოლოგიურ ნამებას ან არაადამიანურ თუ ღირსების შემლახველ მოპყრობას, დამოკიდებულია მოცემული საქმის ყველა გარემოებაზე, უპირატესად, მიყენებული ზენოლის სისასტიკესა და გამონეუული სულიერი ტანჯვის ინტენსივობაზე. განმცხადებლის საქმის შედარებით იმ საქმეებთან, რომლებშიც, პრეცედენტული სამართლის შესაბამისად, დადგინდა

წამება, სასამართლო მიიჩნევს, რომ განმცხადებელთან მიმართებით გამოყენებული დაკითხვის მეთოდი საქმის გარემოებების არსებობისას იყო საკმარისად სერიოზული, რომ გაუთანაბრდეს არაადამიანურ მოპყრობას მე-3 მუხლის შესაბამისად, მაგრამ მას არ მიუღწევია სისასტიკის იმ დონისათვის, რაც საჭიროა წამების ზღვარის მისაღწევად.

2. დაკარგა თუ არა განმცხადებელმა მსხვერპლის სტატუსი

(a) პალატის გადაწყვეტილება

109. პალატამ მიიჩნია, რომ განმცხადებელს აღარ შეეძლო ჰქონოდა პრეტენზია მე-3 მუხლის დარღვევის მსხვერპლის სტატუსზე. მან დაადგინა: ეროვნულმა სასამართლოებმა ცალსახად დაადგინეს - როგორც განმცხადებელის, ისე პოლიციის თანამშრომლების, D.-სა და E.-ს, სისხლის სამართლებრივი დევნისას - რომ დაკითხვის დროს E.-ს მოპყრობა განმცხადებლისადმი იყო მე-3 მუხლის დარღვევა. ამასთანავე, ამ დარღვევის გამო განმცხადებელმა მიიღო საკმარისი დაკმაყოფილება ეროვნულ დონეზე. პოლიციის ორი თანამშრომელი, რომლებიც მას დაემუქრნენ, მსჯავრდებულნი და გასამართლებულნი იქნენ და დაბრკოლება შეექმნათ კარიერის გაგრძელებაში. მოცემულ შემთხვევაში არსებულ გარემოებებში, ეს ბრალდებები ჩაითვალა საკმარისად დაკმაყოფილების მისაცემად ფულადი კომპენსაციისაგან განსხვავებული მეთოდით. გარდა ამისა, გამოძიების აღწერილი მეთოდების გამოყენებამ განაპირობა ის შედეგები, რომ განმცხადებელის სასამართლო განხილვამდე გაკეთებული განცხადებები არ იქნა აღიარებული მტკიცებულებად.

(b) მხარეთა არგუმენტები

(i) განმცხადებელი

110. განმცხადებლის მტკიცებით, მას არ დაუკარგავს მე-3 მუხლის დარღვევის მსხვერპლის სტატუსი. ეროვნულმა სასამართლოებმა ვერ შეძლეს, მკაფიოდ დაემტკიცებინათ კონვენციით გათვალისწინებული უფლების დარღვევა სამართლებრივად სავალდებულო მეთოდით. თავიანთ გადაწყვეტილებებში მათ მხოლოდ მიუთითეს მე-3 მუხლზე, არ დააკმაყოფილეს რა განმცხადებლის სარჩელები და პრეტენზიები.

111. განმცხადებელმა აგრეთვე განაცხადა, რომ მას არ მიუღია ადეკვატური დაკმაყოფილება წამების აკრძალვის დარღვევისათვის. ასევე არ მიუღია რაიმე პირადი სარგებლობა D.-ისა და E.-ს მსჯავრდების გამო, რომლებსაც დაეკისრათ ძალიან მოკრძალებული, გადავადებული ჯარიმები, და არ დაეკისრათ არანაირი დისციპლინური პასუხისმგებლობა თავიანთი საქციელისათვის. მეტიც, D. დანინაურდა კიდევ მისი მსჯავრდების მერე. მოხელეთა პასუხისმგებლობასთან დაკავშირებული სამართალწარმოება, რომლის დროსაც განმცხადებელი ითხოვდა კომპენსაციას მე-3 მუხლის საწინააღმდეგო მოპყრობის გამო, კვლავ მიმდინარეობს სამოქალაქო საქმეთა სასამართლოში და მას დღემდე არანაირი კომპენსაცია არ მიუღია. გარდა ამისა, იგი ამტკიცებდა, რომ *status quo ante* შეიძლება აღდგენილიყო მხოლოდ სასამართლო განხილვისას - მტკიცებულე-

ბის ყველა იმ ელემენტის დაუშვებლად ცნობით, რომლებიც მოპოვებულია მე-3 მუხლის დარღვევით. აღნიშნული მტკიცებულებით, რომლის დაშვებადობა სასამართლო განხილვის დაწყებისთანავე განსაზღვრა, უზრუნველყოფილი იქნა მისი მსჯავრდება და მაქსიმალური სასჯელის შეფარდება არაპირდაპირი გზით. მხოლოდ წინასასამართლო განხილვაზე გაკეთებული იმ განცხადებების დაუშვებლად ცნობა, რომლებიც იძულებითი გახლდათ, არ იყო საკმარისი დაკმაყოფილება, რადგან ამგვარი განცხადებები არ იყო აუცილებელი პროკურატურისთვის მის წინააღმდეგ დევნის განსახორციელებლად მას შემდეგ, რაც მოპოვებული იქნა რეალური მტკიცებულება.

(ii) მთავრობა

112. მთავრობა დიდი პალატის წინაშე ითხოვდა დიდი პალატის დასკვნის დადასტურებას, რომ განმცხადებელმა დაკარგა მე-3 მუხლის დარღვევის მსხვერპლის სტატუსი. გერმანიის სამმა სასამართლომ, კერძოდ, რაიონულმა სასამართლომ და ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ განმცხადებლის წინააღმდეგ აღძრული სისხლის სამართალწარმოებისას, ასევე რაიონულმა სასამართლომ პოლიციის თანამშრომლების წინააღმდეგ აღძრული სამართალწარმოებისას, აშკარად დაადგინეს მე-3 მუხლის დარღვევა. ამ სასამართლოებმა ხაზგასმით აღნიშნეს, რომ ადამიანური ღირსება ხელშეუხებელია, და რომ წამება იკრძალება მაშინაც კი, როდესაც პირის სიცოცხლეს საფრთხე ემუქრება.

113. მთავრობის არგუმენტების მიხედვით, განმცხადებელმა მიიღო საკმარისი დაკმაყოფილება. პოლიციის ორი თანამშრომელი გასამართლდა და შეეფარდა სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა. მთავრობამ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ პოლიციის თანამშრომლის გასამართლება და მსჯავრდება იყო ძალიან სერიოზული საკითხი. ამასთანავე, ორივე თანამშრომელი ჩამოსცილდა თავის სამსახურს. მთავრობის აღიარებით, განმცხადებელს არ მიუღია კომპენსაცია, მაგრამ პრეტენზია გამოთქვა, რომ მან სამსახურებივი პასუხისმგებლობის სამართალწარმოება ეროვნული სასამართლოების წინაშე წამოიწყო მხოლოდ [ევროპულ] სასამართლოში განაცხადის შეტანის შემდეგ, შესაბამისად, ის ფაქტი, რომ სამართალწარმოება კვლავ მიმდინარეობდა, არ უნდა გათვალისწინებულიყო, რამდენადაც საქმე მსხვერპლის სტატუსის დაკარგვას ეხებოდა. გარდა ამისა, ფრანკფურტის რაიონულმა სასამართლომ დაუშვებლად ცნო განმცხადებლის არა მხოლოდ 2002 წლის 1 ოქტომბრის, არამედ პოლიციის, პროკურატურისა და მოსამართლის წინაშე მიცემული ყველა შემდგომი აღიარებითი ჩვენება. განმცხადებელმა - მიუხედავად იმისა, განუმარტეს, რომ მის პირველად ჩვენებებს არ გამოიყენებდნენ მტკიცებულების სახით - მიანც მისცა ახალი სრული აღიარება სასამართლო მოსმენის მეორე დღეს, სხვა რაიმე მტკიცებულების წარმოდგენამდე.

(iii) მესამე მხარეები (სამართლებრივი დაცვის ფონდი)

114. სამართლებრივი დაცვის ფონდის არგუმენტების მიხედვით, აღიარებული იქნა საერთაშორისო პრეცედენტული სამართალი, რომ წამებისა და სხვა აკრძალული არასათანადო მოპყრობის შემთხვევებში სამართლებრივი დაცვის ადეკვატური და საკმარისი საშუალებები, კერძოდ, მოიცავდა რეპარაციის შემდეგ ფორმებს, რომლებიც შეიძლება იყოს რელევანტური ერთობლივად კონკრეტულ

შემთხვევაში. პირველ რიგში, საჭირო იყო გამოძიება არასათანადო მოპყრობაზე პასუხისმგებელი ნებისმიერი პირის იდენტიფიცირების მიზნით და სასჯელის შეფარდება (ციტირებულია, *inter alia*, Assenov and Others v. Bulgaria, 28 ოქტომბერი, 1998, § 102, Reports 1998 VIII). მეორე რიგში, სახელმწიფო ვალდებული იყო, ჰქონოდა ეფექტური სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სისტემა, როდესაც შესაძლებელი იყო წამებისა და სხვა აკრძალული არასათანადო მოპყრობის ჩამდენ პირთა ეფექტიანად დასჯა და მომავალში დანაშაულის თავიდან აცილება. მე-3 მუხლის დარღვევისათვის შეფარებული სასჯელი უნდა ასახავდეს დანაშაულის სიმძიმეს, ხოლო სახელმწიფოს ვალდებულება, დასაჯოს პასუხისმგებელი მოხელეები, სერიოზულად უნდა გათვალისწინდეს და არ უნდა იყოს უბრალო ფორმალობა (შესადარებლად, ციტირებულია Nikolova and Velichkova v. Bulgaria, № 7888/03, § 63, 20 დეკემბერი, 2007). მესამე რიგში, სამართლებრივი დაცვის ადეკვატური და საკმარისი საშუალებები წამებისა და აკრძალული არასათანადო მოპყრობის სხვა ფორმებისათვის უნდა მოიცავდეს ეფექტიან სამოქალაქო საშუალებებს, კერძოდ, მატერიალური და არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების კომპენსაციას. სასამართლომ არაერთხელ აღნიშნა, რომ განაჩენი *per se* არ არის საკმარისი, წარმოადგენდეს სამართლიან დაკმაყოფილებას ისეთ შემთხვევებში, როდესაც სერიოზული - მაგალითად, მე-3 მუხლის - დარღვევებია, და დაადგინა არამატერიალური ზიანის ანაზღაურება (ციტირებულია, მაგალითად, Selçuk and Asker v. Turkey, 24 აპრილი, 1998, §§ 117-18, Reports 1998 II). მეოთხე რიგში, საჭირო იყო იმ უფლებების აღდგენა, რომლებიც ეხებოდა განგძრობად წამებას, როგორიცაა ბრალის არანებაყოფლობით აღიარების დაუშვებლად ცნობა. მეხუთე რიგში, სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს აკრძალული ქმედების პრევენცია.

(c) სასამართლოს შეფასება

(i) შესაბამისი პრინციპების შეჯამება

115. სასამართლო კვლავ იმეორებს, რომ პირველ რიგში, ეროვნულ ხელისუფლებას ეკისრება კონვენციის ნებისმიერი დარღვევის ანაზღაურება. ამ თვალსაზრისით, კითხვა - შეუძლია თუ არა განმცხადებელს პრეტენზია ჰქონდეს სავარაუდოდ დარღვევის მსხვერპლის სტატუსზე - კონვენციის შესაბამისად, რელევანტურია სამართალწარმოების ნებისმიერ ეტაპზე (იხ. *inter alia*, Siliadin v. France, № 73316/01, § 61, ECHR 2005-VII, და Scordino v. Italy (№ 1) [GC], № 36813/97, § 179, ECHR 2006 V). ნებისმიერი გადანყვეტილება ან ღონისძიება განმცხადებლის სასარგებლოდ არ არის საკმარისი მისთვის „მსხვერპლის“ სტატუსის ჩამოსართმევად კონვენციის 34-ე მუხლის მიზნებისათვის, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ეროვნულმა ხელისუფლებამ აშკარად ან არსებითად აღიარა და შემდგომ მისცა ანაზღაურება კონვენციის დარღვევისათვის (იხ. *inter alia*, Eckle v. Germany, 15 ივლისი, 1982, § 66, Series A № 51; Dalban v. Romania [GC], № 28114/95, § 44, ECHR 1999-VI; Siliadin, ციტირებულია ზემოთ, § 62; და Scordino (№ 1), ციტირებულია ზემოთ, § 180).

116. რაც შეეხება რეაგირებას, რომელიც სათანადო და საკმარისია კონვენციით გათვალისწინებული უფლების დარღვევის ეროვნულ დონეზე გამოსწორებისათვის, სასამართლო მიიჩნევს, რომ ეს დამოკიდებულია საქმის ყველა გარემოებაზე, განსაკუთრებით კი, კონვენციის კონკრეტული დარღვევის ხასიათზე

(შედარებისთვის, მაგალითად, იხილეთ Scordino (№1), ციტირებულია ზემოთ, § 186). სახელმწიფო მოხელეების მიერ კონვენციის მე-3 მუხლის საწინააღმდეგო, მიზანმიმართული არასათანადო მოპყრობის შემთხვევაში, სასამართლომ არაერთხელ დაადგინა, რომ საკმარისი რეაგირებისათვის საჭიროა ორი ღონისძიების განხორციელება. პირველ რიგში, სახელმწიფო ხელისუფლებამ უნდა უზრუნველყოს დეტალური და ეფექტიანი გამოძიება პასუხისმგებელი პირების გამოვლენისა და დასჯის მიზნით (იხ. *inter alia*, Krastanov, ციტირებულია ზემოთ, § 48; Çamdereli v. Turkey, № 28433/02, §§ 28-29, 17 ივლისი, 2008; და Vladimir Romanov, ციტირებულია ზემოთ, §§ 79 ან 81). მეორე რიგში, საჭიროების შემთხვევაში, აუცილებელია განმცხადებლისთვის კომპენსაციის მინიჭება (იხ. Vladimir Romanov, ციტირებულია ზემოთ, § 79, ან, *mutatis mutandis*, Aksoy, ციტირებულია ზემოთ, § 98, და Abdülismet Yaman v. Turkey, № 32446/96, § 53, 2 ნოემბერი, 2004 (ორივე მე-13 მუხლის კონტექსტში)), ან, სულ მცირე, არასათანადო მოპყრობის შედეგად მიყენებული ზიანისათვის კომპენსაციის მოთხოვნისა და მიღების შესაძლებლობა (შედარებისთვის, *mutatis mutandis*, Nikolova and Velichkova, ციტირებულია ზემოთ, § 56 (მე-2 მუხლის დარღვევასთან დაკავშირებით); Çamdereli, ციტირებულია ზემოთ, § 29; და Yeter v. Turkey, № 33750/03, § 58, 13 იანვარი, 2009).

117. რაც შეეხება დეტალური და ეფექტიანი გამოძიების მოთხოვნას, სასამართლო იმეორებს შემდეგს: როცა ადამიანი აცხადებს დამარწმუნებელ პრეტენზიას, რომ ის პოლიციის ან სხვა სახელმწიფო მოხელის მხრიდან დაექვემდებარა სერიოზულ არასათანადო მოპყრობას უკანონოდ, მე-3 მუხლის დარღვევით, ამ მუხლის დებულებები, ნაკითხული-ლი მუხლის კონტექსტში - რომელიც სახელმწიფოს ზოგადად ავალდებულებს, „თავისი იურისდიქციის ფარგლებში ყველა-სათვის უზრუნველყოს ამ კონვენციით ... განსაზღვრული უფლებები და თავისუფლებები“ - გულისხმობს, რომ უნდა ჩატარდეს ოფიციალური გამოძიება. ასეთ გამოძიებას, ისევე როგორც კონვენციის მე-2 მუხლი ითვალისწინებს, უნდა მივყავდეთ პასუხისმგებელი პირების გამოვლენასა და დასჯამდე (იხ. *inter alia* Assenov and Others, ციტირებულია ზემოთ, § 102; Labita, ციტირებულია ზემოთ, § 131; Çamdereli, ციტირებულია ზემოთ, §§ 36-37; და Vladimir Romanov, ციტირებულია ზემოთ, § 81). პრაქტიკაში ეფექტიანი გამოძიების წინაპირობაა, რომ სახელმწიფოს ჰქონდეს სისხლის სამართლის კანონმდებლობა, რომელიც დასჯადად აცხადებს მე-3 მუხლის საწინააღმდეგო ქმედებებს (შედარებისთვის, *mutatis mutandis*, M.C. v. Bulgaria, № 39272/98, §§ 150, 153 და 166, ECHR 2003-XII; Nikolova and Velichkova, ციტირებულია ზემოთ, § 57; და Çamdereli, ციტირებულია ზემოთ, § 38).

118. რაც შეეხება კომპენსაციის მოთხოვნას ეროვნულ დონეზე - კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევის გამოსწორების მიზნით - სასამართლომ არაერთხელ დაადგინა, რომ დეტალურ და ეფექტიან გამოძიებასთან ერთად, საჭიროების შემთხვევაში, სახელმწიფომ განმცხადებელს უნდა მისცეს კომპენსაცია ან, სულ მცირე, არასათანადო მოპყრობის შედეგად განმცხადებლისთვის მიყენებული ზიანის კომპენსაციის მოთხოვნისა და მიღების საშუალება (დეტალურად იხილეთ ზემოთ პუნქტი 116). სასამართლოს პრაქტიკაში უკვე ჰქონდა ისეთი შემთხვევა, კონვენციის სხვა მუხლების კონტექსტში მიეთითებინა, რომ განმცხადებლის მსხვერპლის სტატუსი შეიძლება დამოკიდებული იყოს ეროვნულ დონეზე მინიჭებულ კომპენსაციაზე, იმ ფაქტების გათვალისწინებით, რომლებსაც იგი ასაჩივრებს სასამართლოს წინაშე (მაგალითისთვის, იხილეთ, Normann v. Denmark (dec.), № 44704/98, 14 ივნისი, 2001, და Scordino (№ 1), ციტირებულია ზემოთ, §

202, მე-6 მუხლის შესაბამისად, საჩივართან მიმართებით, ან *Jensen and Rasmussen v. Denmark (dec.)*, № 52620/99, 20 მარტი, 2003, მე-11 მუხლის შესაბამისად, საჩივართან მიმართებით). ეს დასკვნა ეხება *mutatis mutandis* მე-3 მუხლის დარღვევასთან დაკავშირებულ საჩივრებს.

119. მიზანმიმართული არასათანადო მოპყრობისას მე-3 მუხლის დარღვევაზე რეაგირება შეუძლებელია მხოლოდ მსხვერპლისათვის კომპენსაციის მინიჭებით. თუ ხელისუფლებას შეუძლია, შეზღუდოს თავისი რეაგირება სახელმწიფო მოხელეების მიზანმიმართული არასათანადო მოპყრობის ფაქტებზე მხოლოდ კომპენსაციის გადახდით და არ მიიღებს სათანადო ზომებს პასუხისმგებელი პირების დევნისა და დასჯის მიზნით, სახელმწიფო მოხელეებისათვის, ზოგიერთ შემთხვევაში, შესაძლებელი იქნება მათი ზედამხედველობის ქვეშ მყოფ პირთა უფლებების ხელყოფა პრაქტიკულად დაუსჯელად, ხოლო წამების, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან დასჯის ზოგადი სამართლებრივი აკრძალვა, მისი ფუნდამენტური მნიშვნელობის მიუხედავად, პრაქტიკაში არაეფექტიანი იქნება (იხ. სხვა გადანყვეტილებათა შორის, *Krastanov*, ციტირებულია ზემოთ, § 60; *Çamdereli*, ციტირებულია ზემოთ, § 29; და *Vladimir Romanov*, ციტირებულია ზემოთ, § 78).

(ii) აღნიშნული პრინციპების გამოყენება წინამდებარე საქმეში

120. ამდენად, პირველ რიგში, სასამართლომ უნდა განიხილოს, ეროვნულმა ხელისუფლებამ აღიარა თუ არა აშკარად ან არსებითად კონვენციის დარღვევა. ამ თვალსაზრისით, სასამართლო აღნიშნავს: განმცხადებლის წინააღმდეგ სისხლის სამართალწარმოებისას ფრანკფურტის სასამართლომ თავის 2003 წლის 9 აპრილით დათარიღებულ გადანყვეტილებაში აშკარად განაცხადა, რომ განმცხადებლის მუქარა ტკივილის მიყენების თაობაზე - მისგან ინფორმაციის მიღების მიზნით - წარმოადგენდა დაკითხვის მეთოდს, არამართო სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 136-ე მუხლის (ა) პუნქტის შესაბამისად. მუქარამ აგრეთვე უგულებელყო კონვენციის მე-3 მუხლი, რაც საფუძვლად უდევს კოდექსის ზემოსხენებულ დებულებას (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 26). აგრეთვე, ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ, მე-3 მუხლის დარღვევის შესახებ რაიონული სასამართლოს დასკვნაზე მითითებით, აღნიშნა, რომ განმცხადებლის ადამიანური ღირსება და პატიმრების არასათანადო მოპყრობის აკრძალვა (ძირითადი კანონის 1-ლი მუხლი და 104-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის მე-2 წინადადება) უგულებელყოფილია (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 42). ამასთანავე, პოლიციის თანამშრომლების მიმართ 2004 წლის 20 დეკემბრის გამამტყუნებელ განაჩენში ფრანკფურტის რაიონულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ გამოძიების ასეთი მეთოდები არ შეიძლებოდა გამართლებულიყო როგორც აუცილებლობიდან გამომდინარე, რადგან „აუცილებლობა“ არ იცავდა ადამიანის ღირსების აბსოლუტური დაცვის დარღვევას ძირითადი კანონის 1-ლი მუხლის შესაბამისად, რაც აგრეთვე კონვენციის მე-3 მუხლის საფუძველია (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 48). ამ თვალსაზრისით, დიდი პალატა, რომელიც ეთანხმება პალატის დასკვნებს ამ მიმართულებით, მიიჩნევს: ეროვნულმა სასამართლოებმა, რომლებმაც ამ საკითხზე მიიღეს გადანყვეტილება, მკაფიოდ და უპირობოდ აღიარეს, რომ განმცხადებლის დაკითხვა იყო კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევა.

121. იმის შეფასებისას, ეროვნულმა ხელისუფლებამ შემდგომში მისცა თუ არა განმცხადებელს სათანადო და საკმარისი ანაზღაურება მე-3 მუხლის დარღ-

ვევის გამო, სასამართლომ უნდა გადაწყვიტოს, პირველი რიგში, ჩატარდა თუ არა დეტალური და ეფექტიანი გამოძიება პასუხისმგებელი პირების წინააღმდეგ პრეცედენტული სამართლის მოთხოვნების შესაბამისად. ასეთი გადაწყვეტილების მიღებისას, სხვა შემთხვევებში, სასამართლომ რამდენიმე კრიტერიუმი გაითვალისწინა. პირველ რიგში, ეფექტიანი გამოძიებისათვის მნიშვნელოვანი ფაქტორები - რომლებიც განმსაზღვრელია ხელისუფლების გადაწყვეტილებისათვის, პასუხისმგებელი პირების გამოვლენისა და მათი დასჯის მიზნით - არის დროულობა (შედარებისთვის, *inter alia*, Selmouni, ციტირებულია ზემოთ, §§ 78-79; Nikolova and Velichkova, ციტირებულია ზემოთ, § 59; და Vladimir Romanov, ციტირებულია ზემოთ, §§ 85 et seq.) და მისი აღსრულება (შედარებისთვის, Mikheyev v. Russia, № 77617/01, § 109, 26 იანვარი, 2006, და Dedovskiy and Others v. Russia, № 7178/03, § 89, 15 May 2008). გარდა ამისა, გამოძიების შედეგები და სისხლის სამართალწარმოება, შეფარდებული სასჯელის, ისევე, როგორც მიღებული დისციპლინური ზომების ჩათვლით, მიჩნეულია გადამწყვეტად. არსებითია იმის უზრუნველყოფა, რომ არ შეირყეს მართლმსაჯულების არსებული სისტემის შემაკავებელი ეფექტი და ის უმნიშვნელოვანესი როლი, რაც მას ეკისრება არასათანადო მოპყრობის აკრძალვის დარღვევის პრევენციისათვის (შედარებისთვის, Ali and Ayşe Duran v. Turkey, № 42942/02, § 62, 8 აპრილი, 2008; Çamdereli, ციტირებულია ზემოთ, § 38; და Nikolova and Velichkova, ციტირებულია ზემოთ, §§ 60 et seq.).

122. წინამდებარე საქმეზე სასამართლო აღნიშნავს, რომ პოლიციის თანამშრომლების D.-სა და E.-ს წინააღმდეგ სისხლის სამართლებრივი გამოძიება დაიწყო 2002 წლის 1 ოქტომბერს განმცხადებლის დაკითხვიდან სამი-ოთხი თვის შემდეგ (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 23) და მათი საბოლოო მსჯავრდება მოხდა ორი წლისა და სამი თვის მერე. თუმცა, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ფრანკფურტის რაიონულმა სასამართლომ შეამსუბუქა მათი სასჯელი სხვადასხვა ფაქტორის, მათ შორის, ხანგრძლივი სამართალწარმოების გათვალისწინებით, იგი მზად არის დაეთანხმოს, რომ მიუხედავად ამისა, გამოძიება და სისხლის სამართალწარმოება იყო საკმარისად მყისიერი და სწრაფი, კონვენციით დადგენილი სტანდარტების შესაბამისად.

123. სასამართლო შემდგომში აღნიშნავს, რომ პოლიციის თანამშრომლები დამნაშავედ ცნეს ძალადობასა და ძალადობის წაქეზებაში, გერმანიის სისხლის სამართლის კანონის დებულებების შესაბამისად, განმცხადებლის დაკითხვისას მე-3 მუხლის საწინააღმდეგო ქმედების გამო. თუმცა, სასამართლო აღნიშნავს, რომ მათ შეეფარდათ მხოლოდ ძალიან მოკრძალებული და გადავადებული ჯარიმები. ამ კუთხით, სასამართლო კიდევ ერთხელ აღნიშნავს, რომ მისი ფუნქცია არ არის, ინდივიდუალური ბრალეულობის ხარისხზე გამოიტანოს გადაწყვეტილება (იხ. Öneriyildiz v. Turkey [GC], № 48939/99, § 116, ECHR 2004 XII, და Nachova and Others v. Bulgaria [GC], № 43577/98 და 43579/98, § 147, ECHR 2005 VII), ან განსაზღვროს დამნაშავის შესაბამისი სასჯელი. ეს საკითხები ეროვნული სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლოს ექსკლუზიურ განსჯადობას მიეკუთვნება. თუმცა, კონვენციის მე-19 მუხლისა და იმ პრინციპის შესაბამისად, რომ კონვენცია მიზნად ისახავს დაცვას უფლებებისა, რომლებიც არის არა თეორიული ან წარმოსახვითი, არამედ პრაქტიკული და ეფექტიანი, სასამართლომ უნდა უზრუნველყოს, რომ სახელმწიფოს ვალდებულება - თავისი იურისდიქციის ფარგლებში ყველასათვის უზრუნველყოს უფლებების დაცვა - ადეკვატურად შესრულდეს (იხ. Nikolova and Velichkova, ციტირებულია ზემოთ, § 61). აქედან გამომდინარე, სა-

სამართლომ, აღიარებს რა ეროვნული სასამართლოების როლს შესაბამისი სასჯელის შერჩევამი სახელმწიფო მოხელეების არასათანადო მოპყრობის გამო, უნდა შეინარჩუნოს საზედამხედველო ფუნქცია და ჩაერიოს იმ შემთხვევაში, თუ შეფარდებული სასჯელი ჩადენილი ქმედების არაპროპორციულია. სხვა სიტყვებით რომ ითქვას, სახელმწიფოს მოვალეობა, ჩაატაროს ეფექტიანი გამოძიება, ძირითად მნიშვნელობას დაკარგავდა (იხ. Nikolova and Velichkova, ციტირებულია ზემოთ, § 62; აგრეთვე, შედარებისთვის, Ali and Ayşe Duran, ციტირებულია ზემოთ, § 66).

124. სასამართლოს მხედველობიდან არ გამორჩენია ის ფაქტი, რომ ფრანკფურტის რაიონულმა სასამართლომ D-სა და E-ს სასჯელების განსაზღვრისას გაითვალისწინა მთელი რიგი შემამსუბუქებელი გარემოებები (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 50). იგი ეთანხმება, რომ წინამდებარე განაცხადი განსხვავებულია სხვა საქმეებისაგან, რომლებიც ეხება იმ სახელმწიფო მოხელეების სისასტიკის თვითნებურ და მძიმე ქმედებებს, რომლებიც შემდგომში მიმალვას ცდილობდნენ და რომლებზეც სასამართლომ მიიჩნია, რომ აღსრულებადი თავისუფლების აღკვეთის შეფარდება იქნებოდა უფრო მეტად მართებული (შედარებისთვის, მაგალითად, Nikolova and Velichkova, ციტირებულია ზემოთ, § 63, და Ali and Ayşe Duran, ციტირებულია ზემოთ, §§ 67-72). მიუხედავად ამისა, თითქმის სიმბოლური ჯარიმების დაკისრება - 60 და 90 დღის განმავლობაში 60 და 120 ევროს გადახდით - და მეტიც, მათი შესრულების გადავადება არ შეიძლება ჩაითვალოს ადეკვატურ რეაგირებად მე-3 მუხლის დარღვევისათვის, თუნდაც მოპასუხე სახელმწიფოში სასჯელის შეფარდების არსებული პრაქტიკის კონტექსტში იქნას განხილული. ამგვარ სასჯელს, რომელიც აშკარად არაპროპორციულია კონვენციის ერთ-ერთი ძირითადი უფლების დარღვევის, არ აქვს შემაკავებელი ეფექტი, რაც აღკვეთავდა არასათანადო მოპყრობას მომავალ რთულ სიტუაციებში.

125. რაც შეეხება დაკისრებულ/შეფარდებულ დისციპლინურ სასჯელს, სასამართლო აღნიშნავს, რომ D-სა და E-ს საქმის გამოძიებისა და სასამართლო განხილვისას ისინი გადაიყვანეს ისეთ თანამდებობებზე, რომ აღარ ჰქონდათ უშუალო შეხება სისხლის სამართლის დანაშაულის გამოძიებასთან (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 50). მოგვიანებით D. ტექნოლოგიის, ლოგისტიკისა და ადმინისტრაციის პოლიციის სათაო ოფისის უფროსად დაინიშნა (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 52). ამ თვალსაზრისით, სასამართლო მიუთითებს თავის არაერთგზის დასკვნაზე, რომ როდესაც სახელმწიფო მოხელეებს ბრალად ედებათ არასათანადო მოპყრობა, მნიშვნელოვანია, ისინი ჩამოშორებული იყვნენ სამსახურებრივი მოვალეობების შესრულებას, სანამ მიმდინარეობს გამოძიება, ან მოხდება მათი გასამართლება, ხოლო მსჯავრდების შემთხვევაში სამსახურიდან უნდა გათავისუფლდნენ (მაგალითისთვის იხილეთ, Abdulsamet Yaman, ციტირებულია ზემოთ, § 55; Nikolova and Velichkova, ციტირებულია ზემოთ, § 63; და Ali and Ayşe Duran, ციტირებულია ზემოთ, § 64). სასამართლო თუნდაც დაეთანხმოს, რომ წინამდებარე საქმეზე არსებული ფაქტების შედარება სხვა საქმეებთან, რომლებიც ზემოთ იყო მითითებული, არ შეიძლება, მაინც ადგენს: D.-ს შემდგომი დანიშვნა პოლიციის უფროსად იწვევს სერიოზულ ეჭვებს, თუ რამდენად ადეკვატური რეაგირება ჰქონდა ხელისუფლების მე-3 მუხლის დარღვევის სიმძიმესთან მიმართებით, რის ჩადენაშიც მას ბრალი ედებადა.

126. რაც შეეხება კომპენსაციის დამატებით მოთხოვნას ეროვნულ დონეზე - მე-3 მუხლის დარღვევის გამოსწორების მიზნით - სასამართლო შენიშნავს, რომ განმცხადებელმა ისარგებლა შესაძლებლობით, მიეღო კომპენსაცია იმ

ზიანისათვის, რაც მას მიადგა მე-3 მუხლის დარღვევის გამო. თუმცა, როგორც ჩანს, მისი განაცხადი სამართლებრივ დახმარებაზე, რომ მიემართა სამსახურებრივი პასუხისმგებლობის სამართალწარმოებისათვის, საქმის უკან დაბრუნების შემდეგ, სამ წელზე მეტი ხნის განმავლობაში მიმდინარეობს და, შედეგად, არ ჩატარებულა არანაირი მოსმენა და არანაირი გადანყვეტილება არ გამოტანილა არსებით განხილვასთან დაკავშირებით. სასამართლო აღნიშნავს, რომ პრაქტიკაში მას მიუკუთვნებია - კონვენციის 41-ე მუხლის შესაბამისად - არამატერიალური ზიანის ანაზღაურება მე-3 მუხლის დარღვევის სიმძიმის გამო (იხ. სხვა გადანყვეტილებათა შორის, Selçuk and Asker, ციტირებულია ზემოთ, §§ 117-118).

127. ნებისმიერ შემთხვევაში, სასამართლო მიიჩნევს, რომ კონვენციის დარღვევის გამო სათანადო ანაზღაურება შეიძლება მიეკუთვნოს მხოლოდ იმ პირობით, რომ განაცხადი კომპენსაციის თაობაზე, თავისთავად, სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი, ადეკვატური და ხელმისაწვდომი საშუალებაა. კომპენსაციის თაობაზე სარჩელის განხილვის მეტისმეტად გაჭიანურება სამართლებრივი დაცვის საშუალებას არაეფექტურს ხდის (შედარებისთვის, *mutatis mutandis*, Scordino (№ 1), ციტირებულია ზემოთ, § 195, „გონივრული ვადის“ თაობაზე მე-6 მუხლის მოთხოვნის შეუსრულებლობასთან დაკავშირებით, კომპენსაციასთან მიმართებით). იგი [სასამართლო] ადგენს, რომ ეროვნული სასამართლოს უუნარობა, არსებითად განეხილა განმცხადებლის საკომპენსაციო საჩივარი სამ წელზე მეტი ხნის განმავლობაში, იწვევს სერიოზულ ეჭვებს სამსახურებრივი პასუხისმგებლობის სამართალწარმოების ეფექტიანობასთან დაკავშირებით, წინამდებარე საქმეზე არსებულ გარემოებებში. როგორც ჩანს, ხელისუფლებას არ ჰქონდა სურვილი გადანყვეტილება მიეღო განმცხადებლისთვის სათანადო ანაზღაურების მიკუთვნებაზე და, ამდენად, არ მოახდინა ადეკვატური და ეფექტიანი რეაგირება მე-3 მუხლის დარღვევასთან მიმართებით.

128. სასამართლო აგრეთვე აღნიშნავს, რომ განმცხადებლის მტკიცებით, ხელისუფლების მხრიდან მე-3 მუხლის დარღვევაზე რეაგირებად ჩაითვლება მხოლოდ საქმის სასამართლო განხილვაზე ყველა იმ ნივთმტკიცების დაუშვებლად ცნობა, რომლებიც მოპოვებულია უშუალოდ ამ მუხლის დარღვევის შედეგად. სასამართლო მიიჩნევს, რომ ზოგადად, პრეცედენტული სამართლის შესაბამისად, გამოძიებისა და კომპენსაციის მოთხოვნების დაცვა აუცილებელი და საკმარისია, რათა მოპასუხე სახელმწიფომ ეროვნულ დონეზე მოახდინოს სათანადო რეაგირება საჯარო მოხელეების მიერ არასათანადო მოპყრობის ფაქტებზე (ზემოთ იხილეთ პუნქტები 116-119). თუმცა, სასამართლომ აგრეთვე დაადგინა, რომ კითხვა - რა სახის რეაგირებაა სათანადო და საკმარისი კონვენციით გათვალისწინებული უფლების დარღვევის გამოსასწორებლად - დამოკიდებულია საქმის ყველა გარემოებაზე (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 116). ამდენად, თუ მე-3 მუხლით აკრძალული გამოძიების მეთოდის გამოყენებას მოსდევს განმცხადებლისთვის არახელსაყრელი შედეგები მის წინააღმდეგ სისხლის სამართალწარმოებისას, სასამართლო არ გამოორიცხავს, რომ ამ დარღვევაზე სათანადო და საკმარის რეაგირებას, ზემოხსენებულ მოთხოვნებთან ერთად, მოჰყვეს რესტიტუციის ღონისძიებებიც. ეს ღონისძიებები ეხება გამოძიების აკრძალული მეთოდის უწყვეტ ეფექტს სასამართლო განხილვისას, კერძოდ, მე-3 მუხლის დარღვევით მოპოვებული მტკიცებულების დაუშვებლად ცნობას.

129. თუმცა, წინამდებარე საქმეში სასამართლო არ მსჯელობს ამ საკითხზე და, ამდენად, ამ ეტაპზე არ განიხილავს, გამოძიების ეტაპზე დაკითხვის აკრძა-

ლული მეთოდის გამოყენებას ჰქონდა თუ არა უწყვეტი ეფექტი განმცხადებლის საქმის სასამართლო განხილვაზე და გამოიწვია თუ არა მისთვის უარყოფითი შედეგები. ზემოხსენებული დასკვნების გათვალისწინებით, სასამართლო მიიჩნევს, რომ ნებისმიერ შემთხვევაში, ეროვნული ხელისუფლების მიერ მიღებულმა სხვადასხვა ზომამ ვერ შეძლო სრულად დაეკმაყოფილებინა ანაზღაურების მოთხოვნა, როგორც ამას პრეცედენტული სამართალი ითვალისწინებს. ამდენად, მოპასუხე სახელმწიფომ არ მიაკუთვნა განმცხადებელს საკმარისი დაკმაყოფილება მე-3 მუხლის დარღვევით ჩადენილი მოპყრობის გამო.

130. აქედან გამომდინარე, განმცხადებელს კვლავ შეუძლია განაცხადოს პრეტენზია - იყოს მე-3 მუხლის დარღვევის მსხვერპლი კონვენციის 34-ე მუხლის მნიშვნელობით.

B. მე-3 მუხლთან შესაბამისობა

131. სასამართლო თავის ზემოთ აღნიშნულ დასკვნაზე (იხილეთ პუნქტები: 94-108) მიუთითებს, რომ 2002 წლის 1 ოქტომბერს, პოლიციის მიერ დაკითხვის დროს, განმცხადებელს დაემუქრნენ წამებით J-ის ადგილსამყოფელის გამყლავნების მიზნით და დაკითხვის ეს მეთოდი წარმოადგენდა მე-3 მუხლით აკრძალულ არაადამიანურ მოპყრობას.

132. ამდენად, დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი.

II. კონვენციის მე-6 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

133. განმცხადებელი აგრეთვე ამტკიცებდა, რომ მის მიმართ დაირღვა სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლება, კერძოდ, იმის გამო, რომ დასაშვებად ცნეს და გამოიყენეს მტკიცებულება, რომელიც მოპოვებულია მე-3 მუხლის დარღვევის შედეგად ბრალის აღიარებით. მე-6 მუხლის შესაბამისად:

„1. ... წარდგენილი ნებისმიერი სისხლის სამართლებრივი ბრალდების საფუძვლიანობის გამორკვევისას ყველას აქვს გონივრულ ვადაში მისი საქმის სამართლიანი ... განხილვის უფლება ... სასამართლოს მიერ.

3. ყოველ პირს, ვისაც ბრალად ედება სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენა, აქვს, სულ მცირე, შემდეგი უფლებები: ...

(c) დაიცვას თავი პირადად ან მის მიერ არჩეული დამცველის მეშვეობით ...“

A. დიდი პალატის წინაშე საქმის მოცულობა

134. სასამართლო აღნიშნავს, რომ დიდი პალატის წინაშე განმცხადებელმა კვლავ გაიმეორა თავისი პრეტენზია მე-6 მუხლის შესაბამისად, რომ მას განზრახ უთხრეს უარი ადვოკატთან დაკავშირებაზე 2002 წლის 1 ოქტომბერს, სანამ მის წინააღმდეგ არსებული ყველა მტკიცებულება არ იქნა უზრუნველყოფილი. პრეცედენტული სამართლის შესაბამისად, დიდი პალატისათვის გადაცემული „საქმე“ არის განაცხადი, რომელიც პალატის მიერ დაშვებულად გამოცხადდა (იხ. *inter alia*, K. and T. v. Finland [GC], № 25702/94, § 141, ECHR 2001-VII; Göç v.

Turkey [GC], № 36590/97, § 36, ECHR 2002 V; და Cumpănă and Mazăre v. Romania [GC], № 33348/96, § 66, ECHR 2004 XI). რადგან პალატამ 2007 წლის 10 აპრილის გადაწყვეტილებაში დასაშვებობის თაობაზე დაადგინა, რომ განმცხადებელმა არ ამონურა კონვენციის 35-ე მუხლის 1-ლი პუნქტით გათვალისწინებული სამართლებრივი დაცვის შიდასახელმწიფოებრივი საშუალებები ადვოკატთან კონსულტაციის თაობაზე პრეტენზიის შესახებ, დიდ პალატას არ აქვს [განაცხადის] განხილვის იურისდიქცია.

B. მთავრობის პირველადი პრეტენზია

135. მთავრობამ გააპროტესტა, რომ განმცხადებელმა არ ამონურა კონვენციის 35-ე მუხლის 1-ლი პუნქტით გათვალისწინებული სამართლებრივი დაცვის შიდასახელმწიფოებრივი საშუალებები საჩივრის დანარჩენ ნაწილთან მიმართებით, მე-6 მუხლის შესაბამისად. ეროვნული სასამართლოების წინაშე მან სათანადოდ არ წამოჭრა თავისი პრეტენზიები იმასთან დაკავშირებით, რომ მის მიმართ არ შეწყდა სისხლისსამართლებრივი დევნა და სამართალწარმოებისას არ გამორიცხეს გამოძიების აკრძალული მეთოდების გამოყენებით მოპოვებული მტკიცებულებები.

1. პალატის გადაწყვეტილება

136. პალატას არ მიაჩნია საჭიროდ, გადაწყვეტილება გამოიტანოს მთავრობის პირველად პრეტენზიაზე, რომელიც მან გამოთქვა საჩივრის არსებითად განხილვის დროს - მე-6 მუხლის შესაბამისად - როდესაც დაადგინა, რომ არ დარღვეულა მე-6 მუხლი (იხ. პალატის გადაწყვეტილების პუნქტი 86).

2. მხართა არგუმენტები

(ა) მთავრობა

137. მთავრობამ გააპროტესტა დიდი პალატის წინაშე, რომ განმცხადებელმა არ ამონურა სამართლებრივი დაცვის შიდასახელმწიფოებრივი საშუალებები იმავე მიზეზების გამო, რომლებზეც მიუთითა პალატის წინაშე საქმის განხილვისას. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ პირველ რიგში, განმცხადებლის პრეტენზიასთან დაკავშირებით, სისხლის სამართლის საქმის განხილვა არ იყო სამართლიანი, რადგან იგი უნდა შეწყვეტილიყო მის მიმართ მუქარის გამო, ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ მისი კონსტიტუციური სარჩელი განსახილველად არ მიიღო, რადგან განმცხადებელმა ვერ შეძლო წარმოედგინა საკმარისი დასაბუთება. განმცხადებელს ეკისრებოდა მტკიცების ტვირთი - დაესაბუთებინა, რატომ არ მოითხოვდა კონსტიტუციური კანონმდებლობა არა მხოლოდ პოლიციის მიერ დაკითხვისას მოპოვებული მტკიცებულების დაუშვებლად ცნობას, არამედ სამართალწარმოების შეწყვეტასაც.

138. მეორე რიგში, განმცხადებელმა არ ამონურა სამართლებრივი დაცვის შიდასახელმწიფოებრივი საშუალებები, რადგან იგი ასაჩივრებდა გარკვეული სახის მტკიცებულებების დაუშვებლად ცნობაზე უარის თქმას სამართალწარმოებისას. როგორც ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ დაადგინა,

განმცხადებელმა ვერ შეძლო მართლმსაჯულების ფედერალური სასამართლოს წინაშე სამართალწარმოებისას საფუძვლიანად დაესაბუთებინა, კანონით დადგენილი წესით, რომ იგი ასევე აპროტესტებდა ბირშტეინიდან ამოღებული მტკიცებულების გამოყენებას, რაც წარმოადგენდა სრულიად განსხვავებულ საჩივარს სამართალწარმოების შეწყვეტის შესახებ მის განცხადებასთან შედარებით. კერძოდ, განმცხადებელმა არ გაასწორა ფედერალური პროკურორის 2004 წლის 9 მარტის განცხადება, რომელიც შეიცავდა ამ უკანასკნელის შეფასებას სააპელაციო საჩივრის მოცულობასთან დაკავშირებით, რომ განმცხადებელი არ ამტკიცებდა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 136-ე მუხლის (ა) პუნქტის დარღვევას.

(b) განმცხადებელი

139. განმცხადებელმა გააპროტესტა აღნიშნული მოსაზრება. იგი ამტკიცებდა, რომ ამონურა სამართლებრივი დაცვის შიდასახელმწიფოებრივი საშუალებები. მართლმსაჯულების ფედერალური სასამართლოს წინაშე წარდგენილ საჩივარში მან შეიტანა ფართო სარჩელი, რაც მიზნად ისახავდა სისხლის სამართალწარმოების შეწყვეტას იმ მეთოდის გამო, რომლითაც მოხდა მტკიცებულების მოპოვება. მისი ფართო სარჩელი მოიცავდა უფრო ვიწრო განაცხადს მისგან აღიარების შედეგად მიღებული რეალური მტკიცებულების დაუშვებლად ცნობის შესახებ. სარჩელს დანართის სახით მიამაგრა თავისი 2003 წლის 9 აპრილის ყველა განაცხადის ასლი. ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ მისი სააპელაციო საჩივარი არ დააკმაყოფილა ყოველგვარი დასაბუთების გარეშე.

140. ამასთანავე, განმცხადებელმა ხაზგასმით მიუთითა, რომ თავის შემდგომ საჩივარში ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს წინაშე სრულად დაასაბუთა საკუთარი პრეტენზია, ამომწურავად განმარტა ხსენებული სასამართლოს ძირითად გადანწყვტილებებზე მითითებით, რომ სისხლის სამართლებრივი დევნის შეწყვეტისა და სადავო მტკიცებულებების დაუშვებლად ცნობის შესახებ უარის თქმით, მის მიმართ დაირღვა ძირითადი კანონის 1-ლი და 104-ე მუხლებით გათვალისწინებული უფლებები.

3. სასამართლოს შეფასება

141. დიდ პალატას აქვს პირველადი პრეტენზიის განხილვის უფლებამოსილება, რადგან პალატის წინაშე მთავრობამ იგივე პრეტენზია თავიდანვე წამოჭრა საკუთარ მიმოხილვებში განაცხადის დასაშვებობასთან დაკავშირებით (იხ. პალატის გადანწყვტილების პუნქტი 84), სასამართლოს რეგლამენტის 55-ე და 54-ე მუხლების შესაბამისად (იხ. N.C. v. Italy [GC], № 24952/94, § 44, ECHR 2002-X; Azinas v. Cyprus [GC], № 56679/00, §§ 32 და 37, ECHR 2004 III; და Sejdovic v. Italy [GC], № 56581/00, § 41, ECHR 2006-II).

142. სასამართლო კვლავ იმეორებს, რომ 35-ე მუხლის მიზანია, ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს სავარაუდო დარღვევების პრევენციისა და გამოსწორების საშუალება მისცეს, სანამ აღნიშნული ბრალდებები მათ წინააღმდეგ წარედგინება მას [ევროპული სასამართლო] (იხ. *inter alia* Civet v. France [GC], № 29340/95, § 41, ECHR 1999 VI). რამდენადაც კონვენციის 35-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი გამოყენებული უნდა იქნას გარკვეული ხარისხის მოქნილობითა და ზედმეტი ფორმალობის გარეშე, ის არ მოითხოვს მხოლოდ სარჩელების შეტანას შესაბამისი განსჯადობის ეროვნუ-

ლი სასამართლოების წინაშე და სამართლებრივი დაცვის შიდასახელმწიფოებრივი საშუალებების გამოყენებას გამოტანილ გადანყვეტილებათა გასაჩივრებისათვის. როგორც წესი, ის აგრეთვე მოითხოვს, რომ, შემდგომში [ევროპული] სასამართლოს წინაშე შეტანილი სარჩელები განიხილონ იმავე სასამართლოებმა, სულ მცირე, არსებითად, ფორმალური მოთხოვნების შესაბამისად და შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობით დადგენილ ვადებში (იხ. სხვა გადანყვეტილებათა შორის, *Cardot v. France*, 19 მარტი, 1991, § 34, Series A № 200, და *Elçi and Others v. Turkey*, № 23145/93 და 25091/94, §§ 604 და 605, 13 ნოემბერი, 2003).

143. შესაბამისად, სამართლებრივი დაცვის შიდასახელმწიფოებრივი საშუალებები არ არის ამონურული, როდესაც საჩივარი არ მიიღება წარმოებაში განმცხადებლის მიერ დაშვებული პროცედურული შეცდომის გამო. თუმცა, არ შეიძლება დადგინდეს განმცხადებლის წინააღმდეგ, რომ მან არ ამოწურა სამართლებრივი დაცვის შიდასახელმწიფოებრივი საშუალებები თუ, კანონმდებლობით დადგენილი წესის მიუხედავად, უფლებამოსილმა ორგანომ არსებითად განიხილა სარჩელი (შედარებისთვის, *inter alia*, *Mitropolia Basarabiei Si Exarhatul Plaiurilor and Others v. Moldova (dec.)*, № 45701/99, 7 ივნისი, 2001; *Skalka v. Poland (dec.)*, № 43425/98, 3 ოქტომბერი, 2002; *Jalloh v. Germany (dec.)*, № 54810/00, 26 October 2004; და *Vladimir Romanov*, ციტირებულია ზემოთ, § 52).

144. სასამართლო აღნიშნავს: განმცხადებელი ასაჩივრებდა, რომ მისი სისხლის სამართლის საქმის განხილვა არ იყო სამართლიანი თავისი აღიარებითი ჩვენების შედეგად მოპოვებული მტკიცებულების დაშვების გამო. მან ეს საკითხი რაიონული სასამართლოს წინაშე წამოჭრა. კერძოდ, 2003 წლის 9 აპრილის პირველად განაცხადში ითხოვდა იმის აღიარებას, რომ სისხლის სამართალწარმოებისას მისი ყველა ჩვენების გამოყენება, რომლებიც საგამოძიებო ორგანოებისთვის ცნობილი გახდა უკანონოდ ამოღებული განაცხადების გამო, აკრძალულიყო (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 25). სასამართლო აღნიშნავს, რომ მართლმსაჯულების ფედერალური სასამართლოს წინაშე წარდგენილ სააპელაციო საჩივარში განმცხადებელი მიუთითებდა პირველად განაცხადზე, რომლის სრული ასლი წარუდგინა სასამართლოს (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 37). მართლმსაჯულების ფედერალურმა სასამართლომ არ დააკმაყოფილა მისი საჩივარი, ყოველგვარი დასაბუთების გარეშე. ამ ვითარებაში, სასამართლო დარწმუნებულია, რომ პრეცედენტული სამართლის მოთხოვნების შესაბამისად, განმცხადებელმა, მართლმსაჯულების ფედერალური სასამართლოს წინაშე სამართალწარმოებისას, ხაზი გაუსვა თავისი საჩივრის არსებით მხარეს, მე-6 მუხლის საფუძველზე. კერძოდ, ევროპული სასამართლო ვერ იმსჯელებს, გაიზიარა თუ არა ფედერალურმა სასამართლომ განმცხადებლის სააპელაციო საჩივრის ფედერალური საზოგადოებრივი პროკურორისეული შესაძლო განსხვავებული ინტერპრეტაცია. რადგან განმცხადებელი კვლავ აპროტესტებდა ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს წინაშე, რომ გამოძიების არაკონსტიტუციური მეთოდების გამოყენებას უნდა გამოეწვია სადავო მტკიცებულებების დაუშვებლად ცნობა საქმის განხილვისას (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 40), სასამართლო ადგენს, რომ განმცხადებელმა ეროვნული სასამართლოების წინაშე ხაზი გაუსვა თავისი საჩივრის არსებით მხარეს, მე-6 მუხლის საფუძველზე.

145. სასამართლო შემდგომში აღნიშნავს, რომ ამასთანავე განმცხადებელმა მიმართა რაიონულ სასამართლოს, მართლმსაჯულების ფედერალურ სასამართლოსა და ფედერალურ საკონსტიტუციო სასამართლოს მის წინააღმდეგ სისხლის

სამართლებრივი დევნის შეწყვეტის თაობაზე, გამოძიების არაკონსტიტუციური მეთოდების გამოყენების გამო (ზემოთ იხილეთ პუნქტები 24,37 და 40). ისევე როგორც მისი განაცხადი (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 144), ეს მოთხოვნაც შეეხებოდა სისხლის სამართლის საქმის განხილვისას იმ მტკიცებულების გამოყენების სამართლებრივ შედეგებს, რომელიც მოპოვებულია დაკითხვის აკრძალული მეთოდებით, წინასწარი გამოძიების ეტაპზე. ამ თვალსაზრისით, ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ მისი კონსტიტუციური სარჩელი დაუშვებლად ცნო არასაფუძვლიანობის გამო. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მიუხედავად ამისა, ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ თავის გადაწყვეტილებაში დაადასტურა: გამოძიების ეტაპზე პოლიციის მუქარა განმცხადებლისთვის ტკივილის მიყენების თაობაზე, ძირითადი კანონის მიხედვით, იყო ადამიანის ღირსებისა და განმცხადებლის მიმართ არასათანადო მოპყრობის აკრძალვის დარღვევა. იმავე სასამართლომ შემდგომში დაადგინა, რომ პროცედურული შეცდომა - გამოძიების არაკონსტიტუციური მეთოდების გამოყენება - საკმარისად გამოასწორეს სისხლის სამართლის სასამართლოებმა, რომლებმაც სასამართლო განხილვაზე დაუშვებლად ცნეს მუქარის ქვეშ გაკეთებული განცხადებები და, ამასთანავე, არ მოითხოვეს სისხლის სამართალწარმოების შეწყვეტა (ზემოთ იხილეთ პუნქტები 42-44). სასამართლო მიიჩნევს, რომ ამ მიმოხილვების მეშვეობით, საკონსტიტუციო სასამართლომ ნაწილობრივ მაინც არსებითად განიხილა განმცხადებლის საკონსტიტუციო საჩივარი მის წინააღმდეგ სისხლის სამართლებრივი დევნის შეწყვეტის თაობაზე. ამდენად, მოცემულ შემთხვევაში არ შეიძლება დადგინდეს, რომ მან არ ამონწურა სამართლებრივი დაცვის შიდასახელმწიფოებრივი საშუალებები.

146. სასამართლო ადგენს, რომ განმცხადებელმა ეროვნულ სასამართლოებს საშუალება მისცა, გამოესწორებინათ დარღვეული უფლება, და ასკვნის - მთავრობის პრეტენზია, რომ არ ამონწურულა სამართლებრივი დაცვის შიდასახელმწიფოებრივი საშუალებები, არ უნდა დაკმაყოფილდეს.

D. კონვენციის მე-6 მუხლთან შესაბამისობა

1. პალატის გადაწყვეტილება

147. პალატამ დაადგინა, რომ არ დარღვეულა მე-6 მუხლის 1-ლი და მე-3 პუნქტები. მისი აზრით, რაიონულმა სასამართლომ დაუშვებლად ჩათვალა წინასასამართლო სხდომაზე წარმოდგენილი განცხადებები, რომლებიც განმცხადებელმა უთხრა საგამოძიებო ორგანოებს, გამოძიების პროცესში დაკითხვისას აკრძალული მეთოდების განრგობადი ეფექტის გამო. თუმცა, ეროვნულმა სასამართლომ გამოიყენა მტკიცებულების ზოგიერთი ელემენტი, რომლებიც უზრუნველყოფილი იყო განმცხადებლის განცხადებათა არაპირდაპირი შედეგის სახით. პალატამ მიიჩნია: არსებობდა მყარი ვარაუდი, რომ მტკიცებულების ელემენტების გამოყენება, რომლებიც იყო მე-3 მუხლით აკრძალული მეთოდებით მოპოვებული აღიარებითი ჩვენების შედეგი, საქმის განხილვას ხდოდა არასამართლიანს იმავე სახით, როგორც თვითონ მოპოვებული აღიარებითი ჩვენების გამოყენება. თუმცა, მოცემულ გარემოებებში საქმის სასამართლო განხილვისას განმცხადებლის ახალი აღიარებითი ჩვენება გახდა მსჯავრდების ძირითადი საფუძველი. მტკიცებულებათა სხვა ელემენტები, მათ შორის, სადავო

უტყუარი მტკიცებულება, იყო მხოლოდ დამატებითი შინაარსის და ემყარებოდა ამ აღიარების ნამდვილობის დადასტურებას.

148. პალატა ვერ დარწმუნდა იმაში, რომ განმცხადებელს აღარ დარჩა დაცვის სხვა საშუალება, საქმის სასამართლო განხილვისას ბრალის აღიარების გარდა, მტკიცებულების სადავო ელემენტების დასაშვებობის თვალსაზრისით. შიდასახელმწიფოებრივი სამართალწარმოებისას, როდესაც განმცხადებელს იცავდა ადვოკატი, მან დაადასტურა, რომ ნებაყოფლობით აღიარა ბრალი სინანულის გამო. ის ფაქტი, რომ საქმის სასამართლო განხილვისას მისი აღიარებები განსხვავდებოდა ერთმანეთისაგან, შეიძლება ჩაითვალოს თავისი დაცვის სტრატეგიის ცვლილებად. განმცხადებელმა ისარგებლა შესაძლებლობით და საქმის სასამართლო განხილვაზე გასაჩივრა მათ ხელთ არსებული სადავო მტკიცებულება. პალატამ აღიარა, რომ რაიონულმა სასამართლომ მტკიცებულების დასაშვებად ცნობაზე გადაწყვეტილების გამოტანისას აწონ-დაწონა ყველა ინტერესი.

149. ამ ელემენტების გათვალისწინებით, პალატამ დაადგინა, რომ სადავო ნივთმტკიცების გამოყენებით განმცხადებლის სასამართლო პროცესი სრულიად უსამართლო არ გამხდარა.

2. მხარეთა არგუმენტები

(a) განმცხადებელი

150. განმცხადებლის არგუმენტების მიხედვით, მე-3 მუხლის დარღვევის შედეგად მოპოვებული უტყუარი მტკიცებულების დასაშვებად ცნობის გამო მისი სისხლის სამართლის საქმის განხილვა არ იყო სამართლიანი და წარმოადგენდა მე-6 მუხლის დარღვევას. მტკიცებულების დასაშვებად ცნობით მას მთლიანად ჩამოერთვა საკუთარი თავის დაცვის უფლება. ასევე ჩამოერთვა დაცვის უფლება, როგორც ეს გათვალისწინებულია საკუთარი თავის წინააღმდეგ მამხილებელი ჩვენების აკრძალვის პრინციპით. მისი მტკიცებით, ბირშტეინში და იქიდან დაბრუნებისას ამოღებული მტკიცებულება მოპოვებულია პოლიციის ბრძანების საფუძველზე, რომ მისთვის ეიძულებინათ ზუსტი ადგილსამყოფელის მითითება. მას აიძულეს ფეხშიშველა სიარული ტყეში იმ ადგილამდე, სადაც J.-ის ცხედარი იყო დამალული. ის ფაქტი, რომ მისთვის მიცემული მითითებები, თუ სად გადამალა ცხედარი, და შემდგომში მისი აღმოჩენა აისახა ვიდეოფირზე, მეტყველებდა იმას, რომ ბირშტეინის მოვლენები ემსახურებოდა არა ბავშვის გადარჩენას, არამედ მტკიცებულების მოპოვებას იმ მიზნით, რომ დაედგინათ მისი ბრალეულობა.

151. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ სადავო უტყუარი მტკიცებულება იყო გადამწყვეტი და არა მხოლოდ ხელშემწყობი მისი მსჯავრდების უზრუნველყოფისას. თუმცა, შესაძლებელი იყო სხვა ბრალდებების წარდგენაც, აღიარების შედეგად საკუთარი თავის წინააღმდეგ მიცემული მამხილებელი მტკიცებულება მთლიანად იყო საჭირო მკვლევარობაში ბრალდების დადასტურებისა და მსჯავრდებისათვის. არ არსებობდა რამე ჰიპოთეტური სუფთა გზა, რომელიც პოლიციას ამ მტკიცებულებამდე მიიყვანდა შესაბამის დროს. და საერთოდ, იპოვიდა თუ არა მას, მხოლოდ განსჯის საგანია.

152. რადგან საქმის განმხილველმა სასამართლომ საქმის განხილვის საწყის სტადიაზე არ დააკმაყოფილა მისი განაცხადი მე-3 მუხლის დარღვევით მოპოვებული მტკიცებულების დაუშვებლად ცნობის თაობაზე, საქმის განხილ-

ვის შედეგი იმ დროისთვის ეფექტიანად განისაზღვრა. დაცვის ყველა შესაძლო სტრატეგია, როგორცაა დუმის უფლების გამოყენება, ან მტკიცება, რომ J. შემთხვევით იქნა მოკლული, ან ბრალის ნებაყოფლობითი აღიარება თავიდანვე სასჯელის შემსუბუქების მიზნით, არაეფექტიანი აღმოჩნდა. საქმის განხილვის მეორე დღეს მან ნაწილობრივ - და მხოლოდ საქმის განხილვის დასასრულს მთლიანად - აღიარა J.-ის განზრახ მკვლელობა, მას შემდეგ, რაც განხილული იქნა წარმოდგენილი მტკიცებულების სადავო ელემენტები, რომელთა დაუშვებლად ცნობასაც ითხოვდა. ბრალდების მხარემ და დამხმარე პროკურორებმა, რომლებიც ეწინააღმდეგებოდნენ სასჯელის შემსუბუქებას, მიუთითეს, რომ მან აღიარა მხოლოდ ის, რაც უკვე დადასტურებული იყო.

153. განმცხადებლის მტკიცებით, მიუხედავად იმისა, დაკითხვის მეთოდი კვალიფიცირდება თუ არა წამებად ან არაადამიანურ მოპყრობად, კონვენცია (კერძოდ, სასამართლოს ზემოხსენებული გადაწყვეტილება Jalloh-ის საქმეზე) და საერთაშორისო საჯარო სამართალი (სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების პაქტის მე-14 მუხლი, გაეროს წამების წინააღმდეგ კონვენციის მე-15 და მე-16 მუხლები) ითვალისწინებს წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის აბსოლუტური აკრძალვის დარღვევით მოპოვებული ყველა მტკიცებულების დაუშვებლად ცნობას. ეროვნული სასამართლოებისა და პალატის მოსაზრების საწინააღმდეგოდ, მე-3 მუხლის აბსოლუტური უფლების დაცვა ვერ და არ უნდა გახდეს სხვა ინტერესების საპირწონე, როგორცაა მსჯავრდების უზრუნველყოფა. ფაქტობრივად, წამებისა თუ არასათანადო მოპყრობის ნახალისების თავიდან აცილებისა და, შესაბამისად, ასეთი საქციელის პრაქტიკაში განხორციელების პრევენციისათვის არსებითი იყო სადავო მტკიცებულების დაუშვებლად ცნობა.

(b) მთავრობა

154. მთავრობამ მოუწოდა დიდ პალატას, დაედასტურებინა პალატის დასკვნა, რომ არ დარღვეულა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი და მე-3 პუნქტები. რაც შეეხება იმ მეთოდს, რომლითაც მოპოვებულია სადავო მტკიცებულება, მთავრობამ გააპროტესტა, რომ განმცხადებელმა ფეხშიშველმა იარა, ან რომ იგი დაექვემდებარა მუქარას ბირშტეინში და უკან დაბრუნებისას.

155. მთავრობა დაეთანხმა, რომ რაიონულმა სასამართლომ საქმის განხილვის საწყის ეტაპზე მიიღო გადაწყვეტილება ბირშტეინში აღმოჩენილი მტკიცებულების სადავო ელემენტების მტკიცებულებად ცნობაზე საქმის სასამართლო განხილვისას. გარდა ამისა, განმცხადებელმა დაადასტურა ეროვნული სასამართლოების წინაშე, რომ სინანულის გამო ნებაყოფლობითი აღიარება მისცა სასამართლოს საქმის განხილვისას, და რომ უნდოდა პასუხი ეგო ჩადენილი დანაშაულისათვის, თუმცა, მას შეეძლო დუმის უფლებით ესარგებლა ან ტყუილი ეთქვა სასამართლოს წინაშე. შესაძლოა მას შეეცვალა საკუთარი თავის დაცვის სტრატეგია იმ იმედით, რომ შედარებით ნაკლებ სასჯელს შეუფარდებდნენ, მაგრამ მისი გადაწყვეტილება არ უკავშირდებოდა მტკიცებულების სადავო ელემენტების გამოყენებას. არ იყო სწორი, რომ საქმის სასამართლო განხილვისას განმცხადებელს არ გააჩნდა არჩევანის საშუალება და მხოლოდ ბრალის აღიარების საშუალება ჰქონდა, რადგან როგორც საქმის განმხილველმა სასამართლომ დაადგინა, შესაძლოა მკვლელობის ჩადენაში მისი ბრალეულობა არ დადასტურებულიყო, მას რომ კვლავ არ მიეცა აღიარებითი ჩვენება. საქმის

განმხილველი სასამართლოს კომპეტენტური ინსტრუქციის საფუძველზე, განმცხადებელმა ბრალი აღიარა საქმის განხილვის მეორე დღეს. მისი აღიარებიდან აშკარა იყო, რომ J. განზრახ მოკლა. განსხვავება პირველ და ბოლო სასამართლო აღიარებას შორის შედარებით უმნიშვნელო გახლდათ - პირველად მან არ აღიარა, რომ J.-ის მოკვლა თავიდანვე მისი გეგმის ნაწილი იყო. ეს დამატებითი აღიარება არ იყო აუცილებელი ელემენტი მკვლელობის დასადასტურებლად.

156. მთავრობამ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ განმცხადებლის მსჯავრდება ეფუძნებოდა მის ნებაყოფლობით აღიარებას საქმის სასამართლო განხილვისას. ბირშტეინში მოგზაურობის შემდეგ ამოღებულ ნივთმტკიცებებს - როგორცაა J.-ის ცხედარი, აუტოფსიის დასკვნა და წყალსაცავთან განმცხადებლის მანქანის საბურავების კვალი - ჰქონდა მხოლოდ დამხმარე მნიშვნელობა და გამოყენებული იქნა სასამართლო განხილვაზე განმცხადებლის აღიარებითი ჩვენების სანდოობის დასადგენად. ამაზე გარკვევით მიუთითა რაიონულმა სასამართლომ განმცხადებლის გამამტყუნებელი განაჩენის სამოტივაციო ნაწილში.

157. მთავრობამ აღნიშნა, რომ კონვენციის მე-6 მუხლი, როგორც ასეთი, არ ადგენს რაიმე სახის წესებს მტკიცებულების დასაშვებობასთან დაკავშირებით, რაც უპირატესად ეროვნული კანონმდებლობით დასარეგულირებელი საკითხია. მთავრობამ აგრეთვე მიუთითა თავის ვალდებულებაზე - კონვენციის შესაბამისად - აღძრას სისხლის სამართლებრივი დევნა მკვლელის წინააღმდეგ. საზოგადოებრივი ინტერესი, გასამართლდეს მოტაცებული ბავშვის მკვლელი, ძალიან დიდია. მთავრობის მტკიცებით, ამერიკის შეერთებული შტატების უმაღლესი სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი, რომელიც ყველაზე შორს წავიდა „შხამიანი ხის ნაყოფის“ გამოყენების აკრძალვის კუთხით, მოითხოვს სერიოზულ ანალიზს. წამყვან საქმეზე *Nix v Williams* (11 ივნისი, 1984 (467 U.S. 431), ზემოთ იხილეთ პუნქტი 73), მაგალითად, სასამართლომ დაადგინა, რომ არასათანადო გამოძიების შედეგად აღმოჩენილი გვამი შეიძლებოდა ყოფილიყო დასაშვები მტკიცებულება, თუ მისი აღმოჩენა ყველა შემთხვევაში იქნებოდა შესაძლებელი. მოცემულ შემთხვევაში შესაძლებელი იყო, რომ J.-ის ცხედარს, რომელიც განმცხადებელმა დამალა ისეთ ადგილას, სადაც სხვა დროსაც სტუმრობდა, ადრე თუ გვიან აღმოაჩენდნენ.

(c) მესამე მხარეთა ინტერვენცია

(i) J.-ის მშობლები

158. J.-ის მშობლების მიერ წარმოდგენილი არგუმენტების მიხედვით, განმცხადებლის საქმის განხილვა შეესაბამებოდა მე-6 მუხლის მოთხოვნებს. საქმის სასამართლო განხილვაზე განმცხადებელს არასდროს მიუთითებია, რომ მან იძულებით მისცა აღიარება. პირიქით, არაერთგზის გაიმეორა, რომ თავის განცხადებებს აკეთებდა დამოუკიდებლად და მსხვერპლის ოჯახის პატივისცემის გამო. მშობლების მტკიცებით, განმცხადებელმა საქმის სასამართლო განხილვის მეორე დღესვე აღიარა, რომ დაახრჩო J. თუმცა, იმ მომენტში მან უარყო, რომ ამას ისახავდა მიზნად მოტაცებამდე. შემდგომში, თავის მომდევნო განცხადებაში მან აღიარა, რომ თავიდანვე აპირებდა ბიჭის მოკვლას.

159. J.-ის მშობლებმა ხაზგასმით აღნიშნეს: განმცხადებელმა თავის საბოლოო განცხადებაში დაადასტურა, რომ წინასასამართლო სხდომაზე გაკეთებუ-

ლი განცხადებების დაუშვებლად ცნობის გამო მას მიეცა საშუალება, აერჩია დუმილის უფლება ან მიეცა აღიარება, და რომ არ ყოფილა ყველაფერი უკვე დამტკიცებული. განმცხადებლის მტკიცებით, მან სრულად და დამოუკიდებლად აღიარა ბრალი იმის მიუხედავად, რომ აცნობიერებდა რისკს - ამას არ ექნებოდა რაიმე (შემამსუბუქებელი) გავლენა საქმის განმხილველი სასამართლოს გადაწყვეტილებაზე. თავის წიგნში („ღმერთთან პირისპირ - უკან დაბრუნება“) განმცხადებელი არ ახსენებდა, რომ მან ბრალი აღიარა პოლიციის მიერ დაკითხვის შედეგად. თავის წიგნში მან საქმის სასამართლო განხილვაზე ახალი აღიარებითი ჩვენების მოტივებთან დაკავშირებით დაადასტურა, რომ მას უნდოდა გამოეხატა სინანული და, ამდენად, თავისი ქმედება დეტალურად აღწერა იმ რისკის ქვეშ - რაც განხორციელდა კიდევ - რომ მისი აღიარება სასჯელზე რაიმე გავლენას არ მოახდენდა (იხილეთ გვერდები: 225-26). შესაბამისად, მისი საქციელი სამართალწარმოებისას არ წარმოადგენდა საპასუხო რეაქციას საქმის განმხილველი სასამართლოს გადაწყვეტილებაზე სადავო მტკიცებულების დასაშვებად ცნობის შესახებ.

(ii) სამართლებრივი დაცვის ფონდი

160. სამართლებრივი დაცვის ფონდმა ხაზგასმით აღნიშნა, რომ გამორიცხვის წესი, რომელიც კრძალავდა წამებით ან არასათანადო მოპყრობით მოპოვებული მტკიცებულების დასაშვებად ცნობას, ეფუძნებოდა (i) წამების შედეგად მოპოვებული მტკიცებულების არასანდოობას, (ii) წამების შედეგად განპირობებული და წარმოდგენილი ცივილიზებული ღირებულებების ხელყოფას, (iii) საზოგადოებისა და პოლიციის მიზანს - მსოფლიოს ნებისმიერ ადგილზე მოესპოთ წამების მოტივაცია, (iv) ფუნდამენტური უფლებების დაცვის უზრუნველყოფის აუცილებლობას (ჯეროვანი და სამართლიანი სასამართლო პროცესი) (v) და სამართლებრივი პროცესის მთლიანობის საჭიროებას.

161. მრავალი საერთაშორისო დეკლარაცია, წესი, რეზოლუცია და კონვენცია კრძალავს სამართალწარმოებაში წამების ან არაადამიანური მოპყრობის შედეგად მოპოვებული განცხადებების დასაშვებად ცნობას მტკიცებულების სახით. სამართლებრივი დახმარების ფონდის აზრით, სადისკუსიო საკითხია, რომ გამორიცხვის წესი მოიცავდა არა მარტო ბრალის აღიარებას, არამედ ასევე მისგან *derivative evidence* გამომდინარე მტკიცებულებას, რომელიც მოპოვებულია წამების ქვეშ გაკეთებული განცხადების შედეგად, იმის მიუხედავად, რომ წამების წინააღმდეგ გაეროს კონვენციის მე-15 მუხლი (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 64), კერძოდ, გაგებულია ვინრო მნიშვნელობით. გაეროს ადამიანის უფლებათა კომიტეტმა, მაგალითად, 1982 წლის 30 მაისის № 7 რეზოლუციაში (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 70) დაადგინა, რომ წამების აკრძალვის ეფექტიანი კონტროლის უზრუნველყოფის მიზნით, მნიშვნელოვანია, წამებისა და არაადამიანური თუ ღირსების შემლახველი მოპყრობის შედეგად მოპოვებული ბრალის აღიარება და სხვა მტკიცებულება დაუშვებლად იქნას ცნობილი. ანალოგიურად, სამხრეთ აფრიკის სააპელაციო უმაღლესმა სასამართლომ 2008 წლის 10 აპრილის გადაწყვეტილებაში საქმეზე *Mthembu v. The State* (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 74) დაადგინა, რომ წამებით მოპოვებული მტკიცებულების, მათ შორის, მისგან გამომდინარე უტყუარი მტკიცებულების, გამოყენება განაპირობებს არასამართლიან სამართალწარმოებას. ეს დებულება თანაბრად გამოიყენება არასათანადო მოპყრობის სხვა ფორმებთან მიმართებით. სასამართლოს დასკვნა *Jalloh*-ის საქმე-

ზე (ციტირებულია ზემოთ, §§ 99 და 104-07) და საქმეზე Harutyunyan v. Armenia-ს (№ 36549/03, § 63, ECHR 2007 VIII) იმავე მიმართულებისაკენ მიუთითებს.

3. სასამართლოს შეფასება

(a) შესაბამისი პრინციპების შეჯამება

162. სასამართლო კვლავ იმეორებს, რომ კონვენციის მე-19 მუხლის შესაბამისად, მისი მოვალეობაა, უზრუნველყოს მაღალი ხელშემკვრელი მხარეების მიერ კონვენციით ნაკისრ ვალდებულებათა შესრულება. კერძოდ, მისი ფუნქცია არ არის გამოასწოროს, სავარაუდოდ, ეროვნული სასამართლოების მიერ ჩადენილი ფაქტობრივი ან სამართლებრივი შეცდომები, თუ ისინი არ ხელყოფენ კონვენციით დაცულ უფლებებსა და თავისუფლებებს. მე-6 მუხლი, უზრუნველყოფს რა სამართლიანი სასამართლოს განხილვის უფლებას, არ ადგენს მტკიცებულების, როგორც ასეთის, დასაშვებობის რაიმე წესს, რაც ეროვნული სასამართლოს რეგულირების სფეროა (იხ. Schenk v. Switzerland, 12 ივლისი, 1988, §§ 45-46, Series A № 140; Teixeira de Castro v. Portugal, 9 ივნისი, 1998, § 34, Reports 1998 IV; და Heglas v. the Czech Republic, № 5935/02, § 84, 1 მარტი, 2007).

163. ამდენად, სასამართლოს ფუნქცია არ არის, განსაზღვროს კონკრეტული სახის მტკიცებულების - მაგალითად, ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისად, არაკანონიერად მოპოვებული მტკიცებულების - დასაშვებობა. კითხვა, რომელსაც პასუხის უნდა გაეცეს, ასეთია: სამართალწარმოება, როგორც მთლიანი, მათ შორის მტკიცებულების მოპოვების მეთოდი, არის თუ არა სამართლიანი. ეს მოიცავს არაკანონიერების გამოძიებას და, როდესაც საკითხი შეეხება კონვენციით გათვალისწინებული სხვა უფლების დარღვევას, დადგენილი დარღვევის შინაარსს (იხ. *inter alia*, Khan v. the United Kingdom, № 35394/97, § 34, ECHR 2000 V; P.G. და J.H. v. the United Kingdom, № 44787/98, § 76, ECHR 2001-IX; და Allan v. the United Kingdom, № 48539/99, § 42, ECHR 2002 IX).

164. იმის განსასაზღვრად, სამართალწარმოება, როგორც მთლიანი, იყო თუ არა სამართლიანი, გასათვალისწინებელია, დაცული იქნა თუ არა დაცვის მხარის უფლებები. კერძოდ, უნდა განიხილოს, განმცხადებელს მიეცა თუ არა მტკიცებულების ნამდვილობისა და მისი გამოყენების გასაჩივრების შესაძლებლობა. გარდა ამისა, გასათვალისწინებელია მტკიცებულების ხარისხი, ისევე როგორც მისი მოპოვების გარემოებები, და რამდენად ბადებს ეს გარემოებები მისი სანდოობისა და სიზუსტის ეჭვს. რადგან აუცილებლად წამოიჭრება სამართლიანობის პრობლემის არარსებობა, როდესაც სხვა მასალებით არ დასტურდება მტკიცებულება, შეიძლება ითქვას, რომ როცა მტკიცებულება ძალიან მყარია და არ არსებობს არასანდოობის რისკი, დამატებითი მტკიცებულების საჭიროება, შესაბამისად, მცირეა (იხ. *inter alia*, Khan, ციტირებულია ზემოთ, §§ 35 და 37; Allan, ციტირებულია ზემოთ, § 43; and Jalloh, ციტირებულია ზემოთ, § 96). ამ თვალსაზრისით, სასამართლო მნიშვნელობას ანიჭებს, ჰქონდა თუ არა სადავო მტკიცებულებას გადამწყვეტი ძალა სამართალწარმოების შედეგისათვის (შედარებისთვის, კერძოდ, Khan, ციტირებულია ზემოთ, §§ 35 და 37).

165. რაც შეეხება კონვენციის დადგენილი დარღვევის შინაარსის განხილვას, სასამართლო იმეორებს, რომ კითხვა - მე-8 მუხლის დარღვევით მოპოვებული ინფორმაციის მტკიცებულების სახით გამოყენებამ გახადა თუ არა საქმის სასამართლო განხილვა, როგორც მთლიანი, არასამართლიანი მე-6 მუხლის საწინა-

ნააღმდეგოდ - უნდა განისაზღვროს საქმის ყველა გარემოების, მათ შორის, განმცხადებლის დაცვის უფლებისა და სადავო მტკიცებულების ხარისხისა და მნიშვნელობის გათვალისწინებით (შედარებისთვის, *inter alia*, Khan, ციტირებულია ზემოთ, §§ 35-40; P.G. and J.H. v. the United Kingdom, ციტირებულია ზემოთ, §§ 77-79; და Bykov v. Russia [GC], № 4378/02, §§ 94-98, ECHR 2009-... რომელშიც მე-6 მუხლის დარღვევა არ დადგინდა). თუმცა, განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა მე-3 მუხლის დარღვევით მოპოვებული მტკიცებულების გამოყენებას სისხლის სამართალწარმოებისას. ასეთი მტკიცებულების გამოყენება, რომელიც უზრუნველყოფილია კონვენციით აღიარებული ერთ-ერთი ძირითადი და აბსოლუტური უფლების დარღვევის შედეგად, ყოველთვის წამოჭრის სერიოზულ საკითხებს სამართალწარმოების სამართლიანობასთან დაკავშირებით, მაშინაც კი, როდესაც ამგვარი მტკიცებულების დასაშვებად ცნობა არ იყო გადამწყვეტი მსჯავრდების უზრუნველყოფისას (იხ. *İçöz v. Turkey (dec.)*, № 54919/00, 9 იანვარი, 2003; *Jalloh*, ციტირებულია ზემოთ, §§ 99 და 104; *Göçmen v. Turkey*, № 72000/01, §§ 73-74, 17 ოქტომბერი, 2006; და *Harutyunyan*, ციტირებულია ზემოთ, § 63).

166. შესაბამისად, აღიარებთან დაკავშირებით სასამართლომ დაადგინა, როგორც ასეთი, რომ მე-3 მუხლის დარღვევით, წამების (შედარებისთვის, *Örs and Others v. Turkey*, № 46213/99, § 60, 20 ივნისი, 2006; *Harutyunyan*, ციტირებულია ზემოთ, §§ 63, 64 და 66; და *Levința v. Moldova*, № 17332/03, §§ 101 და 104-05, 16 დეკემბერი, 2008) ან სხვა არასათანადო მოპყრობის (შედარებისთვის, *Söylemez v. Turkey*, № 46661/99, §§ 107 და 122-24, 21 სექტემბერი, 2006, და *Göçmen*, ციტირებულია ზემოთ, §§ 73-74) შედეგად მოპოვებული განცხადებების, როგორც მტკიცებულების, დასაშვებად ცნობამ სისხლის სამართალწარმოებისას რელევანტური ფაქტების დადგენის მიზნით, განაპირობა მთელი სამართალწარმოების არასამართლიანობა. ეს დასკვნა გამოიყენება მიუხედავად განცხადებების მტკიცებულებითი ღირებულებისა და იმისა, თუ რამდენად გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს მათ გამოყენებას ბრალდებულის მსჯავრდების უზრუნველსაყოფად (*ibid.*).

167. საქმის სასამართლო განხილვისას, მე-3 მუხლის დარღვევით არასათანადო მოპყრობის უშუალო შედეგად მოპოვებული უტყუარი მტკიცებულების გამოყენებასთან დაკავშირებით, სასამართლომ მიიჩნია, რომ ძალადობის შედეგად მოპოვებული მამხილებელი, უტყუარი მტკიცებულება - სულ მცირე, მაშინ, თუ ეს ქმედება წამებად კვალიფიცირდება - არასდროს უნდა იქნას გამოყენებული დამნაშავეის ბრალეულობის დასადგენად, მიუხედავად მისი მტკიცებულებითი ღირებულებისა. სხვა ნებისმიერი დასკვნა მხოლოდ მოახდენდა მორალურად დასჯადი ქმედების არაპირდაპირ ლეგიტიმაციას, რომლის აკრძალვაც, ან სხვა სიტყვებით რომ ითქვას, „სისასტიკის შემოსვა მართლმსაჯულების მანტიით“, უნდოდათ კონვენციის ავტორებს (იხ. *Jalloh*, ციტირებულია ზემოთ, § 105). *Jalloh*-ის საქმეზე სასამართლომ ღიად დატოვა კითხვა - ისეთი ქმედებით მოპოვებული უტყუარი მტკიცებულების გამოყენება, რომელიც კვალიფიცირდება არაადამიანურ და ღირსების შემლახველ მოპყრობად, მაგრამ არ წარმოადგენს წამებას, ყოველთვის ხდის თუ არა საქმის სასამართლო განხილვას არასამართლიანს, როგორიცაა, თავის მხრივ, მტკიცებულების წონა და მისი მტკიცებულებითი ძალა, ბრალდებულის მიერ მისი გასაჩივრების შესაძლებლობა და სასამართლო განხილვაზე გამოყენება (*ibid.* §§ 106-07). სასამართლომ დაადგინა მე-6 მუხლის დარღვევა ხსენებულ საქმეზე, არსებული კონკრეტული გარემოებებიდან გამომდინარე (*ibid.* §§ 107-08).

168. რაც შეეხება დუმილის უფლების დარღვევის შედეგად მოპოვებული მტკიცებულების გამოყენებასა და თვითინკრინინაციული ჩვენების აკრძალვის პრინციპის, სასამართლო იმეორებს, რომ ესენი საყოველთაოდ აღიარებული საერთაშორისო ნორმებია, რომლებიც მე-6 მუხლით გათვალისწინებული სამართლიანი პროცედურების ცნების ფუნდამენტია. მათ საფუძვლად უდევს *inter alia* ბრალდებულის დაცვა ხელისუფლების მხრიდან არამართლზომიერი იძულების წინააღმდეგ, რითაც ხელს უწყობს არასამართლიანი გადაწყვეტილების მიღების თავიდან აცილებასა და მე-6 მუხლის მიზნების შესრულებას. კერძოდ, პირის უფლება, არ მისცეს თავის წინააღმდეგ მამხილებელი ჩვენება, გულისხმობს, რომ სისხლის სამართლის საქმეზე ბრალდების მხარეს ეკისრება მტკიცების ტვირთი, მსჯავრდებულის სურვილის წინააღმდეგ ძალადობის ან ზენოლის მეთოდებით მოპოვებული მტკიცებულების გამოყენების გარეშე (იხ. *inter alia*, *Saunders v. the United Kingdom*, 17 დეკემბერი, 1996, § 68, Reports 1996-VI; *Heaney and McGuinness v. Ireland*, № 34720/97, § 40, ECHR 2000-XII; და *Jalloh*, ციტირებულია ზემოთ, § 100).

(b) აღნიშნული პრინციპების გამოყენება წინამდებარე საქმეზე

169. რამდენადაც მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის მოთხოვნები - დაცვის უფლებებთან მიმართებით - და საკუთარი თავის წინააღმდეგ მამხილებელი ჩვენების აკრძალვის პრინციპი წარმოადგენს მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტით გარანტირებული სამართლიანი სასამართლოს უფლების განსაკუთრებულ ასპექტებს, სასამართლო განიხილავს საჩივრებს ამ ორი დებულების შესაბამისად (შედარებისთვის, სხვა გადაწყვეტილებათა შორის, *Windisch v. Austria*, 27 სექტემბერი, 1990, § 23, Series A № 186; *Lüdi v. Switzerland*, 15 ივნისი, 1992, § 43, Series A № 238; *Funke v. France*, 25 თებერვალი, 1993, § 44, Series A № 256 A; და *Saunders*, ციტირებულია ზემოთ, § 68).

170. იმის განსაზღვრისას, ზემოხსენებული პრინციპების შესაბამისად, სისხლის სამართალწარმოება, როგორც მთლიანი - განმცხადებლის წინააღმდეგ, რომელიც თავდაპირველად აპროტესტებდა კონვენციით გათვალისწინებული უფლებების დარღვევით მოპოვებული მტკიცებულების გამოყენებას - შეიძლება თუ არა ჩაითვალოს სამართლიანად, სასამართლომ უნდა გაითვალისწინოს, პირველ რიგში, კონვენციის დარღვევის შინაარსი და მოპოვებული სადავო მტკიცებულების მოცულობა. სასამართლო მიუთითებს თავის ზემოაღნიშნულ დასკვნაზე, რომ 2002 წლის 1 ოქტომბრის დილას განმცხადებლის ჩვენება მოიპოვა E.-მ, დაკითხვისას მე-3 მუხლის დარღვევით (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 108). იგი შემდგომში ასკვნის: არაფერი მიუთითებდა იმაზე, რომ განმცხადებელს პოლიცია მეორედ დაემუქრა ბირშტეინში, ან მგზავრობის დროს, რათა უტყუარი მტკიცებულების გამჟღავნება ეიძულებინათ მისთვის (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 99).

171. სასამართლო მიუთითებს რაიონული სასამართლოს დასკვნაზე, რომ განმცხადებლის ჩვენებები, მათ შორის, ბირშტეინსა და პოლიციის დაწესებულებაში დაბრუნებისას, მოიპოვეს განგრძობითი მუქარის შედეგად და, შესაბამისად, დაუშვებელია (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 29), მაშინ, როცა ამგვარი განცხადებების შედეგად მოპოვებული უტყუარი მტკიცებულება ჩაითვალოს დასაშვებად. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ეროვნული სასამართლოების წინაშე სამართალწარმოებისას უტყუარი სადავო მტკიცებულება კვალიფიცირდა მტკიცებულებად, რომელიც საგამოძიებო ორგანოებისათვის ცნობილი გახდა განმცხადებლის გან-

ცხადებების შედეგად (ხანგრძლივი ეფექტი ("Fernwirkung") - ზემოთ იხილეთ პუნქტი 31). თავისი შეფასების მიზნებიდან გამომდინარე, მე-6 მუხლის შესაბამისად, სასამართლო გადამწყვეტად მიიჩნევს, რომ სახეზეა მიზეზობრივი კავშირი - მე-3 მუხლის დარღვევით განმცხადებლის დაკითხვასა და განმცხადებლის განცხადებების შედეგად ხელისუფლების მხრიდან უზრუნველყოფილ უტყუარ მტკიცებულებას შორის, როგორცაა: J.-ის ცხედრის აღმოჩენა, მიღებული აუტოფსიის დასკვნა, განმცხადებლის მანქანის კვალი წყალსაცავთან, ისევე როგორც J.-ის ზურგჩანთა, ტანსაცმელი და განმცხადებლის საბეჭდი მანქანა. სხვა სიტყვებით რომ ითქვას, სადავო უტყუარი მტკიცებულება უზრუნველყოფილი იქნა პოლიციის დაკითხვის უშუალო შედეგად, რაც მე-3 მუხლის დარღვევაა.

172. გარდა ამისა, კითხვა წამოიჭრება მე-6 მუხლის შესაბამისად მე-3 მუხლის საწინააღმდეგო მეთოდებით მოპოვებულ მტკიცებულებასთან მიმართებით - მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მტკიცებულება არ იყო დაუშვებლად ცნობილი განმცხადებლის სისხლის სამართლის საქმის სასამართლო განხილვაზე. სასამართლო აღნიშნავს, რომ რაიონულმა სასამართლომ დასაშვებად არ ცნო არც ერთი აღიარებითი ჩვენება, რომლებიც გამოძიების პროცესში მუქარის ან მუქარის განგრძობადი ზემოქმედების ქვეშ გააკეთა განმცხადებელმა (ზემოთ იხილეთ პუნქტები 28-30). თუმცა, ხსენებულმა სასამართლომ საქმის სასამართლო განხილვის დასაწყისში არ დააკმაყოფილა რა განმცხადებლის შუამდგომლობა, უარყო აკრძალა იმ მტკიცებულების ელემენტთა დასაშვებობა, რომელიც საგამოძიებო ორგანოებმა უზრუნველყვეს მე-3 მუხლის საწინააღმდეგო მოპყრობის განგრძობადი ზემოქმედებით გაკეთებული განცხადებების შედეგად (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 31).

173. ამგვარად, სასამართლო მოსმენის სამართლიანობის დადგენის მიზნით, სასამართლო მოითხოვს იმ უტყუარი მტკიცებულების დასაშვებად ცნობის შედეგების განხილვას, რომელიც მოპოვებულია მე-3 მუხლის საწინააღმდეგო არაადამიანურ და ღირსების შემლახველ მოპყრობად - მაგრამ არა წამებად - კვალიფიცირებული ქმედების შედეგად. როგორც ზემოთ აღინიშნა (იხილეთ პუნქტები 166-167), თავის პრეცედენტულ სამართალში დღემდე სასამართლომ არ გადაწყვიტა საკითხი, ასეთი მტკიცებულების გამოყენება ყოველთვის განაპირობებს თუ არა არასამართლიან სასამართლო მოსმენას, საქმეზე არსებული გარემოებების მიუხედავად. თუმცა, სასამართლომ დაადგინა, რომ სისხლის სამართალწარმოებისას მე-3 მუხლის საწინააღმდეგო მოპყრობით - იმის მიუხედავად, იგი კვალიფიცირდება წამებად, არაადამიანურ თუ ღირსების შემლახველ მოპყრობად - მოპოვებული განცხადებებისა და წამების ქმედების უშუალო შედეგად მოპოვებული უტყუარი მტკიცებულების გამოყენება სამართალწარმოებას, როგორც მთლიანს, ავტომატურად აქცევს არასამართლიანად მე-6 მუხლის საწინააღმდეგოდ (ზემოთ იხილეთ პუნქტები 166-167).

174. სასამართლო აღნიშნავს, რომ კონვენციის ხელშემკვრელ მხარეებს, სხვა სახელმწიფოების სასამართლოებსა და ადამიანის უფლებების დამცველ სხვა ორგანიზაციებს შორის არ არსებობს ცალსახა კონსენსუსი მტკიცებულების გამორიცხვის წესის გამოყენების ზუსტი მოცულობის თაობაზე (ზემოთ იხილეთ მითითებები პუნქტებში 69-74). კონკრეტულად ისეთ ფაქტორებს, როგორცაა ნებისმიერ შემთხვევაში აღმოჩნდება თუ არა სადავო მტკიცებულება საბოლოო სტადიაზე გამოძიების აკრძალული მეთოდებისაგან დამოუკიდებლად, შეუძლია გავლენის მოხდენა ამგვარი მტკიცებულების დასაშვებობაზე.

175. სასამართლოსთვის ცნობილია, რომ სახეზეა განსხვავებული უფლებები და ინტერესები. ერთი მხრივ, უტყუარი, ხშირ შემთხვევაში სანდო და დამაჯერებელი მტკიცებულების დაუშვებლად ცნობა სისხლის სამართალწარმოებისას ხელს შეუშლის ეფექტიან სისხლის სამართლებრივ დევნას. უეჭველია, რომ დანაშაულის მსხვერპლი და მისი ოჯახი, ისევე როგორც საზოგადოება, დაინტერესებულია დამნაშავეების გასამართლებითა და დასჯით. ეს ინტერესი ძალიან მაღალი იყო მოცემულ შემთხვევაში. მეტიც, ეს შემთხვევა იმითაც არის განსაკუთრებული, რომ სადავო უტყუარი მტკიცებულება მოპოვებულია დაკითხვის უკანონო მეთოდებით, რაც, თავის მხრივ, მიზნად ისახავდა არა სისხლის სამართლებრივი გამოძიების გაგრძელებას, არამედ ის გამოყენებულყო პრევენციული, კერძოდ, ბავშვის სიცოცხლის გადარჩენისა და, ამგვარად, კონვენციით - კერძოდ, მე-2 მუხლით - გარანტირებული სხვა ძირითადი უფლების უზრუნველყოფის მიზნებიდან გამომდინარე. მეორე მხრივ, ბრალდებულს სისხლის სამართალწარმოებისას აქვს სამართლიანი სასამართლოს უფლება, რაც შეიძლება კითხვის ნიშნის ქვეშ დადგეს ეროვნული სასამართლოების მიერ მე-3 მუხლით აკრძალული არაადამიანური მოპყრობის - კონვენციით გარანტირებული ერთ-ერთი ძირითადი და აბსოლუტური უფლების დარღვევის - შედეგად მოპოვებული მტკიცებულების გამოყენების შემთხვევაში. რასაკვირველია, აგრეთვე არსებობს სასამართლო პროცესის მთლიანობის შენარჩუნებისა და კანონის უზენაესობაზე დამყარებული ცივილიზებული საზოგადოების ღირებულებების საზოგადოებრივი ინტერესი.

176. ითვალისწინებს რა ზემოხსენებულ ინტერესებს მე-6 მუხლის კონტექსტში, სასამართლოს არ შეუძლია არ აღნიშნოს ის ფაქტი, რომ კონვენციის მე-3 მუხლი მოიცავს აბსოლუტურ უფლებას. წარმოადგენს რა აბსოლუტურ უფლებას, დაუშვებელია სხვა ინტერესებმა - როგორცაა განსახილველი დანაშაულის სიმძიმე ან საზოგადოებრივი ინტერესი ეფექტიანი სისხლის სამართლებრივი დევნის მიმართ - გადანონოს იგი, რადგან ამით ხელყოფდა მის აბსოლუტურ ბუნებას (შედარებისთვის, აგრეთვე, *mutatis mutandis*, *Saadi v. Italy*, ციტირებულია ზემოთ, §§ 138-39). სასამართლოს აზრით, არც ადამიანის სიცოცხლის დაცვისა და არც სისხლის სამართლებრივი დევნის უზრუნველყოფის მოპოვება არ შეიძლება მე-3 მუხლით გათვალისწინებული არასათანადო მოპყრობის აკრძალვის აბსოლუტური უფლების დაცვის დათმობის ხარჯზე, რადგან ეს შეინიშნავდა აღნიშნულ ღირებულებებს და მოახდენდა მართლმსაჯულების განხორციელების დისკრედიტაციას.

177. ამასთან დაკავშირებით, სასამართლო აგრეთვე მიუთითებს მთავრობის არგუმენტზე, რომ კონვენციის შესაბამისად, იგი ვალდებული იყო მკვლელის წინააღმდეგ გამოეყენებინა სისხლის სამართლის კანონმდებლობა და, ამგვარად, დაეცვა სიცოცხლის უფლება. კონვენცია ნამდვილად მოითხოვს, რომ ხელშემკვრელმა სახელმწიფოებმა უზრუნველყონ სიცოცხლის უფლების დაცვა (იხ. სხვა გადანყვეტილებათა შორის, *Osman v. the United Kingdom*, 28 ოქტომბერი, 1998, §§ 115-16, Reports 1998 VIII). თუმცა, ის არ მოითხოვს სახელმწიფოებისაგან ამ ვალდებულების შესრულებას ისეთი ქმედებით, რაც წარმოადგენს მე-3 მუხლით გათვალისწინებული არაადამიანური მოპყრობის აბსოლუტური აკრძალვის დარღვევას, ან ისეთი მეთოდით, რომელიც ხელყოფს ყველა ბრალდებულის სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლებას მე-6 მუხლის შესაბამისად (შედარებისთვის, *mutatis mutandis*, *Osman*, ციტირებულია ზემოთ, § 116). სასამართლო ეთანხმება, რომ წინამდებარე საქმეზე სახელმწიფო მოხელეები მოქმედებდნენ რთულ და სტრესულ პირობებში და ცდილობდნენ სიცოცხლის გადარჩენას. თუმცა, ეს ვერ შეცვლის იმ ფაქტს,

რომ მათ მოიპოვეს უტყუარი მტკიცებულება მე-3 მუხლის დარღვევის შედეგად. გარდა ამისა, მძიმე სასჯელის საპირისპიროდ, დემოკრატიულ საზოგადოებაში სამართლიანი სასამართლოს უფლების პატივისცემა უზრუნველყოფილი უნდა იქნას შესაძლო მაქსიმალური ხარისხით (შედარებისთვის, *Salduz v. Turkey* [GC], № 36391/02, § 54, ECHR 2008-...).

178. თუმცა, მე-3 მუხლისაგან განსხვავებით, მე-6 მუხლი არ შეიცავს აბსოლუტურ უფლებას. ამდენად, სასამართლომ უნდა განსაზღვროს, რა ზომები უნდა ჩაითვალოს აუცილებელად და საკმარისად მე-3 მუხლის დარღვევის შედეგად მოპოვებული მტკიცებულების უზრუნველყოფის თაობაზე სისხლის სამართალწარმოებისას მე-6 მუხლით გარანტირებული უფლებების ეფექტიანი დაცვის უზრუნველყოფის მიზნით. პრეცედენტული სამართლის მიხედვით (ზემოთ იხილეთ პუნქტები 165-167), ამგვარი მტკიცებულების გამოყენება წამოჭრის სერიოზულ კითხვებს სამართალწარმოების სამართლიანობასთან დაკავშირებით. უნდა ვაღიაროთ, რომ მე-6 მუხლის კონტექსტით, მე-3 მუხლით აბსოლუტურად აკრძალული ქმედებით მოპოვებული მტკიცებულების დასაშვებად ცნობა შესაძლოა სტიმული გახდეს სამართალდამცველი ორგანოებისათვის, გამოიყენონ აღნიშნული მეთოდები, მიუხედავად აბსოლუტური აკრძალვისა. გამოძიების მე-3 მუხლის საწინააღმდეგო მეთოდების შეზღუდვა და პირის ეფექტიანი დაცვა შესაძლოა აგრეთვე მოითხოვდეს, როგორც წესი, მე-3 მუხლის ნებისმიერი დარღვევის შედეგად მოპოვებული უტყუარი მტკიცებულების დაუშვებლად ცნობას სასამართლო განხილვისას, თუნდაც ეს მტკიცებულება უფრო შორს იყოს მე-3 მუხლის დარღვევისაგან, ვიდრე მტკიცებულება, რომელიც მოპოვებულია უშუალოდ ამ მუხლის დარღვევის შედეგად. სხვა შემთხვევაში, საქმის სასამართლო განხილვა, როგორც მთლიანი, იქნება არასამართლიანი. თუმცა, სასამართლო მიიჩნევს, რომ როგორც სისხლის სამართლის სასამართლოს სამართლიანობა, ისე, მე-3 მუხლის შესაბამისად, აბსოლუტური აკრძალვის ეფექტიანი დაცვა, საფრთხის ქვეშ შეიძლება დადგეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ დადგინდება, რომ მე-3 მუხლის დარღვევამ გავლენა მოახდინა სასამართლო პროცესის შედეგზე ბრალდებულის წინააღმდეგ, რასაც, თავის მხრივ, გავლენა აქვს მის მსჯავრდებასა თუ სასჯელის შეფარდებაზე.

179. სასამართლო აღნიშნავს, რომ წინამდებარე საქმეზე რაიონულმა სასამართლომ განმცხადებლის მიერ დანაშაულის ჩადენის აღსრულებასთან დაკავშირებით თავისი ფაქტობრივი დასკვნები - და, შესაბამისად, დასკვნები გადაამწყვეტა განმცხადებლის გასამართლებისათვის მკვლელობისა და გამოსყიდვის მოთხოვნით მოტაცების მუხლებით - აშკარად დააფუძნა განმცხადებლის სრულიად ახალ და სრულ აღიარებით ჩვენებას საქმის სასამართლო განხილვისას (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 34). გარდა ამისა, სასამართლომ მიიჩნია, რომ ახალი აღიარება არის არსებითი, თუ არა ერთადერთი, საფუძველი დანაშაულის დაგეგმვასთან მიმართებით, რამაც თავისი როლი შეასრულა განმცხადებლის მსჯავრდებასა და გასამართლებაში (*ibid.*). ეროვნულმა სასამართლოებმა საქმის სასამართლო განხილვაზე დასაშვებად ცნობილი დამატებითი მტკიცებულება გამოიყენეს არა განმცხადებლის წინააღმდეგ - მისი ბრალეულობის დასადგენად - არამედ მხოლოდ მისი აღიარების სანდოობის შესამოწმებლად. ეს მტკიცებულება შეიცავდა აუტოფსიის შედეგებს J.-ის გარდაცვალების მიზეზთან დაკავშირებით და განმცხადებლის საბურავების კვალს, რომელიც აღმოაჩინეს წყალსაცავთან ახლოს, სადაც ბავშვის ცხედარი იპოვეს. ეროვნულმა სასამართ-

ლოებმა აგრეთვე მიუთითეს განმამტკიცებელ მტკიცებულებაზე, რომელიც ამოიღეს მუქარის ქვეშ მიცემული პირველი აღიარებითი ჩვენებისაგან დამოუკიდებლად, იმის გათვალისწინებით, რომ განმცხადებელს პოლიცია საიდუმლოდ უთვალთვალებდა გამოსასყიდი თანხის მიღების შემდეგ, და რომ მისი ბინა დაპატიმრებისთანავე გაიჩხრიკა. ეს მტკიცებულება, რომელიც იყო “შეულახავი” მე-3 მუხლის დარღვევით, მოიცავდა J.-ის დის ჩვენებას, გამოძალვის წერილს, დანაშაულის დაგვამვის შესახებ ჩანაწერს, რომელიც განმცხადებლის ბინაში აღმოაჩინეს, ასევე გამოსასყიდის სახით მიღებულ თანხას, რაც იპოვეს განმცხადებლის ბინაში და მის საბანკო ანგარიშებზე (*ibid.*).

180. ზემოხსენებულის გათვალისწინებით, სასამართლო მიიჩნევს, რომ საქმის სასამართლო განხილვაზე განმცხადებლის მეორე აღიარება - მარტო ან სხვა „შეულახავ“ უტყუარ მტკიცებულებასთან ერთად - ვახდა მისი მსჯავრდებისა და გასამართლების საფუძველი, მკვლელობისა და გამოსყიდვის მიღების მიზნით მოტაცებისთვის. სადავო უტყუარი მტკიცებულება არ იყო აუცილებელი და არც გამოყენებულა მისი ბრალეულობის დადგენისა და სასჯელის შეფარდებისას. შეიძლება ითქვას, რომ დარღვეული იყო მიზეზობრივი ჯაჭვი, რომელსაც გამოძიების აკრძალული მეთოდებიდან განმცხადებლის მსჯავრდებასა და გასამართლებამდე მივყავდით, სადავო არსებულ მტკიცებულებასთან მიმართებით.

181. ამ დასკვნების გათვალისწინებით, სასამართლომ უნდა გამოიკვლიოს, გამოძიების პროცესში მე-3 მუხლის დარღვევამ მოახდინა თუ არა გავლენა განმცხადებლის მიერ ბრალის აღიარებაზე სასამართლო განხილვისას. იგი აღნიშნავს, რომ ამას ამტკიცებდა განმცხადებელი სასამართლოს წინაშე წარმოდგენილ განაცხადში. თავის არგუმენტებში მას არ ჰქონდა დაცვის სხვა რაიმე საშუალება, გარდა იმისა, ადრე ელიარებინა, რომ რაიონულმა სასამართლომ საქმის სასამართლო განხილვის საწყის ეტაპზე არ დააკმაყოფილა მისი მოთხოვნა მე-3 მუხლის დარღვევით მოპოვებული მტკიცებულების დაუშვებლად ცნობის თაობაზე.

182. სასამართლო მიიჩნევს: პირველ რიგში, სასამართლო განხილვის მეორე დღეს ბრალის აღიარებამდე, განმცხადებელს განუმარტეს, რომ მას ჰქონდა დუმის უფლება, და რომ არც ერთი განცხადება, რომელიც მან ადრე გააკეთა ბრალეულობასთან დაკავშირებით, არ გამოიყენებოდა მტკიცებულების სახით მის წინააღმდეგ (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 34). ამდენად, სასამართლო ეთანხმება, რომ შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობა და პრაქტიკა მნიშვნელობას ანიჭებს აკრძალული არასათანადო მოპყრობის გზით მიღებულ აღიარებით ჩვენებას (შეადარე *Hulki Güneş v. Turkey*, № 28490/95, § 91, ECHR 2003-VII, და *Göçmen*, ციტირებულია ზემოთ, § 73), და რომ განმცხადებელთან მიმართებით აღდგენილი იქნა *status quo ante*, რაც გულისხმობს იმ სიტუაციას, რომელშიც იგი იმყოფებოდა მე-3 მუხლის დარღვევამდე ამ თვალსაზრისით.

183. გარდა ამისა, განმცხადებელმა, რომელიც წარმოადგინა ადვოკატმა, სასამართლო განხილვის მეორე და ბოლო დღეების განცხადებაში ხაზგასმით აღნიშნა, რომ მიუხედავად 2002 წლის 1 ოქტომბრის მოვლენებისა, მან ბრალი თავისუფლად აღიარა სინანულის გამო და მის მიერ ჩადენილ დანაშაულზე პასუხისმგებლობის აღების მიზნით (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 32). იგი ასე მოიქცა იმ ფაქტის მიუხედავად, რომ მისი წინა მცდელობა - დაუშვებლად ეცნოთ სადავო უტყუარი მტკიცებულება - ნარუმატებელი აღმოჩნდა. ამდენად, სასამართლოს არ აქვს არანაირი საფუძველი მიიჩნიოს, რომ განმცხადებელმა არ თქვა სიმართლე და არ აღიარებდა ბრალს, თუ რაიონული სასამართლო საქმის განხილვის

დანყებისას სადავო უტყუარ მტკიცებულებას დასაშვებად ცნობდა, და რომ მისი აღიარება უნდა ჩაითვალოს როგორც იმ ღონისძიებების შედეგი, რომლებიც ხელყოფდა მისი დაცვის უფლებათა არსს.

184. ნებისმიერ შემთხვევაში, რაიონული სასამართლოს მსჯელობიდან აშკარად გამომდინარეობს, რომ განმცხადებლის მეორე აღიარებითი ჩვენება სასამართლო განხილვის მეორე დღეს იყო არსებითი მისი გასამართლებისათვის მკვლელობის გამო - იმ დანაშაულისათვის, რომლისთვისაც სხვა შემთხვევაში შესაძლოა ვერ დაედგინათ მისი ბრალეულობა (ზემოთ იხილეთ პუნქტები 34 და 35). განმცხადებლის აღიარება მიუთითებდა ბევრ დამატებით ელემენტზე, რომლებიც არ უკავშირდებოდა იმას, თუ რისი დამტკიცება შეიძლებოდა სადავო უტყუარი მტკიცებულებით. როდესაც მტკიცებულებამ აჩვენა, რომ J. დაახრჩეს და განმცხადებელი იმყოფებოდა წყალსაცავთან ბირშტეინში, მისმა აღიარებამ მნიშვნელოვნად დაადასტურა მისი განზრახვა, ისევე როგორც სხვა მოტივები J.-ის მკვლელობის მიზნით. ამ ელემენტების გათვალისწინებით, [ევროპული] სასამართლო არ არის დარწმუნებული, რომ რადგან სასამართლო განხილვის დასაწყისში სადავო უტყუარი მტკიცებულება დაუშვებლად არ ცნეს, განმცხადებელს არ შეეძლო გამოეყენებინა დუმილის უფლება და აღარ ჰქონდა დაცვის სხვა საშუალება, გარდა ბრალის აღიარებისა. ამდენად, სასამართლო არ ეთანხმება, რომ გამოძიების პროცესში არც მე-3 მუხლის დარღვევამ იქონია გავლენა სასამართლო განხილვისას განმცხადებლის მიერ ბრალის აღიარებაზე.

185. რაც შეეხება დაცვის უფლებას, სასამართლო აგრეთვე შენიშნავს, რომ განმცხადებელს მიეცა შესაძლებლობა სასამართლო განხილვისას სადავო უტყუარი მტკიცებულების დასაშვებობის გასაჩივრებისა, და რომ რაიონულ სასამართლოს ჰქონდა ამ მტკიცებულების დაუშვებლად ცნობის უფლებამოსილება. ამდენად, ამ თვალსაზრისით, არც განმცხადებლის დაცვის უფლება იქნა უგულებელყოფილი.

186. სასამართლო აღნიშნავს: განმცხადებელი ასაჩივრებდა, რომ მას ჩამოერთვა დაცვის უფლება, რასაც ითვალისწინებდა მისი საქმის სასამართლო მოსმენაზე საკუთარი თავის წინააღმდეგ მამხილებელი ჩვენების აკრძალვის პრივილეგია. როგორც ზემოთ აღინიშნა (იხილეთ პუნქტი 168), პირის უფლება - არ მისცეს მამხილებელი ჩვენება საკუთარი თავის წინააღმდეგ - გულისხმობს, რომ ბრალდების მხარეს ეკისრება მტკიცების ტვირთი მსჯავრდებულის მიმართ, ამ უკანასკნელის სურვილის წინააღმდეგ იძულების ან ძალადობის მეთოდებით მოპოვებული მტკიცებულების გამოყენების გარეშე. სასამართლო მიუთითებს თავის ზემოხსენებულ დასკვნებზე, რომ ეროვნულმა სასამართლოებმა განმცხადებელს მსჯავრი დასდეს ბრალის მეორედ აღიარების საფუძველზე, სადავო უტყუარი მტკიცებულების - როგორც მისი ბრალეულობის აუცილებელი მტკიცების - გამოყენების გარეშე. ამდენად, სასამართლო ასკვნის, რომ საკუთარი თავის წინააღმდეგ მამხილებელი ჩვენების აკრძალვის პრივილეგია დაცული იქნა განმცხადებლის საქმეზე სამართალწარმოებისას.

187. სასამართლო ასკვნის, რომ განმცხადებლის საქმეზე არსებულ კონკრეტულ გარემოებებში, იმ ფაქტს, რომ არ გახდა შესაძლებელი სადავო უტყუარი მტკიცებულების დაუშვებლად ცნობა, რაც უზრუნველყოფილი იყო არაადამიანური მოპყრობის მეთოდის გამოყენებით, არ ჰქონდა გავლენა განმცხადებლის მსჯავრდებასა და სასჯელის შეფარდებაზე. რადგან ერთნაირად იქნა უზრუნველყოფილი განმცხადებლის დაცვის უფლება, აგრეთვე მისი უფლება, არ მიეცა

თავისი საწინააღმდეგო ჩვენება, მისი საქმის სასამართლო მოსმენა, როგორც მთლიანი, უნდა ჩაითვალოს სამართლიანად.

188. შესაბამისად, არ დარღვეულა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი და მე-3 პუნქტები.

III. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

189. კონვენციის 41-ე მუხლის თანახმად:

„თუ სასამართლო დაადგენს, რომ დაირღვა კონვენცია და მისი ოქმები, ხოლო შესაბამისი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი დარღვევის მხოლოდ ნაწილობრივი გამოსწორების შესაძლებლობას იძლევა, საჭიროების შემთხვევაში, სასამართლო დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას მიაკუთვნებს.“

A. ზიანი

190. განმცხადებელს არ მოუთხოვია მატერიალური თუ არამატერიალური ზიანის ანაზღაურება, მიუთითებდა რა, რომ მისი განაცხადის მიზანი იყო ეროვნული სასამართლოების მიერ საქმის ხელახალი განხილვა. მთავრობას ამ კომენტარზე არგუმენტი არ წარმოუდგენია.

191. შესაბამისად, სასამართლო არ მიაკუთვნებს ანაზღაურებას ზიანთან მიმართებით. რაც შეეხება სპეციფიკურ ზომებს, რომლებიც მოითხოვა განმცხადებელმა კომპენსაციის სახით, სასამართლო მიიჩნევს, რომ მე-6 მუხლის შესაბამისი დასკვნის თვალსაზრისით, განმცხადებელს არ აქვს საფუძველი, მოითხოვოს საქმის ხელახალი განხილვა ან თავიდან დაწყება ეროვნული სასამართლოების წინაშე.

B. ხარჯები და დანახარჯები

192. წერილობითი მტკიცებულების წარდგენისას განმცხადებელმა კვლავ დაადასტურა თავისი პრეტენზიები, რომლებიც მან პალატის წინაშე წარადგინა, და მოითხოვა სისხლის სამართალწარმოების ხარჯების ანაზღაურება, რისი გადახდაც დააკისრა რაიონულმა სასამართლომ მისი გასამართლების შემდეგ, 72,855.60 ევროს ოდენობით. მან სასამართლოს დისკრეციას მიანდო, გადაეწყვიტა - თანხის რა ნაწილს (რაც მოიცავდა *inter alia* ექსპერტის, მოწმისა და ადვოკატის ხარჯებს) ჩათვლიდა განპირობებულად მისი კონვენციით გათვალისწინებული უფლებების დარღვევით. იგი ამტკიცებდა, რომ სააპელაციო და კონსტიტუციური სარჩელების შეტანის საფასური ფედერალურ საკონსტიტუციო სასამართლოში (რისი თანხაც არ იყო დაკონკრეტებული) მხოლოდ იმიტომ გაიღო, რომ ეცადა კონვენციის დარღვევების გამოსწორება.

193. განმცხადებელი, რომელსაც სასამართლოში წარმომადგენლობისათვის მიენიჭა სამართლებრივი დახმარება, მოითხოვდა აგრეთვე 22,647.85 ევროს ხარჯებისა და დანახარჯებისათვის სასამართლოს წინაშე. ქვითრებით წარმოდგენილი ხარჯები მოიცავდა იურიდიული კონსულტაციის, შიდასახელმწიფოებრივი სამართალწარმოებისას საქმის მასალების მიღების, იურისტების ანგარიშების, ასლის გადაღების საფასურსა და მგზავრობის, კვებისა და განთავსების ხარჯე-

ბს, აგრეთვე, ეროვნული სასამართლოების წინაშე წარმოებაში მიღებული საქმის შემდგომში განხილვის ხარჯებს.

194. მთავრობამ არ გააკეთა კომენტარი განმცხადებლის მიერ დიდი პალატის წინაშე წარმოდგენილ პრეტენზიაზე. მთავრობამ პალატის წინაშე განაცხადა, რომ რაიონული სასამართლოს მიერ განმცხადებლის სასარგებლოდ მინიჭებული თანხა არ იყო დაკისრებული იმ მიზნით, რომ თავიდან აეცილებინათ ან გამოესწორებინათ მისი კონვენციით გათვალისწინებული უფლებების დარღვევა. განმცხადებელს მართლმსაჯულების ფედერალური სასამართლოს ან ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს წინაშე სამართალწარმოებისას არ დაუკონკრეტებია რაიმე თანხის დაკისრება. განმცხადებლის კონვენციით გათვალისწინებული უფლებების დარღვევის დადგენის გამო, ეროვნული სასამართლოს წინაშე საქმის ხელახალი განხილვისა და განმცხადებლის მიმართ გამამართლებელი გადაწყვეტილების გამოტანის შემთხვევაში, თანხის დაკისრების საკითხი უნდა გადაწყვიტოს რაიონულმა სასამართლომ.

195. მთავრობამ ასევე სასამართლოს დისკრეციას მიანდო ადვოკატის საფასურის გონივრულობის დადგენა.

196. სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის მიხედვით, განუული ხარჯები და დანახარჯები არ ანაზღაურდება 41-ე მუხლის შესაბამისად, სანამ არ დადსტურდება, რომ მისი გაღება აუცილებელი და საჭირო იყო და გონივრულია თანხასთან მიმართებით. ამასთანავე, სამართლებრივი დახმარების ხარჯები ანაზღაურდება მხოლოდ იმდენად, რამდენადაც ისინი უკავშირდება დადგენილ დარღვევას (მაგალითისთვის, იხ. *Beyeler v. Italy* (სამართლიანი დაკმაყოფილება) [GC], № 33202/96, § 27, 2002 წლის 28 მაისი; *Kafkaris v. Cyprus* [GC], № 21906/04, § 176, ECHR 2008 ...; და *Sahin v. Germany* [GC], № 30943/96, § 105, ECHR 2003 VIII).

197. რაც შეეხება ხარჯებსა და დანახარჯებს ეროვნული სასამართლოების წინაშე, სასამართლო აღნიშნავს, რომ განმცხადებელმა მას მიანდო იმის შეფასება, თუ ეროვნული სასამართლოების წინაშე სისხლის სამართალწარმოებისას განუული ხარჯების რა ნაწილი შეიძლება ჩაითვალოს დახარჯულად კონვენციის მოთხოვნათა დარღვევებთან შესაწინააღმდეგებლად. სასამართლო აღნიშნავს: მართალია, მან დაადგინა, რომ გამოძიების პროცესში მოხდა მე-3 მუხლის უგულებელყოფა, მაგრამ სისხლის სამართალწარმოება განმცხადებლის მიმართ შეესაბამებოდა კონვენციის მოთხოვნებს. რადგან განმცხადებელმა ვერ შეძლო ეროვნული სასამართლოების წინაშე სამართალწარმოებისათვის განუული ყველა ხარჯის დაკონკრეტება, რაც მე-3 მუხლის დარღვევის გამოსწორებას ისახავდა მიზნად, სასამართლოს არ შეუძლია დაკმაყოფილების მიკუთვნება ამ თავის შესაბამისად.

198. რაც შეეხება ხარჯებსა და დანახარჯებს მის წინაშე, სასამართლო მიიჩნევს, რომ განმცხადებლის მიერ მოთხოვნილი თანხა ნაწილობრივ არ იყო აუცილებლად გადასახდელი და, მთლიანობაში, გადაჭარბებულია. გარდა ამისა, განმცხადებლის საჩივარი სასამართლოს წინაშე მხოლოდ ნაწილობრივ იყო წარმატებული. აქედან გამომდინარე, სასამართლო მიიჩნევს, რომ ამ თავის შესაბამისად, გონივრულია განმცხადებლისთვის 4,000 ევროს მიკუთვნება, რასაც უნდა გამოაკლდეს 2,276.60 ევრო, რომელიც მან უკვე მიიღო ევროპის საბჭოსაგან სასამართლოში წარმომადგენლობისათვის სამართლებრივი დახმარების სახით. ამის გათვალისწინებით, განმცხადებლისათვის გადასახდელი იქნება 1,723.40 ევრო, რასაც დაემატება ნებისმიერი გადასახადი, რომლითაც შეიძლება დაიბეგროს ეს თანხა.

C. საურავი

199. სასამართლო შესაფერისად მიიჩნევს, რომ საურავი განისაზღვროს ევროპის ცენტრალური ბანკის მიერ დადგენილი მინიმალური ნიხრით, რასაც უნდა დაემატოს თანხის სამი პროცენტი:

სხანეზული მიზაუზაჰიდან გამომდინარე, სასამართლო

1. ერთხმად უარყოფს მთავრობის პირველად პრეტენზიას განმცხადებლის საჩივართან მიმართებით, კონვენციის მე-6 მუხლის შესაბამისად;
2. ადგენს თერთმეტი ხმით ექვსის წინააღმდეგ, რომ განმცხადებელს კვლავ შეუძლია ჰქონდეს პრეტენზია „მსხვერპლის“ სტატუსზე კონვენციის მე-3 მუხლის შესაბამისად, კონვენციის 34-ე მუხლის მიზნებისათვის;
3. ადგენს თერთმეტი ხმით ექვსის წინააღმდეგ, რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი;
4. ადგენს თერთმეტი ხმით ექვსის წინააღმდეგ, რომ არ დარღვეულა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი და მე-3 პუნქტები;
5. ადგენს ათი ხმით შვიდის წინააღმდეგ:
  - (a) მოპასუხე სახელმწიფომ განმცხადებელს სამი თვის განმავლობაში უნდა გადაუხადოს 1,723.40 ევრო (ათას შვიდას ოცდასამი ევრო და ორმოცი ცენტი) ხარჯებისა და დანახარჯების ანაზღაურების სახით, ამას გარდა ნებისმიერი გადასახადი, რომლითაც შეიძლება დაიბეგროს ეს თანხა;
  - (b) ზემოხსენებული სამთვიანი ვადის გასვლის შემდეგ, გადახდის დღემდე, აღნიშნულ თანხას დაემატება საურავი იმ მოცულობით, რაც უტოლდება ევროპული ბანკის სექსისათვის განკუთვნილ მინიმალურ პროცენტს, რომელსაც უნდა დაემატოს სამპროცენტოანი განაკვეთი;
6. ერთხმად უარყოფს განმცხადებლის მოთხოვნის დანარჩენ ნაწილს სამართლიან დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით.

შესრულებულია ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე და გაცხადებულია საჯარო მოსმენაზე ადამიანის უფლებათა სახლში, სტრასბურგში, 2012 წლის 1 ივნისს.

ერიკ ფრიბერგი
რეგისტრატორი

ჟან-პოლ კოსტა
თავმჯდომარე

კონვენციის 45-ე მუხლის მე-2 პუნქტისა და სასამართლოს რეგლამენტის 74-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, წინამდებარე გადაწყვეტილებას თან ერთვის შემდეგი განცალკევებული მოსაზრებები:

- (a) მოსამართლეების: ტულკენსის, ზიმელესა და ბიანკუს ერთობლივი, ნაწილობრივ თანმხვედრი აზრი;
- (b) მოსამართლეების: როზაკისის, ტულკენსის, იებენსის, ზიმელეს, ბიანკუსა და პაუერის ერთობლივი, ნაწილობრივ განსხვავებული აზრი;
- (g) მოსამართლე კასადევალის ნაწილობრივ განსხვავებული აზრი, რომელსაც დაერთანხმენ მოსამართლეები: კოვლერი, მიოვიჩი, ჯაგერი, იოჩინე და ლოპეზ გუერა.

მოსამართლეების ტულკენსის, ზიმელესა და ბიანკუს ერთობლივი, ნაწილობრივ თანმხვედრი აზრი

(თარგმანი)

1. კონვენციის მე-3 მუხლთან დაკავშირებით, ჩვენ ვეთანხმებით გადაწყვეტილებაში მოცემულ დასკვნას, რომ განმცხადებელს კვლავ შეუძლია პრეტენზია ჰქონდეს „მსხვერპლის“ სტატუსზე კონვენციის 34-ე მუხლის მნიშვნელობით, და რომ, შესაბამისად დაირღვა მე-3 მუხლი. თუმცა, ჩვენი მსჯელობა განმცხადებლის სტატუსთან დაკავშირებით განსხვავდება უმრავლესობის მიერ გამოთქმული აზრისაგან.

2. იმისათვის, რომ განისაზღვროს, დაკარგა თუ არა განმცხადებელმა „მსხვერპლის“ სტატუსი, სასამართლოს მოეთხოვება, თავისი პრეცედენტული სამართლის შესაბამისად, გამოიკვლიოს, ეროვნულმა ხელისუფლებამ აღიარა და მიაკუთვნა თუ არა დაკმაყოფილება მე-3 მუხლის დარღვევისათვის.

3. დარღვევა უდავოდ იქნა აღიარებული, რადგან სასამართლო ხელისუფლებამ აშკარად მიუთითა, რომ გამოძიებისას გამოყენებული მეთოდები წარმოადგენდა „არასათანადო მოპყრობას“ და არ შეიძლებოდა გამართლებულიყო „აუცილებლობის“ საფუძველზე, რაც არ არის დაცვის საშუალება ძირითადი კანონის 1-ლი მუხლისა და კონვენციის მე-3 მუხლის შესაბამისად, ადამიანური ღირსების აბსოლუტური დაცვის დარღვევასთან მიმართებით.

4. თუმცა, გადაწყვეტილება მიიჩნევს, რომ სათანადო და საკმარისი დაკმაყოფილება არ იყო მიკუთვნებული, აფუძნებს რა ამ დასკვნას მოსაზრებაზე, რომელსაც ხარვეზად თვლის სისხლის სამართალწარმოებისას, პოლიციის თანამშრომლების მსჯავრდებით რომ დასრულდა. მართალია იგი მიიჩნევს, რომ სისხლის სამართლებრივი გამოძიება პოლიციის თანამშრომლების მიმართ, რომლებიც წამებით დაემუქრნენ განმცხადებელს, შეესაბამებოდა კონვენციის მოთხოვნებს, მაგრამ იგივე არ ითქმის პოლიციის თანამშრომლებისათვის დაკისრებულ სასჯელებზე. გადაწყვეტილება ასკვნის, რომ ისინი იყო „არაადეკვატური“ და „აშკარად დაუსაბუთებელი“ ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმესთან მიმართებით; შესაბამისად, მათ არ ჰქონდათ აუცილებელი შემაკავებელი ეფექტი მსგავს სიტუაციებში მომავალი არასათანადო მოპყრობის აკრძალვის დარღვევის პრევენციის მიზნით (იხ. გადაწყვეტილების პუნქტები 123 და 124).

5. აღიარებული უნდა იქნას, რომ სასამართლოს მიერ დასჯის თაობაზე სახელმწიფო ვალდებულების მოცულობის ეს შეფასება არ არის ახალი და ბევრ სხვა

ადრინდელ გადანყვეტილებაშია მითითებული. თუმცა, ჩვენი აზრით, ეს წამოჭრის სამ კითხვას, განსაკუთრებით წინამდებარე საქმეზე. პირველ რიგში, სასჯელის შეფარდება ერთ-ერთი ყველაზე დელიკატური და რთული ამოცანაა სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების განხორციელებისას. იგი მოითხოვს მთელი რიგი ფაქტორების გათვალისწინებას, ისევე როგორც ფაქტების, გარემოებებისა და შესაბამისი პირების ცოდნასა და გაცნობიერებას. ეს როლი, ზოგადად, ეროვნულ სასამართლოს ეკისრება და არა [ევროპულ] სასამართლოს, რომელიც პროცესში უნდა ჩაერთოს მხოლოდ განსაკუთრებული სიფრთხილით და აბსოლუტური აუცილებლობის შემთხვევებში. მეორე რიგში, ჩვენ ვეჭვობთ: სასამართლო იმ ვარაუდის დაშვებისას, რომ უფრო მკაცრ სისხლის სამართლებრივ სასჯელს აქვს შემაკავებელი ეფექტი, ხომ არ დგება ილუზიის შექმნისა თუ შენარჩუნების საფრთხის ქვეშ. სასჯელის (ზოგადი ან ინდივიდუალური) პრევენციული ეფექტი დიდი ხანია ღრმა შესწავლისა და ემპირიული კვლევების საგანი გახდა. ამის შედეგად დადგინდა, რომ ეს ეფექტი არის ფარდობითი, თუ არა შეზღუდული. და ბოლოს, მაშინაც კი - განსაკუთრებით იმ შემთხვევებში, როდესაც სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა ემსახურება უფლებისა და თავისუფლებების დაცვის მიზანს, ფაქტის დაკნინების რისკის სანაცვლოდ, რაც ასევე საფრთხეს უქმნის უფლებებსა და თავისუფლებებს - უდავოა, რომ ჩვენ არ უნდა დაგვკარგოთ სუბსიდიარობის პრინციპის ხედვა, რომელიც სისხლის სამართალში ძირითადი აქსიომაა: დასჯის იარაღის გამოყენება მხოლოდ მაშინ არის მისაღები, როდესაც არ არსებობს ღირებულებებისა თუ ინტერესების დაცვის სხვა საშუალებები.

6. სასამართლო არასდროს იღლება გაიმეოროს, რომ კონვენციით დაცული უფლებები არ შეიძლება იყოს თეორიული და წარმოსახვითი, არამედ უნდა იყოს პრაქტიკული და ეფექტიანი. თუმცა, წინამდებარე საქმეში პოლიციის ოფიცერთა სისხლის სამართლებრივი საქმის სასამართლო განხილვა, რაც აშკარად უნდა ჩატარებულიყო, იყო კი ერთადერთი შესაძლო საშუალება კონვენციის მე-3 მუხლის - დებულების, რომელიც კონვენციით დაცულ ძირითად უფლებათა ნაწილია - მომავალში დარღვევის პრევენციისათვის? ჩვენ ასე არ ვფიქრობთ.

7. სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის მიხედვით, როგორც ეს აღნიშნულია გადანყვეტილებაში, კონვენციის დარღვევისათვის დაკმაყოფილების სათანადოობა და საკმარისობა უნდა შეფასდეს საქმეზე არსებული ყველა გარემოების გათვალისწინებით (იხ. გადანყვეტილების პუნქტი 116). წინამდებარე საქმეზე ჩვენ მივიჩნევთ, რომ მე-3 მუხლის დარღვევისათვის დაკმაყოფილების ყველაზე სათანადო ფორმა, რაც დადგინდა და აღიარებულია, იქნებოდა კონვენციის დარღვევის შედეგად მოპოვებული მტკიცებულების სასამართლო განხილვაზე დაუშვებლად ცნობა; რადგან ეს არ მოხდა, ჩვენ ვასკვნით, რომ განმცხადებელს კვლავ შეუძლია განაცხადოს პრეტენზია „მსხვერპლის“ სტატუსზე კონვენციის 34-ე მუხლის მნიშვნელობისათვის.

8. თუმცა, საინტერესოა იმის აღნიშვნა, რომ თავისი ანალიზის ბოლოს სასამართლომ, არსებითად, არ დაადგინა მტკიცებულების დაუშვებლად ცნობა, როგორც დამატებითი ღონისძიება: „თუ მე-3 მუხლით აკრძალული გამოძიების მეთოდის გამოყენებას მოსდევს განმცხადებლისთვის არახელსაყრელი შედეგები მის წინააღმდეგ სისხლის სამართალწარმოებისას, სასამართლო არ გამოორიცხავს, რომ ამ დარღვევაზე სათანადო და საკმარის რეაგირებას, ზემოხსენებულ მოთხოვნებთან ერთად, მოჰყვეს რესტიტუციის ღონისძიებებიც. ეს ღონისძიებები ეხება გამოძიების აკრძალული მეთოდის უწყვეტ ეფექტს სასამართლო

განხილვისას, კერძოდ, მე-3 მუხლის დარღვევით მოპოვებული მტკიცებულების დაუშვებლად ცნობას“. (იხილეთ პუნქტი 128 *in fine*).

მოსამართლეების, როზაკისის, ტულკენისის, იებენისის, ზიმელეს, ბიანკუსა და პაუერის ერთობლივი, ნაწილობრივ განსხვავებული აზრი

1. ჩვენ არ ვიზიარებთ უმრავლესის აზრს, რომ არ დარღვეულა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი და მე-3 პუნქტები. ჩვენი აზრით, კონვენციის მე-6 მუხლი დაირღვა, რადგან უტყუარი მტკიცებულება, რომელიც უზრუნველყოფილია უშუალოდ კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევის შედეგად, დასაშვებად ცნეს განმცხადებლის სისხლის სამართლის საქმის სასამართლო განხილვაზე. დარღვევა იმ ფაქტით იყო განპირობებული, რომ ეს მტკიცებულება მოპოვებულია თვით-მამხილებელ გარემოებებში.

2. მე-3 მუხლის დარღვევის შედეგად მოპოვებული ნებისმიერი მტკიცებულების დასაშვებობა სისხლის სამართალწარმოებისას წამოჭრის ფუნდამენტურ და სასიცოცხლო მნიშვნელობის პრინციპულ კითხვას. რამდენადაც სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი ცალსახაა, როდესაც საქმე ეხება მე-3 მუხლის დარღვევით მოპოვებული აღიარებითი განცხადებების დასაშვებობას (ასეთი განცხადებები ყოველთვის დაუშვებელია - იმისდა მიუხედავად, ისინი მოპოვებულია წამებით თუ არაადამინური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობით), კითხვას - როგორია ისეთი მოპყრობის შედეგად მოპოვებული სხვა სახის მტკიცებულების დასაშვებობის შედეგები სასამართლოს სამართლიანობაზე, რომელიც არ არის წამება, მაგრამ მაინც ექცევა მე-3 მუხლის ფარგლებში - პასუხი უნდა გაეცეს. მართალია, რთული იყო - ისევე როგორც მოცემული შემთხვევა - მაგრამ დიდ პალატას მიეცა შესაძლებლობა, დაედგინა მტკიცებულების გამორიცხვის წესის ზუსტი მოცულობა მე-3 მუხლის დარღვევით მოპოვებულ ნებისმიერ მტკიცებულებასთან მიმართებით. სასამართლოს შეეძლო, კატეგორიული პასუხი გაეცა ამ კითხვაზე, მკაფიოდ დაადასტურებდა რა, რომ მიუხედავად მსჯავრდებულის საქციელისა, სამართლიანობა, მე-6 მუხლის მნიშვნელობისათვის, გულისხმობს კანონის უზენაესობის პატივისცემას, როგორც იმთავითვე ცხად ქვეყნარტებას, და მოითხოვს მე-3 მუხლის დარღვევით მოპოვებული მტკიცებულების დაუშვებლად ცნობას. სისხლის სამართლებრივი საქმის სასამართლო განხილვა, რომელიც აღიარებს და ეყრდნობა ნებისმიერი კუთხით კონვენციის ასეთი აბსოლუტური დებულების დარღვევის შედეგად მოპოვებულ მტკიცებულებას, არ შეიძლება *a fortiori* იყოს სამართლიანი. სამწუხაროა, რომ სასამართლოს არ ჰქონდა სურვილი გადაეღახა ეს საბოლოო ზღვარი და დაედგინა აშკარა და „მკვეთრი ხაზის“ წესი ადამიანის ფუნდამენტური უფლების ამ ძირითადი საკითხის სფეროში.

3. სასამართლოს პრეცედენტული სამართლიდან აშკარაა, რომ მე-3 მუხლის დარღვევით მოპოვებული მტკიცებულების დასაშვებობასთან დაკავშირებით, ყოველთვის განსხვავებული მოსაზრებები არსებობდა, კონვენციის სხვა უფლებებისაგან, მაგალითად, მე-8 მუხლით დაცული უფლებებისაგან განსხვავებით. ადრე სასამართლომ გამოთქვა აზრი, რომ მაშინაც კი, როდესაც სახეზეა სათანადო დაცვის პროცედურული მექანიზმები, არ იქნებოდა სამართლიანი ისეთ მასალაზე დაყრდნობა, რომლის შინაარსისა და წყაროს ხელყოფა მოხდა იძულებით ან ძალადობით. მე-3 მუხლის დარღვევით ძალადობის, სისასტიკის ან სხვა ისეთი ქმედების შედეგად, რომელიც წამებად ან არასათანადო მოპყრობად

შეიძლება ჩაითვალოს, მოპოვებული განცხადებების გამოყენება ყოველთვის არასამართლიანს ხდის სასამართლო განხილვას მთლიანობაში, მიუხედავად იმისა, ასეთ მტკიცებულებას ჰქონდა თუ არა გადამწყვეტი მნიშვნელობა განმცხადებლის მსჯავრდების უზრუნველსაყოფად. გასათვალისწინებელია, აღნიშნული პრინციპი თანაბრად იქნა თუ არა გამოყენებული მტკიცებულების სხვა სახეებთან მიმართებით. საქმეზე *Jalloh v. Germany* სასამართლომ მიუთითა, რომ შესაძლოა წამოიჭრას საკითხი მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის შესაბამისად მე-3 მუხლის დარღვევით მოპოვებულ მტკიცებულებასთან დაკავშირებით - მაშინაც კი, როდესაც მისი დასაშვებად ცნობა არ იყო გადამწყვეტი მნიშვნელობისა მსჯავრდების უზრუნველყოფისას. საქმეზე არსებულ ფაქტობრივ გარემოებებში ზოგადი კითხვა - ისეთი ქმედებით მოპოვებული უტყუარი მტკიცებულების გამოყენება, რომელიც არ წარმოადგენს წამებას, მაგრამ კვლავ მე-3 მუხლის ფარგლებში ექცევა, ხდის თუ არა სასამართლო მოსმენას არასამართლიანს - უპასუხოდ დარჩა. სამწუხაროდ, ახლა გაცემული პასუხი და უმრავლესობის მსჯელობა საფრთხეს უქმნის მე-3 მუხლით გარანტირებული აბსოლუტური უფლების ეფექტიანობას. სასამართლომ თავის პრეცედენტულ სამართალში შემოიტანა განსხვავება არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის აბსოლუტური აკრძალვის დარღვევით მოპოვებული განცხადებების დასაშვებობასა და იმავე მეთოდით მოპოვებული სხვა მტკიცებულების დაშვებადობას შორის. რთულია ასეთი განსხვავების შენარჩუნება.

4. უმრავლესობა ეთანხმება, რომ წინამდებარე საქმეზე განმცხადებლის წინააღმდეგ უტყუარი მტკიცებულება, რომელიც დაშვებულად ცნეს სასამართლო მოსმენაზე, „უზრუნველყოფილია პოლიციის დაკითხვის უშუალო შედეგად, რაც მე-3 მუხლის დარღვევა“ (იხ. პუნქტი 171). ამ აკრძალულმა ქმედებამ განაპირობა იძულებითი აღიარებითი ჩვენება, რასაც შემდგომში მოჰყვა ვიზიტი სასიცოცხლო მნიშვნელობის ადგილამდე, სადაც განმცხადებელმა, პოლიციის ბრძანების საფუძველზე, მიუთითა ცხედრის ადგილსამყოფელი (რასაც ვიდეოფირზე იღებდნენ), და ამის შემდეგ დაეხმარა სხვა მამხილებელი მტკიცებულებების შეგროვებაში. ეროვნული სასამართლოების წინაშე სამართალწარმოებიდან უეჭველად გამომდინარეობს, რომ ეს მტკიცებულება დასაშვებად ცნეს, სასამართლომ იგი შეაფასა, გამოიკვლია და დაეყრდნო მას. ამ მტკიცებულებაზე მიუთითებდა აგრეთვე რაიონული სასამართლოს განაჩენიც (იხ. პუნქტები 32 და 34). ზემოაღნიშნულის მიუხედავად, უმრავლესობამ დაასკვნა, რომ განმცხადებლის სასამართლო მოსმენა იყო სამართლიანი „მიზეზობრივი ჯაჭვის დარღვევის“ გამო (პუნქტი 180), რამაც განმცხადებლის მსჯავრდებასა და გასამართლებამდე მიგვიყვანა. ჩვენ არ ვეთანხმებით აღნიშნულ დასკვნას, არც იმ მსჯელობას, რომელსაც იგი ეფუძნება.

5. დაპატიმრების მომენტიდან სასჯელის გამოტანამდე, სისხლის სამართალწარმოება არის ორგანული და ურთიერთდაკავშირებული მთლიანობა. მოვლენას, რომელიც ერთ ეტაპზე ხდება, შეუძლია გავლენა მოახდინოს, და ზოგჯერ განსაზღვროს, რა იქნება გამოკვლევითი მომდევნო ეტაპზე. როდესაც მოვლენა გამოძიების სტადიაზე განაპირობებს დარღვევას ექვმიტანილის აბსოლუტური უფლებისა - არ დაექვემდებაროს არაადამიანურ ან ღირსების შემლახველ მოპყრობას - ჩვენი აზრით, სამართლიანობა მოითხოვს, რომ უარყოფითი გავლენა, რაც ამგვარი დარღვევისაგან გამომდინარეობს, მთლიანად აღმოიფხვრას სამართალწარმოებიდან. სასამართლომ, არსებითად, ეს მიდგომა ადრე დაადასტურა მსჯელობისას - სისხლის სამართლის პროცესის მომზადებისათვის გამოძიების

სტადიის მნიშვნელობის განხილვის თაობაზე - და ხაზგასმით აღნიშნა, რომ ამ ეტაპზე მოპოვებული მტკიცებულება განსაზღვრავს ჩარჩოს, რომლის ფარგლებშიც განხილება დანაშაულისათვის ბრალდება სასამართლო განხილვაზე. ამგვარად, საქმეზე *Salduz v. Turkey* (რომელიც ეხებოდა წინასწარი პატიმრობისას განმცხადებლის მიერ ადვოკატზე ხელმისაწვდომობის შეზღუდვას) სასამართლომ დაადგინა, რომ არც განუღო სამართლებრივ დახმარებასა და არც შემდგომი სამართალწარმოების შეჯიბრებითობას არ შეეძლო იმ ხარვეზების გამოსწორება, რასაც ადგილი ჰქონდა პოლიციაში პატიმრობის დროს და რამაც განაპირობა მე-6 მუხლის დარღვევის დადგენა. თუ ეს ასეა, მაშინ ადვოკატთან კონსულტაციის უფლების დარღვევის განხილვისას იგივე მსჯელობა უნდა იქნას გამოყენებული უფრო მეტი სიძლიერითაც კი, როდესაც ემიჯნება ექვმიტანილის უფლების - არ დაექვემდებაროს არაადამიანურ მოპყრობას - დარღვევასა და ასეთი დარღვევის შედეგად მოპოვებული მტკიცებულების დაშვებულად ცნობას სისხლის სამართალწარმოებისას.

6. სამართალწარმოების - როგორც ერთი ორგანული მთლიანობის - განხილვის ნაცვლად, უმრავლესობის *modus operandi* იყო სისხლის სამართალწარმოების სხვადასხვა ეტაპის ცალ-ცალკე დაყოფა, განხილვა და ანალიზი იმ დასკვნის გამოტანის მიზნით, რომ საბოლოო გაჩერება (მკვლევლობისათვის გასამართლება მაქსიმალური სასჯელის შეფარდებით) არ შეესაბამებოდა განხორციელებულ მარშრუტს (მე-3 მუხლის დარღვევის შედეგად მოპოვებული მტკიცებულების დაშვებულად ცნობა). ჩვენი აზრით, ასეთი მიდგომა არ არის მხოლოდ ფორმალისტური; ის არარელისტურია, რადგან არ ითვალისწინებს პრაქტიკულ კონტექსტს, რომელშიც ხორციელდება სისხლის სამართლის საქმის სასამართლო განხილვა, და დინამიკას, რომელიც ქმედითია ნებისმიერი სისხლის სამართალწარმოებისას. უმრავლესობის გადაწყვეტილება არ ითვალისწინებს იმ ფაქტს, რომ განმცხადებლის მიერ ბრალის აღიარება, რამაც, როგორც აპროტესტებდნენ, „დაარღვია“ მიზეზობრივი კავშირი, მოხდა დაუყოვნებლივ მას შემდეგ, რაც მისი მცდელობა, დაუშვებლად ეცნოთ მამხილებელი მტკიცებულება, წარუმატებელი აღმოჩნდა, და როგორც ამას იმეორებდნენ, უფრო სრულად - მხოლოდ მას შემდეგ, რაც ყველა მტკიცებულება წარედგინა სასამართლოს. ვერ მიაღწია რა მტკიცებულების დაუშვებლად ცნობას, მან არ იცოდა, მაგრამ ცნობილი იყო, რომ საქმის განმხილველ სასამართლოს ჰქონდა სასამართლო-სამედიცინო და სხვა დამადასტურებელი მტკიცებულება, რომლებზეც თვითონ მან მიუთითა პოლიციის თანამშრომლების ბრძანების საფუძველზე და რომლებიც აშკარად დაადგინდა მის ბრალეულობას. მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია, რომ სახელმწიფო ბრალმდებელისა და J.-ის მშობლების ადვოკატის მტკიცებით, განმცხადებლის აღიარება „არაფერს ნიშნავდა“, რადგან მან მხოლოდ ის აღიარა, რაც, ნებისმიერ შემთხვევაში, უკვე დადასტურებული იყო (პუნქტი 35). ეს არის ძირითადი პრობლემა და ძნელია, არ დაეთანხმო მათ არგუმენტებს ამ თვალსაზრისით.

7. ჩვენი აზრით, არ შეიძლება ჩაითვალოს, რომ მე-3 მუხლის დარღვევით უზრუნველყოფილ და შემდგომში სასამართლო მოსმენაზე დაშვებულად ცნობილ მტკიცებულებას არ ჰქონდა გავლენა სამართალწარმოების შემდგომ განვითარებასა და მის შედეგზე. მხოლოდ განმცხადებლის მიერ წინასასამართლო სხდომაზე წარმოდგენილი მტკიცებულების დაუშვებლად ცნობას მისთვის ჰქონდა მცირე სარგებელი, თუკი ჰქონდა საერთოდ, მე-3 მუხლის დარღვევით გამოწვეული ხარვეზის გამოსწორების კუთხით. ცნეს რა მამხილებელი მტკიცებულება

დაშვებულად, მისი თავისუფლება - გაედლიერებინა დაცვა - თუ მთლიანად არა, მნიშვნელოვნად შეიზღუდა და მსჯავრდება იმ ბრალდებებისათვის, რომლებიც მას წარუდგინეს, იყო გარდაუვალი. სასამართლო განხილვაში მონაწილე ბრალდების მხარე რომ მიუთითებდა ამგვარ გარდაუვალობაზე, ადასტურებს ჩვენს მოსაზრებას, რომ სერიოზული ეჭვის ქვეშ დგება განმცხადებლის შესაძლებლობა - სასამართლო განხილვის საწყის ეტაპზე ეფექტიანად დაეცვა საკუთარი თავი.

8. ვერც განმცხადებლის მიერ ბრალის აღიარებამ სასამართლო განხილვაზე და ვერც იძულებით მტკიცებულებაზე დაყრდნობამ ხსენებული აღიარების სანდოობის დადგენის მიზნით, ვერ შეძლო გამოესწორებინა სამართალწარმოებისას გამოვლენილი ხარვეზები, რომლებიც გამოიწვია ასეთი „შელახული“ მასალების მტკიცებულების სახით დასაშვებად ცნობამ. განმცხადებლის სამართლიანი სასამართლოს ფუნდამენტური უფლების ეფექტიანი დაცვის უზრუნველყოფის ერთადერთი საშუალება იქნებოდა ყველა სადავო მტკიცებულების დაუშვებლად ცნობა და სამართალწარმოების გაგრძელება (მიუხედავად სხვა ბრალდებებისა, მაგალითად, მოტაცება, რასაც მოჰყვა დახრჩობა, სიკვდილი რომ გამოიწვია, პუნქტი 35) ბრალდების მხარისთვის ხელმისაწვდომი დაუზიანებელი მტკიცებულების საფუძველზე. მე-3 მუხლის დარღვევით მოპოვებული მტკიცებულების დასაშვებად ცნობა სისხლის სამართლის საქმის სასამართლო განხილვაზე, გარდაუვლად ასუსტებს დაცვას - რასაც ხსენებული დებულება ითვალისწინებს - და ტოვებს გარკვეულ გაუგებრობას, თუ როგორ უნდა წარიმართოს პროცესი მომავალში.

9. ჩვენ შემფოთებულნი ვართ, რომ არსებითად, სასამართლომ დიხოტომია დაწერა მე-3 მუხლის აკრძალული ქცევის ტიპებს შორის, სულ მცირე, მაშინ, როდესაც სამართლიანი სასამართლოს შედეგებს ეხება საქმე აღნიშნული მუხლის დარღვევის შემთხვევაში. ფაქტობრივად, სასამართლომ დაადგინა, რომ ბრალდებულის მიმართ არაადამიანური მოპყრობის შედეგად მოპოვებული უტყუარი მტკიცებულება შეიძლება დასაშვებად იქნას ცნობილი სასამართლო განხილვაზე და ასეთი სასამართლო მანძი „სამართლიანად“ ჩაითვლება, რამდენადაც ამ მტკიცებულებას არ ექნება გავლენა სამართალწარმოების შედეგზე. თუ მას არანაირი შედეგი არ ექნება, მაშინ რა მიზანი აქვს მის დასაშვებობას? და, არსებითად, რატომ არ უნდა იქნას გამოყენებული იგივე მსჯელობა წამებით მოპოვებულ მტკიცებულებასთან მიმართებით? პასუხი ცალსახაა. საზოგადოებები, რომლებიც სამართლებრივ სახელმწიფოს ეფუძნებიან, არ ეგუებიან და არ სჯიან პირდაპირ, არაპირად თუ სხვა ფორმებით ისეთი მოპყრობის ხელყოფას, რომელსაც აბსოლუტურად კრძალავს კონვენციის მე-3 მუხლი. არც მე-3 მუხლის ფორმულირება და არც კონვენციის სხვა რომელიმე მუხლი არ ასხვავებს წამებისა და არაადამიანური თუ ღირსების შემლახველი მოპყრობის შედეგებს. ამდენად, ჩვენი აზრით, არ არსებობს სამართლებრივი საფუძველი იმისათვის, რომ არაადამიანური მოპყრობა ჩაითვალოს წამებისაგან განსხვავებულად შედეგების კუთხით, რომლებიც გამოწვეულია დარღვევით. არც „მიზეზობრივი ჯაჭვის დარღვევასა“ და არც სხვა ნებისმიერ ინტელექტუალურ კონცეფციას არ შეუძლია გადალახოს ბუნებრივი უთანასწორობა, რომელიც სახეზეა მაშინ, როდესაც მე-3 მუხლის დარღვევის შედეგად მოპოვებულ მტკიცებულებას დასაშვებად ცნობენ სისხლის სამართალწარმოებისას.

10. სასამართლომ არაერთგზის განაცხადა, რომ მე-3 მუხლი არის აბსოლუტური უფლება და დაუშვებელია ამ დებულებიდან გადახვევა მე-15 მუხლის მე-2 პუნქტის საფუძველზეც კი - საგანგებო მდგომარეობისას. წარმოადგენს რა აბსოლუტურ უფლებას, ყველა დარღვევა სერიოზულია და, ჩვენი აზრით, ამ აბ-

სოლუტური აკრძალვის უზრუნველყოფის ყველაზე ეფექტიან საშუალებას წარმოადგენს მტკიცებულების გამორიცხვის წესის მკაცრი გამოყენება, როდესაც საქმე ეხება მე-3 მუხლს. ასეთი მიდგომა იმ სახელმწიფო მოხელეებს, რომლებსაც არაადამიანური მოპყრობის მცდელობა ჰქონდათ, არ დაუტოვებდა ეჭვს ასეთ აკრძალულ ქმედებაში მონაწილეობის უსარგებლობასთან დაკავშირებით. იგი მათ ჩამოართმევდა ნებისმიერ პოტენციურ ინიციატივას ან სტიმულს, რომ ეჭვმიტანილს ისეთი სახით მოპყრობოდნენ, რაც შეუთავსებელია მე-3 მუხლთან.

11. ჩვენ ყურადღებით ვითვალისწინებთ იმ შედეგებს, რომლებიც გამომდინარეობს მტკიცებულების გამორიცხვის წესის მკაცრი გამოყენებიდან, როდესაც საქმე ეხება მე-3 მუხლის დარღვევას. ვალიარებთ, რომ ხშირ შემთხვევაში სანდო და დამადასტურებელი მტკიცებულება ზოგჯერ შეიძლება დაუშვებლად იქნას ცნობილი, და რომ სისხლის სამართლებრივი დევნის ეფექტი შეიძლება კომპრომისის მოითხოვდეს. ამასთანავე, ასეთი მტკიცებულების დაუშვებლად ცნობამ შეიძლება განაპირობოს, რომ ბრალდებულს შეეფარდოს უფრო ნაკლები სასჯელი, ვიდრე სხვა შემთხვევაში იქნებოდა გამოტანილი. თუმცა, როდესაც ეს ხდება, მსჯავრდებულისათვის მიცემული ნებისმიერი ასეთი „სარგებლისთვის“ საბოლოო პასუხისმგებლობა უპირატესად ეკისრება სახელმწიფო ხელისუფლებას, რომლის მოხელეებმა, მათი მოტივაციის მიუხედავად, დაუშვეს არაადამიანური მოპყრობა და ამით საფრთხის ქვეშ დააყენეს შემდგომი სისხლის სამართალწარმოება.

12. ჩვენ აგრეთვე ვაცნობიერებთ იმ ფაქტს, რომ დანაშაულის მსხვერპლთ, მათ ოჯახებს და მთლიანად საზოგადოებას - ყველას აქვს ინტერესი იმ პრეზუმბიის გასამართლებისა და დასჯის მიმართ, რომლებიც მონაწილეობენ დანაშაულებრივ ქმედებაში. თუმცა, ჩვენი აზრით, არსებობს თანაბრად სასიცოცხლო მნიშვნელობის, დამაჯერებელი/დამადასტურებელი და მომიჯნავე/ურთიერთგამომრიცხავი საზოგადოებრივი ინტერესები კანონის უზენაესობაზე დაფუძნებული ცივილიზებული საზოგადოების ღირებულებათა დაცვის მიმართ. ასეთ საზოგადოებებში დაცვის საშუალება ადამიანებისათვის არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის გამო, მისი მიზნის მიუხედავად, შეიძლება არასოდეს იქნას ნებადართული. ამასთანავე, არსებობს სასამართლო პროცესის მთლიანობის უზრუნველყოფისა და შენარჩუნების არსებითი საზოგადოებრივი ინტერესი, ხოლო სასამართლო განხილვაზე აბსოლუტური უფლების დარღვევით მოპოვებული მტკიცებულების დაშვებულად ცნობას შეუძლია ამ პროცესის დაბრკოლება და გაუარესება. ჩვენი აზრით, სისხლის სამართლის დანაშაულის გამოძიება და პირის გასამართლება არ უნდა მოხდეს მე-3 მუხლით გარანტირებული არაადამიანური მოპყრობის აკრძალვის აბსოლუტური უფლების ხელყოფის ხარჯზე. სხვაგვარი გადაწყვეტილება გამოიწვევდა ძირითადი ღირებულებების დათმობასა და მართლმსაჯულების განხორციელების უპატივცემულობას.

13. უმრავლესობასთან ერთად ჩვენ ვალიარებთ, რომ მოცემულ შემთხვევაში, სახელმწიფო მოხელეები მოქმედებდნენ რთულ და ძალიან სტრესულ სიტუაციაში. თუმცა, ეს არ ცვლის იმ ფაქტს, რომ მათ უტყუარი მტკიცებულება მოიპოვეს მე-3 მუხლის დარღვევით, რაც შემდგომში გამოყენებული იქნა სისხლის სამართლის საქმის სასამართლო განხილვისას. მართალია, მოცემულ შემთხვევაში სიტუაცია ძალიან დაძაბული იყო, მაგრამ სწორედ კრიზისის დროს უნდა იყოს უკომპრომისო აბსოლუტური ღირებულებები.

მოსამართლე კასადევალის ნაწილობრივ განსხვავებული აზრი, რომელსაც დაეთანხმნენ მოსამართლეები: კოვლერი, მიოვიჩი, ჯაგერი, იოჩინე და ლოპეზ გუერა

(თარგმანი)

1. მოცემულ შემთხვევაში, არ შემიძლია დავეთანხმო უმრავლესობის დასკვნას განმცხადებლის მსხვერპლის სტატუსსა და კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევის დადგენასთან დაკავშირებით. საქმე ჩაითვალა დელიკატურად განმცხადებლის კანონიერი უფლებების კუთხით, მაგრამ უფრო მეტად დელიკატური და რთული იყო ბრალმძებელი მხარისათვის, რომელიც იმყოფებოდა მეტისმეტად სერიოზულ და ტრაგიკულ სიტუაციაში, რაც დამთავრდა თერთმეტი წლის ბავშვის სიკვდილით.

2. უდავოა, რომ განმცხადებლის წინააღმდეგ ძალადობის მუქარა გაუთანაბრდა არაადამიანურ და ღირსების შემლახველ მოპყრობას, კონვენციის მე-3 მუხლის შესაბამისად. ეს ფორმალურად აღიარეს გერმანიის სასამართლო ორგანოებმა: ფრანკფურტის რაიონულმა სასამართლომ განაცხადა, რომ განმცხადებლის მუქარა ტკივილის მიყენების თაობაზე - მისგან ინფორმაციის მიღების მიზნით - წარმოადგენდა დაკითხვის მეთოდს არამართო სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 136-ე მუხლის (ა) პუნქტის შესაბამისად. მუქარამ აგრეთვე უგულბელყო კონვენციის მე-3 მუხლი, ხოლო ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ დაადგინა, რომ განმცხადებლის ადამიანური ღირსება და პატივების არასათანადო მოპყრობის აკრძალვა უგულბელყოფილი იქნა (იხ. გადაწყვეტილების პუნქტი 120).

3. პალატამ თავის გადაწყვეტილებაში დაადგინა, რომ განმცხადებელს აღარ შეეძლო პრეტენზია ჰქონოდა მე-3 მუხლის დარღვევასთან დაკავშირებით. მას შემდეგ, რაც ეროვნულმა სასამართლოებმა აღიარეს დარღვევა და მიაკუთვნეს საკმარისი დაკმაყოფილება, მსჯავრდებული და გასამართლებული იქნა პოლიციის ორი თანამშრომელი. მე მხარს ვუჭერ ამ დასკვნას წინამდებარე საქმეზე.

4. დიდი პალატის უმრავლესობამ, დაეთანხმა რა პალატის დასკვნებს, მიიჩნია: ეროვნულმა სასამართლოებმა მკაფიოდ და უპირობოდ აღიარეს, რომ განმცხადებლის დაკითხვა წარმოადგენდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას (იხილეთ გადაწყვეტილების პუნქტი 120 *in fine*); გამოძიება და სისხლის სამართლებრივი დევნა საკმარისად სწრაფი და დროული იყო კონვენციით დაადგენილი სტანდარტების შესაბამისად (იხ. პუნქტები 121 და 123); და, რომ პოლიციის თანამშრომლები დამნაშავედ ცნეს ძალადობასა და ძალადობის ნაქეზებაში, გერმანიის სისხლის სამართლის კანონის დებულებების შესაბამისად (იხ. 123-ე პუნქტის დასაწყისი). თუმცა, მათ დაასკვნეს, რომ განმცხადებელს კვლავ შეეძლო ჰქონოდა პრეტენზია მსხვერპლის სტატუსზე, და რომ დაირღვა მე-3 მუხლი.

5. ეს შეფასება, როგორც ჩანს, ძირითადად ეფუძნება პოლიციის თანამშრომლებისათვის დაკისრებულ მსუბუქ სასჯელებს, რადგან:

- სისხლის სამართალწარმოებისას მათ შეეფარდათ „მხოლოდ ძალიან მოკრძალებული და გადავადებული ჯარიმები“ (იხ. პუნქტი 123), რომლებიც იყო „თითქმის სიმბოლური“ და „აშკარად არაპროპორციული“ (იხილეთ პუნქტი 124);
- დისციპლინური სანქციები, რაც მოიცავდა სხვა თანამდებობაზე გადაყვანას, როდესაც უშუალო შეხება აღარ ექნებოდათ სისხლის სამართლის დამნაშაულის გამოძიებასთან, იყო ძალიან მსუბუქი, რადგან თანამშრომლები

არ იყვნენ ჩამოშორებული სამსახურებრივი მოვალეობების შესრულებას გამოძიებისა და სასამართლო განხილვისას, და არც გაუთავისუფლებიათ მას შემდეგ, რაც გასამართლდნენ (იხ. პუნქტი 125).

6. წინამდებარე საქმის კონკრეტულ გარემოებებში, გასათვალისწინებელია რა ის ფაქტი, რომ დაკითხვის შემდეგ პოლიციის უფროსის მოადგილე D.-მ პოლიციის საქმის მასალებში დატოვა ჩანაწერი, რომელშიც მან ასახა და აღიარა თუ როგორ განვითარდა მოვლენები და მიუთითა უდავოდ გასასამართლებელი მიზეზები; რომ ეროვნულმა სასამართლოებმა (რაიონულმა სასამართლომ და ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ) აშკარად განაცხადეს ძირითადი კანონისა და კონვენციის დარღვევის შესახებ; და, რომ პოლიციის ორი თანამშრომელი ცნეს დამნაშავედ და მათ დაეკისრათ სისხლის სამართლებრივი და დისციპლინური პასუხისმგებლობა, კითხვა სასჯელების სიდიდეზე აღარ უნდა იყოს რელევანტური. სასამართლო მიუთითებს, რომ აშკარად თვითნებური შემთხვევების გარდა, „მისი ფუნქცია არ არის, ინდივიდუალური ბრალეულობის ხარისხზე გამოიტანოს გადაწყვეტილება ან განსაზღვროს დამნაშავეის შესაბამისი სასჯელი. ეს საკითხები ეროვნული სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლოს ექსკლუზიურ განსჯადობას მიეკუთვნება“ (იხილეთ გადაწყვეტილების პუნქტი 123). ეს კარგი დასაბუთებაა ასეთი სასამართლო შეზღუდვისათვის - კონკრეტულად, სისხლის სამართლის საქმის გაცნობის საშუალების არქონა, რომელიც დასრულდა მსჯავრდებით, და ის ფაქტი, რომ მსჯავრდებული პირები აღარ მონაწილეობენ [ევროპული] სასამართლოს წინაშე სამართალწარმოებისას.

7. დანიშნული სასჯელის სიმკაცრის კრიტერიუმის გამოყენებისას შეიძლება დაისვას კითხვა, დასჯის რა ხარისხს დაეთანხმა უმრავლესობა იმის დასადგენად, რომ განმცხადებელს აღარ ჰქონდა მსხვერპლის სტატუსი. სხვა სიტყვებით რომ ითქვას, განმცხადებლის მსხვერპლის სტატუსი უნდა იყოს დამოკიდებული პოლიციის თანამშრომლებზე დაკისრებული სასჯელის სიმკაცრეზე? ჩემი აზრით, პასუხია „არა“.

8. ეს ტოვებს კითხვას კომპენსაციის დამატებითი მოთხოვნის თაობაზე და ბადებს ეჭვებს სამსახურებრივი პასუხისმგებლობის სამართალწარმოების ეფექტიანობასთან დაკავშირებით, რაც განმცხადებელმა წამოიწყო (იხილეთ პუნქტები 126 და 127). ამ საკითხთან დაკავშირებით მაქვს ორი მოსაზრება: (ა) განმცხადებელმა ეროვნულ სასამართლოს კომპენსაციის თაობაზე სარჩელით მიმართა მხოლოდ [ევროპული] სასამართლოს წინაშე განაცხადის წარდგენისა და სამართლებრივი დახმარების თაობაზე მისი მოთხოვნის დაკმაყოფილების შემდეგ, ანუ მიყენებული ზიანიდან სამი წლის მერე, და (ბ) საქმე განხილვის სტადიაშია ეროვნული სასამართლოების წინაშე და სამართლებრივი დაცვის აღნიშნული შიდასახელმწიფოებრივი საშუალების ეფექტიანობასა თუ მის მოსალოდნელ შედეგზე წინასწარ მსჯელობის არანაირი საფუძველი არ არსებობს.

9. ასევე წამოიჭრება კითხვა, თუ რა სასარგებლო მიზეზს ემსახურება გადაწყვეტილების სამოტივაციო დებულებები. საბოლოო ანალიზისას დიდი პალატის უმრავლესობამ მარტივად დაადასტურა ის, რაც გერმანიის სასამართლო ხელისუფლებამ - ფრანკფურტის საოლქო სასამართლომ და ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ უკვე აშკარად და უპირობოდ აღიარეს 2003 და 2004 წლების სამ გადაწყვეტილებაში: განმცხადებელს დაემუქრნენ რა წამებით - ბავშვის ადგილსამყოფელის გამჟღავნების მიზნით, იგი დაექვემდებარა მე-3 მუხლით აკრძალულ არაადამიანურ მოპყრობას (ზემოთ იხილეთ პუნქტი 131).

გეფგენი გერმანიის წინააღმდეგ

კონკრეტულად ამ საკითხზე ყველა - ეროვნული სასამართლო ხელისუფლება, მთავრობა, განმცხადებელი და [ევროპული] სასამართლოს მოსამართლეები - ვთანხმდებით.

10. დასასრულ, ამ გადაწყვეტილებამ სამართლიანი დაკმაყოფილებაც კი არ მიაკუთვნა განმცხადებელს.

ჯალო გერმანიის წინააღმდეგ

Case of Jalloh v. Germany

დიდი პალატა

ჯალო გერმანიის წინააღმდეგ

(განაცხადი №54810/00)

ბაღაწყვეტილება

სტრასბურგი

2006 წლის 11 ივლისი

საქმეზე ჯალო გერმანიის წინააღმდეგ,

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდმა პალატამ შემდეგი შემადგენლობით:

ლუციუს ვილდჰაბერი, თავმჯდომარე
ხრისტოს როზაკისი,
ნიკოლა ბრატცა,
ბოშტიან მ. ზუპანჩიჩი,
გეორგ რესი,
ჯოვანი ბონელო,
ლუციუს კაფლიში,
ირენეუ კაბრალ ბარეტო,
მატი პელონპიაია,
ანდრას ბაკა,
რაიტ მარუსტე,
სნეჟანა ბოტუჩაროვა,
ხავიერ ბორეგო ბორეგო,
ელიზაბეტ ფურა-სანდსტრომი,
ალვინა გიულუმინი,
ჰანლარ ჰაჯიევი,
იან სიკუტა, მოსამართლეები
და
კლორენს ეარლი, სექციის რეგისტრატორი,

მოითათბირა დახურულ კარს მიღმა 2005 წლის 23 ნოემბერს და 2006 წლის 10 მაისს, გამოიტანა და 2006 წლის 10 მაისს დაამტკიცა შემდეგი გადაწყვეტილება:

პროცედურა

1. საქმეს საფუძვლად დაედო განაცხადი № 54810/00, რომელიც სიერა ლენეს მოქალაქემ ბ-ნმა აბუ ბაქა ჯალომ (შემდგომში „განმცხადებელი“) გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის წინააღმდეგ სასამართლოში შეიტანა 2000 წლის 30 იანვარს, ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის (შემდგომში „კონვენცია“) 34-ე მუხლის შესაბამისად.

2. განმცხადებელს წარმოადგენდა ბ-ნი უ. ბუში, რატინგენის პრაქტიკოსი ადვოკატი. გერმანიის მთავრობის (შემდგომში „მთავრობა“) ინტერესებს იცავდა სახელმწიფო წარმომადგენელი ბ-ნი კ. სტოლტენბერგი, სახელმწიფო მდივნის თანაშემწე (Ministerialdirigent), ხოლო მოგვიანებით ქ-ნი ა. ვიტლინგ-ფოგელი - სახელმწიფო მდივნის თანაშემწე (Ministerialdirigent).

3. განმცხადებელი სახელდობრ ამტკიცებდა, რომ ნარკოტიკებთან დაკავშირებულ სამართალდარღვევაზე მტკიცებულების მოსაპოვებლად ლებინების გამოწვევ საშუალებათა ძალდატანებით გამოყენება შეესაბამებოდა კონვენციის მე-3 მუხლით აკრძალულ არაადამიანურ და ღირსების შემლახველ მოპყრობას. იგი ასევე აცხადებდა, რომ საქმის სასამართლო განხილვაზე ამ უკანონოდ მოპოვებული მტკიცებულების გამოყენებით დაირღვა მისი კონვენციის მე-6 მუხლით გარანტირებული სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლება.

4. განაცხადი გადაეცა სასამართლოს მესამე სექციას. 2004 წლის 26 ოქტომბერს იგი გამოცხადდა ნაწილობრივ დასაშვებად იმავე სექციის პალატის გადაწყვეტილებით, შემდეგი შემადგენლობით: თავმჯდომარე - ირენეუ კაბრალ ბარეტო, მოსამართლეები - გეორგ რესი, ლუციუს კაფლიმი, რიზა თურმენი, ბოშტიან მ. ზუპანჩიჩი, მარგარიტა ცაცა-ნიკოლოვსკა, ალვინა გიულუმინი და სექციის რეგისტრატორი, ვინსენტ ბერგერი.

5. 2005 წლის 1 თებერვალს პალატამ საქმე განსახილველად გადააბარა დიდ პალატას, რაც არც ერთ მხარეს არ გაუპროტესტებია (კონვენციის 30-ე მუხლი და სასამართლოს რეგლამენტის 72-ე მუხლი).

6. დიდი პალატის შემადგენლობა განისაზღვრა კონვენციის 27-ე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტებისა და სასამართლოს რეგლამენტის 24-ე მუხლის დებულებათა თანახმად. გეორგ რესმა, რომლის უფლებამოსილება ამოიწურა 2004 წლის 31 ოქტომბერს, განაგრძო საქმის განხილვა (კონვენციის 23-ე მუხლის მე-7 პუნქტი და [სასამართლოს რეგლამენტის] 24-ე მუხლის მე-4 პუნქტი). ჟან-პოლ კოსტა, რიზა თურმანი და მარგარიტა ცაცა-ნიკოლოვსკა, რომელთაც არ შეეძლოთ მოსმენებში მონაწილეობა, ჩანაცვლეს ანდრას ბაკამ, ჯოვანი ბონელომ და იან სიკუტამ ([სასამართლოს რეგლამენტის] 24-ე მუხლის მე-2(ა) პუნქტი და მე-3 პუნქტი). საბოლოო განხილვისას ალტერნატიულმა მოსამართლემ სნეჟანა ბოტუჩაროვამ ჩანაცვლა ლილიანა მიიოვიჩი, რომელსაც აღარ შეეძლო საქმის შემდგომ განხილვაში მონაწილეობა ([სასამართლოს რეგლამენტის] 24-ე მუხლის მე-3 პუნქტი).

7. განმცხადებელმა და მთავრობამ, თავის მხრივ, წარმოადგინეს შენიშვნები საქმის არსებით მხარეებზე.

8. მოსმენა გაიმართა საჯაროდ სტრასბურგში, 2005 წლის 23 ნოემბერს ([სასამართლოს რეგლამენტის] 59-ე მუხლის მე-3 პუნქტი) ადამიანის უფლებათა შენობაში.

სასამართლოს წინაშე წარდგენენ:

(a) მთავრობის მხრიდან:

ქ-ნი ა. ვიტლინგ-ფოგელი,
სახელმწიფო მდივნის თანაშემწე (Ministerialdirigent), სახელმწიფო წარმომადგენელი,

ბ-ნი ჰ. ბრიუკენერი, მთავარი სახელმწიფო მრჩეველი (Oberregierungsrat),

ქ-ნი კ. კრეისი, პროკურორი (Staatsanwältin),

ბ-ნი ი. კლაასი, უფროსი პროკურორი (Oberstaatsanwalt),

ბ-ნი კ. პიუშელი, პროფესორი (ჰამბურგის სასამართლო მედიცინის ინსტიტუტი. Institut für Rechtsmedizin Hamburg),

ბ-ნი ჰ. კიორნერი, უფროსი პროკურორი (Oberstaatsanwalt),

(b) განმცხადებლის მხრიდან:

ბ-ნი უ. ბუში, ადვოკატი (Rechtsanwalt),

ბ-ნი ა. ბუში, მართვის კონსულტანტი (Unternehmensberater) მრჩეველი.

სასამართლო მოისმინა ბ-ნ ა. ბუშისა და ქ-ნ ვიტელინგ-ფოგელის მიმართევი ბი და პასუხები, ასევე ბ-ნ პიუშელის პასუხი მათ მიმართ დასმულ შეკითხვაზე.

ფაქტები

I. საქმის ბარემოეპეპი

9. განმცხადებელი დაიბადა 1965 წელს და ცხოვრობს ქ. კოლონი (გერმანია).

10. მხარეთა მიერ წარმოდგენილი საქმის ფაქტები შეიძლება შემდეგნაირად შეჯამდეს:

A. საგამოძიებო მოქმედებები

11. 1993 წლის 29 ოქტომბერს სამოქალაქო ტანსაცმელში ჩაცმულმა პოლიციელებმა შენიშნეს, რომ განმცხადებელმა, სულ ცოტა, ორ სხვადასხვა ვითარებაში, პირიდან გამოიღო მცირე ზომის ცელოფნის პაკეტი (ე.წ. „bubble“ [ექსტაზის ტიპის ნარკოტიკის კონტეინერის ჟარგონული დასახელება]) და გადასცა სხვა პირს ფულის სანაცვლოდ. პოლიციის ოფიცრები დარწმუნებულნი იყვნენ, რომ ამ პაკეტებში მოთავსებული იყო ნარკოტიკული ნივთიერებები. მათ გადაწყვიტეს განმცხადებლის დაპატიმრება, რის შედეგადაც მან გადააყლაპა პირში შენახული მეორე პაკეტი.

12. პოლიციის ოფიცრებმა განმცხადებელს ვერ აღმოუჩინეს რაიმე სახის ნარკოტიკი. იმის გათვალისწინებით, რომ შემდგომ გაჭიანურებას შეეძლო ხელი შეეშალა გამოძიების წარმართვისათვის, საზოგადოებრივმა პროკურორმა ბრძანა, ექიმის დახმარებით განმცხადებლისთვის მიეცათ ლებინების გამომწვევი საშუა-

ლებები (Brechmittel), რათა ამ გზით ამოეღოთ პაკეტის [სხეულიდან] (Exkorporation).

13. განმცხადებელი გადაიყვანეს ვიუპერტალ-ელბერფელდის (Wuppertal-Elberfeld) საავადმყოფოში. მთავრობის თანახმად, ექიმმა, რომელსაც უნდა მიეცა ლებინების გამომწვევი საშუალება, განმცხადებელს გამოჰკითხა მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ (ე.წ. ანამნეზი - ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ საერთო სურათის შედგენა ზეპირი გამოკითხვის გზით). განმცხადებელმა ეს გააპროტესტა და აღნიშნა, რომ ექიმს მისთვის არ დაუსვამს კითხვები. რამდენადაც განმცხადებელმა უარი თქვა ლებინების გამომწვევი შესაბამისი მედიკამენტის მიღებაზე, ოთხმა პოლიციელმა იგი ძირს დააგდო და გააკავა. ამის შემდეგ ექიმმა მას ძალით გაუკეთა ზონდი ცხვირში და მისი მეშვეობით შეუშვა მარილის ხსნარი და იპეკაკუნას (ე.წ. ამოსალეზინებელი ფესვი - ipecacuanha) ნაყენი. ამასთან, ექიმმა მას გაუკეთა აპომორფინი (apomorphine), სხვა სახის ამოსალეზინებელი პრეპარატი, მიღებული მორფინიდან. საბოლოო ჯამში, განმცხადებელმა ამოიღო ერთი პაკეტი 0.2182 გრამი კოკაინის შემცველობით. დაკავებისა და საავადმყოფოში გადაყვანიდან დაახლოებით საათ-ნახევარში განმცხადებელი დაათვალიერა ექიმმა და პატიმრობისათვის ვარგისად ცნო.

14. ამოსალეზინებელი საშუალებების მიღებიდან ორი საათის შემდეგ, როდესაც მას საკანში ეწვია პოლიცია, განმცხადებელმა, რომელიც, როგორც აღმოჩნდა, არ ლაპარაკობდა გერმანულად, დამტკრეული ინგლისურით განაცხადა, რომ იგი ძალიან დაღლილი იყო იმისთვის, რომ გაეკეთებინა განცხადება სავარაუდო კანონდარღვევაზე.

15. ვიუპერტალის საქალაქო სასამართლოს გაცემული დაკავების ბრძანების თანახმად, 1993 წლის 30 ოქტომბერს განმცხადებელს წინასწარი პატიმრობა შეეფარდა.

16. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ მის მიმართ გამოყენებული ზომებიდან მომდევნო სამი დღის განმავლობაში მას შეეძლო მხოლოდ წენიანის მიღება, ხოლო ზონდის შეყვანით გამოწვეული ჭრილობის გამო ცხვირიდან სისხლდენა ორ კვირას გაუგრძელდა. ეს გააპროტესტა მთავრობამ და აღნიშნა, რომ განმცხადებელმა ვერ შეძლო საკუთარი ბრალდების დამადასტურებელი სამედიცინო ცნობის წარმოდგენა.

17. ლებინების გამომწვევი საშუალებების მიღებიდან ორთვენახევრის შემდეგ, განმცხადებელს ციხის საავადმყოფოში გასტროსკოპია გაუკეთეს, რადგან ის უჩიოდა განგრძობით ტკივილს კუჭის ზედა არეში. მას დაუდგინდა საყლაპავის ქვედა არის გაღიზიანება, გამომწვეული კუჭის წვენის ამოღინებით. ეს მდგომარეობა სამედიცინო დასკვნამ პირდაპირ არ დაუკავშირა ამოსალეზინებელი პრეპარატების იძულებით მიღებას.

18. განმცხადებელი ციხიდან გაათავისუფლეს 1994 წლის 23 მარტს. იგი აცხადებდა, რომ ამოსალეზინებელი პრეპარატების იძულებით მიღების შედეგად გამომწვეული კუჭის გაღიზიანების გამო, მას მოუწია შემდგომი სამედიცინო მკურნალობის გავლა. მას არ წარმოუდგენია სამედიცინო მკურნალობის დამადასტურებელი რაიმე დოკუმენტი. თავის მხრივ, მთავრობა ამტკიცებდა, რომ განმცხადებელს არ გაუვლია არანაირი მკურნალობა.

B. სამართალწარმოებები ეროვნულ სასამართლოში

19. 1993 წლის 20 დეკემბერს ვიუპერტალის საქალაქო სასამართლოში წარმოდგენილ არგუმენტაციაში განმცხადებელმა, რომელსაც მთელი სამართა-

ლწარმოებისას წარმოადგენდა ადვოკატი, გააპროტესტა ლეზბიების გამომწვევი საშუალებების გამოყენებით მიღებული მტკიცებულების გამოყენება საქმის სასამართლო განხილვაზე, რადგან აღნიშნული მეთოდი მიიჩნია უკანონოდ. მისი სხეულის დაზიანება მოჰყვა კოკაინის შემცველი პაკეტის სხეულიდან ამოღებას იძულებითი ლეზბიების გზით, რაშიც იგი ადანაშაულებდა პოლიციის ოფიცრებსა და ექიმს, რომლებმაც ეს სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას გააკეთეს (Körperverletzung im Amt). ტოქსიკური ნივთიერებების გამოყენება იკრძალება სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 136-ე (ა) მუხლის ძალით (იხ. ქვემოთ 34-ე პუნქტი). მათ მოახდინეს განმცხადებლის ფიზიკური ფუნქციებით მანიპულირება, როდესაც ორგანიზმის აქტივობის პროვოცირება გამოიწვევს ტვინისა და სხეულის მაკონტროლებელი რეაქციების დათრგუნვის ხარჯზე. ნებისმიერ შემთხვევაში, ლეზბიების გამომწვევი საშუალებების გამოყენება იყო არაპროპორციული ზომა და, შესაბამისად, დაუშვებელი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 81-ე (ა) მუხლით (იხ. ქვემოთ პუნქტები 33 და 35-40). სავარაუდო სამართალდარღვევის მტკიცებულების მიღება შესაძლებელი იქნებოდა მას შემდეგ, რაც პაკეტი ბუნებრივად გაივლიდა მისი კუჭნაწლავის სისტემას. გარდა ამისა, განმცხადებელი ამტკიცებდა, ერთადერთი დასაშვები მეთოდი იქნებოდა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 81-ე (ა) მუხლით გათვალისწინებული კუჭის გამორეცხვა.

20. 1994 წლის 23 მარტს ვიუპერტალის საქალაქო სასამართლომ განმცხადებელი ბრალეულად ცნო ნარკოტიკებით უკანონო ვაჭრობაში და მიუსაჯა პირობითი მსჯავრი ერთი წლის ვადით და საპრობაციო ზედამხედველობა. სასამართლომ უკუაგდო დაცვის არგუმენტი, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 81-ე (ა) მუხლის თანახმად, ამოსაღებინებელი საშუალების გამოყენება იყო არაპროპორციული ზომა სულ რაღაც 0.2 გრამი კოკაინის შემცველი პაკეტის ამოსაღებად.

21. განმცხადებელმა გაასაჩივრა გადაწყვეტილება.

22. 1995 წლის 17 მაისს ვიუპერტალის საოლქო სასამართლომ ძალაში დატოვა განმცხადებლის მსჯავრდება, მაგრამ პირობითი პატიმრობის ვადა შეამცირა ექვს თვემდე. სასამართლომ ასევე ბრძანა განმცხადებლის დაკავების დროს ამოღებული 100 გერმანული მარკის, როგორც ორი ნარკოტიკული პაკეტის გაყიდვიდან მიღებული შემოსავლის, კონფისკაცია (Verfall).

23. საოლქო სასამართლომ მისაღებ მტკიცებულებად ცნო პროკურორის ბრძანების საფუძველზე [ხელოვნურად] გამოწვეული ლეზბიებით ამოღებული კოკაინის პაკეტი. ამ ზომას მიმართეს, რათა საქმის შემდგომ გაჭიანურებას ხელი არ შეეშალა გამოძიების წარმართვისათვის. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 81-ე (ა) მუხლის თანახმად, სადავო ნივთიერებების გამოყენება, მაშინაც კი, როდესაც ეს ეწინააღმდეგება ეჭვმიტანილის ნებას, კანონიერია. პროცედურის აუცილებლობა გამოწვეული იყო ნარკოტიკებით უკანონო ვაჭრობის მტკიცებულების შესანარჩუნებლად. პროცედურა ჩაატარა ექიმმა, თანაც მედიცინის მეცნიერების წესების შესაბამისად. ბრადლებულის ჯანმრთელობა საფრთხის ქვეშ არ დამდგარა და დაცული იყო პროპორციულობის პრინციპი.

24. განმცხადებელმა ხსენებული გადაწყვეტილების სამართლებრივი ასპექტები გაასაჩივრა. სახელდობრ, იგი ამტკიცებდა, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 81-ე (ა) მუხლი არ იძლევა ლეზბიების გამომწვევი საშუალებების მოხმარების უფლებას, რადგან იგი არ უშვებს სიცოცხლისათვის საშიში

პრეპარატების მიღებას სახიფათო მეთოდების გამოყენებით. ამასთან, 81-ე (ა) მუხლი კრძალავს ისეთ ზომებს, როგორცაა ეს სადავო შემთხვევა, როდესაც ეჭვმიტანილი ფაქტობრივად აიძულეს, აქტიური წვლილი შეეტანა თავის მსჯავრდებაში. განმცხადებელმა ასევე განაცხადა, რომ ამ სადავო ზომამ დაარღვია კონსტიტუციის 1-ლი და მე-2 მუხლები (Grundgesetz - იხ. ქვემოთ პუნქტები 31-32) და, კერძოდ, უგულებელყო ადამიანური ღირსების პატივისცემის უფლება.

25. 1995 წლის 19 სექტემბერს დიუსელდორფის სააპელაციო სასამართლომ უკუაგდო განმცხადებლის საჩივარი. მან დაასკვნა, რომ საოლქო სასამართლოს გადაწყვეტილება არ შეიცავდა არავითარ სამართლებრივ შეცდომას, რომელიც ზიანს მიაყენებდა ბრალდებულს.

26. განმცხადებელმა საჩივარი შეიტანა ფედერალურ საკონსტიტუციო სასამართლოში. იგი კვლავ ამტკიცებდა, რომ ამოსაღებინებელი საშუალებების გამოყენება იყო არაპროპორციული ზომა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 81-ე (ა) მუხლის თანახმად.

27. 1999 წლის 15 სექტემბერს ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ განმცხადებლის საკონსტიტუციო საჩივარი გამოაცხადა დაუშვებლად ქვემდებარეობის პრინციპის თანახმად.

28. სასამართლომ მიიჩნია, რომ ამოსაღებინებელი საშუალებების გამოყენება, მორფინის ბაზაზე დამზადებული აპომორფინის ჩათვლით, წამონევს მნიშვნელოვან საკონსტიტუციო საკითხებს, კერძოდ, ფიზიკური ხელშეუხებლობის უფლებასა (კონსტიტუციის მე-2 მუხლის მე-2 პუნქტი - იხ. ქვემოთ პუნქტი 32) და პროპორციულობის პრინციპთან მიმართებით, რაზეც სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლოებს ჯერ არ უმსჯელიათ.

29. ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ დაადგინა, რომ განმცხადებელს არ გამოუყენებია მის ხელთ არსებული შიდასამართლებრივი დაცვის ყველა საშუალება (alle prozessualen Möglichkeiten), რათა გაესაჩივრებინა ეს ზომა სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლოებში და ამით თავიდან აეცილებინა კონსტიტუციის მე-2 მუხლის მე-2 პუნქტის პირველ წინადადებაში (um eine Verhinderung von Bedeutung und Tragweite des Grundrechts des Art. 2 Abs. 2 Satz 1 GG zu verhindern) გადმოცემული ძირითადი უფლების მთავარი აზრის უგულებელყოფა.

30. მან აგრეთვე განაცხადა, რომ ამოსაღებინებელი საშუალებების გამოყენება არ წარმოშობს რაიმე პრინციპულ წინააღმდეგობას არც კონსტიტუციის 1-ლი მუხლის 1-ლი პუნქტით დაცულ ადამიანური ღირსების პატივისცემასთან, არც თვითინკრიმინაციის საწინააღმდეგო პრინციპთან, რომელიც გარანტირებულია კონსტიტუციის მე-2 მუხლის 1-ლი პუნქტით, 1-ლი მუხლის 1-ლ პუნქტთან ერთობლიობაში.

II. შესაბამისი ეროვნული, შედარებითი და საერთაშორისო სამართალი და პრაქტიკა

1. ეროვნული კანონმდებლობა და პრაქტიკა

(a) კონსტიტუცია

31. კონსტიტუციის 1-ლი მუხლის 1-ლ პუნქტში ნათქვამია:

„აღამიანის ღირსება ხელშეუხებელია. საჯარო ხელისუფლების ყველა ორგანო ვალდებულია, პატივი სცეს მას და დაიცვას იგი“.

32. განსახილველ საკითხთან მიმართებით, მე-2 მუხლი ითვალისწინებს შემდეგს:

„1. ყველას უნდა ჰქონდეს თავისუფალი პიროვნული განვითარების უფლება იმ პირობით, რომ ისინი არ შეეხებიან სხვათა უფლებებს ან დაარღვევენ კონსტიტუციურ წესრიგს ან მორალურ კანონებს [Sittengesetz].

2. ყველას აქვს სიცოცხლისა და ხელშეუხებლობის უფლება. ...“

(ბ) სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი

33. განსახილველ საკითხთან მიმართებით, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 81-ე (ა) მუხლი ამბობს:

„1. ბრალდებულის სამედიცინო შემოწმების ბრძანება შეიძლება გაიცეს სამართალწარმოებისთვის რელევანტური ფაქტების დადგენის მიზნით. ამ მხრივ, შემოწმების მიზნით, შესაძლებელია სისხლის ანალიზის აღება და სხვა ფიზიკური ჩარევა ექიმის მხრიდან, მედიცინის მეცნიერების წესების შესაბამისად, ბრალდებულის თანხმობის გარეშე.

2. ამგვარი ბრძანების გაცემის უფლებამოსილება კანონის ფარგლებში აქვს მოსამართლეს, ხოლო იმ შემთხვევებში, როდესაც გაჭიანურებას შეუძლია საფრთხე შეუქმნას სამედიცინო შემოწმების წარმართვას, ეს უფლება ენიჭება პროკურატურას ან მის დამხმარე ოფიციალურ პირებს ...“

34. დაკითხვის აკრძალული მეთოდების შესახებ (verbotene Vernehmungsmethoden) სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 136-ე (ა) მუხლი ამბობს:

„1. ბრალდებულის მიერ გადანყვეტილების მიღებისა და საკუთარი ნების გამოხატვის თავისუფლება არ უნდა შეიზღუდოს არასათანადო მოპყრობით, მიზნობრივი დაუძღურებით, ფიზიკური ჩარევით, მედიკამენტების გამოყენებით, წამებით, მოტყუებით ან ჰიპნოზით. ძალმომრეობის გამოყენება დასაშვებია იმდენად, რამდენადაც ამას უშვებს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი. უნდა აღიკვეთოს ბრალდებულის დაშინება სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით დაუშვებელი ზომებით, ან წარმატების შანსის დაკარგვით, რასაც ითვალისწინებს წესდება.

2. არ უნდა დაიშვას ზომები, რომლებიც აქვეითებენ ბრალდებულის მახსოვრობას ან გაგებას და მოცემულობის აღქმას [Einsichtsfähigkeit].

3. აკრძალვები 1-ლი და მე-2 ქვეპუნქტების ძალით უნდა მოქმედებდეს მაშინაც, როდესაც ბრალდებული განაცხადებს თანხმობას [შემოთავაზებულ ზომებზე]. ამ აკრძალვათა დარღვევით მოპოვებული ჩვენებები არ მიიღება [მტკიცებულებად], მიუხედავად იმისა, რომ ბრალდებული, შესაძლოა, თავად დაეთანხმა მათ გამოყენებას.“

35. გერმანიის სისხლის სამართლის სასამართლოები და თეორეტიკოსი იურისტები ვერ თანხმდებიან იმაზე, თუ რამდენად იძლევა სისხლის სამართლის

საპროცესო კოდექსის 81-ე (ა) მუხლი ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენების უფლებამოსილებას ექვემდებარება ნარკომოვაჭრესთან მიმართებით, რომელმაც დაპატიმრების დროს გადაყლაპა ნარკოტიკები.

36. გერმანიის სააპელაციო სასამართლოთა უმეტესობის შეხედულებით (იხ. *inter alia* ბრემენის სააპელაციო სასამართლოს 2000 წლის 19 იანვრის გადაწყვეტილება, NStZ-RR 2000 წ. გვ. 270, და ბერლინის სააპელაციო სასამართლოს 2000 წლის 28 მარტის გადაწყვეტილება, JR 2001 წ. გვ. 162-64), შესაძლებელია სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 81-ე (ა) მუხლის გამოყენება სამართლებრივ ბაზად, ამგვარ ვითარებებში ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენებისათვის.

37. მაგალითისთვის, ზემოხსენებულ გადაწყვეტილებაში ბერლინის სააპელაციო სასამართლოს მოუწია ემსჯელა საქმეზე, სადაც ექვემდებარებოდა ნარკომოვაჭრე დათანხმდა მიეღო იპეკაკუნას ნაყენი მას შემდეგ, რაც მას დაემუქრნენ ნაყენის ორგანიზმში შეყვანით ცხვირის ზონდის მეშვეობით, თუკი იგი უარს განაცხადებდა პრეპარატის მიღებაზე. სასამართლომ დაასკვნა:

„სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 81-ე (ა) მუხლის 1-ლი პუნქტის პირველი წინადადების თანახმად, ბრალდებულის სამედიცინო შემოწმების ბრძანება შეიძლება გაიცეს სამართალწარმოებისთვის რელევანტური ფაქტების დასადგენად....

(ა) მომჩივანის შეხედულებისაგან განსხვავებით, სამართალმცოდნეები ფაქტობრივად ერთსულოვნად თანხმდებიან, რომ ხსენებული დებულების გაგებით, ბრალდებულის მიერ გადაყლაპული ნარკოტიკების ამოსაღებად ამოსაღებინებელი საშუალებების გამოყენება მოიცავს ფიზიკურ ჩარევას (იხ. HK-Lemke, StPO, მე-2 გამოცემა, პუნქტი 9; Dahn in Löwe Rosenberg, StPO, 24-ე გამოცემა, პუნქტი 16; KK-Senge, StPO, მე-4 გამოცემა, პუნქტები 6, 14; იხ. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 81-ე (ა) მუხლთან დაკავშირებით, Rogall, SK StPO, 81-ე (ა) მუხლი, პუნქტი 48 და NStZ 1998 წ. გვ. 66-67, და Schaefer, NJW 1997 წ. გვ. 24-37 და ა.შ. განსხვავებით - ფრანკფურტის სააპელაციო სასამართლო, NJW 1997 წ. გვ. 1647 Weßlau-ს კომენტარით, StV 1997 წ. გვ. 341).

ამგვარი ჩარევა ასევე არ ლახავს კონსტიტუციის 1-ლი მუხლის 1-ლი პუნქტით დაცულ ადამიანის ღირსებას, ან ამავე მუხლის კონტექსტში განხილული კონსტიტუციის მე-2 მუხლის 1-ლი პუნქტით გარანტირებულ თვითინკრინინაციის საწინააღმდეგო პრინციპს. კონსტიტუციის მე-2 მუხლის მე-2 პუნქტის მესამე წინადადების თანახმად, ამ ძირითად უფლებებში ჩარევა დასაშვებია, თუ ამას აქვს კანონით დადგენილი საფუძველი. ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ რიგ შემთხვევებში უკვე დაასკვნა, რომ როგორც პარლამენტის მიერ დადგენილი საკანონმდებლო ნორმა, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 81-ე (ა) მუხლი აკმაყოფილებს ამ მოთხოვნას ... მეტიც, მან უფრო კონკრეტულად დაასკვნა, რომ ამოსაღებინებელი საშუალებების გამოყენება ხსენებულ დებულებაზე დაყრდნობით არ ეწინააღმდეგება კონსტიტუციის არცერთ პრინციპს (იხ. ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო, StV 2000 წ. გვ. 1 - გადაწყვეტილება წინამდებარე საქმეზე). შესაბამისად, მან არ ჩათვალა საჭიროდ, დეტალურად განეხილა ფრანკფურტის (მაინის) სააპელაციო სასამართლოს მიერ გამოხატული მოსაზრება (NJW 1997 წ. გვ. 1647-48), რომელსაც რიგ შემთხვევებში იზიარებენ თეორეტიკოსი იურისტები (იხ. Weßlau, StV 1997 წ. გვ. 341-42), ... რომ ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენება უბიძგებს ბრალდებულს, ნვლილი შეიტანოს თვითინკრინინაციაში და აქტიურად გააკეთოს ის, რაც არ სურს, სახელდობრ,

ამოაღებინოს ხსენებული სასამართლო ასევე არ იზიარებს [ფრანკფურტის სააპელაციო სასამართლოს] შეხედულებას, რადგანაც ბრალდებულის უფლება, დარჩეს პასიური, არ გულისხმობს, რომ მან [მამაკაცი ან ქალი] მოითმინოს ჩარევა, რომელიც მხოლოდ უბიძგებს ორგანიზმის უნებლიე რეაქციისადმი....

(e) ... ხსენებული სასამართლო არაა ვალდებული, გადანყვიტოს, შეიძლება თუ არა ამოსაღებინებელი საშუალების გამოყენებით მიღებული მტკიცებულების გამოყენება, თუკი ბრალდებულმა უარი თქვა თავისი მოვალეობის შესრულებაზე, შეგუებოდა [დანესებულ] ზომას, ხოლო მისი წინააღმდეგობა ზონდის ცხვირიდან შეყვანაზე გადაილახა ფიზიკური ძალის გამოყენებით. წინამდებარე საქმეში ეს საკითხი არ განიხილება ... საოლქო სასამართლომ ... განაცხადა, რომ ფრანკფურტის (მაინის) სააპელაციო სასამართლომ მიერ დადგენილ საქმის [ფაქტებზე] დაყრდნობით, ისიც გამოიციხა ამოღებული მტკიცებულების გამოყენებას ამ ზომის აშკარად არაპროპორციული ხასიათის გამო. თუმცა, ეს ცხადად და დამაჯერებლად აჩვენებს, რომ წინამდებარე საქმეში ფაქტები განსხვავებულია.”

38. თუმცა, თავის 1996 წლის 11 ოქტომბრის გადანყვიტებაში ფრანკფურტის (მაინის) სააპელაციო სასამართლომ დაადგინა, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 81-ე (ა) მუხლი არ იძლევა ამოსაღებინებელი საშუალებების გამოყენების უფლებამოსილებას. საქმე ეხებოდა ექვმიტანილი ნარკომოვაჭრისათვის ზედმეტი დოზით იპეკაკუნას ნაყენის შეყვანასა და დატანებით, ცხვირის არედან, ზონდის მეშვეობით, და აპომორფინის გაკეთებას. სასამართლომ დაასკვნა:

„სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი არ ფარავს ამოსაღებინებელ საშუალებათა იძულებითი გზით გამოყენებას. 81-ე (ა) მუხლიც კი არ ამართლებს ამოსაღებინებელი საშუალების იძულებით მიღებას. პირველყოვლისა, ხსენებული დებულების მნიშვნელობით, ამოსაღებინებელი საშუალებების გამოყენება არ არის არც სამედიცინო შემონმება, არც ექიმის ფიზიკური ჩარევა გამოკვლევის მიზნით. უდავოდ, 81-ე (ა) მუხლის ძალით, შესაძლოა, დასაბუთდეს უცხო სხეულების ძიება ... თუმცა, ამოსაღებინებელი საშუალება მისცეს არა უცხო სხეულების საძიებლად, არამედ საგნის ამოსაღებად - რომლის არსებობა, სულ ცოტა, სავარაუდო იყო - რათა ის შემდგომში მტკიცებულებად გამოეყენებინათ ... ეს მიზანი უფრო უკავშირდება სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 102, 94 მუხლების [და ა.შ.] ფარგლებში საგნის ძიებას ან ამოღებას, ვიდრე სამედიცინო შემონმებას ... - მიუხედავად ამისა, ერთი შეხედვით, ეს დებულებები შესაძლო ზომის სახით არ ითვალისწინებენ ძალისმიერ ჩარევას პირად ხელშეუხებლობაში. ...

მეორეც, ბრალდებული არ არის სისხლის სამართლის პროცესის საგანი ... ამოსაღებინებელ საშუალებათა იძულებითი გამოყენება არღვევს ე.წ. პასიურობის პრინციპს [Grundsatz der Passivität], რადგანაც მისი მიზანია, აიძულოს ბრალდებული, ქმედითად გააკეთოს ის, რისი გაკეთებაც მას არ სურს, სახელდობრ, ალბინი ეს არც სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 81-ე (ა) მუხლითაა დაშვებული და არც შესაბამება ბრალდებულის მდგომარეობას სისხლის სამართლის პროცესში. ...

შესაბამისად, საგამოძიებო ორგანოთა მიერ გატარებული ღონისძიებები არის უკანონო ჩარევა ბრალდებულის ხელშეუხებლობაში (კონსტიტუციის მე-2 მუხლის, 1-ლი პუნქტის პირველი წინადადება)....

ამოსაღებინებელ საშუალებათა იძულებითი გამოყენება, რაიმე სახის სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე, ასევე არღვევს ვალდებულებას, დაცულ იქნას ადამიანის ღირსება და ბრალდებულის ზოგადი პიროვნული უფლებები (კონსტიტუციის 1-ლი მუხლის 1-ლი პუნქტი და მე-2 მუხლის 1-ლი პუნქტი). ...

[ამ მეთოდით] მტკიცებულების მიღების აკრძალვა და საქმის სხვა გარემოებები ეწინააღმდეგება ამ მტკიცებულების სასამართლოში გამოყენებას. ...“

39. მრავალი თეორეტიკოსი იურისტის თანახმად, სისხლის სამართლის 81-ე (ა) მუხლი იძლევა ამოსაღებინებელი საშუალების გამოყენების უფლებას ეჭვმიტანილი ნარკომოვაჭრეების მიმართ, მტკიცებულების მოპოვების მიზნით (იხ. ასევე 37-ე პუნქტში ნახსენები ავტორები). მაგალითისთვის, ამ შეხედულებას იზიარებს როგელი (Rogall) (NStZ 1998 წ. გვ. 66-68 და Systematischer Kommentar zur Strafprozessordnung und zum Gerichtsverfassungsgesetz, მიუნხენი 2005 წ. მუხლი 81 a StPO, პუნქტი 48) და კლეინკლეხტი (Kleinknecht) და მაიერ-გესნერი (Meyer-Goßner) (StPO, 44-ე გამოცემა, მუხლი 81(ა), პუნქტი 22 - ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენება სერიოზულ დანაშაულებათა ძიებისას).

40. თუმცა, თეორეტიკოს იურისტთა ძალზე დიდი ნაწილი ჯერდება იმ აზრზე, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, სახელდობრ, 81-ე (ა) მუხლი, არ იძლევა ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენების უფლებას. მაგალითისთვის, ამ შეხედულებას იზიარებს დალმაიერი (Dallmeyer) (StV 1997 წ. გვ. 606-10, და KritV 2000 წ. გვ. 252-59), რომელსაც მიაჩნია, რომ 81-ე (ა) მუხლი არ იძლევა ძიების უფლებას - განსხვავებით სამედიცინო შემონმებისაგან - მსჯავრდებულის სხეულს შიგნით. ვეტერს (Vetter) (Problemschwerpunkte des § 81a StPO - Eine Untersuchung am Beispiel der Brechmittelvergabe im strafrechtlichen Ermittlungsverfahren, ნიურიდი 2000 წ. გვ. 72-82, 161) მიაჩნია, რომ ცხვირის არიდან ზონდის შემკვობით ამოსაღებინებელ საშუალებათა იძულებითი გამოყენება შეუთავსებელია მედიცინის მეცნიერების წესებთან, არამართლზომიერია და შეუძლია ზიანი მიაყენოს მსჯავრდებულის ჯანმრთელობას.

(c) მედიცინის ექსპერტთა მოსაზრებები ეჭვმიტანილ ნარკომოვაჭრეთა მიმართ ამოსაღებინებელ საშუალებათა იძულებით გამოყენებაზე

41. სამედიცინო ექსპერტთა აზრები იყოფა იმასთან დაკავშირებით, თუ რამდენად გამართლებულია სამედიცინო თვალსაზრისით ამოსაღებინებელი საშუალების იძულებით შეყვანა ცხვირიდან ზონდის შემკვობით. მაშინ, როცა რიგ ექსპერტებს მიაჩნიათ, რომ ამოსაღებინებელი საშუალების გამოყენება აუცილებელია ეჭვმიტანილის ჯანმრთელობის დასაცავად, მიუხედავად ამ უკანასკნელის წინააღმდეგობისა ამგვარი ზომისადმი, სხვები ემხრობიან მოსაზრებას, რომ ასეთი ქმედება სერიოზულ საფრთხეს უქმნის მოცემული პირის ჯანმრთელობას და, შესაბამისად, არ უნდა გამოიყენონ.

42. ის სამედიცინო ექსპერტები, რომლებიც ემხრობიან ამოსაღებინებელ საშუალებათა იძულებით გამოყენებას, აღნიშნავენ, რომ მაშინაც კი, როდესაც ეს ზომა, უპირველეს ყოვლისა, არ გამოიყენება სამედიცინო მიზნებისათვის, მას ამისდა მიუხედავად შეუძლია აღკვეთოს სიცოცხლისათვის საშიში შესაძლო ინტოქსიკაცია. გამომდინარე იქიდან, რომ დაპატიმრებისას გადაყლაპულ ნარკო-

ტიკთა შეფუთულობის ჰერმეტიულობა ხშირ შემთხვევაში არასანდოა, სამედიცინო თვალსაზრისით, სასურველია ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენება. ამგვარი მეთოდი წარმოშობს მცირე ხიფათს მაშინ, როდესაც უფრო დიდი რისკი აღიძრება, როცა ნარკოტიკებს საშუალება ეძლევათ, ორგანიზმი დატოვონ ბუნებრივი გზით. გადაყლაპული ნარკოტიკების კუჭიდან ამოღება შესაძლებელია ერთ, რიგ შემთხვევებში კი, ორ საათში. ამოსაღებინებელი საშუალებების გამოყენება უსაფრთხო და სწრაფი მეთოდია (როგორც წესი, ამოსაღებინებელი საშუალება შედეგს იღებს 15-დან 30 წუთში) ნარკოტიკებით ვაჭრობის დანაშაულის მტკიცებულების ამოსაღებად, რადგან იშვიათია, რომ მან არ გაამართლოს. მიუხედავად იმისა, რომ ზონდის ცხვირში იძულებით შეყვანამ, შესაძლოა, გამოიწვიოს ტკივილი, იგი არ არის სიცოცხლისათვის საშიში, რადგან გადაყლაპვის აქტის იძულება შესაძლებელია საყლაპავში მოთავსებული მილის მექანიკური გამაღიზიანებელით (იხ. *inter alia*, Birkholz, Kropp, Bleich, Klatt და Ritter, "Exkorporation von Betäubungsmitteln - Erfahrungen im Lande Bremen", *Kriminalistik* 4/97, გვ. 277-83).

43. იპეკაკუნას ამოსაღებინებელ სიროფს აქვს უსაფრთხოების მაღალი დონე. შესაძლო გვერდითი მოვლენები შეიძლება მხოლოდ გამოიხატოს - ძილიანობის, კუჭის აშლის და განგრძობითი ღებინების ფორმით. იშვიათი, მაგრამ უფრო სერიოზული გართულებები მოიცავს ე.წ. მელორი ვეისის სინდრომს (*Mallory-Weiss syndrome*) ან ასპირაციულ პნევმონიას. ეს შეიძლება მოხდეს, თუკი შესაბამის პირს [მამაკაცს ან ქალს] გადატანილი აქვს კუჭის ადრეული დაზიანებები, ან არ არის დაცული ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენების წესები - კერძოდ, როდესაც პაციენტი სრულ მზადყოფნაშია და გონზეა - (იხ. მაგალითისთვის, ზემოთ ციტირებული Birkholz, Kropp, Bleich, Klatt and Ritter და Ritter, გვ. 278-81, და *American Academy of Clinical Toxicology/European Association of Poisons Centres and Clinical Toxicologists*, "Position Paper: Ipecac Syrup", *Journal of Toxicology, Clinical Toxicology*, კლინიკური ტოქსიკოლოგიის ამერიკის აკადემია / სანამლავების ცენტრებისა და კლინიკური ტოქსიკოლოგიის ევროპული ასოციაცია, „სანაგარიშო მოხსენება: იპეკაკუნას ნაყენი“, *ტოქსიკოლოგიის, კლინიკური ტოქსიკოლოგიის ჟურნალი*, 42-ე ტომი, № 2, 2004 წ. გვ. 133-34, სახელდობრ, გვ. 141).

44. ის სამედიცინო ექსპერტები, რომლებიც გამოდიან ამოსაღებინებელ საშუალებათა იძულებითი გამოყენების წინააღმდეგ, განსაკუთრებით აღნიშნავენ, რომ ასეთ საშუალებათა იძულებითი შეყვანა ცხვირიდან, ზონდის მეშვეობით, შეიცავს საფრთხეს ჯანმრთელობისათვის. მიუხედავად იმისა, რომ სასურველია, ეჭვიმიტანილის ორგანიზმიდან ნარკოტიკების შეძლებისდაგვარად სწრაფი ამოღება, ცხვირის ზონდის ან რაიმე სხვა ძალისმიერი მეთოდის გამოყენება შესაძლოა სახიფათო აღმოჩნდეს, რადგან არსებობს რისკი, რომ გაიხვიტოს შეფუთული პაკეტი და გამოიწვიოს პოტენციურად ფატალური შედეგი. მეტიც, თუკი ზონდი არამართებულადაა შეყვანილი, სითხე შესაძლოა გადაიღვაროს ფილტვებში და გამოიწვიოს გაგუდვა. იძულებითმა ამოღებინებამ აგრეთვე შეიძლება გამოიწვიოს ამოღებული მასის სასულეში გადაცდენა, რასაც მოსალოდნელია, რომ მოჰყვება გაგუდვა ან ფილტვების გაღიზიანება. შესაბამისად, ამოსაღებინებელი საშუალებების იძულებითი გამოყენება არ შეიძლება იყოს გამართლებული სამედიცინო თვალსაზრისით საქმესთან დაკავშირებული პირის [ეჭვიმიტანილის] თანხმობის გარეშე. ხოლო თუ ასეთი თანხმობა არ არსებობს, მტკიცებულების დაცვის ეს მეთოდი შეუსაბამო იქნება სამედიცინო ეთიკასთან - ამის ნათელი დადასტურებაა ამგვარი ზომის გამოყენების შედეგად ეჭვიმიტანილის გარდაცვა-

ლების ფაქტი (იხ. *inter alia*, Odile Diamant-Berger, Michel Garnier and Bernard Marc, Urgences Médico Judiciaires, 1995 წ. გვ. 24-33; Scientific Committee of the Federal Medical Council - ფედერალური სამედიცინო საბჭოს სამეცნიერო კომიტეტი, 1996 წლის 28 მარტის საპასუხო მოხსენება ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს თხოვნაზე, შეეფასებინათ ამოსაღებინებელ საშუალებათა იძულებით მიღებასთან დაკავშირებული საფრთხეები; და გერმანიის 105-ე სამედიცინო კონფერენციის /German Medical Conference/ მიერ მიღებული რეზოლუცია, ფედერალური სამედიცინო ასოციაციის საანგარიშო მოხსენება /Activity Report of the Federal Medical Association/, მე-3 პუნქტი).

(d) ამოსაღებინებელ საშუალებათა იძულებით გამოყენების პრაქტიკა გერმანიაში

45. გერმანიის მინებზე [Länder] არ არსებობს ნარკოტიკებით ვაჭრობის დანაშაულის დამამტკიცებელი მტკიცებულების ამოსაღები რაიმე ერთიანი პრაქტიკა. 1993 წლიდან, თექვსმეტიდან ხუთი მინა (ბერლინი, ბრემენი, ჰამბურგი, ჰესი და ქვედა საქსონია) რეგულარულად მიმართავს ამ ზომას. ეჭვმიტანილის სიკვდილის შემდეგ ზოგიერთმა მინამ შეწყვიტა ამ მეთოდის გამოყენება, თუმცა, სხვები კვლავაც სარგებლობენ ამ მეთოდით. შემთხვევათა უმეტესობაში, სადაც გამოიყენეს ამოსაღებინებელი საშუალებები, ეჭვმიტანილებმა ამჯობინეს თავად გადაეყლაპათ ის, მას შემდეგ რაც ეცნობათ, რომ სხვა შემთხვევაში ამას იძულების გზით გააკეთებდნენ. სხვა მინებზე ამოსაღებინებელი საშუალებები გამოიყენება არაძალისმიერი გზებით, გარკვეულწილად იმიტომ, რომ ექიმის რჩევის საფუძველზე, იგი ითვლება არამართლზომიერ და საშიშ ზომად, ხოლო ნაწილობრივ იმიტომ, რომ იგი არ ითვლება ნარკოდანაშაულთან ბრძოლის აუცილებელ საშუალებად.

46. გერმანიაში ორჯერ მოხდა ფატალური შემთხვევა, როცა ნაკომოვაჭრეებს ძალდატანებით შეუყვანეს იპეკაკუნას ნაყენი ცხვირის არედან კუჭში. 2001 წელს ჰამბურგში გარდაიცვალა კამერუნის მოქალაქე. გამოძიების თანახმად, მას გული გაუჩერდა, ამოსაღებინებელი საშუალების იძულებითი მიღებისგან გამონვეული სტრესის შედეგად. 2005 წელს სიერა ლეონეს მოქალაქე გარდაიცვალა ბრემენში. გამოძიება მისი გარდაცვალების გარემოებათა გარშემო ჯერ კიდევ არ დასრულებულა. სასწრაფო დახმარების ექიმისა და სამედიცინო ექსპერტის მოსაზრებით, განმცხადებელი დაიხრჩო ჰაერის უკმარისობის გამო, როდესაც წყალმა შეაღწია მის ფილტვებში. სისხლის სამართლებრივი გამოძიება დაუდევრობით გამოწვეული მკვლელობის გამო აღიძრა ექიმის მიმართ, რომელმაც შეიყვანა ამოსაღებინებელი საშუალება და წყალი ეჭვმიტანილის კუჭში, ასევე მის დასახმარებლად გამოძახებული სასწრაფო დახმარების ექიმის წინააღმდეგ.

47. ბრემენის უბედური შემთხვევის საფუძველზე, მინის [ბრემენი] მთავარმა პროკურორმა (Leitender Oberstaatsanwalt) ბრძანა ამოსაღებინებელი საშუალებების იძულებითი გამოყენების დროებით შეჩერება ბრემენის ტერიტორიაზე. გამოძიების შედეგების მოლოდინში, იუსტიციისა და შინაგან საქმეთა სენატორებმა დაანუსეს ახალი პროცედურა, რომლის თანახმად ნარკოტიკების გადაყლაპვაში ეჭვმიტანილ პირს ექიმმა უნდა მიუთითოს იმ რისკებზე, რაც შეიძლება მოჰყვეს ორგანიზმში დარჩენილ ნარკოტიკებს. ეჭვმიტანილმა თავად უნდა აიჩინოს, მიიღოს ამოსაღებინებელი თუ საფალარათო საშუალება, თუკი სამედიცინო გამოკვლევა დასკვნის, რომ ეს უსაფრთხოა მისი ჯანმრთელობისათვის. სხვა შემთხვევაში, იგი მოთავსდება საგანგებოდ აღჭურვილ საკანში, სანამ

ნარკოტიკების შემცველი პაკეტები ბუნებრივი გზით არ დატოვებენ ორგანიზმს.

2. საერთაშორისო საჯარო სამართალი, შედარებითი სამართალი და პრაქტიკა

(ა) გაერო-ს წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის და დასჯის საწინააღმდეგო კონვენცია

48. წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის და დასჯის საწინააღმდეგო კონვენცია, მიღებული გაერთიანებული ერების გენერალური ასამბლეის მიერ 1984 წლის 10 დეკემბერს (რეზოლუცია 39/46), ამბობს:

მუხლი 1 § 1

„ამ კონვენციის მიზნებისათვის, განსაზღვრება “წამება” ნიშნავს ნებისმიერ ქმედებას, რომლითაც რომელიმე პირს განზრახ აყენებენ ძლიერ ტკივილს ან ტანჯვას, ფიზიკურს თუ სულიერს, რათა მისგან ან მესამე პირისაგან მიიღონ ინფორმაცია ან აღიარება; რათა იგი დასაჯონ ქმედებისათვის, რომელიც მან ან მესამე პირმა ჩაიდინა, ან კიდევ რომლის ჩადენაშიც იგი ეჭვმიტანილია; აგრეთვე დააშინონ ან აიძულონ იგი ან მესამე პირი; ან ნებისმიერი მიზნით, რომელსაც საფუძვლად უდევს ნებისმიერი ტიპის დისკრიმინაცია, როცა ასეთი ტკივილი და ტანჯვა პირს მიაყენა საჯარო მოხელემ ან მისი წაქეზებით, ნებართვითა თუ მდუმარე თანხმობით სხვა ოფიციალურმა პირმა. ამ განსაზღვრებაში არ იგულისხმება ტკივილი და ტანჯვა, რომელიც ახლავს მხოლოდ კანონიერ სანქციებს და ამ სანქციათა განუყოფელი ნაწილია“.

მუხლი 15

„თითოეულმა მონაწილემ სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს, რომ ნებისმიერი განცხადება, რომელიც, როგორც დადგინდა, გაკეთდა წამების შედეგად, არ გამოიყენონ მტკიცებულებად ნებისმიერი სამართალწარმოებისას, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა იგი გამოიყენება პირის წინააღმდეგ, რომელსაც ბრალად ედება წამება, როგორც იმის მტკიცებულება, რომ ეს განცხადება გაკეთდა.“

მუხლი 16 § 1

„თითოეული მონაწილემ სახელმწიფო კისრულობს ვალდებულებას, თავის იურისდიქციაში შემავალ ნებისმიერ ტერიტორიაზე თავიდან აიცილოს სასტიკი, არაადამიანური და ღირსების შემლახავი მოპყრობისა და დასჯის სხვა ქმედება, რომლებსაც არ მოიცავს პირველ მუხლში აღნიშნული წამების განსაზღვრება, როცა ამგვარ ქმედებას სჩადის საჯარო მოხელე ან - მისი წაქეზებით, ნებართვითა თუ მდუმარე თანხმობით - სხვა ოფიციალური პირი. სახელდობრ, ვალდებულებები, რომლებსაც შეიცავს მე-10, მე-11, მე-12 და მე-13 მუხლები გამოიყენება, ოღონდ მათში ნახსენები განსაზღვრება “წამება” უნდა შეიცვალოს განსაზღვრებით “სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობისა და დასჯის სხვა სახეობანი.“

(ბ) აშშ-ს სასამართლოების პრეცედენტული სამართალი

49. საქმეში Rochin v. California (342 US 165(1952)) აშშ-ს უზენაესმა სასამართ-

ლომ საწინააღმდეგო გადანყვეტილებით შეცვალა მოსარჩელეს მსჯავრდება ნარკოტიკების უკანონო შენახვის თაობაზე. ინფორმაციის საფუძველზე, რომ მოსარჩელე ნარკოტიკებით ვაჭრობდა, სამი სახელწიფო მოხელე შევიდა მის სახლში და ძალით შეიჭრა საძინებელში. ისინი უშედეგოდ ეცადნენ, ძალით ამოელოთ ნარკოტიკების კაფსულები, რომლებიც მან აშკარად ჩაიდო პირში. ამის შემდეგ ოფიცრებმა იგი წაიყვანეს საავადმყოფოში, სადაც მისი ნების საწინააღმდეგოდ კუჭში ზონდით შეუყვანეს ამოსაღებინებელი საშუალება. მან ამოაღებინა ორი მორფინის შემცველი კაფსულა. წინააღმდეგობის მიუხედავად, აღნიშნული ჩაითვალა ნივთმტკიცებად. 1952 წლის 2 იანვარს უზენაესმა სასამართლომ დაადგინა, რომ მსჯავრდება განხორციელდა ისეთი მეთოდებით, რომლებიც წინააღმდეგება მე-14 შესწორებით დადგენილ მართებულ სამართლებრივ პროცედურებს.

50. სასამართლოს მოსაზრების გადმოცემისას ბ-ნმა მოსამართლემ [Justice - აშშ-ს უზენაესი სასამართლოს წევრი] ფრანკფურტერმა (Mr. Justice Frankfurter) აღნიშნა:

„თუ ამ ზოგად მსჯელობას მივუსადაგებთ წინამდებარე საქმის გარემოებებს, იძულებულნი ვიქნებით დავასკვნათ, რომ სამართალწარმოება, რომლის საფუძველზეც ეს მსჯავრდება განხორციელდა, მეტი რომ არ შეიძლება ისე შეურაცხყოფს დანაშაულის წინააღმდეგ საფუძვლიან ბრძოლასთან დაკავშირებულ ზიზღისადმი მგრძობელობას და პირად სენტიმენტებს. ეს სულისშემძვრელი ქმედებაა. მოსარჩელეს საკუთრებაში უკანონო შეჭრა, ძალის გამოყენება პირის გასაღებად და პირის ღრუდან რალაცის გადმოსაგდებად, მისი კუჭის შიგთავსის იძულებითი ამოღება - სახელწიფო აგენტების ამგვარი ქცევა მტკიცებულების მოსაპოვებლად უცილობლად შეურაცხყოფს გამობრძმედილ გრძნობებსაც კი. ეს მეთოდები ძალზე ახლოა წამებასთან იმისთვის, რომ დაიშვას კონსტიტუციური დიფერენციაცია.

უკვე დიდი ხანია, სიმართლეს არ შეესაბამება ის, რომ მართებული სამართლებრივი პროცედურა არის ყველაზე გაუაზრებელი გზა რელევანტური და სანდო მტკიცებულების მოსაპოვებლად. ეს არ შეესაბამებოდა სიმართლეს ამჟამად აღძრულ საქმეებამდეც, რომელთაც განამტკიცეს კონსტიტუციური პრინციპი, რომ შტატებს შეუძლიათ მსჯავრდება არ ააგონ აღიარებებზე, იმისდა მიუხედავად, რომ დასტურთა უმეტესობა იძულების გზითაა მიღებული. ... იმის დადასტურება, რომ ადამიანის მსჯავრდებისათვის პოლიციას არ შეუძლია ძალით ამოილოს ის, რაც მის ტვინშია, მაგრამ შეუძლია ძალით ამოილოს ის, რაც მის კუჭშია, იქნება კონსტიტუციის ისტორიის მანძილზე ამ სასამართლოზე დაკისრებული პასუხისმგებლობის დაკნინება.

რომ შევეცადოთ და წინამდებარე საქმეში გავმიჯნოთ ის, რასაც იურისტები ეძახიან “ნივთმტკიცებას” ზეპირი მტკიცებულებისგან, ამით მოვახდენთ იმ მიზეზების იგნორირებას, რის გამოც გამორიცხულია იძულებითი აღიარება. არანებაყოფლობითი ზეპირი აღიარების გამოყენება შტატის სისხლის სამართლის სასამართლო პროცესებზე არის კონსტიტუციურად მიუღებელი, და არა მარტო მათი არასანდოობის გამო. ისინი მიუღებელნი არიან მართებული სამართლებრივი პროცედურის თანახმადაც, მიუხედავად იმისა, რომ მათში გააღწერებული განცხადებები დამოუკიდებელი შეფასებით შესაძლოა დადგინდეს, როგორც ყეშმარტიება. იძულებითი აღიარება შეურაცხყოფს საზოგადოების მიერ აღქმულ სამართლიანი ქცევისა და წესიერების პრინციპს. ამდენად, სასტიკი ქცევის გამართლებით, რომელიც სრულიად ბურებრივად დაგმო სასამართლომ მის წინამ-

დებარე გადაწყვეტილებაში, ჩვენ სისასტიკეს შევმოსავდით მართლმსაჯულების მანტიით. ამაზე მეტად ალბათ ვერაფერი ვერ ჩასახავდა კანონისადმი უნდობლობას და, შესაბამისად, გააშმაგებდა საზოგადოების მოთმინებას.“

51. საქმეში *State of Ohio v. Dario Williams* (2004 წ. WL 1902368 (ოჰაიო, მე-8 საოლქო სასამართლო)), 2004 წლის 26 აგვისტოს ოჰაიოს სააპელაციო სასამართლომ განაცხადა, რომ მსჯავრდებულის კუჭის დაცლა მისი წინააღმდეგობის მიუხედავად, არ ყოფილა უმიზეზო ძიება და ამოღება. მსჯავრდებული შენიშნეს ხელიდან ხელში გადაცემის მომენტში, რაც სახასიათოა ნარკოვაჭრობისთვის. როდესაც პოლიციის ოფიცრებმა მსჯავრდებულს უხმეს თავიანთ მანქანასთან, მან რალაც ჩაიდო პირში და გაიქცა. სასამართლოს აზრით, საავადმყოფოს პირობებში ექიმის მიერ მსჯავრდებულის კუჭის დაცლა გამორეცხვის გზით არ ყოფილა დაუსაბუთებელი ზომა, მიუხედავად იმისა, რომ მსჯავრდებული უხეში ძალადობით შეენინააღმდეგა ამ პროცედურას და აუცილებელი გახდა მისი დაშოშმინება. მსჯავრდებულის პირში ჩადებულ და გადაყლაპულ კოკაინს შეეძლო საფრთხის ქვეშ დაეყენებინა მისი სიცოცხლე და თან განადგურდებოდა მტკიცებულება.

52. სააპელაციო სასამართლოს მოსაზრების გადმოცემისას ბ-ნმა მოსამართლემ თ.ე. მაკმონაგლმა (*Mr Justice T.E. McMonagle*) დაასკვნა:

„უილიამსს მივყავართ საქმესთან როჩინი კალიფორნიის წინააღმდეგ, 342 US 165 (1952), ... ერთ-ერთ ყველაზე თვალსაჩინო საქმესთან იძულებით ძიებაზე.

...

21. თუმცა, როჩინის საქმე არ არის გადამწყვეტი. როჩინის მერე, ამერიკის შეერთებული შტატების უზენაესმა სასამართლომ მიიღო გადაწყვეტილება საქმეზე *Schmerber v. California*, 348 US 757 (1996), 86 S.Ct. 1826, 16 L.Ed.2d 908, სადაც პოლიციის ოფიცრმა სისხლის ანალიზის გაკეთება უბრძანა პირს, რომელზეც ეჭვობდა, რომ ავტომობილს მთვრალი მართავდა. ანალიზი გაკეთდებოდა იმავე საავადმყოფოში, სადაც იგი გადიოდა მკურნალობას საავტომობილო ავარიამი მიღებულ დაზიანებათა გამო. უზენაესმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ “მეოთხე შესწორების სათანადო მოქმედება არ გულისხმობს ყველა სახის ძალადობრივი შეღწევის, როგორც ასეთის, შეზღუდვას, არამედ მხოლოდ იმის, რომელიც არ არის გამართლებული გარემოებებით, ან არასათანადო გზით ხორციელდება”. ... სასამართლომ დაადგინა, რომ მეოთხე შესწორება არ დარღვეულა და ჩამოაყალიბა რამდენიმე კრიტერიუმი, რომლებიც გასათვალისწინებელია იმის განსაზღვრისას, თუ რამდენად გონივრულია იძულებითი ძიება: 1) ხელისუფლება უნდა ფლობდეს რეალურ მინიშნებას, რომ მტკიცებულება ნაპოვნი იქნება; 2) პოლიციის ოფიცრებს უნდა ჰქონდეთ დაკავების ბრძანება, ან უნდა შეიქმნას გადაუდებელი მდგომარეობა, როგორცაა მტკიცებულების გარდაუვალი განადგურება, რათა გაამართლონ დაპატიმრების ბრძანების მოთხოვნები; და 3) მტკიცებულების ამოღების მეთოდი უნდა იყოს გონივრული და განხორციელდეს გონივრული გზით.

...

23. შმერბერის [საქმის] თავისებურებათა მისადაგებით, წინამდებარე საქმის ფაქტებთან ნათელი ხდება, რომ უილიამსის კუჭის დაცლა იყო კანონიერად წარმოებული მოძიებისა და ამოღების ღონისძიება. პირველ რიგში, ოფიცრებმა უი-

ლიამსი შენიშნეს იმ ტერიტორიაზე, რომელიც ცნობილია, როგორც ნარკოტიკებით უკანონო ვაჭრობისა და ნარკოტიკულ ნივთიერებათა ხელზე გაყიდვის ადგილი, რაც მიანიშნებს ამგვარ საქმიანობაზე. პოლიციელების დანახვაზე მან პირში ჩაიდო რაღაც, რაც ხელში ეჭირა და გაიქცა. მისმა საქციელმა პოლიციელებს მისცა “ცხადი მინიშნება”, რომ უილიამსმა პირში ნარკოტიკები დამალა. მეტიც, სავსებით გონივრული იქნებოდა, პოლიციელებს დაესკვნათ, რომ უილიამსის სიცოცხლეს შეიძლებოდა საფრთხე დამუქრებოდა, როცა აღმოაჩინეს, რომ მას პირში მოსანევი კოკაინი აქვს და შენიშნეს, როგორ ცდილობდა მის დაღეჭვასა და გადაყლაპვას. გარდა ამისა, უილიამსი ანადგურებდა მტკიცებულებას, რომელიც მას ნარკოვაჭრობაში დაადანაშაულებდა. შესაბამისად, ეს საქმე ექცევა გადაუდებელი გარემოებების ქრილში, რომელიც ითვალისწინებს გამონაკლისს დაპატიმრების ბრძანების აუცილებლობის წესიდან.

24. და ბოლოს, აშკარაა, რომ ძიების საშუალებები და მეთოდი არ ყოფილა არაგონივრული. ფაქტები მიანიშნებენ, რომ ექიმმა უილიამსს შესაბამისი პროცედურები ჩაუტარა საავადმყოფოს პირობებში, მიღებული პროცედურების შესაბამისად ...

25. შერბერის საქმეში ამერიკის შეერთებული შტატების უზენაესმა სასამართლომ მისაღებად გამოაცხადა ექიმის მიერ გონივრული მეთოდით ჩატარებული კვლევის მეთოდი. ექიმი, რასაკვირველია, უფრო კვალიფიცირებულია, ვიდრე პოლიციის ოფიცერი, რათა განსაზღვროს, თუ რა ზომითაა მოცემული პროცედურა საშიში სიცოცხლისათვის.

26. თუ ვივარაუდებთ, რომ [მსჯავრდებულმა] გადაყლაპა კოკაინი, ხოლო ნარკოტიკი შეფუთული იყო იმგვარად, რომ ვერ შეერეოდა შიდანაწლავურ პროცესებს, მაშინ, თავისთავად, ექიმი შეძლებდა [მსჯავრდებულის] კუჭის გამორეცხვას, რაც იქნებოდა გონივრული სამედიცინო პროცედურა და ნაკლებად ტრავმული ზომა, ვიდრე როჩინის საქმეში ძალდატანებით გამოწვეული ღებინება. კიდევ ერთხელ, ეს არის ისეთი ქმედება, რომელიც შერბერის საქმეში ჩაითვალა უფრო გონივრულად, რადგან იგი შესრულდა საავადმყოფოში, სათანადო სამედიცინო მეთვალყურეობით.“

(c) ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენების პრაქტიკა ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოებში

53. მთავრობამ წარმოადგინა კვლევა, რომელსაც საფუძვლად დაედო ევროპის საბჭოს წევრი სახელმწიფოების მთავრობათა წარმომადგენლებისგან მიღებული ინფორმაცია. სადაც მთავრობას ინფორმაცია არ მოუწოდებია, იგი მოიძია ამ ქვეყანაში არსებულმა გერმანიის საელჩომ. ამ კვლევის თანახმად, პრაქტიკაში ეჭვიმითანილ ნარკომოვაჭრეთა მიმართ ამოსაღებინებელ საშუალებებს იძულებით იყენებენ ოთხ ქვეყანაში (ლუქსემბურგი, ნორვეგია, „ყოფილი იუგოსლავიის რესპუბლიკა მაკედონია“ და გერმანია). ოცდაცამეტ ქვეყანაში გადაყლაპული ნარკოტიკების შემცველი პაკეტების ამოსაღებად ამოსაღებინებელი საშუალებები არ გამოიყენება ეჭვიმითანილთა სურვილის წინააღმდეგ (ალბანეთი, სომხეთი, ავსტრია, ბელგია, ბოსნია და ჰერცეგოვინა, კვიპროსი, ჩეხეთის რესპუბლიკა, დანია, ესტონეთი, ფინეთი, საფრანგეთი, საქართველო, საბერძნეთი, უნგრეთი,

ისლანდია, ირლანდია, იტალია, ლატვია, ლიტვა, მალტა, მოლდოვა, ნიდერლანდები, პორტუგალია, რუმინეთი, რუსეთი, სერბია და მონტენეგრო, სლოვაკეთი, ესპანეთი, შვედეთი, შვეიცარია, თურქეთი, უკრაინა და დიდი ბრიტანეთი). სამ ქვეყანაში (ხორვატია, პოლონეთი და სლოვენია) არსებობს სამართლებრივი ბაზა ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენებისათვის, მაგრამ ინფორმაცია, ხორციელდება თუ არა ეს პრაქტიკაში, არ მოუწოდებიათ. ამოსაღებინებელ საშუალებათა პრაქტიკაში გამოყენების შესახებ არაიური ინფორმაცია არ წარმოუდგენია ექვს წევრ ქვეყანას (ანდორა, აზერბაიჯანი, ბულგარეთი, ლიხტენშტეინი, სან მარინო და მონაკო).

54. განმცხადებელმა ნაწილობრივ გაასაჩივრა მთავრობის დასკვნები. მან აღნიშნა, რომ მთავრობის თანახმად, გერმანიის გარდა სხვა სამმა ქვეყანამ (ლუქსემბურგი, „ყოფილი იუგოსლავიის რესპუბლიკა მაკედონია“ და ნორვეგია) დაუშვა ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენება ექვმიტანილ ნარკომაგაჭრეთა მიმართ და ამ ზომას პრაქტიკაშიც იყენებდა. ამასთან, მან დასძინა, რომ მთავრობამ ვერ შეძლო წარმოედგინა რაიმე სახის დასტური იმისა, რომ ზემოხსენებულ სამ წევრ ქვეყანაში ამოსაღებინებელი საშუალებები გამოიყენება იძულების გზით, ბრალდებულთა ნების საწინააღმდეგოდ. სახელდობრ, ნორვეგიასთან მიმართებით, განმცხადებელმა ეჭვქვეშ დააყენა ის, რომ მისი შემთხვევის მსგავსად, ზონდის ძალდატანებით ცხვირის არედან შეყვანა [იქაც] კანონიერ ქმედებად ითვლება. რაც შეეხება ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენებას ხორვატიაში, პოლონეთსა და სლოვენიაში, განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ მიუხედავად არსებული პრაქტიკისა, ამ ქვეყნებში არ არსებობდა რაიმე სამართლებრივი ბაზა ასეთი ზომის გამოყენებისათვის. შესაბამისად, გერმანია იყო ერთადერთი ხელშემკვრელი სახელმწიფო, რომელიც, ფაქტების თანახმად, რეალურად მიმართავდა ამ საკამათო ზომას. ყველა სხვა წევრ სახელმწიფოში ხელისუფლების ორგანოები ელიან, როდის დატოვებენ ორგანიზმს ნარკოტიკები ბუნებრივი გზით.

55. სასამართლოს წინაშე წარდგენილი სხვა მასალები ადასტურებენ მხარეთა მტკიცებებს, რომ ამოსაღებინებელი საშუალებები არ გამოიყენება იძულებით კონვენციის მონაწილე რიგ ქვეყნებში, სადაც ჩატარდა კვლევა (ბელგია, ესტონეთი, საფრანგეთი, ირლანდია, ნიდერლანდები, ესპანეთი და დიდი ბრიტანეთი). ამ სახელმწიფოებში ხელისუფლების ორგანოები არ ერევიან მანამ, სანამ ნარკოტიკები ბუნებრივი გზით არ დატოვებენ ორგანიზმს. რეგულარულად გამოიყენება საგანგებო საპირფარეოები, სადაც ხდება გადაყლაპული ნარკოტიკების ამოღება და გასუფთავება. ამავდროულად, მასალები ცხადყოფს, რომ ნორვეგიაში საგანგებო საპირფარეოები (ე.წ. ტუალეტი პაქტო 500 - Pacto 500 toilets) ძირითადად გამოიყენება გადაყლაპული ნარკოტიკების ამოსაღებად. თუმცა, ნორვეგიაში 1993 წლის ვიზიტისას წამებისა და არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან დასჯის საწინააღმდეგო ევროპული კომიტეტი (CPT) გახდა მოწმე, თუ როგორ გამოიყენეს ამოსაღებინებელი საშუალება (მარილის ნაზავი) დაკავებულის მიმართ ოსლოს პოლიციის განყოფილებაში (იხ. ნორვეგიაში ვიზიტის შესახებ CPT-ს 1993 წლის ანგარიში, პუნქტი 25). პოლონეთთან მიმართებით კი ვერ დადასტურდა, პრაქტიკაში იყენებენ თუ არა ამოსაღებინებელ საშუალებებს იძულებით.

სამართალი

I. კონვენციის მე-3 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

56. განმცხადებელმა განაცხადა, რომ მის მიმართ ამოსაღებინებელი საშუალებების იძულების გზით გამოყენების შედეგად იგი დაექვემდებარა არაადამიანურ და ღირსების შემლახველ; მოპყრობას. განმცხადებელი დაეყრდნო კონვენციის მე-3 მუხლს, რომლის თანახმად:

„არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს წამებას, არაადამიანურ ან ღირსების შემლახველ მოპყრობას ან დასჯას.“

57. მთავრობამ გააპროტესტა ეს ბრალდება.

A. მხარეთა არგუმენტები

1. განმცხადებელი

58. განმცხადებლის თანახმად, ამოსაღებინებელ საშუალებათა ძალდატანებით გამოყენებამ მნიშვნელოვნად ხელყო მისი პირადი ხელშეუხებლობა და სერიოზული საფრთხის ქვეშ დააყენა მისი ჯანმრთელობა და აგრეთვე სიცოცხლე, რადგან გამოყენებულ ამოსაღებინებელ საშუალებებს - იპეკაკუნას ნაყენი და აპომორფინი - შეიძლება ახლდეთ სიცოცხლისათვის საშიში გვერდითი მოვლენები. ეჭვიმითანილი არ დაეთანხმა თანამშრომლობას და ასეთ პირობებში მისთვის ცხვირში ზონდის ძალდატანებით შეყვანას შეეძლო დაეზიანებინა [მისი] ცხვირი, ყელი და საყლაპავი, ასევე გაეხეთქა ნარკოტიკების შემცველი პაკეტი მის კუჭში. ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენების საშიშროება ნათლად გამორჩა, როდესაც მისი გამოისობით გერმანიაში უკვე ორი ეჭვიმითანილი გარდაიცვალა. ევროპის საბჭოს ნევრი სახელმწიფოების დიდი ნაწილი და ამერიკის შეერთებული შტატები ამ მეთოდს უკანონოდ მიიჩნევენ. ჩარევას არ ამართლებს სამედიცინო დახმარების მომიზეზება. პირიქით, იგი უფრო ზრდის რისკს, რომ ეჭვიმითანილი მოინამლოს მის მიერ გადაყლაპული ნარკოტიკებისგან. დემოკრატიულ საზოგადოებაში პატივს უნდა სცემდნენ ეჭვიმითანილის მხრიდან წინააღმდეგობის გამოხატვას მიმდინარე სამედიცინო მკურნალობის მიმართ და ეს ადამიანის თვითგამორკვევის უფლების შემადგენელი ნაწილია.

59. განმცხადებელი ასევე ამტკიცებდა, რომ ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენება მიზნად ისახავდა დაშინებასა და დამცირებას მისი ადამიანური ღირსების სრული უგულვებლყოფით. ის მეთოდი, რომლითაც იგი აიძულეს გავლო სიცოცხლისათვის საშიში სამედიცინო პროცედურა, იყო ძალადობრივი, სანამებელი და დამამცირებელი. ის იმდენად მძიმე მდგომარეობაში ჩავარდა, რომ მოუწია ლებინება რამდენიმე პოლიციელის თვალწინ. პოლიციის დაწესებულებაში ყოფნისას მან თავი განსაკუთრებით მოწყვლად მდგომარეობაში იგრძნო.

60. მეტიც, განმცხადებელმა აღნიშნა, რომ საკამათო ზომის გატარებამდე ექიმს არავითარი ზეპირი გამოკითხვა არ ჩაუტარებია მისი სამედიცინო ისტორიისა და ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ. არც არანაირი სამედიცინო

დახმარება და ზედამხედველობა გაუწევიათ მისთვის მოგვიანებით ციხეში.

61. განმცხადებელმა ასევე განაცხადა, რომ მას მიაყენეს სხეულის დაზიანება, კერძოდ, კუჭს, რაც დაადასტურა ციხის საავადმყოფოში ჩატარებულმა გასტროსკოპიამ. ამასთან, მან განიცადა ფიზიკური და სულიერი ტანჯვა ამოსაღებინებელი საშუალებისა და მისი შემცველი ქიმიური ნივთიერებების ზემოქმედებისგან.

2. მთავრობა

62. მთავრობის თანახმად, ამოსაღებინებელი საშუალებების იძულებით გამოყენებას შეეძლო გამოეწვია მხოლოდ უმნიშვნელო რისკი ჯანმრთელობისათვის. იპეკაკუნას ნაყენი არ არის საშიში ნივთიერება. სინამდვილეში მას აძლევენ ბავშვებს მონამვლის დროს. ძალზე ელასტიკური ზონდის შეყვანას განმცხადებლის ცხვირში არ შეეძლო მისი საფრთხეში ჩაგდება, იმის მიუხედავადაც, რომ მან ხსენებულ პროცედურას წინააღმდეგობა გაუწია. ასევე უსაფრთხო იყო აპოპოზიტის ინექცია. განმცხადებლის მიერ აღწერილი გვერდითი მოვლენები შეეძლო გამოეწვია სადავო ამოსაღებინებელ საშუალებათა მხოლოდ რეგულარულ და არამიზნობრივ მოხმარებას. ის ფაქტი, რომ ამოსაღებინებელი საშუალებების ძალდატანებითი მიღების გამო ჰამბურგსა და ბრემენში გარდაიცვალა ორი ნარკომოვაჭრე, არ იძლევა იმის დასკვნის საშუალებას, რომ ამ ტიპის პროცედურები, ზოგადად, სახიფათოა ჯანმრთელობისათვის. ხსენებული მეთოდი გამოუყენებიათ სხვა მრავალ შემთხვევაში ყოველგვარი ზედმეტი გართულებების გარეშე. ხელისუფლება ამ ღონეს მიმართავს მხოლოდ იმ მიზეზზე, სადაც ნარკოტიკებით ვაჭრობა საგანგამო ზღვარს აღწევს. უმეტეს შემთხვევებში ეჭვმიტანილებმა ამოსაღებინებელ საშუალებათა ნებაყოფლობით მიღება არჩიეს მას შემდეგ, რაც გააფრთხილეს, რომ წინააღმდეგ შემთხვევაში პრეპარატს იძულებით მიაღებინებდნენ. ჰამბურგის შემთხვევაში მსჯავრდებულს ჰქონდა დაუდგენელი გულის დაავადება და მისთვის თანაბრად სარისკო იქნებოდა ნებისმიერი სხვა იძულებითი ზომისადმი გადაღიანება. ბრემენის საქმეში კი არ უნდა გამოირიცხოს, რომ მსჯავრდებული მოინამლა თავისით გადაყლაპული ნარკოტიკებით.

63. მთავრობამ აღნიშნა ისიც, რომ არსებობდა ნამდვილი და უცილობელი საფრთხე, რომ ნარკოტიკის შემცველ პაკეტს, რომლის შეფუთვაც არ იყო განსაზღვრული გრძელვადიანი ტრანსპორტირებისათვის, შეეძლო გაეფონა და მოენამლა განმცხადებელი. მიუხედავად იმისა, რომ ამოსაღებინებელი საშუალებები, პირველ რიგში, გამოიყენეს ნივთმტკიცების მოსაპოვებლად, ნარკოტიკების ამოღება განმცხადებლის კუჭიდან მაინც შეიძლება ჩაითვალოს აუცილებლობად სამედიცინო თვალსაზრისით. სახელმწიფოს პოზიტიური ვალდებულების ნაწილი იყო განმცხადებლის დაცვა, ნარკოტიკების ამოღებინების პროვოცირების გზით. მოცდა, სანამ ნარკოტიკები ბუნებრივი გზით გამოიყოფოდა, იქნებოდა ნაკლებად ეფექტიანი გამოძიების მეთოდი, თუნდაც ნაკლებ დამამცირებელი, და, არსებობდა, შეეძლო საფრთხე შეექმნა მისი ჯანმრთელობისათვის. ამასთან დაკავშირებით მნიშვნელოვანი ფაქტია, რომ ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენება მოზარდებში მხოლოდ ერთ-ერთ შესაძლო ვარიანტად განიხილება, თუკი იგი ეჭვმიტანილია ნარკოტიკების კომერციულ გაყიდვაში.

64. მთავრობის თვალსაზრისით, სადავო ზომა არ გადასცდენია იმ ფარგლებს, რაც აუცილებელი იყო ნარკოტიკებით ვაჭრობის მტკიცებულების მოსაპოვებ-

ზლად. განმცხადებელს უვნებელი ამოსაღებინებელი საშუალებები მისცა ექიმმა საავადმყოფოში *Lege Artis* დაცვით. მოცემულ ვითარებაში ამგვარი ზომა ვერ ჩაითვლება დამამცირებლად.

65. მთავრობამ შემდგომში დაამატა, რომ განმცხადებელს ამოსაღებინებელი საშუალებები მიეცა მას შემდეგ, რაც საავადმყოფოში ექიმმა შეადგინა მისი ანამნეზი, კერძოდ, ზეპირად გამოკითხა ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ. იმავე ექიმმა გაუნია მეთვალყურეობა განმცხადებლისადმი ამოსაღებინებელ საშუალებათა ჯეროვნად გამოყენების პროცედურას.

66. მთავრობამ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ არაფერი ადასტურებდა, მიადგა თუ არა ზიანი განმცხადებელს ამოსაღებინებელ საშუალებათა მიღების შედეგად, ან განიცდიდა თუ არა შემდგომ ტკივილს. პროცედურის შემდეგ იგი უბრალოდ რამდენიმე საათს იყო მოთენთილი, ისიც ან აპომორფინის გავლენით, ან განუული წინააღმდეგობის გამო. სასამართლოში საქმის მოსმენისას, განმცხადებელი თავდაპირველად ამტკიცებდა, რომ მომდევნო პერიოდში მის ჯანმრთელობას მიადგა ზიანი. თუმცა, მას არ წარმოუდგენია არანაირი დოკუმენტური მტკიცებულება ამ ვარაუდის გასამყარებლად.

B. სასამართლოს შეფასება

1. შესაბამისი პრინციპები

67. სასამართლოს მკაფიოდ ჩამოყალიბებული პრეცედენტული სამართლის თანახმად, არასათანადო მოპყრობამ უნდა მიაღწიოს სისასტიკის მინიმალურ ზღვარს, რათა მოექცეს მე-3 მუხლის ფარგლებში. სისასტიკის ამ მინიმალური ზღვრის შეფასება ფარდობითია. იგი დამოკიდებულია საქმის ყველა გარემოებაზე, როგორცაა, მაგალითად, მოპყრობის ხანგრძლივობა, მისი ფიზიკური და გონებრივი ზემოქმედება და რიგ შემთხვევებში დაზარალებულის სქესი, ასაკი თუ ჯანმრთელობის მდგომარეობა (იხ. *inter alia*, *Price v. the United Kingdom*, საქმე № 33394/96, პუნქტი 24, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო /ECHR/ 2001-VII; *Mouisel v. France*, საქმე №. 67263/01, პუნქტი 37, ECHR 2002-IX; და *Naumenko v. Ukraine*, საქმე №. 42023/98, პუნქტი 108, 2004 წლის 10 თებერვალი). ბრალდებები არასათანადო მოპყრობაზე უნდა მყარდებოდეს შესაბამისი მტკიცებულებით (იხ. *mutatis mutandis*, *Klaas v. Germany*, 1993 წლის 22 სექტემბერი, პუნქტი 30, სერია A, საქმე № 269). ამ მტკიცებულების შესაფასებლად, სასამართლო იღებს „გონივრულ ეჭვს მიღმა“ მტკიცების სტანდარტს. თუმცა, დასძენს, რომ ამგვარი მტკიცებულება უნდა გამომდინარეობდეს საკმარისად მყარი, აშკარა და ერთსულოვანი დასკვნების თანაარსებობიდან ან ამგვარი არანაღმდეგობრივი ფაქტების პრეზუმციიდან (იხ. *Ireland v. the United Kingdom*, 1978 წლის 18 იანვარი, პუნქტი 161 ბოლო, სერია A, საქმე № 25, და *Labita v. Italy* [დიდი პალატა], საქმე № 26772/95, პუნქტი 121, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო 2000-IV).

68. სასამართლომ მოპყრობა მიიჩნია „არაადამიანურად“, რადგან *inter alia* იგი იყო წინასწარ განზრახული, გაგრძელდა საათების მანძილზე და გამოიწვია როგორც სხეულის დაზიანება, ასევე ღრმა ფიზიკური და სულიერი ტკივილი (იხ. ზემოხსენებული ლაბიტას საქმე /*Labita*/, პუნქტი 120). მოპყრობა ითვლება „ღირსების შემლახველად“, როდესაც იგი თავისი შინაარსით დაზარალებულებში ინვესს შიშის, წვალეებისა და დამცირებულობის გრძნობებს, რასაც შეუძლია მათი

შეურაცხყოფა და ღირსების შელახვა, ისევე როგორც ფიზიკური და მორალური წინააღმდეგობის გრძობის გატეხვა (იხ. *Hurtado v. Switzerland* 1994 წლის 28 იანვარი, კომისიის გადაწყვეტილება, პუნქტი 67, სერია A, საქმე № 280). ან როდესაც ის იყო იმგვარი, რომ უბიძგა დაზარალებულს, ემოქმედა საკუთარი ნებისა და სინდისის საწინააღმდეგოდ (მაგალითისთვის იხ. *Denmark, Norway, Sweden and the Netherlands v. Greece* (ე.წ. „ბერძნული საქმე“ „Greek case“) №№: 3321/67, 3322/67, 3323/67 და 3344/67, კომისიის 1969 წლის 5 ნოემბრის მოხსენება, მე-12 წელიწადეული, გვ. 186, და *Keenan v. the United Kingdom*, საქმე № 27229/95, პუნქტი 110, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო 2001-III). ასევე, განსჯისას - არის, თუ არა მოპყრობა „ღირსების შემლახველი“ მე-3 მუხლის ფარგლებში, ერთ-ერთი ფაქტორთაგანი, რასაც სასამართლო გაითვალისწინებს არის ის, იყო თუ არა მისი საგანი შესაბამისი პირის დამცირება და მისი ღირსების შელახვა, თუმცა ამგვარი მიზეზის არარსებობას არ შეუძლია საბოლოო ჯამში გამორიცხოს მე-3 მუხლის დარღვევის დადგენა (იხ. *Raninen v. Finland*, 1997 წლის 16 დეკემბერი, პუნქტი 55, *Reports of Judgments and Decisions 1997-VIII*; *Peers v. Greece*, საქმე № 28524/95, პუნქტები 68 და 74, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო 2001-III; და ზემოთ მოყვანილი პრასის საქმე /Price/, პუნქტი 24). იმისთვის, რომ დასჯა ან მასთან დაკავშირებული მოპყრობა ჩაითვალოს „არაადამიანურად“ ან „ღირსების შემლახველად“, მიყენებული ტანჯვა ან დამცირება ნებისმიერ შემთხვევაში უნდა სცილდებოდეს ტანჯვისა და დამცირების იმ უცილობელ შემადგენელ ელემენტს, რაც უკავშირდება მოპყრობისა თუ დასჯის მოცემულ კანონიერ ფორმას (იხ. *Labita*, ციტირებულია ზემოთ, პუნქტი 120).

69. დაპატიმრებული პირის მიმართ, მისი ნების საწინააღმდეგოდ, სამედიცინო ჩარევის გამოყენებისას კონვენციის მე-3 მუხლი ავალდებულებს სახელმწიფოს, დაიცვას თავისუფლებადკვეთილ პირთა ჯანმრთელობა, რაც, მაგალითად, გამოიხატება სათანადო სამედიცინო დახმარებით უზრუნველყოფაში. მიუხედავად ამისა, ეს პირები რჩებიან მე-3 მუხლის დაცვის ქვეშ, რომლის მოთხოვნებიც არ უშვებს გადახვევას (*Mouisel*, ციტირებულია ზემოთ, პუნქტი 40, და *Naumenko*, პუნქტი 112). ზომა, რომელიც სამედიცინო პრაქტიკის პრინციპებიდან გამომდინარე გამონეულია მკურნალობის აუცილებლობით, არსებითად, ვერ ჩაითვლება არაადამიანურად და ღირსების შემლახველად (კერძოდ, იხ. *Herczegfalvy v. Austria*, 1992 წლის 24 სექტემბერი, პუნქტი 82, სერია A, საქმე ” 244, და ზემოხსენებული *Naumenko*, პუნქტი 112). მაგალითისთვის, ასეთი რამ შეიძლება ითქვას იძულებით კვებაზე, რომ ეს ემსახურება რომელიმე კერძო პატიმრის სიცოცხლის გადარჩენას, რომელიც შეგნებულად ამბობს უარს საკვების მიღებაზე. მიუხედავად ამისა, სასამართლო უნდა დარწმუნდეს, რომ დამაჯერებლად წარმოჩენილი სამედიცინო აუცილებლობა სახეზეა და რომ გადაწყვეტილების პროცედურული გარანტიები, მაგალითად, იძულებით კვება, არსებობს და შესაბამისობაშია (იხ. *Nevmerzhitsky v. Ukraine*, საქმე № 54825/00, პუნქტი 94, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია, 2005-II).

70. იქაც, სადაც ეს არ არის განპირობებული სამედიცინო აუცილებლობით, კონვენციის მე-3 და მე-8 მუხლები, როგორც ასეთი, არ კრძალავენ სამედიცინო პროცედურის ჩატარებას ექვმიტანილის წინააღმდეგობის მიუხედავად, რათა მისგან მიიღონ მტკიცებულება სისხლის სამართლის დანაშაულში მისი მონაწილეობის შესახებ. ამრიგად, კონვენციით შექმნილმა ორგანოებმა რიგ შემთხვევებში დაადგინეს, რომ დანაშაულის გამოძიების მიზნით, სისხლისა და ნერწყვის

სინჯების აღებას ექვმიტანილის ნების საწინააღმდეგოდ, არ დაურღვევია ხსენებული მუხლები მათ მიერ განხილულ საქმეთა გარემოებებში (იხ. *inter alia*, X v. the Netherlands, საქმე № 8239/78, კომისიის 1978 წლის 4 დეკემბრის გადაწყვეტილება, გადაწყვეტილებები და მოხსენებები /Decisions and Reports (DR) 16/, გვ. 187-89, და Schmidt v. Germany (dec.), საქმე № 32352/02, 2006 წლის 5 იანვარი).

71. მიუხედავად ამისა, იძულებითი სამედიცინო ჩარევა სისხლის სამართლის დანაშაულის მტკიცებულების მოპოვების მიზნით უნდა იყოს დამარწმუნებლად დასაბუთებული, კონკრეტული საქმის ფაქტობრივ გარემოებებზე დაყრდნობით. ეს განსაკუთრებით მართებულია, როდესაც ღონისძიება მიზნად ისახავს პირის ორგანიზმიდან საკუთრივ იმ დანაშაულის ნამდვილი ნივთმტკიცების ამოღებას, რომელშიც მას ედება ბრალი. ამგვარი ქმედების განსაკუთრებულად იძულებითი ბუნება მოითხოვს არსებულ გარემოებათა განსაკუთრებული ყურადღებით შესწავლას. ამ მიმართებით, სათანადო ყურადღება უნდა მიექცეს ჩადენილი დანაშაულის სერიოზულობას. ხელისუფლების ორგანოებს ასევე მართებთ აჩვენონ, რომ მათ გაითვალისწინეს მტკიცებულების ამოღების ალტერნატიული მეთოდებიც. ამასთან, ღონისძიებას თან არ უნდა ახლდეს რაიმე საშიშროება, რამაც შეიძლება დააზიანოს ექვმიტანილის ჯანმრთელობა (იხ. *mutatis mutandis*, Nevmerzhitsky-ს საქმე, ციტირებულია ზემოთ, პუნქტები 94 და 97, და Schmidt).

72. მეტიც, რაც შეეხება პირის მიმართ თერაპევტული მიზნებით განხორციელებულ ჩარევას, მისი ორგანიზმიდან მტკიცებულების ამოსაღებად იძულებითი სამედიცინო პროცედურა იმგვარად უნდა ჩატარდეს, რომ არ გასცდეს სისასტიკის მინიმალურ ზღვარს, რაც დადგენილია კონვენციის მე-3 მუხლთან დაკავშირებული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლით. სახელდობრ, გასათვალისწინებელია, განიცდის თუ არა პირი სერიოზულ ფიზიკურ ტკივილს ან ტანჯვას იძულებითი სამედიცინო ჩარევის შედეგად (იხ. *Peters v. the Netherlands*, საქმე № 21132/93, კომისიის 1994 წლის 6 აპრილის გადაწყვეტილება, DR 77-B; Schmidt-ის საქმე, ციტირებულია ზემოთ; და Nevmerzhitsky, პუნქტები 94 და 97).

73. კიდევ ერთი საკითხი, რაც განსახილველია მსგავს საქმეებში: ტარდება თუ არა იძულებითი სამედიცინო პროცედურა ექიმის ნებართვითა და ხელმძღვანელობით, ან იმყოფებოდა თუ არა პირი მუდმივი სამედიცინი მეთვალყურეობის ქვეშ? (მაგალითისთვის იხ. *Iljkov v. Bulgaria*, საქმე № 33977/96, კომისიის 1997 წლის 20 ოქტომბრის გადაწყვეტილება, არასაანგარიშო).

74. გარდა ამისა, რელევანტურია იმის გარკვევა, დასრულდა თუ არა იძულებითი სამედიცინო ჩარევა პირის ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესებით, ან განგრძობადი თანმდევი შედეგებით (იხ. *Iljkov*-ის საქმე, ციტირებულია ზემოთ და *mutatis mutandis* *Krastanov v. Bulgaria*, საქმე № 50222/99, პუნქტი 53, 2004 წლის 30 სექტემბერი).

2. ხსენებული პრინციპების გამოყენება წინამდებარე საქმესთან მიმართებით

75. სასამართლო თავშივე აღნიშნავს, რომ მთავრობის თვალსაზრისით, განმცხადებლის კუჭიდან ნარკოტიკების ამოღება ამოსაღებინებელი საშუალებების გამოყენებით შეიძლებოდა განხილულიყო, როგორც აუცილებელი, სამედიცინო თვალსაზრისით, რადგან არსებობდა მონამვლის შედეგად სიკვდილის რისკი. ამასთან, აღსანიშნავია, რომ ყველა ეროვნულმა სასამართლომ გაიზიარა ის შეხედულება, რომ ამოსაღებინებელი საშუალებების გამოყენების ბრძანების

დროს ხელისუფლება ხელმძღვანელობდა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 81-ე (ა) მუხლზე დაყრდნობით. ხსენებული დებულება ავალდებულებს გამოძიებელ ორგანოებს, გასცენ სხულში შეღწევის ბრძანება, რომელსაც ეჭვმიტანილის ნებართვის გარეშე განახორციელებს ექიმი, რათა ამოიღონ მტკიცებულება, იმის გათვალისწინებით, რომ ეჭვმიტანილის ჯანმრთელობას საფრთხე არ ემუქრება. მიუხედავად ამისა, 81-ე (ა) მუხლი არ ითვალისწინებს ზომებს, რაც ეჭვმიტანილის ჯანმრთელობას ააცილებს უცილობელი საფრთხის საშიშროებას. მეტიც, უდავოა, რომ ამოსაღებინებელი საშუალებები ისე გამოიყენეს, რომ წინასწარ არ შეუფასებიათ ის საფრთხეები, რაც შეიძლება მოჰყოლოდა ნარკოტიკების შემცველი პაკეტების განმცხადებლის ორგანიზმში დარჩენას. მთავრობამ ასევე განაცხადა, რომ ამოსაღებინებელი საშუალებები არასოდეს გამოიყენება მოზარდი ნარკოდილერების მიმართ, თუკი ისინი ეჭვმიტანილნი არ არიან ნარკოტიკების კომერციულ გაყიდვაში. თუმცა, მოზარდი დილერები საჭიროებენ არანაკლებ სამედიცინო მეთვალყურეობას, ვიდრე უფროსები. თავის მხრივ, უფროსი დილერები იმავე რისკის ქვეშ ექცევიან, როგორც მოზარდი დილერები, როცა მათ მიმართ გამოიყენება ამოსაღებინებელი საშუალებები. შესაბამისად, სამართლო უკმაყოფილოა, რომ საგამოძიებო ორგანოების გადაწყვეტილება სადავო ზომის დაშვებაზე განპირობებული და გამართლებული იყო სამედიცინო მიზეზებით, რაც ნიშნავს განმცხადებლის ჯანმრთელობის დაცვის საჭიროებას. სინამდვილეში კი მიზნად ისახავდა ნარკოტიკებით ვაჭრობის დანაშაულის მტკიცებულების დაცვას.

76. თავის მხრივ, ეს მოსაზრება არ ამართლებს იმ დასკვნას, რომ საკამათო ჩარევა ეწინააღმდეგება მე-3 მუხლს. როგორც ზემოთ აღინიშნა (იხ. ზემოთ პუნქტი 70), სასამართლომ რამდენიმე შემთხვევაში დაადგინა, რომ პრინციპში კონვენცია არ კრძალავს იძულებით სამედიცინო ჩარევას, თუ ის დაეხმარება ჩადენილი დანაშაულის გამოძიებაში. მიუხედავად ამისა, მტკიცებულების მოპოვების მიზნით, პირის ფიზიკურ ხელშეუხებლობაში ნებისმიერი ჩარევა უნდა გახდეს უმკაცრესი შემთხვევის საგანი, სადაც განსაკუთრებული მნიშვნელობა მიენიჭება შემდეგ ფაქტორებს: რა მოცულობით გახდა აუცილებელი იძულებითი სამედიცინო ჩარევა მტკიცებულებათა მოსაპოვებლად; რისკები ეჭვმიტანილის ჯანმრთელობისათვის; პროცედურის შესრულების მანერა და ამისგან გამონეული ფიზიკური თუ სულიერი ტკივილი, არსებული სამედიცინო ზედამხედველობის დონე და ზეგავლენა ეჭვმიტანილის ჯანმრთელობაზე (ასევე შეადარე და განასხვავე ანალოგიურ შემთხვევებში ამერიკის შეერთებული შტატების სასამართლოთა მიერ დანესებული პრაქტიკა - იხ. ზემოთ პუნქტები 51-52). კონკრეტული საქმის ყველა გარემოების გათვალისწინებით, ჩარევამ არ უნდა გადააჭარბოს სისასტიკის მინიმალურ ზღვარს, რაც ამგვარ ქმედებას მე-3 მუხლის ფარგლებში მოაქცევდა. ახლა სასამართლო სათითაოდ განიხილავს ყველა ამ ელემენტს.

77. იმასთან დაკავშირებით, თუ რა მოცულობით გახდა აუცილებელი იძულებითი სამედიცინო ჩარევა მტკიცებულებათა მოსაპოვებლად, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ნარკოტიკებით ვაჭრობა სერიოზული დანაშაულია. მისთვის ნათელია ამ პრობლემის სიმწვავე, რასაც ეჯახებიან ხელშემკვრელი სახელმწიფოები და ცდილობენ, წინ აღუდგნენ ზიანს, ნარკოტიკებით მომარაგებას რომ ახლავს საზოგადოებისთვის (სახელდობრ იხ. *D. v. the United Kingdom*, 1997 წლის 2 მაისი, პუნქტი 46, მოხსენებები 1997-III). თუმცა, წინამდებარე საქმეში სადავო ზომის გამოყენების ბრძანებამდე და გამოყენებამდე ნათელი იყო, რომ ქუჩის დილერი, რომლის მი-

მართაც ამ ზომას მიმართეს, ნარკოტიკებს ინახავდა პირის ღრუში და სათანადოდ მასპიტაბურად ვერ ვაჭრობდა. ეს აისახა სასჯელშიც (პირობითი მსჯავრი ერთი წლის ვადით და საპრობაციო ზედამხედველობა), რაც ამგვარ სასჯელთა შორის ყველაზე მინიმალურია. სასამართლო იზიარებს მიდგომას, რომ გამომძიებელთათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობა ჰქონდა გასაყიდი ნარკოტიკების რაოდენობისა და ხარისხის დადგენას. მიუხედავად ამისა, იგი უკმაყოფილოა იმით, რომ წინამდებარე საქმეში მტკიცებულების მოსაპოვებლად აუცილებელი აღმოჩნდა ამოსაღებინებელ საშუალებათა იძულებითი გამოყენება. გამომძიებელ ორგანოებს შეეძლოთ უბრალოდ მოეცადათ, თუ როდის გამოიყოფოდა ნარკოტიკი ორგანიზმიდან ბუნებრივი გზით. ნიშანდობლივია, რომ ევროპის საბჭოს ბევრი წევრი სახელმწიფო ამ მეთოდს იყენებს ნარკოტიკებთან დაკავშირებულ დანაშაულთა გამოსაძიებლად.

78. სამედიცინო ჩარევის თანმდევ რისკებთან მიმართებით, სასამართლო აღნიშნავს, რომ მხარეთა შორის საკამათო თემაა, თუ რამდენად შეუქმნა განმცხადებლის ჯანმრთელობას რისკი ცხვირის არედან ზონდით იპეკაკუნას ნაყენის შეყვანამ და აპომორფინის ინექციამ. არის თუ არა ასეთი ზომები სახიფათო, როგორც ეს ზემოთ აღინიშნა (იხ. პუნქტები 41-44), სადავო საკითხია მედიცინის ექსპერტებისთვისაც. მაშინ, როდესაც ზოგიერთი ხსენებულს მიიჩნევს სრულიად უვნებელ და ექვმიტანილის ინტერესებში შემავალ ზომად, სხვები ასაბუთებენ, რომ კერძოდ ცხვირის ზონდის გამოყენება ამოსაღებინებელ საშუალებათა იძულებით შესაყვანად, შეიცავს სერიოზულ საფრთხეს სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის და, შესაბამისად, უნდა აიკრძალოს. სასამართლოს არ აკმაყოფილებს მტკიცება, რომ ამოსაღებინებელ საშუალებათა იძულებით გამოყენება - პროცედურა, რომელიც დღევანდელი მდგომარეობით დასრულდა ორი სასიკვდილო შედეგით მოპასუხე სახელმწიფოში - შეიცავს უმნიშვნელო საფრთხეს ჯანმრთელობისათვის. ამასთან დაკავშირებით იგი აგრეთვე შენიშნავს, რომ ძალის რეალური გამოყენება - ძალის უმნიშვნელო გამოყენების საპირისპიროდ - აუცილებელი გახდა მოპასუხე სახელმწიფოებში მხოლოდ საქმეთა მცირე ნაწილში, რომლებშიც კი ამოსაღებინებელ საშუალებებს მიმართეს. მიუხედავად ამისა, ფატალური შემთხვევები დაფიქსირდა საქმეებში, სადაც გამოიყენებოდა ძალისმიერი მეთოდი. მეტიც, ის ფაქტი, რომ გერმანიის მიწების უმეტესობაზე და ევროპის საბჭოს წევრი საელმწიფოების უმეტესობაში ხელისუფლების ორგანოები ერიდებიან ამოსაღებინებელ საშუალებათა იძულებით გამოყენებას, გვიბიძგებს ვიფიქროთ, რომ ამგვარი ზომა მოიაზრებს საფრთხეს სიცოცხლისათვის.

79. რაც შეეხება ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენების მანერას, სასამართლო აღნიშნავს, რომ მათ ნებაყოფლობით მიღებაზე უარის შემდეგ, განმცხადებელი ძირს დააგდო ოთხმა პოლიციელმა, რაც აჩვენებს, რომ მის მიმართ გამოიყენეს სისასტიკის ზღვართან მიახლოებული იძულება. შემდეგ, მისი ფიზიკური და გონებრივი წინააღმდეგობის დასაძლევად, ცხვირის გავლით კუჭში შეიყვანეს ზონდი. ეს, წესით, გამოიწვევდა ტკივილსა და შიშს. ამას გარდა, განმცხადებლის ნების საწინააღმდეგოდ, განხორციელდა მორიგი იძულებითი ფიზიკური ჩარევა, რაც გამოიხატა სხვა ამოსაღებინებელი საშუალების ინექციით. გასათვალისწინებელია განმცხადებლის სულიერი ტანჯვა, სანამ ამოსაღებინებელი საშუალებები დაიწყებდნენ მოქმედებას. ამ დროს იგი გაკავებული ჰყავდათ პოლიციის ოფიცრებს და იმყოფებოდა მათი და ექიმის მეთვალყურეობის ქვეშ. ამ ვითარებაში იძულებითი ღებინება, სავარაუდოდ, შეურაცხმყოფელი უნდა ყოფილიყო მისთვის. სასამართლო არ იზიარებს მთავრობის მოსაზრებას, რომ ორგანიზმიდან ნარკოტიკე-

ბის ბუნებრივი გზით გამოყოფის ცდა ასევე დამამცირებელი იქნებოდა. მართალია, ასეთი საქციელი ერთგვარი ჩარევაა პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლებებში, რადგან ზედამხედველობას საჭიროებს, მაგრამ იგი უკავშირდება სხეულის ბუნებრივ ფუნქციონირებას და, ამდენად, ახლავს მნიშვნელოვნად ნაკლები ჩარევა პირის ფიზიკურ და გონებრივ ხელშეუხებლობაში, ვიდრე იძულებით სამედიცინო ჩარევას (იხ. *mutatis mutandis*, ზემოხსენებული Peters და Schmidt).

80. რაც შეეხება სამედიცინო მეთვალყურეობას ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენებაზე, სასამართლო აღნიშნავს, რომ სადავო ზომა ექიმმა განხორციელა საავადმყოფოს პირობებში. აგრეთვე, პროცედურის ჩატარების შემდეგ განმცხადებელი დაათვალთვალა ექიმმა და გამოაცხადა პათიმრობისათვის ვარგისად. თუმცა, მხარეთა შორის დავის საგანია ის, შეადგინეს თუ არა განმცხადებლის ანამნეზი ლონისძიების განხორციელებამდე, რათა გარკვეულიყო, რა ზიანს მიაყენებდა მის ჯანმრთელობას ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენება მისი თანხმობის გარეშე. რადგან განმცხადებელი გაუძალიანდა ამოსაღებინებელ საშუალებათა მიღებას და, ამასთან, ლაპარაკობდა არა გერმანულად, არამედ დამტვრეული ინგლისურით, დასაშვებია, რომ მას არ შეეძლო ან არ სურდა ეპასუხა კითხვებზე, რომელიც დაუსვა ექიმმა, ან გაეცლო წინასწარი სამედიცინო შემოწმება. მთავრობას არ წარმოუდგენია არავითარი დოკუმენტური ან რაიმე სხვა მტკიცებულება ამის სხვაგვარად წარმოსაჩენად.

81. რაც შეეხება სადავო ზომის გავლენას ექვმიტანილის ჯანმრთელობაზე, სასამართლო აღნიშნავს, რომ მხარეები ვერ თანხმდებიან, მიიღო თუ არა განმცხადებელმა რაიმე გრძელვადიანი დაზიანება, სახელობრ, კუჭის. მის ხელთ არსებულ მასალებზე დაყრდნობით, სასამართლო ასკვნის, რომ ვერ დადგინდა, რამდენად უკავშირდება ამოსაღებინებელ საშუალებათა ძალდატანებით მიღებას, დაკავებიდან ორთვე-ნახევრის შემდეგ, კუჭთან დაკავშირებული გართულებების მკურნალობა ციხის საავადმყოფოში ან სხვა ტიპის სამედიცინო დახმარება. ეს დასკვნა, რასაკვირველია, არ აყენებს კითხვის ქვეშ სასამართლოს ზემოხსენებულ მოსაზრებას, რომ იძულებითი სამედიცინო ჩარევა არ განხორციელებულა განმცხადებლის ჯანმრთელობისთვის შესაძლო საფრთხის გარეშე.

82. საქმის ყველა გარემოების გათვალისწინებით, სასამართლო მიიჩნევს, რომ სადავო ზომამ მიაღწია სისასტიკის იმ მინიმალურ ზღვარს, რაც საკმარისია მისი მე-3 მუხლის ფარგლებში მოსაქცევად. ხელისუფლების ორგანოები, განმცხადებლის ნების საწინააღმდეგოდ, უხეშად ჩაერივნენ მის ფიზიკურ და გონებრივ ხელშეუხებლობაში. მათ გამოიწვიეს იძულებითი ლებინება, არა თერაპევტული მიზეზით, არამედ მტკიცებულების მოსაპოვებლად, რაც ნაკლებად ძალადობრივი მეთოდებითაც შეიძლებოდა. შესაძლებელია, რომ მანერა, რომლითაც სადავო ზომა განხორციელდა, განმცხადებელში აღძრავდა შიშის, ნამებისა და დაუცველობის განცდას, რასაც, თავის მხრივ, შეეძლო მისი შეურაცხყოფა და დამცირება. მეტიც, პროცედურას თან სდევდა რისკი განმცხადებლის ჯანმრთელობისათვის, თუნდაც იმიტომ, რომ წინასწარ სათანადოდ არ შეუდგენიათ ანამნეზი. მართალია, ეს არ იყო მიზანმიმართული ზომა, მაგრამ შესრულდა იმგვარად, რომ განმცხადებელს მიაყენა როგორც ფიზიკური, ასევე სულიერი ტკივილი. შესაბამისად, მე-3 მუხლის საწინააღმდეგოდ, განმცხადებელი დაექვემდებარა არაადამიანურ და ღირსების შემლახველ მოპყრობას.

83. აქედან გამომდინარე, სასამართლო ასკვნის, რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი.

II. კონვენციის მე-8 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

84. განმცხადებლის საჩივრის თანახმად, ამოსაღებინებელ საშუალებათა იძულებითმა გამოყენებამ გამოიწვია არაპროპორციული ჩარევა მისი პირადი ცხოვრების პატივისცემის უფლებაში. იგი დაეყრდნო კონვენციის მე-8 მუხლს, რომლის შესაბამისი ნაწილები გვამცნობენ:

„1. ყველას აქვს უფლება, პატივი სცენ მის პირად ... ცხოვრებას ...

2. დაუშვებელია ამ უფლების განხორციელებაში საჯარო ხელისუფლების ჩარევა, გარდა ისეთი შემთხვევისა, როდესაც ასეთი ჩარევა ხორციელდება კანონის შესაბამისად და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროების, საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ან ქვეყნის ეკონომიკური კეთილდღეობის ინტერესებისათვის, უნესრიგობის ან დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად, ჯანმრთელობის ან ზნეობისა თუ სხვათა უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად.”

85. მთავრობა არ დაეთანხმა ამ ბრალდებას.

86. სასამართლომ უკვე განიხილა განმცხადებლის საჩივარი ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენებაზე კონვენციის მე-3 მუხლის ფარგლებში. თავისი დასკვნის გათვალისწინებით, რომ დაირღვა ხსენებული დებულება, სასამართლო ადგენს, რომ მე-8 მუხლის ფარგლებში ამ საკითხის განხილვა საჭირო აღარაა.

III. კონვენციის მე-6 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

87. განმცხადებელმა ასევე მიიჩნია, რომ ამოსაღებინებელი საშუალებების გამოყენებით მოპოვებული ნივთმტკიცების სასამართლო პროცესზე გამოყენებით დაირღვა მისთვის კონვენციის მე-6 მუხლით გარანტირებული სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლება. კერძოდ, იგი ჩიოდა, რომ დაირღვა მისი უფლება, არ მოახდინოს თვითინკრძინაცია. მე-6 მუხლის შესაბამისი ნაწილი ითვალისწინებს, რომ:

„ განსაზღვრისას ... წარდგენილი სისხლის სამართლებრივი ნებისმიერი ბრალდების ... გამორკვევისას ყველას აქვს..... სამართლიანი ... განხილვის უფლება ... სასამართლოს მიერ“.

88. მთავრობამ გააპროტესტა ეს შეხედულება.

A. მხარეთა არგუმენტები

1. განმცხადებელი

89. განმცხადებლის აზრით, ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენება იყო უკანონო და დაარღვია კონვენციის მე-3 და მე-8 მუხლები. რადგანაც ამ სახით მოპოვებული მტკიცებულება გახდა მსჯავრდების ერთადერთი საფუძველი, შესაბამისად, მის წინააღმდეგ წარმართული სისხლის სამართლის პროცესიც იყო უსამართლო.

90. შემდგომში განმცხადებელმა აღნიშნა, რომ მისი იძულებით, ამოელო დანა-

შაულის მტკიცებულება მისივე ნების საწინააღმდეგოდ, ხელისუფლების ორგანოებმა დაარღვიეს მისი უფლება, არ მოეხდინა თვითინკრიმინაცია და, აქედან გამომდინარე, საქმის სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლება. თვითინკრიმინაციის საწინააღმდეგო პრინციპი არ შემოიფარგლება იძულების გზით მიღებული ჩვენებებით, არამედ ვრცელდება ამგვარად ამოღებულ საგნებზეც. მეტიც, მისი საქმის ფაქტობრივი გარემოებები განსხვავდება იმათგან, რასაც ვხვდებით საქმეში *Saunders v. the United Kingdom* (1996 წლის 17 დეკემბერი, მოხსენებები 1996-VI). სისხლისა და დნმ-ის (DNA) ანალიზების აღებასთან დაკავშირებული საქმეებისგან განსხვავებით, რომლებსაც სასამართლო მოუხმობს წინამდებარე საქმეში გადაწყვეტილების გამოტანისას, მტკიცებულების მოპოვების მიზნით ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენება გულისხმობს ქიმიური შენაერთების მოხმარებას, რამაც სხეული მიიყვანა არაბუნებრივ და უნებლიე მოქმედებამდე. მისი უარი ამოსაღებინებელ საშუალებათა მიღებაზე, გადაიღაბა საგრძნობი ძალის გამოყენებით. ამდენად, ამოღებული მტკიცებულება არ არსებობდა დამოუკიდებლად, მისი ნების გარეშე, და იგი აიძულეს აქტიური წვლილი შეეტანა თვითინკრიმინაციის პროცესში. ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენება შეიძლება შევადაროთ ე.წ. სიმართლის შრატის გამოყენებას აღიარების მოპოვების მიზნით, რასაც სრულიად ცალსახად კრძალავს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 136-ე (ა) მუხლი. თავისი საჩივრის გასამყარებლად, განმცხადებელი დაეყრდნო ფრანკფურტის (მაინის) სააპელაციო სასამართლოს 1996 წლის 11 ოქტომბრის გადაწყვეტილებას.

2. მთავრობა

91. მთავრობის თვალსაზრისით, განმცხადებლის მიმართ ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენება არ ეწინააღმდეგება კონვენციის არც მე-3 და არც მე-8 მუხლს. აქედან გამომდინარე, ამგვარად მოპოვებული ნარკოტიკების შემცველი პაკეტების მტკიცებულებად გამოყენება განმცხადებლის წინააღმდეგ სისხლის სამართლის პროცესში ამ პროცესს უსამართლოს არ ხდის. განმცხადებლის გასამართლებისა და გადაწყვეტილების გამოტანისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა ჰქონდა მის მიერ გაყიდული ნარკოტიკების ზუსტი შემადგენლობის, რაოდენობისა და ხარისხის დადგენის პროცედურას.

92. გარდა ამისა მთავრობამ განაცხადა, რომ ადამიანის უფლება, არ მოახდინოს თვითინკრიმინაცია, მხოლოდ და მხოლოდ კრძალავს პირის იძულებას, იმოქმედოს საკუთარი ნების წინააღმდეგ. ლებინების პროვოცირებას მოჰყვა ორგანიზმის ის რეაქცია, რასაც ვერ მართავს ინდივიდის ნება და, შესაბამისად, არ არის აკრძალული თვითინკრიმინაციის საწინააღმდეგო პრინციპით. ასე რომ, ეჭვიმითანილი არ უიძულებათ, აქტიურად შეენყო ხელი მტკიცებულების გადარჩენისთვის. ბრალდებულის თავდაპირველი უარი ამოსაღებინებელ საშუალებათა მიღებაზე ვერ ჩაითვლება ჯეროვან მიზეზად. ასე რომ იყოს, ყველა საგამოძიებო საშუალება, რომელიც მიზნად ისახავს ეჭვიმითანილის ნების გადალახვას მტკიცებულების მოსაპოვებლად, როგორცაა, მაგალითად, სისხლის ანალიზის იძულებითი აღება ან სახლის ჩხრეკა, უბრალოდ აიკრძალებოდა.

93. მეტიც, მთავრობამ აღნიშნა, რომ ზემოხსენებულ *Saunders*-ის საქმეზე სასამართლოს გადაწყვეტილების თანახმად, ამოსაღებინებელ საშუალებათა იძულებითი გამოყენებით მოპოვებული სამხილი ჩაითვალა მისაღებ მტკიცებულებად. თუკი სამხილად შესაძლებელი იყო ორგანიზმის სითხეებისა და უჯრედების

გამოყენება, მით უფრო შესაძლებელი უნდა ყოფილიყო იმ საგნების გამოყენება, რომლებიც არ მიეკუთვნება მსჯავრდებულის სხეულის ნაწილს. მეტიც, ამოსადებინებელ საშუალებათა გამოყენება, რაც განმცხადებელს უბრალოდ მშვიდად უნდა მიეღო, ვერ შეედრება სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 136-ე (ა) მუხლით აკრძალული ე.წ. სიმართლის შრატის გამოყენებას, რამაც გატეხა ექვმიტანილის გადანყვეტილება, არ მიეცა ჩვენება.

B. სასამართლოს შეფასება

1. სასამართლოს პრეცედენტული სამართლით ჩამოყალიბებული ზოგადი პრინციპები

94. სასამართლო კვლავაც ხაზს უსვამს თავის მოვალეობას, უზრუნველყოს კონვენციის ხელშემკვრელ მხარეთა ვალდებულებების შესრულება კონვენციის მე-19 მუხლის თანახმად. კერძოდ, მის ფუნქციაში არ შედის ფაქტებსა თუ კანონში ეროვნული სასამართლოს მიერ სავარაუდოდ დაშვებულ შეცდომათა განხილვა, თუკი რაღაც ზომით არ დაირღვა კონვენციით გარანტირებული უფლებები და თავისუფლებები. მე-6 მუხლით გარანტირებულია სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლება, თუმცა, იგი, როგორც ასეთი, არ ადგენს რაიმე წესს მტკიცებულების დასაშვებობაზე. ეს უკანასკნელი, უმთავრესად, ეროვნული კანონმდებლობით უნდა რეგულირდებოდეს (იხ. *Schenk v. Switzerland*, 1988 წლის 12 ივლისი, პუნქტები 45-46, სერია A, № 140, და *Teixeira de Castro v. Portugal*, 1998 წლის 9 ივნისი, პუნქტი 34, მოხსენებები 1998-IV).

95. შესაბამისად, სასამართლოს არ ევალება განსაზღვროს, შეიძლება თუ არა დასაშვები იყოს კონკრეტული მტკიცებულება - მაგალითად, ეროვნული კანონმდებლობის თანახმად, უკანონოდ მოპოვებული მტკიცებულება, ან მართლაც დამნაშავეა თუ არა განმცხადებელი. კითხვა, რომელსაც პასუხი უნდა გაეცეს, შემდეგია: იყო თუ არა სამართლიანი სამართალწარმოების მთელი პროცესი, მტკიცებულებათა მოპოვების გზების ჩათვლით? ეს ასევე მოიცავს სადავო „უკანონობაზე“ მსჯელობას და, თუ მოიაზრება კონვენციის სხვა უფლების დარღვევა, ამ დარღვევის ბუნების განსაზღვრას (იხ. *inter alia*, *Khan v. the United Kingdom*, საქმე № 35394/97, პუნქტი 34, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო 2000-V; *P.G. and J.H. v. the United Kingdom*, საქმე № 44787/98, პუნქტი 76, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო 2001-IX; და *Allan v. the United Kingdom*, საქმე № 48539/99, პუნქტი 42, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო 2002-IX).

96. იმის განსაზღვრისას, იყო თუ არა სამართალწარმოების მთელი პროცესი სამართლიანი, გასათვალისწინებელია ისიც, თუ რამდენად მოხდა დაცვის უფლებების პატივისცემა. კერძოდ, შესამონმებელია, რამდენად მიეცა განმცხადებელს საშუალება, ხელისუფლების ორგანოების წინაშე გაესაჩივრებინა მტკიცებულების სანდოობა და შეწინააღმდეგებოდა მის გამოყენებას. ამასთან, გასათვალისწინებელია მტკიცებულების ხარისხი და ისიც, თუ რამდენად აღძრავს ეჭვს იმ გარემოებათა სანდოობა და სიზუსტე, რომლებშიც ის მოიპოვეს. რამდენადაც არ არის აუცილებელი, დადგეს სამართლიანობის პრობლემა, როცა მოპოვებული მტკიცებულება არ არის გამყარებული სხვა მასალებით, შეიძლება აღინიშნოს, რომ თუ მტკიცებულება ძალიან მყარია და არ არსებობს მის სანდოობაში დაეჭვების რისკი, შესაბამისად მცირდება დამხმარე მტკიცებულებათა

საჭიროება (იხ. *inter alia* Khan-ის საქმე, ციტირებულია ზემოთ, პუნქტები 35 და 37, და Allan, პუნქტი 43).

97. მე-6 მუხლით გათვალისწინებული სამართლიანობის ზოგადი მოთხოვნები მიესადაგება ყველა სისხლის სამართალწარმოებას, იმისდა მიუხედავად, თუ რა სახის დანაშაულზეა საუბარი. თუმცა, იმის განსაზღვრისას, რამდენად სამართლიანი იყო სამართალწარმოების მთელი პროცესი, გასათვალისწინებელია საზოგადოებრივი ინტერესის მნიშვნელობა კონკრეტული დანაშაულის გამოძიებასა და დასჯაში. იგი უნდა გახდეს ინდივიდის პირადი ინტერესის საპირსონე, რომ მტკიცებულებები ამ პირის წინააღმდეგ შეგროვდეს კანონიერად. თუმცა, საზოგადოებრივი ინტერესების საკითხებს არ შეუძლიათ გაამართლონ ის ზომები, რომლებიც აღემატება განმცხადებლის დაცვის უფლების სიღრმისეულ არსს, კონვენციის მე-6 მუხლით გარანტირებული თვითინკრიმინაციის საწინააღმდეგო პრივილეგიის ჩათვლით (იხ. *mutatis mutandis*, Heaney and McGuinness v. Ireland, საქმე № 34720/97, პუნქტები 57-58, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო 2000-XII).

98. სახელდობრ, რაც შეეხება მსჯელობას კონვენციის დადგენილ დარღვევაზე, სასამართლო შენიშნავს, რომ განსაკუთრებით Khan-ისა (Khan v. the United Kingdom, ციტირებულია ზემოთ, პუნქტები 25-28) და P.G. and J.H.-ს (P.G. and J.H. v. the United Kingdom ციტირებულია ზემოთ, პუნქტები 37-38) საქმეებში მან დაადგინა, რომ საიდუმლო მოსასმენი მონყობილობების გამოყენება არღვევდა მე-8 მუხლს, რადგან ამგვარი აპარატურის გამოყენებისთვის არ არსებობდა სათანადო საფუძვლები ეროვნულ კანონმდებლობაში, ხოლო განმცხადებლის პირადი ცხოვრების პატივისცემის უფლებაში ჩარევა ასევე “კანონის ფარგლებს მიღმა” ექცეოდა. მიუხედავად ამისა, ამგვარად მიღებული ინფორმაციის მტკიცებულებად მიღება ამ საქმის გარემოებათა გათვალისწინებით, არ ეწინააღმდეგება მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტით გარანტირებულ სამართლიანობის მოთხოვნებს.

99. თუმცა, მტკიცებულებას, რომელიც მე-3 მუხლის დარღვევითაა მოპოვებული, სხვადასხვა მოსაზრება შეიძლება მიესადაგოს. კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევით მოპოვებულ მტკიცებულებასთან დაკავშირებით შეიძლება დადგეს მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის საკითხი მაშინაც კი, როდესაც ასეთი მტკიცებულება არ ყოფილა გადამწყვეტი მსჯავრდებისათვის (იხ. *İçöz v. Turkey (dec.)* საქმე № 54919/00, 2003 წლის 9 იანვარი, და *Koç v. Turkey (dec.)*, საქმე № 32580/96, 2003 წლის 23 სექტემბერი). ამასთან დაკავშირებით, სასამართლო კვლავ იმეორებს, რომ მე-3 მუხლი იცავს დემოკრატიული საზოგადოების ერთ-ერთ ყველაზე ფუნდამენტურ ღირებულებას. ყველაზე რთულ ვითარებებშიც კი, როგორცაა ბრძოლა ტერორიზმთან და ორგანიზებულ დანაშაულთან, კონვენცია აბსოლუტური მნიშვნელობით კრძალავს წამებასა და არაადამიანურ ან ღირსების შემლახველ მოპყრობას ან დასჯას. განსხვავებით კონვენციისა და №1 და 4 ოქმების სხვა არსებით დებულებათაგან, მე-3 მუხლი არ ითვალისწინებს გამონაკლისებს და დაუშვებლად მიიჩნევს მისგან გადახვევას მე-15 მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, თვით საგანგებო მდგომარეობის დროსაც კი, როცა საფრთხე ემუქრება ხალხის სიცოცხლეს (იხ. *inter alia*, *Chahal v. the United Kingdom*, 1996 წლის 15 ნოემბერი, პუნქტი 79, მოხსენებები 1996-V, და *Selmouni v. France* [დიდი პალატა], საქმე № 25803/94, პუნქტი 95, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო 1999-V).

100. რაც შეეხება დუმილის უფლებისა და თვითინკრიმინაციის წინააღმდეგ პრივილეგიის დარღვევით მოპოვებულ მტკიცებულებას, სასამართლო შენიშნავს, რომ ეს არის ზოგადად აღიარებული საერთაშორისო სტანდარტები, რომლე-

ბიკ საფუძვლად უდევს მე-6 მუხლით დადგენილ სამართლიანი პროცედურის იდეას. მათი ლოგიკური საფუძველია *inter alia* ბრალდებულის დაცვა ხელისუფლების ორგანოების მხრიდან არასათანადო იძულებისგან, რითაც გამოირიცხება უსამართლობა და შესრულება მე-6 მუხლის მიზნები. კერძოდ, ადამიანის უფლება, არ დაიდანაშაულოს თავი, ითვალისწინებს საქმეში სისხლის სამართლებრივი დევნით ბრალდებულის წინააღმდეგ ბრალის დამტკიცებას ისე, რომ მისგან მტკიცებულებას არ მოიპოვებენ იძულებით ან ზეწოლის მეთოდების გამოყენებით, მისი სურვილის საწინააღმდეგოდ (იხ. *inter alia*, ზემოთ ციტირებული Saunders, პუნქტი 68; Heaney and McGuinness, პუნქტი 40; J.B. v. Switzerland, საქმე № 31827/96, პუნქტი 64, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო 2001-III; და ზემოთ ციტირებული Allan, პუნქტი 44).

101. იმის განხილვისას, უგულებელყვეს თუ არა თვითინკრიმინაციის წინააღმდეგ პრივილეგიის ძირითადი არსი, სასამართლომ უნდა შეისწავლოს იძულების ბუნება და ხარისხი, უნდა გამოიკვლიოს პროცედურებში შესაბამისი გარანტიების არსებობა და ამგვარად მოპოვებული მასალების გამოყენების ხარისხი (მაგალითისთვის იხ. Tirado Ortiz and Lozano Martin v. Spain (dec.), საქმე № 43486/98, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო 1999-V; ზემოთ ციტირებული Heaney and McGuinness, პუნქტები 51-55; და ალანი /Allan/, პუნქტი 44).

102. ამასთან, სასამართლომ დაადგინა, რომ უფლება, პირმა არ მოახდინოს თვითინკრიმინაცია, პირველ რიგში, ნიშნავს ბრალდებულის დუმილის უფლების პატივისცემას. კონვენციის ხელშემკვრელი მხარეების და სხვათა სამართლებრივ სისტემებში არსებული საყოველთაო გაგებით, ეს პრინციპი არ ვრცელდება სისხლის სამართალწარმოებაში იმ მასალების გამოყენებაზე, რომლებიც მოპოვებულია იძულების წესით, თუმცა არსებობენ ბრალდებულის ნებისგან დამოუკიდებლად, როგორცაა *inter alia* შესაბამისი ნებართვით ამოღებული დოკუმენტები, სუნთქვის, სისხლის, შარდის, თმის ან ხმის ნიმუშები და ორგანიზმის ქსოვილები, საჭირო დნმ-ს ანალიზისთვის (იხ. ზემოთ ციტირებული Saunders, პუნქტი 69; Choudhary v. the United Kingdom (dec.), საქმე № 40084/98, 1999 წლის 4 მაისი; ზემოთ მოყვანილი J.B. v. Switzerland, პუნქტი 68; P.G. and J.H. v. the United Kingdom, პუნქტი 80).

2. ხსენებული პრინციპების გამოყენება წინამდებარე საქმესთან მიმართებით

103. იმის განსაზღვრისას, იყო თუ არა ამ პრინციპების ფონზე განმცხადებლის წინააღმდეგ წარმოებული სისხლის სამართლის პროცესი სამართლიანი, სასამართლო თავიდანვე აღნიშნავს, რომ განმცხადებლის მიმართ ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენებით მოპოვებული მტკიცებულება არ მიუღიათ „არაკანონიერად“, ეროვნული კანონმდებლობის დარღვევით. ამასთან დაკავშირებით იგი იხსენებს, რომ ეროვნული სასამართლოების დასკვნით, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 81-ე (ა) მუხლი იძლეოდა იძულებითი ზომის გამოყენების უფლებას.

104. სასამართლომ ზემოთ დაადგინა, რომ მე-3 მუხლის არსებითი დებულებების საწინააღმდეგოდ, განმცხადებელი დაექვემდებარა არაადამიანურ და ღირსების შემლახველ მოპყრობას, როდესაც გადაყლაპული ნარკოტიკების იძულებით ამოსაღებად მის მიმართ გამოიყენეს ამოსაღებინებელი საშუალებები. ამგვარად, სისხლის სამართალწარმოებისას განმცხადებლის წინააღმდეგ გამოყენებული მტკიცებულება მოპოვებულ იქნა კონვენციით გარანტირებული ერთ-

ერთი ძირითადი უფლების პირდაპირი დარღვევით.

105. როგორც ზემოთ აღინიშნა, სისხლის სამართალწარმოებისას მე-3 მუხლის დარღვევით მოპოვებული მტკიცებულების გამოყენება აღძრავს სერიოზულ კითხვებს პროცედურების სამართლიანობაზე. სასამართლოს წინამდებარე საქმეში არ დაუდგენია, რომ განმცხადებელი დაექვემდებარა წამებას. მისი აზრით, თვითინკრინინაციით მიღებულ მტკიცებულებას - იქნება აღიარების ფორმით, თუ რეალური სახით - არასოდეს უნდა დაეფუძნოს მსხვერპლის ბრალეულობის მტკიცება (მიუხედავად მისი დამამტკიცებელი ღირებულებისა), თუკი იგი მოპოვებულია ძალადობის ან სისასტიკის ან სხვა ამგვარი მოპყრობის შედეგად, რაც შეიძლება შეფასდეს წამებად. ნებისმიერი სხვა დასკვნა შეიძლება ემსახუროს მორალურად გაუმართლებელი ქმედების ირიბ ლეგიტიმაციას, რაც კონვენციის მე-3 მუხლის ავტორების თანახმად, ასაკრძალია, ან როგორც ეს მშვენივრად აისახა ამერიკის შეერთებული შტატების უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებაში საქმეზე Rochin (იხ. ზემოთ პუნქტი 50), [ამით ჩვენ] „სისასტიკეს შევმოსავდით მართლმსაჯულების მანტიით“. ამასთან დაკავშირებით სასამართლო აღნიშნავს, რომ გაეროს წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის და დასჯის საწინააღმდეგო კონვენციის მე-15 მუხლი ამბობს, რომ წამების შედეგად გაკეთებული განცხადებები არ უნდა იქნას გამოყენებული წამების მსხვერპლის წინააღმდეგ მტკიცებულების სახით სისხლის სამართლის პროცესზე.

106. მიუხედავად იმისა, რომ მოპყრობას, რომელსაც განმცხადებელი დაექვემდებარა, არ მიუღწევია წამების აქტებისთვის დამახასიათებელ სამარცხვინო დონემდე, იგი აღნიშნულ ვითარებაში მივიდა სისასტიკის იმ მინიმალურ ზღვრამდე, რასაც მოიცავს მე-3 მუხლის აკრძალვათა სფერო. არ უნდა გამოირიცხოს, რომ კონკრეტული საქმის ფაქტებზე მიზანმიმართული არასათანადო მოპყრობით (რომელიც არ უტოლდება წამებას) მოპოვებული მტკიცებულების გამოყენებამ უსამართლოდ წარმართოს განმცხადებლის წინააღმდეგ საქმის სასამართლო განხილვა, მიუხედავად იმისა, თუ რამდენად სერიოზული დანაშაულია სავარაუდოდ ჩადენილი, რამდენად დამამძიმებელია მტკიცებულება და რა პირობები იყო შექმნილი იმისთვის, რომ დაზარალებულს გაესაჩივრებინა მათი [მტკიცებულების] აღიარება და გამოყენება სასამართლო პროცესზე.

107. წინამდებარე საქმეში კითხვა, თუ რამდენად შეუძლია არაადამიანურ და ღირსების შემლახველ მოპყრობად შეფასებული ქმედებით მოპოვებულ მტკიცებულებას ავტომატურად აქციოს სასამართლო პროცესი უსამართლოდ, შეიძლება დარჩეს ღიად. სასამართლო აღნიშნავს, რომ განმცხადებლისათვის ტკივილისა და ტანჯვის მიყენება რომც არ ყოფილიყო ხელისუფლების ორგანოთა მიზანი, მაინც მტკიცებულება მოიპოვეს იმ მეთოდით, რომელმაც დაარღვია კონვენციით გარანტირებული ერთ-ერთი ძირითადი უფლება. ამასთან, მხარეები თანხმდებოდნენ იმაზე, რომ იძულების გზით ამოღებული ნარკოტიკები იყო ძირითადი შემადგენელი განმცხადებლის მსჯავრდების უზრუნველსაყოფად. მართალია ისიც, რაც ასევე არც ერთ მხარეს არ გაუსაჩივრებია, კერძოდ, განმცხადებელს მიეცა შესაძლებლობა (რომელიც მან გამოიყენა), გაესაჩივრებინა ძალდატანებითი გზით ამოღებული ნარკოტიკების [მტკიცებულებად] გამოყენება. მიუხედავად ამისა, ნებისმიერ შეხედულებას იმასთან დაკავშირებით, რომ ეროვნულმა სასამართლოებმა არ დაუშვან ამ მტკიცებულების მოხმარება, არ უნერია აღსრულება, რადგან მათ ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენება მიიჩნიეს ადგილობრივი კანონმდებლობით დაშვებულ ნორმად. მეტიც, საზოგადოებრივი ინტერესი განმცხადებლის

მსჯავრდების უზრუნველყოფაში არ უნდა განიხილებოდეს ისეთი წონის მქონედ, რომელსაც შეეძლო გაემართლებინა მტკიცებულების სასამართლო პროცესზე გამოყენება. როგორც ზემოთ აღინიშნა, ზომა განისაზღვრა ქუჩის დილერისათვის, რომელიც ყიდდა შედარებით მცირე ოდენობის ნარკოტიკებს და სათანადოდ მიესაჯა ექვს თვემდე პირობითი პატიმრობა.

108. ამ ვითარებაში სასამართლო ასკვნის, რომ განმცხადებლიდან ძალადობრივი გზით ამოღებული ნარკოტიკული საშუალების მტკიცებულებად გამოყენებამ მთელი სასამართლო პროცესი აქცია არასამართლიანად.

109. ეს დასკვნა თავისთავად საკმარისი საფუძველია, რომელზე დაყრდნობითაც შეიძლება ითქვას, რომ განმცხადებელს მე-6 მუხლის დარღვევით უარი ეთქვა სამართლიან სასამართლო პროცესზე. მიუხედავად ამისა, სასამართლოს ჯეროვნად მიაჩნია, ყურადღება მიაპყროს განმცხადებლის საჩივარს, რომ იმან, თუ რა მანერით მოხდა მტკიცებულების ამოღება და მისი გამოყენება, ძირი გამოუთხარა მის უფლებას თვითინკრიმინაციის წინააღმდეგ. ამ მიმართებით, სასამართლო პირველ რიგში გაარკვევს, მიესადაგებოდა თუ არა ეს კერძო უფლება განმცხადებლის საქმის გარემოებებს და ასევე დაირღვა თუ არა იგი.

110. რაც შეეხება წინამდებარე საქმეში თვითინკრიმინაციის საწინააღმდეგო პრინციპის გამოყენების შესაძლებლობას, სასამართლო შენიშნავს, რომ სახეზეა სასამართლო განხილვაზე „ნამდვილი“ მტკიცებულების (და არა აღიარების) გამოყენება, რომელიც განმცხადებლის ფიზიკურ ხელშეუხებლობაში ძალისმიერი ჩარევითაა მოპოვებული. იგი დასძენს, რომ ხელშემკვრელ სახელმწიფოებსა და სხვა ქვეყნებში, საყოველთაო გაგებით, თვითინკრიმინაციის საწინააღმდეგო პრივილეგია ნიშნავს ბრალდებულის ნების პატივისცემას, შეინარჩუნოს დუმილი დაკითხვისას და მისცეს ჩვენება იძულების გარეშე.

111. მიუხედავად ამისა, სასამართლო ზოგიერთ შემთხვევაში უფრო ფართო მნიშვნელობას ანიჭებს მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტით დაცულ თვითინკრიმინაციის საწინააღმდეგო პრინციპს, რათა მოიცვას ის საქმეები, სადაც ნამდვილი მტკიცებულებები იძულებით გადასცეს ხელისუფლების ორგანოებს. მაგალითად, საქმეში *Funke v. France*-მ (1993 წლის 25 თებერვალი, პუნქტი 44, სერია A, საქმე № 256-A), სასამართლომ დაადგინა, რომ განმცხადებლის იძულების მცდელობა, გადაეცა დოკუმენტაცია და ამით წარმოედგინა მის მიერ სავარაუდოდ ჩადენილი დანაშაულის მტკიცებულება, არღვევს მის უფლებას, არ დაიდანაშაულოს თავი. საქმეში *J.B. v. Switzerland* (ზემოთ მოყვანილი, პარაგრაფები 63-67), სასამართლომ მიიჩნია, რომ სახელმწიფო ორგანოები შეეცადნენ ეიძულებინათ განმცხადებელი, რომ მას წარმოედგინა დოკუმენტები, რომელთაც, შესაძლოა, გამოეაშკარავებინათ გადასახადებისგან თავის არიდება, რაც ეწინააღმდეგებოდა თვითინკრიმინაციის საწინააღმდეგო პრინციპთან (ამის ფართო გაგებით).

112. საუნდერსის საქმეში სასამართლომ ჩათვალა, რომ თვითინკრიმინაციის საწინააღმდეგო პრინციპი არ მოიცავს „მასალას, რომლის მოპოვებაც ბრალდებულისგან შესაძლებელია იძულებითი ზომების გამოყენებით, არამედ რომელიც არსებობს ექვმიტანილის ნებისგან დამოუკიდებლად. ასეთი მასალაა *inter alia*, [ჩხრეკის] ბრძანების საფუძველზე ამოღებული დოკუმენტები, სუნთქვისა და შარდის ნიმუშები, და დნმ-ის ანალიზისთვის საჭირო ორგანული ქსოვილები“ (ციტირებულია ზემოთ, პუნქტი 69).

113. სასამართლოს აზრით, წინამდებარე საქმეში წარმოდგენილი მტკიცებულება, სახელდობრ, ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენებით ამოღებული,

განმცხადებლის ორგანიზმში დამალული ნარკოტიკები შეიძლება მიეკუთვნოს მასალის იმ კატეგორიას, რომელიც არსებობს ეჭვმიტანილის ნებისგან დამოუკიდებლად და რომლის გამოყენებაც ზოგადად არ არის აკრძალული სისხლის სამართალწარმოებისას. თუმცა, არის რიგი ელემენტებისა, რაც ამ საქმეს განასხვავებს საუნდერსის საქმეში ჩამოთვლილ მაგალითთაგან. პირველ რიგში, საქმეებში - *Funke v. France* და *J.B. v. Switzerland* განმცხადებლის ნების საწინააღმდეგოდ ამოსაღებინებელი საშუალებები იძულებით გამოიყენეს ნამდვილი მტკიცებულების ამოსაღებად. ამის საპირისპიროდ, საუნდერსის საქმეში ჩამოთვლილი ორგანული მასალები მოიცავდა იმ ნიმუშებს, რომელთა ამოღებაც მოხდა იძულების გზით სასამართლო სამედიცინო ექსპერტიზისთვის, რათა, მაგალითად, დაედგინათ ორგანიზმში ალკოჰოლის ან ნარკოტიკების შემცველობა.

114. მეორეც, წინამდებარე საქმეში გამოყენებული ძალის ხარისხი მნიშვნელოვნად განსხვავდება იძულების იმ დონისგან, რაც, ჩვეულებისამებრ, მოითხოვება საუნდერსის საქმეში ჩამოთვლილი მასალების ამოსაღებად. ამგვარი მასალის მოსაპოვებლად, ბრალდებულს მოეთხოვება მშვიდად მიიღოს უმნიშვნელო ჩარევა მის ფიზიკურ ხელშეუხებლობაში (მაგალითად, სისხლის, თმის ან ორგანული ქსოვილების ნიმუშების აღებისას). მაშინაც კი, როდესაც საჭიროა ბრალდებულის აქტიური მონაწილეობა, საუნდერსის საქმის თვალსაზრისით, ეს ეხება ორგანიზმის ჩვეულებრივი ფუნქციონირებით წარმოშობილ მასალებს (როგორცაა: სუნთქვის, შარდის ან ხმის ნიმუშები). ამის საპირისპიროდ, წინამდებარე საქმეში მტკიცებულების ამოღებინების მიზნით, განმცხადებელს იძულებით შეუყვანეს ზონდი ცხვირის არედან და ამ გზით მიანოდეს ნივთიერება, რასაც მისი ორგანიზმის პათოლოგიური რეაქცია უნდა გამოეწვია. როგორც ადრე აღინიშნა, ეს პროცედურა არ იყო უსაფრთხო განმცხადებლის ჯანმრთელობისათვის.

115. და მესამეც, წინამდებარე საქმეში მტკიცებულება მოიპოვეს პროცედურით, რომელიც არღვევს მე-3 მუხლს. განმცხადებლის საქმეში გამოყენებული პროცედურა სრულიად განსხვავდება იმ პროცედურათაგან, რომელთა მიზანია, მაგალითად, სუნთქვის ტესტის ჩატარება ან სისხლის ნიმუშის აღება. ამ ტიპის პროცედურები, გამონაკლისი შემთხვევების გარდა, არ აღწევენ მე-3 მუხლის საწინააღმდეგო სისასტიკის მინიმალურ ზღვარს. მეტიც, მიუხედავად იმისა, რომ თავისი არსით ეს პროცედურებიც არის ერთგვარი ჩარევა ეჭვმიტანილის პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლებაში, მათი გამოყენება ზოგადად მაინც გამართლებულია მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტით, რადგან აუცილებელია სისხლის სამართლის დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად (იხ. *inter alia*, ზემოთ ციტირებული *Tirado Ortiz and Lozano Martin*).

116. აქედან გამომდინარე, თვითინკრიმინაციის საწინააღმდეგო პრინციპი მოქმედებს წინამდებარე სამართალწარმოებაში.

117. იმის დასადგენად, დაირღვა თუ არა განმცხადებლის უფლება, არ დაიდანაშაულოს თავი, სასამართლომ უნდა იმსჯელოს შემდეგ ფაქტორებზე: მტკიცებულების მოსაპოვებლად განხორციელებული იძულების ბუნება და ხარისხი; საზოგადოებრივი ინტერესის წონა ჩადენილი დანაშაულის გამოძიებასა და დასჯაში; რაიმე შესაბამისი გარანტიების არსებობა პროცედურებში; და ამგვარი სახით მოპოვებული მტკიცებულებების გამოყენების ხარისხი.

118. რაც შეეხება წინამდებარე საქმეში მტკიცებულების მოპოვებისთვის მიმართულ იძულების ბუნებასა და ხარისხს, სასამართლო კვლავაც იმეორებს, რომ ნარკოტიკების ამოსაღებინებლად განმცხადებლის იძულება არის მნიშვნე-

ლოვანი ჩარევა მის ფიზიკურ და გონებრივ ხელშეუხებლობაში. განმცხადებელი გააკავა ოთხმა პოლიციელმა, ცხვირის არხის გავლით კუჭში შეუყვანეს ზონდი და მისი მეშვეობით შეუშვეს ქიმიური ნივთიერება, რათა გამოენვიათ ორგანიზმის პათოლოგიური რეაქცია და ეიძულებინათ, ამოელო მტკიცებულება. ეს მოპყრობა ჩაითვალა არაადამიანურად და ღირსების შემლახავად და, შესაბამისად, დადგინდა მე-3 მუხლის დარღვევა.

119. რაც შეეხება საზოგადოებრივი ინტერესის წონას განმცხადებლის ბრალდების უზრუნველსაყოფად მტკიცებულების გამოყენებაში, სასამართლო შენიშნავს, რომ როგორც ზემოთ უკვე აღინიშნა, იძულებითი ზომა გამოიყენეს ქუჩის დილერის მიმართ, რომელიც ყიდდა შედარებით მცირე ოდენობის ნარკოტიკებს და საბოლოოდ მიესაჯა ექვს თვემდე პირობითი მსჯავრი ექვს თვემდე ვადით და დაექვემდებარა საპრობაციო ზედამხედველობას. წინამდებარე საქმის გარემოებათა გათვალისწინებით, საზოგადოებრივი ინტერესი მტკიცებულების გამოყენებაში განმცხადებლის ბრალდების უზრუნველსაყოფად ვერ გაამართლებს მის ფიზიკურ და გონებრივ ხელშეუხებლობაში ესოდენ უხემ ჩარევას.

120. პროცედურებში შესაბამისი გარანტიების არსებობის თვალსაზრისით, სასამართლო შენიშნავს, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 81-ე (ა) მუხლის თანახმად, სხეულში შეღწევა უნდა განახორციელოს ექიმმა საავადმყოფოს პირობებში და მხოლოდ მაშინ, როდესაც არ არსებობს საფრთხე განმცხადებლის ჯანმრთელობისათვის. შეიძლება ითქვას, რომ ზოგადად ეროვნული კანონმდებლობა უზრუნველყოფს დაცვას ამა თუ იმ ზომის თვითნებური ან არამართებული გამოყენებისგან, თუმცა, განმცხადებელმა, რომელიც დაეყრდნო დუმის უფლებას, უარი განაცხადა წინასწარ სამედიცინო გამოკვლევაზე. მას შეეძლო ურთიერთობა მხოლოდ დამტკიცებელი ინგლისურით, რაც იმას ნიშნავდა, რომ განმცხადებელს პროცედურა ჩაუტარეს მისი ფიზიკური თუ პროცედურის ატანის შესაძლებლობების სრული გამოკვლევის გარეშე.

121. რაც შეეხება ამგვარი სახით მოპოვებული მტკიცებულებების გამოყენებას, სასამართლო კვლავაც იმეორებს, რომ ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენებით მოპოვებული ნარკოტიკები აღმოჩნდა გადამწყვეტი მტკიცებულება მისი ბრალდებისათვის ნარკოტიკებით ვაჭრობაში. მართალია ისიც, რომ განმცხადებელს მისცეს შესაძლებლობა, საქმის სასამართლო განხილვაზე შენიშნა წინააღმდეგობა ამ მტკიცებულების გამოყენებას და მან ეს შესაძლებლობა გამოიყენა. მიუხედავად ამისა, როგორც ეს ზემოთაც აღინიშნა, ეროვნულ სასამართლოთა ნებისმიერი შესაძლო განზრახვა, საქმიდან გამოერიცხათ ეს მტკიცებულება, უშედეგოდ დასრულდებოდა, რადგან ხსენებული ქმედება ჩაითვალა ეროვნული კანონმდებლობით დაშვებულად.

122. ზემოხსენებულის გათვალისწინებით, სასამართლო ასევე მზად იყო დაედგინა, რომ ნების დართვა განმცხადებლის საქმის სასამართლო განხილვაზე გამოყენებინათ ამოსაღებინებელ საშუალებათა იძულებით მიღების შედეგად მოპოვებული მტკიცებულება, არის თვითინკრიმინაციის საწინააღმდეგო უფლების დარღვევა. აქედან გამომდინარე, ამან მთელი სასამართლო პროცესი აქცია არასამართლიანად.

123. შესაბამისად, დაირღვა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი.

IV. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

124. კონვენციის 41-ე მუხლის თანახმად:

„თუ სასამართლო დაადგენს, რომ დაირღვა კონვენცია და მისი ოქმები, ხოლო შესაბამისი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი დარღვევის მხოლოდ ნაწილობრივი გამოსწორების შესაძლებლობას იძლევა, საჭიროების შემთხვევაში, სასამართლო დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას მიაკუთვნებს“.

125. განმცხადებელმა მოითხოვა კომპენსაცია მატერიალური და არამატერიალური ზიანისათვის და მის მიერ განუხლები სასამართლო ხარჯების ანაზღაურება.

A. ზიანი

126. განმცხადებელმა მთლიანობაში მოითხოვა 51.12 ევრო მატერიალური ზიანისთვის, ე.ი. ვიუპერტალის საოლქო სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე კონფისკირებული თანხა. მან ასევე მოითხოვა კომპენსაცია არამატერიალური ზიანისათვის. იგი დაეყრდნო მისთვის მიყენებულ ფიზიკურ და ზიანებებს და გონებრივ სტრესსა თუ უმწეობის გრძნობას, რაც გამოიწვია ამოსაღებინებელ საშუალებათა გახანგრძლივებულმა გამოყენებამ. მისი აზრით, ეს იყო სიცოცხლისათვის სახიფათო და ამკარად არაკანონიერი ქმედება. მეტიც, მან წინასწარ პატიმრობაში დაჰყო მომდევნო ხუთ თვეს მანამ, სანამ ამ არაკანონიერი ზომის გამო მას მიუსაჯეს პირობითი მსჯავრი ექვს თვემდე ვადით და დაუქვემდებარეს საპრობაციო ზედამხედველობას. ამ კუთხით მან მოითხოვა მინიმალური თანხა 30,000 ევროს ოდენობით.

127. მთავრობას არ გაუკეთებია კომენტარი განმცხადებლის მოთხოვნილ მატერიალურ კომპენსაციაზე, მაგრამ აღნიშნა, რომ არამატერიალური ზიანისათვის დასახელებული თანხა იყო გადაჭარბებული. რაც შეეხება სავარაუდო ზიანს, მიყენებულს განმცხადებლის წინასწარი დაკავების, ბრალდებისა და მსჯავრდების პერიოდში, კომპენსაცია არ მოუთხოვია, რადგან გერმანიის კანონმდებლობა ითვალისწინებს სრულ ანაზღაურებას. იმ შემთხვევაში, თუ სასამართლო დაადგენდა განმცხადებლის კონვენციით დაცულ უფლებათა დარღვევას, განმცხადებელს ექნებოდა უფლება, მოეთხოვა სისხლის სამართალწარმოების ხელახალი დაწყება და გამართლების შემთხვევაში - პატიმრობის პერიოდში მიყენებული ზიანის ანაზღაურება.

128. რაც შეეხება მოთხოვნილ კომპენსაციას მატერიალური ზიანისთვის, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ვიუპერტალის საოლქო სასამართლომ ბრძანა 100 გერმანული მარკის (დაახლოებით, 51.12 ევრო) კონფისკაცია, როგორც იმ დანაშაულის შედეგად მიღებული შემოსავალი, რისთვისაც იგი დამნაშავედ ცნეს. თუმცა, მას არ შეეძლო ევარაუდა, რა შედეგით დასრულდებოდა სამართალწარმოება, თუ არ დადგინდებოდა კონვენციის დარღვევა (იხ. *inter alia*, *Schmautzer v. Austria*, 1995 წლის 23 ოქტომბერი, პუნქტი 44, სერია A, საქმე № 328-A, და *Findlay v. the United Kingdom*, 1997 წლის 25 თებერვალი, პუნქტი 85, მოხსენებები 1997-I). იძულებითი ზომის გამოყენებით ამოღებული ნარკოტიკების შემცველი პაკეტი გახდა გადამწყვეტი ფაქტორი განმცხადებლის ბრალდებაში. თუმცა, რადგანაც ამ მტკიცებულების მოპოვება შესაძლებელი იყო მე-3 მუხლის დარღვევის გარეშე (მოცდით, სანამ ნარკოტიკიანი პაკეტი ბუნებრივი გზით არ გამოიყოფოდა ორგანიზმიდან) და, შესაბამისად, მისი გამოყენება შესაძლებელი იქნებოდა მე-6 მუხლის დარღვევის გარეშე, სასამართლო ასკვნის, რომ ამ დებულებების დარღვევასა და განმცხადებლის მატერიალურ ზიანს შორის

მიზეზმდეგობრივი კავშირი სკმარისად დასაბუთებული არ არის. აქედან გამომდინარე, არ არსებობს საფუძველი ამ კუთხით კომპენსაციის მიკუთვნებისათვის.

129. რაც შეეხება მოთხოვნილ არამატერიალურ ზიანს, სასამართლო აღნიშნავს, რომ მთავრობის თანახმად, განმცხადებელს შეეძლო კომპენსაციის მოთხოვნა ეროვნულ სასამართლოებში, თუკი მას გაამართლებდნენ ხელახლა დაწყებული სისხლის სამართალწარმოების შედეგად. მიუხედავად ამისა, სასამართლოს მიაჩნია, რომ თუ სტრასბურგში თავის უფლებათა დარღვევის შესახებ ჩივილამდე განმცხადებელი ამონურავდა სამართლებრივი დაცვის ყველა შიდასახელმწიფოებრივ საშუალებას წარმატების გარეშე, ხოლო შემდგომ იგივეს გაიმეორებდა წარმატებულად მისი მსჯავრდების გასაუქმებლად, და ბოლოს ახალი სასამართლო პროცესის გავლით, განმცხადებელს მოეთხოვებოდა უკვე მესამედ ამოენურა სამართლებრივი დაცვის შიდასახელმწიფოებრივი საშუალებები, რათა სასამართლოსგან მიეღო სამართლიანი დაკმაყოფილება, ამ შემთხვევაში სამართალწარმოების მთლიანი ხანგრძლივობა ძნელად თუ შეესაბამებოდა ადამიანის უფლებათა ეფექტიან დაცვასთან და შეიქმნებოდა ვითარება, რომელიც შეუთავსებელი იქნებოდა კონვენციის მიზანსა და მიზნებთან (მაგალითისთვის იხ. *Barberà, Messegue and Jabardo v. Spain* (მუხლი 50), 1994 წლის 13 ივნისი, პუნქტი 17, სერია A, საქმე № 285-C, და *Papamichalopoulos and Others v. Greece* (მუხლი 50), 1995 წლის 31 ოქტომბერი, პუნქტი 40, სერია A, საქმე № 330-B). აქედან გამომდინარე, მას შეიძლება მიეკუთვნოს ანაზღაურება.

130. მის ხელთ არსებული ყველა ელემენტის გათვალისწინებით, სასამართლო ადგენს, რომ განმცხადებელს ტკივილისა და გონებრივი სტრესის სახით მიადგა არამატერიალური ზიანი. არამატერიალური ზიანი შედეგად მოჰყვა მის მიმართ მოპყრობას, რისი მიზანიც იყო მტკიცებულების მოპოვება, რომელიც მოგვიანებით მის წინააღმდეგ გამოიყენეს საქმის სასამართლო განხილვისას. სამართლიანობის პრინციპიდან გამომდინარე, სასამართლო განმცხადებელს ანიჭებს 10,000 ევროს .

B. ხარჯები და დანახარჯები

131. განმცხადებელმა მთლიანობაში მოითხოვა 5,868.88 ევროს ანაზღაურება სასამართლოს წინაშე გაწეული ხარჯებისათვის. ამ თანხაში შედის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს წინაშე იურიდიული წარმომადგენლობისთვის გაწეული ხარჯი 868,88 ევროს ოდენობით, რომელიც დაანგარიშდა ადვოკატთა საზღაურის ფედერალური რეგულაციების (*Bundesrechtsanwalts-gebührenordnung*) თანახმად. გარდა ამისა, მან მოითხოვა 5,000 ევრო სტრასბურგის სასამართლოში სამართალწარმოებისას გაწეული ხარჯებისათვის. მას არ წარმოუდგენია რაიმე სხვა დოკუმენტური მასალა თავისი მოთხოვნების გასამყარებლად.

132. მთავრობას არ გაუკეთებია კომენტარი ამ მოთხოვნაზე.

133. სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის თანახმად, ხარჯებისა და დანახარჯების ასანაზღაურებლად, დაზარალებულმა მხარემ ჯერ უნდა გაიღოს იგი იმისათვის, რომ თავიდან აიცილოს ან გამოასწოროს კონვენციის დარღვევები, იგივე უნდა დაადგინოს სასამართლომაც და, შესაბამისად, მიიღოს კომპენსაცია. ასევე უნდა წარმოჩინდეს, რომ ხარჯები გაწეული იყო რეალურად და აუცილებლობის გამო და შეესაბამებოდა გონივრულ ოდენობას (იხ. სხვა გადამწყვეტილებათა შორის, *Nikolova v. Bulgaria* [დიდი პალატა], საქმე № 31195/96,

პუნქტი 79, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო 1999-II, და *Venema v. the Netherlands*, საქმე № 35731/97, პუნქტი 117, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო 2002-X).

134. წინამდებარე საქმეში, გაითვალისწინა რა მის ხელთ არსებული ინფორმაცია და ზემოხსენებული კრიტერიუმები, სასამართლო კმაყოფილია, რომ ხარჯი ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს წინაშე სამართალწარმოების დროს იურიდიული წარმომადგენლობისთვის და ხარჯები საკონვენციო სამართალწარმოებისთვის განუღებია, რათა დადგენილიყო და გამოსწორებულიყო კონვენციის უფლებათა დარღვევა. პრეცედენტული სამართლისა და საკუთარი მსჯელობის გათვალისწინებით, სასამართლო ადგენს, რომ მოთხოვნილი თანხა შეესაბამება გონივრულ ოდენობას. შესაბამისად, იგი ანიჭებს განმცხადებელს 5,868.88 ევროს. ამას დაემატება ნებისმიერი გადასახადი, რითაც შეიძლება დაიბეგროს ეს თანხა.

C. საურავი

135. სასამართლო შესაფერისად მიიჩნევს, რომ საურავი განისაზღვროს ევროპის ცენტრალური ბანკის მიერ დადგენილი მინიმალური ნიხრით, რასაც უნდა დაემატოს თანხის სამი პროცენტი.

სსენებული მიზეზებიდან გამომდინარე, სასამართლო

1. ადგენს ათი ხმით შვიდის წინააღმდეგ, რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი;
2. ადგენს თორმეტი ხმით ხუთის წინააღმდეგ, რომ არ წარმოიშობა რაიმე სხვა საკითხი კონვენციის მე-8 მუხლის თანახმად;
3. ადგენს თერთმეტი ხმით ექვსის წინააღმდეგ, რომ დაირღვა კონვენციის მე-6 მუხლი;
4. ადგენს თერთმეტი ხმით ექვსის წინააღმდეგ:
  - (a) მოპასუხე სახელმწიფომ სამი თვის ვადაში უნდა გადაიხადოს შემდეგი თანხები:
    - (i) 10,000 (ათი ათასი) ევრო არამატერიალური ზიანისთვის;
    - (ii) 5,868.88 ევრო (ხუთი ათას რვაას სამოცდარვა ევრო და ოთხმოცდარვა ცენტი) ხარჯებისა და დანახარჯებისთვის;
    - (iii) ნებისმიერი გადასახადი, რომლითაც შეიძლება დაიბეგროს ეს თანხა.
  - (b) ზემოხსენებული სამთვიანი ვადის გასვლის შემდეგ, გადახდის დღემდე, აღნიშნულ თანხას დაემატება საურავი იმ მოცულობით, რაც უტოლდება ევროპული ბანკის სესხისათვის განკუთვნილ მინიმალურ პროცენტს, რომელსაც უნდა დაემატოს სამპროცენტო განაკვეთი.
5. უარყოფს ერთხმად განაცხადის დანარჩენ ნაწილს სამართლიან დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით.

შესრულებულია ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე და გაცხადებულია საჯაროდ 2006 წლის 11 ივლისს, სტრასბურგში, ადამიანის უფლებათა შენობაში.

ლორენს ვარლი
მდივნის მოადგილე

ლუციუს ვილდჰაბერი
თავმჯდომარე

კონვენციის 45-ე მუხლის მე-2 პუნქტისა და სასამართლოს რეგლამენტის 74-ე მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, წინამდებარე გადანყვეტილებას დანართის სახით ერთვის შემდეგი ცალკე მოსაზრებები:

- (a) მოსამართლე ბრატცას თანმხვედრი აზრი.
- (b) მოსამართლე ზუპაჩიჩის თანმხვედრი აზრი.
- (c) მოსამართლეების: ვილდჰაბერისა და კაფლიშის განსხვავებული აზრები.
- (d) მოსამართლეების: რესის, პელონჰაიას, ბაკასა და სიკუტას ერთობლივი განსხვავებული აზრები.
- (e) მოსამართლე ჰაჯიევის განსხვავებული აზრი.

ლ.ვ.

ტ.ლე.

მოსამართლე ბრატცას თანმხვედრი აზრი

მე, სასამართლოს უმრავლესობასთან ერთად, ხმა მივეცი საქმის ყველა საკითხს, მაგრამ მაქვს შენიშვნები გადანყვეტილების დასაბუთების ზოგიერთ ნაწილთან დაკავშირებით, კონვენციის მე-3 და მე-6 მუხლებთან მიმართებით.

მუხლი 3

ჩემი ძირითადი შენიშვნა მე-3 მუხლთან დაკავშირებულ დასაბუთებაზე ეხება გადანყვეტილების 77-ე მუხლს, სადაც დაასკვნეს რა, რომ მოპყრობა, რომელსაც განმცხადებელი დაექვემდებარა, იყო არაადამიანური და ღირსების შემლახველი. ამ მსჯელობისას ყურადღება დიდწილად მახვილდება ფაქტზე, რომ განმცხადებლის ნარკოტიკებით ვაჭრობაში მტკიცებულების მოსაპოვებლად არ იყო „აუცილებელი“ იძულებითი სამედიცინო ჩარევა. ითქვა, რომ დაპატიმრების მომენტში განმცხადებელი იყო უბრალოდ ქუჩის დილერი და აშკარად არ აწარმოებდა ფართომასშტაბიან ნარკოვაჭრობას, ამიტომ ამოსაღებინებელ საშუალებათა ძალდატანებითი გამოყენება არ იყო სავალდებულო ზომა მის წინააღმდეგ მტკიცებულების მოსაპოვებლად. საგამოძიებო ხელისუფლების ორგანოებს შეეძლოთ, უბრალოდ მოეცადათ, სანამ განმცხადებელი ბუნებრივი გზით გამოყოფდა ნარკოტიკებს, რაც შეესაბამება ევროპის საბჭოს სხვა მრავალი ქვეყნის პრაქტიკას.

მე სრულებით ვიზიარებ იმ აზრს, რომ ქვეყნების წინაშე განსაკუთრებით მძაფრად დგას ნარკოტიკებით უკანონო ვაჭრობასთან ბრძოლის პრობლემა, კერძოდ, ძირითადი ნარკომოვაჭრეების წინააღმდეგ მისაღები მტკიცებულების მოპოვების კუთხით. ჩემთვის ასევე მისაღებია, რომ თუ დამაჯერებლად არის ნაჩვენები ამოსაღებინებელ საშუალებათა იძულებითი გამოყენების უპირატესობა ბუნებრივ მოქმედებასთან შედარებით, სამედიცინო „აუცილებლობიდან“ გამომდინარე, ეს იქნება გადამწყვეტი ფაქტორი იმის განსაზღვრისთვის (სასამართლოს მყარი იურისდიქციის მიხედვით), მოეპყრენ თუ არა განმცხადებელს კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევით (იხ. გადანყვეტილების 69-ე პუნქტი). თუმცა, რისი გაზიარებაც არ შემიძლია, არის 77-ე პუნქტის დასკვნა, რომ იქაც, სადაც არ ჩანს სამედიცინო აუცილებლობა, სავარაუდო დანაშაულის სიმძიმე და ამ დანაშაულის მტკიცებულების მოპოვების გადაუდებელი საჭიროება რატომ უნდა ჩაითვალოს შესაბამის ფაქტორებად იმის განსაზღვრისას, არღვევს თუ არა მო-

პყრობის კონკრეტული ფორმა მე-3 მუხლს. სასამართლომ არაერთხელ გაუსვა ხაზი მე-3 მუხლის გარანტიათა საგანგებო ხასიათს, რომელიც აბსოლუტური მნიშვნელობით კრძალავს წამებას ან არაადამიანურ ან ღირსების შემლახველ მოპყრობას თუ დასჯას, მიუხედავად დაზარალებულის ქმედების ხასიათისა. მე-3 მუხლი არ იძლევა უფლებას, რომ კონკურენტულმა საზოგადოებრივმა ინტერესმა დააბალანსოს იმგვარი მოპყრობა, რომელიც აღწევს მე-3 მუხლის ზღვარს. როგორც მხოლოდ სერიოზული დანაშაულის მტკიცებულების მოპოვების გადაუდებელი აუცილებლობა ვერ გაამართლებს იმ მოპყრობას, რომელიც აღწევს ზღვარს, ასევე მიმაჩნია, რომ ეს ზღვარი არ იცვლება ექვმიტანილის ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმის, ან დანაშაულში მტკიცებულების მოპოვების გადაუდებელი აუცილებლობის მიხედვით.

ამავე მიზეზით, არ მიმაჩნია, რომ საკითხი - არღვევს, თუ არა კონკრეტული მოპყრობა მე-3 მუხლს - დამოკიდებული უნდა იყოს იმაზე, იყო თუ არა შესაძლებელი, ხსენებული მოპყრობის მიზანი მიღწეულიყო სხვა მეთოდების გამოყენებით, რაც არ მოიცავდა მოპყრობის ამგვარ ფორმას. ჩემი აზრით, ის ფაქტი, რომ სასამართლოს წინაშე წარმოდგენილი მასალების მიხედვით, მხოლოდ რამდენიმე წევრ სახელმწიფოშია (თუ ასეთები საერთოდ არსებობს) ნებადართული ამოსაღებინებელ საშუალებათა იძულებითი გამოყენებით ნარკოდანაშაულში ექვმიტანილთაგან მტკიცებულების ამოღება, ნებისმიერ ვითარებაში, და მიუხედავად სავარაუდოდ ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმისა, გვაჩვენებს, თუ რა უნდა ჩაითვალოს მისაღებ მოპყრობად ექვმიტანილის მიმართ.

რაც შეეხება გადაწყვეტილებაში გადმოცემულ სხვა საფუძვლებს, რომელთაც სრულად ვეთანხმები, ჩემი აზრით, განმცხადებლის მიმართ მოპყრობა გასცდა მე-3 მუხლით დადგენილ ზღვარს და დაარღვია იგი.

მუხლი 6

სასამართლოს დასკვნა კონვენციის მე-6 მუხლის დარღვევასთან დაკავშირებით, ემყარება იმ პრინციპულ საკითხს, რომ კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევით, ამოსაღებინებელ საშუალებათა იძულებითი გამოყენების საფუძველზე მოპოვებული ნარკოტიკების მტკიცებულებად გამოყენებამ მთელი სასამართლო პროცესი აქცია უსამართლოდ. თუმცა, ვიდრე სასამართლო დაასკვნიდა, რომ მზად იყო დაედგინა მე-6 მუხლის დარღვევა ხსენებული მიზეზების გამო, თავის გადაწყვეტილებაში გამოეხმაურა განმცხადებლის დამატებით არგუმენტს, რომ ფორმა, რომლის მეშვეობითაც მტკიცებულება მოიპოვეს და შემდგომ გამოიყენეს სასამართლო განხილვაზე, ძირს უთხრის მის უფლებას, არ დაიდანაშაულოს თავი.

ზოგადად, შემძღია დავეთანხმო სასამართლოს პრინციპულ მიდგომას და მის არგუმენტაციას მე-6 მუხლის დარღვევის დადგენისას და აქვე გავაჟღერებ მოსამართლე ფრანკფურტერის წარმოთქმულ სიტყვებს საქმეზე როჩინი კალიფორნიის წინააღმდეგ თავისი მოსაზრების წარმოდგენისას: „სამართალწარმოება, რომლის საფუძველზეც ეს მსჯავრდება განხორციელდა, მეტი რომ არ შეიძლება ისე შეურაცხყოფს დანაშაულის წინააღმდეგ საფუძვლიანად ბრძოლასთან დაკავშირებულ ზიზლისადმი მგრძობელობას და პირად სენტიმენტებს“. სასამართლო ხშირად აღნიშნავს, რომ კონვენცია არ ადგენს რაიმე წესებს მტკიცებულებაზე, როგორც ასეთზე. მტკიცებულებათა დასაშვებობის საკითხი, უპირველესად, ეროვნული კანონმდებლობით რეგულირდება. ჩემთვის იმ მტ-

კიცებულების გამოყენება, რომელიც მოპოვებულია ისეთი მოპყრობით, მე-3 მუხლით უზრუნველყოფილ ფუნდამენტურ ღირებულებებს რომ არღვევს, შეურაცხყოფს სამართლიანი სასამართლო განხილვის მთელ კონცეფციას, თუნდაც ამგვარი მტკიცებულების მიღება გადამწყვეტი არ იყოს ბრალდების უზრუნველსაყოფად - როგორც ეს მოხდა წინამდებარე საქმეში. საქმეში იძულებით მოპოვებული აღიარების გამოყენების მსგავსად, ესეც შეურაცხყოფს სამართლიანობის ცივილიზებულ ღირებულებებს და დამანგრეველ ეფექტს ახდენს სასამართლო პროცესის ხელშეუხლებლობაზე, როგორც ნებისმიერი მოპოვებული მტკიცებულების არასანდოობა, რომლის გამოყენებაც პროტესტის მიზეზი ხდება.

სიმართლეს შეესაბამება ისიც, რომ განმცხადებლის მიმართ მოპყრობა ჩაითვა-ლა არაადამიანურ და ღირსების შემლახველ მოპყრობად და არა წამებად; ასევე, გაეროს წამების საწინააღმდეგო კონვენციის მე-15 მუხლით გათვალისწინებული გამონაკლისები, მე-16 მუხლთან ერთობლიობაში (იხ. გადაწყვეტილების 48-ე პუნქტი), მკაფიოდ განასხვავებს ერთმანეთისგან წამების გზით მიღებული მტკიცებულებისა და არასათანადო მოპყრობის სხვა ფორმების გამოყენებით მოპოვებული მტკიცებულების დასაშვებობას. თუმცა, არასათანადო მოპყრობის სხვადასხვა ფორმას შორის არ არსებობს არც უცვლელი და არც ზუსტად განსაზღვრული ზღვარი, რაც აქამდე აღიარა სასამართლომ. არა მხოლოდ ეს - ჩემი აზრით, სასამართლო პროცესის სამართლიანობა გამოუსწორებლად ზიანდება ყველა იმ შემთხვევაში, სადაც დასაშვებია, შესაბამისი სახელმწიფოს ხელისუფლების ორგანოების მოპოვებული მტკიცებულება მე-3 მუხლის აკრძალვათა დარღვევის საფუძველზე.

ამგვარად, მე ვიქნებოდი მზად, წავსულიყავი იმაზე შორს, ვიდრე სასამართლოს ნევრთა უმრავლესობა, რომელთაც ამჯობინეს ღიად დაეტოვებინათ ზოგადი კითხვა - აქცევდა თუ არა სასამართლო პროცესს ავტომატურად უსამართლოდ მტკიცებულება, მოპოვებული ქმედების შედეგად, რომელიც არაადამიანურ და ღირსების შემლახველ ქმედებადაა შეფასებული. შედეგად, მათ თავი შეიკავეს, რომ წინამდებარე საქმის გარკვეულ გარემოებებში დაედგინათ უსამართლობა. რადგანაც მე შევეძელი მიმელო ეს მწირი საფუძველი მე-6 მუხლის დარღვევის დასადგენად, საკითხი, რაზეც ჩემი აზრი კვლავაც განსხვავდება სასამართლოს ნევრთა უმრავლესობის აზრისგან, არის გადაწყვეტილების 107-ე პუნქტით შემოთავაზებული მოსაზრება, რომ მე-6 მუხლის მიხედვით, შედეგი შესაძლოა განსხვავებული ყოფილიყო, თუკი განმცხადებელი მხოლოდ მცირე მასშტაბის ნარკოვაჭრობით არ იქნებოდა დაკავებული და, აქედან გამომდინარე, თუ საზოგადოებრივი ინტერესი განმცხადებლის მსჯავრდების უზრუნველყოფაში ჩაითვლებოდა მეტი წონის მქონედ. არსებითად იმავე მიზეზების გამო, რაც უკვე გამოვხატე მე-3 მუხლთან მიმართებით, არსებული ნარკოვაჭრობის ზომა მეჩვენება შეუსაბამოდ მე-6 მუხლის ძალით აღძრულ საკონვენციო საკითხებთან. ჩემი აზრით, საზოგადოების ინტერესს განმცხადებლის მსჯავრდების უზრუნველყოფაში არავითარ შემთხვევაში არ შეეძლო გაემართლებინა მტკიცებულებად იმ ნარკოტიკების გამოყენება, რომლებიც მოპოვებულია მისდამი მოპყრობის შედეგად.

მივედი რა ამ დასკვნამდე, არ მივიჩნიე საჭიროდ ან სათანადოდ, რომ განმეხილა განმცხადებლის დამატებითი არგუმენტი, რომელიც უკავშირდება თვითინკრიმინაციას და არ დავაფუძნებდი ჩემს დასკვნებს მე-6 მუხლის დარღვევაზე შემდგომშიც, რადგანაც ამით აღიძრებოდა განსაკუთრებით კომპლექსური და რთული პრობლემები.

მოსამართლე ზუპაჩიჩის თანხვედრი აზრი

მიუხედავად იმისა, რომ ვეთანხმები ამ მნიშვნელოვან საქმეზე მიღწეულ განწყვეტილებას, ზოგიერთი თვალსაზრისით მნამს, რომ (1) ეს, ამ სიტყვის პირდაპირი მნიშვნელობით (*stricto sensu*), ნამდვილად არის წამებასთან დაკავშირებული საქმის კლასიკური შემთხვევა; (2) რომ პოლიციის „შემზარავი“ ქმედებით ამ ბინძური მტკიცებულების მოპოვების აქტი მკაცრად უნდა დაისაჯოს, და (3) რომ ამ ბინძური მტკიცებულების გამორიცხვის მიზეზი არ გამომდინარეობს თავად (*per se*) წამებიდან. სამართლებრივი პროცესი არის კონფლიქტების მოგვარების ცივილიზებული მეთოდი, რომელიც აღემატება არაცივილიზებულ ფიზიკურ უპირატესობას, ხოლო ძალადობის უკუდგება კი მისი პირველადი მიზანთაგანია. უდავოა, რომ ეს მისი შემადგენელი კომპონენტია. არ არსებობს შემთხვევა, სადაც პრინციპის - არავინ არის ვალდებული, დაიდანაშაულოს საკუთარი თავი (*nemo tenetur seipsum prodere*) - განსხვავებული გადმოცემა უბრუნდება დასავლური სამართლებრივი ტრადიციების ფესვებს.

საქმეში *Selmouni v. France* ჩვენს პრეცედენტულ სამართალში ჩავრთეთ გაეროს წამების საწინააღმდეგო კონვენციის (შემდგომში „UNCAT“-ი) 1-ლი მუხლი. რადგან წინამდებარე საქმეში „სასტიკი ტკივილი და ტანჯვა“ აღნიშნავს ყველაფერს, წამების საუკეთესო განსაზღვრება UNCAT-ის მიხედვით, რაც არ არის ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციაში, განმეორებით აღნიშნავს:

„ტერმინი “წამება” ნიშნავს ნებისმიერ ქმედებას, რომლითაც რომელიმე პირს [2] განზრახ აყენებენ [1] ძლიერ ტკივილს ან ტანჯვას, ფიზიკურს თუ სულიერს, რათა მისგან ან მესამე პირისაგან [a] მიიღონ ინფორმაცია ან აღიარება; [b] დასაჯონ ქმედებისათვის, რომელიც მან ან მესამე პირმა ჩაიდინა, ან კიდევ რომლის ჩადენაშიც იგი ეჭვმიტანილია; აგრეთვე [c] დააშინონ ან აიძულონ იგი, ან მესამე პირი, ან [d] ნებისმიერი მიზნით, რომელსაც საფუძვლად უდევს ნებისმიერი ტიპის დისკრიმინაცია, როცა ასეთი ტკივილი და ტანჯვა პირს მიაყენა საჯარო მოხელემ [3] ან მისი ნაქმეზებით, ნებართვითა თუ მდუმარე თანხმობით სხვა ოფიციალურმა პირმა. ამ განსაზღვრებაში არ იგულისხმება ტკივილი და ტანჯვა, რომელიც ახლავს მხოლოდ კანონიერ სანქციებს და ამ სანქციათა განუყოფელი ნაწილია“ (აქცენტები ჩემია).

სხვა სიტყვებით, წამება არის (1) *delictum proprium*; დანაშაული, რომელიც შეიძლება ჩაიდინოს მხოლოდ საჯარო მოხელემ ან სხვა ოფიციალურმა პირმა. (2) იგი მოითხოვს კონკრეტულ განზრახვას (*dolus specialis*), სახელდობრ, ლონისძიების წარმართვა უნდა ითვალისწინებდეს ან ეთანხმებოდეს არა მარტო იმ აზრს, რომ მიაყენოს მძიმე ტკივილი ან ტანჯვა, არამედ, ასევე (a) ნაწამები ან მესამე პირისაგან მიიღოს ინფორმაცია ან აღიარება, (b) დასაჯოს ქმედებისათვის, რომელიც მან ან მესამე პირმა ჩაიდინა, ან კიდევ რომლის ჩადენაშიც იგი ეჭვმიტანილია; აგრეთვე (c) დააშინონ ან აიძულონ იგი, ან მესამე პირი, ან (c) ნებისმიერი მიზნით, რომელსაც საფუძვლად უდევს ნებისმიერი ტიპის დისკრიმინაცია.

რადგან საჯარო პირის მხრიდან საკმარისია მდუმარე თანხმობაც, ზემოხსენებული კონკრეტული განზრახვა (*dolus specialis*), სულ ცოტა, შეიძლება ასევე იყოს ქმედების შესაძლო შედეგებში გათვითცნობიერებულობა (*dolus eventualis*) ისეთ საქმეებში, სადაც, მაგალითისთვის, პოლიციის განყოფილების ხელმძღვანელი - საჯარო მოხელე - შეგნებულად ეთანხმება მას დაქვემდებარებულთა

მიერ ჩადენილ წამების აქტებს. მეტიც, ფრაზა, რომელიც საზღვრავს კონკრეტულ განზრახვას, შეიძლება ჩაითვალოს დაუმთავრებლად („იმ მიზნებისთვის როგორიცაა“) ე.ი. იგი სამართალშორისი ანალოგიის (*analogia inter legem*) გამოყენების ნებას რთავს. და ბოლოს, წამება არის დასრულებული დანაშაული; არ არსებობს წამების დანაშაული თუ ის არ არის (3) საჯარო მოხელის ქცევის შედეგი (4) მძიმე ფიზიკური ან გონებრივი ტკივილი ან ტანჯვა.

აქედან გამომდინარე, მთავარი კითხვა წინამდებარე საქმეში ისევე, როგორც უფრო და უფრო მეტ ანალოგიურ საქმეში, შემდეგია: აყენებს, თუ არა კერძოდ აღებული ქმედება „სასტიკ ტკივილს და ტანჯვას“, თუ რაიმეს მასზე ნაკლებს? 2 სხვა სიტყვებით, წამება არის არაადამიანური და ღირსების შემლახველი მოპყრობის გამწვავებული ფორმა . იყო თუ არა ამ კონკრეტულ საქმეში არაადამიანური და ღირსების შემლახველი მოპყრობის მსხვერპლის ტკივილი და ტანჯვა სასტიკი, არის ფაქტობრივი გარემოება (*question of fact*), რომელიც უნდა განსაზღვროს სისხლის სამართლის სასამართლომ, დანაშაულს რომ განიხილავს. მედიცინის მეცნიერების თანახმად, ტკივილის არსებითი ზღვარი შესაძლოა დიდწილად მერყეობდეს ადამიანებს შორის. მეტიც, პროცედურის ფიზიკური მარჯვენებელი არ არის გადაწყვეტი. პირის გადაპარსულ თავზე წყლის წვეთების განუწყვეტელი დაცემა, რაც მეორე მსოფლიო ომის დროს იაპონელთა წამების ცნობილ სახეობა იყო, შეიძლება არ მოგვეჩვენოს ძალიან შემანუხებლად, თუმცა, იგი აშკარად იწვევს მძიმე ტანჯვას. რაც შეეხება გუანტანამოზე [აშშ-ს სამხედრო ბაზა] აპრობირებულ იძულებითი ქმედის პრაქტიკას, გაეროს საგანგებო მომხსენებელმა წამების საკითხებზე, მანფრედ ნოვაკმა, ფრთხილად შენიშნა, რომ: „თუ ხსენებული ბრალდებები სიმართლეა, მაშინ ეს აუცილებლად უტოლდება დამატებით სასტიკ მოპყრობას“ . თუკი, მსოფლიოში ადამიანის უფლებათა სფეროში ერთ-ერთი წამყვანი ექსპერტის აზრით, იძულებითი კვება უთანაბრდება „სასტიკ მოპყრობას“, მაშინ ძალდატანებითი ლებინება, სულ ცოტა, ასევე „სასტიკი კვებაა“. რასაკვირველია, უმნიშვნელოვანესი სხვაობა არის ის, რომ იძულებითი კვება, სავარაუდოდ, შედის პირის ინტერესში, რომელიც ამ ზომას ექვემდებარება, მაშინ, როდესაც, მიუხედავად საწინააღმდეგოს მიმართ არსებული უძლური ბრალდებებისა, იძულებითი ლებინება ამგვარს არ განეკუთვნება. იძულებითი ლებინების მიზანია მტკიცებულების ამოღება. იძულებითი კვება გულისხმობს საკვების მიღებას, მაშინ, როდესაც ჩვენს საქმეში მოხსენიებული ზონდის იძულებით შეყვანით ხდება ამოსაღებინებელ საშუალებათა მიღება. იძულებითი კვების შედეგად ხდება მშვიერი პირის რეაბილიტაცია, ხოლო იძულებითი ლებინების შედეგია არანებაყოფლობითი ლებინება და რიგ შემთხვევებში სიკვდილი. იძულებითი კვებას შეიძლება თან ახლდეს შიში, გამონეწეული ზონდის ძალისმიერი გზით შეყვანისგან, და არა მისი შეყვანის შედეგებიდან. იძულებითი ლებინების შემთხვევაში, განსაკუთრებით კი მაშინ, როდესაც ამ ზომისადმი დაქვემდებარებულმა პირმა იცის წინა გამოყენების დროს მომხდარი სასიკვდილო შემთხვევების შესახებ, შიში სუბიექტური თვალსაზრისით უფრო მძიმდება და ობიექტურად მეტად დასაბუთებულია. იძულებითი კვებას არ აქვს კონკრეტულ განზრახვა აუცილებელი ღონისძიების დანაშაულებრივად წარმართვისათვის, რომ გაუთანაბრდეს წამებას, თუმცა მას მაინც შეუძლია იყოს „არაადამიანური და დამამცირებელი“. იძულებითი ლებინების საქმეებში კონკრეტული განზრახვა მიესადაგება წამების განსაზღვრებას იმაში, რაც შეეხება ამ ქმედების დანაშაულებრივად ჩამდენის მიერ მოთხოვნილ სუბიექტურ მოტივაციას, რაც მოსამართ-

ლე ფრანკფურტერის ენით, ზარავს გონებას.

მიუხედავად ამისა, გარდა არასათანადო მოპყრობის ექსტრემალური საქმეებისა (ელექტროშოკი, პალესტინურად დაკიდება, ფალაკა, და ა.შ.), სრულიად შეუძლებელია განზოგადება. გაეროს წამების საწინააღმდეგო კონვენცია ეფუძნება იმ იდეას, რომ ხელშემკვრელი სახელმწიფოები მოახდენენ წამების ინკრიმინირებას სწორედ ისე, როგორც ეს მითითებულია ზემოთ მოყვანილ 1-ლ მუხლში, რაც გერმანიას არ გაუკეთებია, მიუხედავად გაეროს წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის განმეორებითი მოთხოვნებისა. სასამართლოში წარდგენის მერე, არასათანადო მოპყრობის შედეგები შეიძლება იქცეს სასამართლო საქმესთან დაკავშირებულ ფაქტად სავარაუდო მწამებლის სასამართლო პროცესზე. სასამართლო საქმესთან დაკავშირებული ეს ფაქტი შეიძლება განისაზღვროს, მაგალითად, მსხვერპლის დაკითხვით. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, UNCAT-ის მიხედვით, წამების განსაზღვრება არ ეფუძნება იმ შესაძლებლობას, რომ კონვენციის ხელმოწერი სახელმწიფო შემოიღებს და დააკანონებს მტკიცებულების ამოღების პროცედურას, რომელიც შედეგად არა მარტო თავს შეიკავებს დამნაშავეთა დევნიდან, არამედ ასევე უზრუნველყოფს ოფიციალური გამართლებით ამ საზიზარ ქცევას. განმცხადებელი ბ-ნი ჯალო გერმანიაში ჩატარებულ სისხლის სამართალწარმოებაში არ განხილულა მსხვერპლის სახით, რითაც მას შეეზღუდა ჩვენების მიცემის საშუალება. სხვა სიტყვებით, ბ-ნმა ჯალომ ვერ შეძლო გაესაჩივრებინა, რომ განცდილი ტკივილი და ტანჯვა იყო მძიმე და გერმანიის სასამართლოებს არასდროს მისცემიათ საშუალება, განეხილათ ეს გამოუძიებელი საქმე.

ეს საკითხი სრულებით შეუსწავლელი წარდგა ამ სასამართლოს წინაშე. თუმცა, სხვა ანალოგიური სიტუაციების მსგავსად, სახელმწიფოს ეკისრება მტკიცების ტვირთი - აჩვენოს, რომ ბ-ნ ჯალოს, რომელიც ტრავმული განგრძობადი პროცედურის გატარებისას გაკავებული იყო რამდენიმე პოლიციელის მიერ, აღმოაჩნდა ძლიერი ტკივილის გაძლების განვითარებული უნარი და სტაბილური ნერვული სისტემა და იძულებითი ლებინების პროცედურას არ მიუყენებია მისთვის მძიმე შიში, ტანჯვა, შფოთვა და ფიზიკური ტკივილი - აღარაფერს ვამბობთ სამედიცინო გართულებებზე. ამ მიზეზით, მე მაინც მგონია, რომ საქმე ის კი არ არის, ზოგადად იძულებითი ლებინება წარმოშობს თუ არა მძიმე ტკივილსა და ტანჯვას, არამედ ის, თუ ამ კონკრეტულ საქმეში რამდენად გაჩნდა ტკივილისა და ტანჯვის განცდა.

მტკიცების ტვირთი ეკისრება მთავრობას. იმ პირობებში, რომ არ არსებობს საწინააღმდეგოს დამამტკიცებელი საბუთი და იმის გათვალისწინებით, რომ სავარაუდოდ, ყველამ იცის თავისი ქმედების ბუნებრივი შედეგები, იძულებული ვარ, კვლავაც გავიმეორო, რომ ტკივილი და ტანჯვა ამ კონკრეტულ საქმეში იყო მძიმე ფორმის. ამგვარად, ჩვენ უნდა ვისაუბროთ წამებაზე.

II

მეორე საკითხი ეხება ბ-ნ ჯალოს დადანაშაულების დროს გერმანიის სასამართლოებში მოძიებული კოკაინის პაკეტის გადამწყვეტ მტკიცებულებად გამოყენებას.

საქმეში *Rochin v. California*, მოსამართლე დუგლასმა განაცხადა: „მე მგონია, რომ [ექვმიტანილის] ბაგეთაგან წარმოთქმული სიტყვები, მისი კუჭიდან ამოღებული კაფსულები, ვენიდან აღებული სისხლი - ყველა ეს მტკიცება დაუშვებელია, რადგანაც მოპოვებულია მისი ნებართვის გარეშე. ეს მტკიცებები დაუშვებელია მესხუთე შესწორების საფუძველზე.“ როგორც ჩანს, არსებობს პრამატული მი-

ზეზები ამ დადგენილი პოზიციის დასუსტებისთვის შემდგომი პრეცედენტული სამართლით (იხ. გადანყვეტილების 51-52-ე პუნქტები).

თუმცა, არსებითად, პრობლემა ის იყო, რომ დადგენილი ნორმის ლოგიკური საფუძველი, როგორც ამას მოსამართლე დუგლასი განმარტავს - იხ. ქვემოთ უიგმორის შენიშვნა - იმდენად ელემენტარულია, რომ აშკარად თვალსაჩინოა. შედეგად, გამორიცხვის წესი, რომელიც უბრალოდ პრევენციის საშუალებაა და თვითინკრიმინაციის წინააღმდეგ პრივილეგიის ალტერ ეგო, მოსამართლე რეინკვესტის დაჟინებული მცდელობით, დაკნინდა მანიპულირებად ტექნიკურ წესამდე, რომელიც გამომდინარეობს პოლიციელთა არამართებული ქმედების შეჩერების საჭიროებიდან. ამგვარად, იგი განიმარტა აბსურდულად, მისი მარგინალური მნიშვნელობით.

განსხვავებული სახის გაუგებრობა შეიმჩნევა საქმეში *Saunders v. the United Kingdom (1996 წლის 17 დეკემბერი, მოხსენებები, 1996-VI)* - ჩვენი პირადი წამყვანი საქმე ბინძური მტკიცებულების ამოღებაზე:

„68. სასამართლო კვლავ იმეორებს, რომ მართალია, ეს საგანგებოდ არ აღინიშნება კონვენციის მე-6 მუხლში, მაგრამ დუმილის უფლება და პირის უფლება, არ დაიდანაშაულოს თავი (არ მოახდინოს თვითინკრიმინაცია) არის ზოგადად აღიარებული საერთაშორისო სტანდარტები, რომლებიც საფუძველად უდევს მე-6 მუხლით დადგენილ სამართლიანი პროცედურის იდეას. მათი ლოგიკური საფუძველია *inter alia* ბრალდებულის დაცვა ხელისუფლების ორგანოების მხრიდან არასათანადო იძულებისგან, რითაც გამოირიცხება უსამართლობა და შესრულება მე-6 მუხლის მიზნები. კერძოდ, ადამიანის უფლება, არ დაიდანაშაულოს თავი, ითვალისწინებს საქმეში სისხლის სამართლებრივი დევნით ბრალდებულის წინააღმდეგ ბრალის დამტკიცებას ისე, რომ მისგან მტკიცებულებას არ მოიპოვებენ იძულებით ან ზეწოლის მეთოდების გამოყენებით, მისი სურვილის საწინააღმდეგოდ ამ თვალსაზრისით ეს უფლება ახლო კავშირშია უდანაშაულობის პრეზუმფციასთან, რომელსაც უზრუნველყოფს კონვენციის მე-6 მუხლის მე-2 პუნქტი.

69. უფლება, არ დაიდანაშაულოს თავი, პირველ რიგში, ნიშნავს ბრალდებულის დუმილის უფლების პატივისცემას. კონვენციის ხელშემკვერელი მხარეების და სხვათა სამართლებრივ სისტემებში არსებული საყოველთაო გაგებით, ეს არ ნიშნავს სისხლის სამართალწარმოებაში იმ მასალების გამოყენებას, რომლებიც მოპოვებულია იძულების წესით, არამედ იმ მასალების, რომლებიც არსებობენ ეჭვმიტანილის ნებისგან დამოუკიდებლად, როგორცაა *inter alia* ჩხრეკის ნებართვით ამოღებული დოკუმენტები, სურთქვის, სისხლის, შარდის, თმის ან ხმის ნიმუშები და ორგანიზმის ქსოვილები, საჭირო დნმ-ის ანალიზისთვის;

... “

ამგვარად, საუნდერსის საქმეში - სავარაუდოდ იმიტომ, რომ იგი გამომდინარეობს როგორც თვითინკრიმინაციის საწინააღმდეგო პრივილეგიიდან, ასევე უდანაშაულობის პრეზუმფციის გამორიცხვის წესიდან - მივიდნენ აზრამდე, რომ, მხოლოდ ეჭვმიტანილის პირით გახმოვანებული სიტყვები არ არის დასაშვები მტკიცებულება. მეტიც, უსასტიკესი წამების შედეგად მოპოვებული იგივე სიტყვიერი მტკიცებულება მისაღებია, რამდენადაც „ის არსებობს ეჭვმიტანილის ნებისგან დამოუკიდებლად“ - წარმოიდგინეთ, რომ ჩვენს შემთხვევაში ეჭვმიტანილი მიზანმიმართულად ტანჯეს, რომ მას იძულებით ამოეხველებინა პაკეტი.

ეს პირნიმინდად ეწინააღმდეგება გაეროს წამების საწინააღმდეგო კონვენციის მე-15 მუხლს. ხსენებული დებულება მკაცრად გამორიცხავს წამების შედეგად მოპოვებული ყველა მტკიცებულების გამოყენებას, მოსამართლეთა მხრიდან პირდაპირ თუ ირიბ აღიარებას. აქ არანაირი აბსტრაქტული განსხვავება არ კეთდება სიტყვიერ და არასიტყვიერ მტკიცებულებებს შორის. სხვა სიტყვებით, რადგანაც საუნდერსის შემთხვევა გვევლინება მნიშვნელოვან საქმედ, განსაკუთრებით კი იმიტომ, რომ უწყვეტად უკავშირდება ერთი და იმავე პრინციპის ორ მახასიათებელს - თვითინკრიმინაციის საწინააღმდეგო პრივილეგიას და დაუშვებლობის წესს - მისი ლოგიკური დასაბუთება, სავარაუდოდ, ვერ გაუძლებს დროის გამოცდას.

მიუხედავად ამისა, თვითინკრიმინაციის საწინააღმდეგო პრივილეგიის არსებობის არსი (*raison d'être*) საკმაოდ მარტივია.

ამის მიზეზი უნდა ვეძიოთ იმ მთელი სამართლებრივი პროცესის ელემენტარულ გონივრულ ახსნაში, რომელიც გვევლინება კონფლიქტის ბრძოლის გზით მოგვარების ცივილიზებულ ალტერნატივად. სწორედ ეს გონიერი ახსნა მეტად მოხდენილად ჩამოაყალიბა მტკიცებულებითი სამართლის წამყვანმა ავტორიტეტმა ჯონ ჰენრი უიგმორმა:

„დაცულ იქნას ინდივიდის განკარგულებაში შემავალი უპირატესი ეთიკის [პრინციპი], ხოლო სახელმწიფოსა და ინდივიდს შორის დაპირისპირების სათანადო წესები ითხოვდეს, რომ პირის შეწუხება მოხდეს მხოლოდ დადებითი მიზეზით, ხოლო მისი ოპონენტი კი არ უბიძგებდეს მას თვითგანადგურებისკენ ...“

უიგმორის შენიშვნა „დაპირისპირების სათანადო წესების“ შესახებ შეიძლება ასე აღქმულიყო, მაგრამ ეს, რასაკვირველია, არ არის მეტაფორა. სამართლებრივი პროცესის ქრილში, და როგორც ბარბაროსული დაპირისპირების ცივილიზებული ალტერნატივა, „დაპირისპირების სათანადო წესები“ უდავოდ არ შეიცავს ნებართვას [ნებისმიერი] ძალის გამოყენებაზე. „სამართლებრივი დაპირისპირების“ ქუმარიტი მიზანია, შეცვალოს ნამდვილი დაპირისპირების ლოგიკა, ე.ი. ძალის ლოგიკა ჩაანაცვლოს ლოგიკის ძალით. სამართლებრივ პროცესში, არსებითად, კონფლიქტის გადაწყვეტის საშუალებად ძალის გამოყენება იცვლება ლოგიკური იძულების პრინციპით. ის უბრალო ფაქტი, რომ დაპირისპირება ხდება „მთავრობასა და ინდივიდს შორის“ - მაგალითად, სისხლის სამართალში - ვერ შეცვლის ამ მეტად ძირეულ აზრს.

თუკი, მიუხედავად ყველაფრისა, მტკიცებულების მოსაპოვებლად მანაც გამოიყენეს ძალა, რასაც ეწინააღმდეგება უიგმორის მიერ დახასიათებული ინდივიდი, რომელიც სახელმწიფოს ძლევა მოსილი პოლიციის აპარატის წინაშე პირისპირ აღმოჩნდა, მაშინ უპრიანი იქნება ითქვას, რომ ამ შემთხვევაში მოხდა დაპირისპირებისადმი დაბრუნება და, მთელმა სამართლებრივმა პროცესმა, არსებითად, განიცადა კრახი და დაკარგა ლეგიტიმურობა. სხვა სიტყვებით, სახელმწიფოს აღმასრულებელმა შტომ შეცვალა კანონის უზენაესობა მისი წინამორბედი წესრიგით. მოსამართლე ფრანკფურტერის სიტყვების პერიფრაზირებით, ეს ბარბაროსული მეთოდები [შინაარსობრივად] უახლოვდება ყველას ომს ერთმანეთის წინააღმდეგ, რისი მიზანიცაა სამართლებრივი დიფერენციაციის დაშვება.

სასამართლოები, რომლებიც იღებენ ამგვარ მტკიცებულებებს იმიტომ, რომ სულ ცოტა, ისინი ურიგდებიან ასეთ პრაქტიკას, *ex post facto* ითვლებიან ამ სასტიკი პრაქტიკის თანამონაწილეებად.

ამრიგად, საქმე მარტო ის კი არ არის, ანამეს ან არაადამიანურად თუ ღირსე-

ბის შემლახავად მოეპყრნენ თუ არა ბ-ნ ჯალოს, სამართლებრივი დაცვის მთელი სისტემა დადგა დეგრადაციის საფრთხის წინაშე, რაც გაცილებით უფრო კრიტიკული და საშიში იყო.

III

მიუხედავად ამისა, მთლიანობაში ყველაზე საგანგაშოა აშკარა ცვლილება დროის სულისკვეთებაში და ამის შედეგად მინიმალურ სტანდარტთა დეგრადაცია. რაც 1950 წელს იყო თვალნათლივი „ქმედება, რომელმაც სული შეძრა“, 2006 იქცა საკითხად, რომელიც ფართოდ - და არა მარტო ამ საქმეში - უნდა აინონოს, დასაბუთდეს და გაიჩინოს. მიუხედავად თვალსაჩინო განვითარებისა, ამ გარდაქმნებს ცოცხა თუ აქვთ საერთო სამართლის სტანდარტების მეცნიერულ დიფერენციასთან, ასე მაგალითად, ერთი მხრივ, „არაადამიანურ და ღირსების შემლახველ მოპყრობას“ და, მეორე მხრივ, „წამებას“ შორის. პოლიციის მხრიდან რაიმე კონკრეტულ მოპყრობას შეუძლია შეზაროს, ან არც, იმათი სულები, ვინც დაინიშნენ ასეთი საქმის განსახილველად და შესაფასებლად. თუკი ასე მოხდა, მაშინ მას წამებად შერაცხავენ, ხოლო თუ არა - მაშინ ეს ჩაითვლება მისატყვევებლად.

ეს შეფასება მომდინარეობს ღირებულებათა გარკვეული იერარქიიდან, რომელიც გათავისებული აქვს ყველას, დაწყებული პოლიციელიდან - რომელიც აკავებს ძირს დაგდებულ პირს, ვისაც ზონდს უკეთებენ ამოსაღებინებელ საშუალებათა შეყვანის მიზნით - გაგრძელებული ექიმით, რომელსაც შეჰყავს ზონდი და ამოსაღებინებელი საშუალებები, და დამთავრებული მოსამართლით, რომელიც იღებს ამგვარი სისასტიკით ამოღებულ მტკიცებულებას. ღირებულებათა ეს იერარქიები არის ყველა მეორეხარისხოვანი განსჯის რეალური პირველწყარო, ხოლო ხშირად უფრო დამაფიქრებელია მგრძნობიარობისა და ცნობისმოყვარეობის ნაკლებობა.

სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ადამიანის უფლებები მხოლოდ ჩაძიებითი სამართლებრივი დასაბუთების საგნად როდი გვევლინება. კიდევ არსებობს ღირებული განსჯის არსებითი საკითხი. ჭეშმარიტება ის არის, რომ კანონის უზენაესობის განმტკიცება შეიძლება მხოლოდ მაშინ, როდესაც ეს ღირებული განსჯები გარდაიქმნება სამართლებრივ სტანდარტად, რომელიც ენით მკაფიოდ გამოიხატება. თუმცა, შეცდომა იქნება დავივიწყოთ, რომ საფუძველში - მთავარი სამართლებრივი სტანდარტის სათავეში, რომელსაც შემდგომში იყენებენ - ძვეს იმათი მორალური სიმტკიცე, ვისაც აქვს არა მარტო თავისი ხედვა, ან თუნდაც რწმენა, არამედ გამბედაობა ამგვარი რწმენის ტარებისათვის.

მოსამართლეების - ვილდჰაბერისა და კაფლიშის განსხვავებული აზრები

1. სამწუხაროდ, ვერ დავეთანხმებით იმას, რომ წინამდებარე საქმეში გერმანიის ხელისუფლების ორგანოთა ქმედება უტოლდება არაადამიანურ და ღირსების შემლახველ მოპყრობას და რომ ამით, შესაბამისად, დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი. რადგან ვიშველიებთ გადაწყვეტილების 67-დან 73-მდე პუნქტებში მოყვანილ პრინციპებს, უნდა ითქვას, რომ ჩვენი აზრით, ეს პრინციპები სრულიად სწორად არის გამოყენებული წინამდებარე საქმეში.

2. პირველი, რაც შეიძლება აღმოვაჩინოთ არის ის, რომ კონვენციის მე-8 მუხლისგან განსხვავებით, მე-3 მუხლი იხილავს წამებისა და მასთან გაიგივებად

არასათანადო მოპყრობის ფაქტებს. მე-3 მუხლით კანონგარეშედ აღიარებული მოპყრობა, დიდწილად, იხმარება ინდივიდის დასჯის ან მისგან დანაშაულის აღიარების მიზნით. როგორც გაეროს 1984 წლის წამების საწინააღმდეგო კონვენციის 1-ლ მუხლშია ნათქვამი, “წამება” ნიშნავს ნებისმიერ ქმედებას, რომლითაც რომელიმე პირს [2] განზრახ აყენებენ [1] ძლიერ ტყვიის ან ტანჯვას, ფიზიკურსა თუ სულიერს, რათა მისგან ან მესამე პირისაგან [a] მიიღონ ინფორმაცია ან აღიარება; [b] იგი დასაჯონ ქმედებისათვის, რომელიც მან ან მესამე პირმა ჩაიდინა, ან კიდევ რომლის ჩადენაშიც იგი ეჭვმიტანილია; აგრეთვე [c] დააშინონ ან აიძულონ იგი ან მესამე პირი, ან [d] ნებისმიერი მიზნით, რომელსაც საფუძვლად უდევს ნებისმიერი ტიპის დისკრიმინაცია,“, როცა ასეთ ტყვიასა და ტანჯვას აყენებს საჯარო მოხელე. არაფერი ამგვარი არ მომხდარა წინამდებარე საქმეში, სადაც ეჭვმიტანილმა სცადა სამხილის განადგურება მისი გადაყლაპვის გზით. მართალია ისიც, რომ ამ პროცესის შეჩერება შეუძლებელი იქნებოდა ძალის გამოყენების გარეშე, თუმცა, ძალის ამგვარ გამოყენებას არაფერი აქვს საერთო მოტივაციებთან, რომლებიც ხშირად მოიაზრება მე-3 მუხლის საწინააღმდეგოდ. ამასთან, ძალის გამოყენება არ იქნებოდა აუცილებელი, თუკი განმცხადებელი არ შეეცდებოდა სამხილის გაქრობას ან არ შეეწინააღმდეგებოდა მის ამოღებას. აქედან გამომდინარე, წინამდებარე საქმე არ შეესაბამება იმ ქმედებათა კატეგორიას, რასაც კრძალავს კონვენციის მე-3 მუხლი.

3. სასამართლოს უმრავლესობა ასკვნის, რომ განმცხადებლის მიმართ ძალადობრივი ზომის გამოყენება შესაძლებელია მხოლოდ მას შემდეგ, რაც ექიმი შეადგენს ანამნეზს და ყურადღებით შეფასდება სავარაუდო საფრთხეები პირის ჯანმრთელობისათვის. მთავრობა ამბობს, რომ ანამნეზი შედგა, როდესაც საპირისპიროს ამტკიცებს განმცხადებელი. ჩვენთვის გაუგებარია, თუ რატომაა მეორე განცხადება უფრო სანდო, ვიდრე პირველი და, საერთოდ, როგორ შეძლო განმცხადებელმა ამგვარი პრეტენზიის გამოხატვა, როდესაც თავად ამტკიცებს რომ არ იცის გერმანული და საუბრობს დამტკრეული ინგლისურით (მიუხედავად ამისა, საქმის არსი ის არის, რომ იგი საკმაოდ კარგად საუბრობდა გერმანულადაც და ინგლისურადაც, რომ გაეყიდა თავისი ნარკოტიკები). შესაბამისად, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ თანამშრომლობაზე ეჭვმიტანილის უარის გამო, შედგა მხოლოდ ნაწილობრივი ანამნეზი, ხოლო გერმანიის ხელისუფლების ორგანოებმა, ერთი მხრივ, გააკეთეს ის, რაც მათი აზრით იყო მართებული მტკიცებულების შესანარჩუნებლად, ხოლო მეორე მხრივ, შეეცადნენ მინიმუმამდე დაეყვანათ საფრთხე იმ განმცხადებლის ჯანმრთელობისა, რომელიც სრულიად განზრახ, ნარკოტიკების ბიზნესში ჩართვით, სრულებით არ ზრუნავდა სხვათა ჯანმრთელობაზე.

4. უმრავლესობა ასევე ეყრდნობა პროპორციულობის არგუმენტს, აღნიშნავს რა, რომ განმცხადებელი „არ ყიდდა ნარკოტიკებს დიდი ოდენობით“, რადგან მან შეძლო მათი პირში დამალვა, რაც აისახა მისდამი გამოტანილ მეტად მსუბუქ სასჯელში (ექვსთვიანი წინასწარი პატიმრობა). ასევე იზიარებს მოსაზრებას, რომ სათანადო მტკიცებულების მოპოვება შესაძლებელი იყო ბუნებრივი გზით, ყოველგვარი ამოსაღებინებელი საშუალების გამოყენების გარეშე. ეს გვესახება უცნაურ არგუმენტაციად: რაც უფრო სერიოზულია [ნარკო] მოვაჭრე, მით უფრო კანონიერია ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენება. როგორც ჩანს, უმრავლესობა დიდი დილერების ჯანმრთელობას უფრო აფასებს, ვიდრე უმნიშვნელოთას. ჩვენთვის უკანონო ვაჭრობის სიდიდე არ არის გადამწყვეტი, როდესაც საქმე მიდის პროპორციულობის შეფასებამდე.

5. უდავოა, როგორც უმრავლესობამ აღნიშნა (იხ. გადანყვეტილების 82-ე პუნქტი), ფორმა, რომლითაც სადავო ზომა განხორციელდა, „შესაძლებელს ხდიდა განმცხადებელში აღედრა შიშის, წამებისა და დაუცველობის გრძნობები, რასაც, თავის მხრივ, შეეძლო მისი შეურაცხყოფა და დამცირება“. ეს მსჯელობა სამართლიანი იქნებოდა - თუმცა, ალბათ, ნაკლები დოზით - საფალარათო საშუალების გამოყენების ან ბუნებრივი გზით გამოყოფის ხანგრძლივად ლოდინის შემთხვევაშიც. და თუკი განმცხადებლის მიმართ გამოყენებული მეთოდი შეიცავდა გარკვეული რისკის ფაქტორს მისი ჯანმრთელობისა - რის გამოც ამ მეთოდს იშვიათად მიმართავენ (იხ. გადანყვეტილების 78-ე პუნქტი) - მაშინ ბუნებრივი გზით გამოყოფის ცდაც უკავშირდება ხიფათს - ნარკოტიკების შემცველი პაკეტები შეიძლება რეაქციაში შევიდეს კუჭ-ნაწლავის სისტემასთან.

6. ყოველივეს გათვალისწინებით და იმის გათვითცნობიერებით, რომ ნარკოტიკებით ვაჭრობაში დანაშაული უნდა გასამართლდეს და მტკიცებულება შენარჩუნდეს, ჩვენ არ მიგვაჩნია, რომ წინამდებარე საქმეში დგას მე-3 მუხლის გამოყენების საკითხი. ასეც რომ იყოს, მოჰყრობა, რომელსაც განმცხადებელი დაექვემდებარა, ვერ აღწევს ამ მუხლის დარღვევის ზღვრამდე. შესაბამისად, ამ უკანასკნელ საკითხთან მიმართებით, ჩვენ ვეთანხმებით მოსამართლეებს: რეს, პელონპაიას, ბაკასა და სიკუტას.

7. თუმცა, ეს დასკვნა არ გვაშორებს საკითხის განხილვისგან კონვენციის მე-8 მუხლის მიხედვით, და უფრო კონკრეტულად, იყო თუ არა გამართლებული გერმანიის ხელისუფლების ორგანოთა ქმედება ხსენებული მუხლის მე-2 პუნქტით.

8. თავდაპირველად გამოვხატავთ ეჭვს იმასთან მიმართებით, რომ - როგორც ეს აღნიშნეს გერმანიის მრავალმა სასამართლომ და თეორეტიკოსმა იურისტებმა - გერმანიის ხელისუფლების ორგანოთა ქმედება „შესაბამებოდა კანონს“ მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად და ეყრდნობოდა გერმანიის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 81-ე (ა) მუხლს (იხ. გადანყვეტილების 33-ე პუნქტი). რადგან მტკიცებულების გადარჩენის მიზნით, 81-ე (ა) მუხლი მოსამართლესა და პროკურორს აძლევს უფლებას, თუნდაც ბრალდებულის ნების საწინააღმდეგოდ, ბრძანოს სხეულში შეღწევა, რასაც გააკეთებენ ექიმი, ისე, რომ ეჭვმიტანილის ჯანმრთელობას საფრთხე არ მიადგეს, შეიძლება ასევე დავასკვნათ, რომ ზომების გასაჩივრება - ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენების ჩათვლით - იყო სრულიად მოსალოდნელი. შესაბამისად, შეიძლება დავასკვნათ, რომ გასაჩივრებული ჩარევა განხორციელდა „კანონიერად“, რასაც ითხოვს კონვენციის მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტი.

9. მეტიც, ჩარევის მიზნებმა - ეჭვმიტანილი ნარკომოვაჭრის დაპატიმრება-გასამართლება და მტკიცებულების შენარჩუნება - დაგვანახეს, რომ გასაჩივრებული ზომები გამოიყენეს საზოგადოებრივი ინტერესის გათვალისწინებით, რაც კონვენციის მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, გულისხმობს ნარკოტიკებთან დაკავშირებული დანაშაულის თავიდან აცილებას და სხვათა ჯანმრთელობისა თუ უფლებების დაცვას.

10. უკანასკნელი და ყველაზე მნიშვნელოვანი კითხვა, რომელიც პასუხს მოითხოვს: იყო თუ არა განმცხადებლის პირად ცხოვრებაში ჩარევა „აუცილებელი დემოკრატიული საზოგადოებისათვის“, როგორც ამას მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტი აღწერს, სხვა სიტყვებით, ამ ჩარევამ უპასუხა თუ არა გადაუდებელ სოციალურ აუცილებლობას და დამყარა თუ არა ადგილობრივმა ხელისუფლებამ სათანადო ბალანსი ზემოთ აღნიშნულ საზოგადოებრივ ინტერესს, განმცხადებლის საკუთარი ფიზიკური და მენტალური ხელშეუხებლობის შენარჩუნების ინტერესსა

და საჭირო მტკიცებულების მოპოვების შესაძლო, ნაკლებად ძალისმიერ, მაგრამ თანაბრად ეფექტიან საშუალებათა არსებობას შორის?

11. განმცხადებლის ინტერესებთან მიმართებით შეიძლება დავასკვნათ, რომ ამ უკანასკნელმა განიცადა საგრძნობი ღელვა (იხ. ზემოთ პუნქტი 5) და გატარებულ პროცედურას თან სდევდა რისკები ჯანმრთელობისათვის, რადგან პასუხისმგებელმა ექიმმა ვერ შეძლო სრულფასოვანი ანამნეზის შედგენა (იხ. ზემოთ პუნქტი 3). თავის მხრივ, ჩარევამ მოითხოვა ძალის გამოყენება და ორი მედიკამენტის იძულებით მიღება, რისი მიზანიც იყო ღებინების პროვოცირება, რაც არაფერია თუ არა ფიზიკური ტკივილი.

12. საკითხი, რომელიც ამჟამად წამოიწვეს, არის ის, თუ რამდენად ხელმისაწვდომი იყო ნაკლებად ძალისმიერი, მაგრამ თანაბრად ეფექტიანი ალტერნატიული მეთოდი, როდესაც საქმე ეხებოდა სათანადო ბალანსის დამყარებას საზოგადოებისა და განმცხადებლის ინტერესებს შორის. ნარკოტიკების ბუნებრივი გზით გამოყოფის ლოდინი იყო ერთ-ერთი გზა, თუმცა, განმცხადებლისათვის რისკიანი, რომლის მომწივებელი ტრაქტის შიგნითაც შეიძლებოდა გამსკდარიყო პაკეტი; ეს აუცილებელს გახდიდა დაკავებისა და დაკვირვების შემდგომ გაგრძელებას, განსაკუთრებით, ამოღების პროცესზე. შეიძლება არ დავეთანხმეთ მოსაზრებას, რომ პირველი და მეორე მეთოდები შეიცავდნენ დიდ რისკს ჯანმრთელობისა, თუმცა, მრავალ ხელშემკვრელ სახელმწიფოში არსებული პრაქტიკა აჩვენებს, რომ ამგვარი რისკი არსებობს.

13. მთავრობამ განაცხადა, რომ პირველი მეთოდის არჩევით, გერმანიის ხელისუფლების ორგანოები. არსებითად, ასრულებდნენ მე-8 მუხლით დადგენილ თავიანთ პოზიტიურ ვალდებულებას, რაც ითხოვს განმცხადებლის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის დაცვას. მაგრამ წინამდებარე საქმეში ჯანმრთელობას რისკი შეუქმნა თავად განმცხადებელმა, როდესაც გადაყლაპა პირში დამალული ნარკოტიკებიანი პაკეტი; სახელმწიფოს პოზიტიური ვალდებულება არ ითვალისწინებდა განმცხადებლის ნების საწინააღმდეგოდ ამ რისკის ძალისმიერი გზით არიდებას. ამასთან დაკავშირებით, შეიძლება ყურადღება გავამახვილოთ ბრემენის მიწაზე ახლახან გამოყენებულ პრაქტიკაზე (იხ. გადაწყვეტილების 47-ე პუნქტი): ექიმმა ეჭვმიტანილს უნდა განუმარტოს, რა საფრთხე შეიძლება მოჰყვეს მის ორგანიზმში ნარკოტიკების დარჩენას. ამის შემდეგ, როცა სამედიცინო შემოწმების გზით დადგინდება, რომ მეთოდი არ შეიცავს რისკებს, ეჭვმიტანილმა თავად უნდა აირჩიოს, მიიღოს თუ არა ამოსაღებინებელი ან საფალარათო საშუალებები. სხვა შემთხვევაში მას დააკავებენ საგანგებო საკანში, სანამ ნარკოტიკები ბუნებრივი გზით არ დატოვებს ორგანიზმს.

14. ეს არის გამოსავალი, რომელსაც წინამდებარე საქმის გარემოებების გათვალისწინებით, სავარაუდოდ, შეეძლო სათანადო ბალანსის დამყარება საზოგადოებრივ ინტერესსა (ნარკოტიკებით ვაჭრობის დანაშაულზე გასამართლებისათვის საჭირო მტკიცებულების შენარჩუნება) და განმცხადებლის ინტერესს (საკუთარი ფიზიკური და გონებრივი ხელშეუხებლობის დაცვა) შორის. აი, რატომ არ იყო საჭირო განმცხადებლის პირად ცხოვრებაში ჩარევა დემოკრატიული საზოგადოების პირობებში. სწორედ ამიტომ, ჩვენი აზრით, დაირღვა კონვენციის მე-8 მუხლი.

15. რაც შეეხება განმცხადებლის საჩივარს კონვენციის მე-8 მუხლის თანახმად, ჩვენი ვეთანხმებით მოსამართლეების - რესის, პელონპაიას, ბაკასა და სიკუტას განსხვავებულ აზრებს, მაგრამ აქვე გვსურს დავამატოთ, რომ არსებითად, სასამართლოს არ მართებს ორმხრივი ან მრავალმხრივი დარღვევების დადგენა

საქმეებზე, სადაც სახეზეა ერთი მატერიალური ქმედება.

მოსამართლეების: რესის, პელონპაიას, ბაკასა და სიკუტას ერთობლივი განსხვავებული აზრები

ჩვენ არ ვეთანხმებით უმრავლესობის აზრს ამ საქმის არც ერთ საკითხზე და გვსურს ავხსნათ ამის მიზეზები.

მუხლი 3

პირველყოვლისა, უმრავლესობისგან განსხვავებით, ჩვენ არ ვთვლით, რომ დაირღვა მე-3 მუხლი. ვთანხმდებით რა მეთოდზე, რომლითაც გადაწყვეტილებაში ჩამოყალიბდა მე-3 მუხლთან დაკავშირებული ზოგადი პრინციპები (იხ. პუნქტები 67-74), ამავდროულად, ვერ ვეთანხმებით გადაწყვეტილებას იმაზე, თუ როგორ უნდა მოხდეს ამ პრინციპების გამოყენება წინამდებარე საქმესთან მიმართებით.

გადაწყვეტილება განიხილავს სხვადასხვა ელემენტს, რომლებსაც რელევანტურად მიიჩნევს, დაწყებული 77-ე პუნქტში დასმული კითხვიდან, თუ რამდენად აუცილებელი იყო ჩარევა მტკიცებულების მოსაპოვებლად. ასევე, უმრავლესობა ნარკოტიკებით ვაჭრობას მიიჩნევს სერიოზულ დანაშაულად, მაგრამ დასძენს, რომ ამ შემთხვევაში „ნათელია“ ერთი რამ: განმცხადებელი „ნარკოტიკებს ინახავდა პირის ღრუში და, აქედან გამომდინარე, ვერ შეძლებდა მასშტაბურ ვაჭრობას“ (იხ. გადაწყვეტილების 77-ე პუნქტი). გადაწყვეტილების თანახმად, დანაშაულის შედარებით ნაკლები სერიოზულობა „აისახა სასჯელში (პირობითი მსჯავრი ერთი წლის ვადით და საპრობაციო ზედამხედველობა), რაც ამგვარ სასჯელთა შორის მინიმალურია“ (იქვე).

გვერდზე გადავდოთ კითხვა, ახდენს თუ არა რაიმე ტიპის გავლენას დანაშაულის სერიოზულობა საკითხზე, რამდენად არის ჩარევა არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობა. ჩვენ დავასკვნით, რომ საკმარისად არ არის დასაბუთებული უმრავლესობის პოზიცია დანაშაულის სიმძიმის შემსუბუქების კუთხით. ვიუპერტალის საოლქო სასამართლოს 1995 წლის 17 მაისის გადაწყვეტილება, რომელიც საბოლოოა, აცხადებს, რომ როგორც დადგინდა, ჩარევამდე, ღამის 23:35 საათზე, განმცხადებელმა მყიდველს გადასცა ერთი პაკეტი, გამოღებული თავისი პირის ღრუდან და შემდეგ დროებით გაქრა, სანამ არ დაბრუნდა ღამის 00:25 საათზე და კვლავ გასცა ერთი პაკეტი. ამგვარად, პოლიციელები შეესწრნენ ნარკოტიკების გაყიდვის მორიგ ფაქტს და მათ არ შეიძლებოდა სცოდნოდათ, რამდენი ასეთი პაკეტი ედო განმცხადებელს პირის ღრუში.

ამ გარემოებებში მისაღებია ვიფიქროთ, რომ პოლიციის ოფიცრებს ჰქონდათ მიზეზი, ერწმუნათ განმცხადებლის მონაწილეობა გარკვეული სიმძიმის საქმიანობაში. ვაღიარებთ, რომ ხელისუფლების ორგანოებს საშუალება უნდა ჰქონოდათ დაედგინათ გასაყიდად შეთავაზებული ნივთიერების ზუსტი რაოდენობა და ხარისხი, რასაც გადამწყვეტი მნიშვნელობა ჰქონდა განმცხადებლის მიერ ნარკოტიკებით განმეორებითი ვაჭრობის საქმის გამოძიებისათვის. ამ კონტექსტში გადამწყვეტი მნიშვნელობა ვერ ექნება იმას, რომ ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენებით იპოვეს კოკაინის მხოლოდ ერთი პაკეტი, ისევე როგორც ფაქტი, რომ საბოლოო ჯამში, მას შემდეგ რაც რეგიონულმა სასამართლომ გაითვალისწინა რიგი შემამსუბუქებელი

გარემოებები, განმცხადებელს მიესაჯა მსუბუქი სასჯელი.

უმრავლესობის დასაბუთებაში მნიშვნელოვანია დასკვნა, რომ არსებობდა გაცილებით ნაკლებად ძალისმიერი გზები მტკიცებულების მისაღებად. უმრავლესობა ასკვნის, რომ „ხელისუფლების ორგანოებს შეეძლოთ, უბრალოდ მოეცადათ იმისთვის, თუ როდის გამოიყოფოდა ნარკოტიკი ორგანიზმიდან ბუნებრივი გზით“ (იხ. გადაწყვეტილების 77-ე პუნქტი) და ხისტად უკუაგდებს მთავრობის არგუმენტს, „რომ ნარკოტიკის ორგანიზმიდან ბუნებრივი გზით გამოყოფის ცდა ასეთივე დამამცირებელი იქნებოდა“ (იხ. გადაწყვეტილების 79-ე პუნქტი).

ეს ალტერნატივა ნამდვილად არ ასოცირდება ეჭვმიტანილის ფიზიკურ ხელშეუხებლობაში ჩარევასთან ისე, როგორც ეს ხდება ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენების შემთხვევაში. თუმცა, არ არსებობს მიზეზი, ეჭვქვეშ დავაყენოთ მთავრობის განმარტებებიც (წარმოდგენილი [სასამართლო] მოსმენაზე და ასევე ჩამოყალიბებული 52-ე და 54-ე პუნქტებში 2005 წლის 4 ივლისის გახსენებისას), რომ წინამდებარე საქმეების მსგავს ვითარებაში, ალტერნატივის გამოყენების შემთხვევაში, დაკავებულზე უნდა განეხორციელებინათ ოცდაოთხსაათიანი მეთვალყურეობა, განსაკუთრებით კი გაეკონტროლებინათ საპირფარეოს მოხმარება. სხვა საქმეებში საპირფარეოს გამოყენებისას განმარტოება ჩაითვალა იმ მინიმალურ უფლებად, რითაც უნდა ისარგებლოს დაკავებულმა. შესაბამისად, ამ უფლების წართმევა აღმოჩნდა მნიშვნელოვანი ელემენტი იმ დასკვნის დასაბუთებლად, რომ პატიმრობის პირობები უტოლდებოდა ღირსების შემლახველ მოპყრობას მე-3 მუხლის დარღვევით (იხ. *Peers v. Greece*, საქმე № 28524/95, პარაგრაფები 73-75, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, 2001-III, და *Kalashnikov v. Russia*, საქმე № 47095/99, პუნქტი 99, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, 2002-VI).

პირად ცხოვრებაში ალტერნატიული გზით ჩარევა - მოცდა, სანამ ნარკოტიკი ბუნებრივად არ გამოიყოფა ორგანიზმიდან - ნაკლებად სერიოზული შედეგით შეიძლება დასრულდეს, ვიდრე ამოსაღებინებელ საშუალებათა იძულებითი გამოყენება, თუმცა, ალტერნატიული მეთოდის უპირატესობა, კონვენციით დაცულ ღირებულებათა თვალსაზრისით, არ არის იმდენად აშკარა, რომ ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამორიცხვას კარნახობდეს.

გადაწყვეტილება აფასებს იძულებითი სამედიცინო ჩარევის თანმდევ ჯანმრთელობის რისკებს. უმრავლესობა მართებულად შენიშნავს, რომ ეს საკამათო საკითხია, არა მარტო მხარეება, არამედ სამედიცინო ექსპერტებს შორისაც (იხ. გადაწყვეტილების 78-ე პუნქტი). მიუხედავად ამისა, იგი უარყოფს მთავრობის არგუმენტებს ჯანმრთელობის რისკებთან დაკავშირებით და *inter alia* დასძინს, რომ ამოსაღებინებელ საშუალებათა იძულებით გამოყენების პროცედურა „დღევანდელი მდგომარეობით“ დასრულდა ორი სასიკვდილო შედეგით მოპასუხე ქვეყანაში (იქვე). ჩვენი მხრივ, ვერ ვხედავთ საკმარის მიზეზს, არ დავუჯეროთ მთავრობის მტკიცებულებას, რომ ხსენებული ორი საქმიდან ერთ-ერთში პირს ჰქონდა გულის დაუდგენელი დაავადება და „მისთვის თანაბრად სარისკო იქნებოდა გაძლიანება ნებისმიერი სხვა იძულებითი ზომისადმი“ (იხ. გადაწყვეტილების 62-ე პუნქტი). სხვა საქმეში კი სამართალწარმოება კვლავ გაჩერებულია (იხ. გადაწყვეტილების 46-ე პუნქტი) და, შესაბამისად, არაფერი კონკრეტულის თქმა არ შეიძლება.

ასეც რომ იყოს, ჩვენ ვიზიარებთ ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენებასთან დაკავშირებულ ჯანმრთელობის რისკებს. მსგავსად, ასეთი რისკი შეიძლება ახლდეს ბევრ სხვა კანონდამცველ ზომას. მიუხედავად იმისა, რომ უმრავლესობის მიერ სხეულიდან ნარკოტიკების ბუნებრივად გამოყოფის, როგორც

ალტერნატიული მეთოდის, უპირობოდ აღიარება იმას უნდა ნიშნავდეს, რომ ეს მეთოდი აშკარად შეიცავს ნაკლებ რისკს, კვლავ კითხვის ქვეშ დავაყენებთ საკითხს, რომ ეს დასკვნა გამყარებულია სასამართლოს წინაშე წარდგენილი მასალებით. მთავრობა 2005 წლის 4 ივლისის ამბის გახსენებისას აღნიშნავს ფაქტს, რომლის ჭეშმარიტებაშიც ეჭვის შეტანის საფუძველი არ გვაქვს - ჰამბურგის მხოლოდ ორ საქმეში, სადაც არ მიუმართავთ ამოსაღებინებელი საშუალებებისათვის, „ჰერონის ან კოკაინისგან მასობრივი მონამვლით გარდაიცვალნენ მცირე დილერები, რომლებმაც პოლიციისგან დასამალად გადაყლაპეს ნარკოტიკების შემცველი პატარა პაკეტები“ (იხ. განაცხადის 82-ე პუნქტი), ცხადჰყოფს, რომ ალტერნატივამაც, რომ ნარკოტიკებმა თავისით დატოვონ ორგანიზმი, არსებობს ჯანმრთელობის რისკი.

თუმცა, თუ ვითარებას უკანა რიცხვით შევაფასებთ, შეიძლება დავასკვნათ, რომ ამ საქმეში ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენებამ - მხოლოდ 0.2182 გრამის შემცველობის კოკაინის ერთი პაკეტის გამო - გამოიწვია უფრო მეტი რისკი, ვიდრე ალტერნატიულ მეთოდს შეეძლო, ჩვენ ზოგადად ვერ დავასკვნით, რომ ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენება უფრო სახიფათოა ვიდრე მისი ალტერნატივები. თუნდაც, თუ ამას ვივარაუდებთ, სხვაობა არც ისე დიდია, რომ სავალდებულო გახდეს ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოორიცხვა. როგორც საქმეც უნდა იყოს, არ გვაქვს მიზეზი არ ვირწმუნოთ, რომ ექიმმა, რომელიც აფასებდა სიტუაციას, ვერ შეძლო გონივრულად დაესკვნა, რომ ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენება იყო სათანადო ზომა ამ მდგომარეობაში. ჩვენ დავამატებთ, რომ, როგორც ჩანს, განხორციელებულ ზომას განმცხადებლის ჯანმრთელობისათვის არ მიუყენებია რაიმე განგრძობითი ზიანი.

რაც შეეხება ფორმას, რომლითაც გამოიყენეს ამოსაღებინებელი საშუალებები, ჩვენ ავლნიშნავთ, რომ ბრძანება მათ მოხმარებაზე გასცა პროკურორმა და განხორციელა ექიმმა საავადმყოფოს პირობებში, ხალხის თვალისგან მოშორებით.

მიუხედავად იმისა, რომ ცხვირის არედან ზონდით, ამოსაღებინებელ საშუალებათა იძულებითმა შეყვანამ უდავოდ წარმოშვა გარკვეული დონის ტკივილი და დისკომფორტი, იგი მაინც შედარებით მოკლე ხანს გაგრძელდა. მეტიც, ცხვირის ზონდი ფართოდ გამოიყენება ყოველდღიურ სისხლის სამართლის პრაქტიკაში და არაფერი ყოფილა უცნაური გამოყენებულ მეთოდში. რაც შეეხება იმ ფაქტს, რომ ამოსაღებინებელ საშუალებათა შესაყვანად განმცხადებელი უნდა დაეკავებინა ოთხ პოლიციელს, ჩვენ არ მიგვაჩნია, რომ ამ ვითარებაში გამოიყენეს გადაჭარბებული ძალა, რასაც ამაგრებს ის გარემოებაც, რომ განმცხადებლის ნებისმიერი ძლიერი მოძრაობით ცხვირის ზონდს შეეძლო გამოეწვია დაზიანება.

მთლიანობაში, ჩვენ ვიზიარებთ, რომ მოპყრობა, რომელსაც განმცხადებელი დაექვემდებარა, იყო მკაცრი. თუმცა, ნებისმიერმა, ვინც ერთვება ნარკოვაჭრობაში, უნდა გაითვალისწინოს, რომ შეიძლება ოდესმე დაიკითხოს სამართალდამცველ მეთოდების გამოყენებით, რასაც ვერ ვუნდებთ სასიამოვნო ჩვენი აზრით, ამ საქმეში მიღებული ზომები, კონვენციის მე-3 მუხლის განსაზღვრების თანახმად, არ აღწევნენ არაადამიანური და ღირსების შემლახველი მოპყრობის ზღვარს.

მუხლი 8

რადგან გამოვედით მე-3 მუხლის დარღვევის ცნობის წინააღმდეგ, მიგვაჩნია, რომ სხვა საკითხები ექცევა კონვენციის მე-8 მუხლის განხილვის ფარგლებში.

შესაბამისად, აუცილებლად მიგვაჩნია ავხსნათ, თუ რატომ ვფიქრობთ, რომ ეს დებულება არ დარღვეულა.

ყოველგვარი ყოყმანის გარეშე ვთანხმდებით, რომ განმცხადებლის მიმართ ამოსაღებინებელ საშუალებათა ძალისმიერი გამოყენებით მოხდა მისი პირადი ცხოვრების უფლებაში - სახელდობრ კი, ფიზიკურ ხელშეუხებლობაში - ჩარევა, რის გამოც დგება მე-8 მუხლის გამოყენების საკითხი.

რაც შეეხება, გამოყენებული ზომის დასაბუთებას მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, ჩვენ აღვნიშნეთ, რომ, როგორც, ჩანს გერმანიის სისხლის სამართლის სასამართლოებსა და თეორეტიკოს იურისტებს შორის განხეთქილების საგანია ის, იძლევა თუ არა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 81-ე (ა) მუხლი სანესდებო საფუძველს ამოსაღებინებელ საშუალებათა იძულებით გამოყენებისათვის (იხ. გადანყვეტილების 30-40 პუნქტები). თუმცა, მიუხედავად იმისა, რომ ფედერალურ საკონსტიტუციო სასამართლოს არ გამოუტანია გადანყვეტილება ამ საკითხზე განმცხადებლის საქმეში, ვიუპერტალის საქალაქო და საოლქო სასამართლოებმა ჩათვალეს, რომ ხსენებული მუხლი იძლევა ამოსაღებინებელ საშუალებათა იძულებით გამოყენების უფლებას. ამის და აგრეთვე 81-ე (ა) მუხლის შინაარსის გათვალისწინებით, ჩვენი აზრით, ეროვნულ სასამართლოთა ინტერპრეტაცია არ ასახავს არანაირ თვითნებობას და, შესაბამისად, გვაკმაყოფილებს ის, რომ გამოყენებული ზომისთვის არსებობდა სათანადო სამართლებრივი ბაზა. ჩვენ ასევე მიგვაჩნია, რომ დებულება აკმაყოფილებს მოსალოდნელობის ტესტსაც და, ამგვარად, ჩარევა განმცხადებლის პირად ცხოვრებაში განხორციელდა კანონის თანახმად და კონვენციის მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტის ფარგლებში.

მეტიც, უყოყმანოდ ვასკვნით, რომ სადავო ჩარევა ემსახურებოდა მიზნებს, რომლებსაც ითვალისწინების მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტი, კერძოდ ნარკოტიკებთან დაკავშირებული დანაშაულის აღკვეთა და სხვათა ჯანმრთელობის დაცვა, სახელდობრ კი ნარკოტიკების პოტენციურ მომხმარებელთა.

კითხვის ნიშნის ქვეშ რჩება, თუ რამდენად შეიძლება ჩარევა ჩაითვალოს „აუცილებლად დემოკრატიულ საზოგადოებაში“, რაც ასევე მოითხოვება მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტით. ჩვენ ვთანხმდებით, რომ ეს საკითხი გაცილებით უფრო რთულია, ვიდრე სხვა რიგი საკითხებისა, რომელთაც შევხებით. ასეც რომ იყოს, ჩვენ ვასკვნით, რომ მოთხოვნის აუცილებლობა ასევე დაკმაყოფილდა.

ჩვენ პირველ რიგში ვეყრდნობით იმას, რაც ზემოთ აღვნიშნეთ მე-3 მუხლის გარჩევასა. კვლავ ვიმეორებთ, რომ სხეულიდან ნარკოტიკების ბუნებრივად გამოყოფის ალტერნატიული მეთოდი არ უნდა ყოფილიყო ერთმნიშვნელოვნად უმჯობესი გზა კონვენციით დაცულ ღირებულებათა თვალსაზრისით. ბუნებრივია, რთულია იმის მტკიცება, რომ განმცხადებლის მდგომარეობაში მყოფი ნარკომოვაჭრეები უნდა დარჩნენ დაუსჯელნი. შესაბამისად, არჩევანი ორ მეთოდს შორის, რომელთაგან ორივე უკავშირდება რისკს, დიდნილად ექცევა ხელშემკვრელი სახელმწიფოების თავისუფალი შეფასების ფარგლებში, იმის უზრუნველყოფით, რომ პროპორციულობის პრინციპი იქნება დაცული. მთავრობის ნარმოდგენილი განმარტების მიხედვით, ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენება ნებადართულია იმ ხუთ მინაზე /Länder/, სადაც ნარკოტიკებთან დაკავშირებულ დანაშაულთა ოდენობა საგანგაშოა. ამის გათვალისწინებით, ჩვენთვის მისაღები ხდება, რომ ამოსაღებინებელ საშუალებათა გამოყენების პრაქტიკა არ გასცდეს აუცილებლობის ფარგლებს. ხელშემკვრელი სახელმწიფოსათვის ამ ზომის გამოყენებაზე სრული უარი, განსაკუთრებით კი ევროპის რიგ რეგიონებში, სადაც ეს პრობლე-

მა საგანგაშო ნიშნულს აღწევს, ჩვენი აზრით, დაარღვევს სათანადო ბალანსს ნარკოტიკებით ვაჭრობაში დამნაშავესთან სახელმწიფოს ბრძოლის ინტერესსა და სხვა თანმდევ ინტერესებს შორის. რადგან განმცხადებლის საქმეში პოლიციის გამოყენებული ძალა არ გასულა იმ ჩარჩოებს მიღმა, რაც მიიჩნევა აუცილებლად არსებულ ვითარებაში, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ მე-8 მუხლი არ დარღვეულა.

მუხლი 6

აგრეთვე მხარი არ დავუჭირეთ მტკიცებას, რომ დაირღვა მე-6 მუხლი. რადგან ჩვენი აზრით, არც მე-3 და არც მე-8 მუხლები არ დარღვეულა, შესაბამისად, ჩვენთვის არ დგას გადანყვეტილებაში გადმოცემული დარღვევის გამოვლენის შესაძლებლობის საკითხი. ამდენად, შემოვიფარგლებით მხოლოდ რამდენიმე მოკლე შენიშვნით.

პირველ რიგში, გვსურს, ხაზი გავუსვათ საერთო თანხმობას გაეროს წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის და დასჯის საწინააღმდეგო კონვენციის მე-15 მუხლში ნათლად გაჟღერებულ პრინციპზე, რომ მიუღებელია წამების შედეგად მოპოვებული მტკიცებულების გამოყენება მსხვერპლის საწინააღმდეგოდ (იხ. გადანყვეტილების 105-ე პუნქტი). მეორე მხრივ, ამ პრინციპის ნებისმიერი გავრცობა კონვენციის სხვა დარღვევათა დასაფარად - და ეს გადანყვეტილება წინგადადგმული ნაბიჯია ამ მიმართულებით - მოითხოვს სიფრთხილეს. პრეცედენტული სამართალი, რომლის თანახმადაც სამხილის დასაშვებობა განეკუთვნება ეროვნული კანონმდებლობის რეგულირების სფეროს (იხ. გადანყვეტილების 94-ე პუნქტი), არის სუბსიდიარობის პრინციპის მნიშვნელოვანი გამოხატულება, რომლისგან გამონაკლისებიც უნდა განიმარტოს ვინაობა ჭრილში. თუმცა, რადგან უმრავლესობამ აშკარად ღიად დატოვა ზოგადი კითხვა, თუ რამდენად შეუძლია არაადამიანურ და ღირსების შემლახველ მოპყრობად შეფასებული ქმედებით მოპოვებულ მტკიცებულებას ავტომატურად აქციოს სასამართლო პროცესი უსამართლოდ (იხ. გადანყვეტილების 107-ე პუნქტი), არ მივიჩნით აუცილებლად საკითხის შემდგომი გავრცობა.

რაც შეეხება წინამდებარე საქმეში თვითინკვირინაციის საწინააღმდეგო პრინციპით სარგებლობას, ვეთანხმებით, რომ „წინამდებარე საქმეში წარმოდგენილი მტკიცებულება, სახელდობრ, ამოსაღებინებელი საშუალებების გამოყენებით ამოღებული, განმცხადებლის ორგანიზმში დამალული ნარკოტიკები, შეიძლება მიეკუთვნოს იმ მასალის კატეგორიას, რომელიც არსებობს ეჭვმიტანილის ნებისგან დამოუკიდებლად და რომლის გამოყენებაც ზოგადად არ არის აკრძალული სისხლის სამართლის პროცესებში“ (იხ. გადანყვეტილების 113-ე პუნქტი). მეორე მხრივ, უფრო სადავოა ის, თუ რამდენად გამართლებული იყო გადანყვეტილებაში მოცემული მიზეზებისათვის ამ ზოგადი წესიდან გაკეთებული გამონაკლისი მტკიცებულების დასაშვებობაზე. სახელდობრ, არ არის დამაჯერებელი უმრავლესობის მიერ მრავალჯერ აქცენტირებული გარემოება, რომ განმცხადებელი იყო მხოლოდ მცირე ნარკომოვაჭრე, რომელსაც მიესაჯა შედარებით მსუბუქი სასჯელი (იხ. გადანყვეტილების 107-ე და 119-ე პუნქტები) (იხ. ასევე ზემოთ ჩვენი კომენტარები მე-3 მუხლზე). მიუხედავად ამისა, ჩვენი აზრით, აუცილებელი არაა ამაზე შორს წასვლა, რადგან ჩვენი დასკვნა, რომ მე-6 მუხლის არ დარღვეულა, ასე თუ ისე გარდაუვალი შედეგია იმ დასკვნებისა, რაც გამოვიტანეთ მე-3 და მე-8 მუხლებთან მიმართებით.

მოსამართლე ჰაჯიევის განსხვავებული აზრი

წინამდებარე საქმეში მე, დიდი პალატის უმრავლესობასთან ერთად, მხარი დავუჭირე კონვენციის მე-6 მუხლის დარღვევის ფაქტს იმის გათვალისწინებით, რომ დაირღვა განმცხადებლის თვითინკრიმინაციის საწინააღმდეგო უფლება. თუმცა, უმრავლესობისგან განსხვავებით, მე არ ვაღიარე კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევა. რაც შეეხება მე-3 მუხლზე დაფუძნებულ განმცხადებლის საჩივარს, სრულად ვუერთდები მოსამართლეების - ვილდჰაბერისა და კაფლიშის მიერ გამოხატულ განსხვავებულ აზრს.

**დავიდოვი და სხვები უკრაინის
წინააღმდეგ**

CASE OF DAVYDOV AND OTHERS v. UKRAINE

მხუთე საქცია

დავილოვი და სხვები უკრაინის წინააღმდეგ

(განაცხადი № 17674/02 და 39081/02)

წინამდებარე ვერსია შესწორებულია 2010 წლის 31 აგვისტოს, სა-
სამართლოს რეგლამენტის 81-ე მუხლის თანახმად

გადაწყვეტილება

სტრასბურგი

2010 წლის 1 ივლისი

საბოლოო ვერსია

01/10/2010

გადაწყვეტილება საბოლოო გახდა კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტის
შესაბამისად. ის შეიძლება დაექვემდებაროს რედაქციულ გადასინჯვას

საქმეზე დავიდოვი და სხვები უკრაინის წინააღმდეგ,

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს (მეხუთე სექცია) პალატამ
შემდეგი შემადგენლობით:

პიირ ლორენზენი, თავმჯდომარე,

რენატე ჯაგერი,

კარელ იუნგვიერტი,

ვლადიმირ ბუტკეიჩი,

რაიტ მარუსტე,

მარკ ვილიგერი,

იზაბელ ბერო-ლეფვერი, მოსამართლეები,

და კლაუდია ვესტერდიკი, სექციის რეგისტრატორი

მოითათბირა დახურულ კარს მიღმა 2010 წლის 18 მაისს და ამავე დღეს გა-
მოიტანა შემდეგი გადაწყვეტილება:

პროცედურა

1. საქმეს საფუძვლად დაედო ორი განაცხადი (№17674/02 და 39081/02), რომლებიც უკრაინის წინააღმდეგ სასამართლოში შეიტანა უკრაინის 13 მოქალაქემ, ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის (შემდგომში „კონვენცია“)¹ 34-ე მუხლის საფუძველზე. ისინი სასჯელს იხდიდნენ ზამკოვას №58 გამასწორებელ კოლონიაში (შემდგომში “ზამკოვას ციხე” (Замкова виправна колонія № 58). აღნიშნული ციხე წინამდებარე მოვლენათა განვითარებისას მდებარეობდა იზიასლავში (ხმელნიცკის რეგიონი). განმცხადებლები არიან:

- ბ-ნი სერგეი ვიქტორის ძე დავიდოვი, პირველი განმცხადებელი, დაბადებული 1963 წელს, 4-ჯერ ნასამართლელი. ამჟამად სასჯელს ლიჩავკისკას №30 ციხეში იხდის;
- ბ-ნი ვიტალი² ვლადიმერის ძე ილჩენკო, მეორე განმცხადებელი, დაბადებული 1975 წელს, 2-ჯერ ნასამართლელი მკვლელობისა და ხულიგნობისთვის. 15-წლიან სასჯელს ამჟამად იენაკიევოს №52 ციხეში იხდის;
- ბ-ნი სერგეი იაკოვის ძე გომენიუკი, მესამე განმცხადებელი, დაბადებული 1967 წელს. ვადამდე გათავისუფლდა 12-წლიანი სასჯელის მოხდისას, რომელიც სხვადასხვა დანაშაულებრივი ქმედებისთვის ჰქონდა მისჯილი;
- ბ-ნი გენადი იურის ძე დრუზენკო, მეოთხე განმცხადებელი, დაბადებული 1962 წელს. 2003 წლის ნოემბერში ვადამდე გათავისუფლდა ზამკოვას ციხეში სასჯელის მოხდისას;
- ბ-ნი ნ.ნ. მარტოვი, მეხუთე განმცხადებელი, დაბადებული 1949 წელს. 2004 წელს ვადამდე გათავისუფლდა სასჯელის მოხდისგან;
- ბ-ნი სალოვი, მეექვსე განმცხადებელი, დაბადებული 1940 წელს. 2001 წლის დეკემბერში ვადამდე გათავისუფლდა სასჯელის მოხდისგან, ხოლო 2004 წელს გარდაიცვალა.
- ბ-ნი ლიტვინოვი, მეშვიდე განმცხადებელი, დაბადებული 1962 წელს. ამჟამად ზამკოვას ციხეში 20-წლიან სასჯელს იხდის;
- ბ-ნი მირონოვი, მერვე განმცხადებელი, დაბადებული 1962 წელს. ზამკოვას ციხეში 7-წლიან სასჯელს იხდის;
- ბ-ნი ვ.ვ. კულიკი, მეცხრე განმცხადებელი, დაბადებული 1968 წელს. ზამკოვას ციხეში 10-წლიან სასჯელს იხდის;
- ბ-ნი ვ.ნ. კუზმენკო, მეათე განმცხადებელი. ამჟამად წინასწარ პატიმრობაში იმყოფება ლუგანსკის “სიზო“-ში;
- ბ-ნი ო.ა. კისელევი, მეთერთმეტე განმცხადებელი. სასჯელს ბერდიჩივის №70 ციხეში იხდის;
- ბ-ნი ოლეგ დიდენკო, მეთორმეტე განმცხადებელი. სასჯელს ზამკოვას ციხეში იხდის;
- ბ-ნი ლეონიდ შვეტსი, მეცამეტე განმცხადებელი. სასჯელს ზამკოვას ციხეში იხდის.

პირველმა და მეორე განმცხადებლებმა განაცხადები 2001 წლის 27 ივნისს

1. თავდაპირველად საქმე ცნობილი იყო როგორც *Druzenko and Others v. Ukraine ((dec.), № 17674/02 და 39081/02, 15 იანვარი, 2007)*. თუმცა, აღნიშნული სახელი შეიცვალა, რადგან პირველმა განმცხადებელმა უარი თქვა თავის განაცხადზე
2. შესწორებულია 2010 წლის 31 აგვისტოს, წინა ტექსტში გამოყენებულია “ვასილი”

წარადგინეს სასამართლოში, მესამე და მეოთხე განმცხადებლებმა - 2002 წლის 24 მარტს, დანარჩენმა ცხრა განმცხადებელმა კი - 2001 წლის 27 ივნისიდან 2002 წლის 24 მარტამდე, სხვადასხვა დღეს.

2. ყველა განმცხადებლის თავდაპირველი წარმომადგენელი ბატონი გენადი ჟერდვეი იყო, ადამიანის უფლებათა აქტივისტი კიევიდან. 2006 წლის 17 იანვრის რწმუნების წერილების საფუძველზე, პირველი, მეორე და მესამე განმცხადებლების (რომელთაც იურიდიული დახმარება დაენიშნათ) წარმომადგენელი გახდა ბ-ნი არკადი ბუშჩენკო, რომელიც ხარკოვში ეწევა საადვოკატო საქმიანობას.

3. უკრაინის მთავრობა (შემდგომში „მთავრობა“) წარმოდგენილი იყო სახელმწიფო წარმომადგენლის ბ-ნი იური ზაიცევის მიერ.

4. განმცხადებლები კონვენციის მე-3 და მე-13 მუხლების საფუძველზე ირწმუნებოდნენ, რომ სასჯელის მოხდის პერიოდში პოლიციის სპეციალური დანიშნულების რაზმის - “ბერკუტის” - მიერ მათ მიმართ განხორციელდა არასათანადო მოპყრობა და აღნიშნულ ბრალდებებთან დაკავშირებით არ ჩატარებულა ეფექტიანი გამოძიება. მათ ასევე გაასაჩივრეს ის ფაქტი, რომ პატიმრობისას არ ჰქონდათ უფლება ამანათების საშუალებით მიეღოთ საკვები თავიანთი ნათესავებისგან, ისევე როგორც სათანადო სამედიცინო მომსახურება და დახმარება. მათ საკნებში არ იყო გათბობა, რადგან ზამკოვას ციხე ქვანახშირით არ მარაგდებოდა. საკვები, რომელიც მიეწოდებოდათ განმცხადებლებს და იყიდებოდა ციხის მაღაზიებში, ძალიან დაბალი ხარისხის და მოხმარებისთვის უვარგისი გახლდათ, რადგან აღნიშნული საკვები წარმოებული იყო 1980-1990-იან წლებში. სასჯელალსრულების დაწესებულების თანამშრომლები მსჯავრდებულთა მიმართ დისციპლინური ღონისძიებების გამოყენებისას სარგებლობდნენ ფართო დისკრეციით - კერძოდ, პატიმართა სამარტოო თუ სადამსჯელო საკნებში მოთავსებასთან დაკავშირებით. განმცხადებლები ასევე ასაჩივრებდნენ იმ ფაქტს, რომ ზოგიერთ მათგანს სამარტოო და სადამსჯელო საკნებში ათავსებდნენ იმ მიზნით, რომ მათ არ შეძლებოდათ საჩივრით მიემართათ ეროვნული თუ საერთაშორისო ორგანოებისათვის - “ბერკუტის” პოლიციის სპეციალური დანიშნულების რაზმის მხრიდან მათ მიმართ განხორციელებულ წამებასა და არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებით. განმცხადებლები ასევე აღნიშნავდნენ, რომ მათ არ ჰქონდათ ეფექტიანი და ხელმისაწვდომი საშუალება, რათა გაესაჩივრებინათ გადაწყვეტილებები სამარტოო სადამსჯელო საკნებში მოთავსების შესახებ.

განმცხადებლები ასევე ასაჩივრებდნენ მათ მიმონერაში ჩარევისა და ინდივიდუალური განაცხადის წარდგენის უფლების უკანონო ხელყოფას.

აღნიშნულთან დაკავშირებით, განმცხადებლებმა მიუთითეს კონვენციის მე-8 და 34-ე მუხლებზე.

5. 2007 წლის 15 იანვარს სასამართლომ მიიღო საბოლოო გადაწყვეტილება საქმის დასაშვებობის შესახებ და განმცხადებელთა საჩივრები - მე-3, მე-8, მე-13 და 34-ე მუხლებთან დაკავშირებით დასაშვებად ცნო სახელწოდებით *Druzenko and Others v. Ukraine* ((dec.), № 17674/02; 39081/02, 15 იანვარი, 2007. სასამართლომ ასევე მოითხოვა №17674/02 და №39081/02 (42-ე მუხლის §1) განაცხადების გაერთიანება. აგრეთვე, გადაწყვიტა არსებით მხარეს შეუერთოს მთავრობის მოთხოვნა 10 განმცხადებლის მიერ წარმოდგენილი საჩივრების სასამართლოს განსახილველ საქმეთა სიიდან ამორიცხვის შესახებ, ისევე როგორც შეპასუხება გასაჩივრების შიდასამართლებრივ საშუალებათა ამონურვასთან დაკავშირებით.

6. სასამართლომ გადაწყვიტა, კონვენციის 38-ე მუხლის 1-ლი (ა) პუნქტის

თანახმად ჩაეტარებინა გამოძიება, რადგან მხარეებს შორის არსებობდა უთანხმოება ფაქტობრივ გარემოებათა გამო, რომელიც უკავშირდებოდა ზამკოვას ციხეში პოლიციის სპეციალური დანიშნულების რაზმისთვის ჩატარებულ სწავლებას და აღნიშნული სწავლებისას პატიმართა მიმართ არასათანადო მოპყრობას. სასამართლომ თავისი შემადგენლობიდან 3 მოსამართლე - ბ-ნი რაიტ მარუსტე, ქ-ნი რენატე ჯაგერი და ბ-ნი ვლადიმერ ბუტკევიჩი დანიშნა დელეგატებად, რათა მათ 2007 წლის 25-დან 27 ივნისამდე, ხმელნიცკის რეგიონულ სააპელაციო სასამართლოში გამართული სასამართლო სხდომებისას, დაეკითხათ მოწმეები და 2007 წლის 27 ივნისს მოენახულებინათ იზიასლავეში მდებარე ზამკოვას ციხე.

7. დელეგატებმა დაკითხეს სამი განმცხადებელი და მხარეებისა და სასამართლოს მიერ გამოძახებული 15 მოწმე. მოწმეთა განცხადებების სტენოგრაფიული ჩანაწერი გაკეთებულია სამდივნოს მიერ და წარმოდგენილია საქმის მასალებში. დელეგატებმა მოინახულეს ზამკოვას ციხე, ადგილზე დაათვალიერეს და შეისწავლეს დოკუმენტური მტკიცებულებანი.

8. ხმელნიცკის რეგიონულ სააპელაციო სასამართლოში მტკიცებულებათა შეგროვებისას ბ-ნი ზაიცევს იუსტიციის სამინისტროს სახელმწიფო წარმომადგენლობის სამსახურიდან თან ახლდნენ: ბ-ნი ალექსი გოსტული, ბ-ნი ნაზარ კულჩიტსკი და ქ-ნი ლიუდმილა შევჩუკი, ასევე: ბ-ნი ალექსანდრე კისლოვი და ბ-ნი ალექსი დვოინოსი - სასჯელალსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტიდან (შემდგომში “სასჯელალსრულების დეპარტამენტი”) - და ბ-ნი რუსლან პისარენკო, ხმელნიცკის რეგიონული პროკურატურის წარმომადგენელი.

9. განმცხადებლის წარმომადგენელს, ბ-ნი ბუშჩენკოს, მტკიცებულებათა შეგროვებისას თან ახლდა ქ-ნი აიგულ მუკანოვა, ადვოკატი, რომელიც ხარკოვში ეწევა საადვოკატო საქმიანობას.

10. განმცხადებელმა, ისევე როგორც მთავრობამ, წარმოადგინა წერილობითი მიმოხილვები საქმის არსებითი მხარის შესახებ (59-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი). მხარეებთან ჩატარებული კონსულტაციების შემდეგ პალატამ გადაწყვიტა, რომ არ იყო საჭირო ზეპირი სასამართლო სხდომის დანიშვნა (59-ე მუხლის მე-3 პუნქტი). მხარეებმა წერილობით უპასუხეს ერთმანეთის მიმოხილვებს და კომენტარი გააკეთეს სამდივნოს მიერ წარმოდგენილ სტენოგრაფიულ ჩანაწეზე. განმცხადებელმა თავისი მოთხოვნები წარმოადგინა სამართლიან დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით, მოპასუხე სახელმწიფომ კი - საპასუხო კომენტარები (მე-60 მუხლის 1-ლი და მე-4 პუნქტები).

ფაქტები

I. საქმის ფაქტობრივი გარემოებაები

გასაჩივრებული მოვლენებისას განმცხადებლების უმრავლესობა ზამკოვას ციხეში, პატიმრობაში იმყოფებოდა (იხ. ზემოთ მე-4 პუნქტი).

A. ზოგადი ინფორმაცია საქმის ფაქტობრივ გარემოებათა შესახებ

12. მხარეებს შორის არსებობს უთანხმოება იმ ფაქტობრივ გარემოებათა შესახებ, რომლებსაც ადგილი ჰქონდა 2 სპეციალური სწავლებისას, პოლიციის სპეციალური დანიშნულების რაზმის მხრიდან განმცხადებელთა მიმართ სავარაუდო არასათანადო მოპყრობის დროს - კერძოდ, 2011 წლის 30 მაისსა და 2002 წლის 29 იანვარს, როდესაც განმცხადებლები ხმელნიცკის რეგიონში, იზიასლავეში მდებარე ზამკოვას ციხეში იყვნენ, სადაც ჩატარდა აღნიშნული სწავლებები. ასევე, მხარეები ვერ შეთანხმდნენ აღნიშნული ფაქტების გამოძიებასთან დაკავშირებით.

13. წინამდებარე საქმის ფაქტობრივი გარემოებები შემდეგნაირად შეიძლება შეჯამდეს:

14. განმცხადებელთა ბრალდებები სპეციალური დანიშნულების რაზმისთვის ჩატარებული სწავლების შესახებ სახელმწიფომ უარყო. 2006 წლის 28 მარტს წარდგენილი განაცხადის დასაშვებობასთან დაკავშირებით, სახელმწიფომ განაცხადა, რომ ის ეყრდნობა სასამართლოს სამდივნოს მიერ წარმოდგენილ ფაქტებს, რომელთა მიხედვითაც სპეციალური ტაქტიკური სწავლება ზამკოვას ციხეში - 2001 წლის 30 მაისსა და 2002 წლის 29 იანვარს - განხორციელდა პატიმართა ჩართულობის გარეშე და მათში არ მონაწილეობდნენ განმცხადებლები (იხ. ქვემოთ მე-17 პუნქტი). სახელმწიფო ასევე აცხადებდა, რომ არ არსებობდა განმცხადებლებისადმი არასათანადო მოპყრობის დამადასტურებელი მტკიცებულებანი. განმცხადებელთა ბრალდებების გათვალისწინებით წარმოდგენილი ფაქტები, ისევე როგორც სახელმწიფოს დამოკიდებულება აღნიშნულ ბრალდებებთან, ასახულია 2007 წლის 15 იანვრის გადაწყვეტილებაში დასაშვებობის შესახებ.

15. წინამდებარე საქმეში მოწმეების დაკითხვამდე, სახელმწიფოს მიერ გამოძახებულმა მოწმეებმა მისცეს წერილობითი ჩვენებები, სადაც უმრავლესობამ აღიარა, რომ 2001 წლის 30 მაისსა და 2002 წლის 29 იანვარს ზამკოვას ციხეში ტარდებოდა რეგულარული ჩხრეკები და სწავლებები. თუმცა, ისინი კატეგორიულად უარყოფდნენ სპეციალური დანიშნულების რაზმების მონაწილეობას ზამკოვას ციხის საცხოვრებელი შენობების ჩხრეკაში, რომელიც ჩაატარეს მხოლოდ ზამკოვას ციხის თანამშრომლებმა. სახელმწიფოს მიერ გამოძახებულმა მოწმეებმა ძირითადად აღნიშნეს, რომ ზამკოვას ციხეში ჩატარებულ ტაქტიკურ სწავლებებში პატიმრები არ იყვნენ ჩართულნი, სწავლებები ორგანიზებული იყო როგორც მხოლოდ შიდა სასწავლო ტრენინგები სასჯელალსრულების თანამშრომელთათვის და მასში მხოლოდ თანამშრომლები მონაწილეობდნენ.

16. დელეგატების მიერ ზეპირი მოსმენისას, განმცხადებლებისა და მოწმეების ზეპირ განცხადებათა საფუძველზე, დადგინდა დამატებითი ფაქტები. კერძოდ ის, რომ რამდენიმე სწრაფი რეაგირების დანაყოფი - მათ შორის, სასჯელალსრულების დეპარტამენტის ჟიტომირის სპეციალური სწრაფი რეაგირების დანაყოფი (შემდგომში ჟიტომირის სპეციალური დანაყოფი) - მონაწილეობდა 2001 წლის 30 მაისსა და 2002 წლის 29 იანვარს ჩატარებულ სწავლებებში. საქმის შესახებ დამატებითი ფაქტობრივი და იურიდიული დეტალები ცნობილი გახდა 2007 წლის 27 ივნისს ზამკოვას ციხეში ვიზიტისა და მხარეების განცხადებებიდან სასამართლო მოსმენის შემდეგ.

17. ზეპირი სასამართლო მოსმენის შემდეგ მთავრობა კვლავაც აცხადებდა: მოსმენილი ჩვენებებით დასტურდებოდა, რომ სპეციალური დანიშნულების რაზმები არ მონაწილეობდნენ სწავლებაში, რადგან პოლიციის რაზმისთვის აკრ-

ძალული იყო ისეთ სწავლებაში მონაწილეობა, რომელშიც ჩართული იყო სასჯელალსრულების დეპარტამენტი. თავის მხრივ, სასჯელალსრულების დეპარტამენტისთვის აკრძალული იყო პოლიციის რაზმის გამოყენება. მთავრობა ასევე აცხადებდა, რომ სპეციალური დანიშნულების რაზმები არ შესულან ზამკოვას საცხოვრებელ ზონაში. განმცხადებლებმა კი შეინარჩუნეს თავიანთი პოზიცია საქმის ფაქტებთან დაკავშირებით.

18. ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, სასამართლოს წინაშე წარმოდგენილია მოვლენათა განვითარების რამდენიმე სხვადასხვა ვარიანტი. კერძოდ, განაცხადების შესწავლისა და აღნიშნულ საქმეში ფაქტების დამდგენელი მისიის ორგანიზების შედეგად, აღმოჩენილი იყო დამატებითი ფაქტობრივი გარემოებები. შესაბამისად, სასამართლო მოკლედ აღწერს აღნიშნულ ფაქტებს, შეაფასებს სამართალწარმოების ყველა ეტაპზე მოგროვილ მტკიცებულებებს და თავის დასკვნას გამოიტანს წინამდებარე საქმის ფაქტობრივ გარემოებებთან დაკავშირებით.

19. განმცხადებელთა მიერ თავდაპირველად წარმოდგენილი ფაქტები, რომელთა ნამდვილობაც არ გაუპროტესტებია მთავრობას და აისახა დასაშვებობის შესახებ გამოტანილ გადანყვეტილებაში, წარმოდგენილია სექცია ბ-ში, ქვემოთ მოცემულ ქვესექცია 1-ში (იხ. ქვემოთ § 21-25).

მთავრობის მიერ წარმოდგენილი ფაქტების მოკლე შეჯამება მოცემულია სექცია ბ-ში, ქვემოთ მოცემულ ქვესექცია 2-ში (იხ. ქვემოთ §26-31).

20. სასამართლოს დელეგატების მიერ ხმელნიცკში ჩატარებული ზეპირი სხდომებისას მოპოვებული მონმეთა ზეპირი ჩვენებები შეჯამებულია გადანყვეტილების დანართში (იხილეთ თანდართული), რომელიც ასევე მოცემულია სექცია გ-ში, ქვესექცია 1 (იხ. ქვემოთ პუნქტები 32-33). მხარეთა კომენტარები ზოგიერთი მონმის გამოუცხადებლობის შესახებ, ისევე როგორც კომენტარები ზეპირ ჩვენებებზე, შეჯამებულია სექცია გ-ში, ქვესექციებში: 2 და 3 (იხ. ქვემოთ, შესაბამისად პუნქტები 34-37 და პუნქტები 38-42).

ზამკოვას ციხის აღწერა და მხარეთა განცხადებები პატიმრობის პირობებთან დაკავშირებით მოცემულია შესაბამისად სექცია დ-ში, ქვესექციებში: 1 და 2-3 (იხ. ქვემოთ პუნქტები 43-50).

ზეპირ სასამართლო განხილვამდე მხარეთა მიერ წარმოდგენილი დოკუმენტების შეჯამება (იხ. ქვემოთ §52-64), სასამართლოს მიერ ზეპირი სასამართლო მოსმენის შემდეგ მოთხოვნილ დოკუმენტთა სია (იხ ქვემოთ §65) და სასამართლო განხილვის შემდეგ მონოდებული ნივთიერი და დოკუმენტური მტკიცებულებანი (იხ. ქვემოთ §66-80 და §81-83) მოცემულია, შესაბამისად, სექცია ე-ში, ქვესექციებში 1,2 და 3-4.

გენერალური პროკურატურის მიერ ჩატარებული გამოძიებების შეჯამება (იხ. ქვემოთ §84-87), სასჯელალსრულების დეპარტამენტის მიერ ჩატარებულ გამოძიებასთან დაკავშირებით არსებული დოკუმენტური მტკიცებულებები (იხ. ქვემოთ §98) და ბ-ნი ყერდევის საჩივრების მიმოხილვა (იხ. ქვემოთ §99-100) მოცემულია, შესაბამისად, სექცია ე-ში, ქვესექციებში: 5, 6, 7.

B. მხარეთა მიერ წარმოდგენილი ფაქტები

1. დასაშვებობის შესახებ მიღებულ გადაწყვეტილებაში მოცემული ფაქტების შეჯამება

21. განმცხადებლების მიერ წარმოდგენილი ფაქტებიდან შესაბამისი ამონა-რიდები, რომლებიც აისახა დასაშვებობის შესახებ გადაწყვეტილებაში (იხ. *Druzenko and Others v. Ukraine*, № 17674/02 and 39081/02, 15 January 2007) ასეთია:

22. პირველი სასწავლო ვარჯიში დაიწყო 2001 წლის 30 მაისს, დაახლოებით დილის 10 საათზე. ზამკოვას ციხის საკნებს შეუტიეს “ბერკუტის” სპეციალური დანიშნულების რაზმებმა, რომლებმაც არასათანადო მოპყრობა განახორციელეს განმცხადებლების მიმართ. აღნიშნულ რაზმებს მეთვალყურეობდნენ: ზამკოვას ციხის დირექტორი ბ-ნი სნეჟირი და ციხის თანამშრომლები - ბ-ნი მაზურენკო და ბ-ნი მაზუპა. მათ შეუტიეს დაახლოებით 120 პატიმარს და გაჩხრიკეს ისინი. აღნიშნული პროცედურის შემდეგ პატიმრებს ჰკითხეს, ჰქონდათ თუ არა რაიმე კონკრეტული პრეტენზიები ჩატარებულ სწავლებასთან დაკავშირებით. სპეციალური დანიშნულების რაზმების თანდასწრებით არავის ჰქონდა სურვილი სწავლებისას განხორციელებულ ქმედებათა გამო დაეჩივლა ზამკოვას ციხის დირექტორთან.

23. 2001 წლის 30 მაისს ჩატარებული სწავლების შემდეგ რამდენიმე განმცხადებელმა, პოლიციის სპეციალური დანიშნულების რაზმთა ზემოხსენებულ ქმედებებსა და მათ მიმართ სავარაუდო არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებით, უშედეგოდ გააგზავნა საჩივარი უზენაეს სასამართლოში, გენერალური პროკურორის ოფისში, ხმელნიცკის რეგიონალურ პროკურატურებსა და სასჯელაღსრულების დეპარტამენტში. ისინი ასევე ასაჩივრებდნენ პატიმრობის რიგ პირობებს.

24. რაც შეეხება მეორე სასწავლო ვარჯიშს, დასაშვებობის შესახებ გამოტანილ გადაწყვეტილებაში ნახსენებია, რომ ის დაიწყო 2002 წლის 28 იანვარს, ღამის 11 საათზე, როდესაც ზამკოვას ციხის თოთხმეტ საკანს (საკანი 1-12, 19 და 29), სადაც მოთავსებული იყო დაახლოებით 100 პატიმარი, შეუტიეს “ბერკუტის” სპეციალური დანიშნულების რაზმებმა.

25. აღნიშნული სწავლების შემდეგ ზოგიერთმა განმცხადებელმა რამდენიმე უშედეგო საჩივარი გააგზავნა სხვადასხვა სახელმწიფო უწყებაში. განმცხადებლები შემდგომში სხვადასხვა უწყებაში გაგზავნილ საჩივრებში ახსენებდნენ მათთვის მიყენებულ მძიმე ფიზიკურ დაზიანებებს. ისინი ასევე ჩიოდნენ, რომ ამ დაზიანებათა გამო მათთვის - მათ შორის, არც განმცხადებლებისთვის - არ გაუწევიათ სამედიცინო დახმარება და, აღნიშნული შეტევების შედეგად, განმცხადებლებმა (ბ-ნი ლიტვინოვი, ბ-ნი მირონოვი, ბ-ნი სალოვი და ბ-ნი კუზმენკო) მიიღეს დაზიანებები. ამ შეტევებს მეთვალყურეობდნენ: ადგილობრივი პროკურორი ბ-ნი ვოლკოვი, მისი თანაშემწე ბ-ნი სტასიუკი და კიდევ ერთი პიროვნება, რომლის ვინაობაც არ არის დადგენილი. განმცხადებლებისთვის გაგზავნილ ერთ-ერთ პასუხში გენერალურმა პროკურატურამ აღნიშნა, რომ სასჯელაღსრულების დეპარტამენტმა 2002 წლის 29 იანვარს ჩაატარა სწავლება, რომელიც მიზნად ისახავდა თანამშრომელთა გადამზადებას, აკრძალული ნივთების - როგორებიცაა: იარაღი, ნარკოტიკული საშუალებანი - ძებნასა და ამოღებას, გასაქცევი გზების, წყლის, დენისა და სხვა ტექნიკური კომუნიკაციების შემონახვას. გენერალური პროკურატურა აღნიშნავდა, რომ განმცხადებელთა საჩივრები - “ბერკუტის” მხრიდან მათ მიმართ არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებით - სრულიად უსაფუძვლო იყო.

2. მთავრობის განცხადებები ფაქტების შესახებ

(ა) ზამკოვას ციხეში ჩატარებული პირველი და მეორე სწავლებები და განმცხადებელთა დაზიანებები

26. განაცხადის დასაშვებობის შესახებ გაგზავნილ 2006 წლის 28 მარტის სა-მთავრობო მიმოხილვაში - შესაბამისად, საქმის დასაშვებობაზე გადაწყვეტილე-ბის გამოტანამდე (იხ. ზემოთ §14) - მთავრობა აცხადებდა, რომ ის ეყრდნობოდა სასამართლოს სამდივნოს მიერ შეჯამებულ ფაქტებს. თუმცა, არ ეთანხმებო-და განმცხადებლების დასახელებულ რიგ ფაქტობრივ გარემოებებს. კერძოდ, მთავრობა აპროტესტებდა სწავლების ორგანიზების აღწერას და აცხადებდა, რომ პატიმრები არც ერთ სასწავლო ვარჯიშში არ იყვნენ ჩართულნი და ორივე სასწავლო სავარჯიშო ჩატარდა ზამკოვას ციხის საცხოვრებელი ზონის გარეთ.

27. მთავრობა კვლავაც აცხადებდა, რომ პატიმართა მიმართ ძალა არ გა-მოყენებულა - მათ შორის, არც განმცხადებლების მიმართ. მეტიც, მთავრობა დაჟინებით აღნიშნავდა, რომ სწავლებების დროს, ასევე, 2001 წლის 30 მაისისა და 2002 წლის 29 იანვრის ჩხრეკებისას, ზამკოვას ციხეში მყოფ პატიმრებს არ მიუღიათ დაზიანებები და არც ერთ მათგანს არ მოუთხოვია სამედიცინო დახ-მარება ან მომსახურება.

28. მთავრობის თქმით, განმცხადებლებს - ბ-ნ დავიდოვს, ბ-ნ ილჩენკოსა და ბ-ნ გომენიუკს - თავიანთი ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესაბამისი და დროული სამედიცინო მომსახურება გაეწიათ.

29. მთავრობა ასევე აცხადებდა, რომ სასწავლო ვარჯიში ორგანიზებული იყო სახელმწიფოს სამოქმედო გეგმის ფარგლებში, რომელიც მიზნად ისახავს სასჯელალსრულების სისტემის ეფექტიან ფუნქციონირებას, ციხიდან გაქცევე-ბის, ბუნტების, ციხის ადმინისტრაციისა თუ სხვა პატიმრების მიმართ დანაშაუ-ლებრივი ქმედებების თავიდან აცილებას და ა.შ. ამგვარი სასწავლო სავარჯი-შოები კანონიერია და მათი გეგმები წინასწარ იყო დამტკიცებული პროკურატუ-რის თანამდებობის პირთა მიერ, რომლებიც პასუხისმგებელნი არიან სასჯელთა აღსრულების კანონიერების მეთვალყურეობაზე. მთავრობა ასევე აცხადებდა, რომ ორივე სასწავლო ვარჯიშს ესწრებოდა პროკურორი, რათა თავიდან აე-ცილებინათ კანონის შესაძლო დარღვევები და შესაძლო საჩივრები ადგილზევე განხილულიყო. 2001 წლის 30 მაისსა და 2002 წლის 29 იანვარს ჩატარებული სასწავლო ვარჯიშებისას პროკურორს არ აღმოუჩენია კანონის დარღვევები.

(ბ) ორივე სასწავლო ვარჯიშის შესახებ ჩატარებული გამოძიება

30. მთავრობის თქმით, განმცხადებელთა საჩივრები პატიმრობის არაადამია-ნურ პირობებთან და პოლიციის სპეციალური დანიშნულების რაზმის - სავარაუ-დოდ, “ბერკუტის” - მიერ ძალის გამოყენებასთან დაკავშირებით, დეტალურად შეისწავლა სასჯელთა აღსრულების კანონიერების ზედამხედველობაზე პასუხის-მგებელმა პროკურორმა. კერძოდ, მთავრობამ განაცხადა, რომ 2001 წელს ზა-მკოვას ციხეში ჩატარდა 27 შემოწმება, რომელთა შედეგადაც 29 თანამშრომელს დაეკისრა სხვადასხვა სახდელი; 2002 წელს კი, 29 შემოწმების შედეგად, სხვა-დასხვა სახდელი 44 თანამშრომელს დაეკისრა. მაგალითად, 2001 წლის 13 მარტს შეპტივიკას პროკურორმა ზამკოვას ციხის დირექტორს უბრძანა ციხეში კვების,

ჰიგიენური და სხვა პირობების გადასინჯვა, რადგან ისინი არ აკმაყოფილებდა ეროვნული კანონმდებლობის მოთხოვნებს. ხოლო პროკურატურისთვის საჩივრით მიმართვა - მიუხედავად იმისა, რომ მან უარი თქვა სისხლის სამართლებრივი დევნის დაწყებაზე განმცხადებელთა მიმართ არასათანადო მოპყრობისათვის - სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალება იყო. ნამოყენებული პრეტენზიების შესახებ მთავრობამ განაცხადა, რომ მეორე განმცხადებელმა მხოლოდ ორჯერ - 2001 წლის 10 ივლისსა და 14 ოქტომბერს - წარუდგინა უმედეგოდ თავისი პრეტენზიები გენერალურ პროკურატურას. რაც შეეხება მესამე განმცხადებელს, მან საჩივრით მხოლოდ რეგიონულ პროკურატურას მიმართა, გენერალური პროკურატურისთვის არ მიუმართავს. მეტიც, ჩატარებული გამოძიებებისა და განმცხადებელთა საჩივრების შესწავლამ ცხადყო, რომ მათი პრეტენზიები დაუსაბუთებელი იყო. მთავრობა ასევე აცხადებდა, რომ ყველა საჩივარი ჯეროვნად შეისწავლეს შესაბამისი თანამდებობის პირებმა, რომლებმაც განმცხადებლებსა და მათ წარმომადგენელს - ბ-ნ ჟერდეეს - დაუყოვნებლივ გაუგზავნეს შესაბამისი პასუხები.

31. მთავრობა დაჟინებით აღნიშნავდა, რომ პირველი სამი განმცხადებლიდან მხოლოდ ბ-ნი დავიდოვის მიმართ იყო გამოყენებული დისციპლინური პატიმრობა. ის დისციპლინურ პატიმრობაში იმყოფებოდა 2001 წლის 14 ივლისს და დასჯის ფორმას წარმოადგენდა 15-დღიანი სამართლო პატიმრობა „სიზო“-ს სადამსჯელო საკანში. მთავრობის თქმით, დისციპლინური ღონისძიებები (სასჯელალსრულების რეჟიმის კიდევ უფრო გამკაცრება) განმცხადებელს დაეკისრა ორჯერ - 2001 წლის 29 ივლისსა და 2002 წლის 30 იანვარს, რადგან ის უარს აცხადებდა სხვა პატიმრებთან ერთად თანაცხოვრებაზე და იმუქრებოდა დანაშაულებრივ ქმედებათა ჩადენით.

G. ზეპირი ჩვენებები

1. ზეპირ მტკიცებულებათა შეჯამება

32. რადგან მხარეებს შორის არსებობდა უთანხმოება საქმის ფაქტობრივ გარემოებათა შესახებ, სასამართლომ მხარეების დახმარებით ადგილზე ჩაატარა გამოძიება. სასამართლოს სამმა დელეგატმა 2007 წლის 25-დან 27 ივნისამდე 22 მონმეს ჩამოართვა ზეპირი ჩვენებები შემდეგ საკითხებთან დაკავშირებით:

(ა) სასჯელალსრულების დეპარტამენტის სპეციალური დანიშნულების რაზმის მიერ განმცხადებელთა მიმართ განხორციელებული არასათანადო მოპყრობის გარემოებები და სპეციალური დანიშნულების რაზმის მოქმედებები; განმცხადებლები, მათ მიერ დასახელებული მონმეები (ბ-ნი დიდენკო, ბ-ნი მიხაილენკო, ბ-ნი ტიშალკოვი, ბ-ნი გეტმანსკი), მთავრობის მიერ დასახელებული მონმეები: (ბ-ნი შედკო)¹, ბ-ნი ლევენცოვი² (რეგიონული სასჯელალსრულების დეპარტამენტის დირექტორის ყოფილი პირველი მოადგილე), ბ-ნი სნეჟირო³ (ზამკოვას ციხის ყოფილი დირექტორი) და ბ-ნი ილტიაი⁴ (სასჯელალსრულების დეპარტამენტის უფროსის პირველი მოადგილე);

1. იხ. მონმეების მიერ მიცემული თითოეული ზეპირი ჩვენების შეჯამების შესახებ გადაწყვეტილების დანართის §24-49

2. იხ. დანართის §88-94

3. იხ. დანართის §95-101

4. იხ. დანართის §102-108

- (ბ) გამოძიება განმცხადებელთა ბრალდებებზე მათ მიმართ განხორციელებულ არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებით - განმცხადებლები: ბ-ნი ბუხერი¹ (რეგიონული პროკურორი), ბ-ნი ვოლკოვი² (ადგილობრივი პროკურორი) და ბ-ნი დიდენკო.³
- (გ) განმცხადებლებისთვის განეული სამედიცინო დახმარება - განმცხადებლები: ბ-ნი დიდენკო, ბ-ნი მიხაილენკო, ბ-ნი ტიშალკოვი, ბ-ნი შედკო, ბ-ნი გეტმანსკი⁴ და ბ-ნი ბონდარი⁵ (ზამკოვას ციხის სამედიცინო განყოფილების უფროსი);
- (დ) პატიმრობის პირობები ზამკოვას ციხეში - ბ-ნი კლიპატსკი, ბ-ნი შტატსკი, ბ-ნი ზლოტენკო, ბ-ნი ზარემსკი⁶ (ზამკოვას ციხის თანამშრომლები მოვლენათა განვითარებისას), განმცხადებლები: ბ-ნი დიდენკო, ბ-ნი მიხაილენკო, ბ-ნი ტიშალკოვი, ბ-ნი შედკო და ბ-ნი გეტმანსკი.⁷

33. კიდევ 6 მოწმე გამოიძახეს, მაგრამ ისინი არ გამოცხადდნენ (იხ. ქვემოთ § 34-37). აღნიშნულ მოწმეთაგან ოთხი ადრე იყო დასაქმებული სასჯელალსრულების დეპარტამენტში. მათ გამოუცხადებლობასთან დაკავშირებით, მთავრობამ ზეპირი მოსმენისას განაცხადა, რომ რაკი აღნიშნული მოწმეები უკვე პენსიაზე იყვნენ - და არა სახელმწიფოს მიერ დასაქმებულნი - მთავრობამ ვერ შეძლო მათი ადგილსამყოფელის დადგენა. დელეგატების მიერ დაკითხულმა ყველა მოწმემ, პირადად ან მათი წარმომადგენლის მეშვეობით, მისცა წინასწარი ნერილობითი ჩვენებები, რომლებიც წარმოდგენილია საქმის მასალებში. მოწმეთა ჩვენებების შეჯამება მოცემულია გადანყვეტილების დანართში.

2. მოწმეები, რომლებიც არ გამოცხადდნენ

(ა) ბ-ნი დრუზენკოს (მეთხე განმცხადებელი) გამოუცხადებლობა

34. მთავრობის თქმით, უწყებები გაგზავნილი იყო მითითებულ მისამართზე, რომელიც განმცხადებელთა წარმომადგენელს ბ-ნი ბუშჩენკოს ეკუთვნოდა. ბ-ნი ბუშჩენკოს მიერ თავდაპირველად წარმოდგენილი ინფორმაციის მიხედვით, აღნიშნული განმცხადებელი მთავრობის კონტროლის ქვეშ იმყოფებოდა, იმდენად, რამდენადაც ის ოდესის №21 “სიზო“-ში იყო მოთავსებული. ბ-ნმა ბუშჩენკომ განაცხადა, რომ მას ბოლო კონტაქტი განმცხადებელთან სწორედ ამ დაწესებულების მისამართის საშუალებით ჰქონდა. ამის მერე ურთიერთობა განმცხადებელთან არ ჰქონია. იგი წარუმატებლად ცდილობდა, დაკავშირებოდა განმცხადებელს ტელეფონისა და ელ-ფოსტის საშუალებით. მთავრობას არ წარმოუდგენია არანაირი ინფორმაცია, სად იმყოფებოდა განმცხადებელი მასთან ბ-ნი ბუშჩენკოს ბოლო კონტაქტის შემდეგ - ოდესის №21 “სიზო“-ში - ასევე არ მიუთითებია განმცხადებლის ადგილსამყოფელის დადგენის მიზნით მიღებულ ზომებზე.

1. იხ. დანართის §59-63

2. იხ. დანართის §64-70

3. იხ. დანართის §24-30

4. იხ. დანართის §24-49

5. იხ. დანართის §50-58

6. იხ. §71-87 - შეჯამებები

7. იხ. დანართის §24-49 - აღნიშნული მოწმეების მიერ მიცემულ ჩვენებათა შეჯამება

(b) ბ-ნი გაიდამაკას, ბ-ნი მაზეპას, ბ-ნი მაზურენკოს, ბ-ნი ფილიპენკოსა და ბ-ნი ზახაროვის გამოუცხადებლობა

35. ბ-ნმა კისლოვმა, სასჯელალსრულების დეპარტამენტის მაიორმა, რომელიც სახელმწიფო წარმომადგენელს მოსმენის დროს ეხმარებოდა, განაცხადა, რომ ბ-ნი გაიდამაკასა და ბ-ნი მაზურენკოს ადგილსამყოფელი დაუდგენელი იყო. ბ-ნმა კისლოვმა ასევე აღნიშნა, რომ ისინი იყვნენ სასჯელალსრულების დეპარტამენტის ყოფილი თანამშრომლები. მან განაცხადა, რომ პირადად ესაუბრა ბ-ნ გაიდამაკასა და ბ-ნ მაზურენკოს მოსმენამდე. მათ მიიღეს უწყებები და ხელიც მოაწერეს, ერთ-ერთი მათგანი იმყოფებოდა სადღაც რიმაში. ბ-ნი ფილიპენკოსა და ბ-ნი მაზეპას ადგილსამყოფელიც უცნობი იყო მთავრობისთვის, ისინი ცხოვრობდნენ კიევში, დაუდგენელ ადგილას. ბ-ნი ფილიპენკო იქ კერძო დამსაქმებელთან მუშაობდა. უწყებები მასაც გაეგზავნა, რაც შეეხება ბ-ნ ზახაროვს, ბ-ნმა კისლოვმა აღნიშნა, რომ მისი პოვნა ვერ მოხერხდა.

(g) ბ-ნი გეტმანსკის თავდაპირველი გამოუცხადებლობა

36. ბ-ნმა კისლოვმა თავიდან განაცხადა, რომ ვერ მოხერხდა ზამკოვას ციხის ერთ-ერთი ყოფილი თანამშრომლის ბ-ნი გეტმანსკის პოვნა, რადგან მისი ადგილსამყოფელი მთავრობისთვის უცნობი იყო. ბ-ნი გეტმანსკი, მას შემდეგ, რაც ბ-ნმა ბუშჩენკომ დამატებითი ინფორმაცია მიანიჭა მთავრობას, წარდგა დელეგატების წინაშე.

(d) ბ-ნი კოსტენკოს გამოუცხადებლობა

37. განმცხადებელთა წარმომადგენელმა ბ-ნმა ბუშჩენკომ აღნიშნა, რომ უწყებების ასლი გაეგზავნა მოწმეს, რომელიც ზამკოვას ციხის ყოფილი პატიმარი იყო, მაგრამ ადვოკატი მას ვერ დაუკავშირდა, მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნულმა პიროვნებამ მანამდე დაადასტურა - ის წარდგებოდა დელეგატების წინაშე.

3. მხარეთა კომენტარები ზეპირ ჩვენებებთან დაკავშირებით

(a) მთავრობა

38. მთავრობა მიიჩნევს, რომ ზამკოვას ციხის ხუთი ყოფილი პატიმრისა და სამი განმცხადებლის ჩვენებათა შორის არსებული მთელი რიგი წინააღმდეგობებისა და შეუსაბამობის გამო (როგორც ზოგადად, ისე დეტალურად), განმცხადებლებმა ვერ შეძლეს დაემტკიცებინათ, რომ ისინი 2001 წლის 30 მაისსა და 2002 წლის 29 იანვარს ციხეში სცემეს. შესაბამისად, განმცხადებლები არ არიან არასათანადო მოპყრობის მსხვერპლნი.

39. კერძოდ, 2001 წლის 30 მაისის მოვლენათა შესახებ მთავრობამ განაცხადა, რომ:

- პირველი განმცხადებლის განცხადებები შეუსაბამო და ცრუ იყო;
- პირველი და მეორე განმცხადებლის, ბ-ნი დიდენკოს, ბ-ნი მიხაილენკოს, ბ-ნი ტიშალკოვისა და ბ-ნი გეტმანსკის განცხადებები - ე.წ. სპეციალური დანიშნულების რაზმის ფორმასთან დაკავშირებით, რომელმაც ჩხრეკა ჩაატარა - ასევე ცრუ იყო და ბევრ შეუსაბამობას შეიცავდა;
- პირველი და მეორე განმცხადებლების განცხადებები - რომ ე.წ. სპეციალუ-

რი დანიშნულების რაზმები, რომლებმაც ზამკოვას ციხის საცხოვრებელ შენობებში ჩაატარეს ჩხრეკა, შეიარაღებული იყვნენ ავტომატური იარაღებით - ეწინააღმდეგებოდა ბ-ნი მიხაილენკოსა და ბ-ნი ტიშალკოვის განცხადებებს. მათ ასსოვდათ, რომ რაზმები შეუიარაღებელი იყვნენ;

- ბ-ნი გეტმანსკის განცხადებები - ცარიელი ავტომატური იარაღიდან გასროლების შესახებ - არ შეესაბამება სიმართლეს, ისევე როგორც ჩატარებულ სწავლებათა სხვა დეტალები;
- ბ-ნი გეტმანსკის განცხადებები - მესამე განმცხადებლის დაზიანებებთან დაკავშირებით - არ შეესაბამება სიმართლეს და მისსავე სხვა განცხადებებს ეწინააღმდეგება;
- ბ-ნი მიხაილენკოს განცხადებები - სწავლებისას პატიმართა მიმართ არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებით - არ შეესაბამება სიმართლეს, რადგან მას ფიზიკურად არ შეეძლო რამის დანახვა, მათ შორის, დერეფნისა ც საკნის დახურული კარიდან;
- მეორე განმცხადებლის, ბ-ნი დიდენკოს და ბ-ნი გეტმანსკის ჩვენებებსა (სადაც აღნიშნავდნენ, რომ ისინი წინასწარ ფლობდნენ ინფორმაციას სწავლების შესახებ) და პირველი განმცხადებლისა და ბ-ნი ტიშალკოვის განცხადებას შორის არსებული წინააღმდეგობანი (ისინი აღნიშნავდნენ, რომ მათ არაფერი იცოდნენ სწავლების შესახებ).

40. 2002 წლის 29 იანვარს ჩატარებული სწავლების შესახებ მოწმეთა მიერ მიცემულ ჩვენებებთან დაკავშირებით მთავრობა დაჟინებით აცხადებს, რომ:

- პირველი განმცხადებლის განცხადებები - ცარიელი ავტომატური იარაღიდან გასროლების შესახებ, სიცრუეა;
- განმცხადებელთა საჩივრებთან დაკავშირებით, გამოძიება კონვენციის მე-3 მუხლის მოთხოვნების შესაბამისად ჩატარდა;
- მცდარი აღმოჩნდა ბ-ნი დიდენკოს და ბ-ნი გეტმანსკის, პირველი და მეორე განმცხადებლების, განცხადებები იმასთან დაკავშირებით, მიიღო თუ არა რომელიმე პატიმარმა ფიზიკური დაზიანება და რამდენმა მიიღო, ასევე აღმოუჩინეს თუ არა მათ სამედიცინო დახმარება, რადგან არ არსებობდა სამედიცინო მტკიცებულებები და არც სამედიცინო ისტორიის რეესტრი. ამასვე ადასტურებდა მოწმის - ბ-ნ ბონდარის ჩვენებაც.

41. მთავრობა ასკვნის, რომ საცხოვრებელ ზონაში სპეციალური დანიშნულების რაზმების ყოფნის, მათი მხრიდან პატიმართა მიმართ არასათანადო მოპყრობის, პატიმართა ცემის, განმცხადებლებისა და სხვა პატიმართათვის სამედიცინო დახმარების გაუწევლობის შესახებ ჩვენებებს შორის შეუსაბამობა ნათლად ადასტურებდა, რომ ყველა ეს ჩვენება ცრუ იყო. მთავრობის აზრით, ერთადერთი, ვისი ჩვენებებიც სიმართლეს შეესაბამებოდა, იყო თანმიმდევრული, ლოგიკური და, შესაბამისად, სანდო, მთავრობის მიერ გამოძახებული ზამკოვას ციხის ყოფილი პატიმრის, ბ-ნი შედკოს ჩვენებები გახლდათ. მთავრობამ დასკვნის სახით განაცხადა, რომ საქმეში არ იყო წარმოდგენილი მტკიცებულება, რომელიც დაადასტურებდა კონვენციის რომელიმე მუხლის დარღვევას.

(ბ) განმცხადებლები

42. განმცხადებლები არ დაეთანხმნენ მთავრობის კომენტარებს და აღნიშნეს, რომ განმცხადებლებისა და პატიმარი მოწმეების ჩვენებებში არსებული შეუსაბამობანი, ასეთის არსებობის შემთხვევაში, შეეხებოდა მხოლოდ მოვლენათა მცირე დეტალებს,

რაც არ არღვევს განმცხადებლებისა და მათი მოწმეების მიერ 2007 წლის ივნისში, სასამართლოს ფაქტების დამდგენელი მისიის დროს მიცემულ ჩვენებათა სანდოობას.

D. ზამკოვას ციხის პატიმრობის პირობები

1. ზამკოვას №58 ციხის აღწერილობა

43. ზამკოვას ციხე, სადაც განმცხადებლები იყვნენ, მკაცრი რეჟიმის დაწესებულებაა (максимального рівня безпеки), რომელშიც ძირითადად მამაკაცი პატიმრები არიან და მისჯილი აქვთ სამუდამო პატიმრობა ან ხანგრძლივი პატიმრობა - მძიმე დანაშაულისათვის. ციხე შედგება 2 ერთმანეთისაგან განცალკევებული, დაცული ზონისგან - საცხოვრებელი ზონა და სამრეწველო ზონა.

საცხოვრებელი ზონა მოიცავს *inter alia* შემდეგ ძირითად შენობებს:

- ადმინისტრაციული ზონა, მთავარი სამმართველოების ჩათვლით, სამედიცინო, დაცვის პუნქტები და სამრეცხაო;
- განსაკუთრებულად დაცული სექტორი, რომელიც მოიცავდა ციხეს პატიმრებისთვის, სამუდამო პატიმრობა რომ აქვთ მისჯილი, და მათთვის გამოყოფილი სასეინრო ეზოები;
- ციხის მაღაზია, სასადილო, საქვებე, მინი საცხოვრებელი და გამაჯანსაღებელი კლუბი პატიმართათვის;
- ყოფილი ბერნარდინის მონასტრის ისტორიული შენობა, რომელიც აგებულია 1610 წელს (ყოფილი რომაულ-კათოლიკური ეკლესია), მას პატიმრები უწოდებდნენ მონასტერს (Монастир), რომელიც მოიცავდა განსაკუთრებულად დაცულ ფრთასა და უსაფრთხოების, რესოციალიზაციის, კარანტინის, დიაგნოსტიკისა და განაწილების საკნებს;
- დისციპლინური შენობა, რომელიც მოიცავდა სხვადასხვა რეჟიმის დაკავების იზოლირებულ განყოფილებებს (იზოლირებული საკნების განყოფილება (карцери), “დიზო” (ДИЗО) - დისციპლინურ საკნებსა და სადამსჯელო საკნებს - “შიზო” (ШІЗО), ასევე, სამართო საკნებს (ОК (одиночні камери) ან РКТ (приміщення камерного типу), ე.წ. განცალკევებულ სამართო საკნებს ან საკნის ტიპის სამყოფელებს).

სამრეწველო ზონა მოიცავდა *inter alia* შემდეგ ძირითად ადგილებს:

- საკონტროლო პუნქტი (КРР; КПП або контрольно-пропускний пункт) და ავტო-სატრანსპორტო საშუალებებისთვის განკუთვნილი შესასვლელები;
- ოთხი სამშენებლო ზონა, ნახშირორჟანგის სადგური და №1, №2 სამრეწველო საამქროები;
- ადგილობრივი საყოფაცხოვრებო სანარმო და სათბური;
- №1 საამქროში არსებული ხისა და საღურგლო სახელოსნოები.

2. მთავრობის არგუმენტები

44. მთავრობის განცხადებების მიხედვით, 2001-2002 წლებში ზამკოვას ციხეში იმყოფებოდა 600 პატიმარი, საკნებისთვის გამოყოფილი მთლიანი ფართობი შეადგენდა 1,845.7 მ²-ს (საცხოვრებელი ფართი, პატიმართა კომუნალური

ფართობის გამოკლებით). ამრიგად, თითო პატიმრისთვის ჩვეულებრივ საკანში გამოყოფილი საცხოვრებელი ფართობი წარმოადგენდა 3.07 მ²-ს, რაც არ იყო იმ დროს კანონით დადგენილ 2.5 მ²-ზე ნაკლები.

45. მკაცრი რეჟიმის დაწესებულებაში მოთავსებული იყო 230 პატიმარი. საკნების-თვის გამოყოფილი ფართობი შეადგენდა 684.5 მ²-ს, ანუ ერთ პატიმარზე - 2.97 მ²-ს.

46. დაახლოებით 130 პატიმარი მოთავსებული იყო საკნის ტიპის განყოფილებაში (რამდენიმე პატიმრისთვის განკუთვნილი განყოფილება ან საკნის ტიპის სამყოფელი), რომლის საკნების ფართობიც შეადგენდა 434.1 მ²-ს, ანუ ერთ პატიმარზე - 3.3 მ²-ს.

47. 240 პატიმარი ასევე მოთავსებული იყო საერთო საკნებში, რომლის ფართობიც 727.1 მ²-ს შეადგენდა, ანუ თითო პატიმარზე - 3.02 მ².

48. რაც შეეხება დისციპლინურ და სადამსჯელო საკნებს, ზამკოვას ციხეს ჰქონდა 12 "SHIZO", სადამსჯელო საკნები (12 პატიმრის საცხოვრებელი ფართობი 55.2 მ²-ს შეადგენდა), "OK" საკნები, განცალკევებული სამარტოო საკნები და "PKT" (58 პატიმრის საცხოვრებელი ფართობი 285.7 მ² იყო).

3. განმცხადებელთა არგუმენტები

49. განმცხადებლები აღნიშნავენ, რომ ისინი მოთავსებული იყვნენ გადატვირთულ საკნებში, სადაც თითო პატიმარზე დაახლოებით 3 მ² საცხოვრებელი ფართობი იყო გამოყოფილი. მათი თქმით, საკნები არ თბებოდა ქვანახშირის არარსებობის გამო, რომელიც, სავარაუდოდ, არ მიეწოდებოდა ზამკოვას ციხეს. საკვები, რომელსაც აძლევდნენ განმცხადებლებს და იყიდებოდა ციხის მაღაზიებში, ძალიან დაბალი ხარისხისა და მოხმარებისთვის უვარგისი იყო, რადგან აღნიშნული საკვები წარმოებული იყო 1980-1990-იან წლებში.

50. განმცხადებლები აღნიშნავენ, რომ პატიმრობისას არ ჰქონდათ უფლება ამანათების საშუალებით მიეღოთ საკვები თავიანთი ნათესავებისგან ან ესარგებლათ სამედიცინო მომსახურებით. სასჯელალსრულების დაწესებულების თანამშრომლები მსჯავრდებულთა მიმართ დისციპლინური ღონისძიებების გამოყენებისას სარგებლობდნენ ფართო დისკრეციით - კერძოდ, პატიმართა სამარტოო საკანში მოთავსებასთან დაკავშირებით.

E. მხარეთა მიერ წარმოდგენილი დოკუმენტები

51. მხარეებმა 2001 წლის 30 მაისსა და 2002 წლის 29 იანვარს ჩატარებულ სწავლებებთან დაკავშირებით სხვადასხვა დოკუმენტი წარმოადგინეს. ქვემოთ მოკლედ მოცემულია მხარეების მიერ წარმოდგენილი დოკუმენტები ზეპირ მოსმენამდე და მოსმენის შემდეგ, ასევე, დადგენილებები და შესაბამისი ამონარიდები დოკუმენტებიდან.

1. *სასჯელალსრულების რეგიონული დეპარტამენტისა და ზამკოვას ციხის დირექტორის მიერ დამტკიცებული სასწავლო გეგმები*

(ა) სასჯელალსრულების რეგიონული დეპარტამენტის მიერ 2001 წლის 25 მაისს დამტკიცებული სასწავლო გეგმა (გეგმა №1)

52. სასჯელალსრულების ადმინისტრაციების თანამშრომლობით სასჯელალსრულების დეპარტამენტისა და სასჯელალსრულების რეგიონულ დაწესებულებათა

სწრაფი რეაგირების დანაყოფებთან, უნდა განხორციელებულიყო ისეთ ქმედებათა სასწავლო გეგმა, რომლებიც აუცილებელია შემდეგი სიტუაციების განმუხტვისთვის: როდესაც დამნაშავეებს აყვანილი ჰყავთ მძევლები, ასევე, საცხოვრებელ ზონაში პატიმართა მიერ დაკავებულ შენობებში ჩხრეკის ჩატარებისთვის (შემდგომში “გეგმა №1”). აღნიშნული გეგმა ეხება ზამკოვას ციხეში 2001 წლის 30 მაისს ჩატარებულ პირველ სწავლებას. გეგმა დამტკიცებულია 2001 წლის 25 მაისს, ხმელნიცკის რეგიონული სასჯელალსრულების დეპარტამენტის უფროსისა და რეგიონული პროკურატურის სასჯელთა აღსრულებაზე ზედამხედველი პროკურორის მიერ.

53. ზოგად სწავლებაში ჩართული იყვნენ შემდეგი დანაყოფები: ზამკოვას ციხის თანამშრომლები, ჟიტომირის სპეციალური დანიშნულების რაზმი და №31, 58, 98 სასჯელალსრულების დანესებულებათა სწრაფი რეაგირების დანაყოფები. გეგმის თანახმად, სწავლების ერთ-ერთ მიზანია ზამკოვას ციხის თანამშრომელთა და სწრაფი რეაგირების დანაყოფთა განერთნა პატიმრების მიერ დაკავებულ შენობებში ჩხრეკის ჩატარებასა და პატიმრების პირად ჩხრეკაში.

54. გამოსაყენებელი სპეციალური მონყობილობა მოიცავდა: იარაღს (зброя), სპეციალურ შემაკავებელ აღჭურვილობას (спеціальні засоби), პირადი თავდაცვის აღჭურვილობას (засоби індивідуального захисту), სამსახურებრივ ძაღლებს (службові собаки), ავტოსატრანსპორტო საშუალებებს, საგანგებო სიტუაციებში მოქმედების გეგმებსა და დაგეგმარების სქემებს.

55. №1 გეგმა მოიცავდა ინფორმაციას ზოგადად უკრაინის სასჯელალსრულების სისტემასა და რეგიონულ დანესებულებებში არსებულ ოპერატიულ გარემოებათა (оперативна обстановка) შესახებ, რომელიც მიიჩნეოდა პრობლემატურად. მითითებული გახლდათ, რომ რეგიონებში სასჯელალსრულების დანესებულებები, როგორც წესი, გადატვირთული იყო, რაც ხელს უშლიდა სასჯელთა ეფექტიან აღსრულებას. დამატებით აღნიშნული იყო, რომ ამ დანესებულებებში ჩხრეკები სულ უფრო არაეფექტიანად ტარდებოდა.

სწავლება 4 ეტაპად უნდა ჩატარებულიყო:

- 05:00-08:00 საათამდე ციხის თანამშრომელთა და პატიმართათვის განკუთვნილ კლუბში უნდა შემდგარიყო სწავლებაში მონაწილეთა შეხვედრა;
- 08:00-10:00 საათამდე - გაერთიანებული დანაყოფის შესვლა ციხეში (зона охоронюваного об'єкту), ციხის იზოლირებული ადგილების დაბლოკვა და იზოლირებულ განყოფილებებში შერჩევითი, საერთო ჩხრეკის ჩატარება;
- 10:00-11:30 საათამდე - სპეციალური დანიშნულების რაზმებისა და სწრაფი რეაგირების დანაყოფების მიერ “მძევლების” გათავისუფლების ოპერაციის ჩატარება;
- 11:30-12:30 საათამდე - ყველა მონაწილის შეხვედრა ციხის თანამშრომელთა და პატიმართა კლუბში, ჩატარებული სწავლების განხილვა და ზოგადი დასკვნების გამოტანა.

(ბ) (პირველ სწავლებასთან დაკავშირებით) სასჯელალსრულების რეგიონული დეპარტამენტის უფროსის პირველი მოადგილის მიერ დამტკიცებული სასწავლო გეგმა (გეგმა №2)

56. “იზიასლავის №31 ციხეში და ზამკოვას №58 ციხეში ჩასატარებელ პრა-

ქტიკულ სწავლებასთან დაკავშირებით” არსებული გეგმის (შემდგომში გეგმა №2) მიხედვით - რომელიც 2001 წლის 30 მაისს დამტკიცდა - ჩხრეკის მთავარი მიზანი იყო სპეციალური დანიშნულების რაზმს პრაქტიკული შესაძლებლობა მისცემოდა საგანგებო სიტუაციაში სასჯელაღსრულების თანამშრომელთა და სწრაფი რეაგირების დანაყოფთა ხელმძღვანელობისა. აღნიშნულ სწავლებაში მონაწილეობდნენ დაბლოკვაზე, დოკუმენტირებაზე, სამედიცინო მომსახურებაზე, ბადრაგირებასა და ჩხრეკაზე პასუხისმგებელი ჯგუფები, ასევე, სპეციალური და სარეზერვო ჯგუფები. სწავლებაში მონაწილეობდა 231 თანამშრომელი, მათ შორის, სპეციალური დანიშნულების რაზმის 18 წევრი. ასევე, ზამკოვას, იზიასლავის №31 და შეპეტიკვას №98 ციხეების სწრაფი რეაგირების დანაყოფთა წევრები. სპეციალური დანიშნულების რაზმი იყენებდა 4 ავტომატურ იარაღს, 4 პატარა იარაღს და ერთ-გვარ ფოიერვერკებს. მათი აღჭურვილობა მოიცავდა ჩაფხუტებს, ტყვიავაჟიმტარ ჟილეტებს, რეზინის ხელკეტებს, ცრემლსადენ გაზსა (Черемуха) და ხელბორკილებს. სხვა დანაყოფთა წევრებს ეხურათ ჩაფხუტები (каска з забралом), მოტოჩაფხუტები, ტყვიავაჟიმტარი ჟილეტები. თან ჰქონდათ ფარები, რეზინის ხელკეტები, ცრემლსადენი გაზი და ხელბორკილები. დანაყოფებს ასევე ჰყავდათ 3 სპეციალური სატრანსპორტო საშუალება, 10 მცველი ძაღლი და 2 ვიდეოკამერა. მძევალთა გათავისუფლების შესახებ სწავლების დასრულების შემდეგ სპეციალური დანიშნულების რაზმი უნდა დაბრუნებულიყო თავის ბაზაზე.

(g) (პირველ სწავლებასთან დაკავშირებით) ზამკოვას ციხის დირექტორის მიერ დამტკიცებული სწავლების გეგმა (გეგმა №3)

57. ზამკოვას ციხეში საერთო ჩხრეკის შესახებ გეგმის (გეგმა №3) მიხედვით - რომელიც უნდა ჩატარებულიყო 2001 წლის 30 მაისს - ჩხრეკა უნდა დაწყებულიყო 08:00 საათზე და დამთავრებულიყო 12:00 საათზე. აღნიშნულ ჩხრეკაში ზამკოვას ციხის 76 თანამშრომელს უნდა მიეღო მონაწილეობა. ჩხრეკაში მონაწილე თანამშრომლები დაყოფილი იყვნენ 9 შერეულ ჯგუფად, რომელთაც სხვადასხვა ხელმძღვანელი ჰყავდათ. მათ საერთო ჩხრეკა უნდა ჩატარებინათ ზამკოვას ციხის როგორც საცხოვრებელ, ასევე სამრეწველო ზონაში. აღნიშნულ ჯგუფებში შემავალ თანამშრომელთა უმრავლესობა მონაწილეობდა როგორც საცხოვრებელი, ისე სამრეწველო ზონის ჩხრეკაში.

58. შენობები, სადაც ჩხრეკა უნდა ჩატარებულიყო: №1 საამქრო (ჯგუფი №1); №1, №2 განყოფილებები (ჯგუფი №1 და №2); №1, №4, №7 განყოფილებები, მონასტრის №1, 2, 3, 4 საკნები (ჯგუფი №4); სასადილო, სამედიცინო ნაწილი; საქვაბე; სანიტარული ნაწილი, სამშენებლო ზონა (ჯგუფი №5); მკაცრი რეჟიმის საკნები “SHIZO” (სადამსჯელო საკნები), “OK” (განცალკევებული სამარტოო საკნები), “TU” (მკაცრი რეჟიმის დაწესებულება), საერთო დაკავების რეჟიმის ნაწილი (ჯგუფი №7); №2 და №3 განყოფილებები (ჯგუფი №8) და №5, 6, 8 განყოფილებები (ჯგუფი №9). №3 გეგმაში მოცემული აღჭურვილობა მოიცავდა 30 დასაბმელ წნელს, 10 ხის ჩაქუჩსა და 2 ლითონის აღმომჩენს (“Gamma”).

(d) სასჯელაღსრულების რეგიონული დეპარტამენტის მიერ, მეორე სწავლებასთან დაკავშირებით 2002 წლის 26 იანვარს დამტკიცებული სასწავლო გეგმა (გეგმა №4)

59. მეორე სწავლებასთან დაკავშირებით მიღებული გეგმა ეხებოდა “სასჯე-

ლალსრულების №31 და №58 და რეგიონულ დანესებულებათა სწრაფი რეაგირების ჯგუფების ტაქტიკური და სპეციალიზებული სწავლების ჩატარებას, რომელიც გულისხმობდა ჯგუფური დაუმორჩილებლობისა და მასობრივი არეულობის ჩახშობის სიმულირებას” (შემდგომში - გეგმა №4). აღნიშნული გეგმა 2002 წლის 26 იანვარს დაამტკიცეს ხმელნიცკის რეგიონული სასჯელალსრულების დეპარტამენტის უფროსმა და ხმელნიცკის რეგიონული პროკურატურის სასჯელთა აღსრულებაზე ზედამხედველმა პროკურორმა.

60. სწავლებაში, რომელიც გულისხმობდა მასობრივი არეულობის სიმულირებას, მონაწილეობდნენ შემდეგი დანაყოფები: №31 და №58 დანესებულებათა თანამშრომლები, №31, 58, 78, 98 და “SIZO” -29 (ხმელნიცკის რეგიონი). სწავლების ერთ-ერთ მიზანი იყო ზამკოვას ციხის თანამშრომლებისა და სწრაფი რეაგირების დანაყოფების გადამზადება პატიმართა მიერ დაკავებული შენობების ჩხრეკასა და პატიმრების პირად ჩხრეკაში. პატიმართა და საცხოვრებელი ზონის ჩხრეკა სწავლების ერთ-ერთ მთავარ მიზნად იყო დასახელებული.

61. სწავლებისას გამოსაყენებელი აღჭურვილობა მოიცავდა: იარაღებს, სპეციალურ შემაკავებელ აღჭურვილობას, პირადი თავდაცვისა და აქტიური დაცვის აღჭურვილობას (засоби активної оборони), დამცავ ძალებს, სატრანსპორტო საშუალებებს, საგანგებო სიტუაციებში მოქმედების გეგმებსა და დაგეგმარების სქემებს. სასწავლო გეგმები შეიცავდა ინფორმაციას ზამკოვას ციხეში არსებულ ოპერატიულ გარემოებათა შესახებ. აღნიშნული ინფორმაცია მიუთითებდა ზამკოვას ციხეში კრიმინოგენული მდგომარეობის გართულებასა და პატიმართა სოციალურ-დემოგრაფიული შემადგენლობის მნიშვნელოვან გაუარესებაზე, რაც ადეკვატური ზომების მიღებას საჭიროებდა. კერძოდ, სწავლების მონაწილეებს პატიმართა შესახებ შემდეგი ინფორმაცია მიანდეს: ბევრი პატიმარი სასჯელს იხდის მძიმე დანაშაულებისთვის. მათ შორის, 65-მა პატიმარმა დანაშაულები სასჯელის მოხდის პერიოდში ჩაიდინა, 15 პატიმარი სასჯელს ბანდიტიზმისთვის იხდის, 4 - წინასწარ განზრახვით ჩადენილი მკვლელობისთვის, 2 პატიმარი მიდრეკილია ციხის თანამშრომლებზე თავდასხმებისადმი, 18 - გაქცევის მცდელობისადმი; 12 პატიმარი სასჯელს იხდის ნარკოტიკულ საშუალებათა მოხმარებისთვის, 60 პატიმარი მიდრეკილია ერთსქესიანი კავშირისა და სხვა მსგავსი ქმედებებისადმი, 22 პატიმარს კი ფსიქოლოგიური აშლილობა ახასიათებს.

სწავლება 4 ეტაპად უნდა ჩატარებულიყო:

- 06:00-08:30 საათამდე ციხის კლუბში უნდა შემდგარიყო სწავლებაში მონაწილეთა შეხვედრა;
- 09:00-11:00 საათამდე - ციხის ტერიტორიაზე გაერთიანებული დანაყოფის ერთობლივი სწავლება ჯგუფური დაუმორჩილებლობისა და მასობრივი ბუნტის ჩასახშობად;
- 11:00-15:00 საათამდე - გაერთიანებული დანაყოფის შესვლა ციხეში, ციხის იზოლირებული ადგილების დაბლოკვა და ციხის იზოლირებულ განყოფილებებსა და საკნებში შერჩევითი, საერთო ჩხრეკის ჩატარება;
- 15:00-16:00 საათამდე - ყველა მონაწილის შეხვედრა ციხის თანამშრომელთა და პატიმართა კლუბში, ჩატარებული სწავლების განხილვა და ზოგადი დასკვნების გამოტანა, სწრაფი რეაგირების ჯგუფებისთვის ინსტრუქციების მიცემა შემდგომი მოქმედების შესახებ.

(ე) (მეორე სწავლებასთან დაკავშირებით) სასჯელალსრულების რეგიონული დეპარტამენტის უფროსის მიერ დამტკიცებული სასწავლო გეგმა (გეგმა №5)

62. აღნიშნული გეგმის მიხედვით (შემდგომში გეგმა №5), 2002 წლის 29 იანვარს დაგეგმილი სწავლების ძირითად მიზანს წარმოადგენდა საცხოვრებელი და საწარმოო ზონებისა და პატიმრების პირადი ჩხრეკა, ციხეებში მართლწესრიგის დაცვის გაძლიერებისთვის აუცილებელი ზომების მიღება. ამ სწავლებაში მონაწილეობდნენ: დაბლოკვაზე, დოკუმენტირებაზე, სამედიცინო მომსახურებაზე, ბადრაგირებაზე, ჩხრეკაზე პასუხისმგებელი ჯგუფები, ასევე, სპეციალური და სარეზერვო ჯგუფები. სწავლებაში მონაწილეობდა 151 თანამშრომელი, ასევე, ზამკოვას, იზიასლავის №31, შეპეტოვიკას №98 და №78 ციხეებისა და ხმელნიცკის რეგიონის №29 “SIZO”-ს (წინასწარი დაკავების ცენტრი) სწრაფი რეაგირების დანაყოფთა წევრები. სპეციალური დანიშნულების რაზმს უნდა გამოეყენებინა 3 ავტომატური იარაღი (AK-74), ერთგვარი ფოიერვერკები, სასიგნალო რაკეტები. მათი აღჭურვილობა მოიცავდა ჩაფხუტებს, მოტოციკლის ჩაფხუტებს, ფარებს, ტყვიაგაუმტარ ჟილეტებს, ცრემლსადენ გაზს (тепех-4), რეზინის ხელკეტებს, ხელბორკილებს და ა.შ.

რაზმის დაქვემდებარებაში იყო ასევე ერთი სატრანსპორტო საშუალება, 6 მცველი ძაღლი და 2 ფოტოკამერა. ბლოკირებაზე პასუხისმგებელი ჯგუფი აღჭურვილი იყო ფოლადის ჩაფხუტებით და ცარიელი საბრძოლო მასალებით. გამრღვევი ჯგუფი აღჭურვილი იყო ფარებით, “სფერო” ჩაფხუტებით, რეზინის ხელკეტებითა და ტყვიაგაუმტარი ჟილეტებით; თავდაცვის ჯგუფს ჰქონდა “სფერო” ჩაფხუტები, ფარები და რეზინის ხელკეტები; პატრულირებაზე პასუხისმგებელ ჯგუფებს ჰქონდათ იარაღები (საბრძოლო მასალის გარეშე); სპეციალური ჯგუფი აღჭურვილი იყო რეზინის ხელკეტებით, გაზისგან დამცავი ნიღბებითა და ცრემლსადენი გაზით; ამოღებაზე პასუხისმგებელ ჯგუფს ჰქონდა რეზინის ხელკეტები, ტყვიაგაუმტარი ჟილეტები და ჩაფხუტები; გამცილებელ ჯგუფს ჰქონდა ტყვიაგაუმტარი ჟილეტები, “სფერო” ჩაფხუტები და რეზინის ხელკეტები; დოკუმენტირებაზე პასუხისმგებელი ჯგუფი აღჭურვილი იყო ფოტო და ვიდეოაპარატურით; სარეზერვო ჯგუფი კი - იარაღებით, გაზისგან დამცავი ნიღბებითა და ფოლადის ჩაფხუტებით. თითოეულ ჯგუფს თავისი კონკრეტული დავალება ჰქონდა. ყველა ჯგუფს მონაწილეობა უნდა მიეღო ციხის საერთო ჩხრეკაში, რომლის დაწყებამდეც ბლოკირებაზე პასუხისმგებელ ჯგუფს უნდა დაებლოკა ციხის იზოლირებული ადგილები.

(ვ) (მეორე სწავლებასთან დაკავშირებით) ზამკოვას ციხის დირექტორის მიერ დამტკიცებული სასწავლო გეგმა (გეგმა №6)

63. ზამკოვას ციხის საერთო ჩხრეკის შესახებ გეგმის (შემდგომში გეგმა №6) მიხედვით, რომელიც უნდა ჩატარებულიყო 2002 წლის 29 იანვარს, ჩხრეკა უნდა დაწყებულიყო დილის 09:00 და დამთავრებულიყო შუადღის 12:00. ზოგად ჩხრეკაში მონაწილეობა უნდა მიეღო ზამკოვას ციხის 29 თანამშრომელს. აღნიშნული ჩხრეკის მიზანი იყო აკრძალული ნივთების პოვნა, გაქცევის ან დანაშაულებრივ ქმედებათა მომზადების გამოვლენა და ა.შ. თანამშრომლები, რომელთაც ზამკოვას ციხის საცხოვრებელ ზონაში უნდა ჩატარებინათ ჩხეკა, 3 შერეულ ჯგუფად იყვნენ დაყოფილნი და სხვადასხვა ხელმძღვანელი ჰყავდათ.

64. ჩხრეკა უნდა ჩატარებულიყო: მკაცრი რეჟიმის ზონაში - “SHIZO”, “PKT”, “OK”, “TU” (ჯგუფი №1); №5 და №8 განყოფილებების №9 და №10 საკნებში; დაკა-

ვების ზოგადი რეჟიმის ზონის №9 და №10 განყოფილებებში. გეგმა №6-ში ნახსენები ალჭურვილობა შეიცავდა 10 ხის ჩაქუჩსა და 2 “გამა” ლითონის აღმომჩენს.

2. სასამართლოს მიერ მოთხოვნილი დამატებითი დოკუმენტური მტკიცებულებები

65. 2007 წლის 14 აგვისტოს სასამართლომ მთავრობას სთხოვა შემდეგი დამატებითი დოკუმენტური მტკიცებულებების წარდგენა:

- “... - ციხეში ჩხრეკის ჩატარების მარეგულირებელი შესაბამისი დადგენილებები (გამომცემი ორგანოს მიუხედავად); მათ შორის, ციხის თანამშრომელთა ქცევის კოდექსის, ასევე, ჩხრეკისას პატიმართა უფლებებისა და ვალდებულებების განმსაზღვრელი დოკუმენტების ასლები;
- 2007 წლის 26 და 27 ივნისს ბ-ნი ვ.ს. ლევენცოვისა და ბ-ნი მ.გვ. ილტიას მიერ ნახსენები (2000 წლის 21 აპრილის დადგენილება), სასჯელალსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტის განსაკუთრებული დანიშნულების რაზმებისა და ე.წ. “სწრაფი რეაგირების დანაყოფების” შექმნის, სწავლებისა და მოქმედების მარეგულირებელი ნორმები;
  - პატიმართა მიმონერის შემონმების შესახებ სასჯელალსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტის 2002 წლის 30 აგვისტოს №193ДСК დადგენილების (დარეგისტრირებულია იუსტიციის სამინისტროში 2002 წლის 20 სექტემბერს №771/7059) ასლი;
  - სამედიცინო ისტორიების ჟურნალის შენახვის, არქივების შექმნისა და განადგურების მარეგულირებელი აქტები; პატიმართა საჩივრებისა და მიმონერის აღმრიცხველი ჟურნალები;
  - ბ-ნი მ.პ ილტიას მიერ 2007 წლის 27 ივნისს მოხსენიებული, სასჯელალსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტის მიერ ჩატარებული შიდა გამოძიების შესახებ ბ-ნი ვ.ს. ლევენცოვისა და ბ-ნი მ.პ ილტიას მიერ მომზადებული ანგარიშის - რომელიც განხილვისთვის უნდა წარედგინათ სასჯელალსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტის უფროსის პირველი მოადგილის ბ-ნი ო.ბ. პტაშინსკისთვის - ასლი.
  - 2001 წლის იანვრიდან 2002 წლის დეკემბრამდე იზიასლავის ზამკოვას ციხეში არსებული “ოპერატიული სიტუაციის” შესახებ მომზადებული (ბ-ნი ვ.ს. ლევენცოვისა და სნეჟირის მიერ 2007 წლის 26 და 27 ივნისს ნახსენები) ანგარიშის ასლი, ისევე როგორც 2001 წლის 30 მაისისა და 2002 წლის 29 იანვრის სწავლებებამდე სახელმწიფო დეპარტამენტის თანამშრომლებისთვის მიწოდებული ანგარიშების ასლები;
  - 2001 წლის 30 მაისისა და 2002 წლის 29 იანვრის სწავლებათა დროს სასჯელალსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტის თანამშრომლების მიერ გამოსაყენებელი ალჭურვილობისა და შეიარაღების სია, ასევე, აღნიშნულთან დაკავშირებით მიღებულ შიდა გადაწყვეტილებათა ასლები;
  - უკრაინის პარლამენტის ადამიანის უფლებათა ომბუდსმენის 2003 წლის ანგარიშის ის ნაწილი, რომელიც ციხეებში სპეციალური დანაყოფების სწავლებას შეეხება;
  - 2001 წლის 30 მაისსა და 2002 წლის 29 იანვარს ჩატარებულ სწავლებათა ვიდეოჩანაწერი, რომელიც ასხენეს მოწმეებმა (ბ-ნი ო. ტიშალკოვი, ბ-ნი ვ.ს. ლევენცოვი და ბ-ნი მ.პ ილტიაი), შესაბამისად, 2007 წლის 25, 26 და 27 ივნისს;
  - ბ-ნი ვოლკოვის სამსახურებრივი ჩანაწერები - 2001 დეკემბრიდან 2002 წლის იანვრამდე - სადაც მითითებული იყო გამოუცხადებლობის თარიღები და მიზეზები.

ციხის ადგილზე დათვალიერების უზრუნველყოფის გარდა, სასამართლო მთავრობას მოუწოდებს, წარმოადგინოს წერილობითი ინფორმაცია დელეგაციის მიერ დათვალიერებული საკნების ზომების შესახებ (გეგმის ჩათვლით), ისევე როგორც იმ ჟურნალების 2001 წლის 30 მაისის, 2002 წლის 29 იანვარისა და 2007 წლის 27 ივნისის ... ჩანაწერების ასლები, სადაც მოცემულია აღნიშნულ საკნებში მოთავსებულ პატიმართა სია.

4. მთავრობის მიერ წარმოდგენილი მტკიცებულებები

66. 2007 წლის 28 სექტემბერს მთავრობამ სასამართლოს უპასუხა, რომ მას შეეძლო მხოლოდ (ქვემოთ მოკლედ მოცემული) შემდეგი დოკუმენტებისა და სხვა მტკიცებულებების წარდგენა:

- (a) **სასჯელალსრულების დეპარტამენტის 2000 წლის 27 აპრილის №70 ბრძანებით დამტკიცებული ინსტრუქცია “იმ პატიმართა ზედამხედველობის შესახებ, რომლებიც სასჯელს შრომა-გასწორების კოლონიაში იხდიან” (წარმოდგენილი მთავრობის მიერ)**

67. აღნიშნული ინსტრუქცია *inter alia* ადგენს გამასწორებელი სამუშაოების კოლონიების (შემდგომში “გსკ”) საცხოვრებელი და სამრეწველო ზონებისა და იქ მოთავსებული პატიმრების პირადი ჩხრეკის ჩატარების პროცედურებს.

68. ინსტრუქციის 74-ე პუნქტის მიხედვით, შენობების, ასევე, პატიმართა პირადი ჩხრეკა უნდა ჩატარდეს ციხის დირექტორის მიერ დადგენილი განრიგით, “გსკ.”-ს თანამშრომელთა მონაწილეობით, ხოლო საჭიროებისას - საგანგებო სიტუაციებში მოქმედებისთვის - სპეციალური დანიშნულების რაზმების, სასჯელალსრულების სხვა დანესებულებებისა და ამ სისტემის სხვა ორგანოების დამატებითი რაზმების მონაწილეობით. ჩხრეკისა და შემოწმებისას უნდა გამოიყენონ ტექნიკური აღჭურვილობა და, საჭიროების შემთხვევაში, სპეციალურად განვრთნილი ძალები. ჩხრეკისა და შემოწმების პროცესში დაუშვებელია ტანსაცმლის, საკუთრების, ციხის აღჭურვილობისა და სხვა საგნების დაზიანება. (§75).

69. პატიმართა პირადი ჩხრეკა შეიძლება იყოს “სრული” (ტანსაცმლის მთლიანად გახდით) ან “ნაწილობრივი” (ტანსაცმლის გახდის გარეშე). პატიმრის პირადი ჩხრეკა უნდა ჩატარდეს იმავე სქესის ადამიანის მიერ. თანამშრომლები, რომლებიც ჩხრეკას ატარებენ, კეთილსინდისიერად და გონივრულად უნდა მოქმედებდნენ, უნდა იცავდნენ უსაფრთხოების ზომებს და არ უნდა ახორციელებდნენ პატიმრის მიმართ რაიმე სახის არაადამიანური მოპყრობას (ინსტრუქციის §76).

70. ინსტრუქციის 77-ე პუნქტის მიხედვით, პატიმრის სრული პირადი ჩხრეკა უნდა ჩატარდეს, მისი “გსკ”-ში შემოსვლისა და “გსკ”-ს დატოვების დროს; “SHIZO”-ში, “DIZO”-სა ან “PKT/OK”-ში მოთავსებისა და გამოსვლისას, ასევე გაქცევის მცდელობის შემდეგ პატიმრის დაკავებისას, სხვა დანაშაულების ჩადენისას, მესამე პირებთან ხანგრძლივ პაემნამდე ან, საჭიროების შემთხვევაში, პაემნის დასრულების შემდეგ. პატიმრებს, რომლებსაც უნდა ჩაუტარდეთ სრული ჩხრეკა, მიმართავენ აკრძალული საგანის ჩაბარების თხოვნით და შემდეგ თანმიმდევრობით სთხოვენ: მოიხადონ ქუდი, გაიხადონ ტანსაცმელი, ფეხსაცმელი და საცვლები. აღნიშნული მოთხოვნების შესრულების შემდეგ მონმდება პატიმრის სხეულის სხვადასხვა ნაწილი, ტანსაცმელი და ფეხსაცმელი - სტან-

დარტული პროცედურის მიხედვით. სრული ჩხრეკა უნდა ჩატარდეს სპეციალურ განყოფილებებში ან ციხის საკონტროლო პუნქტის (KPP) მახლობლად მდებარე ოთახებში, ასევე “SHIZO”-სა და “PKT/OK”-ის განცალკევებულ საკნებში.

71. 78-ე პუნქტის მიხედვით, ნაწილობრივი ჩხრეკა უნდა ჩატარდეს პატიმართა სამუშაოდ წასვლისა და სამუშაოდან დაბრუნების შემდეგ, ასევე, სხვა სპეციალური დანიშნულების ადგილზე წასვლისა და დაბრუნების მერე.

72. 79-ე პუნქტის მიხედვით, პატიმარი, რომელიც არღვევს ციხის რეჟიმს ან ჩაიდენს დანაშაულს, ხელები უნდა ასწიოს თავს ზემოთ და განზე გადგას ფეხები. ადამიანი, რომელიც ჩხრეკას აწარმოებს, უნდა იდგეს პატიმრის უკან. ზოგიერთ შემთხვევაში, როდესაც საეჭვოა, რომ პატიმარს აქვს იარაღი, პატიმარი სახით უნდა მიეყრდნოს კედელს და განზე გადგას ფეხები. უსაფრთხოების მიზნებიდან გამომდინარე, ჩხრეკა, სულ მცირე, ორი თანამშრომლის მიერ უნდა ჩატარდეს.

73. ინსტრუქციის მე-80 პუნქტის მიხედვით, შენობების ჩხრეკა, ისევე როგორც საცხოვრებელი და სამრეწველო ზონების შემოწმება, უნდა ჩატარდეს იზოლირებულ სექტორებსა და საამქროებში, ჩხრეკის განრიგის დაცვით. ყველა სექციის ჩხრეკა უნდა ჩატარდეს დადგენილი მოთხოვნების მიხედვით, მაგრამ არანაკლებ თვეში ერთხელ. ჩხრეკა უნდა ტარდებოდეს “გსკ”-ს უფროსის პირველი მოადგილის მეთვალყურეობით ან მისი დავალებით - ზედამხედველობისა და უსაფრთხოების განყოფილების კონტროლქვეშ.

74. ინსტრუქციის 81-ე პუნქტის მიხედვით, ზოგადი ჩხრეკა უნდა ჩატარდეს ციხის დირექტორის გადაწყვეტილების საფუძველზე და მისი ზედამხედველობით, თვეში ერთხელ მაინც და “გსკ”-ში “ოპერატიული მდგომარეობის” გართულების შემთხვევაში. ზოგადი ჩხრეკისას უნდა შემოწმდეს ყველა პატიმარი, საცხოვრებელი და სამრეწველო ზონის ტერიტორია და ამ ტერიტორიაზე არსებული ყველა შენობა-ნაგებობა. ჩხრეკა ტარდება გეგმის საფუძველზე, რომელსაც ერთობლივად ამზადებენ ციხის დირექტორის მოადგილე ზედამხედველობისა და უსაფრთხოების დარგში და ზედამხედველობისა და უსაფრთხოების განყოფილების უფროსი.

75. ზოგადი ჩხრეკის პროცესში პატიმრებს თავი უნდა მოუყარონ სპეციალურ განცალკევებულ შენობაში და უნდა ჩატარდეს მათი პირადი ჩხრეკა. სოციალური და ფსიქოლოგიური დეპარტამენტის უფროსის მონაწილეობით, ჩვეულებრივი პროცედურის მიხედვით, უნდა ჩატარდეს, ასევე, საცხოვრებელი შენობების ჩხრეკა. აგრეთვე, უნდა შემოწმდეს არსებული ავეჯი და სხვა საგნები, საწოლები, თეთრეულის, ბალიშების, ლეიბებისა და სხვადასხვა პირადი ნივთის ჩათვლით. კედლები, იატაკი, ფანჯრები და ჭერი უნდა შემოწმდეს საიდუმლო საცავეებისა და გასაძრომების აღმოჩენის მიზნით. საცხოვრებელი და ადმინისტრაციული შენობები, მათი შიდა და გარე პერიმეტრი, სარდაფები და სხევნები, კომუნიკაციის სხვადასხვა არხი, ბარიერები, ტუალეტები, სპორტის მოედნები, მიწისქვეშა გვირაბები, სადაც შესაძლოა საიდუმლო საცავეები იყოს, ასევე უნდა შემოწმდეს. შენობები, სადაც “SHIZO” და საკნის ტიპის განყოფილებებია (“PKT”, “OK”), დეტალურად უნდა შემოწმდეს. საიდუმლო საცავეებისა და გასასვლელების აღმოჩენის მიზნით, დაკაკუნებით უნდა შემოწმდეს ყველა კედელი, ჭერი და იატაკი. ასევე უნდა შემოწმდეს გისოსები, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს გისოსების ნებისმიერი სახის დაზიანებას. უნდა შემოწმდეს, როგორ მუშაობს ყველა კარი, ურდული, კლიტე, კარგად არის თუ არა მიმაგრებული საწოლები, მაგიდები და სხვა ავეჯი. უნდა განხორციელდეს აღნიშნულ საკნებში მოთავსებული პატიმრების სრული ჩხრეკა, ასევე, უნდა შემოწმდეს მათი ტანსაცმელი.

ჩხრეკის ჯგუფების უფროსებმა ჩხრეკის ზედამხედველ თანამშრომელს უნდა აცნობონ ჩხრეკის შედეგების შესახებ. ჩხრეკის შედეგების საფუძველზე, უნდა შედგეს ზოგადი ანგარიში, ხელმოწერილი ზედამხედველი თანამშრომლისა და ჩხრეკის ჯგუფთა უფროსების მიერ. აღნიშნული ანგარიში უნდა გადაეგზავნოს ზედამხედველობისა და უსაფრთხოების დეპარტამენტს.

76. ინსტრუქციის №9 დანართით დადგენილია საგანგებო სიტუაციებში სასაფლავო-საპატივცემულოების დაწესებულების თანამშრომელთა სამოქმედო გეგმა. კერძოდ, აღწერილია სპეციალური დანიშნულების რაზმების მიერ განსახორციელებელი ქმედებები ისეთ საგანგებო სიტუაციაში, როგორცაა მძევლების აყვანა ან მასობრივი დაუმორჩილებლობა. აღნიშნული დანართი ასევე ადგენს საგანგებო სიტუაციებში მოქმედების პროცედურას და ითვალისწინებს სპეციალური დანიშნულების რაზმების დაყოფას შემდეგ ჯგუფებად: ზედამხედველობისა და უსაფრთხოების გაძლიერების ჯგუფი, დაბლოკვაზე პასუხისმგებელი ჯგუფი, ამოღებაზე პასუხისმგებელი ჯგუფი, დოკუმენტირებაზე პასუხისმგებელი ჯგუფი, სპეციალური შემთხვევითი აღჭურვილობის გამოყენებაზე პასუხისმგებელი ჯგუფი და სარეზერვო ჯგუფი (მასობრივი არეულობის შემთხვევაში, ასევე მონაწილეობენ სამედიცინო დახმარებასა და პატრულირებაზე პასუხისმგებელი ჯგუფები). დანართი ასევე ითვალისწინებს სპეციალური შემთხვევითი აღჭურვილობის გამოყენებისა (მაგალითად, ხელკეტის სახეში ან თავში ჩარტყმა რომ აკრძალულია) და იარაღის მოხმარების (მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ დავალების შესრულება სხვა გზით შეუძლებელია) პროცედურებს.

**(ბ) სასაფლავო-საპატივცემულოების დეპარტამენტის 2000 წლის 27 აპრილის №75 ბრძანება
“სასაფლავო-საპატივცემულოების სისტემაში სპეციალური დანიშნულების რაზმების
შექმნის, საგანგებო სიტუაციაში მოქმედების, რაზმების შემადგენლობის
დამტკიცებისა და რეგულირების” შესახებ**

77. ბრძანების საფუძველზე, სასაფლავო-საპატივცემულოების დეპარტამენტში შეიქმნა ახალი დანაყოფები. აღნიშნული ბრძანება ძალაში იყო 2003 წლის 8 სექტემბრამდე, როდესაც მიიღეს სასაფლავო-საპატივცემულოების დეპარტამენტის ახალი, №163 ბრძანება “სისხლის სამართლის დანაშაულებისთვის დანიშნულ სასაფლავო-საპატივცემულოების სისტემაში სპეციალური დანიშნულების რაზმების შექმნის, მათი შემადგენლობის დამტკიცებისა და რეგულირების” შესახებ (აღნიშნული ბრძანება, თავის მხრივ, გაუქმდა 2005 წლის 10 ოქტომბერს, №167 ბრძანებით). ბრძანება ითვალისწინებდა ყიტომირის სასაფლავო-საპატივცემულოების რეგიონულ დეპარტამენტში საგანგებო სიტუაციებისას მოქმედი რეგიონთაშორისი სპეციალური დანიშნულების რაზმების შექმნას. აღნიშნული რაზმის ტერიტორიული იურისდიქცია ვრცელდებოდა ხმელნიცკის რეგიონსა და ამ რეგიონში მდებარე სასაფლავო-საპატივცემულოების დაწესებულებებზე (ბრძანების §6). ბრძანება ასევე ითვალისწინებდა სასაფლავო-საპატივცემულოების დაწესებულებათა 10-15 ყველაზე კვალიფიციური თანამშრომლისგან შემდგარი სწრაფი რეაგირების რაზმის შექმნას (ბრძანების §9). სპეციალური დანიშნულების რაზმები ვალდებული იყვნენ ეთანამშრომლათ თავიანთ იურისდიქციაში შემავალ სასაფლავო-საპატივცემულოების დაწესებულებათა სწრაფი რეაგირების დანაყოფებთან.

78. სასაფლავო-საპატივცემულოების დადგენილების (დანართი №1) მიხედვით - “სახელმწიფო დეპარტამენტის რეგიონული დეპარტამენტების საგანგებო სიტუაციებისას მოქმედი სპეციალური დანიშნულების რაზმების” შესახებ - აღნიშნული რაზმების და-

ნიშნულება იყო რეაგირება სასჯელალსრულების დანესებულებებში საგანგებო მდგომარეობაზე, როგორცაა ბუნტი, მასობრივი დაუმორჩილებლობა, ასევე, თავიანთ სამოქმედო ტერიტორიაზე არსებული ოპერატიული ვითარების ცვლილებებზე (§ 1.1). აღნიშნული რაზმების შემადგენლობა უნდა შერჩეულიყო სათანადო ფიზიკური და ფსიქოლოგიური მახასიათებლების მქონე ადამიანებს შორის, რომელთაც შეეძლოთ ექსტრემალურ პირობებში მოქმედება (§ 1.9). სპეციალური დანიშნულების რაზმს თავისი დავალებებისა და ფუნქციების შესასრულებლად ჰქონდა სპეციალური ფორმა და ფეხსაცმელი, სპეციალური შემაკავებელი და სხვა აღჭურვილობა (§ 1.14). ჯფუფის ერთ-ერთი მიზანი იყო პრევენციული ღონისძიებების გატარება მასობრივი დაუმორჩილებლობისა და ციხეში დანაშაულების აღსაკვეთად. (§2.5).

79. დადგენილების §3.1-3.5-ის მიხედვით, ციხის რეგიონული დეპარტამენტების უფროსებს ჰქონდათ წინადადებების წამოყენების უფლება - აღნიშნული რაზმების სასჯელალსრულების დანესებულებებში გამოყენებასთან დაკავშირებით (планове відпрацювання установ). კერძოდ, რაზმზე პასუხისმგებელი დეპარტამენტის უფროსი რაზმის საქმიანობის 6-თვიან კალენდარს ადგენდა. რაზმი მოქმედებდა რეგიონული დეპარტამენტის უფროსისა და შესაბამისი პროკურორის მიერ დამტკიცებული სპეციალური გეგმის მიხედვით. დადგენილების მიხედვით, რაზმების წევრების მოქმედება კანონს უნდა შეესაბამებოდეს და ხასიათდებოდეს პატიმართა მიმართ ადამიანური მოპყრობით.

80. ბრძანების №2 დანართის მიხედვით, ჟიტომირის სპეციალური რაზმი შედგებოდა: რაზმის ხელმძღვანელისგან (მაიორი), ოთხი თანამშრომლისგან (ორი კაპიტანი და უფროსი ლეიტენანტი), ორი დანაყოფის უფროსებისგან (უფროსი ზემდეგი) და 18 ზემდეგისგან. რაზმი შედგებოდა 25 წევრისაგან.

4. სასჯელალსრულების დეპარტამენტის მიერ წარმოდგენილი დოკუმენტური მტკიცებულებები

81. დაცვის, ზედამხედველობისა და უსაფრთხოების დეპარტამენტის უფროსის - ბ-ნი ზლოტენკოს მიერ სასჯელალსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტის უფროსისთვის 2007 წლის 6 სექტემბერს წარდგენილი ანგარიშის თანახმად, 2001 წლის 30 მაისსა და 2002 წლის 29 იანვარს ჩატარებულ სწავლებათა ვიდეორჩანანერი არ გაკეთებულა.

82. ზამკოვას ციხის დირექტორის მოადგილის მიერ 2007 წლის 27 ივნისს წარმოდგენილი ინფორმაციის მიხედვით, მონასტერში არსებული №2, 8 და 29 საკნების ფართობი შეადგენდა, შესაბამისად, 30.8 მ², 22.8 მ² და 35 მ²-ს.

83. ხმელნიცკის რეგიონული სასჯელალსრულების დეპარტამენტის უფროსის მოვალეობის შემსრულებლის ინფორმაციით, დოკუმენტები ზამკოვას ციხეში არსებული ოპერატიული მდგომარეობის შესახებ - "სასჯელალსრულების დანესებულებათა და სასჯელალსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტის ინსტიტუტების მიერ წარმოებული დოკუმენტების სიის დამტკიცებისა და მათი შენახვის ვადის განმსაზღვრელი" - სასჯელალსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტის 2004 წლის 4 თებერვლის №21 ბრძანების მიხედვით, განადგურდა.

5. გენერალური პროკურატურის მიერ ჩატარებული გამოძიება

84. განმცხადებელთა საჩივრებთან დაკავშირებით, მთავრობის მიერ ჩატარ-

რებული გამოძიების შესახებ წარმოდგენილი დოკუმენტური მტკიცებულებები შემდეგნაირად შეიძლება შეჯამდეს:

85. განმცხადებელთა საჩივრების საპასუხოდ, 2001 წლის 17 აგვისტოს პროკურომა ვოლკოვმა პატიმრებს მისწერა, რომ არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებით არსებულ ბრალდებათა საფუძველზე, კანონის დარღვევის ფაქტები არ დადგინდა.

86. 2001 წლის 14, 20 და 26 სექტემბერს, გენერალური პროკურატურის სისხლის სამართლის დანაშაულებისთვის დანიშნულ სასჯელთა აღსრულების ზედამხედველობაზე პასუხისმგებელი დეპარტამენტის უფროსმა ხმელნიცკის რეგიონის პროკურორის პირველ მოადგილეს დაავალა გამოძიების ჩატარება ბ-ნი გ. ჟერდევის ბრალდებებთან დაკავშირებით - "ბერკუტის" სპეციალური დანიშნულების რაზმის მიერ განმცხადებელთა მიმართ არასათანადო მოპყრობის შესახებ.

87. სისხლის სამართლის დანაშაულებისთვის დანიშნულ სასჯელთა აღსრულების ზედამხედველობაზე პასუხისმგებელმა ხმელნიცკის რეგიონული პროკურორის თანამემწემ 2001 წლის 24 სექტემბერსა და 2001 წლის 1 ოქტომბერს ბ-ნი ვოლკოვს - შეპეტივკას სასჯელების აღსრულების კანონიერების ზედამხედველობაზე პასუხისმგებელი პროკურორის მოადგილეს - დაავალა გამოძიების ჩატარება ბ-ნი ჟერდევის საჩივართან დაკავშირებით.

88. 2001 წლის 9 ნოემბერს ბ-ნმა ვოლკოვმა პატიმრობის პირობების შესახებ ბ-ნი ილჩენკოს საჩივარს უპასუხა და აღნიშნა, რომ პატიმრობის პირობები კანონს შეესაბამებოდა.

89. გენერალური პროკურატურის სისხლის სამართლის დანაშაულებისთვის დანიშნულ სასჯელთა აღსრულების ზედამხედველობაზე პასუხისმგებელი დეპარტამენტის უფროსმა და გენერალური პროკურორის მოადგილემ 2002 წლის 12 აპრილსა და 13 მაისს ხმელნიცკის რეგიონულ პროკურატურას დაავალეს გამოძიების ჩატარება ბ-ნი ჟერდევის საჩივრებთან დაკავშირებით. ეს საჩივრები გადაეცა სისხლის სამართლის დანაშაულებისთვის დანიშნულ სასჯელთა აღსრულების ზედამხედველობაზე პასუხისმგებელ, ხმელნიცკის რეგიონული პროკურორის უფროს თანამემწეს და აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით გამოძიების ჩატარება დაევალა.

90. 2002 წლის 7 მაისს ბ-ნმა სტასიუკმა, შეპეტივკას პროკურორის თანამემწემ, ბ-ნი ბუხერის დავალებით, დაკითხა №8 და №29 საკნებში მოთავსებული პატიმრები (ბ-ნი ილჩენკო, ბ-ნი კულიკი და ბ-ნი ლიტვინოვი), რომლებმაც განაცხადეს, რომ 2002 წლის 29 მაისს ჩატარებული ჩხრეკისას ისინი სპეციალური დანიშნულების რაზმის წევრებმა სცემეს. სხვა პატიმრებმა კი განაცხადეს, რომ ჩხრეკისას არც ერთი პატიმრის მიმართ ძალა არ გამოუყენებიათ და №29 საკნის არც ერთი პატიმარი არ იყო ნაცემი. ბ-ნმა სტასიუკმა ასევე დაკითხა ზამკოვას ციხის თანამშრომლები, მათ შორის ბ-ნი ზახაროვი, ბ-ნი მაზურენკო, ბ-ნი ჩუდიუკი, ბ-ნი გაიდამაკა, ბ-ნი ვოლკოვი და ბ-ნი ბონდარი. მათ დაადასტურეს, რომ პატიმართა მიმართ ძალა არ გამოუყენებიათ. ბ-ნი ბონდარის განცხადებით, მეორე სწავლების შემდეგ პატიმრებს არ მოუთხოვიათ სამედიცინო დახმარება და არავის მიუღია რაიმე დაზიანება. ბ-ნი ბონდარის განცხადებაში აღნიშნული იყო, რომ ბ-ნი კულიკს ანუხებდა ზურგის კუნთების მიოზიტი (миозит м'язів спини) და ოსტეოქონდროზი (миозит м'язів спини).

91. 2002 წლის 10 მაისს შეპეტივკას პროკურორმა ბ-ნმა ვოლკოვმა, საჩივრების წარდგენის კანონიერი პროცედურის დარღვევის გამო, ზამკოვას ციხის

დირექტორს უბრძანა დისციპლინური ზომების გამოყენება ბ-ნი კულიკის, ბ-ნი ლიტვინოვისა და ბ-ნი ილჩენკოს მიმართ. კერძოდ, მისი განცხადებით, პატიმრებმა დაარღვიეს სასჯელთა აღსრულების შესახებ კოდექსის 44-ე მუხლი და სასჯელაღსრულების დანესებულების შინაგანაწესის 17.2 და 33.1 პუნქტები.

92. 2002 წლის 29 მაისს ხმელნიცკის რეგიონული პროკურატურის პროკურორის მთავარმა თანამშრომელმა პირადად დაკითხა ბ-ნი ილჩენკო. ბ-ნი ილჩენკო კვლავ ირწმუნებოდა, რომ მისი საჩივრები არ გაუგზავნიათ ზამკოვას ციხის თანამშრომლებს, და რომ ბ-ნი ბოიკო ცდილობდა ის ეიძულებინა, გამოეტანა თავისი საჩივრები. ბ-ნი ილჩენკო ასევე აცხადებდა, რომ პროკურორ ვოლკოვსა და მის თანამშრომელს უნდოდათ, მას გამოეტანა საჩივრები. იგი ასევე ფიქრობდა, რომ ისინი ზამკოვას ციხეში ჩადენილი კანონდარღვევების დაფარვას ცდილობდნენ.

93. 2002 წლის 11 ივნისს ბ-ნმა ბუხერმა გამოსცა დადგენილება ხმელნიცკის რეგიონული პროკურატურის მიერ სისხლის სამართლებრივი დევნის დაწყებაზე უარის თქმის შესახებ - იმ საფუძველზე, რომ განმცხადებელთა საჩივრებზე დაყრდნობით, უკანონო ქმედებების ჩადენის ფაქტები არ დადასტურდა. კერძოდ, დადგინდა, რომ განმცხადებლებს, ბ-ნი ილჩენკოსა და ბ-ნი დავიდოვს “ბერკუტის” სპეციალური დანიშნულების რაზმი - რომლის წვრთნაც მიმდინარეობდა ზამკოვას ციხეში და რომელმაც შენობებისა და პატიმრების პირადი ჩხრეკა ჩაატარა - არასათანადოდ არ მოპყრობია. დადგენილების ტექსტის მიხედვით:

“... ბ-მა უერდევმა, ინფორმაციის ნამდვილობის გადამოწმების გარეშე, პატიმრების უფლებების დარღვევასთან - მათ შორის, ციხის თანამშრომელთა და სპეციალური დანიშნულების რაზმების მიერ ძალის უკანონოდ გამოყენებასთან, პატიმრობის პირობებთან ... - დაკავშირებით რამდენჯერმე გააგზავნა საჩივრები (პატიმრების: ბ-ნი ილჩენკოს, ბ-ნი კულიკის, ბ-ნი დრუზენკოს, ბ-ნი ლიტვინოვისა და ბ-ნი მირონოვის სახელით) სხვადასხვა სახელმწიფო უწყებასა და არასამთავრობო ორგანიზაციაში. პატიმრებისგან ინფორმაცია მან კანონით დადგენილი პროცედურის დარღვევით მიიღო.

გამოძიებისას პატიმართა პირადი საქმეების, გენერალური პროკურატურის მიერ ადრე ჩატარებული შემოწმებების მასალებისა და სხვა ინფორმაციის საფუძველზე დადგინდა შემდეგი:

... 2002 წლის 29 იანვარს ზამკოვას ციხის თანამშრომლებმა - და არა “ბერკუტის” წევრებმა, როგორც ადრე იყო დაგეგმილი... - განახორციელეს ლონისძიებები, რომლებიც მიმართული იყო მინისქვეშა გვირაბების, აკრძალული ნივთების, გასაქცევი ადგილების აღმოსაჩენად. შეპეტყვას პროკურორის თანდასწრებით, მათ ასევე შეამოწმეს ტექნიკური უსაფრთხოების საშუალებები. ... პრეტენზიები არავის გამოუთქვამს.

პატიმრებმა, რომლებიც ბ-ნი დავიდოვთან და ბ-ნი ილჩენკოსთან ერთად იყვნენ საკანში, არ დაადასტურეს ფიზიკური ზიანის მიყენება ან რაიმე სხვა უკანონო ქმედების ჩადენა (ციხის) თანამშრომლების მხრიდან.

... თითოეული პატიმარი უზრუნველყოფილი იყო 2,5 მ² საცხოვრებელი ფართით, ინდივიდუალური დასაძინებელი ადგილით და წელიწადის დროის შესაბამისი თერეულით, ტანსაცმლითა და ფეხსაცმლით.

... სამედიცინო მომსახურების შესახებ საჩივრებით არავის მიუმართავს.

... საფოსტო კონვერტები და პასტები ციხის მალაზიაში არ იყიდებოდა ...

94. 2002 წლის 15 ივნისს ხმელნიცკის რეგიონულმა პროკურორმა გენერალური პროკურორის მოადგილეს, რომელიც ბ-ნი ჟერდევის საჩივრებს განიხილავდა, აცნობა, რომ აღნიშნულ საჩივრებთან დაკავშირებით ჩატარებული გამოძიების შედეგად არ დადასტურდა განმცხადებელთა მიმართ არასათანადო მოპყრობის ფაქტები. ბ-ნმა ბუხერმა ბ-ნ ჟერდევსა და პატიმრებს - ბ-ნ ილჩენკოს, ბ-ნ დრუზენკოს, ბ-ნ მირონოვს, ბ-ნ ლიტვინოვსა და ბ-ნ კულიკს - გაუგზავნა წერილები და შეატყობინა, რომ მიიღო გადაწყვეტილება სისხლის სამართლებრივი დევნის დაწყებაზე უარის თქმის შესახებ.

95. 2002 წლის 11 ივლისს გენერალური პროკურორის მოადგილემ ისევ დაავალა ხმელნიცკის რეგიონულ პროკურორს გამოძიების ჩატარება აღნიშნულ საჩივრებთან დაკავშირებით. კერძოდ, ამ საჩივრების შესახებ უნდა ჩატარებულიყო ერთობლივი გამოძიება, რომელშიც ჩართული იქნებოდნენ როგორც პროკურატურის რეგიონული სამსახური, ასევე სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თანამშრომლები, რეგიონული სამედიცინო პერსონალი და სახალხო დამცველის წარმომადგენლები. ასევე მითითებული იყო სხვა საკითხების გამოძიების აუცილებლობაც - მაგალითად, მოითხოვეს და მიიღეს თუ არა განმცხადებლებმა სამედიცინო დახმარება, მიმართეს თუ არა პროკურატურას საჩივრით.

96. 2002 წლის 24 ივლისს ხმელნიცკის რეგიონული პროკურორის უფროსმა თანამშემწემ დაკითხა 16 ადამიანი, მათ შორის, პატიმრები და ზამკოვას ციხის თანამშრომლები, რომლებმაც განაცხადეს, რომ 2002 წლის 29 იანვარს ჩატარებული ჩხრეკისას პატიმართა მიმართ ფიზიკური ძალა არ გამოყენებულა. ბ-ნმა ილჩენკომ და პატიმარმა, ბ-ნმა პავილსიკმა, უარი თქვეს განმცხადებელთა შესახებ ჩვენების მიცემაზე.

97. 2002 წლის 6 აგვისტოს ხმელნიცკის რეგიონის პროკურორის მოვალეობის შემსრულებელმა გენერალური პროკურორის მოადგილეს აცნობა, რომ ბ-ნი ჟერდევის საჩივრები დაუსაბუთებელი იყო. გამოძიების მასალები შესასწავლად გენერალურ პროკურატურას გადაეგზავნა.

6. სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის მიერ ჩატარებული გამოძიების დოკუმენტური მტკიცებულებები

98. 2001 წლის 15 ოქტომბერს პატიმრების განათლების, სოციალური და ფსიქოლოგიური მომსახურების დეპარტამენტის უფროსმა, ბ-ნმა ს.ს. სკოკოვმა, სასჯელაღსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტის უფროსის პირველ მოადგილეს აცნობა, რომ განმცხადებელთა საჩივრები უსაფუძვლო იყო. აღნიშნული ინფორმაცია მიწოდებული იყო სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის უფროსის პირველი მოადგილის თხოვნისა და ლეიტენანტ დანოვსკის - პატიმართა განათლების, სოციალური და ფსიქოლოგიური მომსახურების დეპარტამენტის ინსპექტორი (რომელიც პირადად უწევდა ინსპექტირებას ზამკოვას ციხეს 2001 წლის 3 ოქტომბრიდან 4 ოქტომბრამდე) - მიერ წარმოდგენილი გამოძიების ანგარიშის საფუძველზე. ანგარიში არ შეიცავდა რაიმე სამედიცინო მტკიცებულებას და მეტწილად ეფუძნებოდა იმ ფაქტს, რომ 2001 წლის 30 მაისის სწავლება კანონიერად იყო ჩატარებული, ემყარებოდა კანონიერ გადაწყვეტილებას და ის პროკუ-

რორ ვოლკოვის ზედამხედველობით ჩატარდა. ანგარიში ასევე ეხება პირველი და მეორე განმცხადებლების პირად საქმეებს, სადაც აღნიშნულია, რომ ისინი სამიში დამნაშავეები არიან და პირველი განმცხადებელი (ბ-ნი დავიდოვი) ხშირად მიმართავდა სხვადასხვა ორგანოს საჩივრებით.

7. ზამკოვას ციხის დირექტორისთვის ბ-ნი ჟერდევის მიერ გაგზავნილი საჩივრების მიმოხილვა

99. 2002 წლის აგვისტოდან 2006 წლის 4 მაისამდე განმცხადებლების მაშინდელმა წარმომადგენელმა, ბ-ნმა ჟერდევმა, განმცხადებელთა მიმონერაში ბევრგვარი ჩარევის შესახებ უშედეგოდ მიმართა საჩივრით სხვადასხვა ორგანოს, მათ შორის, გენერალურ პროკურატურას. მან ასევე დასვა საკითხი განმცხადებელთა პატიმრობის არასათანადო პირობების შესახებ, 2002-2005 წლებში განხორციელებული არასათანადო მოპრყობისა და პატიმრების უფლებების დარღვევის შესახებ.

100. 2003 წლის 14 აპრილს ზამკოვას ციხის დირექტორმა ბ-ნმა სნეჟირმა ბ-ნი ჟერდევის წერილის საპასუხოდ განაცხადა, რომ არც ერთ ნახსენებ პატიმარს (ბ-ნი დრუზენკოს, ბ-ნი გომენიუკისა და ბ-ნი ილჩენკოს ჩათვლით) არ მოუთხოვია განაცხადის ფორმა, რათა განაცხადი შეეტანათ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში. გარდა ამისა, მან აღნიშნა, რომ განმცხადებლები სასჯელს იხდიდნენ შესაბამისი კანონის მუხლებით და მათი საჩივრების საფუძველზე არანაირი დარღვევა არ დადგინდა. წერილს თან დაურთო სტანდარტული წერილები, სადაც მოცემულია 2003 წლის 1-5 აპრილს ბ-ნი ილჩენკოს, ბ-ნი დრუზენკოს, ბ-ნი კულიკის, ბ-ნი მირონოვის, ბ-ნი მარტოვის და ბ-ნი კუზმენკოს განცხადებები, სადაც ისინი ამბობენ, რომ მათ აღარ სურთ ბ-ნი ჟერდევთან ჰქონდეთ მიმონერა და არ გააჩნიათ პრეტენზიები სწავლებებთან, ზამკოვას ციხესთან და მის თანამშრომლებთან დაკავშირებით. მან ასევე დასძინა, რომ პატიმრები - ბ-ნი ილჩენკო, ბ-ნი დრუზენკო და ბ-ნი გომენიუკი - სამართლო საკნებში იყვნენ მოთავსებული.

II. ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის მიერ მიღებული შესაბამისი დოკუმენტები

A. მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია №R (82) 17 ნევრი სახელმწიფოებისადმი, საშიშ პატიმრებთან მოპყრობის თაობაზე

101. მინისტრთა კომიტეტის მიერ 1982 წლის 24 სექტემბერს მიღებული აღნიშნული რეკომენდაციის შესაბამისი ამონარიდების მიხედვით:

“მინისტრთა კომიტეტი რეკომენდაციით მიმართავს ნევრი სახელმწიფოების მთავრობებს:

1. საშიშ პატიმართა მიმართ, რამდენადაც შესაძლებელია, გამოიყენონ ციხის ჩვეულებრივი განაწესი;
2. უსაფრთხოების აუცილებელი ზომები გამოიყენონ მხოლოდ იმ ოდენობით, რაც აუცილებელ საჭიროებას წარმოადგენს;
3. უსაფრთხოების აუცილებელი ზომები გამოიყენონ ისეთი გზით, რომელიც

- არ ლახავს ადამიანის ღირსებას და არ არღვევს მის უფლებებს;
4. უსაფრთხოების ზომების გამოყენებისას გაითვალისწინონ სხვადასხვა ტიპის საშიშროებიდან გამომდინარე განსხვავებული მოთხოვნების არსებობა;
  5. რამდენადაც შესაძლებელია, გაანეიტრალონ გაძლიერებული უსაფრთხოების პირობების შესაძლო უარყოფითი შედეგები;
  6. სათანადო ყურადღება დაუთმონ ჯანმრთელობის პრობლემებს, რომლებიც შეიძლება გაძლიერებულმა უსაფრთხოებამ გამოიწვიოს;
  - ...
  8. უზრუნველყონ შემონმების სისტემის არსებობა, რათა გაძლიერებული უსაფრთხოების დაცვის პირობებში პატიმრობის ხანგრძლივობა და უსაფრთხოების დაცვის დონე არ იყოს აუცილებელზე მეტი;
  9. გაძლიერებული უსაფრთხოების დაცვის ადგილები უზრუნველყოფილი იყოს განთავსების საჭირო რაოდენობის ადგილებით, პერსონალითა და ყველა აუცილებელი საშუალებით;
  10. პერსონალი, რომელსაც შეხება აქვს საშიშ პატიმრებთან ან მათ მოპყრობასთან, უზრუნველყონ შესაბამისი ტრენინგითა და ინფორმაციით.

B. ციხის ევროპული წესები (დამტკიცებული ნევრი სახელმწიფოთათვის მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია №R (87)3-ით)

102. მინისტრთა კომიტეტის მიერ 1987 წლის 12 თებერვალს მიღებული რეკომენდაციის - № R (87) 3 - შესაბამისი ამონარიდების თანახმად:

“ძირითადი პრინციპები

... 1. თავისუფლების აღკვეთა უნდა ხორციელდებოდეს იმ მატერიალურ და მორალურ პირობებში, რომლებიც უზრუნველყოფს ადამიანის ღირსების პატივისცემას და შეესაბამება მოცემულ წესებს.

... 3. პატიმრობაში მყოფ პირებთან მოპყრობის წესების მიზანია მათი ჯანმრთელობის მდგომარეობისა და საკუთარი თავისადმი პატივისცემის შენარჩუნება; და, იქიდან გამომდინარე, რამდენად იძლევა ამის საშუალებას პატიმრობის ვადა, მათი პასუხისმგებლობის გრძნობის განვითარება, ასევე, იმ დამოკიდებულებისა და გამოცდილების ხელშეწყობა, რომელიც მათ დაეხმარება გათავისუფლების შემდეგ დაუბრუნდნენ საზოგადოებას, კანონმორჩილ და ეკონომიკურად დამოუკიდებელ ცხოვრებას.

5. პატიმართა პირადი უფლებების დაცვა, სასჯელის ზომების აღსრულების

კანონიერების თვალსაზრისით, უზრუნველყოფილი უნდა იყოს ქვეყანაში მოქმედი წესების შესაფერისად, სასამართლოს ან სხვა შესაბამისი ორგანოს (რომელსაც პატიმრებთან პირადი ვიზიტების განხორციელების უფლება აქვს და არ განეკუთვნება ციხის ადმინისტრაციას) მიერ კონტროლით.

განთავსება

... 14. 1. ჩვეულებრივ, პატიმრები ღამით ცალკეულ საკნებში უნდა განათავსონ, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც ერთობლივ განთავსებას შეიძლება გარკვეული უპირატესობა ჰქონდეს.

2. ერთობლივი განთავსების შემთხვევაში, პატიმრები უნდა შეირჩნენ ისე, რომ ისინი, მოცემულ სიტუაციაში, ურთიერთშეთავსებადი იყვნენ. ღამით, დაწესებულების ტიპიდან გამომდინარე, უნდა განხორციელდეს ზედამხედველობა.

15. პატიმრების განთავსების ადგილები - განსაკუთრებით, ყველა საძინებელი

სათავსო - უნდა აკმაყოფილებდეს ჰიგიენისა და ჯანმრთელობის დაცვის მოთხოვნებს. სათანადო ყურადღება უნდა მიექცეს კლიმატურ პირობებს და, განსაკუთრებით, ჰაერის კუბურ შემცველობას, ფართს, განათებას, გათბობასა და ვენტილაციას.

სამედიცინო მომსახურება

26. 1. ყველა დაწესებულებაში უზრუნველყოფილი უნდა იყოს მინიმუმ ერთი კვალიფიცირებული ექიმი-თერაპევტის მომსახურება. სამედიცინო მომსახურების ორგანიზება უნდა მოხდეს ადგილობრივ ჯანმრთელობის დაცვის ორგანოსთან მჭიდრო თანამშრომლობით. ეს მომსახურება უნდა მოიცავდეს ფსიქიატრიულ დიაგნოსტიკასა და, საჭიროების შემთხვევაში, გონებრივი ანომალიების მკურნალობას.

2. ავადმყოფი პატიმრები, რომელთაც ესაჭიროებათ სპეციალიზებული მკურნალობა, უნდა გადაიყვანონ სპეციალიზებულ დაწესებულებაში ან სამოქალაქო საავადმყოფოში. იმ საავადმყოფოებში, რომლებიც მოთავსებულია დაწესებულებაში, დანადგარები, ავეჯი და ფარმაცევტული მარაგები უნდა შეესაბამებოდეს ავადმყოფი პატიმრების მკურნალობის საჭიროებებს, ხოლო ამ საავადმყოფოების პერსონალი სათანადოდ უნდა იყოს მომზადებული.

... 29. სამედიცინო პერსონალმა რაც შეიძლება უმოკლეს ვადაში უნდა ნახოს და გასინჯოს ყველა პატიმარი; მიღებისთანავე და შემდეგ აღმოჩენილი ფიზიკური თუ გონებრივი დაავადების გათვალისწინებით, საჭიროებისამებრ უნდა მიიღონ ყველა ზომა მკურნალობისათვის; უნდა განცალკევდნენ ის პატიმრები, რომელთაც შეიძლება ჰქონდეთ ინფექციური ან გადამდები დაავადებები; უნდა მოხდეს იმ ფიზიკური და გონებრივი დეფექტის გათვალისწინება, რომელიც გათავისუფლების შემდეგ მათ საცხოვრებელი ადგილის შეცვლაში შეუშლის ხელს; ასევე, უნდა შემონმდეს ყველა პატიმარი, შრომისუნარიანობის დადგენის მიზნით.

30. 1. სამედიცინო პერსონალმა უნდა იზრუნოს პატიმართა ფიზიკურ და გონებრივ ჯანმრთელობაზე და საავადმყოფოს სტანდარტების შესაბამისი პირობებითა და სიხშირით მოინახულოს ყველა ავადმყოფი პატიმარი, ე.ი. ყველა ის პატიმარი, რომელიც უჩივის ჯანმრთელობას, აქვს რაიმე ტრავმა ან რომლის მიმართაც მიპყრობილია განსაკუთრებული ყურადღება.

2. სამედიცინო მუშაკმა ციხის ადმინისტრაციას უნდა აცნობოს: რომელიმე პატიმრის ფიზიკურ ან გონებრივ ჯანმრთელობაზე იქონია ან მომავალში იქონიებს თუ არა არასასურველ გავლენას ხანგრძლივი პატიმრობა ან პატიმრობის ესა თუ ის პირობა.

დისციპლინა და სასჯელი

33. დისციპლინა და წესრიგი დაცული უნდა იყოს უსაფრთხო პატიმრობის, მონესრიგებული საზოგადოებრივი ცხოვრებისა და პატიმრებისადმი მოპყრობის

პროგრამის ინტერესებიდან გამომდინარე.

... 35. კანონით ან კომპეტენტური ორგანოს დადგენილებით, უნდა განისაზღვროს შემდეგი:

- ა. საქციელი, რომელიც წარმოადგენს დისციპლინურ დარღვევას;
- ბ. სასჯელის ტიპი და ხანგრძლივობა, რომელიც შეიძლება დაინიშნოს;
- გ. ორგანო, რომლის კომპეტენციაშიც შედის სასჯელის დანიშვნა;
- დ. გასაჩივრების შესაძლებლობა და ორგანო, რომელშიც სასჯელი შეიძლება გასაჩივრდეს.

36. 1. პატიმარი არ უნდა დაისაჯოს, თუ ეს არ შეესაბამება სათანადო კანონსა და განაწესს, ერთი ქმედებისათვის პატიმარი არავითარ შემთხვევაში არ უნდა დაისაჯოს ორჯერ.

2. მოხსენებები დარღვევების შესახებ დროულად უნდა წარედგინოს კომპეტენტურ პირს, რომელიც დაუყოვნებლივ მიიღებს გადაწყვეტილებას, გაუმართლებელი გადავადების გარეშე.

3. პატიმარი არ შეიძლება დაისაჯოს, თუ იგი არ იქნება ინფორმირებული სავარაუდო დარღვევის შესახებ და არ მიეცემა თავის დაცვის სათანადო შესაძლებლობა.

37. დისციპლინური დარღვევებისათვის კოლექტიური დასჯა, ფიზიკური დასჯა, დასჯა ბნელ საკანში მოთავსების ფორმით და ყველა სახის სასტიკი, არაჰუმანური და დამამცირებელი სასჯელი აკრძალული უნდა იყოს.

38. დისციპლინური პატიმრობა ან ნებისმიერი სხვა ფორმის სასჯელი, რომელმაც შეიძლება არასასურველი გავლენა იქონიოს პატიმრის ფიზიკურ ან ფსიქიკურ ჯანმრთელობაზე, უნდა გამოიყენებოდეს მხოლოდ იმ შემთხვევებში, როდესაც სამედიცინო მუშაკი, პატიმრის გასინჯვის შემდეგ, წერილობით დაადასტურებს, რომ პატიმარი საკმარისად ჯანმრთელია ამ სასჯელის გადასატანად.

2. ზემოხსენებული სასჯელი არავითარ შემთხვევაში არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს ან უარყოფდეს იმ პრინციპებს, რომლებიც მითითებულია 37-ე მუხლში.

3. სამედიცინო მუშაკმა ყოველდღე უნდა მოინახულოს ის პატიმრები, რომლებიც ამგვარ სასჯელს იხდიან და, თუ პატიმრის ფიზიკური ან ფსიქიკური მდგომარეობიდან გამომდინარე, სასჯელის შეწყვეტას ან შეცვლას აუცილებლად მიიჩნევის, შეატყობინოს ამის შესახებ დირექციას.

პატიმრებისათვის ინფორმაციის მიწოდება და მათი საჩივრების მიღება

41. 1. საპატიმრო დაწესებულებაში შემოსვლისას ყველა პატიმარი ინფორმირებული უნდა იყოს წერილობით იმის შესახებ, თუ რა ნორმების საფუძველზე ეპყრობიან შესაბამისი კატეგორიის პატიმრებს, რაში მდგომარეობს დაწესებულების დისციპლინური მოთხოვნები, როგორია პატიმრის მიერ ინფორმაციის მოპოვებისა და გასაჩივრების ნებადართული მეთოდები და სხვა საკითხები, რომლებიც აუცილებელია იმისათვის, რომ პატიმარმა სწორად აღიქვას თავისი უფლებები და ვალდებულებები და გაუადვილდეს დაწესებულებაში ცხოვრება და ადაპტირება.

2. თუკი პატიმარს გაუჭირდება მისთვის წერილობით მიწოდებული ინფორმაციის გაგება, ეს ინფორმაცია უნდა განემარტოს ზეპირად.

42. 1. ყოველდღე ყველა პატიმარს უნდა ჰქონდეს იმის საშუალება, რომ მიმართოს დაწესებულების დირექტორს ან უფლებამოსილ თანამშრომელს რაიმე მოთხოვნითა თუ საჩივრით.

2. პატიმარს უნდა ჰქონდეს იმის საშუალება, რომ ესაუბროს (მოითხოვოს რაიმე, ან წარუდგინოს საჩივარი) ციხის ინსპექტორს ან ნებისმიერ სხვა პირს, რომელიც უფლებამოსილია, დირექტორის ან პერსონალის სხვა წარმომადგენლის დაუსწრებლად შევიდეს ციხეში და შეხვდეს პატიმრებს. თუმცა, ოფიციალურ გადანაცვლებათა გასაჩივრებისთვის შეიძლება აუცილებელი იყოს სპეციალური პროცედურის დაცვა.

3. ყველა პატიმარს უნდა დაერთოს ნება, კონფიდენციალურად მიმართოს თხოვნით ან საჩივრით ციხის ცენტრალურ ადმინისტრაციას, სასამართლოს ან სხვა უფლებამოსილ ორგანოს.

4. ყველა თხოვნა თუ საჩივარი ციხის ადმინისტრაციისადმი დაუყოვნებლივ უნდა განიხილებოდეს. პატიმარმა პასუხი გაუმართლებელი შეყოვნების გარეშე უნდა მიიღოს.

პერსონალი

... 63. 1. დაწესებულების პერსონალმა პატიმრების წინააღმდეგ არ უნდა გამოიყენოს ძალა, გარდა თავდაცვისა და ისეთი შემთხვევებისა, როგორიცაა გაქცევის მცდელობა ან აქტიური თუ პასიური ფიზიკური წინააღმდეგობა კანონისა თუ განაწესის საფუძველზე გაცემული ბრძანების მიმართ. თანამშრომლებს მიერ ძალის მიმართვის შემთხვევაში, არ უნდა გამოიყენონ იმაზე მეტი ძალა, რაც უკიდურესად აუცილებელია. ინციდენტის შესახებ დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს ციხის დირექტორს.

2. პერსონალმა უნდა გაიაროს სათანადო ტექნიკური სწავლება, რათა მას შეეძლოს აგრესიული პატიმრების მოთოკვა.

3. გარდა განსაკუთრებული გარემოებებისა, თანამშრომლები, რომელთა მოვალეობანიც განაპირობებს მათ უშუალო კონტაქტს პატიმრებთან, არ უნდა იყვნენ შეიარაღებულნი. გარდა ამისა, პერსონალს არავითარ შემთხვევაში არ უნდა ჰქონდეს იარაღი, თუ ის არ არის სრულად მომზადებული იარაღის გამოყენებისთვის.

პატიმრებთან მოპყრობის მიზნები და რეჟიმი

64. პატიმრობა გულისხმობს თავისუფლების აღკვეთას და, თავისთავად, სასჯელს წარმოადგენს. ამდენად, პატიმრობის პირობები და ციხის რეჟიმი არ უნდა ამწვავებდეს ტანჯვის ელემენტს, გარდა ცალკეული შემთხვევებისა, როდესაც ეს გამართლებულია სეგრეგაციით ან დისციპლინის დაცვის აუცილებლობით.

65. უნდა მიიღონ ყველა ზომა იმისათვის, რომ დაწესებულების რეჟიმი და მართვის პრინციპები ემსახურებოდეს შემდეგს:

- ა. უზრუნველყოფილი იყოს ადამიანის ღირსებისა და საზოგადოებისათვის

მისაღები სტანდარტების შესაბამისი საცხოვრებელი პირობები;

- ბ. მინიმუმამდე შემცირდეს საპატიმროში ყოფნის უარყოფითი შედეგები და განსხვავება პატიმრობასა და თავისუფლებაში ცხოვრებას შორის, რაც საკუთარი თავისადმი პატივისცემას და პასუხისმგებლობის გრძნობას თრგუნავს;

71. 1. ციხის სამუშაო უნდა განიხილებოდეს, როგორც პატიმრებთან მუშაობის პროგრამის, სწავლებისა და დაწესებულების მართვის დადებითი ელემენტი.

2. სასჯელის მოხდისას პატიმრებს შეიძლება მოეთხოვოთ მუშაობა ფიზიკური და გონებრივი შესაძლებლობების შესაბამისად, რასაც სამედიცინო მუშაკი განსაზღვრავს.

... დამატებითი წესები განსაკუთრებული კატეგორიებისათვის

90. ციხის ადმინისტრაციამ უნდა იხელმძღვანელოს წესების მთლიანობით, რათა ისინი პატიმართა სპეციალური კატეგორიების სასარგებლოდ, სათანადოდ გაატაროს პრაქტიკაში (დამატებითი წესები მათთვის მოცემულია ქვემოთ)."

G. მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია "ციხეში გადატვირთულობისა და ციხეში მოთავსებულთა რაოდენობის ზრდის შესახებ" (№ R (99) 22 რეკომენდაციის დანართი)

103. მინისტრთა კომიტეტის მიერ 1999 წლის 30 სექტემბერს მიღებული № R (99) 22 რეკომენდაციის დანართიდან შესაბამისი ამონარიდების მიხედვით:

"... ციხეში ადგილების ნაკლებობასთან გამკლავება

... 7. გადატვირთულობის დროს განსაკუთრებული მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს ადამიანის ღირსების დაცვის აუცილებლობას, ციხის ადმინისტრაციის მისწრაფებას - დაიცვას ადამიანური და პოზიტიური მოპყრობის წესები, პერსონალის როლის გათვალისწინებასა და მართვის თანამედროვე და ეფექტიანი მიდგომების გამოყენებას. ციხის ევროპული წესების შესაბამისად, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს პატიმართათვის გამოყოფილ სივრცეს, ჰიგიენას და სანიტარულ მდგომარეობას, საკმარისი და სათანადოდ მომზადებული და მიწოდებული საკვებით უზრუნველყოფას, პატიმართა ჯანმრთელობის დაცვასა და ჰაერზე ვარჯიშის შესაძლებლობას ..."

III. წამებისა და არაადამიანური ან ღირსების უმღირსებელი მოპყრობისა თუ დასჯის საწინააღმდეგო ევროპული კომიტეტის (CPT) ანგარიშები

A. წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის ანგარიში 1999 წელს უკრაინაში ვიზიტის შესახებ

104. 1999 წლის 15-დან 23 ივლისამდე წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის უკრაინაში ვიზიტის შესახებ უკრაინის მთავრობისთვის გაგზავნილი ანგარიშის მიხედვით, ხარკოვის "SIZO"-სა და №85 ციხის პატიმრებმა კომიტეტის წევრებ-

თან დაიჩვილეს სპეციალური დანაყოფის (ანგარიშში ნახსენებია როგორც “სპეც-ნაზი” ან სპეციალური დანიშნულების რაზმი) ჩაფხუტიანი წევრების (რომლებიც რეგულარულად შემოდოდნენ №85 ციხეში) მიერ ფიზიკურ ძალადობასა და მათი პირადი ნივთების განადგურებაზე (§§25-26, არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებით). ფიზიკური ძალადობა გამოყენებული იყო დისციპლინურ პატიმრობაში მყოფ პატიმართა მიმართაც. ანგარიშში აღნიშნულია, რომ უკრაინის ხელისუფლებამ აღიარა სასჯელალსრულების რეგიონული დეპარტამენტის ეგიდით მოქმედი სპეციალური დანიშნულების რაზმების არსებობა. ხელისუფლების თქმით, რაზმი მონაწილეობდა საკნებში საზედამხედველო ჩხრეკების ჩატარებაში. მიზანი კი იყო კანონსაწინააღმდეგო ქმედებათა აღკვეთა.

B. წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის ანგარიში 2000 წელს უკრაინაში ვიზიტის შესახებ

105. 2000 წლის 10-დან 26 სექტემბრამდე წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის უკრაინაში ვიზიტის შესახებ უკრაინის მთავრობისთვის გაგზავნილი ანგარიშის მიხედვით:

“... 2 არასათანადო მოპყრობა

62. ვინიციის №176 ციხეში ... ასევე გაისმა ბრალდებები რეჟიმისა და დაცვის დეპარტამენტის ჯგუფების შეჭრებთან დაკავშირებით; პატიმრები აცხადებდნენ, რომ ამ ჯგუფების წევრები მათ საცვლებამდე აშიშვლებდნენ, ასევე, საკნებიდან გამოათრევდნენ და სცემდნენ. დელეგაციის სამედიცინო წამომადგენლის შემოწმების შედეგად, ერთ პატიმარს აღმოაჩნდა მორჩენილი, გათეთრებული, წმ სიგრძისა და 1 სმ სიგანის ნაიარევი ზურგზე, რაც შეესაბამებოდა მის ბრალდებას, რომ იგი გასული ახალი წლის პერიოდში რეზინის ხელკეტებით იყო ნაცემი. პატიმრები ასევე აცხადებდნენ, რომ ყოველკვირეულად ტარდებოდა ჩხრეკები, რომელთა დროსაც საკნები მთლიანად მოწმდებოდა. ზოგჯერ, განსაკუთრებით ღამით, ჯგუფი იყენებდა ძალს, როტვეილერს, რათა პატიმრებს სწრაფად დაეცალათ საკნები.

63. წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი ხელისუფლებას ყველა დონეზე (ცენტრალური, რეგიონული და ადგილობრივი) აძლევს რეკომენდაციას: ნათლად გააჟღერონ გზავნილი, რომ პატიმართა მიმართ ნებისმიერი ფორმის არასათანადო მოპყრობა მიუღებელია და ასეთი ფაქტები მკაცრად დაისჯება.

წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი რეკომენდაციას აძლევს უკრაინის ხელისუფლებას, რომ მათ ჩაატარონ დეტალური გამოძიება რეჟიმისა და დაცვის დეპარტამენტის ჯგუფების მიერ ვინიციის №176 ციხეში შესვლისას გამოყენებული მეთოდების შესახებ. კომიტეტს ასევე უნდა ეცნობოს სიმფეროპოლის “SIZO” №15-ის დირექტორის მიერ ინიცირებული გამოძიების შედეგების (§ 62), ასევე აღნიშნულთან დაკავშირებით მიღებული ზომების შესახებ.

G. წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის ანგარიში 2002 წელს უკრაინაში ვიზიტის შესახებ

106. 2002 წლის 24 ნოემბრიდან 6 დეკემბრამდე წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის უკრაინაში ვიზიტის შესახებ უკრაინის მთავრობისთვის გაგზავნილი ანგარიშის მიხედვით:

“... 2 არასათანადო მოპყრობა

89. 2002 წლის ვიზიტის დროს დელეგაციისთვის არ განუცხადებიათ ბრალდებები სასჯელალსრულების №8 დაწესებულებისა და №21 “SIZO“-ს თანამშრომელთა მხრიდან ფიზიკური ძალადობის შესახებ.

90. თუმცა, 2003 წლის დასწყისში კომიტეტმა მიიღო ინფორმაცია, რომ №21 “SIZO“-ში დელეგაციის ვიზიტის შემდეგ ციხის თანამშრომლებმა დაამინეს დელეგაციების მიერ გამოკითხული პატიმრები. ასევე არსებობდა ბრალდება, რომ 2003 წლის 5 თებერვლიდან 15 მარტამდე ნილბიან ციხის თანამშრომელთა მიერ ტარდებოდა ჩხრეკები, რომელთა დროსაც პატიმრებს სცემდნენ, რადგან ისინი პროტესტს გამოთქვამდნენ ჩხრეკის ჩატარების ფორმის გამო (უამრავი საგანი, მათ შორის, მიმდინარე სამართალწარმოების დოკუმენტები, ამოღებულია).

წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი უკრაინის ხელისუფლებას რეკომენდაციას აძლევს: აღნიშნულ ბრალდებებთან დაკავშირებით ჩაატაროს დამოუკიდებელი და დეტალური გამოძიება და კომიტეტს დადგენილი წესის შესაბამისად აცნობოს გამოძიების შედეგების შესახებ.

91. №14 კოლონიაში დელეგაციამ მოისმინა ბრალდებები, რომელთა მიხედვითაც 2002 წლის აპრილ/მაისში, სალამოს შემონმების შემდეგ, რამდენიმე ნილბიანი თანამშრომელი, სავარაუდოდ, ნასვამ მდგომარეობაში შევიდა მე-3 სექტორში და მე-11, მე-13 და მე-20 საკნებში მოთავსებული პატიმრები ხელკეტებით სცემა, მათ ნილბიანი პატიმრები ეხმარებოდნენ. 2003 წლის 15 აპრილის წერილის საშუალებით, უკრაინის ხელისუფლებამ წარმოადგინა ადგილობრივი და რეგიონული სასჯელალსრულების ადმინისტრაციის მიერ ზემოხსენებულ ბრალდებებთან დაკავშირებით ჩატარებული ოფიციალური გამოძიების შედეგები. წერილის მიხედვით, ბრალდებები არ დადასტურდა. აღნიშნული დასკვნა ემყარებოდა: მე-3 სექტორის პატიმრების წერილობით განცხადებებს, რომლებშიც ნათქვამია, რომ მსგავს ინციდენტებს არ ჰქონდა ადგილი და მათ არ გააჩნდათ პრეტენზიები ციხის ადმინისტრაციასთან; მე-3 სექტორზე პასუხისმგებელ თანამშრომელთან ჩატარებულ ინტერვიუს; ოპერატიული განყოფილების უფროსის ანგარიშსა და ციხეში წარმოებული სხვადასხვა ყურნალის ჩანაწერთა შემონმებას, სადაც არ იყო ნახსენები აღნიშნულ პერიოდში მომხდარი რაიმე ინციდენტი. ასევე, პროკურატურის მხრიდან არ ყოფილა მოთხოვნა აღნიშნული ინციდენტების გამოძიებასთან დაკავშირებით.

წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის დარწმუნება - აღნიშნული გამოძიებისა და გამოძიების შედეგად გამოტანილი დასკვნების საშუალებით - ვერ მოხერხდა, რადგან ეს იყო ციხის ადმინისტრაციის მიერ ჩატარებული შიდა გამოძიება, რომელიც არ იყო დამოუკიდებელი.

წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი რეკომენდაციით მიმართავს უკრაინის ხელისუფლებას, ნათლად გააჟღერონ გზავნილი, რომ პატიმართა მიმართ ნებისმიერი ფორმის არასათანადო მოპყრობა მიუღებელია და ასეთი ფაქტები მკაცრად დაისჯება.

D. წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის ანგარიში 2002 წელს უკრაინაში ვიზიტის შესახებ

107. 2005 წლის 9-დან 21 ოქტომბრამდე წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის

უკრაინაში ვიზიტის შესახებ, უკრაინის მთავრობისთვის გაგზავნილი ანგარიშის მიხედვით:

“... წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი ასევე მიმართავს უკრაინის ხელისუფლებას, რომ შეძლებისდაგვარად უმოკლეს ვადაში გადახედონ კანონმდებლობას თითო პატიმრისთვის გამოყოფილი საცხოვრებელი ფართის შესახებ და უზრუნველყონ, რომ აღნიშნული ფართობი სასჯელალსრულების დეპარტამენტის დაქვემდებარებაში შემავალ ყველა დაწესებულებაში 4მ²-ს მაინც შეადგენდეს...”

IV. ევროპის საბჭოს ადამიანის უფლებათა კომისრის ანგარიში

108. ადამიანის უფლებათა კომისრის, ბ-ნი თ. ჰამარბერგის უკრაინაში ვიზიტის (2006 წლის 10-17 დეკემბერი) ანგარიშის მიხედვით, რომელიც მინისტრთა კომიტეტისა და საპარლამენტო ასამბლეის საყურადღებოდ შემუშავდა (სტრას-ბურგი, 2007 წლის 26 სექტემბერი, CommDH (2007) 15):

“... 43. უკრაინაში წამება სისხლის სამართლის დანაშაულია. 2005 წელს უკრაინის პარლამენტმა (Verkhovna Rada) მიიღო კანონები, რომლებმაც გააძლიერა წამების ჩამდენთა დევნის, პატიმართა და დაკავებულ პირთა უფლებების დაცვის მექანიზმები. ასევე მიიღო კანონი, რომელიც უზრუნველყოფს პატიმართა მიმონერის უფლებას ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოსთან. კომისარი მიესალმება კანონმდებლობის გაუმჯობესებას, მაგრამ აღნიშნავს, რომ აუცილებელია მისი სათანადო და სისტემატური იმპლემენტაცია. უკრაინამ 1997 წელს მოახდინა წამებისა და არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობისა თუ დასჯის საწინააღმდეგო ევროპული კონვენციის რატიფიცირება (CETS 126), 2002 წელს კი ორი დამატებითი ოქმისაც. გაეროს წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობისა თუ დასჯის საწინააღმდეგო კონვენცია უკრაინისთვის 1987 წელს შევიდა ძალაში.

44. ზემოხსენებული მიღწევების მიუხედავად, კომისრის პრაქტიკულად ყველა თანამოსაუბრე, მათ შორის, საპარლამენტო პოლიტიკური ჯგუფების ხელმძღვანელები, სამართალდამცველი ორგანოებისა თუ სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლები, ადასტურებდნენ, რომ უკრაინაში წამება ფართოდ გავრცელებულია.

... 46. სასჯელალსრულების სისტემა აღარ ექვემდებარება შინაგან საქმეთა სამინისტროს, მაგრამ სისტემა იუსტიციის სამინისტროს დაქვემდებარებაში არ გადასულა, როგორც გათვალისწინებული იყო ევროპის საბჭოში განვერიანებისას უკრაინის მიერ აღებული ვალდებულებებით. სასჯელალსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტი შეიქმნა 1998 წელს, როგორც სპეციალური სტატუსის მქონე სასჯელალსრულების ცენტრალური ორგანო, რომელიც მინისტრთა კაბინეტს ექვემდებარება ... სასჯელალსრულების სისტემა სათანადოდ არ ფინანსდება. მიუხედავად იმისა, რომ კომისარი მიესალმება სახელმწიფო დაფინანსების თანდათან გაზრდას, იგი მოუწოდებს სახელმწიფოს, განაგრძოს პატიმრობის პირობების გაუმჯობესება...

... 48. გადატვირთულობა სასჯელალსრულების დაწესებულებებში ერთ-ერთი ყველაზე მძიმე პრობლემაა (...) მაგრამ კომისარმა გაითვალისწინა და მიესალმა იმ ფაქტს, რომ ციხეების გადატვირთულობის მნიშვნელოვანი ხარისხის მიუხედა-

ვად, პატიმრების რაოდენობა მნიშვნელოვანწილად შემცირდა. სასჯელალსრულების დეპარტამენტის ხელმძღვანელობამ განაცხადა, რომ 1999 წელს პატიმართა რაოდენობა იყო 209,000, დღეს კი 161,900-ია. ამასთანავე, სასჯელალსრულების დაწესებულებათა რაოდენობა არ შეცვლილა. პატიმრობის მაჩვენებელი კვლავაც მსოფლიოში ერთ-ერთი ყველაზე მაღალია და შემდგომი ძალისხმევაა საჭირო დიდი გადატვირთულობის პრობლემის დასაძლევად.

... 49. კომისარმა აღნიშნა, რომ სასჯელალსრულების ბევრი დაწესებულების შენობა დაანგრევს პირასა და ძალიან ცუდ მდგომარეობაშია. შესაბამისად, აღნიშნული შენობები არ აკმაყოფილებს სანიტარულ და სხვა საერთაშორისო მოთხოვნებს. პატიმრები, რომლებსაც კომისარი შეხვდა, ძირითადად ჩიოდნენ სინათლის ნაკლებობის, ცუდი ვენტილაციის სისტემის, არასაკმარისი კვების, ცუდი სანიტარული პირობების, საწოლების ნაკლებობისა და იმის გამო, რომ არ ხდებოდა ინფექციური და გადამდები დაავადებების მქონე პატიმართა განცალკევება. ლვოვში, ოდესასა და კიევში დაკავების ცენტრების მონახულებისას კომისარი შემფოთებული იყო, რადგან არც ერთი საკანი არ აკმაყოფილებდა ევროპულ სტანდარტებს. კედლებზე სინესტე მკაფიოდ შეიმჩნეოდა. ტუალეტები საშინელ მდგომარეობაში იყო და ცუდი სუნით მთელ საკანში ვრცელდებოდა. ამგვარი გარემო არა მხოლოდ საფრთხეს უქმნის პატიმართა ჯანმრთელობას, არამედ არღვევს მათი ღირსების დაცვის უფლებას. სადამსჯელო საკნებში უარესი მდგომარეობა იყო.

IV. შესაბამისი ეროვნული კანონმდებლობა და პრაქტიკა

A. უკრაინის კონსტიტუცია (28 ივნისი 1996)

109. კონსტიტუციის მე-8 მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტების მიხედვით, კონსტიტუციის ნორმებს პირდაპირი ეფექტი აქვთ. კონსტიტუციის საფუძველზე გარანტირებულია ადამიანისა და მოქალაქის უფლებებისა და თავისუფლების დარღვევის გასაჩივრება.

110. 55-ე მუხლის მე-2 და მე-4 პუნქტების თანახმად, გარანტირებულია სახელმწიფო სტრუქტურების, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების, თანამდებობის პირებისა და სასამართლოს წარმომადგენელთა გადანყვეტილების, ქმედებებისა და უმოქმედობის გასაჩივრების უფლება. შიდასამართლებრივ საშუალებათა ამონურვის შემდეგ ყველას აქვს უფლება თავისი უფლებებისა და თავისუფლებების დასაცავად მიმართოს შესაბამის საერთაშორისო სამართლებრივ ინსტიტუტს ან იმ საერთაშორისო ორგანიზაციის წარმომადგენლებს, რომლის წევრიც არის უკრაინა ან რომლის მუშაობაშიც ის მონაწილეობს.

111. 63-ე მუხლის მე-3 პუნქტის მიხედვით, დაპატიმრებული პირები სარგებლობენ ყველა ადამიანისა და სამოქალაქო უფლებებით. აღნიშნული უფლებები ექვემდებარება მხოლოდ კანონით ან სასამართლოს გადანყვეტილებით დადგენილ შეზღუდვებს.

B. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი

112. 1960 წლის 28 დეკემბრის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 25-ე და 99-ე მუხლების ამონარიდების (რომლებიც შესაბამის დროს იყო ძალაში) თანახმად:

მუხლი 4

სისხლის სამართლებრივი დევნის დაწყებისა და დანაშაულის გამოძიების ვალდებულება

“თავისი უფლებამოსილების ფარგლებში, სასამართლომ, პროკურორმა ან გამოძიებელმა საქმეზე, რომელშიც დანაშაულის ნიშნები აღმოჩნდება, უნდა დაიწყოს სისხლის სამართლებრივი დევნა, მიიღოს კანონით გათვალისწინებული ყველა ზომა - რათა დადგინდეს, ჩადენილია თუ არა დანაშაული - დადგინდეს დამნაშავეთა ვინაობა და მოხდეს მათი დასჯა”.

მუხლი 25

სისხლის სამართლის პროცესის ზედამხედველობა პროკურორის მიერ

“... პროკურორი ვალდებულია, სისხლის სამართლის პროცესთან დაკავშირებით თავისი ფუნქციები განახორციელოს კანონისა და განაწესის შესაბამისად ... ასევე, სახელმწიფო ორგანოებისა და თანამდებობის პირებისგან დამოუკიდებლად...”

მუხლი 94

სისხლის სამართლებრივი დევნის დაწყების საფუძვლები

“სისხლის სამართლებრივი დევნის დაწყების საფუძვლებია:

- (1) საწარმოების, დაწესებულებების, ორგანიზაციების, თანამდებობის პირების, ოფიციალური სტრუქტურების წარმომადგენლების, საზოგადოებისა და ფიზიკური პირების განცხადებები ან შეტყობინებები;
- (2) ხელისუფლების წარმომადგენელთა, საზოგადოების ან იმ ცალკეულ მოქალაქეთა შეტყობინებები, რომლებმაც შეიპყრეს ეჭვმიტანილი დანაშაულის ჩადენის ადგილზე ან დანაშაულის ჩადენისას;
- (3) ბრალის აღიარება;
- (4) მასმედიაში გამოქვეყნებული ინფორმაცია;
- (5) გამოძიების ორგანოს, პროკურორის ან სასამართლოს მიერ დანაშაულის ნიშნების აღმოჩენა.

მუხლი 97

დანაშაულების შესახებ განცხადებებისა და შეტყობინებების მიღების ვალდებულება და მათი განხილვის პროცედურა

“პროკურორი, გამოძიებელი, მოკვლევის ორგანო ან მოსამართლე ვალდებული არიან მიიღონ განცხადებები და შეტყობინებები ჩადენილ ან მომზადებულ დანაშაულებთან დაკავშირებით, მათ შორის, ისეთი საქმეების შესახებ, რომლებიც სცილდება მათ კომპეტენციას.

დანაშაულის შესახებ განცხადების ან შეტყობინების მიღების შემდეგ პროკურორი, გამოძიებელი, მოკვლევის ორგანო ან მოსამართლე ვალდებულია 3 დღის

ვადაში გამოიტანოს ქვემოთ მოცემული ერთ-ერთი გადანყვეტილება:

- (1) სისხლის სამართლის დანჯების შესახებ;
- (2) სისხლის სამართლის დანჯებაზე უარის თქმის შესახებ;
- (3) განცხადების ან შეტყობინების შემდგომი განხილვისთვის გადაგზავნის შესახებ - დაქვემდებარების მიხედვით.

ამასთანავე, ყველა შესაძლო ზომა უნდა იყოს მიღებული მომავალში დანაშაულის ჩადენის თავიდან ასაცილებლად ან დანჯებულ დანაშაულის ჩადენაზე ხელის ასაღებად. ასევე, უნდა განხორციელდეს შესაბამისი დაცვის ღონისძიებები იმ პირის უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად, რომელმაც დანაშაულის შესახებ შეტყობინება გააკეთა ... მის დასაცავად სიცოცხლისათვის რეალური საფრთხისგან.

სისხლის სამართლებრივი დევნის დანჯებამდე აუცილებელია შემოწმდეს დანაშაულის შესახებ შემოსული ინფორმაცია ან შეტყობინება. აღნიშნული შემოწმება უნდა ჩატარდეს პროკურორის, გამომძიებლის, მოკვლევის ორგანოს მიერ 10 დღის ვადაში, სხვადასხვა მოქალაქისგან ახსნა-განმარტებების მოგროვებისა და შესაბამისი დოკუმენტების გამოთხოვის გზით.

სისხლის სამართლებრივი დევნის დანჯებამდე განცხადება ან შეტყობინება დანაშაულის ჩადენის შესახებ უნდა შემოწმდეს ჩხრეკისა და ამოღების საშუალებით. ჩხრეკა და ამოღება, უკრაინის კანონმდებლობის მიხედვით, ხორციელდება სასამართლოსთან შეთანხმებით, ოპერატიული დეპარტამენტის უფროსის ან მისი მოადგილის მოთხოვნის საფუძველზე, რომელიც დადასტურებულია პროკურორის მიერ. აღნიშნული ნებართვის გაცემის შესახებ მოსამართლის მიერ გადანყვეტილების გამოტანა და მისი გასაჩივრება შეიძლება კანონით დადგენილი წესით და კოდექსის 177-ე მუხლით გათვალისწინებულ შემთხვევებში (შენიშვნაში დოკუმენტების ან საგნების ძებნა), ასევე 178-ე (დოკუმენტების ან საგნების ამოღება) და 190-ე (ტერიტორიის, შენობების, საგნების და დოკუმენტების დათვალიერება) ამ მუხლებით.

მუხლი 99-1

სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე უარის თქმის შესახებ გადანყვეტილების გასაჩივრება

“... გამომძიებლის ან მოკვლევის ორგანოს გადანყვეტილება სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე უარის თქმის შესახებ შეიძლება გასაჩივრდეს პროკურორთან, ხოლო თუ ეს გადანყვეტილება მიღებულია პროკურორის მიერ - ზემდგომ პროკურორთან. საჩივარი გადანყვეტილების ჩაბარებიდან 7 დღის განმავლობაში უნდა შეიტანოს მან, ვისი უფლებებიც დაირღვა, ან მისმა წარმომადგენელმა.

გამომძიებლის ან მოკვლევის ორგანოს გადანყვეტილება სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე უარის თქმის შესახებ შეიძლება გასაჩივროს მან, ვისი უფლებებიც დაირღვა, ან მისმა წარმომადგენელმა, კოდექსის 236-1 მუხლით დადგენილი პროცედურის მიხედვით.

სასამართლოს გადანყვეტილება სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე უარის თქმის შესახებ ზემდგომ სასამართლოში შეიძლება გასაჩივროს მან, ვისი უფლებებიც დაირღვა, ან მისმა წარმომადგენელმა, გადანყვეტილების ჩაბარებიდან 7

დღის განმავლობაში...”

მუხლი 236-1

სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე უარის თქმის შესახებ გადაწყვეტილების გასაჩივრება სასამართლოში

“მოკვლევის ორგანოს, გამომძიებლის ან პროკურორის გადაწყვეტილება სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე უარის თქმის შესახებ შეიძლება გასაჩივრდეს რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოში ... იმ პირის ან მისი წარმომადგენლის მიერ, ვის ინტერესებსაც ეხება გადაწყვეტილება, გადაწყვეტილების ჩაბარებიდან ან პროკურორის მიერ გადაწყვეტილების გაუქმებაზე უარის თქმის შესახებ ინფორმაციის მიწოდებიდან 7 დღის განმავლობაში.”

მუხლი 236-2

სასამართლოს მიერ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე უარის თქმის შესახებ მიღებული გადაწყვეტილების განხილვა

“საჩივარი პროკურორის, გამომძიებლის ან მოკვლევის ორგანოს მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებაზე - სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე უარის თქმის შესახებ - უნდა განიხილოს ერთმა მოსამართლემ, სასამართლოს მიერ საქმის მიღებიდან 10 დღის განმავლობაში.

მოსამართლემ უნდა მოითხოვოს მასალა, რომლის საფუძველზეც იყო გამოტანილი გადაწყვეტილება სისხლის სამართლის საქმეზე უარის თქმის შესახებ, შეისწავლოს აღნიშნული მასალები და პროკურორსა და მომჩივანს აცნობოს განხილვის თარიღი. საჭიროების შემთხვევაში, მოსამართლემ უნდა მოისმინოს საჩივრის შემომტანის ახსნა-განმარტება. მოსმენა ზუსტად უნდა ჩაინეროს.

... მოსამართლე ჩამოთვლილთაგან ერთ-ერთ გადაწყვეტილებას იღებს:

- 1) სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე უარის თქმის შესახებ გადაწყვეტილების გაუქმება;
- 2) საჩივრის დაუქმყოფილებლობაზე უარის თქმა.

მოსამართლის გადაწყვეტილება უნდა გასაჩივრდეს სააპელაციო სასამართლოში პროკურორის ან მომჩივანის მიერ, მისი მიღების მომენტიდან 7 დღის განმავლობაში.

მოსამართლის მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილების ასლი უნდა გაეგზავნოს იმ პირს, ვინც მიიღო სადავო გადაწყვეტილება, ასევე, პროკურორს და პირს, რომელმაც შემოიტანა საჩივარი”.

113. ეროვნული სასამართლოების პრაქტიკის მიხედვით, სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე უარის თქმის შესახებ პროკურორის მიერ მიღებული გადაწყვეტილების გადასინჯვა შემოიფარგლებოდა მხოლოდ უარის თქმის პროცედურული და არსებითი მიზეზების გადახედვით (приводи та підстави для порушення кримінальної справи). პროცედურული საფუძვლები, რომელთა გადახედვაც უნდა მომხდარიყო, მოცემულია სისხლის სამართლის კოდექსის 94-2 მუხლში, არსებითი საფუძვლები კი - კოდექსის მე-4 მუხლში (სხვა წყაროებთან ერთად იხ.

საკონსტიტუციო სასამართლოს 2003 წლის 30 იანვრის გადაწყვეტილება №1-12/2003 საქმესთან დაკავშირებით; უზენაესი სასამართლოს პლენუმის 2005 წლის 11 თებერვლის გადაწყვეტილება, რომელიც ძალაშია 2007 წლის 21 დეკემბრამდე). მოკვლევის ორგანოს, გამომძიებლის ან პროკურორის უმოქმედობა, რამაც გადაწყვეტილების მიუღებლობა გამოიწვია (სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 97-ე მუხლის მე-2 პუნქტი), უნდა გასაჩივრდეს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 31-ა კარით დადგენილი პროცედურის შესაბამისად (უზენაესი სასამართლოს პლენუმის 2005 წლის 11 თებერვლის გადაწყვეტილება).

G. უკრაინის გამასწორებელი შრომის (Виправно-трудоий кодекс України) კოდექსი, ძალაშია 2004 წლის 1 იანვრამდე

114. კოდექსის მე-10 მუხლის მიხედვით, სასჯელალსრულების დაწესებულებათა თანამშრომლები, ისევე როგორც პატიმრები, უნდა იცავდნენ კანონს.

115. სასჯელალსრულების გამასწორებელი შრომის დაწესებულებებს წარმოადგენდა: გამასწორებელი შრომის კოლონიები, ციხეები და საგანმანათლებლო შრომის კოლონიები. სრულწლოვანი პატიმრები სასჯელს იხდიდნენ გამასწორებელი შრომის კოლონიებში ან ციხეში (კოდექსის მე-12 მუხლი). გამასწორებელი სამუშაოს კოლონიების ტიპები, რომელთა კლასიფიკაცია უსაფრთხოების ხარისხისა და რეჟიმის მიხედვით ხდებოდა, შეიცავდა: კოლონიის ტიპის საცხოვრებლებს იმ პირებისთვის, ვინც გაუფრთხილებლობით ჩაიდინა დანაშაული და ზოგადი, გამკაცრებული და სპეციალური რეჟიმების კოლონიებს (კოდექსის მე-13 მუხლი). სასჯელალსრულების დაწესებულების ტიპი და პატიმრობის რეჟიმი განისაზღვრებოდა სასჯელალსრულების დეპარტამენტის მიერ (კოდექსის მე-19 მუხლი). მსჯავრდებული უნდა გადაყვანილიყო შესაბამის გამასწორებელი შრომის დაწესებულებაში, სისხლის სამართლის საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილების გამოტანიდან 10 დღის განმავლობაში (კოდექსის მე-20 მუხლი). აღნიშნული მუხლი მიუთითებდა, რომ აუცილებელია ყველა მსჯავრდებულს ჰქონდეს პირადი საქმე.

116. კოდექსის 28-ე მუხლის თანახმად, სისხლის სამართლის ხასიათის სასჯელთა აღსრულების დაწესებულებებში არსებული რეჟიმების ძირითადი მახასიათებლები იყო: სავალდებულო იზოლაცია და მუდმივი მეთვალყურეობა, რათა თავიდან აეცილებინათ დანაშაულების ან ისეთი ქმედებების ჩადენა, რომლებიც საზოგადოებრივ წესრიგს დაარღვევდა; აღნიშნული პირების მიერ თავიანთი ვალდებულებების შესრულების მკაცრი და უწყვეტი ზედამხედველობა, ისევე როგორც პატიმრობის სხვადასხვა პირობის დაცვის კონტროლი, დანაშაულის სიმძიმიდან, პატიმრის პიროვნებიდან და ყოფაქცევიდან გამომდინარე. კერძოდ, ვინც სასჯელს იხდიდა, ვალდებული იყო ეტარებინა სპეციალურ ფორმა. მსჯავრდებულები ექვემდებარებოდნენ ჩხრეკას; პიროვნება უნდა გაეჩხრიკა იმავე სქესის ადამიანს. მიმონერა ექვემდებარებოდა ცენზურას, ამანათები და გზავნილები იხსნებოდა და მონმდებოდა. გამასწორებელი შრომის დაწესებულებებში შინაგანანესი და დადგენილი დღის წესრიგი დაცული უნდა ყოფილიყო.

117. კოდექსის 29-ე მუხლის მიხედვით, დისციპლინური წესების დარღვევისას - იმ პატიმრის მიერ, რომელიც მკაცრი რეჟიმის პირობებში იხდის სასჯელს - ციხის დირექტორს უფლება ჰქონდა დაენიშნა მკაცრი რეჟიმის პირობებში პატიმრობის ახალი პერიოდი, რომელიც არ შეიძლებოდა 6 თვეზე მეტი ყოფილიყო.

118. კოდექსის 44-ე მუხლის მიხედვით, პატიმრებს უფლება ჰქონდათ სახელმწიფო ორგანოებისთვის, არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და თანამდებობის

პირთათვის მიემართათ წინადადებებით, განცხადებებითა და საჩივრებით, რაც სასჯელალსრულების დაწესებულებათა შინაგანაწესის თანახმად უნდა განხორციელებულიყო. მათი შემონმება კანონით დადგენილი წესით ხდებოდა. სახალხო დამცველისა და პროკურატურისადმი მიმართული საჩივრები მიღებიდან ერთი დღის ვადაში უნდა გაგზავნილიყო. პატიმრებისთვის უნდა მიენოდებიანთ ინფორმაცია წინადადებების, საჩივრებისა და განცხადებების განხილვის შედეგებზე (2003 წელს ახალი კოდექსის მიღების შემდეგ, რომელმაც 2004 წლის 1 იანვრიდან ჩაანაცვლა გამასწორებელი შრომის კოდექსი; ასევე: 2005 წლის 1 დეკემბერს სასჯელთა აღსრულების შესახებ კოდექსის 113-ე მუხლში ცვლილებების შეტანისა და 2003 წლის 25 დეკემბერს სასჯელალსრულების დეპარტამენტის მიერ №275 ბრძანების გამოცემის შემდეგ, დაუშვებელი გახდა ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში გაგზავნილი კორესპონდენციის შემონმება. თუმცა, კოდექსის 113-ე მუხლის მე-3 პუნქტი ადგენს ზოგად წესს, რომლის მიხედვითაც ყველანაირი კორესპონდენცია ექვემდებარება შემონმებას).

119. კოდექსის 47-ე მუხლის მიხედვით, “რეჟიმის უხეში დარღვევა” გულისხმობდა: პატიმრის მიერ ადმინისტრაციის კანონიერი მოთხოვნების შეუსრულებლობას; მუშაობაზე უმიზეზოდ უარის თქმას (წლის განმავლობაში 3-ზე მეტჯერ), რადგან კოდექსის 49-ე მუხლით, მუშაობა სავალდებულო იყო ყველა პატიმრისთვის; ალკოჰოლის, ნარკოტიკების ან სხვა საშუალებათა მოხმარებას; აკრძალული საგნების წარმოებას, შენახვას, შექენასა და გასაღებას; აზარტული თამაშებს; წვრილმან ხელიგნობას; გადამდები დაავადების მკურნალობისთვის სისტემატურად თავის არიდებას (აქტიური ტუბერკულოზი, ვენერიული დაავადებები და სხვა). პატიმრის მიერ “ციხის რეჟიმის უხეში დარღვევის” შემთხვევაში გამოიყენებოდა ამ დარღვევის შესაბამისი სანქციები. ეს სანქცია უნდა დაფუძნებულიყო ზემდგომი თანამდებობის პირის დადგენილებაზე ან ბრძანებაზე და, სასამართლოს გადაწყვეტილებით, არ უნდა ყოფილიყო გამოცხადებული ძალადაკარგულად. ასევე, პატიმრების მიერ შესრულებული სამუშაო მათი რეაბილიტაციისა და გადამზადების მოვალეობის შესაბამისი უნდა ყოფილიყო (კოდექსის მუხლი 49).

120. კოდექსის 71-ე მუხლის თანახმად, ციხის დირექტორს, მის მოადგილეს, სოციალური და ფსიქოლოგიური სამსახურის დეპარტამენტის უფროსს, უფროს ინსტრუქტორსა და გამასწორებელი შრომის კოლონიის ინსტრუქტორებს პატიმრების მიმართ დისციპლინური სანქციების გამოყენების უფლება ჰქონდათ. აღნიშნული სანქციები დარღვევის ფაქტობრივი გარემოებებისა და სიმძიმის შესაბამისი უნდა ყოფილიყო. ადრე დაკისრებული დისციპლინური სანქციები, ასევე, პატიმრის ახსნა-განმარტებანი, უნდა გათვალისწინებულიყო. დაკისრებული სანქციები დაუყოვნებლივ უნდა აღსრულებინათ. პატიმარს ჰქონდა ზემდგომ თანამდებობის პირთან გასაჩივრების უფლება. ეს არ აჩერებდა სანქციის აღსრულების პროცესს (კოდექსის 68-ე მუხლი). დისციპლინური სანქციები მოიცავდა: ერთი თვის განმავლობაში ციხის მაღაზიაში საკვების შექენისა და ამანათების მიღების აკრძალვას; პატიმრობის გაუმჯობესებული პირობების გაუქმებას; “Sizo”-ში მოთავსებას სამუშაოში მონაწილეობის მიღებით ან მიუღებლობით; პატიმრის მოთავსებას სამართლო საკანში (камер). სასჯელის აღსრულების რეჟიმის შეცვლა ხორციელდებოდა ციხის დირექტორის დასაბუთებული გადაწყვეტილების საფუძველზე, რომელიც დამტკიცებული უნდა ყოფილიყო სასჯელალსრულების სამეთვალყურეო საბჭოს მიერ. სხვა დისციპლინური სანქციების დაწესება ხდებოდა

ცხის დირექტორის წერილობითი ან ზეპირი ბრძანების საფუძველზე.

121. კოდექსის 74-ე მუხლის მიხედვით, პატიმრები უნდა ყოფილიყვნენ ისეთ პირობებში, რომლებიც აკმაყოფილებს სანიტარიისა და ჰიგიენის ძირითად სტანდარტებს. გამასწორებელი შრომის კოლონიებში პატიმრისთვის გამოყოფილი უნდა ყოფილიყო 2მ² ფართობი. სასჯელალსრულების დეპარტამენტი ვალდებული გახლდათ უზრუნველყო პატიმართა იურიდიული დახმარება და საჭირო სამედიცინო მომსახურება (კოდექსის 76-ე მუხლი).

112. კოდექსის 81-ე მუხლის მიხედვით, გამასწორებელი შრომის დაწესებულებათა თანამშრომლებისთვის ფიზიკური წინააღმდეგობის განვების, ბუნტის ან სხვა ძალადობრივი ქმედების დროს პატიმართა მიმართ გამოიყენებოდა შემაკავებელი საშუალება - როგორცაა: ხელბორკილები, დამანყნარებელი პერანგი (гамівна сорочка), რეზინის ხელკეტები, ცრემლსადენი გაზი და პოლიციის შესახებ კანონის მე-14 მუხლში მოცემული შეკავების სხვა საშუალებები - რათა აეცილებინათ პატიმრების მიერ საკუთარი თავის ან სხვების დაზიანება. ფიზიკური ზომები უნდა გამოეყენებინათ მხოლოდ ისეთ შემთხვევებში, როცა შეკავების სხვა საშუალებების გამოყენება შეუძლებელი იყო. შეკავების საშუალებები უნდა გამოეყენებინათ მხოლოდ იმ დოზით, რაც აუცილებელი იყო ადმინისტრაციის მიერ თავისი მოვალეობების შესასრულებლად. აღნიშნული საშუალებები უნდა გამოეყენებინათ დამნაშავის ჯანმრთელობისთვის მინიმალური ზიანის მიყენებით. სასჯელალსრულების დაწესებულების ადმინისტრაცია ვალდებული იყო დროულად უზრუნველყო დაზარალებულთა სამედიცინო დახმარება.

123. კოდექსის 82-ე მუხლით, გამონაკლის შემთხვევებში - როცა სხვა საშუალებით შეუძლებელი იყო სასურველი შედეგის მიღწევა, პატიმარი თავს დაესხმებოდა ან სიცოცხლისათვის საფრთხის შემცველ ქმედებას ჩაიდენდა დაწესებულების თანამშრომლის ან სხვა ადამიანის მიმართ - შესაძლებელი იყო იარაღის გამოყენება. იარაღის გამოყენების ყველა შემთხვევის შესახებ აუცილებელი იყო პროკურორის ინფორმირება.

124. კოდექსის 128-ე მუხლის მიხედვით, სასჯელალსრულების დაწესებულების თანამშრომლებს, რომლებიც პატიმარს სასტიკად მოექცნენ - ან რომელთა ქმედებებმაც პატიმრის ღირსება შელახა - უნდა დაკისრებოდათ დისციპლინური ან სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა. ხელმეორე დისციპლინური გადაცდომა იწვევდა სასჯელალსრულების სისტემის თანამშრომლის სამსახურიდან გათავისუფლებას.

D. პროკურატურის შესახებ კანონი, 1991 წლის 5 ნოემბერი (ძალაში იყო შესაბამის დროს)

125. პროკურატურის შესახებ კანონის მე-12 (1) მუხლის თანახმად, პროკურორი ვალდებულია განიხილოს მოქალაქეთა და იურიდიულ პირთა უფლებების დარღვევასთან დაკავშირებული განცხადებები და საჩივრები, გარდა სასამართლოს იურისდიქციაში შემავალი საჩივრებისა. მე-4 მუხლის მიხედვით, პროკურორის გადანყვეტილების გასაჩივრება ხდებოდა ზემდგომ პროკურორთან ან სასამართლოში. მე-5 მუხლის მიხედვით, გენერალური პროკურორის გადანყვეტილება საბოლოო იყო.

126. 44(1) მუხლის მიხედვით, გენერალური პროკურორი ზედამხედველობდა შემდეგ საკითხებს: გამასწორებელი შრომის შესახებ ნორმების დაცვა ან

სასამართლოს მიერ დადგენილი სასჯელებისა და იძულებითი ღონისძიებების აღსრულებაზე პასუხისმგებელი ორგანოების მეთვალყურეობა; ამგვარ დაწესებულებებში ადამიანების მოთავსებისა და მათთვის სანქციების დაკისრების პროცედურებისა და პირობების დაცვა; ასეთი ადამიანების უფლებების დაცვა; შესაბამისი ორგანოების მიერ სისხლის სამართლის კანონმდებლობით დადგენილი მოვალეობების შესრულების ხასიათი; სასჯელების აღსრულებასთან დაკავშირებით არსებული კანონმდებლობის დაცვა. პროკურორს ნებისმიერ დროს შეეძლო ვიზიტი დაწესებულებებში, სადაც პატიმრები იხდიდნენ სასჯელს, რათა ჩატარებინა ინტერვიუები ან შეემოწმებინა დოკუმენტაცია; ასევე შეემოწმებინა ადმინისტრაციის მიერ გამოცემული ბრძანებების, დადგენილებებისა და ბრძანებულებების კანონიერება, შეენყვიტა პატიმრისთვის დაკისრებული სანქციების ან ღონისძიებების განხორციელება, გაესაჩივრებინა სანქციები და ღონისძიებები ან, კანონთან შეუსაბამობის შემთხვევაში, გაუუქმებინა ისინი. ასევე, შესაბამისი თანამდებობის პირებისგან მოეთხოვა ახსნა-განმარტება დარღვევებთან დაკავშირებით.

E. სასჯელაღსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტის ბრძანებები

1. შრომა-გასწორების კოლონიების შინაგანანესი (მოქმედებდა შესაბამის დროს)

127. ციხის შინაგანანესი (Правила внутрішнього розпорядку виправно-трудоустанов) დამტკიცდა 2000 წლის 5 ივნისს, სასჯელაღსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტის №110 ბრძანებით. შემდგომში შინაგანანესში შეიტანეს ცვლილებები, რომლებიც მოქმედებდა 2003 წლის 25 დეკემბრამდე. მათი შეჯამება შეიძლება შემდეგი სახით:

128. შინაგანანესის 1.1. მუხლის თანახმად, წესები შეიცავდა სასჯელთა აღსრულებისა და მოხდის სახელმძღვანელო პრინციპებს. მოქმედი კანონმდებლობის მიხედვით, წესები სავალდებულო იყო გამასწორებელი შრომის ყველა დაწესებულებისთვის, ისევე როგორც მათთან არსებული სამედიცინო დაწესებულებებისათვის (მუხლი 1.2.).

129. 12.3 მუხლის მიხედვით, სპეციალური რეჟიმის გამასწორებელი შრომის კოლონიებში ერთადგილიანი და სამართო საკნების ფართობი 3მ²-ზე ნაკლები არ უნდა ყოფილიყო. ციხეებსა და "PKT"-ში, ან გამასწორებელი შრომის კოლონიების სასაკნე ტიპის ნაწილებში, ფანჯრების სიგანე უნდა ყოფილიყო 1.3-1.4 მ, ხოლო სიმაღლე - 1.15-1.2მ, "SHIZO"-ში, "DIZO"-სა და სამართო საკნებში კი - 0.5მ x 0.9მ. ფანჯრებს უნდა ჰქონოდა რკინის გარე გისოსები ან ლითონის დარაბები, რომლებიც შიდა გისოსებით უნდა ყოფილიყო დაცული. იატაკი უნდა ყოფილიყო ბეტონის, ხოლო ზემოდან გადაკრული ჰქონოდა ხის მასალა. კედლები უნდა ყოფილიყო ბეტონის, რომელიც თეთრად უნდა გაეღებათ (მუხლი 12.4). საკნის კარები უნდა ყოფილიყო 6 სმ სისქის, დაფარული ფოლადის ფირფიტით, ასევე, მთელ პერიმეტრზე უნდა გაეკეთებინათ ლითონის კუთხეები. კარს ცენტრში უნდა ჰქონოდა ჭუჭრუტანა - პერიმეტრის მეთვალყურეობისათვის. კარის შუა ნაწილში უნდა ყოფილიყო 18 x 22 სმ და იატაკიდან 95 სმ-ით დაშორებული ფანჯარა საკვების, წიგნებისა და ა.შ. მისაწოდებლად. კარები უნდა გაღებულყო დერეფნის მიმართულებით და ყოფილიყო ჩაკეტილი (მუხლი 12.5). გამასწორებელი შრომის კოლონიების ზოგადი, გაძლიერებული, მკაცრი და სპეციალური რეჟიმის საკნები,

ისევე როგორც “SHIZO” და “DIZO”, აღჭურვილი უნდა ყოფილიყო ფოლადის მრგვალი წნელებითა და განივი გისოსებით გაკეთებული დამატებითი შიდა კარით.

130. 12.10 მუხლის მიხედვით, “SHIZO”-სა და “DIZO”-ში არსებული საკნები, სამართო საკნები და სპეციალური რეჟიმის კოლონიების ერთადგილიანი საკნები აღჭურვილი უნდა ყოფილიყო ასაკეცი ლოგინებით - რომლებიც უნდა აეკეცათ და ჩაეკეცათ გაღვიძებიდან დაძინებამდე - ასევე, სხვა საჭირო ავეჯით.

131. 16.1 მუხლის მიხედვით, პატიმრებსა და სასჯელალსრულების დაწესებულებათა თანამშრომლებს შორის ურთიერთობა უნდა ეფუძნებოდეს კანონის მკაცრად დაცვის პრინციპს. 16.3 წესის მიხედვით, პატიმრები სრულად უნდა დამორჩილებოდნენ სასჯელალსრულების დაწესებულების თანამშრომლებს.

132. 17.3 მუხლის მიხედვით, პატიმრებს ეკრძალებოდათ კორესპონდენციის მიღება და გაგზავნა წინამდებარე წესებით დადგენილი პროცედურის დარღვევით.

133. 20.1 მუხლის მიხედვით, გამასწორებელი შრომის კოლონიაში ოპერატიული მდგომარეობის გართულებისას თანამშრომლები უნდა დარჩენილიყვნენ სასჯელალსრულების დაწესებულებაში; თანამშრომლებისთვის უნდა შედგენილიყო მორიგეობის ცხრილი.

134. 31.1-31.5 მუხლების თანახმად, პატიმრებს ჰქონდათ წერილების გაგზავნის უფლება გამასწორებელი შრომის კოდექსით დადგენილი წესის დაცვით. წერილები და საჩივრები უნდა გაეგზავნათ მხოლოდ გამასწორებელი შრომის დაწესებულების ადმინისტრაციის საშუალებით. სასჯელალსრულების დაწესებულების ტერიტორიაზე დამონტაჟებული უნდა ყოფილიყო სპეციალური საფოსტო ყუთები, რომლებიც ყოველდღიურად უნდა გაეხსნათ საგანგებოდ დანიშნულ პირებს. ციხის რეჟიმის ან სასაკნე ტიპის ნაწილებში მოთავსებულ პატიმართა წერილები უნდა გაგზავნილიყო ციხის წარმომადგენელთა საშუალებით. წერილები იგზავნებოდა საფოსტო ყუთების საშუალებით ან ბეჭდის გარეშე გადაეცემოდათ ადმინისტრაციის წარმომადგენლებს. არ იგზავნებოდა ის წერილები, რომლებშიც გამოყენებული იყო სპეციალური ენა, შრიფტი ან კოდეზი, ასევე, ცინიკური გამოხატუებებისა და ისეთი ინფორმაციის შემცველი წერილები, რომელთა გავრცელება ცდაუშვებელი იყო. აღნიშნულის შესახებ უნდა ეცნობებინათ პატიმრისთვის.

135. 33.1-33.9 მუხლების თანახმად, პატიმრებს საჩივრები ზეპირი ან წერილობითი ფორმით უნდა წარედგინათ. წერილობითი საჩივრები გამასწორებელი შრომის კოლონიის ადმინისტრაციის სახელზე უნდა დაწერილიყო. პატიმრები უნდა უნზრუნველყოთ ქალაქითა და სანერი კალმით. ციხის ადმინისტრაციას დროის გაჭიანურების გარეშე უნდა განეხილა ისეთი საჩივრები, რომელთა გაგზავნაც სხვა დაწესებულებაში ან ორგანიზაციებში საჭირო არ იყო. სახელმწიფო დაწესებულებების, არასამთავრობო ორგანიზაციების ან მათი თანამშრომლებისადმი მიმართული წერილები იგზავნებოდა სასჯელალსრულების სისტემის ბარათთან ერთად, სადაც მოცემული იყო წერილის შეფასება ამ უკანასკნელის მიერ. სახალხო დამცველის ან პროკურორისთვის გაგზავნილი საჩივრები არ ექვემდებარებოდა შემოწმებას. ისინი უნდა გაეგზავნათ მიღებიდან 1 დღის განმავლობაში. საჩივრის განმეორებით გაგზავნის შემთხვევაში, ადმინისტრაციას თან უნდა დაერთო წერილი იმ ორგანოს მითითებით, რომელმაც მანამდე განიხილა საჩივარი. ასევე, მითითებული უნდა ყოფილიყო ინფორმაცია განხილვის შედეგების შესახებ. არ იგზავნებოდა ისეთი ორგანოებისადმი მიმართული წერილები, რომელთა კომპეტენციაშიც არ შედიოდა საჩივრის განხილვა. პატიმრისათვის უნდა მიეცათ რეკომენდაცია წერილის კომპეტენტურ ორგანოში გაგზავ-

ვნის შესახებ. თუმცა, პატიმრის დაჟინებული მოთხოვნის შემთხვევაში, საჩივარი მითითებულ ორგანოში მაინც იგზავნებოდა.

უხამსი ან აკრძალული გამონათქვამების შემცველი საჩივრები არ იგზავნებოდა, საჩივრის ავტორების მიმართ კი გამოიყენებოდა დისციპლინური ზომები. წერილობითი საჩივრები კოლონიის სამდივნოში უნდა დარეგისტრირებულიყო და ადრესატისთვის სამი დღის განმავლობაში გაეგზავნათ. ზეპირი საჩივრები ასევე უნდა დარეგისტრირებულიყო სპეციალურ რეესტრში. საჩივრებზე მოსული პასუხების შესახებ პატიმრებისთვის უნდა ეცნობებინათ სამი დღის განმავლობაში და პასუხი უნდა დაერთოთ პატიმრის პირადი საქმისთვის. საჩივრების გაგზავნის საფასური პატიმრებს უნდა გადაეხადათ. თუმცა, იმ შემთხვევაში, როცა პატიმარს ეს არ შეეძლო, საჩივრების გაგზავნის საფასური სასჯელალსრულების დანესებულებას უნდა გადაეხადა.

136. 44.1-44.4. წესების თანახმად, პატიმართა შემომწება და პირადი ჩხრეკა, ისევე როგორც შენობებისა და საცხოვრებელი თუ სამრეწველო ზონების გამასწორებელი შრომის კოლონიათა ტერიტორიების შემომწება და ჩხრეკა, უნდა განხორციელებულიყო სასჯელალსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტის მიერ დადგენილი პროცედურის მიხედვით. დაუშვებელი იყო თეთრეულის, ტანსაცმლის, პირადი ნივთებისა და სხვა საგნების დაზიანება, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა ეს აუცილებლობას წარმოადგენდა. საცხოვრებელი და სამრეწველო ზონები წინასწარ შედგენილი გეგმის მიხედვით უნდა გაეჩხრიკათ. ჩხრეკის შედეგების შესახებ უნდა შეედეგინათ დოკუმენტი, სასჯელალსრულების ადმინისტრაციის მიერ უნდა დადგენილიყო ჩხრეკის ხანგრძლივობა.

137. 49-ე მუხლის მიხედვით, ციხის მორიგე თანამშრომელი ვალდებული იყო სპეციალურ რეესტრში აღერიცხა განსაკუთრებული აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების ყველა შემთხვევა, როგორცაა: ხელბორკილების, დამანყნარებელი პერანგის, სპეციალური მოწყობილობისა და ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენება.

138. 69-ე მუხლის მიხედვით, “SHIZO”-ში, “DIZO”-სა ან იზოლირებული განყოფილების სამართოო საკანში პატიმარი უნდა მოეთავსებინათ უფროსის (ზოგიერთ შემთხვევაში, მორიგე თანამშრომლის) დადგენილების საფუძველზე, პატიმრის მიერ მიცემული განმარტებებისა და ამგვარ საკანში მისი ყოფნის შესაძლებლობის შესახებ შედგენილი სამედიცინო დასკვნის გათვალისწინებით. “SHIZO”-ში, “DIZO”-სა ან სამართოო საკანში მოთავსებული პატიმრების ჩხრეკა სრულად უნდა ჩატარებულიყო. მათ ეძლეოდათ სანიტარიისა და პირადი ჰიგიენისთვის აუცილებელი გარკვეული ნივთები და გამოსაცვლელი ტანსაცმელი. ამგვარ საკანებში მოთავსებულ პატიმრებს ეკრძალებოდათ ნათესავებთან შეხვედრა, არ შეეძლოთ ამანათების მიღება და არ ჰქონდათ საკვებისა და აუცილებელი ნივთების ყიდვის, სამაგიდო თამაშების, წერილების გაგზავნისა და მონევის უფლება. ისინი თავად იყვნენ პასუხისმგებელნი თავიანთ საკანებში წესრიგის დაცვაზე. პატიმრებს არ შეეძლოთ “SHIZO”-ს, “DIZO”-ს ან სამართოო საკანების დატოვება დისციპლინური სანქციის ვადის ამონურვამდე, გარდა სამედიცინო მიზეზებისა. დისციპლინური სასჯელის მოხდის შემდეგ პატიმარი დაუყოვნებლივ უნდა გაეთავისუფლებინა დისციპლინური საკნიდან მორიგე თანამშრომლს ან მის მოადგილეს, დეპარტამენტის უფროსის თანდასწრებით.

139. 70-ე მუხლის მიხედვით, დისციპლინურ საკანებში მოთავსებულ პატიმრებს არ ჰქონდათ თბილი საგარეო ტანსაცმლის ტარების უფლება, ასეთი ტანსაცმელი მხოლოდ შენობის დატოვების დროს ეძლეოდათ. თეთრეული მიენო-

დებოდათ მხოლოდ ძილის დროს. “DIZO”-ში მოთავსებულ პაციმრებს ჰქონდათ დღეში 1 საათი სეირნობის უფლება, ხოლო “SHIZO”-სა და სამარტოო საკნებში მოთავსებულებს დღეში მხოლოდ 30 წუთი შეეძლოთ სეირნობა.

140. 74-ე მუხლის მიხედვით, სასჯელალსრულების დაწესებულებების უფროსები, მათი მოადგილეები, დეპარტამენტებისა და სამსახურების უფროსები ვალდებული იყვნენ პერიოდულად მოენახულებინათ “SHIZO”, “DIZO”, სამარტოო საკნები და, ზოგადად, სასაკნე ტიპის ადგილები, გაძლიერებული და მკაცრი რეჟიმის კოლონიები, სპეციალური რეჟიმის კოლონიების ერთადგილიანი საკნები. მათ უნდა შეემონებინათ პაციმრობის პირობები და აღმოეფხვრათ აღმოჩენილი ნაკლოვანებები.

141. 77-ე მუხლის მიხედვით, გამასწორებელი შრომის დაწესებულებებში უნდა უზრუნველყოთ ორი ტიპის სამედიცინო მომსახურება: კლინიკური სამედიცინო გამოკვლევები, პაციმართა მეთვალყურეობა მათი ჯანმრთელობის შეფასების მიზნით და, ავადმყოფობის აღმოჩენის შემთხვევაში, თერაპიის გამოყენება და შრომისუნარიანობის აღდგენა; ასევე, ამბულატორიული სამედიცინო მომსახურება, პაციენტთა ზოგადი სპეციალიზებული მომსახურება ჯანდაცვის სამინისტროს მიერ რეკომენდებული საშუალებებისა და მეთოდების გამოყენებით. გამასწორებელი შრომის დაწესებულებებში შესულ პირს უნდა გაეწეოთ სამედიცინო შემოწმება, რისი შედეგებიც პაციმრის სამედიცინო საქმეში უნდა ასახულიყო.

2. სასჯელალსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტის 2005 წლის 10 ოქტომბრის №167 ბრძანება “სპეციალური დანიშნულების ქვედანაყოფთა რეგულირების” შესახებ

142. №167 ბრძანება *inter alia* ადგენდა, რომ სპეციალური დანიშნულების ქვედანაყოფს ჰქონდა სასჯელალსრულების დაწესებულებებისა და პაციმრების ჩხრეკასა და შემოწმებაში მონაწილეობის უფლება. ასევე შეიძლებოდა მათი ჩართვა სპეციალურ ქმედებებში - ბუნტის, მასობრივი დაუმორჩილებლობის, მძევლების აყვანისა და სხვა საგანგებო მდგომარეობის დროს (ბრძანება ძალაში იყო 2005 წლის 10 ოქტომბრიდან 2007 წლის 26 დეკემბრამდე. ბრძანების რეგისტრაცია გააუქმა უკრაინის იუსტიციის სამინისტრომ, 2008 წლის 14 იანვრს. ამ ბრძანებამ შეცვალა წინა, 2003 წლის 8 სექტემბრის №163 ბრძანება “სასჯელალსრულების სისტემის სპეციალური დანიშნულების რაზმების შექმნის, მათი შემადგენლობისა და რეგულირების დამტკიცების” შესახებ, რომელიც საჯარო არ იყო). იუსტიციის სამინისტროს № 15/88 საექსპერტო დასკვნისა და ადამიანის უფლებათა სასამართლოში უკრაინის სამთავრობო წარმომადგენლის სამდივნოს დასკვნის მიხედვით, №167 ბრძანება და აღნიშნული ბრძანებით დამტკიცებული რეგულაციები არ შეესაბამებოდა ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპულ კონვენციას, ასევე, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალს.

V. უკრაინის პარლამენტის ადამიანის უფლებათა კომისიის 2004 წლის ანგარიში

143. ანგარიშში ზოგადად აღნიშნულია, რომ სასჯელალსრულების დაწესებულებებში სასჯელალსრულების დეპარტამენტის მიერ გარკვეულ ქმედებათა განხორციელებისას, ისევე როგორც ჩხრეკების ჩატარებისას, გამოიყენება

სპეციალური დანიშნულების რაზმები (відпрацювання установ). კომისარი აღნიშნავს, რომ ასეთი რაზმების გამოყენება შეიძლება წამებას უტოლდებოდეს. კერძოდ, ანგარიშის მიხედვით, პატიმრებს აიძულებდნენ თავიანთი საკნებიდან გამოსვლას, სცემდნენ ხელკეტებით, ძირს აწვენდნენ, აყენებდნენ “roztvazhka” (розтяжка) მდგომარეობაში (ანუ როდესაც ადამიანი ხელებით ეყრდნობა კედელს და ფეხები განზე უდგას, იხ. გადაწყვეტილების დანართის 23-ე პუნქტი). ჩხრეკისას უნდა დამსხდარიყვნენ (навприсядки), ხელები თავის უკან დაეწყობა და ჩხრეკას დალოდებოდნენ. პატიმრებს აიძულებდნენ რამდენიმე საათის განმავლობაში მწყობრში მდგარიყვნენ და დაეფიცათ, რომ არ დაარღვევდნენ რეჟიმს და ითანამშრომლებდნენ სასჯელალსრულების ადმინისტრაციასთან. ასეთი რაზმების გამოყენების ფაქტი აღმოჩნდა ხმელნიცკის რაიონის №78 ციხეში. ანგარიშში აღნიშნულია, რომ ჩხრეკების მთავარი მიზანი იყო ძალის დემონსტრირება, და არა აკრძალული საგნების პოვნა. ასევე, განხილული იყო უკრაინის ციხეებსა და სასჯელალსრულების დაწესებულებებში არსებული გადატვირთულობის პრობლემა. თუმცა, ანგარიშში არ იყო წარმოდგენილი ინფორმაცია აღნიშნულ ფაქტებთან დაკავშირებით ხელისუფლების მიერ მიღებულ ზომებზე.

სამართალი

1. წინასწარი მოსაზრებები

144. სასამართლო იხსენებს, რომ 2007 წლის 15 იანვრის გადაწყვეტილებაში - დასაშვებობის შესახებ - სასამართლომ დასაშვებად გამოაცხადა განმცხადებელთა საჩივრები მე-3, მე-8, მე-13 და 34-ე მუხლებთან დაკავშირებით. სასამართლომ ასევე გადაწყვიტა, რომ მთავრობის თხოვნა 10 განმცხადებლის მიერ შეტანილი საჩივრების სასამართლოს სიიდან ამორიცხვის შესახებ, ისევე როგორც პრეტენზია შიდასამართლებრივ საშუალებათა ამონურვასთან დაკავშირებით (იხ. § 5 ზემოთ), უნდა განიხილოს საქმის არსებით ნაწილთან ერთად.

145. გადაწყვეტილებაში ასევე აღნიშნულია, რომ განაცხადების დაშვებულად გამოცხადების შემდეგ სასამართლომ საქმის ფაქტობრივ გარემოებათა დასადგენად - რომელთა შესახებაც მხარეებს შორის არსებობდა შეუთანხმებლობა - გამოიყენა ფაქტების დამდგენი მისია. მისიის მიერ სამუშაოს დასრულების შემდეგ მხარეებმა წარმოადგინეს დამატებითი არგუმენტები განმცხადებელთა საჩივრების დასაშვებობისა და არსებითი მხარის შესახებ. კერძოდ, მთავრობამ წერილობითი თხოვნით მიმართა სასამართლოს: განმცხადებელთა ბრალდებები დაუსაბუთებლად ეცნო და დაედგინა, რომ კონვენცია არ დარღვეულა. განმცხადებლები არ დაეთანხმნენ მთავრობას და სთხოვეს: სასამართლოს კონვენციის მე-3, მე-8, მე-13 და 34-ე მუხლების დარღვევის დადგენა და მათთვის, 41-ე მუხლის თანახმად, სამართლიანი დაკმაყოფილების მინიჭება.

146. სასამართლოს მიაჩნია, რომ საქმის პროცესუალური განვითარების გათვალისწინებით, ზემოაღნიშნული საკითხები შემდეგი თანმიმდევრობით უნდა განიხილოს:

- პირველ რიგში, სასამართლომ უნდა მიიღოს გადაწყვეტილება გან-

სახილველი საქმის მასშტაბთან დაკავშირებით და გადანყვიცოს, დააკმაყოფილოს თუ არა მთავრობის მოთხოვნა განაცხადების სიიდან ამორიცხვის შესახებ;

- მეორე რიგში, უნდა დაადგინოს საქმის ფაქტობრივი გარემოებები და შეაფასოს მხარეთა მიერ წარმოდგენილი და ფაქტების დამდგენი მისიის შედეგად მოპოვებული მტკიცებულებანი;
- მესამე რიგში, უნდა შეამოწმოს განმცხადებელთა საჩივრების არსი და მიიღოს გადაწყვეტილება მთავრობის მიერ გამოთქმულ პრეტენზიაზე შიდასამართლებრივ საშუალებათა ამონაწერის შესახებ, რომელიც არსებით ნაწილთან გაერთიანდა.

II. საქმის მასშტაბი

A. მხარეთა არგუმენტები

147. მთავრობამ განაცხადა, რომ მხოლოდ პირველ, მეორე და მესამე განმცხადებლებს აქვთ სასამართლოსთვის მიმართვის უფლება. კერძოდ, მთავრობამ აღნიშნა, რომ სხვა განაცხადები განსახილველი საქმეების სიიდან უნდა ამორიცხოს, რადგან დანარჩენმა ათმა განმცხადებელმა ან მათმა მემკვიდრეებმა დაკარგეს განაცხადის განხილვის გაგრძელების სურვილი. კერძოდ, აღინიშნა, რომ მეოთხე და მეხუთე განმცხადებლებმა სასჯელი მოიხადეს, გათავისუფლდნენ და მათი ადგილსამყოფელი უცნობი იყო. ბ-ნი კისელევი და ბ-ნი კუზმენკო გადაიყვანეს სხვა დაწესებულებებში და, როგორც ჩანს, არ სურდათ განაცხადის განხილვის გაგრძელება. მეექვსე განმცხადებელი ავადმყოფობის გამო 2004 წელს გარდაიცვალა და მას სასამართლოში წარდგენილ განაცხადთან დაკავშირებით უფლებამონაცვლე არ ჰყავდა.

148. განმცხადებელთა წარმომადგენლებმა თავდაპირველად აღნიშნეს, რომ მეოთხე განმცხადებლის საჩივრის ამორიცხვა სიიდან მანამ, სანამ არ მიიღებდნენ მის ერთმნიშვნელოვან დასტურს, რომ აღარ სურდა დავის გაგრძელება, დაუშვებელი იყო. ისინი ამტკიცებდნენ, რომ ამგვარი ინფორმაცია არ არსებობდა და მეოთხე განმცხადებლის საჩივრების ამორიცხვა სიიდან, “კონვენციისა და დამატებითი ოქმების თანახმად, ადამიანის უფლებების პატივისცემის” (კონვენციის 37§1 *in fine*) საწინააღმდეგო ქმედება იქნებოდა. რაც შეეხება დანარჩენ ცხრა განმცხადებელს, ისინი არ ეთანხმებოდნენ მთავრობას და სასამართლოს სთხოვეს, არ ამოერიცხა სიიდან განაცხადები მანამ, სანამ სასამართლო თავად განმცხადებლებისგან, მათი ნათესავების ან მემკვიდრეებისგან არ მიიღებდა სრულ ფაქტობრივ და იურიდიულ ინფორმაციას საჩივრების შესახებ.

B. სასამართლოს შეფასება

149. სასამართლომ გაითვალისწინა რა, რომ საქმე დასაშვებად გამოცხადდა 2007 წლის 15 იანვარს, ფაქტების დამდგენი მოსმენა კი ხმელნიცკში ჩატარდა 2007 წლის ივნისში, განმცხადებელი ბ-ნი დრუზენკო გამოიძახა 2007 წლის 30 მაისს დელეგატების წინაშე წარსადგენად, მაგრამ სამდივნოს მიერ გაგზავნილ წერილობით თხოვნებზე მას პასუხი არ გაუცია. ინფორმაციის გამოთხოვის მიზ-

ნით გაგზავნილ წერილებს შორის იყო 2007 წლის 13 აპრილს განმცხადებლებსთვის - ბ-ნი კულიკი, ბ-ნი მირონოვი, ბ-ნი ლიტვინოვი, ბ-ნი კუზმენკო, ბ-ნი კისელევი და ბ-ნი ო. დიდენკო - გაგზავნილი წერილები, რომელთა საშუალებითაც სამდივნომ მათ წარმომადგენლის დასახელება სთხოვა. რაც შეეხება ბ-ნი სალოვს, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ის გარდაიცვალა და მის მემკვიდრეებს, რომელთა ადგილსამყოფელი სასამართლოსა და მხარეებისთვის უცნობი იყო, არ გამოუთქვამთ განაცხადის განხილვის გაგრძელების სურვილი.

150. რაც შეეხება ბ-ნი შვეტსისა და ბ-ნი მარტოვის განაცხადებს, მათი ადგილსამყოფელი სასამართლოსა და მხარეებისთვის უცნობი იყო. აღნიშნულმა განმცხადებლებმა ასევე ვერ შეძლეს მათი სახელით ბ-ნი ჟერდევის მიერ სასამართლოში შეტანილი თავდაპირველი განაცხადის მხარდაჭერა. კერძოდ, ბ-ნი მარტოვს არ ჰქონია მიმონერა სასამართლოსთან - არც თავის თავდაპირველ წარმომადგენელთან, ბ-ნი ჟერდევთან - 2003 წლის 1 აპრილის შემდეგ, როდესაც ის წერილობით იტყობინებოდა, რომ არ ჰქონდა პრეტენზიები ზამკოვას ციხის ან პატიმრობის პირობების შესახებ. ბ-ნი შვეტსის ადგილსამყოფელი უცნობი იყო და მას თავისი წარმომადგენლის, ბ-ნი ჟერდევის მიერ წარდგენილი თავდაპირველი განაცხადის გარდა, სასამართლოსთვის არანაირი სხვა საჩივრით არ მიუმართავს.

151. სამდივნოს თხოვნაზე განმცხადებელთა მხრიდან რეაქციის არქონისა და იმის გათვალისწინებით, რომ არ შეასრულეს სამდივნოს თხოვნა წარმომადგენლის დასახელების შესახებ, მათ გაეგზავნათ უწყებები სასამართლოში გამოცხადებლად, ზეპირ მტკიცებულებათა მოსმენის მიზნით (იხ. ზემოთ §149-150); ამასთანავე, მათ არ შეუტყობინებიათ სასამართლოსთვის, რომ თავად ან მათ მემკვიდრეებს სურდათ მათი განაცხადების განხილვის გაგრძელება. ამგვარ პირობებში სასამართლოს გამოაქვს დასკვნა, რომ კონვენციის 37 § 1 (გ) მუხლის თანახმად, აღარ არის გამართლებული იმ ათი განაცხადის განხილვის გაგრძელება, რომლებიც წარდგენილი იყო: ბ-ნი დრუზენკოს, ბ-ნი კულიკის, ბ-ნი მირონოვის, ბ-ნი ლიტვინოვის, ბ-ნი კუზმენკოს, ბ-ნი კისელევის, ბ-ნი ო. დიდენკოს, ბ-ნი სალოვის, ბ-ნი შვეტსის და ბ-ნი მარტოვის მიერ.

152. სასამართლო წუხს, რომ აღნიშნული ათი განმცხადებლის მიერ წარმოდგენილი განაცხადებები ეხებოდა ბრალდებებს კონვენციით ნაკისრ ვალდებულებათა სერიოზული დარღვევების შესახებ. თუმცა, დასძენს, რომ აღნიშნული ათი განაცხადით წარმოდგენილი საჩივრები და პირველი სამი განმცხადებლის საჩივრების დიდი ნაწილი ერთმანეთს ემთხვევა. ამრიგად, სასამართლოს მიაჩნია: არ არსებობს რისკი, რომ აღნიშნულ საკითხებს არ განიხილავს სასამართლო. სასამართლო ასევე აღნიშნავს: გარდა იმისა, რომ განმცხადებლებმა არ უპასუხეს სასამართლოს უწყებებსა და სხვა თხოვნებს (იხ. ზემოთ §151), ათიდან არც ერთ განმცხადებელს განაცხადის ფორმა ბოლომდე არ ჰქონდა შევსებული, ანუ მათ სასამართლოს განაწესის 47-ე მუხლის მინიმალური მოთხოვნებიც კი არ შეუსრულებიათ.

153. სასამართლოს მიაჩნია, რომ არ არსებობს ზოგადი ხასიათის რაიმე მიზეზები, როგორც ეს განსაზღვრულია 37 § 1 მუხლით *in fine*, რაც აღნიშნული მუხლის თანახმად, ზემოხსენებული განაცხადების განხილვას მოითხოვდა.

III. სასამართლოს მიერ მტკიცებულებების შეფასება და ფაქტების დადგენა

A. მხარეთა არგუმენტები

1. განმცხადებლები

154. განმცხადებელთა მტკიცებით, სასამართლოს წინაშე წარდგენილი წერილობითი და ზეპირი მტკიცებულებები ადასტურებს, რომ 2001 წლის 30 მაისსა და 2002 წლის 29 იანვარს, სპეციალური დანიშნულების რაზმებისთვის ჩატარებული სწავლებებისა და ჩხრეკებისას, მათ მიმართ არასათანადო მოპყრობა განხორციელდა. ისინი კვლავ ამტკიცებდნენ, რომ ხელისუფლებას აღნიშნულ საჩივრებთან დაკავშირებით ადეკვატური გამოძიება არ ჩაუტარებია. განმცხადებლები სასამართლოს სთხოვდნენ, მათ მიერ წარმოდგენილ ყველა საჩივართან მიმართებით კონვენციის მე-3, მე-8, მე-13 და 34-ე მუხლების დარღვევა დაედგინა (იხ. ზემოთ §4).

2. მთავრობა

155. მთავრობა არ დაეთანხმა განმცხადებელთა არგუმენტებს და განაცხადა: ხმელნიცკის რეგიონული სააპელაციო სასამართლოს ფაქტების დამდგენელმა მოსმენამ ცხადყო, რომ განმცხადებელთა ბრალდებები დაუსაბუთებელი იყო და კონვენციის არცერთი მუხლი არ დარღვეულა. კერძოდ, მთავრობამ ხაზგასმით აღნიშნა: არ არსებობდა მტკიცებულება, რომ განმცხადებელთა მიმართ განხორციელდა არასათანადო მოპყრობა ან შესაბამისი თანამდებობის პირებმა დაარღვიეს კონვენციის მე-3 მუხლი. მეტიც, მთავრობის აზრით, მოწმეთა ჩვენებები, ფაქტების დამდგენი მოსმენისას მიცემულ ჩვენებებს შორის არსებული წინააღმდეგობებისა და უზუსტობების გათვალისწინებით, ცხადყოფს: არ არსებობს ფაქტობრივი საფუძველი, რომელიც დაადასტურებდა, რომ 2001 წლის 30 მაისსა და 2002 წლის 28 იანვარს ზამკოვას ციხეში პატიმრები სცემეს ან მათ არასათანადოდ მოეპყრნენ.

3. სასამართლოს მოსაზრებები

156. რადგან მხარეებს შორის არსებობს უთანხმოება საქმის ფაქტობრივ გარემოებათა შესახებ, აუცილებელია სასამართლომ თავის ხელთ არსებული მასალები დამოუკიდებლად შეაფასოს და დაადგინოს საქმის ფაქტობრივი გარემოებანი.

157. სასამართლო ითვალისწინებს რა თავის ქვემდგომ როლს, აღიარებს, რომ მას სიფრთხილე მართებს პირველი ინსტანციის სასამართლოს როლის შესრულებისას, მაშინ, როცა კონკრეტული საქმის გარემოებებიდან გამომდინარე, ეს გარდაუვალია. მიუხედავად ზემოაღნიშნულისა, სასამართლოს მიაჩნია, რომ როდესაც საკმარისად მძიმე ბრალდებები არსებობს კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევის შესახებ - რომელიც კონვენციის ერთ-ერთი ფუნდამენტური დებულებაა და რომლისგან გადახვევაც დაუშვებელია - სასამართლოს დეტალური და მრავალმხრივი ანალიზის ჩატარება მართებს (იხ. Ülkü Ekinci v. Turkey, №

27602/95, § 136, 16 July 2002), გარკვეული შიდა პროცედურებისა და გამოძიებების ჩატარების შემდეგაც კი.

158. ამ მხრივ, სასამართლო იმეორებს თავის პრაქტიკას და მტკიცებულებათა შეფასებისას ადასტურებს “გონივრული ეჭვის მიღმა” სტანდარტის გამოყენების აუცილებლობას (იხ. *Orhan v. Turkey*, № 25656/94, § 264, 18 June 2002; *Tepe v. Turkey*, № 27244/95, § 125, 9 May 2003; and *Yöyler v. Turkey*, № 26973/95, § 52, 24 July 2003). ამგვარი მტკიცება შეიძლება გამომდინარეობდეს მხოლოდ საკმარისად ძლიერი, მკაფიო და ჰარმონიული დასკვნების ერთობლიობიდან ან ფაქტების ასეთივე გაუბათილებელი პრეზუმფციიდან. აღნიშნულ კონტექსტში აუცილებელია მხარეთა ქცევის გათვალისწინება მტკიცებულებათა მოპოვებისას (იხ. *Ireland v. the United Kingdom*, 18 January 1978, § 161, Series A № 25). პირველ რიგში, სასამართლო შეაფასებს მთავრობის ქცევას.

B. მთავრობის ქცევა

1. ზოგადი პრინციპები (კონვენციის 38 § 1(ა) მუხლით გათვალისწინებული საკითხები)

159. კონვენციის 38 §1 (ა) მუხლი ადგენს:

“1. სასამართლოს მიერ განაცხადის დასაშვებად გამოცხადების შემთხვევაში:

(ა) სასამართლო მხარეთა წარმომადგენლებთან ერთად აგრძელებს საქმის განხილვას და, საჭიროების შემთხვევაში, იწყებს საქმის გარემოებათა გამოძიებას, რომლის ეფექტიანად წარმართვისთვისაც შესაბამისმა სახელმწიფოებმა ის ყველა აუცილებელი საშუალებით უნდა უზრუნველყოს.”

160. სასამართლო იმეორებს, რომ კონვენციის 34-ე მუხლით გათვალისწინებული ინდივიდუალური განაცხადით მიმართვის სისტემის ეფექტიანი ფუნქციონირებისთვის აუცილებელია, სახელმწიფოებმა სასამართლო უზრუნველყონ ყველა აუცილებელი საშუალებით, რათა შესაძლებელი იყოს განაცხადების სათანადო და ეფექტიანი განხილვა (იხ. *Orhan*, ციტირებულია ზემოთ, § 266, and *Tanrikulu v. Turkey* [GC], № 23763/94, § 70, ECHR 1999-IV). ეს ამგვარ საქმეებთან დაკავშირებული სამართალწარმოების თანმდევი ფაქტორია - ინდივიდუალური განმცხადებელი ბრალს სდებს თანამდებობის პირებს კონვენციით დაცული უფლებების დარღვევაში, როდესაც ზოგიერთ შემთხვევაში მხოლოდ მოპასუხე მთავრობას აქვს ხელმისაწვდომობა ინფორმაციაზე, რომლის საშუალებითაც შესაძლებელია ბრალდებათა დადასტურება ან უარყოფა. მთავრობის მხრიდან ამგვარი ინფორმაციის წარუდგენლობის შესახებ დამაკმაყოფილებელი ახსნა-განმარტების არარსებობისას, შესაძლებელია, აღნიშნული არა მხოლოდ მიანიშნებდეს განმცხადებელთა ბრალდებების დასაბუთებულობაზე, არამედ უარყოფითად აისახოს მოპასუხის მიერ კონვენციის 38 §1 (ა) მუხლის მოთხოვნათა შესრულების ხარისხზე (იხ. *Timurtaş v. Turkey*, № 23531/94, §§ 66 and 70, ECHR 2000-VI). ანალოგიური შეიძლება ითქვას ისეთ ვითარებაზე, როდესაც სახელმწიფო არ უზრუნველყოფს მნიშვნელოვანი მონმეების გამოცხადებას ფაქტების დამდგენ მოსმენაზე, რაც ხელს უშლის საქმის ფაქტობრივი გარემოებების დადგენას (იხ. *İpek v. Turkey*, №25760/94, § 112, ECHR 2004 II (ამონარიდები)).

2. განმცხადებლები და მოწმეები, რომლებიც არ გამოცხადდნენ

161. სასამართლო აღნიშნავს: მას არ აქვს უფლებამოსილება, აიძულოს მოწმეები, რომ ისინი გამოცხადდნენ. წინამდებარე საქმეში, ყველა გამოძახებული მოწმიდან დელეგატების წინაშე არ გამოცხადდა ათი განმცხადებელი და ექვსი მოწმე. შესაბამისად, სასამართლოს უნდა დაედგინა ფაქტები პოტენციურად მნიშვნელოვან ჩვენებათა გარეშე, რომელთაც შეეძლოთ განმცხადებლების გარკვეულ ბრალდებათა გაქარწყლება. დელეგატების წინაშე არ წარდგინენ განმცხადებლები: ბ-ნი დრუზენკო, ბ-ნი მარტოვი, ბ-ნი სალოვი, ბ-ნი კუზმენკო, ბ-ნი კისელევი, ბ-ნი დიდენკო, ბ-ნი შვეტსი, ბ-ნი ლიტვინოვი, ბ-ნი მირონოვი და ბ-ნი კულიკი. მთავრობის მხრიდან არ გამოცხადდნენ შემდეგი მოწმეები: ბ-ნი გაი-დამაკა, ბ-ნი მაზეპა, ბ-ნი მაზურენკო, ბ-ნი ფილიპენკო და ბ-ნი ზახაროვი. ასევე არ გამოცხადდა განმცხადებელთა მიერ დასახელებული მოწმე - ბ-ნი კოსტენკო.

162. სასამართლო ბ-ნი გაი-დამაკას, ბ-ნი მაზეპას, ბ-ნი მაზურენკოს, ბ-ნი ფილიპენკოსა და ბ-ნი ზახაროვის გამოუცხადებლობის შესახებ აღნიშნავს, რომ ისინი სასჯელალსრულების დეპარტამენტის ყოფილი თანამშრომლები იყვნენ, რომლებიც პენსიაზე გავიდნენ და აღნიშნულ პენსიას სახელმწიფოსგან იღებდნენ. შესაბამისად, შესაძლებელი უნდა ყოფილიყო მათი ადგილსამყოფელის დადგენა და დელეგატებისა და სასამართლოსთვის ახსნა-განმარტების მიწოდება აღნიშნული მოწმეების გამოუცხადებლობის შესახებ, ან თუნდაც უფრო დეტალური და დროული ინფორმაციის მიწოდება წინასწარ, რომ ისინი მოსმენაზე არ გამოცხადდებოდნენ. ამის შესახებ სასამართლო აღნიშნავს: იმ დღეს, როცა ბ-ნი ფილიპენკოსა და ბ-ნი მაზეპას უნდა მიეცათ ჩვენება (2007 წლის 26 ივნისი), დელეგატებს აცნობეს, რომ მთავრობისთვის უცნობი იყო ამ უკანასკნელის ადგილსამყოფელი. იგივე ეხება მოწმეებს - ბ-ნი ფილიპენკოსა და ბ-ნი მაზეპას - რომლებმაც საბოლოოდ უარი განაცხადეს დელეგატების წინაშე წარდგომაზე. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ისინი სასჯელალსრულების დეპარტამენტის პენსიონრები იყვნენ და სახელმწიფო პენსიას ლეზულობდნენ. თავდაპირველად ისინი თანამშრომლობდნენ სასამართლოსთან, მათ წერილობითი განცხადებები გააკეთეს, როგორც პოტენციურმა მოწმეებმა, რომლებიც უნდა გამოეძახებინათ სასამართლოში (იხ. ზემოთ §33).

163. რაც შეეხება ბ-ნი დრუზენკოს გამოუცხადებლობას, უნდა აღინიშნოს, რომ 2006 წლის 17 ნოემბრის მდგომარეობით, სასამართლოს ხელთ არსებული ინფორმაციით (ბ-ნი ბუშჩენკოს წერილი, სადაც ის აცხადებდა, რომ მასთან ვერ შეძლო დაკავშირება), აღნიშნული განმცხადებელი იმყოფებოდა მთავრობის კონტროლის ქვეშ, რადგან ის მოთავსებული იყო №21 “SIZO”-ში.

ბ-ნი ბუშჩენკოს მიერ წარმოდგენილი სხვა ინფორმაციის მიხედვით, №21 “SIZO”-დან გამოშვების შემდეგ ის ცხოვრობდა ოდესაში (იხ. ზემოთ §34). რაც შეეხება განმცხადებლებს - ბ-ნი კისელევს, ბ-ნი დიდენკოს, ბ-ნი შვეტსს, ბ-ნი ლიტვინოვს, ბ-ნი მირონოვსა და ბ-ნი კულიკს, სასამართლოს ხელთ არსებული ინფორმაციით, ისინი კვლავ დაკავებული იყვნენ ან იხდიდნენ სასჯელს, ანუ ისევ რჩებოდნენ მთავრობის კონტროლის ქვეშ. თუმცა, მთავრობას რაიმე დამატებითი ინფორმაცია ან ახსნა-განმარტება მათი გამოუცხადებლობის შესახებ არ წარმოუდგენია. კერძოდ, ბ-ნი დრუზენკოსთან დაკავშირებით, სასამართლო აღნიშნავს, რომ იგი №21 “SIZO”-ში იმყოფებოდა, რადგან მის მიმართ მიმდინარეობდა

სისხლის სამართლის გამოძიება და, შესაბამისად, მისი ადგილსამყოფელი მთავრობისთვის ცნობილი უნდა ყოფილიყო. გარდა ამისა, განმცხადებლები - ბ-ნი დიდენკო, ბ-ნი ლიტვინოვი და ბ-ნი მირონოვი იმყოფებოდნენ ზამკოვას ციხეში, ბ-ნი კუზმენკო მოთავსებული იყო ლუგანსკის "SIZO"-ში, ხოლო ბ-ნი კისელევი სასჯელს ბერდიჩივის №70 ციხეში იხდიდა. ამრიგად, სასამართლოს მიაჩნია, რომ მთავრობას შეეძლო პატიმრობაში მყოფი მოწმეების გამოძახება, რათა ისინი წარმდგარიყვნენ დელეგატების წინაშე. ამის საპირისპიროდ, ბ-ნი კოსტენკოს გამოუცხადებლობის მიზეზად არ შეიძლება დასახელდეს სახელმწიფოს მიერ მისი გამოუძახებლობა, რადგან ის განმცხადებლების მოწმე იყო და არ იმყოფებოდა პატიმრობაში.

164. სასამართლო შემფოთებულია, რადგან მთავრობამ დროულად არ წარმოადგინა ახსნა-განმარტებები ზემოხსენებულ მოწმეთა გამოუცხადებლობის შესახებ. ამან გამოიწვია ზეპირი ჩვენებების მიცემის გადადება და, შესაბამისად, ხელი შეუშალა განაცხადების განხილვას, რაც თავის მხრივ, გარკვეულწილად, შეიძლება ჩაითვალოს სასამართლოს ყველა აუცილებელი საშუალებით უზრუნველყოფის ვალდებულების დარღვევად - სახელმწიფოს მიერ განაცხადების სათანადო და ეფექტიანი განხილვის მიზნით (იხ. *mutatis mutandis*, *Nevmerzhitsky v. Ukraine*, №. 54825/00, § 75, ECHR 2005 II (ამონარიდები)). გარდა ამისა, სასამართლო წუხს, რომ მთავრობას არ წარმოუდგენია ადეკვატური ახსნა-განმარტება - რატომ თქვა ორმა მოწმემ (ბ-ნი ფილიპენკო და ბ-ნი მაზეპა) საბოლოოდ უარი დელეგატების წინაშე წარდგომაზე, როდესაც მათ სასამართლოს მისცეს თავდაპირველი წერილობითი ჩვენებები საქმის გარემოებათა შესახებ. მთავრობამ ასევე არ წარმოადგინა სარწმუნო ინფორმაცია: თუ რა ზომები იყო მიღებული იმისათვის, რომ უზრუნველყოთ სხვა მოწმეების - რომლებსაც სახელმწიფო აკონტროლებდა ან დაკავშირებული იყვნენ სახელმწიფოსთან - გამოცხადება მოსმენაზე, ან მათი იძულებითი მიყვანა. გარდა ამისა, სასამართლომ მთავრობას 2007 წლის 14 აგვისტოს, "შესაბამის პიროვნებებთან კონსულტაციის გავლის შემდეგ, სთხოვა მოწმეთა გამოუცხადებლობის მიზეზების წერილობითი ფორმით წარმოდგენა 2007 წლის 28 სექტემბრამდე". სასამართლოს აღნიშნულთან დაკავშირებით პასუხი არ მიუღია.

165. მეტიც, მას შემდეგ, რაც მთავრობამ შეიტყო ბ-ნი ფილიპენკოსა და ბ-ნი მაზეპას გადაწყვეტილების შესახებ, ის უნდა დახმარებოდა სასამართლოს აღნიშნულ მოწმეებთან დაკავშირებასა და გამოძახებაში, მათი გამოუცხადებლობის მიზეზებზე ინფორმაციის მიღებაში. ამის შემდეგ დელეგატები გადაწყვეტდნენ, ჰქონდათ თუ არა მოწმეებს ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის სერიოზული მიზეზი (იხ. *mutatis mutandis*, *lpek*, ციტირებულია ზემოთ, § 120).

166. მიუხედავად ზემოაღნიშნული მოსაზრებებისა, იმ მოწმეებთან დაკავშირებით, რომლებიც არ გამოცხადდნენ დელეგატების წინაშე, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ბ-ნი ფილიპენკო, ბ-ნი მაზეპა და ბ-ნი კოსტენკო თავდაპირველად თანამშრომლობდნენ სასამართლოსთან. მათ წარმოადგინეს წერილობითი განცხადებები, რასთან დაკავშირებითაც ჯვარედინი დაკითხვა არ განხორციელებულა. სასამართლო სიფრთხილით მოეკიდება ამ განცხადებების შინაარსს. აღნიშნულ ჩვენებებს დაუპირისპირებს დელეგატების წინაშე წარმოდგენილ სხვა ჩვენებებს და გაითვალისწინებს მათ - იმის მიხედვით, თუ რამდენად შეესაბამება ან ეწინააღმდეგება ისინი სხვა მტკიცებულებებს (იხ. წერილობით განცხადებებში უარყოფდნენ, რომ ზამკოვას ციხეში ჩატარებულ სწავლებაში მონაწილეობდნენ

თავად პატიმრები; ასევე უარყოფდნენ, რომ მათ წინააღმდეგ გამოიყენეს ძალა ან რაიმე სახის არასათანადო მოპყრობა. ამ განცხადებების საპირისპიროდ, ბ-ნი კოსტენკო აღნიშნავდა, რომ ზამკოვას ციხეში იმყოფებოდა 2001 წლიდან 2003 წლამდე და იცნობდა ერთ-ერთ განმცხადებელს (ბ-ნ დავიდოვს), რომელიც მოთავსებული იყო მოპირდაპირე მხარეს მდებარე საკანში. ბ-ნი კოსტენკო ასევე აღნიშნავდა, რომ 2001 წლის 30 მაისის სწავლებისას ნილბიანმა პირებმა ის სცემეს. იგი იძულებული იყო მუხლებზე მდგარიყო და შემდეგ დერეფანში “rozyazhka” პოზიცია მიეღო. სწავლების შემდეგ მას მარცხენა მუხლი და ნეკნები ჰქონდა დამტვრეული. მან ასევე აღნიშნა, რომ ერთ-ერთი თანამშრომლის განცხადებით, მას მისჯილი ჰქონდა სიკვდილი და ავტომატური იარაღიდან ესროლა. ბ-ნმა კოსტენკომ ითხოვა სამედიცინო დახმარება და შედეგად მიიღო ტკივილგამაყუჩებელი აბები. მისი დაზიანებები არ აღრიცხულა, საჩივრები კი არ მიიღეს. მეორე სწავლებისას ის ისევ სცემეს, რის შედეგადაც მან მიიღო შინაგანი ორგანოების, მათ შორის ღვიძლის, დაზიანება. აღნიშნული ფაქტების შემდეგ მას ჰქონდა თვითმკვლელობის მცდელობა - უსაფრთხო სამართებლის საშუალებით ვენები გადაიჭრა.

3. დამატებითი დოკუმენტური მტკიცებულებები

167. რაც შეეხება დოკუმენტურ მტკიცებულებებს, სასამართლო ასევე წუხს 2007 წლის 14 აგვისტოს მთავრობისთვის გაგზავნილ წერილთან დაკავშირებით, რომლითაც ის ითხოვდა დამატებითი ინფორმაციის მიწოდებას, რათა შეესაბამებოდა საქმეში არსებული ზეპირი მტკიცებულებანი და მის მიერ ჩატარებული, ფაქტების დამდგენი გამოძიება (იხ. ზემოთ §65).

168. 2007 წლის 28 სექტემბერს, აღნიშნული თხოვნის საპასუხოდ, მთავრობამ წარმოადგინა გარკვეული დოკუმენტების ასლები და 2007 წლის 14 აგვისტოს წერილში აღნიშნული რამდენიმე პასუხი (იხ. ზემოთ §65, 66). ასევე, სამდივნოს აცნობა, რომ არ შეეძლო შემდეგი დოკუმენტებისა და სხვა მტკიცებულებების წარმოდგენა:

“... - პატიმართა მიმოწერის შემოწმების შესახებ სასჯელალსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტის 2002 წლის 30 აგვისტოს №193ДК ბრძანება, რადგან ინფორმაციის შესახებ კანონის მიხედვით, აღნიშნული ინფორმაცია კონფიდენციალური იყო და, მინისტრთა კომიტეტის 1998 წლის 27 ნოემბრის №1893 დადგენილებით, მისი სასამართლოსთვის წარდგენა დაუშვებელი გახლდათ. მთავრობამ ასევე აღნიშნა, რომ პატიმართა მიმოწერის შემოწმების საკითხი რეგულირდებოდა სასჯელთა აღსრულების შესახებ კოდექსით;

- სასჯელალსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტის მიერ ჩატარებული შიდა გამოძიების ანგარიშის ასლი, ისევე როგორც ასლები ანგარიშებისა 2001 წლის იანვრიდან 2002 წლის დეკემბრამდე ზამკოვას ციხეში არსებული ოპერატიული მდგომარეობის შესახებ, რადგან აღნიშნული დოკუმენტები შენახვის ვადის ამოწურვის შემდეგ განადგურდა;
- 2001 წლის 30 მაისისა და 2002 წლის 29 იანვრის სწავლებებისას გაკეთებული ვიდეოჩანაწერები, რადგან, როგორც სასჯელალსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტი იუწყებოდა, სწავლებების დროს ჩანაწერები არ გაკეთებულა;
- 2001 წლის 30 მაისისა და 2002 წლის 29 იანვრის დროინდელი ჩანაწერები, სადაც მოცემულია იმ საკნების პატიმართა სიები, რომლებიც 2007 წლის 27 ივნისს დელეგატებმა მოინახულეს.

169. სასამართლო - მას შემდეგ, რაც განიხილა მთავრობის მიერ ზემოხსენებული ინფორმაციის წარუდგენლობის მიზეზები - მივიდა დასკვნამდე, რომ არ შეუძლია მათი გათვალისწინება. სასამართლომ ასევე გამოკვეთა ის, რომ მთავრობის მიერ წარმოდგენილი დამაკმაყოფილებელი და დასაბუთებული ახსნა-განმარტების გარეშე ისეთ მტკიცებულებათა წარუდგენლობა, რომლებიც შეიძლება იყოს მთავრობის ხელთ, შესაძლებელია უარყოფითად აისახოს სახელმწიფოს მიერ კონვენციის 38 §1 (ა) მუხლის მოთხოვნათა შესრულების ხარისხზე (იხ. *Khashiyev and Akayeva v. Russia*, № 57942/00 and 57945/00, § 120, 24 February 2005). კერძოდ, სასამართლო აღნიშნავს, რომ წინამდებარე საქმეში სასჯელალსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტის 2002 წლის 30 აგვისტოს №193დსკ ბრძანება, სასჯელალსრულების დეპარტამენტის მიერ გამოძიების შესახებ მომზადებული ანგარიში და პატიმრობის ჟურნალის ჩანაწერები მნიშვნელოვანი მტკიცებულებებია და აუცილებელია სასამართლოს ფუნქციის შესრულებისთვის. მტკიცებულებები, რომლებიც მთავრობას არ წარმოუდგენია, ადგილზე ჩატარებული მოსმენისას მოწმეთა ზეპირ ჩვენებებში ნახსენები იყო და *inter alia* შეეხებოდა საკითხს - რამდენად ეფექტიანი იყო განმცხადებელთა საჩივრებთან დაკავშირებით ჩატარებული გამოძიება და ერეოდნენ თუ არა თანამდებობის პირები განმცხადებელთა მიმონერის უფლებაში. ამრიგად, ისინი უნდა წარედგინათ სასამართლოსთვის.

170. სასამართლო არ ეთანხმება იმას, რომ 1998 წლის 17 ნოემბრის №1893 დადგენილება ხელისშემშლელი ფაქტორი იყო ისეთი ინსტრუქციების გამჟღავნებისა, რომელთაც ჰქონდათ ნიშანი - “მხოლოდ სამსახურებრივი გამოყენებისთვის” (для службового користування). მთავრობას არ აუხსნია, რატომ უნდა გასაიდუმლოებულიყო ინსტრუქციები. სასამართლო აღნიშნავს, რომ როდესაც სასჯელალსრულების დეპარტამენტის №193დსკ ბრძანება 2006 წლის 25 იანვარს ჩაანაცვლა ახალმა №13-მა ბრძანებამ - “სასჯელალსრულების დაწესებულებებსა და “SIZO”-ში მოთავსებულ პირთა მიმონერის შემოსმების ორგანიზების შესახებ”, ის წარმოადგენდა საჯარო ნორმატიულ აქტს. მთავრობას არ აუხსნია, რატომ უნდა ყოფილიყო №193დსკ ბრძანება საიდუმლო დოკუმენტი, როდესაც ბრძანება, რომელმაც ის ჩაანაცვლა, არ იყო საიდუმლო. მთავრობას ასევე არ წარმოუდგენია ინფორმაცია - რატომ იყო №193დსკ ბრძანება საიდუმლო დოკუმენტი მაშინაც კი, როცა ის ძალაში აღარ იყო.

171. გარდა ყოველივე ზემოაღნიშნულისა, სასამართლოს მიუღებლად მიაჩნია მთავრობის მსჯელობის ხაზი, რომლის მიხედვითაც, პატიმართა მიმონერის მარეგულირებელი ნორმები “სახელმწიფო საიდუმლოების” შემცველია. მეტიც, მთავრობა არ უნდა ლებულობდეს ერთპიროვნულ გადაწყვეტილებას, უნდა მიეწოდოს თუ არა სასამართლოს გარკვეული დოკუმენტები ან მტკიცებულებები, რადგან მთავრობა, როგორც პროცესის მხარე, ვალდებულია შეასრულოს სასამართლოს მოთხოვნები მტკიცებულებათა წარდგენასთან დაკავშირებით (იხ. *mutatis mutandis*, *Khashiyev and Akayeva*, იხ. ზემოთ, § 120).

172. რაც შეეხება ვიდეოჩანაწერს, რომელიც, სავარაუდოდ, არ გაკეთებულა, სასამართლოს წარმოუდგენლად მიაჩნია, რომ სასჯელალსრულების დეპარტამენტის თანამშრომლებს, მათ შორის “დოკუმენტირების ჯგუფის” წევრებს - ვისი მოვალეობაც იყო კონკრეტული დამნაშავეების, ბუნტისა თუ მასობრივი არეულობების წამქეზებლების იდენტიფიცირება და დოკუმენტირება მათი პასუხისმგებლობაში მიცემის მიზნით - ასევე ჯგუფებს, რომლებიც სწავლებებისა და ჩხრეკების

შესახებ არსებული №2 და №5 გეგმების მიხედვით, 2001 წლის 30 მაისს (იხ. ზემოთ §56) აღჭურვილი იყვნენ ორი ვიდეოკამერით და 2002 წლის 29 იანვარს (იხ. ზემოთ §62) ფოტოაპარატებითა და ვიდეოკამერებით, არასოდეს გამოუყენებიათ ეს ტექნიკა და აღნიშნულ დღეებში არანაირი ქმედება ან სურათი არ აღუბეჭდავთ.

173. მთავრობის მიერ წარმოდგენილ ახსნა-განმარტებას იმის შესახებ, რომ სასჯელალსრულების დეპარტამენტმა გამოძიების ანგარიშის წარმოდგენა ვერ მოახერხა, რადგან აღნიშნული დოკუმენტები შენახვის ვადის ამონურვის შემდეგ განადგურდა - ასევე, წარუდგენლობას 2001 წლის 30 მაისსა და 2002 წლის 29 იანვარს იმ საკნებში მოთავსებულ პატიმართა სიებისა, რომლებიც 2007 წლის 27 ივნისს დელეგატებმა მოინახულეს - სასამართლო არ თვლის სარწმუნოდ და იურიდიულად და ფაქტობრივად დაუსაბუთებლად მიიჩნევს.

4. დასკვნა

174. სასამართლო ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ ის იყენებს თავის პროცედურებსა და წესებს, რათა შეაფასოს მტკიცებულებათა დასაშვებობა და შესაბამისობა, ისევე როგორც მათი მნიშვნელობა, რადგან სასამართლო კონვენციით ან საერთაშორისო სასამართლოებისთვის მოქმედი ზოგადი პრინციპების მიხედვით, არ არის ვალდებული მკაცრი წესები დაიცვას მტკიცებულებებთან დაკავშირებით (იხ. Ireland, ციტირებულია ზემოთ, § 210). კერძოდ, მხოლოდ სასამართლოს ძალუძს გადაწყვიტოს, შესაძლებელია თუ არა და რა დონეზეა მიზანშეწონილი კონკრეტული მონმის მონაწილეობა ფაქტების შეფასებაში და რა სახის მტკიცებულებები უნდა წარმოადგინონ მხარეებმა საქმის სათანადოდ გამოკვლევის მიზნით. სასამართლო იმეორებს, რომ მხარეები ვალდებული არიან შეასრულონ სასამართლოს თხოვნები და ინსტრუქციები მტკიცებულებათა შესახებ და წარმოადგინონ დროული ინფორმაცია მათი შესრულების ხელისშემშლელ ფაქტორებზე, ისევე როგორც გონივრული და სარწმუნო ახსნა-განმარტება მათი შეუსრულებლობის შემთხვევაში (იხ. Nevmerzhitsky v. Ukraine, №54825/00, § 77, ECHR 2005 II (ამონარიდები)). წინამდებარე საქმეში მთავრობას სრულად არ დაუცავს ზემოხსენებული პრინციპები.

175. აღნიშნული პრინციპებიდან გამომდინარე, სასამართლომ შეაფასა მთავრობის ქმედება, საქმის ფაქტობრივ გარემოებათა დადგენაში სასამართლოსთვის განუვლი დახმარება, და მივიდა დასკვნამდე, რომ მთავრობას არ შეუძლებია კონვენციის 38 §1 (ა) მუხლით ნაკისრი ვალდებულება. ფაქტების დადგენის პროცესში სასამართლო გაითვალისწინებს აღნიშნულ გარემოებებს და შესაბამის დასკვნებს გამოიტანს.

G. სასამართლოს მიერ მტკიცებულებების შეფასება

1. მხარეთა არგუმენტები

176. განმცხადებლები ამტკიცებდნენ, რომ 2001 წლის 30 მაისსა და 2002 წლის 29 იანვარს ჩატარებული სწავლებებისას მათ არასათანადოდ მოეპყრენ, ისინი ასევე ამტკიცებდნენ, რომ მათ არ გაუწიეს სამედიცინო მომსახურება და დახმარება, მათი საჩივრები არ გამოუძიებიათ. განმცხადებლები ასევე ასაჩივრებდნენ თავიანთი პატიმრობის პირობებს.

177. მთავრობა უარყოფდა ყოველივე ზემოაღნიშნულს.

178. სასამართლო აღნიშნავს: განმცხადებლების საქმე ძირითადად დამოკიდებულია იმაზე, შეძლებენ თუ არა ისინი დამტკიცებას, რომ 2001 წლის 30 მაისსა და 2002 წლის 29 იანვარს ზამკოვას ციხეში ჩატარებული სწავლებებისა და ზოგადი ჩხრეკისას მათ არასათანადოდ მოეპყრენ. მთავრობა უარყოფს, რომ რომელიმე პატიმარმა აღნიშნული სწავლებებისა და ჩხრეკის შედეგად დაზიანება მიიღო. სასამართლო-სამედიცინო ჩანაწერების არარსებობის პირობებში სასამართლო ვალდებულია ფაქტები დაადგინოს მხარეთა არგუმენტებისა და მოპოვებული ზეპირი თუ დოკუმენტური მტკიცებულებების საფუძველზე.

2. ზეპირი ჩვენებები

(a) ზოგადი მოსაზრებები

179. სასამართლო, მისი დელეგატების მიერ შეგროვებულ მტკიცებულებათა მნიშვნელობისა და ეფექტის შეფასების გზით, გადაამოწმებს და დაადგენს ფაქტებს (იხ. *Tepe v. Turkey*, № 27244/95, § 136, 9 May 2003; *Tekdağ v. Turkey*, №27699/95, § 2, 15 January 2004; and *Yöyler v. Turkey*, № 6973/95, § 53, 24 July 2003).

180. სასამართლომ, ისევე როგორც მისმა დელეგატებმა, უნდა გაითვალისწინოს, რომ ჩვენებები მოწმეთა დიდმა რაოდენობამ მისცა. კერძოდ, დელეგატებმა მოისმინეს სამი განმცხადებლისა და ჩვიდმეტი მოწმის ჩვენება, მათ შორის, მხარეთა წარმომადგენლების ჩვენებები, რომლებმაც ზეპირი მოსმენისას წარმოადგინეს ინფორმაცია გამოუცხადებელ მოწმეებთან დაკავშირებით. ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ განმცხადებლები და მათი მოწმეები ჩვენებას პირადი ხასიათის საკითხებზე აძლევდნენ, რასაც თან ახლავს რისკი, რომ მათ მიერ ინტერპრეტირებულ გარემოებებს შესაძლებელია ობიექტურობა აკლდეს. რაც შეეხება მთავრობის მოწმეებს, რომელთა უმრავლესობაც განათლებული ადამიანი იყო - ზოგიერთი შედარებით მაღალი თანამდებობის პირიც გახლდათ, რომელთაც ჰქონდათ სასჯელალსრულების სისტემაში მუშაობის დიდი გამოცდილება და სისტემის ფუნქციონირების შესახებ საკმაოდ ცოდნა - შესაძლებელია მათ უკვე რამდენჯერმე ჰქონდათ მიცემული ჩვენება აღნიშნულ გარემოებათა შესახებ სხვადასხვა ორგანოებისთვის. ამ მოწმეების ჩვენებების სარწმუნოობა ასევე დეტალურად შესასწავლია, რადგან განმცხადებელთა ბრალდებების დადასტურების შემთხვევაში მათ პროფესიული ან სხვა სანქციები ემუქრებათ.

181. გარდა ამისა, დროის გასვლა გავლენას ახდენს მოწმის შესაძლებლობაზე - დეტალურად და ზუსტად გაიხსენოს ფაქტები. წინამდებარე საქმეში მოწმეებს სთხოვეს 5-6 წლის წინანდელი მოვლენების გახსენება. სასამართლოს ასევე არ შეუძლია არ გაითვალისწინოს ის ფაქტი, რომ შესაძლებელია რომელიმე განმცხადებელს ან მოწმეს ზამკოვას ციხის თანამშრომლებთან სასჯელის მოხდის პერიოდში გარკვეული კონფლიქტი ჰქონოდა და ახლა ცდილობდეს მთავრობისა და საჯარო მოხელეების დისკრედიტაციას, მათ მიმართ დაუსაბუთებელი ბრალდებების წაყენების გზით (იხ. *mutatis mutandis*, *İpek*, ციტირებულია ზემოთ, § 117). აღნიშნული გარემოებები გათვალისწინებული უნდა იყოს დელეგატებისთვის მიცემულ ზეპირ ჩვენებათა შეფასებისას.

182. სასამართლო დააკვირდა იმ ფაქტს, რომ დელეგატებისთვის პირველი (იხ. დანართი და §2-9), მეორე (იხ. დანართი და §10-18) და მესამე განმცხადებლის (იხ. დანართი და §19-23) - ანუ ბ-ნი დავიდოვის, ბ-ნი ილჩენკოსა და

ბ-ნი გომენიუკის - ჩვენებები ძირითადად იმეორებდა მათ მიერ ეროვნული და კონვენციის ორგანოებისთვის მიცემულ წერილობით განცხადებებს. საერთო ჯამში, მათი ჩვენებები საკმაოდ დეტალური იყო და შეესაბამებოდა 2001 წლის 30 მაისსა და 2002 წლის 29 იანვარს ჩატარებული სწავლებების შემდეგ გაკეთებულ განცხადებებს. მათ მიერ აღწერილი გარემოებები, სხვადასხვა ადგილი, საიდანაც ისინი აკვირდებოდნენ სწავლების მიმდინარეობას, ადასტურებდა სხვა მოწმეების მიერ წარმოდგენილ ფაქტებს - მაგალითად, ჩხრეკების დრო და ჩატარების ხერხი, სწავლების მიმდინარეობა და გარე სპეციალური რაზმების მონაწილეობა, თანამშრომლების ფორმები, მათი აღჭურვილობა, გარდა ადგილობრივი პროკურატურისა (რომლის წარმომადგენლებიც ესწრებოდნენ სწავლებას), სხვა ორგანოებისთვის საჩივრით მიმართვის შეუძლებლობა და გამოძიების ჩატარებისას არსებული ხარვეზები.

183. სასამართლო აღნიშნავს, რომ შენობების განლაგება და დანიშნულება დელეგატების მიერ ზამკოვას ციხეში ვიზიტისას შეცვლილი იყო, თუმცა, განმცხადებლებისა და მოწმეების მიერ განცხადებებში ნახსენები ზამკოვას ციხის ნაგებობების ამოცნობა, რომლებიც დელეგატებმა დაათვალიერეს, შესაძლებელი იყო ციხის ზეპირი აღწერისა და განმცხადებლებისა და მოწმე პატიმრების მიერ სწავლების მიმდინარეობის შესახებ მიცემულ განცხადებათა საფუძველზე. აღნიშნულმა გაამყარა ალბათობა განმცხადებლების მიერ აღწერილ სწავლებათა მოვლენების ნამდვილობისა (იხ. § 2-9, 19-23).

184. წარდგენილ მტკიცებულებათა საფუძველზე, სასამართლო დარწმუნდა, რომ წინამდებარე საქმეში სამედიცინო ჩანაწერები ან მათი არარსებობა არ შეიძლება ჩაითვალოს იმის დასტურად, რომ ადამიანს მიაყენეს ზიანი, ან პირიქით, დაზიანებას ადგილი არ ჰქონია, რადგან ზამკოვას ციხის სამედიცინო ჟურნალებში დაზიანებები ყოველთვის არ აღირიცხებოდა. აღნიშნულთან დაკავშირებით, სასამართლო იხსენებს, რომ ზამკოვას ციხიდან ბერდიჩივის №70 ციხეში ბ-ნი დავიდოვის გადაყვანის შემდეგ მისი სამედიცინო ისტორია გაქრა (იხ. დანართი და §8). გარდა ამისა, ზოგადი სამედიცინო ჟურნალები უკვე განადგურებული იყო - შენახვის ვადის ამონურვის გამო (იხ. ზემოთ §168).

(ბ) სასამართლოს მიერ ზეპირ ჩვენებათა შეფასება

185. ბ-ნი ვაგიფ დიდენკოს (იხ. დანართი და §24-30), ბ-ნი ლეონიდ მიხაილენკოს (იხ. დანართი, §31-36), ბ-ნი ოლეგ ტიშალკოვის (იხ. დანართი და §37-40) და ბ-ნი ვადიმ გეტმანსკის (იხ. დანართი და §41-45) ჩვენებები - 2001 წლის 30 მაისისა და 2002 წლის 29 იანვრის მოვლენებთან დაკავშირებით - იყო ნათელი და, ზოგადად, შეესაბამებოდა ჩვენებებს, რომლებიც სასამართლოს თხოვნით, დელეგატების მისიამდე, მიცემულია განმცხადებელთა წარმომადგენლის, ბ-ნი ბუშჩენკოსთვის. სასამართლო მათ განცხადებებს სარწმუნოდ, ზუსტად და სანდოდ მიიჩნევს. კერძოდ, ბ-ნი მიხაილენკოს (იხ. დანართი და §31-36) განცხადებებთან დაკავშირებით, სასამართლო აღნიშნავს, რომ მას პირდაპირი კონტაქტი ჰქონდა განმცხადებლებთან და შეეძლო აღენერა სწავლების მიმდინარეობა და მის დროს მომხდარი მოვლენები. ამასთანავე, ის ადგილი, საიდანაც ბ-ნი მიხაილენკო აკვირდებოდა მოვლენებს, როგორც ზამკოვას ციხის დათვალიერებისას აღმოჩნდა, სრულიად შესაფერისი იყო ამგვარი დაკვირვებებისათვის. მისი განცხადებები შეესაბამებოდა განმცხადებლებისა და იმ მოწმეთა ჩვენებებს,

რომლებიც ზამკოვას ციხის პატიმრები იყვნენ და სხვადასხვა ადგილიდან და სხვადასხვა დროს აკვირდებოდნენ მოვლენებს. ამრიგად, მათ სწავლების სხვადასხვა ასპექტის დანახვა შეეძლოთ. აღნიშნული განცხადებები დასტურდება ჩვენებებში მოყვანილი მნიშვნელოვანი ფაქტორების დამთხვევით, რომლებიც ეხებოდა ორივე სწავლებისას სპეციალური დანიშნულების რაზმების მონაწილეობას, მათ ფორმებს, ხმაურს, აფეთქებებსა და სროლის ხმებს, ჩხრეკის დროსა და ხასიათს, განმცხადებელთა საჩივრებს, აღნიშნული საჩივრების გამოძიებას, მიყენებულ დაზიანებებს, დაზარალებულებისთვის სამედიცინო მომსახურებისა და დახმარების აღმოუჩენლობის ფაქტებს.

186. მთავრობის მიერ შეთავაზებული მოწმის ბ-ნი შედკოს (იხ. დანართი და §46-49) ჩვენებები ძირითადად ადასტურებდა სხვა მოწმეების: ბ-ნი ვაგიფ დიდენკოს (იხ. დანართი და §24-30), ბ-ნი ლეონიდ მიხაილენკოს (იხ. დანართი, §24-30), ბ-ნი ოლეგ ტიშალკოვის (იხ. დანართი და §37-40) მანამდელ ჩვენებებს. კერძოდ, ბ-ნმა შედკომ აღნიშნა, რომ სწავლებები და ჩხრეკები დასახელებულ თარიღებში ჩატარდა, მაგრამ ის არ ადასტურებდა მანამდე დადგენილ რამდენიმე ფაქტობრივ გარემოებას. მას კარგად არ ახსოვდა მოვლენები და ზოგადად აცხადებდა, რომ სწავლებებისა და ჩხრეკებისას არ მომხდარა რაიმე დარღვევები და ყველაფერი დადგენილი წესის მიხედვით ჩატარდა.

187. სასამართლოს აზრით, ბ-ნი შედკოს განცხადებების ნაწილი არ იყო არც სრულად სარწმუნო და არც თანმიმდევრული. კერძოდ, მას არ სურდა განმცხადებელთა ბრალდებებზე საუბარი, რადგან, როგორც ჩანს, ის ვალდებული იყო უარეყო ბრალდებები დელეგატების მიერ მოთხოვნილი სხვა დეტალების დასახელების გარეშე, ან თავი შეეკავებინა ისეთი განმარტებებისგან, რომლებიც საწინააღმდეგოს მიანიშნებდა. ამრიგად, მისი განცხადებები დეტალურად ვერ შემოწმდებოდა სხვა მტკიცებულებებთან მიმართებით, ასევე არ შეიძლებოდა მისი დაპირისპირება სხვა ჩვენებებთან. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მოწმეს არ ახსოვდა სწავლების მნიშვნელოვანი დეტალები, რომლებიც უკავშირდებოდა განმცხადებელთა მიმართ სავარაუდო არასათანადო მოპყრობას. რაც შეეხება სპეციალური დანიშნულების რაზმების მონაწილეობას, მან აღნიშნა, რომ ჩხრეკაში მონაწილეობდა ზამკოვას ციხის პერსონალი, დაცვის კომპანიის თანამშრომლებთან ერთად. მიუხედავად ყველაფრისა, მან მაინც დაადასტურა სხვა მოწმეების მიერ დასახელებული სხვადასხვა ფაქტი, რომლებიც სხვათა შორის ეხებოდა ჩხრეკების ჩატარების დროსა და მეთოდებს, სასჯელალსრულების თანამშრომელთა ფორმებს და ა.შ.

188. რაც შეეხება ზამკოვას ციხის სამედიცინო განყოფილების უფროსის ბ-ნი ვასილ ბონდარის (იხ. დანართი და §50-58) ჩვენებებს, აღნიშნულმა მოწმემ დაადასტურა სხვა მოწმეების მიერ აღწერილი სხვადასხვა ფაქტი, მათ შორის, ჩხრეკების დაახლოებითი დრო, სპეციალური დანიშნულების რაზმების მონაწილეობა, თანამშრომლების მიერ ფორმების ტარება, მათი აღჭურვილობა, ინფორმაცია სამედიცინო მომსახურების შესახებ, საჩივრების შეტანის პროცედურა და მისი საქმიანობის ზედამხედველობა. მისი განცხადებებიდან ასევე დადგინდა, რომ ზამკოვას ციხეში არ არსებობდა სამედიცინო საჩივრების მიღებისა და აღრიცხვის - ისევე როგორც სამედიცინო ჩანაწერებისა და ისტორიების წარმოების - სისტემა. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ მის განცხადებებში არსებობს გარკვეული უზუსტობები სპეციალური დანიშნულების რაზმების საცხოვრებელ ზონაში ყოფნასა და ჩხრეკებისას მისი ადგილსამყოფელის შესახებ

(იხ. დანართი და §51-54). რაც შეეხება განმცხადებელთა საჩივრებს, რომ მათ არ გაუწიეს სამედიცინო მომსახურება, სასამართლოს მიაჩნია: ამ მოწმის ჩვენებებით შეუძლებელია დასკვნების გამოტანა განმცხადებელთა სამედიცინო მომსახურების შესახებ, რადგან ისინი მიზნად ისახავდა იმის ჩვენებას, რომ იგი კანონის შესაბამისად მოქმედებდა. ის ცდილობდა, თავი დაეცვა განმცხადებელთა ბრალდებებისგან იმის შესახებ, რომ არაადეკვატურად ასრულებდა სამუშაოს. თუმცა, სასამართლო მაინც გაითვალისწინებს ამ მოწმის ჩვენებებს სამედიცინო განყოფილების ფუნქციონირებასთან დაკავშირებით. მან ვერ შეძლო სარწმუნო და ნათელი პასუხების გაცემა სამედიცინო ხასიათის საჩივრების აღრიცხვის შესახებ - კერძოდ, თუ როგორ მიიღებოდა სამედიცინო საჩივრებზე ინფორმაცია პატიმრებისგან და როგორი იყო მათზე პასუხის გაცემის პროცედურა. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ სამედიცინო განყოფილებაში, ბ-ნი ბონდარის ჩათვლით, დასაქმებული იყო მხოლოდ ორი თანამშრომელი. შესაბამისად, ეს მოწმე ჩხრეკებისა და სწავლებების დროს ვერ იქნებოდა ყველა საკანში ანუ ვერ შეესწრებოდა სწავლების მთელ პროცესს, მიუხედავად იმისა, რომ მისი თქმით, საკნების ჩხრეკა ცალ-ცალკე მიმდინარეობდა. აღნიშნული შეუსაბამობა ნიშნავს იმას, რომ ბ-ნი ბონდარი შეესწრო ჩხრეკისა და სწავლების ნაწილს, და არა მთლიან პროცესს. გარდა ამისა, ბ-ნი ბონდარის თავდაპირველი განცხადებით, მან არ იცოდა რომელი ჯგუფის სწავლება მიმდინარეობდა ზამკოვას ციხეში, მაგრამ ბოლოს დადასტურა, რომ ეს იყო გარე “დამატებითი ძალები”. სასამართლო ითვალისწინებს იერარქიული თვალსაზრისით მის დამოკიდებულებას ციხის დირექტორსა და სასჯელაღსრულების დეპარტამენტზე და სწორედ ამ დამოკიდებულებას მიიჩნევს შეუსაბამობათა მიზეზად.

189. რაც შეეხება ორი პროკურორის - ადგილობრივი პროკურორის ბ-ნი ოლეგ ბუხერისა (იხ. დანართი და §59-63) და სპეციალური პროკურორის ბ-ნი იევენ ვოლკოვის - რომელსაც ზამკოვას ციხეში მართლწესრიგის ზედამხედველობა ევალებოდა - (იხ. დანართი და §64-70) ჩვენებებს, სასამართლოს მიაჩნია, რომ ისინი არაპირდაპირია. განსაკუთრებით ბ-ნი ვოლკოვის ჩვენებები, რომლებმაც ვერ შეძლო მოვლენების თანმიმდევრულად აღწერა. კერძოდ, ბ-ნი ვოლკოვი დელეგატების შეკითხვებს პირდაპირ პასუხებს არ სცემდა და არ აღწერდა ფაქტობრივ დეტალებს. ის იმეორებდა, რომ 2001 წლის მაისში ჩხერკა და სწავლება კანონის დაცვით ჩატარდა და კატეგორიულად უარყოფდა ციხის შინაგანანგის, ასევე, სწავლებებისა და ჩხრეკებისას არსებულ რაიმე დარღვევებს. ის აკეთებდა ზოგად განცხადებებს. არ ამბობდა და არ ხსნიდა, რა მოხდა ზუსტად. სასამართლო აღნიშნავს: მიუხედავად იმისა, რომ ბ-ნი ბუხერი ცდილობდა დახმარებოდა დელეგატებს, ის არ ფლობდა სწავლებათა შესახებ უშუალო ინფორმაციას, რადგან არ ესწრებოდა მათ და არც საქმის გამოძიებას მეთვალყურეობდა. მიუხედავად ამისა, მან განაცხადა, რომ 2001 წლის მაისის სწავლებაში მონაწილეობდა სპეციალური დანიშნულების რაზმი (იხ. დანართი და §62).

190. სასამართლოს მიაჩნია, რომ ბ-ნი ბუხერის, ბ-ნი ვოლკოვისა და ბ-ნი ბონდარის (შესაბამისად, ადგილობრივი პროკურორი, სპეციალური პროკურორი, და სამედიცინო განყოფილების უფროსი) ჩვენებების გამოყენება შეიძლება საქმის კონკრეტულ ელემენტებთან დაკავშირებით, რომლებშიც ისინი თავად მონაწილეობდნენ - კერძოდ, ბ-ნი ბუხერის განცხადებები სასარგებლო იყო განმცხადებელთა საჩივრების გამოძიების პროცესის განსახილველად. ბ-ნი ვოლკოვის განცხადებების გამოყენება შეიძლება განმცხადებელთა საჩივრების განხილვისა

და საჩივრების შეტანის პროცედურის - ისევე როგორც სწავლების ჩატარების ზოგიერთი ზოგადი დეტალის - გასარკვევად. რაც შეეხება ბ-ნი ბონდარის ჩვენებებს, მათი გამოყენება შეიძლება სამედიცინო განყოფილების ფუნქციონირებისა და სამედიცინო საჩივრების განხილვის პროცედურის დასადაგენად (იხ. ზემოთ §188). ამრიგად, მოწმეების მიერ დანახულ მოვლენებსა და ადრინდელ განცხადებებზე ჯვარედინი დაკითხვისას გარკვეული დამატებითი მნიშვნელოვანი დეტალები ადასტურებენ განმცხადებელთა ჩვენებებს იმის შესახებ, თუ როგორ ტარდებოდა გამოძიება და როგორ ხდებოდა მათთვის სამედიცინო მომსახურების უზრუნველყოფა.

191. ბ-ნმა ბუხერმა, ადგილობრივმა პროკურორმა, ასევე მნიშვნელოვანი ჩვენება მისცა პროკურატურის როლის შესახებ - გამოძიების ჩატარების პროცესსა და მისი ეფექტურობის უზრუნველყოფაში. ზოგადად, მისი განცხადებები გამოძიების მეთოდებთან დაკავშირებით სავსებით სარწმუნო იყო, რადგან ის ცდილობდა დაემტკიცებინა, რომ მისი გადაწყვეტილება - ციხის თანამშრომლებისა და სწრაფი რეაგირების ჯგუფების ნევრთა წინააღმდეგ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე უარის თქმის შესახებ - სწორი იყო. იგი ასევე ცდილობდა დაემტკიცებინა, რომ მის მიერ ასისტენტთან და გუნდთან ერთად (მათ დაკითხეს განმცხადებლები და მოწმეები) ჩატარებული საგამოძიებო მოქმედებები გონივრული და სწორი იყო; რომ მათ შეამოწმეს ყველა მნიშვნელოვანი მტკიცებულება, ჩაატარეს ყველა საჭირო საგამოძიებო ღონისძიება და მივიდნენ დასკვნამდე: წინამდებარე საქმეში საჭირო არ იყო სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა.

192. სასამართლო ასევე აცხადებს: ბ-ნი იევენ ვოლკოვის, ზედამხედველი პროკურორის ჩვენებებში აღნიშნულია, რომ მოწმე იყო გამოუცდელი პროკურორი, რომელსაც ახალი დაწყებული ჰქონდა სამსახური პატიმართა ზედამხედველობაზე მომუშავე პროკურატურაში. ის სრულად არ იყო ინფორმირებული ციხის ფუნქციონირების - ისევე როგორც თავის სამსახურთან დაკავშირებული იურიდიული და პრაქტიკული საკითხების - შესახებ (იხ. დანართი და §65-70). სწავლებების ჩატარებასთან დაკავშირებით, მისი ჩვენებანი არასანდო იყო, რადგან მის განცხადებებს შორის შეუსაბამობა არსებობდა. კერძოდ, თავდაპირველად მან ახსენა, რომ ის ახალი მისული იყო სამსახურში, სწავლებები იშვიათ მოვლენას წარმოადგენდა და, შესაბამისად, ცდილობდა კარგად გაეგო, დაემასოვრებინა და რაც შეიძლება მეტი დაენახა. მიუხედავად იმისა, რომ იგი ახალი მისული იყო სამსახურში, მნიშვნელოვნად მიაჩნდა და აუცილებელი იყო მის მიერ კანონის დაცვისა და აღსრულების უზრუნველყოფა, მან ვერ შეძლო სწავლებებთან და ჩხრეკებთან დაკავშირებით ბევრი მნიშვნელოვანი დეტალის გახსენება. კერძოდ, ვერ შეძლო ნათელი და პირდაპირი პასუხების გაცემა მთელ რიგ ფაქტობრივი ხასიათის კითხვებზე. მაგალითად, მისი თქმით, განმცხადებლები და სხვა პატიმრები, რადიოს საშუალებით, წინასწარ ინფორმირებულნი იყვნენ სწავლებისა და ჩხრეკის შესახებ და ეს ინფორმირების ჩვეულებრივ საშუალებას წარმოადგენდა, თუმცა, სხვა შეკითხვებზე გაცემული ბუნდოვანი პასუხების მიუხედავად, მოწმე მტკიცედ ადასტურებდა, რომ 2001 წლის 30 მაისს ზამკოვას ციხეში იმყოფებოდნენ სწრაფი რეაგირების დანაყოფები, სავარაუდოდ, "საცხოვრებელ ზონაში" (იხ. დანართის §65). აღნიშნულმა ჩვენებამ ასევე დაადასტურა საჩივრების გამოძიების ჩატარების მეთოდი, მეტიც, მისი განცხადებებიდან აშკარა იყო, რომ პატიმრებს არ ეძლეოდათ პროკურატურაში ან სხვა სახელმწიფო ორგანოებში პირდაპირ ჩივილის უფლება და უწევდათ საჩივრების

წარდგენის “უკანონო” არსების გამოყენება. მან თავის განცხადებებში დაადასტურა მთავრობის მიერ წარმოდგენილი დოკუმენტური მტკიცებულება იმის შესახებ, რომ ის ითხოვდა პატიმართა მიმართ სანქციების დანესებას - საჩივრების უკანონოდ წარდგენისთვის.

193. სასამართლო ზამკოვას ციხის თანამშრომლების: ბ-ნი პავლო კლიპატსკის, ბ-ნი ანდრეი შტატსკის, ბ-ნი სერგეი ზლოტენკოსა და ბ-ნი პავლო ზარემსკის (იხ. დანართი, §71-85) ჩვენებებთან დაკავშირებით აცხადებს, რომ განცხადებები სწავლების ჩატარების შესახებ ზოგადი ხასიათის იყო, მაგრამ ისინი სასარგებლოა, რადგან მათ განმცხადებელთა და ზამკოვას ციხის ყოფილ თანამშრომელთა ზეპირი ჩვენებები შეაესეს. კერძოდ, აღნიშნულმა მოწმეებმა ვერ შეძლეს სწავლებების ზუსტი დეტალების აღწერა და უფრო ზოგადი ხასიათის განცხადებები გააკეთეს იმის შესახებ, რომ სწავლებათა პროცესში კანონისა თუ ციხის შინაგანანესი არ დარღვეულა. ამ - ისევე როგორც ბ-ნი ბონდარის - შემთხვევაში, სასამართლო ხაზს უსვამს სახელმწიფოსა და სასჯელალსრულების დეპარტამენტზე მათ დამოკიდებულებას. მიუხედავად ყველაფრისა, მთლიანობაში მათი და განმცხადებელთა მიერ სასამართლოსთვის მანამდე წარდგენილი წერილობითი განცხადებები ერთმანეთს შეესაბამებოდა, კერძოდ, სწავლების ჩატარების მეთოდის, სწავლების ზოგიერთი ფაქტობრივი დეტალის შესახებ - მაგალითად, ორივე სწავლებისას სწრაფი რეაგირების დანაყოფების მონაწილეობა, მათი ფორმები, სროლის ხმები და ხმაური, სწავლების დრო და ტიპი.

194. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ ბ-ნი პავლო კლიპატსკის განცხადებები არ შეესაბამებოდა განმცხადებლებისა და მოწმეების განცხადებებს. კერძოდ, თავიდან მას არ სურდა ელიარებინა ციხეში სპეციალური დანიშნულების რაზმების ყოფნა, მაგრამ შემდეგ ახსენა, რომ ისინი სწავლებისას სამრეწველო ზონაში იმყოფებოდნენ (იხ. დანართი, §72). მიუხედავად ამისა, სასამართლოს მიაჩნია, რომ მან - ისევე როგორც ზამკოვას ციხის სხვა თანამშრომლებმა - არაპირდაპირ აღიარა ზამკოვას ციხის საცხოვრებელ ზონაში სწრაფი რეაგირების დანაყოფების ყოფნა. მათ ასევე წარმოადგინეს დამატებითი დეტალები გამოძიების წარმართვასთან დაკავშირებით, ისევე როგორც ინფორმაცია იმის შესახებ, როგორ მოწმედებოდა პატიმართა საჩივრები, მათ შორის, პატიმრების მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში გასაგზავნი განაცხადები და როგორ იგზავნებოდა ისინი ზამკოვას ციხიდან (იხ. დანართი, §81).

195. სასამართლოს აზრით, ზამკოვას ციხის ყოფილი დირექტორის, ბ-ნი სერგეი სნეჟირის განცხადებებმა (იხ. ზემოთ §94-100) დაადასტურა ორივე სწავლებისას სწრაფი რეაგირების დანაყოფების ყოფნა საცხოვრებელ ზონაში. აღნიშნული განცხადებები მნიშვნელოვან ინფორმაციას შეიცავდა მოვლენათა გამოძიებისა და პატიმართა საჩივრების განხილვასთან დაკავშირებითაც. კერძოდ, განცხადებები ეხებოდა საკნების შემოწმებას უფროსის ორგანიზებით, პროკურორის, სწავლებასა და ჩხრეკებში მონაწილე პირთა თანდასწრებით. მან ასევე დეტალური განცხადებები გააკეთა იმის შესახებ, როგორ განიხილებოდა განმცხადებელთა საჩივრები. ასევე წარმოადგინა ინფორმაცია ბ-ნი ილჩენკოსთან შეხვედრის შესახებ, რომელიც ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში ბ-ნი ჟურდევის საშუალებით გაგზავნილ განაცხადს ეხებოდა (იხ. დანართი, §100). ბ-ნმა სნეჟირმა ასევე დაადასტურა, რომ ზამკოვას ციხის თანამშრომლები იყენებდნენ სპეციალურ აღჭურვილობას და ფორმას, როგორც ეს აღნიშნული იყო განმცხადებელთა მიერ წარმოდგენილ არგუმენტებსა და ჩვენებებში. შესაბამისად, პატიმრებს არ

შეძლოთ სპეციალური დანიშნულების რაზმის წევრების იდენტიფიცირება. ზოგიერთი მათგანი №31 ციხის წარმომადგენელი იყო (იხ. დანართი, §99).

196. სასამართლო რეგიონული სასჯელალსრულების დეპარტამენტის ყოფილი უფროსის პირველი მოადგილის, ბ-ნი ვასილ ლევენცოვის (იხ. დანართი, §87-93) ჩვენებებთან დაკავშირებით მიიჩნევა, რომ მათ დაადასტურეს სხვა მოწმეების მიერ მანამდე მიცემული ჩვენებები. ამ და სხვა მოწმეების ჩვენებათა საფუძველზე, სასამართლო მივიდა დასკვნამდე, რომ სწრაფი რეაგირების დანაყოფები ზამკოვას ციხეში იმყოფებოდნენ ორივე სწავლების დროს. კერძოდ, 2001 წლის 30 მაისს ჩატარებული პირველი სწავლებისას ციხეში იმყოფებოდა ჟიტომირის სპეციალური დანიშნულების რაზმი, ხოლო 2002 წლის 29 იანვარს - ციხის თანამშრომლებისა და ახლოს მდებარე ციხეების, მათ შორის №31 დანესებულების, თანამშრომლებისგან დაკომპლექტებული სწრაფი რეაგირების დანაყოფი. აღნიშნულმა მოწმემ პირდაპირ არც დაადასტურა და არც უარყო ჩხრეკისას ციხის მონასტერში სწრაფი რეაგირების დანაყოფების ყოფნა. მიუხედავად იმისა, რომ ის ცდილობდა, არ გაეცა პირდაპირი პასუხი აღნიშნულ კითხვაზე და აცხადებდა, რომ არ ახსოვდა გარკვეული ფაქტები, სასამართლოს მიაჩნია: მან დაადასტურა ჩხრეკის ჩატარების მეთოდი, რომელიც უკვე აღწერილი იყო სხვა მოწმეთა მიერ, ისევე როგორც სწავლებისა და ჩხრეკის ორგანიზების დეტალები, რომლებიც ემთხვეოდა სასჯელალსრულების დეპარტამენტის მიერ შემუშავებულ და დამტკიცებულ სწავლების გეგმებს. აღნიშნული გეგმების მიხედვით, ეს მოწმე თანამშრომელთა ტრენინგზე იყო პასუხისმგებელი.

197. სასამართლო აღნიშნავს, რომ სასჯელალსრულების დეპარტამენტის უფროსის პირველი მოადგილის განცხადებებმა (იხ. დანართი, §101-107) მნიშვნელოვანი ფაქტობრივი დეტალები გამოავლინა სასჯელალსრულების დეპარტამენტის მიერ ჩატარებული შიდა გამოძიებისა და ამ დეპარტამენტში პატიმართა საჩივრების განხილვის შესახებ. აღნიშნული მოწმის ჩვენებების მიხედვით, რომელთაც სასამართლო სარწმუნოდ მიიჩნევს (მიუხედავად იმისა, რომ მთავრობამ გამოძიების ჩატარებასთან დაკავშირებით არანაირი ჩანაწერი არ წარმოადგინა იხ. ზემოთ §168), სასჯელალსრულების დეპარტამენტის გამომძიებლებმა (ბ-ნი ირშკო) ერთი დღის განმავლობაში დაკითხეს და წერილობითი ახსნა-განმარტებები მიიღეს ასი ადამიანისგან - ისე, რომ არ განუხილავთ სამედიცინო მტკიცებულებები, მაგრამ ითვალისწინებდნენ მომჩივანთა პირად საქმეებს და აღნიშნავდნენ, რომ ისინი კანონის უხეშ დამრღვევებად მიიჩნეოდნენ (იხ. ზემოთ §102). აღნიშნული დეტალები სასამართლოსთვის მნიშვნელოვანია განმცხადებელთა საჩივრების შესახებ ეროვნული ორგანოების მიერ წარმოებული გამოძიების მეთოდისა და ხასიათის დადგენის თვალსაზრისით. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ ბ-ნმა ილტიამი მნიშვნელოვანი დეტალები წარმოადგინა სპეციალური დანიშნულების რაზმთა გამოყენების მიზნისა და საფუძვლების, ასევე, მათი აღჭურვილობის, სწავლებისას ამ უკანასკნელის გამოყენების შესახებ. კერძოდ, მან აღნიშნა, რომ აუცილებელი იყო სპეციალური და სწრაფი რეაგირების დანაყოფები, რომლებიც სასჯელალსრულების დეპარტამენტის ფარგლებში მოქმედებდნენ, კარგად გასცნობოდნენ სასჯელალსრულების დანესებულებათა ნაგებობებს - მათ შორის, საცხოვრებელ ზონას - რათა შესაბამისად ემოქმედათ გაუთვალისწინებელ სიტუაციებში, მაგალითად, როგორცაა ძველების აყვანა ან მასობრივი არეულობები. ამრიგად, აღნიშნული განცხადებები კიდევ ერთხელ ადასტურებდა, რომ ჩხრეკები ჩატარდა სპეციალური დანიშნულების რაზმის თანდასწრებით, რომლის წვრთნაც ზამკოვას

ციხის საცხოვრებელ ზონაში უნდა განხორციელებულიყო.

4. ზამკოვას ციხის შემონმებისას მიღებული მასალები და დოკუმენტური მტკიცებულებები

198. დელეგატებმა მოწმეთა ზეპირი მოსმენის შემდეგ გადაწყვიტეს, შეემონ-მებინათ ზამკოვას ციხის შემდეგი ნაგებობები და დოკუმენტაცია:

- (1) პატიმრობისა და იზოლაციის განყოფილებები (მათ შორის ე.წ. “მონასტრის” ფრთა;
- (2) სამედიცინო პუნქტები;
- (3) პატიმართა რეგისტრაციის ჟურნალები;
- (4) პატიმრების მიერ ადგილობრივ და გენერალურ პროკურატურაში შეტანილი საჩივრების რეგისტრაციის ჟურნალი;
- (5) შესაბამისი დროის სამედიცინო საჩივრების რეგისტრაციის ჟურნალი;
- (6) სამართო პატიმრობის განყოფილებათა რეგისტრაციის ჟურნალები;
- (7) პატიმართა მიმართ გამოყენებული დისციპლინური სანქციების რეგისტრაციის ჟურნალები.

199. სასამართლო აღნიშნავს, რომ დელეგატებმა მოინახულეს მონასტრის საკნები, ყოფილი სამედიცინო ნაწილის ნაგებობები, დისციპლინური პატიმრობისა და №58 ციხის სამართო პატიმრობის ადგილები. მათ ასევე ნახეს სპეციალური აღჭურვილობის შესანახი ოთახი, რომელიც ამ მიზნით დროებით იყო გამოყოფილი.

200. მე-3, მე-4 მე-5 და მე-6 პუნქტებით გათვალისწინებული ჟურნალები და დოკუმენტები (იხ. ზემოთ §198), რომლებიც პირველ და მეორე სწავლება-თა ჩატარების პერიოდს ეხებოდა, არ წარუდგენიათ დელეგატებისთვის, რადგან, სავარაუდოდ, ადმინისტრაციული გამოყენების ვადის ამონურვის შემდეგ ისინი გაანადგურეს. დელეგატებმა მოინახულეს პირველ და მეორე პუნქტში ნახსენები ნაგებობები. მათ აჩვენეს ახალი ადმინისტრაციული ჟურნალები, რომლებსაც ფაქტების დამდგენი მისია ვერ გამოიყენებდა. ამრიგად, სასამართლოს არ შეუძლია აღნიშნული დოკუმენტური მტკიცებულებებიდან რაიმე დასკვნების გამოტანა.

201. დელეგატების მიერ განხორციელებული შემონმების საფუძველზე, სასამართლო ასკვნის, რომ ზამკოვას ციხის პირობები ძირითადად ემთხვევა პატიმრების არგუმენტებს და ინფორმაციას, რომელიც მოცემულია მხარეების მიერ საქმეში წარმოდგენილ მიმოხილვებში. ამასთან, ზამკოვას ციხის ნაგებობები, ზოგადად, შეესაბამებოდა მოწმე პატიმართა მიერ ზეპირი მოსმენისას წარმოდგენილ აღწერებს.

5. სასამართლოს მიერ დადგენილი ფაქტები და გამოტანილი დასკვნები

(ა) ზოგადი კომენტარები ფაქტების შესახებ

202. სასამართლო ზოგადად აღნიშნავს, რომ პატიმრებს წინასწარ არ აცნობეს სწავლებების ჩატარების შესახებ (იხ. დანართი §12, 16, 18, 26, 32, 38, 42 და 70). პატიმრებამდე უბრალოდ ხმები მივიდა სწავლებების ჩატარებაზე და ციხის თანამშრომლებისგან ისმოდა გარკვეული მუქარები (იხ. დანართი, §26 და 42). პატიმრებს, განმცხადებელთა ჩათვლით, არ მიუციათ თანხმობა სწავლებაში მონაწილეობაზე და მათთვის არც უკითხავთ, შეეძლოთ თუ არა მასში მონაწილეობა. ისინი ყველანი მოწყვლად მდგომარეობაში იყვნენ, არ შეეძლოთ

საკუთარი თავის დაცვა, ისევე როგორც გადამეტებული ძალის გამოყენებისა ან დამამცირებელი ჩხრეკების არიდება. მეტიც, სწავლებისას მათ ეპრყობდნენ როგორც საგნებს, განმცხადებლებს არ შეეძლოთ ამ არასათანადო მოპყრობის გასაჩივრება, რადგან არ ჰქონდათ ნიღბიანი დამნაშავეების იდენტიფიცირების საშუალება (იხ. დანართი, §12, 17 20, 27, 39, 45, 48 და 52). მათ ასევე არ შეეძლოთ საჩივრების კანონიერი გზით წარდგენა, რადგან აღნიშნული გზები სავარაუდო დამნაშავეების მხრიდან ცენზურას ექვემდებარებოდა, ასევე, აღნიშნულს შეეძლება მოჰყოლოდა ნეგატიური შედეგები - ადმინისტრაციული სანქციების დაკისრების სახით.

203. მეტიც, დელეგატების მიერ მოსმენილ მონმეთა ჩვენებებისა (იხ დანართი) და მხარეების მიერ წარმოდგენილ დოკუმენტურ მტკიცებულებათა (იხ. §51-100) საფუძველზე, სასამართლომ 2001 წლის 30 მაისსა და 2002 წლის 29 იანვარს ჩატარებულ სწავლებათა ფაქტობრივი გარემოებების შესახებ გამოიტანა თავისი დასკვნები (იხ. ქვემოთ შესაბამისად §204-220 და 221-230). სასამართლომ ასევე დაადგინა განმცხადებელთა საჩივრების გამოძიების ფაქტობრივი გარემოებები, რომლებიც შეჯამებულია ქვემოთ (იხ. ქვემოთ §231-234).

(b) 2001 წლის 30 მაისის და მას შემდეგ მომხდარი მოვლენები

204. 2001 წლის 30 მაისს ჩატარებული პირველი სწავლება უნდა დაწყებულიყო 05:00 საათზე (სწავლების გეგმის მიხედვით (გეგმა №1)), ხოლო ჩხრეკა (გეგმა №3-ის მიხედვით) უნდა ჩატარებულიყო 08:00-12:00 საათამდე (იხ. ზემოთ §55 და 57). სწავლება დაიწყო მასში მონაწილე თანამშრომელთა შეკრებით ზამკოვას ციხის კლუბში. იქ მათ აცნობეს დავალების შინაარსისა და ზამკოვას ციხეში არსებული “ოპერატიული მდგომარეობის” შესახებ.

205. სწავლება დაიწყო განგაშის ზარის შემდეგ. სწავლებაში მონაწილე 231 თანამშრომელი ზამკოვას ციხის საკონტროლო პუნქტიდან სამრეწველო ზონაში შევიდა. აღნიშნული ჯგუფი შედგებოდა ზამკოვას ციხის თანამშრომლების, №31, 58 და 98 ციხეების სწრაფი რეაგირების დანაყოფთა წევრებისა და ჟიტომირის სპეციალური დანიშნულების რაზმის 18 თანამშრომლისგან.

206. თავდაპირველად უნდა ჩატარებულიყო მძევალთა გათავისუფლების ოპერაცია სამრეწველო ზონის სადურგლოში, პატიმართა ჩართულობის გარეშე. სწავლება გულისხმობდა ზამკოვას ციხის სწრაფი რეაგირების ქვედანაყოფისა და სასჯელალსრულების დეპარტამენტის თანამშრომელთა მომზადებას ციხეში საგანგებო მდგომარეობასთან გასამკლავებლად. 2001 წლის 25 მაისის №1 გეგმით გათვალისწინებული დროის (იხ. ზემოთ § 52-55) დარღვევით, დაახლოებით 08:00 საათზე ჟიტომირის სპეციალური დანიშნულების რაზმი, სწრაფი რეაგირების ქვედანაყოფები და ზამკოვას ციხის თანამშრომლები - რომლებიც ე.წ. “გაერთიანებული რაზმების” ნაწილს წარმოადგენდნენ - ჯგუფებად დაყოფის შემდეგ შევიდნენ საცხოვრებელ ზონაში და ამ ზონის ნაგებობების საერთო ჩხრეკაში მონაწილეობდნენ. მათ მძევლების გათავისუფლების ოპერაციამდე, 08:00-10:00 საათამდე, ჩაატარეს ზოგადი ჩხრეკა, ხოლო 10:00-11:30 საათამდე მათი სწავლება სამრეწველო ზონაში გაგრძელდა (იხ. ზემოთ §55, 57 და 182, 185).

207. პირველი სწავლებისას ჩატარებულ ზოგად ჩხრეკაში მონაწილეობდნენ შემდეგი ჯგუფები: ბლოკირებაზე, დოკუმენტირებაზე, სამედიცინო დახმარებაზე, ბადრაგირებასა და ჩხრეკაზე პასუხისმგებელი სპეციალური და სარეზერვო

ჯგუფები (იხ. ზემოთ §56). სპეციალური დანიშნულების რაზმები და სწრაფი რეაგირების ქვედანაყოფები ჩხრეკაში მონაწილეობდნენ როგორც “გამაძლიერებელი ჯგუფები” ან “საზედამხედველო ჩხრეკაში” - ანუ ზამკოვას ციხის იზოლირებულ განყოფილებათა ზოგად შერჩევით ჩხრეკაში - მონაწილე ჯგუფები (იხ. ზემოთ §53, 55). სწავლება მოიცავდა სპეციალური აღჭურვილობის (იხ. ზემოთ §54, 56, 58), მწვანე ან სხვა ფერის შესანიღბი ფორმების გამოყენებას. აღნიშნული ფორმა ზამკოვას ციხის თანამშრომლებს სწავლების დღეს დაურიგდათ, ჟიტომირის სპეციალური დანიშნულების რაზმს თავისი ფორმა და სპეციალური აღჭურვილობა ჰქონდა. სპეციალური აღჭურვილობა მოიცავდა: ჩაფხუტებს, ფარებს, ავტომატურ იარაღებს სპეციალური დანიშნულების რაზმებისათვის, ერთგვარ ფოიერვერკებს, შავ ტყვიაგაუმტარ ჟილეტებს, რომლებიც, როგორც წესი, ფორმის ზემოდან ეცვათ (რამაც ზოგიერთ განმცხადებელსა და მონმეზე დატოვა შტაბეჭდილება, რომ ფორმა შავი ფერის იყო), რეზინის ხელკეტებს, ხელბორკილებსა და მოქმედების შემზღუდველ ფინლებს (იხ. ზემოთ §54, 56). ჩხრეკაში მონაწილე ციხის თანამშრომლები იმ ადგილების ჩხრეკისას, სადაც პატიმრები იმყოფებოდნენ, ასევე იყენებდნენ ავტომატურ იარაღებს, ერთგვარ ფოიერვერკებს, ხელკეტებსა და ფარებს (იხ. ზემოთ §54, 56).

208. სპეციალური რაზმის დანიშნულება იყო სწავლების შემდეგ ჩხრეკის ხელმძღვანელობა. საკანთა რაოდენობა შეადგენდა 53-ს, რომლებშიც 750 პატიმარი იყო. ისინი უნდა გაეჩხრიკათ ზოგადი ჩხრეკისას, რომელიც დაახლოებით 2-3 საათს გაგრძელდა. რაზმის დანიშნულება იყო ზამკოვას ციხის თანამშრომლებისთვის ეჩვენებინა, როგორ უნდა ჩაეტარებინათ დროის მოცემულ მონაკვეთში ეფექტიანი საერთო ჩხრეკა. ასევე სწავლების მიზანი იყო სპეციალური დანიშნულების რაზმებს მისცემოდათ პრაქტიკული შესაძლებლობა ციხის თანამშრომლებისა და სწრაფი რეაგირების დანაყოფებისთვის ინსტრუქციების მიცემისა (იხ. ზემოთ §53). ეს მოიცავდა მწყობრში ჩადგომას დერეფნებში, პატიმართა საკნებიდან გამოყვანას, მათ დაყენებას დერეფნის კედლებთან და სრული პირადი ჩხრეკის ჩატარებას.

209. ზამკოვას ციხის დირექტორი, ასევე, თანამშრომლები - მაზუპა და მაზურენკო, პროკურორი ვოლკოვი და სამედიცინო განყოფილების თანამშრომელი (სამედიცინო განყოფილების უფროსი) ბონდარი ესწრებოდნენ პირველ სწავლებას, თუმცა, ყველა მათგანი საკნის ჩხრეკას არ დასწრებია.

210. ჩხრეკისას განვითარებული მოვლენები აღწერილია განმცხადებლებისა და (იხ. დანართი, §3-4 და 11-14) პატიმართა მონმეების მიერ წარმოდგენილ არგუმენტებში (იხ. დანართი, §25-29, 32-34, 38-40 და 42-43).

211. კერძოდ, ზამკოვას ციხის მონასტრის №8 საკანთან დაკავშირებით, სადაც პირველი და მეორე განმცხადებლები იყვნენ, ჩხრეკა დაიწყო აფეთქებებითა და ავტომატური იარაღებიდან გასროლით, რომელიც, სავარაუდოდ, მონასტრის დერეფანში, №8 საკნის წინ გაისმა. ასევე, პატიმრებს ესმოდათ ხმაური და ყვირილი - როგორ გამოათრიეს საკნებიდან სხვა პატიმრები და სცემდნენ მათ. თანამშრომლები იყენებდნენ ერთგვარ ფოიერვერკებს და ფარებს ურტყამდნენ ხელკეტებს. თანამშრომლებმა ფოიერვერკები საკანთან ახლოს აანთეს და გაისროლეს.

212. ცოტა ხნის შემდეგ საკნის კარი გაიღო და შიგნით ორი თანამშრომელი შევარდა. სავარაუდოდ, ისინი სპეციალური დანიშნულების რაზმის წევრები იყვნენ, რადგან ნიღბები ეკეთათ და ტყვიაგაუმტარი ჟილეტები ეცვათ. იარაღი საკნისკენ ჰქონდათ მიმართული. პირველ და მეორე განმცხადებლებს სახით ძირს

დანოლა უბრძანეს და განძრევა აუკრძალეს. ერთ-ერთმა თანამშრომელმა მეორე განმცხადებელს ნიხლი ჩაარტყა, რადგან ამ უკანასკნელმა საკანში დასაწოლი ადგილი ვერ იპოვა. მეორე განმცხადებელს რამდენჯერმე ჩაარტყეს ნიხლი. თანამშრომლები აბიჯებდნენ პატიმრებს და ისე გადაადგილდებოდნენ საკნებში.

213. თანამშრომლებმა №8 საკნის პატიმრებს - მათ შორის, პირველ და მეორე განმცხადებლებს - უბრძანეს, ერთიმეორის მიყოლებით გასულიყვნენ მონასტრის დერეფანში, სადაც ხელკეტებითა და ფარებით აღჭურვილ სხვა თანამშრომლებს ცოცხალი დერეფანი ჰქონდათ გაკეთებული. აღნიშნული დერეფნის გავლით, პატიმრებს უნდა მიერბინათ საკნის წინ მდებარე კედელთან. ისინი ფეხებამდე იყვნენ დახრილნი და ისე გარბოდნენ, პირველი და მეორე განმცხადებელი აიძულეს, ამდგარიყვნენ და გაქცეულიყვნენ. მეორე განმცხადებელი გამოათრიეს საკნიდან - ისე, რომ ორ თანამშრომელს მისი ხელები მალლა ეჭირა, თვითონ კი დაბლა იყო დახრილი და ძლივს დადიოდა.

214. როდესაც მეორე განმცხადებელი მირბოდა, შუბლსა და ზურგში ხელკეტები ჩაარტყეს. ის თანამშრომლები, რომლებსაც ცოცხალი დერეფანი გაკეთებინათ, ცდილობდნენ, მე-8 საკნის პატიმრებისთვის, მათ შორის, პირველი და მეორე განმცხადებლებისთვის, ხელკეტები ან ნიხლი ჩაერტყათ. სხვა თანამშრომლები კი ცდილობდნენ, ხმაური შეექმნათ და ფარებს ხელკეტებს ურტყამდნენ. პირველი განმცხადებელი ერთ-ერთმა თანამშრომელმა გააჩერა და კედელთან ახლოს დადგომა უბრძანა. პირველი და მეორე განმცხადებლები დააყენეს “roztyazhka” პოზიციაში (პოზიციის განმარტების შესახებ იხ. §143). მეორე განმცხადებელი ამ პოზიციაში დგომის შემდეგ დაეცა, მას ნიხლი ჩაარტყეს და აიძულეს, კედელთან ახლოს იმავე პოზიციაში დამდგარიყო. თანამშრომლებმა დაიწყეს პატიმართა პირადი ჩხრეკა. პირველ და მეორე განმცხადებელს გაშიშვლება უბრძანეს, მათი ტანსაცმელი დერეფნის შუაში შეაგროვეს. ტანსაცმელი არ მონმდებოდა. ორივე განმცხადებელს ჰკითხეს მათი ვინაობა, მსჯავრდების მიზეზი და სასჯელის ხანგრძლივობა. პატიმრებს ფიცი უნდა დაედოთ, რომ ისინი არ დაარღვევდნენ პატიმრობის რეჟიმს და დაემორჩილებოდნენ ციხის თანამშრომელთა ბრძანებებს. ამის შემდეგ, ზამკოვას ციხის თანამშრომლის მითითებით - რომელმაც იცოდა, რომ ორივე პატიმარი “პატიმრობის რეჟიმს უხეზად არღვევდა” - დაიწყეს პირველი განმცხადებლის ცემა, რადგან ის საკმარისად ხმამალა არ პასუხობდა.

215. მეორე განმცხადებელს უბრძანეს, უკან შესულიყო საკანში. მან დაიწყო თავისი ტანსაცმლის ძებნა, რომელიც დერეფნის შუაში უამრავ ტანსაცმელთან ერთად ეგდო. მას ნიხლი ჩაარტყეს, რადგან დიდი ხანი მოუწდა ტანსაცმლის ძებნას. როდესაც შიშველმა მეორე განმცხადებელმა, რომელსაც ხელში ეჭირა ტანსაცმელი, მიიბრინა საკანში, დახრა მოუწია, რადგან მას განუწყვეტლივ ურტყამდნენ. საკანში შესულს ისევ უბრძანეს ძირს დანოლა. შემდეგ ყველა პატიმარს უბრძანეს ადგომა საკნის მოსაწესრიგებლად. საკანში დაბრუნების შემდეგ პატიმრებმა დაინახეს, რომ მათი ყველა ნივთი ძირს ეყარა, იყო გატეხილი ან შეგროვილი საკნის შუა ნაწილში.

216. ჩხრეკისა და სრული პირადი ჩხრეკის ჩატარების პროცედურა რეგულირდებოდა სასჯელალსრულების დეპარტამენტის შინაგანანუსით (იხ. ზემოთ §67-76, 122 და 136). სწრაფი რეაგირების დანაყოფთა წევრები და თანამშრომლები, რომლებიც ჩხრეკაში მონაწილეობდნენ, მეტ ყურადღებას უთმობდნენ იმ პატიმრებს, ციხის რეჟიმს რომ არღვევდნენ, განსაკუთრებით მათ, ვინც “უხეზად არღვევდა რეჟიმს”. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ზამკოვას ციხის თა-

ნამშრომლები პირველ და მეორე განმცხადებლებს, მონასტერში რომ იყვნენ მოთავსებულნი, მოიხსენიებდნენ “ციხის რეჟიმის უხემ დამრღვევებად”, საშიშ დამნაშავეებად, რომელთაც არ სურდათ გამოსწორება. მათ ზამკოვას ციხის თანამშრომლები განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევდნენ.

217. სპეციალური დანიშნულების რაზმმა სწავლების დღეს ციხე ლანჩის შემდეგ დატოვა. საკნის კარის დაკეტიდან 10-15 წუთის შემდეგ საკანში მოვიდნენ ბ-ნი ზახაროვი, ბ-ნი მაზეპა და ბ-ნი მაზურენკო, რომლებმაც პატიმრებს, პირველი და მეორე განმცხადებლების ჩათვლით, ჰკითხეს, ჰქონდათ თუ არა მათ რაიმე პრეტენზიები. აღნიშნული პროცედურა სპეციალური დანიშნულების რაზმის წევრთა თანდასწრებით ჩატარდა. ბ-ნი ვოლკოვი და ბ-ნი სტასიუკი ესწრებოდნენ სწავლებას. მათ საკნებიც მოინახულეს. იქ ასევე იმყოფებოდნენ ციხის ადმინისტრაციის წარმომადგენლები (მათ შორის ბ-ნი გაიდამაკა და ბ-ნი ზახაროვი).

218. სასამართლოს აზრით, თანამშრომლების მიერ განმცხადებელთა წინააღმდეგ გამოყენებული ძალა თავისთავად გამოიწვევდა მონასტრის №8 საკანში მოთავსებულ პატიმართა დაზიანებებს. სასამართლოს მიაჩნია, რომ განმცხადებელთა და მოწმეთა განცხადებებიდან გამომდინარე, საკმარისი მტკიცებულებები არსებობდა იმის დასადასტურებლად, რომ პირველ და მეორე განმცხადებლებს მიაყენეს დაზიანებები (იხ. დანართი, §15 და 16). გარდა ამისა, სასამართლოს აზრით, ისეთ მტკიცებულებათა არარსებობა, როგორცაა სამედიცინო ჩანაწერები ან სამედიცინო შემოწმების სერტიფიკატები, რომლებიც განმცხადებელთა კონკრეტულ დაზიანებებს დაადასტურებდნენ, სასამართლოს ხელს არ უშლის იმის დადგენაში, მოხდა თუ არა ძალის გადაყენება, რომლის შედეგადაც განმცხადებლებმა დაზიანებები მიიღეს. სასამართლო მიდის დასკვნამდე, რომ შესაბამის დროს არსებული დაზიანებების აღრიცხვის სისტემა სასჯელალსრულების დაწესებულებათა თანამშრომლებს აძლევდა იმის საშუალებას, რომ მათ არ აღერიცხათ დაზიანებანი, რეაგირება არ მოეხდინათ საჩივრებზე, როგორც ეს წინამდებარე საქმეში მოხდა. სასამართლო აღნიშნავს, რომ სამედიცინო ჩანაწერების არარსებობის გათვალისწინებით, არ არსებობს რაიმე სარწმუნო წერილობითი დოკუმენტი, რომლის მიხედვითაც შესაძლებელი იქნებოდა იმის დადგენა, განხორციელდა თუ არა არასათანადო მოპყრობა კონკრეტული განმცხადებლის მიმართ. ასევე, სასამართლო არ არის ვალდებული, დაადგინოს დაზიანების ხასიათი ან ხარისხი, თუ ის გადაწყვეტს, რომ მოპყრობამ მიაღწია ისეთ დონეს, რომლის მიმართაც მე-3 მუხლი უნდა იქნას გამოყენებული. აღნიშნულის დასადასტურებლად, სასამართლო ასევე იხსენებს სხვა მოწმეთა ჩვენებებს, რომლებიც მან სარწმუნოდ მიიჩნია. კერძოდ, სასამართლოს მიაჩნია, რომ მეორე განმცხადებლის ჩვენებები (იხ. §11) - ის საკნის ჭუჭყრუტანიდან ადევნებდა თვალს ჩხრეკას - ისევე როგორც ბ-ნი გეტმანსკის მიერ დანახული ჩხრეკის შედეგები - როდესაც მან დაინახა თუ როგორ შედიოდნენ დაზიანებების მქონე პატიმრები, დაცვის თანხლებით ან სხვა პატიმრების დახმარებით, სამედიცინო განყოფილებაში (იხ. დანართი, §43-44) - სარწმუნო და სანდოა. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ სწავლებები მეტწილად გეგმისა და (იხ. ზემოთ §52-64) შიდა ნორმატიული აქტების (იხ. ზემოთ §66-80 და 134) მიხედვით ჩატარდა, რაც არაერთხელ გამოიკვეთა ზამკოვას ციხის თანამშრომლების, ადგილობრივი და სპეციალური პროკურატურისა თუ სასჯელალსრულების დეპარტამენტის თანამშრომელთა ჩვენებებში. თუმცა, აღნიშნული აქტებიდან ზოგიერთი - მაგალითად, 2002 წლის 27 აპრილის სპეციალური დანიშნულების რაზმების მოქმედებისა და მუშაობის

შესახებ №75 ბრძანება (იხ. ზემოთ §77-80) - არ იყო საჯარო და სახელმწიფოს მიერ მათი მიწოდება ხდებოდა მხოლოდ სასამართლოს მოთხოვნის საფუძველზე (იხ. ზემოთ §142). შესაბამისად, სასამართლოს მიაჩნია, რომ კონვენციის მიზნებიდან გამომდინარე, არ არსებობდა კანონით დადგენილი საფუძველი აღნიშნული სპეციალური დანიშნულების რაზმის არსებობისა.

219. სასამართლოს მიაჩნია, რომ განმცხადებლებმა სამედიცინო დახმარება მოითხოვეს სწავლების დამთავრებისთანავე, და არა სწავლების მომდევნო დღეს, მაგრამ პატიმრებს დახმარება არ გაუწიეს და ისინი იძულებული იყვნენ ერთმანეთს დახმარებოდნენ. ზოგადი ჩხრეკისას პატიმრებისთვის მიყენებული დაზიანებები არ აღრიცხულა და, შესაბამისად, არანაირი ჩანაწერი არ არსებობდა მათ შესახებ. პირველი და მეორე განმცხადებლებისთვის არ აღმოუჩინიათ არანაირი სამედიცინო დახმარება. სამედიცინო ჩივილების აღრიცხვის არაადეკვატური სისტემის გათვალისწინებით (იხ. §218), სამედიცინო ჩანაწერების არარსებობა საკმარისი არ არის სასამართლოს ხელთ არსებული მტკიცებულებების გადართვისთვის. სასამართლო ასკვნის, რომ 2001 წლის 30 მაისს, მონასტრის №8 საკანში ჩატარებული ჩხრეკის შედეგად, პირველმა და მეორე განმცხადებლებმა დაზიანებები მიიღეს.

220. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ განმცხადებლებს არ ჰქონდათ თავიანთი უფლებების დარღვევის გასაჩივრების საშუალება. პირველი განმცხადებელი ბ-ნი დავიდოვი და მეორე განმცხადებელი ბ-ნი გომენიუკი დაისაჯნენ იმის გამო, რომ მათ, ციხის თანამშრომელთა გვერდის ავლით, პირდაპირ მიმართეს პროკურატურას საჩივრით ანუ ეს გააკეთეს შიდა კანონმდებლობით დადგენილი საშუალებებისაგან განსხვავებულად და ციხის შიდა ნორმატიული აქტების დარღვევით (იხ. §91 და 93, სადაც კონკრეტული მოვლენებია აღწერილი და §118 132 და 134-135, სადაც მოცემულია ციხის შესაბამისი აქტები მიმონერის გაგზავნისა და ცენზურის შესახებ). ბ-ნი ილჩენკოს რამდენჯერმე მოუწია ციხის თანამშრომლებისთვის იმის ახსნა, რატომ ჩიოდა იგი სწავლებისას განვითარებულ მოვლენებთან დაკავშირებით. მეორე დღეს პირველი და მეორე განმცხადებლების მიერ ბ-ნი გაიდამაკასა და ბ-ნი მაზურენკოსთვის გადაცემული საჩივრები არ გაგზავნილა. ბ-ნი გაიდამაკასთვის აღნიშნული საჩივრების გადაცემის შემდეგ ის პატიმრებს დაემუქრა და საჩივრების უკან გამოტანა მოსთხოვა. განმცხადებლებმა უამრავი მუქარის შემდეგ მართლაც უარი თქვეს საჩივრებზე.

(g) 2002 წლის 29 იანვრის და მას შემდეგ მომხდარი მოვლენები

221. მეორე სწავლება და ჩხრეკა 06:00 საათზე დაიწყო. მასში მონაწილეობდნენ №31 და №38 ციხეების დანაყოფები, ზამკოვას ციხის, იზიასლავის №31 ციხის, შეპეტციკას №98 ციხისა და ხმელნიცკის რეგიონის № 29 "SIZO"-ს (წინასწარი პატიმრობის ცენტრი) სწრაფი რეაგირების დანაყოფები. სწავლება 08:30-11:00 საათამდე ტარდებოდა ზამკოვას ციხის გარეთ არსებული საკონტროლო პუნქტის ახლოს. 11:00 საათზე ისინი შევიდნენ ზამკოვას ციხის საცხოვრებელ ზონაში და 15:00 საათამდე (იხ. ზემოთ §61) საერთო ჩხრეკებს ატარებდნენ იზოლირებულ განყოფილებებში. სწავლების შესაბამისი გეგმის მიხედვით (გეგმა №4), სწავლება დაიწყო 09:00 საათზე და დამთავრდა 12:00 საათზე (იხ. ზემოთ §63).

222. სწავლებას, რომელიც მასობრივ დაუმორჩილებლობასთან გამკლავებას ეხებოდა, მეთვალყურეობდნენ: სასჯელალსრულების დეპარტამენტის წარმომადგენლები, ციხის თანამშრომლები, ასევე, თანამშრომლები, რომელთა დაქვემ-

დებარებაშიც იყვნენ სპეციალური დანიშნულების რაზმები. სწავლებაში საკმაოდ ბევრი ადამიანი მონაწილეობდა, ისმოდა ფოიერვერკებისა და გასროლის ხმები.

223. სწავლებაში მონაწილეობდნენ ბლოკირებაზე, დოკუმენტირებაზე, სამედიცინო დახმარებაზე, ბადრაგირებასა და ჩხრეკაზე პასუხისმგებელი, ასევე, სპეციალური და სარეზერვო ჯგუფები. სწავლების გეგმის მიხედვით, მასში 151 ადამიანი მონაწილეობდა. სპეციალურ დანაყოფს უნდა გამოეყენებინა 3 ავტომატური იარაღი, ერთგვარი ფოიერვერკები, სასიგნალო რაკეტები და ა.შ. საერთო ჩხრეკაში 151 ადამიანიდან ზამკოვას ციხის 29 თანამშრომელს უნდა მიეღო მონაწილეობა (იხ. ზემოთ §62). სწავლების ერთ-ერთ მიზანი იყო ზამკოვას ციხის თანამშრომლებისა და სწრაფი რეაგირების რაზმების განვრთნა პატიმრების მიერ დაკავებული ნაგებობებისა და პატიმრების პირად ჩხრეკაში. კერძოდ, პატიმართა პირადი ჩხრეკა და საცხოვრებელი ზონის ჩხრეკა სწავლების ერთ-ერთ მთავარ მიზნად სახელდებოდა. ჩხრეკის მიზანი ასევე იყო: აკრძალული ნივთების პოვნა, გაქცევისთვის მზადების აღმოჩენა, დანაშაულების მომზადების გამოვლენა, ციხის შინაგანანუსის დარღვევის თავიდან აცილება, რომელიც ძირითადად “ციხის რეჟიმის უხემ დარღვევებს” ეხებოდა. აქცენტი კეთდებოდა დისციპლინური საკნების შემოსწავლაზე, ასევე, ისეთ საკნებზე, რომლებშიც, ოპერატიული გარემოებებიდან გამომდინარე, ყურადღებას მოითხოვდნენ. ჩხრეკაში მონაწილე თანამშრომლები გაყოფილი იყვნენ სამ შერეულ ჯგუფად. მათ სხვადასხვა ხელმძღვანელი ჰყავდათ. ისინი ზამკოვას ციხის საცხოვრებელ ზონაში მიმდინარე ჩხრეკას ხელმძღვანელობდნენ. ჩხრეკა ჩატარდა მკაცრი რეჟიმის “SHIZO”-ში, “PKT”-ში, “OK”-სა და “TU”-ში; №19 და №29 საკნებში, მე-5 და მე-8 განყოფილებებში, ზოგადი პატიმრობის №9 და №10 განყოფილებებში.

224. ფაქტების დამდგენმა მისიამ დაადასტურა, რომ 2002 წლის 29 იანვარს ჩატარებული მეორე სწავლებისა და ჩხრეკისას მოვლენები განვითარდა განმცხადებლებისა (იხ. დანართი, § 6-8, 16-17 და § 20-22) და პატიმარი მოწმეების (იხ. დანართი, §35 და 44-45) მიერ აღწერილი ფაქტების შესაბამისად. ზოგიერთი პატიმრის, მაგალითად, ბ-ნი გეტმანსკის (იხ. დანართი §44) ვარაუდი, რომ სწავლებაში საკმაოდ ბევრი თანამშრომელი მონაწილეობდა, სიმართლეს შეესაბამებოდა, რადგან მეორე სწავლებაში მონაწილე თანამშრომლეთა რაოდენობა მართლაც აღემატებოდა პირველ სწავლებაში მონაწილეებისას.

225. სწავლების შემდეგ რაზმები შევიდნენ საცხოვრებელ ზონაში, საერთო ჩხრეკის ჩასატარებლად. როგორც ზემოთ აღინიშნა, ეს იყო “გაძლიერებული ჯგუფი”. მათ დაბლოკეს ზამკოვას ციხის ლოკალური ზონების შესასვლელები. პატიმართა მოულოდნელი ქცევის თავიდან ასაცილებლად, ისინი დერეფანში იმყოფებოდნენ. ჩხრეკაში მონაწილე სწრაფი რეაგირების დანაყოფებს მწვანე შესანიღბი ფორმები ეცვათ, ჰქონდათ სპეციალური აღჭურვილობა, მათ შორის “სფეროსებრი” ჩაფხუტები, ფარები, შავი ტყვიავაჭუმტარი ყილეტები, რამდენიმე მათგანს ჰქონდა ავტომატური იარაღი, რეზინის ხელკეტები, ხელბორკილები, მოქმედების შემზღუდველი ფინლები და ერთგვარი ფოიერვერკები. ჩხრეკაში მონაწილე სპეციალური დანიშნულების რაზმების წევრებს ასევე ეცვათ შესანიღბი ფორმები და ეკეთათ ნიღბები, მათ ჰქონდათ ავტომატური იარაღები. ჩხრეკის ჯგუფის წევრები იმავე ტიპის სამხედრო დანაყოფიდან იყვნენ, ისინი განსხვავდებოდნენ ციხის თანამშრომლებისგან. მათ ეცვათ ტყვიავაჭუმტარი ყილეტები, ხაკისფერი ფორმები, სახელოები მალლა ჰქონდათ ანეული, აღჭურვილი იყვნენ იარაღებითა და ფარებით (ყვითელი და ღია ყავისფერი). მათ ასევე

ჰქონდათ მოქმედების შემზღუდველი ფინლები, ნიღბები და ჩაფხუტები.

226. სწავლებისას ისმოდა ავტომატური იარაღიდან გასროლისა და ერთგვარი ფოიერვერკების ხმები, იდგა კვამლი. რაზმები ცალ-ცალკე ჩხრეკდნენ საკნებს. მათ გაჩხრიკეს მონასტრის პირველი სართული (უკრაინაში მეორე სართული) და პატიმრებს - მათ შორის იქ მოთავსებულ პირველ განმცხადებელს - ძირს დანოლა უბრძანეს. შემდეგ მათ დაინყეს ძალის გამოყენება პატიმართა გარეთ გასათრევადა. პატიმრებს უნდა გაეცლოთ თანამშრომლების ცოცხალი დერეფანი, სადაც მათ ურტყამდნენ ნიხლებს ან რეზინის ხელკეტებს. პატიმრებს ურძანეს "roztvazhka" პოზიციის მიღება (პიზიციის განმარტებასთან დაკავშირებით იხ. §143), ვინაობის დასახელება, ფიცის დადება, რომ ისინი არ დაარღვევდნენ პატიმრობის რეჟიმს და ითანამშრომლებდნენ ადმინისტრაციასთან. შემდეგ ციხის ერთ-ერთმა თანამშრომელმა ინსტრუქციები მისცა ჩხრეკაში მონაწილე თანამშრომლებს. აღნიშნულის შემდეგ კი მათ პატიმრებს საკნებში გაქცევა უბრძანეს.

227. მეორე სწავლებისას თანამშრომლებმა გაჩხრიკეს მონასტრის პირველ სართულზე მდებარე სამართოო საკანი, სადაც მოთავსებული იყო პირველი განმცხადებელი (იხ. დანართი §6). ის ორმა თანამშრომელმა საკნიდან გამოათრია და საკნებს შორის არსებულ ძალიან ვიწრო გასასვლელში დააგდო. იქ მან დაინახა ბ-ნი ვოლკოვი, ბ-ნი სტასიუკი და 5-6 მეტრის მოშორებით მდგომი მესამე ადამიანი. იგი ასევე ხედავდა, როგორ გამოათრიეს სხვა საკნებიდან პატიმრები, პირველი განმცხადებელი სცემეს, რადგან მან უარი თქვა ფიცის დადებაზე იმის შესახებ, რომ დაემორჩილებოდა ადმინისტრაციის ბრძანებებს. იგი უკან შეაგდეს საკანში, სადაც მას ერთ-ერთმა სამხედრომ, რომელსაც მძიმე სამხედრო ფეხსაცმელი ეცვა, ნიხლი ჩაარტყა, რის შედეგადაც, პირველმა განმცხადებელმა გონება დაკარგა. სამედიცინო ჩივილების მიუხედავად, პატიმარი არ გაუსინჯავთ ციხის ექიმებს. საბოლოოდ, ციხის გარეთ მომუშავე ექიმმა აცნობა, რომ მას ჰქონდა ნეკნების მოტეხილობა, რაც სამედიცინო ყურნალში დაფიქსირდა (იხ. დანართი §8). აღნიშნული ჩანაწერი სხვა ციხეში მისი გადაყვანისას გაქრა (იხ. მეორე სწავლების ფაქტობრივ გარემოებათა მოკლე აღწერა წინამდებარე საქმის დასაშვებობის შესახებ გამოტანილ გადაწყვეტილებაში, *Druzenko and Others v. Ukraine* (dec.), № 17674/02 and 39081/02, 15 January 2007).

228. მეორე განმცხადებლის საკანი არ გაუჩხრეკიათ, თანამშრომლებმა დერეფანში ახლოს მდებარე №19 და №29 საკნები გაჩხრიკეს. მეორე განმცხადებელი ამ დროს ჩვეულებრივი რეჟიმიდან გადაყვანილი იყო პირველ სართულზე მდებარე, მაქსიმალური უსაფრთხოების რეჟიმის №23 მონასტრის საკანში. მიუხედავად ამისა, სწავლების დასრულების შემდეგ ის ბ-ნმა ზარემსკიმ და №8 დანაყოფის უმცროსმა ინსპექტორებმა სცემეს და მიაყენეს დაზიანებები. იგი არ გაუსინჯავს ექიმს. მას არ მიუღია სამედიცინო დახმარება.

229. მესამე განმცხადებლის საკანში უწესრიგობა იყო, მან ჩხრეკაში მონაწილე თანამშრომელთა ქმედებების შედეგად დაზიანებები მიიღო. ისევე, როგორც ბევრ სხვა პატიმარს, მასაც დაზიანებული ჰქონდა ნეკნები და ცხვირი. იგი არ გაუსინჯავს ექიმს. მას არ მიუღია არანაირი სამედიცინო დახმარება.

230. ამ შემთხვევაშიც, სამედიცინო ჩანაწერების არარსებობა არ ადასტურებს იმას, რომ არც ერთ პატიმარს არ ჰქონდა შესაძლებლობა, ზამკოვას ციხის გარეთ გაესაჩივრებინა დაზიანებები, მიუხედავად იმისა, რომ ციხის თანამშრომლებმა იცოდნენ დაზიანებების - ისევე როგორც მათთან დაკავშირებული საჩივრების - შესახებ. პირველ განმცხადებელს არ ჰქონდა ციხის გარეთ

საჩივრის გაგზავნის საშუალება, რადგან ციხის თანამშრომლები ამონმებდნენ მიმონერას, ბ-ნი მაზურენკო და ბ-ნი მაზეპა ხევდნენ საჩივრებს. მიუხედავად ამისა, პატიმრებმა მოახერხეს საჩივრების გაგზავნა ბ-ნი ჟერდევისთვის. პირველი განმცხადებელი დადგენილი წესის დარღვევით საჩივრის გაგზავნისთვის სამართლო საკანში მოათავეს.

(d) განმცხადებელთა საჩივრებთან დაკავშირებით ჩატარებული გამოძიება

231. სასამართლო აღნიშნავს, რომ განმცხადებლებმა პირველი სწავლების შესახებ გაგზავნილ საჩივრებზე პროკურატურისგან რამდენიმე პასუხი მიიღეს (იხ. ზემოთ §85-88). გარდა ამისა, ბ-ნმა სკოკოვმა სასჯელალსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტის სახელით განიხილა განმცხადებელთა ეს საჩივრები (იხ. ზემოთ §98). ასევე, განმცხადებლების სახელით ბ-ნი ჟერდევის მიერ შეტანილ საჩივართან დაკავშირებით, მეორე სწავლების ჩატარების შემდეგ პროკურატურამ ჩაატარა ორი გამოძიება (იხ. პირველ და მეორე გამოძიებასთან დაკავშირებით, შესაბამისად, §87-94 და 95-97).

232. გამოძიება და საჩივრების შემომწმება ხდებოდა ამგვარად: პირებს, რომლებმაც ჩხრეკის ჩატარების სანქცია გასცეს და ჩხრეკას ესწრებოდნენ (ბ-ნი ვოლკოვი, ბ-ნი იანცელოვსკი და ბ-ნი სატსიუკი), დაევალით გამოძიების დასკვნების ნამდვილობის დადგენა. ისინი ესწრებოდნენ იმ პირთა დაკითხვას, ვინც გამოთქვამდა ჩივილის სურვილს, ასევე ვალდებული იყვნენ, განმცხადებელთა საჩივრები განეხილათ (იხ. ზემოთ §90 და 98). კერძოდ, ბ-ნმა სნეჟირმა დაადასტურა, რომ იგი ესწრებოდა პროკურორის მიერ პირველი განმცხადებლის დაკითხვის პროცესს (იხ. ზემოთ §100), რომელიც, სავარაუდოდ, დაცვის თანამშრომელთა თანდასწრებით ჩატარდა. ანალოგიური მდგომარეობა იყო, როცა ჩხრეკების შემდეგ პროკურორებმა და ციხის ადმინისტრაციის წარმომადგენლებმა საკნებში ჩაატარეს გამოკითხვა პატიმართა პრეტენზიებზე დაზიანებებისა თუ არასათანადო მოპყრობის შესახებ. გამოკითხვას ესწრებოდნენ შესაძლო ან სავარაუდოდ დამნაშავეები, ასევე, სპეციალური დანიშნულების რაზმებისა და სწრაფი რეაგირების დანაყოფების წევრები (იხ. დანართი, §4,15,67 და 93).

233. ამრიგად, დოკუმენტურ და ზეპირ მტკიცებულებათა გათვალისწინებით, პროკურორების მიერ ჩატარებული გამოძიება შეესაბამებოდა სასამართლოს წინაშე წარდგენილ მტკიცებულებებს. განმცხადებელთა წერილობითი საჩივრების მიუხედავად - არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებით - ხმელნიცკის რეგიონული პროკურატურის მიერ ჩატარებული გამოძიების პროცესში განმცხადებლებისთვის არ აღმოუჩინიათ სამედიცინო დახმარება. მეტიც, განმცხადებელთა ზოგიერთი საჩივარი არ გაუგზავნიათ, რადგან მათი მიმონერა - ისევე როგორც ზამკოვას ციხის თანამშრომლების შესახებ საჩივრების სპეციალურ საფოსტო ყუთში მოათავსებული წერილები (საფოსტო ყუთების გამოყენების რეგულირებასთან დაკავშირებით იხ. ზემოთ §134), რომლებიც, დადგენილი წესების მიხედვით, მიღებიდან ერთი დღის განმავლობაში უნდა გაგზავნილიყო - ცენზურას ექვემდებარებოდა (იხ. ზემოთ §118).

234. ბ-ნი ილტიაის, მისი მოადგილისა და თანამშრომლების მიერ ჩატარებული გამოძიება, რომელიც მეორე სწავლებასთან დაკავშირებულ საჩივრებს ეხებოდა, მოიცავდა ბ-ნი ირშკოს მიერ დაახლოებით ასი მოწმის დაკითხვას ერთი დღის განმავლობაში (იხ. დანართი, §103). გამოძიება არ გულისხმობდა სამედი-

ცინო მტკიცებულებათა გამოკვლევას ან რაიმე სამედიცინო შემონმების ჩატარებას. გამოძიება ჩატარდა ისე, როგორც ეს მოწმეთა ჩვენებებში იყო აღწერილი, მიუხედავად იმისა, რომ გამოძიების მიმდინარეობის შესახებ არანაირი ჩანაწერი არ არსებობდა. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ გამოძიების შესახებ ანგარიში მისთვის არ წარუდგენიათ, რადგან ეს უკანასკნელი შენახვის ვადის ამოწურვის შემდეგ განადგურდა (იხ. ზემოთ §1668). შესაბამისად, შეუძლებელი იყო საჩივრების განხილვის შემდეგ დადგენილ ფაქტობრივ გარემოებათა დაზუსტება ან იმის დადგენა, ზუსტად როდის ჩატარდა მოწმეთა დაკითხვა. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ ბ-ნი დანუშევსკის მიერ სასჯელალსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტის მითითებით შემუშავებული ანგარიშის საფუძველზე - მან აღნიშნულ საკითხზე გამოძიება 2001 წლის 3 და 4 ოქტომბერს ჩაატარა - ბ-ნმა სკოკოვმა შეადგინა ანგარიში (იხ. ზემოთ §98). აღნიშნული ანგარიში შესაძლოა ბ-ნი ირშკოს მიერ ჩატარებული გამოძიების ნაწილი ყოფილიყო, მაგრამ მისი ასლი სასამართლოსთვის არ წარუდგენიათ (იხ. დანართი, §103).

235. სასამართლო განმცხადებელთა საჩივრებს - კონვენციის სხვადასხვა მუხლის დარღვევასთან დაკავშირებით - ზემოთ მოცემული ფაქტების საფუძველზე განიხილავს (იხ. ზემოთ §202-234).

IV. კონვენციის მე-3 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

236. განმცხადებელთა - ანუ პირველი, მეორე და მესამე განმცხადებლების (იხ. ზემოთ §149-153) - განაცხადი ძირითადად კონვენციის მე-3 მუხლის სავარაუდო დარღვევას ეხება. ისინი ამტკიცებენ, რომ 2001 წლის 30 მაისსა და 2002 წლის 29 იანვარს ჩატარებული სწავლებებისას სპეციალური დანიშნულების რაზმები მათ არასათანადოდ მოეპყნენ, მიაყენეს დაზიანებები და დამამცირეს ისინი. ასევე აცხადებენ, რომ მათი პატიმრობის პირობები, ისევე როგორც ადეკვატური სამედიცინო მომსახურებისა და დახმარების არარსებობა, არაადამიანური იყო და უტოლდებოდა დამამცირებელ მოპყრობას კონვენციის მე-3 მუხლის მიხედვით:

“არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს ნამებას, არაადამიანურ ან ღირსების შემლახველ მოპყრობას ან დასჯას.”

237. მთავრობა აღნიშნავს, რომ განმცხადებლებისათვის დისციპლინური სასჯელი არ დაუკისრებიათ იმისათვის, რომ მათ სცადეს საჩივრების გაგზავნა - სპეციალური დანიშნულების რაზმისა თუ ციხის ადმინისტრაციის მხრიდან არაადამიანური მოპყრობის შესახებ. კერძოდ, ისინი აცხადებდნენ, რომ იმ ჩანაწერების მიხედვით, რომლებიც გაკეთებულია №2688 (ჩანაწერები 2000 წლის 8 ივნისიდან 2002 წლის 16 ივლისამდე) და №3914 (ჩანაწერები 2002 წლის 17 იანვრიდან 2003 წლის 30 დეკემბრამდე) იზოლირებულ განყოფილებებში მოთავსებულ პატიმართა შესახებ, დისციპლინური სანქციები მხოლოდ პირველ განმცხადებელს (ბ-ნ დავიდოვს) დაეკისრა. კერძოდ, 2001 წლის 14 ივლისს, სხვა პატიმრებთან ერთად მოთავსებაზე უარის თქმის შემდეგ, მას 15-დღიანი სამართლო პატიმრობა შეეფარდა. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ პირველი განმცხადებლის მიმართ ამ დისციპლინური ზომების გამოყენებას საფუძველად ედო კანონიერი მიზანი - ციხეში წესრიგისა და უსაფრთხოების დაცვა და იქ სხვა დანაშაულების

ჩადენის თავიდან აცილება. ასევე, ისინი აცხადებდნენ, რომ შეფარდებული პატიმრობის ხანგრძლივობა გონივრული იყო.

238. განმცხადებლები არ დაეთანხმნენ მთავრობას და განაცხადეს, რომ დისციპლინური ღონისძიებები მათ მიმართ უკანონოდ გამოიყენეს, რადგან ისინი ციხის თანამშრომელთა ქმედებებისა თუ უმოქმედობის გამო დანერგილი საჩივრებისათვის დაისაჯნენ. ისინი აცხადებდნენ, რომ მაგალითად, მეორე განმცხადებლის მიმართ დისციპლინური ზომები გამოყენებულია 27-ჯერ.

239. სასამართლოს მართებულად არ მიაჩნია, კონვენციის მე-3 მუხლთან მიმართებით განიხილოს პრეტენზიები განმცხადებელთა მიმონერაში ჩარევასა და მათი საჩივრების გაგზავნის დაბრკოლებასთან დაკავშირებით, რადგან აღნიშნული უფრო მეტად კონვენციის მე-8 მუხლის პირველი პუნქტისა და 34-ე მუხლის საფუძველზე გამოთქმულ პრეტენზიათა მტკიცების საგანია.

A. სახელმწიფოს შეპასულება გასაჩივრების შიდასამართლებრივ საშუალებათა ამონურვასთან დაკავშირებით

1. მხარეთა არგუმენტები

240. მთავრობის მტკიცებით, პირველ, მეორე და მესამე განმცხადებლებს არ ამოუწურავთ უკრაინის კანონმდებლობით გათვალისწინებული გასაჩივრების შიდასამართლებრივი საშუალებები. კერძოდ, მთავრობა აღნიშნავს, რომ განმცხადებლებს საჩივრით უნდა მიემართათ ციხისა და პროკურატურისთვის, შემდეგ კი - ეროვნული სასამართლოებისათვის.

241. მთავრობის მტკიცებით, მეორე განმცხადებელს არასოდეს არც ერთი ორგანოსთვის არ მიუმართავს სარჩელით, რომელიც შეეხებოდა სპეციალური დანიშნულების რაზმების არასთანადო მოპყრობას კონკრეტულად მის მიმართ.

242. მესამე განმცხადებლის შესახებ კი მთავრობა აღნიშნავს, რომ მას საერთოდ არ მიუმართავს გენერალური პროკურატურისთვის, მაშინ, როცა მან მიმართა ადგილობრივ პროკურატურას - პირველი და მეორე განმცხადებლების მსგავსი ბრალდებებით.

243. რაც შეეხება პატიმრობის პირობებთან და სამედიცინო მომსახურებასა და დახმარებასთან დაკავშირებულ პრეტენზიებს, მთავრობა აღნიშნავს, რომ ეროვნული სასამართლოების პრაქტიკის მიხედვით, სახელმწიფო ორგანოების ან თანამდებობის პირების მოქმედება ან უმოქმედობა შეიძლება გასაჩივრდეს კონსტიტუციის 55-ე მუხლის, ასევე, სამოქალაქო და სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსების შესაბამისი მუხლების საფუძველზე. მთავრობა დასძინს, რომ განმცხადებლებს ციხის პირობებთან დაკავშირებული პრეტენზიების გასამყარებლად არ წარმოუდგენიათ არანაირი მტკიცებულება.

244. განმცხადებელთა მტკიცებით, მათ ამონურეს უკრაინის კანონმდებლობით გათვალისწინებული გასაჩივრების შიდასამართლებრივი საშუალებები. განმცხადებლებმა მათ მიმართ სპეციალური დანიშნულების რაზმების არასთანადო მოპყრობის შესახებ საჩივრები შეიტანეს პროკურატურაში, მაგრამ პროკურატურას ეფექტიანი გამოძიება არ ჩაუტარებია. განმცხადებლებმა ასევე აღნიშნეს, რომ პროკურატურას მათ საჩივრებთან დაკავშირებით არ გამოუტანია პროცედურული გადაწყვეტილება, რაც მათი გასაჩივრების შემთხვევაში, დადებითი შედეგის მიღების მხოლოდ თეორიულ შესაძლებლობას იძლეოდა. ისინი ასევე

აღნიშნავდნენ, რომ საჩივრები სხვადასხვა თანამდებობის პირებსაც გაუგზავნეს, მაგრამ მცდელობები უშედეგო აღმოჩნდა.

245. განმცხადებლების თქმით, არ არსებობდა პატიმრობის პირობების გასაჩივრების ეფექტიანი და ხელმისაწვდომი საშუალებები.

2. სასამართლოს შეფასება

(a) წინასწარი მოსაზრებები

246. სასამართლოს აზრით, გასაჩივრების შიდასახელმწიფოებრივ საშუალებათა ამონურვასთან დაკავშირებით სახელმწიფოს შეპასუხება წარმოშობს სამ საკითხს, რომლებიც განხილული უნდა იყოს საქმის არსებით ნაწილთან ერთად ((იხ. *Druzenko and Others v. Ukraine* (dec.), № 17674/02 და 39081/02, 15 January 2007), რადგან აუცილებელია მისი შემდგომი განხილვა. ესენია:

- პირველი - არსებობდა თუ არა განმცხადებლებისთვის სწავლებებისას არასათანადო მოპყრობის გასაჩივრების ეფექტიანი და ხელმისაწვდომი საშუალებები;
- მეორე - არსებობდა თუ არა პატიმრობის დროს სამედიცინო მომსახურებისა და დახმარების არარსებობის გასაჩივრების ეფექტიანი და ხელმისაწვდომი საშუალებები;
- მესამე - არსებობდა თუ არა პატიმრობის პირობებისა და საკნების გადატვირთულობის გასაჩივრების ეფექტიანი და ხელმისაწვდომი საშუალებები.

(b) შესაბამისი პრინციპები

247. სასამართლო იხსენებს, რომ მის მიერ დამკვიდრებული პრაქტიკის მიხედვით, კონვენციის 35-ე მუხლის პირველი პუნქტის მიზანი, რომელიც შიდასამართლებრივ საშუალებებს ეხება, არის სახელმწიფოსთვის სავარაუდო დარღვევათა თავიდან აცილებისა და გამოსწორების საშუალების მიცემა მანამ, სანამ აღნიშნული ბრალდებებით სასამართლოს მიმართავენ. თუმცა, საჭიროა მხოლოდ ეფექტიანი საშუალებების ამონურვა. მთავრობა, რომელიც აცხადებს პრეტენზიებს შიდასახელმწიფოებრივ საშუალებათა ამონურვის შესახებ, ვალდებულია დაამტკიცოს, რომ აღნიშნული საშუალება შესაბამის დროს იყო ეფექტიანი და ხელმისაწვდომი, როგორც თეორიულად, ასევე პრაქტიკულად. აღნიშნულის შემდეგ, განმცხადებელმა უნდა დაამტკიცოს, რომ მთავრობის მიერ დასახელებული საშუალება მართლაც ამოიწურა, ან რაიმე მიზეზის გამო, საქმის გარემოებებიდან გამომდინარე, ის არაადეკვატური და არაეფექტიანი იყო, ან არსებობდა განსაკუთრებული გარემოება, რომელიც მას ათავისუფლებდა აღნიშნული მოთხოვნის დაკმაყოფილებისგან (იხ. *Dankevich v. Ukraine*, № 40679/98, § 107, 29 April 2003).

248. სასამართლო ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ ზემოხსენებული წესი კონტექსტის გათვალისწინებით უნდა იყოს გამოყენებული. შესაბამისად, 35-ე მუხლის გამოყენება ითხოვს მოქნილ მიდგომას, ყოველგვარი ზედმეტი ფორმალისმიზნის გარეშე. სასამართლო აღიარებს, რომ შიდასამართლებრივ საშუალებათა ამონურვის წესი არ არის აბსოლუტური და არ შეიძლება მისი ავტომატურად გამოყენება. იმის დასადგენად, დაცულია თუ არა აღნიშნული წესი, აუცილებე-

ლია კონკრეტული საქმის გარემოებათა გათვალისწინება. საჭიროა სასამართლომ სხვა გარემოებებთან ერთად რეალისტურად გაითვალისწინოს არა მხოლოდ ხელშემკვრელი სახელმწიფოს საკანონმდებლო სისტემის საშუალებათა ფორმალური არსებობა, არამედ მათი მოქმედების ზოგადი კონტექსტი, ისევე როგორც განმცხადებლის პირადი გარემოებები (იხ. *Akdivar and Others v. Turkey*, 16 September 1996, § 69, Reports of Judgments and Decisions 1996-IV). სასამართლო საქმის ყველა გარემოების გათვალისწინებით უნდა დარწმუნდეს, რომ განმცხადებლებმა გონივრული მოლოდინის ფარგლებში ყველაფერი გააკეთეს შიდა-სამართლებრივ საშუალებათა ამონურვისთვის.

249. სასამართლო ასევე იხსენებს, რომ არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებული საშუალების შეფასებისას გადამწყვეტია ის, შეუძლია თუ არა განმცხადებელს საჩივრით მიმართოს შიდა სასამართლოებს პირდაპირი და დროული დაკმაყოფილების მიღებისთვის, თუ ეს საშუალება მხოლოდ კონვენციის მე-3 მუხლით გათვალისწინებული უფლებების არაპირდაპირ დაცვის შესაძლებლობას იძლევა. შიდასამართლებრივი საშუალება ისეთ შემთხვევებში, როდესაც ადამიანები პატიმრობისას არასათანადო მოპყრობის ან პატიმრობის პირობების შესახებ ჩივიან, შეიძლება იყოს როგორც აღმკვეთი, ისე მაკომპენსირებელი ხასიათის (იხ. *Melnik v. Ukraine*, №72286/01, § 68, 28 March 2006).

250. მთავრობის მიერ დასახელებული იყო ეროვნული კანონმდებლობით გათვალისწინებული შემდეგი საშუალებები: სასჯელალსრულების ან პროკურატურის თანამშრომლებისთვის, ისევე როგორც შიდა სასამართლოებისთვის, საჩივრით მიმართვა. სასამართლო გასაჩივრების შიდასამართლებრივ საშუალებათა შესახებ თავისი პრაქტიკის გათვალისწინებით (იხ. ზემოთ §247-249), განმცხადებელთა პრეტენზიებს - კონვენციის მე-3 მუხლთან დაკავშირებით - განიხილავს შიდასამართლებრივ საშუალებათა ეფექტიანობისა და ხელმისაწვდომობის შეფასების გზით.

(g) სასამართლოს შეფასება

(i) არასათანადო მოპყრობა განმცხადებელთა მიმართ

251. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ციხეში არასათანადო მოპყრობის ბრალდებებთან დაკავშირებით, საჩივრით მიმართვა სისხლის სამართლის საქმეებზე გამოტანილი გადანყვეტილების აღსრულებაზე ზედამხედველი პროკურორისთვის, არ არის ეფექტიანი და ხელმისაწვდომი შიდასამართლებრივი საშუალება. კერძოდ, შიდა კანონმდებლობის მიხედვით, ასეთი პროკურორის სტატუსი - ასევე ის, რომ იგი დაახლოებულია ციხის იმ თანამშრომლებთან, ვისთან ერთადაც ყოველდღიურად ზედამხედველობს ციხეს და ინტეგრირებულია ციხის სისტემაში - არ იძლევა ციხის თანამშრომელთა არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებული საჩივრების დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი შემოწმების გარანტიას (იხ. *Melnik v. Ukraine*, №72286/01, § 69, 28 March 2006). ასეთი შემთხვევები პროკურორის დისკრეციის მიხედვით განიხილება. პროცედურა შემოიფარგლება განმცხადებელთა მიერ ბრალდებების დასადასტურებლად წარმოდგენილ მტკიცებულებებთან შემოწმებით. კერძოდ, სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე გადანყვეტილების მიღებისას გამოძიებელი ან პროკურორი ამოწმებს, არსებობს თუ არა სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის პროცედურული და არსებითი

საფუძვლები, ანუ შეძლო თუ არა მომჩივანმა იმის დამტკიცება, რომ შესაბამისი ქმედება სოციალურად საშიში იყო და იკრძალებოდა სისხლის სამართლის კანონმდებლობით (იხ. სისხლის სამართლის კოდექსის 94-ე მუხლის მე-2 პუნქტი, ასევე, ზემოთ §112 და 113). სისხლის სამართლის საქმის აღძვრისთვის გამომძიებელს ან პროკურორს უნდა ჰქონდეს საკმარისი მტკიცებულებანი იმისათვის, რომ დადასტურდეს დანაშაულის ჩადენა. სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე უარის თქმის შესახებ მიღებული გადაწყვეტილების შემდგომი გადასინჯვა შეზღუდულია სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 97-ე მუხლით, ანუ აღნიშნული გადაწყვეტილების ფორმალური კონტროლით (იხ. ზემოთ § 112-113).

252. სასამართლო იხსენებს, რომ განმცხადებლებმა მთელი რიგი საჩივრები გაუგზავნეს შესაბამის უწყებებს - როგორც პირველი, ასევე მეორე სწავლების შესახებ (იხ. ზემოთ § 23, 25 და 99). 2001 წლის 17 აგვისტოს პროკურორმა ვოლკოვმა მათ გაუგზავნა პასუხი, რომელშიც აღნიშნული იყო, რომ კანონის დარღვევას ადგილი არ ჰქონია (იხ. ზემოთ §85). პროკურორის მიერ ჩატარებული გამოძიების შედეგად, 2002 წლის 11 ივნისს ბ-ნმა ბუხერმა უარი თქვა სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე, რადგან განმცხადებელთა საჩივრები არ ადასტურებდა რაიმე დარღვევას (იხ. ზემოთ §93).

გენერალური პროკურორის მოადგილის შემდგომი მითითებით, 2002 წლის 6 აგვისტოს რეგიონული პროკურორის მოვალეობის შემსრულებელმა გენერალური პროკურორის მოადგილეს აცნობა, რომ საჩივრები დაუსაბუთებელია და საქმის მასალები შემოწმებისთვის გენერალურ პროკურატურას გადაეცა (იხ. ზემოთ §97). განმცხადებელთა საჩივრების საფუძველზე ციხის თანამშრომლებმაც დაიწყეს გამოძიება, რომლის შედეგადაც 2001 წლის 15 ოქტომბერს დადგინდა, რომ საჩივრები, რომლებიც პირველ ბრალდებას ეხებოდა, უსაფუძვლო იყო, რადგან სწავლება კანონიერ გადაწყვეტილებას ეფუძნებოდა და მას ზედამხედველობას უწევდა პროკურორი ვოლკოვი (იხ. ზემოთ §98).

სასამართლო აღნიშნავს, რომ განმცხადებლებს შეეძლოთ 2001 წლის 17 აგვისტოს, 2001 წლის 15 ოქტომბრისა და 2002 წლის 11 ივნისის გადაწყვეტილებები - სისხლის სამართლის კოდექსის 236-1 მუხლის საფუძველზე მე-4 და 99-ე მუხლებზე მითითებით - სასამართლოში გაესაჩივრებინათ, მაგრამ მათ ეს არ გააკეთეს. ასეთი საჩივრით მიმართვისას აუცილებელი იქნებოდა შესაბამისი სამედიცინო მტკიცებულების წარდგენა სასამართლოსთვის, რაც შეუძლებელი იყო, რადგან ციხეში სამედიცინო ჩანაწერები არ არსებობდა (იხ. ზემოთ §218 და 219). ამასთან, მთავრობა არ ამბობს, რომ ასეთ შემთხვევაში განმცხადებლებს ექნებოდათ შესაძლებლობა სასამართლო პროცესის ფარგლებში დამოუკიდებელი სამედიცინო ექსპერტიზა ჩატარებინათ. გარდა ამისა, სასამართლო შეამოწმებდა მხოლოდ საქმის დანყების არსებით და პროცესუალურ საფუძველებს. სამედიცინო მტკიცებულების არარსებობის (ანუ არსებითი საფუძველების) შემთხვევაში მათ მოუწევდათ იმის მტკიცება, რომ პროკურორმა არ დაიცვა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 97-ე მუხლი (იხ. ზემოთ §112). ასეთი განხილვა შემოიფარგლებოდა მხოლოდ იმის შემოწმებით, დაიცვა თუ არა პროკურორმა დადგენილი ვადები და მიიღო თუ არა გადაწყვეტილება თავისი კომპეტენციის ფარგლებში. წინამდებარე საქმისთვის არც ერთ ზემოაღნიშნულ ფაქტორს არ ჰქონდა არსებითი მნიშვნელობა.

253. სასამართლო მიდის დასკვნამდე, რომ განმცხადებლები არ იყვნენ ვალდებული, სასამართლოსთვის მიმართვამდე პროკურატურისთვის მიემართათ.

აღნიშნულ მოსაზრებათა გათვალისწინებით, სასამართლო ადგენს, რომ მთავრობის პრეტენზია შიდასამართლებრივ საშუალებათა ამონაურვის შესახებ არ უნდა იქნას გათვალისწინებული.

(ii) განმცხადებელთა პრეტენზიები სამედიცინო მომსახურებისა და დახმარების გაუნეწელობასთან დაკავშირებით

254. მთავრობამ განმცხადებელთა საჩივრებზე - სამედიცინო მომსახურებისა და დახმარების გაუნეწელობის შესახებ - განაცხადა, რომ კონსტიტუციის 55-ე მუხლისა და სამოქალაქო და სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსების საფუძველზე, მათ შეეძლოთ მიემართათ სასამართლოსთვის. სასამართლო იხსენებს, რომ მან უკვე დაადგინა: კონსტიტუციის 55-ე მუხლი არ ხასიათდება კონვენციის მე-5 მუხლის მოთხოვნების შესაბამისი ეფექტიანობით, რადგან ის ძალზე ზოგადია და ბრალდებულთან დაკავშირებით არ იძლევა კონკრეტული ანაზღაურების მინიჭების საშუალებას (იხ. *Nevmerzhiitsky v. Ukraine (dec.)*, №54825/00, 25 ნოემბერი, 2003). აღნიშნული მოსაზრებები ეხება წინამდებარე საქმესაც. მთავრობამ არ ახსნა, როგორ შეეძლო ამგვარ საჩივარს კონვენციის მე-3 მუხლით გათვალისწინებული უფლებების პირდაპირი და დროული დაცვის უზრუნველყოფა. რაც შეეხება სხვა საშუალებებს - სასჯელალსრულებისა და პროკურატურის თანამშრომლებისა თუ სასამართლოსთვის საჩივრით მიმართვას - სასამართლოს მიაჩნია, რომ მთავრობამ ვერ შეძლო აეხსნა, დაზიანებების შესახებ არსებული სამედიცინო დასკვნისა თუ სხვა რაიმე სამედიცინო ჩანაწერის გარეშე როგორ გამოასწორებდა (იხ. ზემოთ §218-220 და 227-230) შიდა სასამართლო ან რომელიმე კომპეტენტური ორგანო იმას, რომ ერთადერთმა სამედიცინო მუშაკმა, ვისაც შეეძლო განმცხადებლების მიერ სწავლებების შედეგად მიღებულ დაზიანებებთან მიმართებით ადეკვატური და სათანადო სამედიცინო დახმარება გაენია, აღნიშნულზე უარი თქვა; ან როგორ უნდა მოეთხოვათ განმცხადებლებს კომპენსაცია ან რაიმე სახის ანაზღაურება ამგვარი სამედიცინო დასკვნების გარეშე.

255. ამრიგად, სასამართლო მიდის დასკვნამდე, რომ მთავრობის შეპასულება განმცხადებლებისთვის ადეკვატური სამედიცინო მომსახურებისა და დახმარების გაუნეწელობის გასაჩივრების პროცედურებთან - მათ შორის, შიდა სასამართლოებისთვის მიმართვასთან დაკავშირებით - არ უნდა იქნას გათვალისწინებული.

(iii) განმცხადებელთა პრეტენზიები პატიმრობის პირობების შესახებ

256. რაც შეეხება განმცხადებელთა პრეტენზიებს პატიმრობის პირობების შესახებ, სასამართლო აღნიშნავს: მართალია, განმცხადებლებს არ გამოუყენებიათ მთავრობის მიერ დასახელებული საშუალებები, სასამართლოს მიაჩნია, რომ აღნიშნული პრობლემები სტურქტურული ხასიათისაა და არ ეხება მხოლოდ განმცხადებელთა პირად მდგომარეობას (იხ. *Melnik v. Ukraine*, №72286/01, § 70, 28 მარტი, 2006).

257. წინამდებარე საქმეში მთავრობას არ წარმოუჩინია, რა სახის კომპენსაცია შეიძლებოდა მიენიჭებინათ შიდა სასამართლოებს ან სახელმწიფო ორგანოებს განმცხადებლებისთვის, როდესაც ციხის ადმინისტრაცია ფინანსურ სიძნელეებს განიცდიდა. გარდა ამისა, არ ახსნილა, როგორ დაკმაყოფილებოდა განმცხადებელთა პრეტენზიები ციხის, პროკურატურის თანამშრომლებისა თუ

შიდა სასამართლოების მიმართ - საკნებში არსებული ცუდი პირობებისა თუ გადატვირთულობის შესახებ - როდესაც შესაბამის დროს მოქმედი შიდა კანონმდებლობით დადგენილი (იხ. ზემოთ §121) ერთ პატიმარზე გამოყოფილი საცხოვრებელი ფართობის მინიმალური სტანდარტი იყო 2 მ² (გამასწორებელი შრომის დაწესებულებებში) და 2.5 მ² (ციხეებსა და საგანმანათლებლო დაწესებულებებში). წინამდებარე საქმეში, შიდა კანონმდებლობის მიხედვით, რომლითაც გამოთვლა ხდებოდა მთელი საცხოვრებელი ფართისა და პატიმართა რაოდენობის გათვალისწინებით, სტანდარტი დაცული იყო (იხ. ზემოთ §44-48). მთავრობას ასევე არ აუხსნია, როგორ გააუმჯობესებდა საჩივრები განმცხადებელთა პატიმრობის პირობებს (იხ. *Kucheruk v. Ukraine*, №2570/04, § 117, ECHR 2007 X).

258. სასამართლო, ითვალისწინებს რა თავის პრაქტიკას გასაჩივრების შიდასამართლებრივ საშუალებებთან და უკრაინაში ციხის პირობებთან დაკავშირებით, ასევე, მსგავს საქმეებში გამოტანილ დასკვნებს (იხ. *Melnik v. Ukraine*, №72286/01 and *Dvoynikh v. Ukraine*, №72277/01), ადგენს: წინამდებარე საქმის კონკრეტული გარემოებების - რომლებიც უკავშირდება შიდა ორგანოების მიერ განმცხადებელთა საჩივრების განხილვას (იხ. ზემოთ §85 და 99-100) - და სასამართლოს მიერ დადგენილი ფაქტების გათვალისწინებით (იხ. §219-220 და 227-228), განმცხადებლები არ იყვნენ უზრუნველყოფილი ციხის პირობების, მათ შორის, საკნებში არსებული გადატვირთულობის გასაჩივრების ეფექტიანი და ხელმისაწვდომი საშუალებებით. ამრიგად, სასამართლოს მიაჩნია, რომ განმცხადებლებს არ დაურღვევიათ გასაჩივრების შიდასამართლებრივი საშუალებების ამონურვის მოთხოვნა და ამის შესახებ მთავრობის მიერ გამოთქმული პრეტენზია არ უნდა იქნას გათვალისწინებული.

(iv) სასამართლოს დასკვნები

259. ზემოაღნიშნული გარემოებებისა და სასამართლოს მიერ მთავრობის პრეტენზიების შესახებ გამოტანილი დასკვნების გათვალისწინებით (იხ. ზემოთ §251-253, 254-255 და 256-258), სასამართლო ადგენს, რომ განმცხადებელთა პრეტენზიების უარყოფა, გასაჩივრების შიდასამართლებრივი საშუალებების ამონურვის მოთხოვნიდან გამომდინარე, ვერ მოხდება.

G. კონვენციის მე-3 მუხლის მიხედვით განმცხადებელთა მიერ გამოთქმული დანარჩენი პრეტენზიების არსებითი მხარე

1. სავარაუდო არასათანადო მოპყრობა განმცხადებელთა მიმართ

260. წინამდებარე განაცხადის დასაშვებობისა და არსებითი ნაწილის შესახებ მთავრობის მიერ წარმოდგენილ თავდაპირველ მიმოხილვაში აღნიშნული იყო, რომ ზამკოვას ციხეში ადგილი არ ჰქონია სპეციალური დანიშნულების რაზმების სწავლებას, განმცხადებელთა მიმართ არასათანადო მოპყრობასა და კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას. მთავრობა იმავს ამტკიცებდა ფაქტების დამდგენი მისიის გაგზავნამდე და მის წინასწარ ეტაპებზე. ფაქტების დამდგენი მისიის მიერ ჩატარებული სამუშაოს შემდეგ მთავრობამ დადგენილად აღიარა, რომ 2001 წლის 30 მაისსა და 2002 წლის 29 იანვარს ზამკოვას ციხეში სპეციალური ტაქტიკური სწავლებები ჩატარდა. აღნიშნული სწავლებები, რომლებიც მოიცავ-

და ციხის ნაგებობების ჩხრეკას, მიზნად ისახავდა თანამშრომელთა მომზადებას შესაძლო ამბოხების ჩასახშობად და გატაცების სიტუაციების განსამუხტავად. მთავრობა ასევე აღიშნავდა, რომ სწავლებებში არ მონაწილეობდნენ პატიმრები და განმცხადებელთა მიმართ არ განხორციელებულა არასათანადო მოპყრობა. მთავრობამ დაასკვნა, რომ განმცხადებლებმა ვერ შეძლეს თავისი პრეტენზიების დასაბუთება და ვერ წარმოადგინეს რაიმე დამადასტურებელი მტკიცებულება (მაგ. სამედიცინო დასკვნები, დამოუკიდებელ თვითმხილველთა ჩვენებები და სხვა) კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევასთან დაკავშირებით. შესაბამისად, აღნიშნული მუხლი არ დარღვეულა.

261. განმცხადებლები არ დაეთანხმნენ ზემოთ მოცემულ მოსაზრებებს. ისინი ამტკიცებდნენ: ის ფაქტი, რომ პოლიციელები სწავლებას მათი საშუალებით გადიოდნენ - მაშინ, როცა არ არსებობდა ასეთი სწავლების ჩატარების სამართლებრივი საფუძველი - ნათელი იყო, რომ სწავლება მიზნად ისახავდა პატიმართა დაშინებას. მეტიც, სწავლების ორგანიზებისა და ჩატარების მეთოდები ადასტურებენ, რომ სწავლების მიზანი პატიმართა მიმართ არასათანადო მოპყრობა და მათი დამცირება იყო.

262. სასამართლო იხსენებს, რომ კონვენციის მე-3 მუხლით დაცულია დემოკრატიული საზოგადოების ერთ-ერთი ყველაზე ფუნდამენტური ღირებულება. აღნიშნული მუხლი კრძალავს წამებას ან არაადამიანურ თუ დამამცირებელ მოპყრობასა და დასჯას. აკრძალავს აბსოლუტური ხასიათი აქვს. კონვენციის 1-ლი მუხლის მიხედვით - ხელშემკვრელ მხარეებს აქვთ ვალდებულება უზრუნველყონ თავიანთი იურისდიქციის ქვეშ მყოფთათვის კონვენციით დადგენილი უფლებები და თავისუფლებები - და კონვენციის მე-3 მუხლის გათვალისწინებით, სახელმწიფოებს ევალებათ ისეთი ზომების მიღება, რომლებიც დაიცავს მათი იურისდიქციის ქვეშ მყოფ პირებს წამების, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობისგან (იხ. *Afanasyev v. Ukraine*, № 38722/02, § 59, 5 აპრილი, 2005). მეტიც, სახელმწიფო უშუალოდ არის პასუხისმგებელი თავისუფლებაალკვეთილ პირთა კეთილდღეობაზე (იხ. *Stepuleac v. Moldova*, №8207/06, § 55, 6 ნოემბერი, 2007; და *Kadiķis v. Latvia* (№ 2), № 62393/00, § 55, 4 მაისი, 2006).

263. სასამართლო იმეორებს, რომ მე-3 მუხლის მფარველობის ქვეშ მოსახვედრად, მოპყრობამ უნდა მიაღწიოს "ტანჯვის მინიმალურ ზღვარს". ასეთი მინიმუმის შეფასება შეფარდებითია: დამოკიდებულია კონკრეტული საქმის გარემოებებზე, მოპყრობის ხანგრძლივობაზე, მის მიერ გამოწვეულ ფიზიკურ და ფსიქიკურ შედეგებზე, ზოგიერთ შემთხვევაში კი - მსხვერპლის სქესზე, ასაკსა და ჯანმრთელობის მდგომარეობაზე. თავისუფლებაალკვეთილი პირების მიმართ ფიზიკური ძალის გამოყენება, რომელიც აბსოლუტურად აუცილებელი არ არის მისივე ქმედებიდან გამომდინარე, ლახავს ადამიანის ღირსებას და მე-3 მუხლით დაცული უფლების დარღვევაა (იხ. გადაწყვეტილებები *Ribitsch v. Austria*, 4 დეკემბერი, 1995, § 38, Series A № 336; *Assenov and Others v. Bulgaria*, 28 ოქტომბერი, 1998, § 94, Reports 1998-VIII; *Selmouni v. France* [GC], №25803/94, §99, ECHR 1999 V; *Berliński v. Poland*, № 27715/95 and 30209/96, § 59, 20 ივნისი, 2002; *Kucheruk v. Ukraine*, № 2570/04, § 131, ECHR 2007 ...; და *Suptel v. Ukraine*, №39188/04, § 46, 19 თებერვალი, 2009).

264. სასამართლო საქმის ფაქტობრივ გარემოებათა შესახებ აღნიშნავს, რომ პირველი განმცხადებელი, ბ-ნი დავიდოვი, 2001 წლის 3 თებერვლიდან 2001 წლის 19 მაისამდე მოთავსებული იყო ზამკოვას ციხეში. შემდეგ ის გადაიყვანეს შეპეტციკას №98 დანესებულებაში, სამედიცინო მომსახურების მისაღებად. ის

ზამკოვას ციხეში დაბრუნდა 2001 წლის 25 მაისს და იქ 2002 წლის 20 აპრილამდე იმყოფებოდა. მეორე განმცხადებელი, ბ-ნი ილჩენკო, ზამკოვას ციხეში მოათავსეს 2001 წლის 3 თებერვალს და იქ იმყოფებოდა 2004 წლის 27 სექტემბრამდე. მესამე განმცხადებელი, ბ-ნი გომენიუკი, ზამკოვას ციხეში იყო მოთავსებული 2001 წლის 3 ნოემბრიდან 2002 წლის 27 სექტემბრამდე. შესაბამისად, სასამართლო პირველი და მეორე განმცხადებლების პრეტენზიებს განიხილავს ორივე სწავლებასთან მიმართებით, ხოლო მესამე განმცხადებლის პრეტენზიებს მხოლოდ მეორე სწავლებასთან მიმართებით.

265. სასამართლომ უკვე აღნიშნა, რომ პატიმრებისთვის არც ერთი სწავლების ჩატარებასთან დაკავშირებით ინფორმაცია არ მიუწოდებიათ. სასამართლოს აზრით, აღნიშნული ფაქტი ადასტურებს სხვადასხვა ანგარიშში მოცემულ დასკვნას, რომ უკრაინაში არსებობდა სწავლებისა და ჩხრეკის ობიექტებად პატიმართა გამოყენების პრაქტიკა (იხ. ზემოთ §104-106 და 143), რისთვისაც მათი თანხმობა არ იყო საჭირო და არც ჩხრეკისა და სწავლების შესახებ ატყობინებდნენ. ეს სრულიად ნორმალურ და ჩვეულ პრაქტიკად მიაჩნდათ მთავრობის მოწმეებს (იხ. ზემოთ §195-197). აღნიშნული ნაწილობრივ შეესაბამება შიდა კანონმდებლობას, რომელიც ციხის დირექტორების თხოვნის საფუძველზე, პრობლემურ ციხეებში სპეციალური დანიშნულების რაზმების გამოყენების საშუალებას იძლევა (იხ. ზემოთ §77-80). სასამართლოს აზრით, თანამდებობის პირების ამგვარი დამოკიდებულება იმაზე მეტყველებს, რომ პატიმრების მიმართ მოპყრობა დამამცირებელი და ადამიანურ ღირსებასთან შეუთავსებელი იყო. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ სწავლების მიზანი ნაწილობრივ მაინც იყო პატიმართა შეშინება და დამცირება, ასევე, ციხის წესების ხშირი დამრღვევების იძულება (პატიმრობის რეჟიმის უხეში დამრღვევები), შეესრულებინათ ციხეში დადგენილი წესები (რეჟიმის უხეში დამრღვევების განმარტებისთვის იხ. ზემოთ §119, 202 და 214-216). ამგვარი დაშინების, დამცირებისა და საგანგებო აღჭურვილების გაუფრთხილებლად გამოყენების მაგალითი იყო საკნებში შესვლისას ავტომატური იარაღით სარგებლობა, წინასწარი შეტყობინების ან განმარტების გარეშე (იხ. დანართი, §4 და 6). გარდა ამისა, სპეციალური დანიშნულების რაზმების გამოყენება სასჯელალსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტში ჩვეული პრაქტიკა იყო. მათ იყენებდნენ საშემ პატიმრებთან მიმართებით, რაც ასახული იყო ადამიანის უფლებათა სხვადასხვა შიდა თუ საერთაშორისო ანგარიშში (იხ. ზემოთ §104-108 და 143).

266. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ პატიმართა მიმართ გადამეტებული ძალა გამოყენებული იყო ყოველგვარი დასაბუთებისა და კანონიერი საფუძვლის გარეშე. ძალა და სპეციალური აღჭურვილობა გამოიყენებოდა გონივრული საფუძვლის გარეშე, ძალისა და სპეციალური აღჭურვილობის გამოყენების შესახებ არსებული სერთაშორისო სტანდარტების დარღვევით (იხ. ზემოთ §101-102 და 108). სასამართლოს ასევე მიაჩნია, რომ სწავლებების ჩატარების მეთოდი გარდაუვლად გამოიწვევდა პატიმრების დაზიანებასა და დამცირებას. ეს გამოწვეული იყო არა მხოლოდ თანამშრომელთა გადამეტებული ძალის გამოყენებით - რომლებიც ცდილობდნენ დაეცვათ საკნების შემოწმებისთვის განსაზღვრული ვადები - არამედ პატიმართა საკნებიდან გამოთრევით, მათი დაჩქარებით საკნიდან გამოსვლისას, ასევე, სწავლებაში მონაწილე თანამშრომელთა მიერ გაუმართლებელი და დამამცირებელი ბრძანებების გაცემით. დამამცირებელი ბრძანებები მოიცავდა ტანსაცმლის მთლიანად გახდისა და სხვათა თანდასწრებით დაფიცების ბრძანებას იმის შესახებ, რომ განმცხადებლები

დაემორჩილებოდნენ ციხის ადმინისტრაციის მოთხოვნებს და არ დაარღვევდნენ პატიმრობის რეჟიმს. წინააღმდეგობისა და დაუმორჩილებლობის შემთხვევაში - ან თუ, თანამშრომლების აზრით, განმცხადებლები ბრძანებების შესრულების ან საკანში ჩხრეკის მოულოდნელად დაწყებისას არ მოქმედებდნენ სათანადოდ სწრაფად - მათ დაზიანებებს აყენებდნენ (იხ. ზემოთ §212-214 და 226-227).

267. რაც შეეხება თითოეული ჩხრეკის გარემოებებს, სასამართლო ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ მონასტერში მოთავსებულმა პატიმრებმა, რომელთა შორის განმცხადებლებიც იყვნენ, ორივე შემთხვევაში ყველაზე მეტი ტანჯვა განიცადეს (იხ. ზემოთ §210 და 223, შემდგომი მითითებითურთ). გადამეტებული ძალა გამოიყენებოდა კონკრეტული პატიმრებისადმი, მათ შორის, პირველი და მეორე განმცხადებლების მიმართ - პირველი სწავლებისას, ხოლო მეორე სწავლებისას - პირველი, მეორე და მესამე განმცხადებლების მიმართ. ამ პატიმრებისადმი გამოიყენეს განსაკუთრებული ძალა. მათ ასევე განსაკუთრებულად ამცირებდნენ, რადგან ისინი ითვლებოდნენ პატიმრობის რეჟიმის “უხეშ დამრღვევებად” (იხ. ზემოთ §213-214, 218 და 226-229).

268. სასამართლო ადგენს, რომ პირველმა და მეორე განმცხადებლებმა პირველი სწავლებისას მიიღეს დაზიანებები, ხოლო მეორე სწავლებისას, როდესაც სახელმწიფო დეპარტამენტის სასჯელთა აღსრულების ზედამხედველობაზე პასუხისმგებელმა თანამშრომლებმა გადამეტებული ძალა გამოიყენეს, სამივე განმცხადებელმა მიიღო დაზიანებები. სასამართლო ითვალისწინებს თანამედროვე საზოგადოების მართვის სირთულეს, ადამიანის ქცევის წინასწარ განჭვრეტის შეუძლებლობას, ისევე როგორც თანამშრომელთა მომზადებას პატიმართა მოულოდნელ ქცევასთან გასამკლავებლად - მათ შორის, მასობრივ ამბოხებთან, მძევლების აყვანასთან გამკლავების აუცილებლობას, რისთვისაც მიმდინარეობდა სპეციალური დანიშნულების რაზმების სწავლება. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ განმცხადებლები იყვნენ დამნაშავეები, რომლებიც იხდიდნენ სასჯელს მძიმე დანაშაულებისთვის. თუმცა, ყველაზე მძიმე გარემოებების დროსაც კი, როგორცაა ტერორიზმთან, ორგანიზებულ დანაშაულთან ან საშიშ დამნაშავეებთან ბრძოლა, კონვენცია აბსოლუტურად კრძალავს წამებას, არაადამიანურ ან დამამცირებელ მოპყრობას და დასჯას. კონვენციის სხვა მნიშვნელოვანი მუხლებისგან და №1 და 4 დამატებითი ოქმებისგან განსხვავებით, მე-3 მუხლი არ ითვალისწინებს არანაირ გამოწვევას და მისგან გადახვევა არ არის დაშვებული მე-15 მუხლის მე-2 პუნქტის მიხედვითაც კი - ერის არსებობისათვის საშიში საგანგებო მდგომარეობისას (იხ. *Dikme v. Turkey*, № 20869/92, § 89, ECHR 2000 VIII). გარდა ამისა, კონვენციის მე-3 მუხლი, ისევე როგორც მე-2 მუხლი, სახელმწიფოს აკისრებს პოზიტიურ ვალდებულებას - განვრთნას თავისი სამართალდამცველი ორგანოების თანამშრომლები, რითიც უზრუნველყოფილი იქნება მათი კომპეტენტურობა და მაღალი პროფესიონალიზმი, რათა არავის მიმართ არ განხორციელდეს წამება ან კონვენციის მე-3 მუხლის საწინააღმდეგო მოპყრობა (იხ. *mutatis mutandis*, *Abdullah Yilmaz v. Turkey*, №21899/02, § 57, 17 June 2008). აღნიშნული ასევე გულისხმობს იმას, რომ სამართალდამცველებს, მათ შორის, სასჯელაღსრულების სისტემის თანამშრომლებს, აბსოლუტურად ეკრძალებათ ამგვარი მოპყრობა. აღნიშნული ასევე მიზნად ისახავს სახელმწიფოს წარმომადგენლის მხრიდან ისეთი სახის მოპყრობის ან ქცევის პრევენციას, რომელიც მიმართული იქნება წამების, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან დასჯის აბსოლუტური აკრძალვის წინააღმდეგ.

269. სასამართლოს მიაჩნია, რომ გადამეტებული ძალისა და აღჭურვილობის (როგორცაა ჩაფხუტები, ნიღბები) გამოყენებამ - რათა დამალულიყო სწავლებებში მონაწილეთა ვინაობა და არ მომხდარიყო მათი გარჩევა და იდენტიფიცირება, რაც გასაჩივრებას პრაქტიკულად შეუძლებელს გახდიდა - ისევე როგორც დაზიანებებმა და ჩხრეკის ჩატარების დამამცირებელმა მეთოდმა (იხ. § 207-220 და 222-230), პირველი სწავლების შედეგად პირველ და მეორე განმცხადებელთა და მეორე სწავლებისას სამივე განმცხადებლის ფიზიკური და ფსიქოლოგიური ტკივილი და ტანჯვა გამოიწვია.

270. სასამართლო ასევე ადგენს, რომ განმცხადებლებმა სწავლებისას ტანჯვა განიცადეს არა მხოლოდ დაზიანებებისა და დამცირების შედეგად, არამედ იმ შიშთან გამომდინარეც, რომელსაც ისინი განიცდიდნენ, როცა - პირველი ნაწილის გამოცდილებით - წარმოიდგენდნენ, რა შეიძლებოდა მომხდარიყო სწავლების მეორე ნაწილის დროს. განმცხადებლები, სავარაუდოდ, დეპრესიას განიცდიდნენ, როდესაც გავრცელდა ხმები, რომ დაგეგმილი იყო კიდევ ერთი სწავლების ჩატარება, ხოლო როდესაც დრო ახლოვდებოდა - უკვე გარედან შემოსული ხმაურისგან. მათ ასევე განიცადეს არასათანადო მოპყრობა, როდესაც მონასტრის დერეფანში, თავიანთი საკნების წინ ჩაუტარდათ სრული პირადი ჩხრეკა, მაშინ, როცა არ არსებობდა ასეთი ჩხრეკის საფუძველი ან ჩხრეკის ამგვარი ფორმით ჩატარების აუცილებლობა (იხ. ზემოთ §213-215 და 226). გარდა ამისა, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ჩხრეკები და სრული პირადი ჩხრეკები ჩატარებული იყო ისეთი მეთოდებით, რომლებიც აღემატებოდა “ჩვეულებრივი ჩხრეკების” ჩატარების თანმდევ დამცირებას (იხ. ზემოთ §67-76).

271. სასამართლო ადგენს, რომ პირველი სწავლებისას პირველი და მეორე განმცხადებლების, ხოლო მეორე სწავლებისას სამივე განმცხადებლის მიმართ განხორციელდა არასათანადო მოპყრობა, რომელიც მათში გამოიწვევდა შიშის, მღელვარებისა და მოწყვლად მდგომარეობაში ყოფნის გრძნობას, რომელიც, სავარაუდოდ, მათ დამამცირებდა, დააკნინებდა და გამძლეობასა და ნებისყოფას შეურყევდა. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ამგვარი მოპყრობა განზრახ განხორციელდა სახელმწიფოს წარმომადგენელთა მიერ, რადგან მათ სურდათ განმცხადებელთა ნებისყოფის გატეხა, რადგან მათთან გამკლავება ძალიან ძნელი იყო. ასევე, აუცილებელი იყო იმის უზრუნველყოფა, რომ მათ ეთანამშრომლათ ზამკოვას ციხის თანამშრომლებთან. ზემოაღნიშნულის მიუხედავად, სასამართლოს მიაჩნია, რომ განმცხადებელთა მიმართ არასათანადო მოპყრობას ფიზიკურ და ფსიქიკურ ძალადობას მთლიანობაში არ მიუღწევია ტანჯვის ისეთი დონისთვის, რომელიც, კონვენციის მე-3 მუხლის მიხედვით, შესაძლებელია ნამებად ჩაითვალოს. ამრიგად, საქმის კონკრეტულ გარემოებათა გათვალისწინებით - როგორცაა: მოპყრობის ხანგრძლივობა, მისი ფიზიკური და ფსიქიკური შედეგები, მსხვერპლთა სქესი, ასაკი და ჯანმრთელობის მდგომარეობა - სასამართლოს მიაჩნია, რომ ძალადობა განმცხადებელთა მიმართ იყო როგორც არაადამიანური, ასევე დამამცირებელი (შეადარეთ *Selmouni v. France* [GC], §§ 103-105).

272. ამრიგად, სასამართლო მიდის დასკვნამდე, რომ სახელმწიფო, კონვენციის მე-3 მუხლის თანახმად, პასუხისმგებელია იმ არაადამიანურ და დამამცირებელ მოპყრობაზე განმცხადებელთა მიმართ, რომელიც 2001 წლის 30 მაისსა და 2002 წლის 29 იანვარს ჩატარებული სწავლებებისას განხორციელდა. შესაბამისად, 2001 წლის 30 მაისს ჩატარებული სწავლებისას, პირველი და მეორე განმცხადებლების მიმართ არასათანადო მოპყრობის შედეგად დაირღვა

კონვენციის მე-3 მუხლი, ხოლო 2002 წლის 29 იანვარს ჩატარებული სწავლების დროს კონვენციის მე-3 მუხლი პირველი, მეორე და მესამე განმცხადებლების მიმართ არასათანადო მოპყრობის შედეგად დაირღვა.

2. ეროვნული ორგანოების მიერ ეფექტიანი გამოძიების ჩატარებლობის ბრალდება (კონვენციის მე-3 მუხლის პროცედურული ასპექტი)

(a) მხარეთა არგუმენტები

273. განმცხადებლებმა აღნიშნეს, რომ ეფექტიანი გამოძიება არ ჩატარებულა. მათ ასევე ახსენეს, რომ ეროვნული ორგანოების მიერ ჩატარებულ გამოძიებას არ ჰქონია რეალური შედეგი.

274. მთავრობამ საზღვარსაღმეთ აღნიშნა, რომ კონვენციის მე-3 მუხლით გათვალისწინებული ვალდებულება გამოძიების ჩატარების შესახებ შესრულებული იყო და წინამდებარე საქმეში ჩატარებული გამოძიება აკმაყოფილებდა აღნიშნული მუხლის მოთხოვნებს.

275. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მთავრობამ ასევე წამოაყენა პრეტენზია განმცხადებელთა მიერ გასაჩივრების შიდასამართლებრივ საშუალებათა ამონურვის შესახებ, კერძოდ: განმცხადებლებს ეროვნული ორგანოების მიერ არაეფექტიანი გამოძიების ჩატარება არ გაუსაჩივრებიათ შესაბამის ორგანოებში. სასამართლოს აზრით, აღნიშნული საკითხი განმცხადებლის პრეტენზიების არსებით ნაწილთან მჭიდრო კავშირშია (იხ. *Druzenko and Others (dec.)*, № 17674/02 და 39081/02, 15 იანვარი, 2007) და მან დაადგინა, რომ ეს საკითხები კონვენციის მე-3 და მე-13 მუხლების ქრილში უნდა განხილულიყო. სასამართლო აღნიშნულ საკითხებს შესაბამისად განიხილავს. კერძოდ, სასამართლოს მიაჩნია, რომ მე-13 მუხლის მიხედვით განსახილველი პარალელური საკითხები, რომელთა მოთხოვნაც უფრო მკაცრია, ვიდრე მე-3 მუხლით დადგენილი მოთხოვნები (იხ. *Cobzaru v. Romania*, № 48254/99, § 83, 26 ივლისი, 2007), ცალკე უნდა იქნას განხილული.

(b) სასამართლოს შესაბამისი პრაქტიკით დადგენილი პრინციპები

276. როდესაც ინდივიდი გააკეთებს საკამათო განაცხადს, რომ სახელმწიფოს წარმომადგენლები, მე-3 მუხლის საწინააღმდეგოდ, მას არასათანადოდ მომეპყრენ, აღნიშნული მუხლი, კონვენციის 1-ლი მუხლით გათვალისწინებულ ვალდებულებასთან ერთად - რომლის თანახმადაც სახელმწიფოებმა თავისი იურისდიქციის ფარგლებში ყველა უნდა უზრუნველყონ კონვენციით განსაზღვრული უფლებებითა და თავისუფლებებით - მოიაზრებს ეფექტიანი გამოძიების ჩატარების აუცილებლობას. ამრიგად, მე-3 მუხლი შეიცავს გამოძიების ჩატარების პროცედურულ ვალდებულებას მუხლის არსებითი მხარის სავარაუდო დარღვევის შემთხვევაში (იხ. *Šilih v. Slovenia [GC]*, №71463/01, § 153, 9 აპრილი, 2009). რაც შეეხება მე-2 მუხლით გათვალისწინებულ გამოძიებას, ასეთმა გამოძიებამ უნდა შეძლოს დამნაშავეთა დადგენა და დასჯა (იხ. *Ramsahai and Others v. the Netherlands [GC]*, № 52391/99, §§ 324 - 325, ECHR 2007 ...; *Poltoratskiy v. Ukraine*, №38812/97, § 125, ECHR 2003 V). სხვაგვარად წამების, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობისა და დასჯის ზოგადი აკრძალვა, მისი ფუნდამენტური მნიშვნელობის მიუხედავად, პრაქტიკაში არაეფექტიანი იქნებოდა და სახელმწი-

ფოს ზოგიერთი წარმომადგენლისთვის - ფაქტობრივად, სასჯელის გარეშე - შესაძლებელი გახდებოდა მათ კონტროლს დაქვემდებარებულ პირთა უფლებების დარღვევა (იხ. *Dikme v. Turkey*, №20869/92, § 101, ECHR 2000-VIII).

277. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ მსხვერპლისთვის არასათანადო მოპყრობის ბრალდებების დასაბუთება ძალიან ძნელია, თუ ის იზოლირებულია გარე სამყაროსგან, არ აქვს ხელმისაწვდომობა ექიმებზე, ადვოკატებზე, ოჯახის წევრებსა და მეგობრებზე, რომლებიც შეძლებდნენ დახმარებას და საჭირო მტკიცებულებათა შეგროვებას (იხ. *Bati and Others v. Turkey*, № 33097/96 და 57834/00, § 134, ECHR 2004 IV (ამონარიდები)). სახელმწიფოს წარმომადგენლებმა უნდა წარმოადგინონ ინციდენტთან დაკავშირებული მტკიცებულებანი, მათ შორის, დეტალური ინფორმაცია სავარაუდო მსხვერპლის განცხადებების შესახებ, თვითმხილველთა ჩვენებები, სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზის დასკვნა, საჭიროების შემთხვევაში, დამატებითი სამედიცინო მტკიცებულებები, რომლებიც შეიცავს სრულ და ზუსტ ჩანაწერებს დაზიანებების შესახებ - სამედიცინო დასკვნების ობიექტურ შეფასებას, კერძოდ, ინფორმაციას დაზიანებების გამომწვევ მიზეზებზე (იხ. *Tanrikulu v. Turkey* [GC], № 23763/94, ECHR 1999-IV, §§ 104 et seq., and *Gül v. Turkey*, № 22676/93, § 89, 14 დეკემბერი, 2000). გამოძიების რაიმე ნაკლოვანება, რომელიც შეუძლებელს ხდის დაზიანების გამომწვევი მიზეზის ან პასუხისმგებელი პირის დადგენას, ქმნის აღნიშნული სტანდარტის დარღვევის რისკს. გარდა ამისა, სახელმწიფოს წარმომადგენელთა მხრიდან ჩადენილი წამების ან არასათანადო მოპყრობის შესახებ გამოძიება ეფექტიანად რომ ჩაითვალოს, აუცილებელია დაკითხვაზე პასუხისმგებელი პირები და ის პირები, რომლებიც გამოძიებას ატარებენ, იერარქიულად და ინსტიტუციურად დამოუკიდებელნი იყვნენ მოვლენათა განვითარებაში ჩართული პირებისგან. ანუ გამოძიებლები პრაქტიკაში დამოუკიდებლები უნდა იყვნენ (იხ. *Bati and Others*, § 135).

278. რა თქმა უნდა, ზემოხსენებულ კონტექსტში იგულისხმება ოპერატიულობისა და გონივრული სისწრაფის აუცილებლობა. სახელმწიფო ორგანოების სწრაფი რეაგირება არასათანადო მოპყრობაზე მიმდინარე გამოძიებისას მიიჩნევა საზოგადოების ნდობის შენარჩუნების წინაპირობად, რათა საზოგადოებაში არსებობდეს რწმენა, რომ ორგანოები იცავენ კანონის უზენაესობას, და არ გაჩნდეს ეჭვი, რომ ისინი უკანონო გარიგებებს დებენ უკანონო ქმედებებთან დაკავშირებით და მათზე არ რეაგირებენ (იხ. სხვათა შორის, *Indelicato v. Italy*, № 31143/96, § 37, 18 ოქტომბერი, 2001, და *Özgür Kılıç v. Turkey* (dec.), №42591/98, 24 სექტემბერი, 2002). მიუხედავად იმისა, რომ შესაძლებელია კონკრეტულ სიტუაციებში არსებობდეს ისეთი წინააღმდეგობები ან სირთულეები, რომლებიც ხელს უშლის გამოძიების პროგრესირებას, მის დროულად დაწყებას არსებითი მნიშვნელობა აქვს (იხ. *mutatis mutandis*, *Paul and Audrey Edwards v. the United Kingdom*, № 46477/99, § 72, ECHR 2002-II). ამავე მიზეზით, აუცილებელია გამოძიებასა და მის შედეგებს საზოგადოება აკონტროლებდეს, რათა უზრუნველყოფილი იყოს ანგარიშვალდებულება - როგორც პრაქტიკაში, ისე თეორიაში - რომელიც შესაძლოა განსხვავდებოდეს საქმეების მიხედვით (იხ. *Aksoy v. Turkey*, 18 დეკემბერი, 1996, § 98, Reports of Judgments and Decisions 1996-VI).

279. ამრიგად, კონკრეტული საქმის მიხედვით უნდა გადაწყდეს, საჭიროა თუ არა მე-3 მუხლის პროცედურული მოთხოვნების დარღვევის დადგენა *Caloc v. France*, № 33951/96, § 90, ECHR 2000 IX). მეტიც, კონვენციის მე-3 მუხლის პროცედურული დარღვევა ასევე შეიძლება დამოკიდებული იყოს სხვადასხვა ფაქტორზე, მაგალითად, თუ შესაბამისი ორგანოები არ დაადგენენ ფაქტობრივ

გარემოებებს, არ მოახდენენ საჩივრებზე დროულ რეაგირებას, არ დაკითხავენ შესაბამის მონშემებს ან, ზოგადად, არ მიაღწევენ ხელშესახებ შედეგებს (იხ. *Asenov and Others v. Bulgaria*, 28 ოქტომბერი, 1998, §§ 102-103, Reports 1998-VIII; *Sadik Önder v. Turkey*, №28520/95, § 44, 8 იანვარი, 2004; და *Bekos and Koutropoulos v. Greece*, №15250/02, § 54, ECHR 2005 XIII (ამონარიდები)).

(g) აღნიშნული პრინციპების გამოყენება წინამდებარე საქმესთან მიმართებით

280. საქმის ფაქტობრივ გარემოებებთან მიმართებით, სასამართლოს მიაჩნია, რომ პირველ სწავლების შესახებ პირველი და მეორე განმცხადებლების პრეტენზიები და, მეორე სწავლებასთან დაკავშირებით, სამივე განმცხადებლის პრეტენზიები - 2001 წლის 30 მაისსა და 2002 წლის 29 იანვარს ჩატარებული სწავლებისა და საერთო ჩხრეკისას მათ მიმართ არასათანადო მოპყრობის შესახებ - შეიცავდა საკამათო განცხადებებს (იხ. ზემოთ §272). ნათელია, რომ სახელმწიფო ორგანოებმა, მათ შორის, რეგიონულმა პროკურატურამ და სასჯელთა აღსრულებაზე პასუხისმგებელმა სახელმწიფო დეპარტამენტმა, ჩაატარეს გამოძიება აღნიშნულ პრეტენზიებთან დაკავშირებით. შესაბამისად, სასამართლოს მიაჩნია, რომ აუცილებელია ამ გამოძიების შეფასება კონვენციის მე-3 მუხლის მოთხოვნებისა და ზემოთ მოცემული სასამართლო პრაქტიკის საფუძველზე (იხ. ზემოთ §276-279). ანუ სასამართლომ მთლიანობაში უნდა შეამოწმოს, მიიღეს თუ არა სახელმწიფო ორგანოებმა ყველა გონივრული ზომა, რათა ინციდენტთან დაკავშირებით მოეპოვებინათ მტკიცებულებები - მოქმედებდნენ თუ არა სწრაფად, მიაღწიეს თუ არა რაიმე ხელშესახებ შედეგს და პრაქტიკაში დამოუკიდებლად მიმდინარეობდა თუ არა გამოძიება.

281. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მოპასუხე მთავრობისთვის, საქმის კომუნიფიცირების შემდეგ, სახელმწიფო ორგანოებს არ წარუდგენიათ რაიმე დეტალური მასალა ჩატარებული გამოძიების შესახებ. მეტიც, გამოძიების მასალები არ იყო ხელმისაწვდომი - არც დელეგატებისა და არც სასამართლოსთვის, რადგან ისინი, სავარაუდოდ, განადგურდა შენახვის ვადის ამონურვის შემდეგ (იხ. ზემოთ §168). თუმცა, კომუნიფიცირების მერე სახელმწიფო ორგანოებს შეეძლოთ ან უნდა ეზრუნათ იმაზე, რომ შეენახათ მასალები, რომლებიც იმ დროისთვის ხელმისაწვდომი იყო, რათა შემდგომში სასამართლოსთვის წარედგინათ მტკიცებულება გამოძიების სათანადოდ ჩატარების შესახებ. აღნიშნული მასალების წარუდგენლობამ არ მისცა საშუალება სასამართლოს, შეემოწმებინა თანამდებობის პირების მიერ გამოძიებისას მიღებული ზომები. აღნიშნულთან დაკავშირებით, სასამართლოს მიაჩნია, რომ გამოძიების ჩატარების შესახებ დეტალური მასალების არსებობა, საქმის საბოლოო განხილვამდე, ჩაითვლებოდა იმის ინდიკატორად, რომ არსებობდა ხელისუფლების ნება - ეჩვენებინათ არასათანადო მოპყრობის გამოძიებასთან დაკავშირებით მიღებული ზომები და დაემტკიცებინათ, რომ ქმედებები ხორციელდებოდა აღნიშნული ბრალდებებიდან გამომდინარე. თუმცა, შესაბამისი ორგანოები ამ ბრალდებებს არასოდეს მიიჩნევდნენ საკამათოდ და არ აპირებდნენ სერიოზული გამოძიების ჩატარებას ბრალდებებთან დაკავშირებით. ისინი ვერ ხედავდნენ პრაქტიკულ საჭიროებას - გაეკეთებინათ რაიმე ჩანაწერები დაუსაბუთებელი საჩივრების რუტინული განხილვისას მიღებული ზომების შესახებ (იხ. ზემოთ §231-234). სასამართლო სასჯელაღსრულების დეპარტამენტისა და პროკურატურის მიერ ჩატარებული გამოძიებისას მიღებულ

ზომებს განიხილავს მის ხელთ არსებული მტკიცებულებებიდან გამომდინარე.

282. სასამართლო აღნიშნავს, რომ სასჯელალსრულების დეპარტამენტის მიერ ჩატარებული გამოძიებისას თანამშრომლები არ ცდილობდნენ თვითონ გაერკვიათ, მიიღეს თუ არა განმცხადებლებმა დაზიანებები, მათ არ მოიძიეს სამედიცინო მტკიცებულებები, ანუ არ განიხილეს შესაძლო ხელმისაწვდომი სამედიცინო ჩანაწერები, არ ეცადნენ სავარაუდო დაზიანებათა შესახებ დამოუკიდებელი სამედიცინო შემოწმების ორგანიზებას და, აღნიშნულის მაგივრად, სასამართლოს მიერ დაკითხული ციხის თანამშრომლების მსგავსად, ყურადღებას აქცევდნენ მომჩივანთა პიროვნულ მახასიათებლებსა და მათ მიერ ჩადენილ დანაშაულებს (იხ. დანართი, ზემოთ §61 და 62; §89-90 და §208-210). ეს დასკვნა შეიძლება გაკეთდეს ლეიტენანტ დანოვსკის მიერ წარმოდგენილი ანგარიშის საფუძველზე, რომელიც სასჯელალსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტის მითითებით შემუშავდა (იხ. ზემოთ §98).

იმავე დასკვნის გამოტანა შეიძლება პოლკოვნიკ ირშკოს მიერ ჩატარებული გამოძიებიდან, რომელმაც ბ-ნი ილტიას განცხადებით დაადგინა, რომ გამოძიებლებმა ერთი დღის განმავლობაში ასი ადამიანი დაკითხეს (იხ. დანართი, §103-104), თუმცა ბ-ნი დანოვსკის გამოძიების წერილობით ანგარიშში აღნიშნულია, რომ ის ზამკოვას ციხეს ორი დღის განმავლობაში - 2001 წლის 3-4 ოქტომბერს ამოწმებდა (იხ. ზემოთ § 98). მეტიც, სასამართლოსთვის არ არის ნათელი - ეს ორი განსხვავებული შემოწმება იყო თუ ერთი, რადგან ბ-ნი სკოკოვის მიერ წარმოდგენილ ანგარიშში არაფერია ნათქვამი ბ-ნი ილტიასზე ან პოლკოვნიკ ირშკოზე. გარდა ამისა, მთავრობას პოლკოვნიკ ირშკოს მიერ ჩატარებული გამოძიების შესახებ არავითარი დოკუმენტური ჩანაწერი არ წარმოუდგენია, რადგან, სავარაუდოდ, აღნიშნული ჩანაწერები მათი შენახვის ვადის ამოწურვის შედეგად განადგურდა (იხ. ზემოთ §168). ამრიგად, სასამართლოს მიაჩნია, რომ სასჯელალსრულების დეპარტამენტის მიერ ჩატარებულ გამოძიებას არ დაუდგენია რაიმე მნიშვნელოვანი ფაქტობრივი გარემოება ან ხელშესახები ფაქტობრივი დასკვნები.

283. რაც შეეხება პროკურატურის მიერ ჩატარებულ გამოძიებას, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ბ-ნი ვოლკოვი, სპეციალური პროკურორი, რომელმაც საჩივრების თავდაპირველი განხილვა განახორციელა, პირადად მონაწილეობდა პირველ სწავლებასა და სწავლების გეგმების დამტკიცებაში. მას ზამკოვას ციხის თანამშრომლებთან მყარი პროფესიული კავშირი ჰქონდა, მათთან ერთად ის ყოველდღიურად მუშაობდა. რაც შეეხება მის მიერ ჩატარებულ გამოძიებას, სასამართლო აღნიშნავს, რომ მას არ გადაუმოწმებია განმცხადებელთა ბრალდებები, არ შეუმოწმებია სამედიცინო მტკიცებულებები. გარდა ამისა, მან პირველ განმცხადებელს, რომელმაც პრეტენზია გამოთქვა არაადამიანური მოპყრობის შესახებ, სანქციები დაუწესა (იხ. ზემოთ §91). სასამართლოს აზრით, ბ-ნი ვოლკოვის მოქმედებები და უმოქმედობა მის არაობიექტურობაზე მეტყველებს და ცხადყოფს, რომ განმცხადებელთა საჩივრების განხილვისას ის მიკერძოებულად მოქმედებდა. სასჯელთა აღსრულებაზე პასუხისმგებელი პროკურორის სტატუსი მას ანიჭებდა ფართო დისკრეციის უფლებას, რომელიც არ გამოიყენა (იხ. ზემოთ §192). ამრიგად, სასამართლო მიდის დასკვნამდე, რომ სპეციალური პროკურორის, ვოლკოვის მიერ ჩატარებული გამოძიება, კონვენციის მე-3 მუხლის თანახმად, არ შეიძლება ჩაითვალოს განმცხადებელთა მიმართ სავარაუდო არასათანადო მოპყრობის შესახებ ჩატარებულ ეფექტიან და დეტალურ გამოძიებად.

284. რაც შეეხება რეგიონული პროკურატურის პროკურორის, ბ-ნი ბუხერის

მიერ ჩატარებულ გამოძიებას, სასამართლო აღნიშნავს, რომ მას მთელი რიგი ნაკლოვანებები ახასიათებს - კერძოდ, პროკურატურამ ფორმალური გამოძიება მხოლოდ მეორე სწავლების შემდეგ დაიწყო, ანუ პირველი სწავლებიდან 6 თვის შემდეგ, რაც არ აკმაყოფილებს სისწრაფის მოთხოვნას. რეგიონული პროკურატურიდან გამოძიებაში ჩართული პირები თავად მონაწილეობდნენ სწავლების გეგმის დამტკიცებასა და სწავლებაში (იხ. ზემოთ §232-233), ან ზამკოვას ციხის თანამშრომლები იყვნენ. ზემოხსენებულთან დაკავშირებით, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ბ-ნ ბუხერს საჭიროდ არ მიაჩნდა, განმცხადებელთა საჩივრების გამოძიებლებად დაენიშნა სხვა პროკურორები, რომლებიც არ მონაწილეობდნენ სწავლებაში მონაწილე პროკურორებისადმი იყო მიმართული. ამრიგად, რეგიონულ პროკურატურას არ შეეძლო ყოფილიყო იერარქიულად და ინსტიტუციურად დამოუკიდებელი, როგორც ეს სახელმწიფომ განაცხადა, რადგან მონმეთა დაკითხვაში მონაწილე გამოძიებლები, ისევე, როგორც გამოძიებლები, რომელთაც მტკიცებულებები უნდა შეეგროვებინათ ბ-ნი ბუხერისთვის, დაინტერესებულნი იყვნენ გამოძიების შედეგებით. მას არ უფიქრია დამოუკიდებელი სამედიცინო შემონმების ჩატარება განმცხადებელთა ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ. ასევე, არ იყო განხილული დამოუკიდებელი ან ალტერნატიული სამედიცინო ექსპერტიზის ჩატარების შესაძლებლობა რეგიონული პროკურატურის გამოძიებლების მიერ (ანალოგიური მდგომარეობა იყო სასჯელაღსრულების დეპარტამენტისა და სპეციალური პროკურორის ვოლკოვის მიერ ჩატარებული გამოძიებისას). სამედიცინო მტკიცებულებათა არარსებობას არ გამოუწვევია არანაირი ეჭვი და მას არასოდეს უცდია, გადაემონმებინა დაზიანებებისა და სამედიცინო საჩივრების არარსებობის ნამდვილობა.

285. მეტიც, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ბ-ნ ბუხერს ყურადღება არ მიუქცევია იმ ფაქტისთვის, რომ ზოგიერთმა მონმემ საჩივრები ციხის შინაგანწესის დარღვევით გააგზავნა. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ გამოძიების დროს არ შემონმებულა, რატომ არ გაიგზავნა აღნიშნული საჩივრები შიდა ნორმებით დადგენილი წესის მიხედვით, გარდა ამისა, მტკიცებულებათა შეგროვების ფორმასა და სისწრაფეს, რომლის საფუძველზეც მოხდა განმცხადებელთა ბრალდებების უარყოფა, ბ-ნ ბუხერში არანაირი ეჭვი არ გამოუწვევია. სასამართლო მიდის დასკვნამდე, რომ აღნიშნული გამოძიება არ იყო ეფექტიანი და დამოუკიდებელი, რომელიც შეძლებდა საქმის ფაქტობრივ გარემოებათა დეტალების დადგენას. ორივე გამოძიება ორიენტირებული იყო გამოძიების დასრულებისთვის აუცილებელი პროცედურების გავლაზე - მათ შორის, უცნობი კრიტერიუმების საფუძველზე წერილობითი განცხადებების შეგროვებასა და ფორმალური პასუხის გაცემაზე იმის შესახებ, რომ კანონი არ დარღვეულა. საქმის მასალებში არსებული განცხადებების უმრავლესობა ადასტურებდა, რომ განმცხადებელთა მიმართ არ განხორციელებულა რაიმე სახის არასათანადო მოპყრობა და, პატიმრების თქმით, მათ არ ჰქონდათ არანაირი პრეტენზია ზამკოვას ციხის თანამშრომლებთან. განმცხადებელთა განცხადებები არ იქნა გათვალისწინებული (იხ. ზემოთ §93).

286. სასამართლო ასევე აღნიშნავს: მისთვის წარდგენილი ეროვნული ორგანოების მიერ გამოტანილი დასკვნები - მათ შორის, პოლკოვნიკ ირშკოსა და ბ-ნი ბუხერის უარი განმცხადებელთა ბრალდებებთან დაკავშირებით სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე - არ შეიცავდა მნიშვნელოვან ფაქტებს, კერძოდ, არ იყო წარმოდგენილი, რა მოხდა სინამდვილეში 2001 წლის 30 მაისსა და 2002 წლის 29 იანვარს მონასტრის საკნებში ჩატარებული ჩხრეკებისას. აღნიშნულ გა-

დანყვეტილებებში ასევე არ იყო წარმოდგენილი დეტალური და დასაბუთებული მიზეზები, რომელთა საფუძველზეც გადაწყდა, რომ არ უნდა დაკმაყოფილებულიყო განმცხადებლების საჩივრები. გამოძიების შესახებ არსებული ანგარიშები დიდწილად ეფუძნებოდა საჩივრებში მოხსენიებულ თანამშრომელთა განცხადებებს. აპელირება ხდებოდა იმაზე, რომ ბრალდებები დაუსაბუთებელი გახლდათ, რადგან კონკრეტული დამნაშავეების ვინაობა არ იყო დასახელებული. ამგვარმა გამოძიებამ ნათლად წარმოაჩინა არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებით არსებულ საჩივართა განხილვის სისტემის უუნარობა.

287. ზემოხსენებულთან დაკავშირებით, სასამართლო აღნიშნავს, რომ განმცხადებლებისთვის ძნელი იყო თავდამსხმელთა იდენტიფიცირება, რადგან მათ სახეები დაფარული ჰქონდათ, თუმცა, ზოგიერთმა მოწმემ შეძლო ჩხრეკასა და სწავლებაში მონაწილეთა ამოცნობა სიარულის მანერის, ქცევისა და ხმის ტემბრის მიხედვით (იხ. დანართი, §13 და 45). მიუხედავად ამისა, აღნიშნული ბრალდებები არ გადამოწმებულა. ასევე არ დაკითხულან ჩხრეკასა და სწავლებებში მონაწილე თანამშრომლები. სასამართლოს ხელთ არსებული მასალებიდან გამომდინარე, ხელისუფლების წარმომადგენლებმა არ სცადეს განმცხადებელთა ბრალდებების გადამოწმება და დამნაშავეების დადგენა. მათ ასევე არ უცდიათ იმ პირების იდენტიფიცირება და დაკითხვა, რომლებმაც, სავარაუდოდ, დაზიანებები მიაყენეს განმცხადებლებს, ან რომლებიც ხელმძღვანელობდნენ დანაყოფებს, განმცხადებლებმა რომ დაასახელეს - როგორც, სავარაუდოდ, ჩხრეკებსა და სწავლებებში მონაწილე პირები. ზემოხსენებულთან დაკავშირებით, სასამართლო ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ მას არ აქვს საშუალება შეამოწმოს გამოძიების მასალები (იხ. ზემოთ §168 და 200) და, შესაბამისად, არ შეუძლია იმ მიზეზების შეფასება, რომელთა საფუძველზეც შეწყდა გამოძიება განმცხადებელთა ბრალდებებთან დაკავშირებით. სასამართლო იმეორებს, რომ არ არსებობდა ჩანაწერები, რომლებიც დეტალურად წარმოაჩენდა პროკურატურისა და სასჯელალსრულების დეპარტამენტის მიერ ჩატარებული გამოძიების მიმდინარეობას.

288. რაც შეეხება გამოძიების ობიექტურობას, სასამართლოს მიაჩნია, რომ დისციპლინური ზომების გამოყენება - როგორცაა სამართლო საკანში მოთავსება - ისეთი პირების მიმართ, რომლებიც ცდილობდნენ ჩივილს, ადასტურებს, რომ ხელისუფლების წარმომადგენლებს არ სურდათ დაედგინათ აკრძალული მეთოდებით საჩივრების გაგზავნის მიზეზები. ეს კიდევ ერთხელ ადასტურებს, რომ გამოძიება თავიდანვე არ იყო ობიექტური, იყო ფორმალური, ზედაპირული და მიზნად ისახავდა რუტინული უარყოფითი პასუხის გაცემას განმცხადებლებისთვის (იხ. ზემოთ §232-234). სასამართლო ხაზგასმით აღნიშნავს: ამგვარი ქმედებები იმაზე მეტყველებდა, რომ ხელისუფლების წარმომადგენლები თავიდანვე არ ენდობოდნენ პატიმრების განცხადებებს, მხარს უჭერდნენ ზამკოვას ციხის თანამშრომლებს ფაქტების აღწერისას, აქცენტს აკეთებდნენ განმცხადებელთა ვინაობაზე, და არა ფაქტების დადგენასა თუ არასათანადო მოპყრობის ბრალდებათა გამოძიებაზე.

289. ბოლოს, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ეროვნული ორგანოების მიერ ჩატარებული გამოძიებები არ იყო მოვლენებში გარეული პირებისგან იერარქიულად და ინსტიტუციურად დამოუკიდებელი. კერძოდ, სასამართლო აღნიშნავს, რომ გამოძიებლები, რომლებიც ადგილზე ატარებდნენ მოკვლევას, იყვნენ იგივე პიროვნებები, რომლებიც მონაწილეობდნენ სწავლებებში და ზედამხედველობდნენ მათ. მეტიც, ისინი იმავე პროკურატურაში მუშაობდნენ, რომელშიც

ბ-ნი ვოლკოვი, რომელმაც ხელი მოაწერა სწავლების გეგმებს, ზედამხედველობა და მათ მიმდინარეობას და, ამავე დროს, ევალუბოდა ციხის თანამშრომელთა წინააღმდეგ გამოთქმულ პრეტენზიებზე გამოძიების ჩატარება (იხ. ზემოთ §232-233). გარდა ამისა, სასჯელალსრულების დეპარტამენტის მიერ ორგანიზებული შიდა გამოძიება - რომელსაც პოლკოვნიკი ირშკო ხელმძღვანელობდა, და ბ-ნი ილტიაი უწევდა ზედამხედველობას - ისევე როგორც ლეიტენანტ დანიშევსკის მიერ ჩატარებული მოკვლევა, ეხებოდა სასჯელალსრულების დეპარტამენტის მაღალჩინოსნებს, მათ შორის, ციხის დირექტორს, ბ-ნ სნეჟირს, და სასჯელალსრულების რეგიონული დეპარტამენტის უფროსის მოადგილეს, ბ-ნ ლევენცოვს, რომელმაც დაგეგმა სწავლებები, მონაწილეობდა მათში და ზედამხედველობდა მათ მიმდინარეობას (იხ. ზემოთ §98 და 197).

290. ამრიგად, სასამართლოს მიაჩნია, რომ სასჯელალსრულების დეპარტამენტისა და გენერალური პროკურორატურის მითითებით ორგანიზებული გამოძიებები ზერელე და ზედაპირული იყო. მათ არ გამოუღია რაიმე ხელშესახები შედეგები. მაგალითად, არ დაუდგენია ისეთი ფაქტები, რომელთა საფუძველზეც შესაძლებელი იყო პასუხისმგებელი პირების იდენტიფიცირება და დასჯა. სასამართლო იმეორებს, რომ ზემოხსენებული მთელი რიგი ნაკლოვანებების გამო, გამოძიებისას არ გამოკვეთილა რაიმე მცდელობა, რომ დადგენილიყო - რა მოხდა 2001 წლის 30 მაისსა და 2002 წლის 29 იანვარს, ვინ განახორციელა განმცხადებელთა მიმართ არასათანადო მოპყრობა, ან ვინ გასცა აღნიშნულის ბრძანება. სასამართლო მიდის დასკვნამდე: განმცხადებლებმა წარადგინეს საკამათო განცხადება იმის შესახებ, რომ 2001 წლის 30 მაისსა და 2002 წლის 29 იანვარს ჩატარებული სწავლებებისას სპეციალური დანიშნულების რაზმის წევრებმა მათ მიმართ განახორციელეს არასათანადო მოპყრობა, რომლის საფუძველზეც, ეროვნულ ორგანოებს არ ჩაუტარებიათ სწრაფი, დამოუკიდებელი და ეფექტიანი გამოძიება, რის შედეგადაც შესაძლებელი იქნებოდა ხელშესახები შედეგების მიღება - როგორც გათვალისწინებულია კონვენციის მე-3 მუხლის პროცედურული ვალდებულებით.

291. ამრიგად, დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი და მთავრობის პრეტენზია აღნიშნულთან დაკავშირებით არ უნდა იქნას გათვალისწინებული.

3. *განმცხადებელთა პრეტენზიები მიღებულ დაზიანებებთან მიმართებით, სამედიცინო მომსახურებისა და დახმარების გაუნწევლობასთან დაკავშირებით*

292. განმცხადებელთა თქმით, სწავლების შედეგად მიღებულ დაზიანებებთან მიმართებით, მათთვის არ გაუნწევიათ საჭირო სამედიცინო მომსახურება და დახმარება და ციხის ადმინისტრაციამ უარი განაცხადა დაზიანებების აღრიცხვაზე. ისინი ასევე აცხადებდნენ, რომ მათ ადეკვატურ სამედიცინო მომსახურებას ზოგადად პატიმრობის დროსაც არ უწევდნენ.

293. მთავრობამ განაცხადა: ციხის სამედიცინო ყურნალებში არ იყო ჩანანერები იმის შესახებ, რომ განმცხადებლები ითხოვდნენ სამედიცინო დახმარებას. მთავრობა კვლავ ამტკიცებდა, რომ განმცხადებლებს პატიმრობის პერიოდში გაენიათ საჭირო სამედიცინო მომსახურება და ისინი უზრუნველყოფილნი იყვნენ საჭირო მედიკამენტებით. შესაბამისად, კონვენციის მე-3 მუხლი არ დარღვეულა. მთავრობა ასევე აცხადებდა, რომ ზოგადად, განმცხადებლები უზრუნველყოფილნი იყვნენ საჭირო სამედიცინო მომსახურებითა და დახმარებით.

294. სასამართლო იმეორებს, რომ კონვენციის მე-3 მუხლი სახელმწიფოებს ავალდებულებს, იზრუნონ თავისუფლებააღკვეთილი პირების ფიზიკურ კეთილდღეობაზე და უზრუნველყონ მათი ჯანმრთელობის ადეკვატური დაცვა (იხ. *Kudła v. Poland* [GC], №30210/96, §94, ECHR 2000-XI), მაგალითად, სათანადო სამედიცინო დახმარების განევა (იხ. *Keenan v. the United Kingdom*, №27229/95, §111, ECHR 2001 III, and *Koval v. Ukraine*, № 65550/01, § 79, 19 October 2006). სათანადო სამედიცინო დახმარების გაუწევლობა შესაძლოა გაუტოლდეს მე-3 მუხლის საწინააღმდეგო მოპყრობას (იხ. *Ilhan v. Turkey* [GC], №22277/93, § 87, ECHR 2000-VII, and *Price v. the United Kingdom*, № 33394/96, §26, ECHR 2001 VII). კერძოდ, ისეთ გამონაკლის შემთხვევაში, როდესაც ხდება კონვენციით აკრძალული ქმედების ჩადენა და პატიმრის მიმართ ხორციელდება არასათანადო მოპყრობა, რომლის შედაგადაც მას ადგება დაზიანებები, სახელმწიფო ვალდებულია პატიმარი უზრუნველყოს მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობისა და დაზიანებების შესაბამისი სამედიცინო მომსახურებით. აღნიშნული პოზიტიური ვალდებულება, სხვათა შორის, მოითხოვს სამედიცინო ჩივილების რეგისტრაციას, დაზიანებათა დროულ იდენტიფიცირებასა და დიაგნოსტიკას, დაზიანებებთან დაკავშირებით სათანადო სამედიცინო სტრატეგიის შემუშავებას, სამედიცინო მომსახურებით გამოწვეული პროგრესის დოკუმენტირებას, მომსახურების შემდეგ პატიმრის ჯანმრთელობის მდგომარეობის შეფასებასა და შემდგომი მკურნალობის საჭიროების დადგენას, რომელიც შესაძლოა ფსიქოლოგიური მდგომარეობის შეფასებასაც მოიცავდეს (იხ. სხვათა შორის და წინამდებარე საქმესთან შესაბამისობიდან გამომდინარე ასე, *Hummatov v. Azerbaijan*, № 9852/03 and 13413/04, § 114, 29 November 2007; *Mathew v. the Netherlands*, №24919/03, § 193, ECHR 2005 IX; *Melnik v. Ukraine*, § 106, ციტირებულია ზემოთ; and *Dvoynikh v. Ukraine*, № 72277/01, § 56, 12 October 2006).

295. სასამართლომ მის წინაშე არსებულ მტკიცებულებათა საფუძველზე დაასკვნა: შეუძლებელია იმის დადგენა, რომ სამედიცინო ჩივილებთან, კერძოდ, სწავლებებისა და სპეციალური დანიშნულების რაზმების წევრთა მხრიდან არასათანადო მოპყრობის შედეგად მიღებულ დაზიანებებთან დაკავშირებით, განმცხადებლები გასინჯა სამედიცინო მუშაკმა (იხ. ზემოთ §216-219 და 226-230). მეტიც, სასამართლო აღნიშნავს, რომ შესაბამის დროს ზამკოვას ციხეში მუშაობდა მხოლოდ ორი სამედიცინო მუშაკი, რომელთაგან მხოლოდ ერთი იყო ექიმი. აღნიშნულ ციხეში 750-ზე მეტი პატიმარი იყო.

296. სასამართლოსთვის სწავლებებისას მიღებული დაზიანებებისთვის ადეკვატური სამედიცინო მომსახურების გაუწევლობა, ასევე, სამედიცინო ჩივილების სათანადო რეგისტრაციისა და შემდგომი მეთვალყურეობის არარსებობა საკმარისია, რომ დადგინდეს კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევა, რადგან განმცხადებლებისთვის მიღებულ დაზიანებებთან მიმართებით, არ გაუწევიათ ადეკვატური სამედიცინო მომსახურება. განმცხადებელთათვის საჭირო და ადეკვატური სამედიცინო მომსახურებისა და დახმარების გაუწევლობასთან დაკავშირებულ პრეტენზიათა სხვა ასპექტების განხილვა არ არის აუცილებელი.

4. პატიმრობის პირობები

297. განმცხადებლებმა გამოთქვეს პრეტენზია პატიმრობის ცუდი პირობების შესახებ და, აგრეთვე, იმასთან დაკავშირებით, რომ ისინი მოთავსებული იყვნენ გადატვირთულ საკნებში.

298. მთავრობის განცხადებით, განმცხადებელთა პატიმრობის პირობები შეესაბამებოდა შიდა კანონმდებლობის მოთხოვნებს.

299. სასამართლო აღნიშნავს: მთავრობა მუდმივად ამტკიცებდა, რომ შიდა კანონმდებლობით დადგენილი სტანდარტები (იხ. ზემოთ §44-48 და 129) დაცული გახლდათ და ზამკოვას ციხეში ცოტა უკეთესი პირობებიც კი იყო (იხ. ზემოთ §44-48). სასამართლო აღნიშნავს, რომ შიდა კანონმდებლობით დადგენილი სტანდარტის მიხედვით, პატიმრისთვის გამოყოფილი საცხოვრებელი ფართობი არ უნდა ყოფილიყო 2-2.5 მ²-ზე ნაკლები (იხ. ზემოთ §121 და 129). სამართლო საკნებში კი დადგენილი იყო მინიმუმ 3მ² (იხ. ზემოთ §129). სასამართლო აღნიშნავს, რომ შიდა კანონმდებლობით დადგენილი სტანდარტი გაცილებით ნაკლები იყო, ვიდრე წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის (“CPT”) რეკომენდაციებით უკრაინისთვის დადგენილი სტანდარტი, რომელიც ადგენდა 4მ² საცხოვრებელ ფართს ერთი პატიმრისთვის მრავალადგილიანი და საერთო საკნებისთვის (იხ. *Nevmerzhitsky v. Ukraine*, №54825/00, § 66, ECHR 2005 II (ამონარიდები)). ეროვნული სტანდარტები ნაკლები იყო სამართლო და მრავალადგილიანი საკნებისთვის წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის (CPT)-ის რეკომენდაციით განსაზღვრულ 4მ²-ზე (იხ. *Rodić and Others v. Bosnia and Herzegovina*, № 22893/05, § 77, 27 May 2008), წინასწარი დაკავების სამართლო საკნებში დადგენილ 7მ²-სა (იხ. *Malechov v. Bulgaria*, № 57830/00, § 137, 28 June 2007) და სამართლო ციხეში 9მ²-ზე (UNMIK-ის ანგარიში 2007 წლის 21-29 მარტს წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის კოსოვოში ვიზიტთან დაკავშირებით, სტრასბურგი, 2009 წლის 20 იანვარი. § 59).

300. სასამართლოს აზრით, აღნიშნული არ შეესაბამებოდა კონვენციითა და სასამართლო პრაქტიკით დადგენილ სტანდარტებს, რომელთა მიხედვითაც პატიმრისთვის გამოყოფილი 1-2,5 მ² საცხოვრებელი ფართობი განგრძობად და მძიმე გადატვირთულობას უტოლდება (იხ. *Melnik v. Ukraine*, № 72286/01, § 103, 28 March 2006; *Yakovenko v. Ukraine*, № 15825/06, § 84, 25 October 2007; და *Dvoynyk v. Ukraine*, № 72277/01, § 66, 12 October 2006). ამრიგად, სასამართლოს აზრით, საკნები, რომლებშიც განმცხადებლები იყვნენ, ანუ სადაც სამართლო საკნებში საცხოვრებელი ფართობი 3 მ²-ს შეადგენდა, ხოლო სამართლო სადამსჯელო საკნებში (“SHIZO”) - 4,6 მ²-ს, მუდმივად გადატვირთული იყო, რაც სტრუქტურული პრობლემის ნაწილს შეადგენდა. აღნიშნულის საფუძველზეც ისმებოდა მე-3 მუხლის დარღვევის საკითხი.

301. სასამართლო მიდის დასკვნამდე, რომ აღნიშნულთან მიმართებით, დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი.

5. სასამართლოს დასკვნები

302. სასამართლოს გამოაქვს დასკვნა, რომ კონვენციის მე-3 მუხლის არსებითი და პროცედურული ასპექტები დაირღვა შემდეგ საფუძველზე:

- განმცხადებელთა მიმართ 2001 წლის 30 მაისსა (პირველი და მეორე განმცხადებლების) და 2002 წლის 29 იანვარს (პირველი, მეორე და მესამე განმცხადებლების მიმართ) ზამკოვას ციხეში ჩატარებული სწავლებებისას (იხ. ზემოთ §272) სპეციალური დანიშნულების რაზმების წევრთა მხრიდან განხორციელდა არასათანადო მოპყრობა;
- ეროვნული ორგანოების მიერ არ ჩატარებულა სწრაფი, დამოუკიდებელი და ეფექტიანი გამოძიება, ხელშესახებ შედეგებს რომ გამოიღებ-

და განმცხადებელთა საჩივრებთან დაკავშირებით, რომლებშიც ისინი აცხადებდნენ, რომ 2001 წლის 30 მაისსა და 2002 წლის 29 იანვარს ზამკოვას ციხეში ჩატარებული სწავლებების დროს სპეციალური დანიშნულების რაზმების წევრები მათ არასათანადოდ მოეპყრნენ (იხ. ზემოთ §290-291);

- განმცხადებლებისთვის არ გაუწევიათ ადეკვატური სამედიცინო მომსახურება და დახმარება, არ მომხდარა დაზიანებების აღრიცხვა და განმცხადებელთა ჩივილების შემდგომი მეთვალყურეობა (იხ. ზემოთ §296);
- განმცხადებელთა პატიმრობის პირობები არ შეესაბამებოდა კონვენციისა და სასამართლოს პრაქტიკით დადგენილ სტანდარტებს (იხ. ზემოთ §300-301).

V. კონვენციის მე-13 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

A. მხარეთა არგუმენტები

303. განმცხადებლებმა გამოთქვეს პრეტენზია, რომ მათ არ ჰქონდათ სამართლებრივი დაცვის ქმედითი საშუალება სპეციალური დანიშნულების რაზმების არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებულ საჩივრებთან, პატიმრობის ცუდ პირობებთან, ადეკვატური სამედიცინო მომსახურებისა და დახმარების არარსებობასთან მიმართებით. აღნიშნულთან დაკავშირებით, მათ მოიშველიეს კონვენციის მე-13 მუხლი, რომლის მიხედვითაც:

“ყველას, ვისაც ამ კონვენციით დაცული უფლება ან თავისუფლება დაერღვა, უნდა ჰქონდეს ეროვნული ხელისუფლების წინაშე სამართლებრივი დაცვის ქმედითი საშუალება, თუნდაც ეს დარღვევა ჩაიდინოს პირმა, რომელიც სამსახურებრივ უფლებამოსილებას ახორციელებდა”.

304. მთავრობამ კიდევ ერთხელ გაიმეორა თავისი არგუმენტები, რომლებიც მან გასაჩივრების შიდასამართლებრივ საშუალებათა ამონურვასთან დაკავშირებით წარმოადგინა, და განაცხადა, რომ განმცხადებლებისთვის ხელმწიხანვდომი იყო დაცვის ეფექტიანი საშუალებები, რომლებიც მათ არ გამოუყენებიათ. კერძოდ, მთავრობის განცხადებით, კონსტიტუციის 55-ე, უკრაინის სამოქალაქო კოდექსის 248-1 - 248-9 და უკრაინის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 99-1 მუხლების საფუძველზე, შესაძლებელი იყო ციხისა და პროკურატურისთვის პირდაპირ ან შემდგომ მიემართათ და მათი გადანყვებილებები გაესაჩივრებინათ შიდა სასამართლოებში. ამრიგად, მთავრობის დასკვნით, აღნიშნულთან დაკავშირებით კონვენციის მე-13 მუხლი არ დარღვეულა.

305. განმცხადებლები არ დაეთანხმნენ ზემოაღნიშნულ მოსაზრებებს.

306. სასამართლო ადგენს, რომ განმცხადებელთა პრეტენზიები - დაცვის ეფექტიანი საშუალებების არარსებობასთან დაკავშირებით - ძირითადად ეხება იმას, ჰქონდათ თუ არა მათ ეფექტიანი საშუალება, ეჩივლათ და ანაზღაურება მოეთხოვათ:

- სწავლებებისას მათ მიმართ არასათანადო მოპყრობასა და დაზიანებებთან მიმართებით სამედიცინო დამხმარებისა და მომსახურების გაუწევლობასთან დაკავშირებით;

- პატიმრობის ცუდ პირობების შესახებ.

307. სასამართლოს მიაჩნია, რომ კონვენციის მე-13 მუხლიდან გამომდინარე, თითოეული ზემოხსენებული პრეტენზია, სასამართლოს მიერ დადგენილი პრაქტიკის შესაბამისად, ცალ-ცალკე უნდა განიხილოს. პრაქტიკული მოსაზრებებიდან გამომდინარე, განმცხადებელთა პრეტენზიებს - არასათანადო მოპყრობის, ასევე, სამედიცინო მომსახურებისა და დახმარების შესახებ - სასამართლო ერთობლივად განიხილავს.

ბ. სწავლებების დროს განმცხადებელთა მიმართ არასათანადო მოპყრობა, მიყენებული დაზიანებები, სამედიცინო მომსახურებისა და დახმარების გაუწევლობა

308. სასამართლომ უკვე დაადგინა, რომ სახელმწიფოს წარმომადგენლები პასუხისმგებელი იყვნენ 2001 წლის 30 მაისსა და 2002 წლის 29 იანვარს ჩატარებული სწავლებებისას განმცხადებელთა მიმართ არასათანადო მოპყრობასა და მიყენებულ დაზიანებებზე. ამრიგად, განმცხადებლებმა, მე-13 მუხლის მიზნებიდან გამომდინარე, წარადგინეს “საკამათო განცხადება”, რომელთან მიმართებითაც აუცილებელი იყო დაცვის ეფექტიანი საშუალების არსებობა.

309. სასამართლო იმეორებს, რომ მე-13 მუხლი უზრუნველყოფს ადგილობრივ დონეზე ისეთი საშუალების არსებობას, რომლის საფუძველზეც განხორციელდება კონვენციით გათვალისწინებული უფლებები და თავისუფლებები, მიუხედავად იმისა, რა ფორმით მოხდება აღნიშნული ეროვნული კანონმდებლობის პირობებში. ამრიგად, ამ მუხლის მიზანია ისეთი სამართლებრივი დაცვის საშუალების უზრუნველყოფა, რომელიც შესაბამის ეროვნულ ორგანოს მისცემს როგორც კონვენციის შინაარსის შესახებ საჩივრის განხილვის, ასევე შესაბამისი ანაზღაურების მინიჭების შესაძლებლობას - მიუხედავად იმისა, რომ კონვენციით ნაკისრი ვალდებულებების შესრულებისას ხელშემკვრელი სახელმწიფოები გარკვეული დისკრეციით სარგებლობენ.

სასამართლოს მიაჩნია, რომ კონკრეტული სამართლებრივი დაცვის საშუალება ან ასეთ საშუალებათა ერთობლიობის ეფექტიანობის განხილვა, კონვენციის მე-13 მუხლის მიზნებიდან გამომდინარე, ცალკე უნდა მოხდეს, რაც განსხვავდება ზემოთ მოცემული, ადგილობრივი ორგანოების მიერ ჩატარებული მოკვლევებისას არსებული კონკრეტული ნაკლოვანებების განხილვისგან - მე-3 მუხლის პროცედურულ თუ პოზიტიურ ვალდებულებათა საფუძველზე (შეადარეთ *Bekos and Koutropoulos v. Greece*, №15250/02, § 57, ECHR 2005 ... (ამონარიდები)). კერძოდ, სასამართლოს მიაჩნია, რომ აუცილებელია განხილული იყოს:

- სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 97-ე მუხლით გათვალისწინებული გამოძიების პროცედურა იძლეოდა თუ არა მე-13 მუხლის შესაბამისი ეფექტიანი და დეტალური გამოძიების ჩატარების შესაძლებლობას;
- სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 97-ე მუხლის მიხედვით, სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე უარის თქმა ხელს უშლიდა თუ არა იმავე მოვლენის საფუძველზე სამოქალაქო სასამართლოში ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნას (იხ. *Chember v. Russia*, № 7188/03, § 72, 3 ივლისი, 2008).

310. სასამართლო აღნიშნავს, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 97-ე მუხლის მიხედვით, არასათანადო მოპყრობის ბრალდებათა გამოძიება მიზნად ისახავდა და შემოიფარგლებოდა მხოლოდ იმის შემონიშნებით, რამდენად კარგად

იყო დასაბუთებული სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის მოთხოვნა და ეხება თუ არა აღნიშნული მოთხოვნები დანაშაულებრივ ქმედებას. ამრიგად, გასაჩივრება ძირითადად გულისხმობდა იმის შემოწმებას, არსებობდა თუ არა საქმის აღძვრის ფორმალური საფუძვლები, ანუ შეიცავდა თუ არა საჩივარი საქმის აღძვრისთვის საკმარის მტკიცებულებებს. გამოძიების ორგანოს, რომელიც სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 97-ე მუხლის საფუძველზე მოქმედებდა, შეეძლო ადამიანებისა და მოხელეებისგან მოეთხოვა ახსნა-განმარტებები, ისევე როგორც საჭირო დოკუმენტაცია (იხ. ზემოთ §112-113). გამონაკლისის სახით, სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე გამოძიების ორგანოს შეეძლო დანაშაულის ადგილის შემოწმება, მაგრამ სხვა მოქმედების შესრულება არ შეეძლო (იხ. ზემოთ §112-113). ამრიგად, გამოძიების ორგანოს მიერ წინასწარი შემოწმებისას შეუძლებელი იყო კონვენციის მე-13 მუხლის მიხედვით აუცილებელი ეფექტიანი და დეტალური საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარება, რომლებიც სანდო სამედიცინო მტკიცებულებათა შეფასებასა და მოწმეების დაკითხვას მოიცავს.

311. რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია, სავარაუდო არასათანადო მოპყრობის მსხვერპლებს მოკვლევის დროს არ გააჩნიათ ფორმალური სტატუსი მანამ, სანამ არ დაიწყება ფორმალური სისხლის სამართლის გამოძიება (იხ. ზემოთ §112-113). აღნიშნული ელემენტებიდან გამომდინარე, სასამართლო ვერ ხედავს სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე უარის სასამართლოში გასაჩივრების ეფექტიანობას, რადგან ასეთი სასამართლო განხილვისას ყურადღება ექცევა იმას, რა ფორმით დადგინდა პროკურორის მიერ იურიდიული თუ ფაქტობრივი გარემოებები, მაგრამ არ განიხილება არასათანადო მოპყრობის ბრალდებების შინაარსი.

312. სასამართლოს გადმოსახედიდან, ასეთ გამოძიებებს არ შეეძლოთ იმ ფაქტობრივ გარემოებათა დადგენა, რომლის საფუძველზეც შესაძლებელი გახდებოდა პასუხისმგებელ პირთა იდენტიფიცირება და დასჯა, საჭიროების შემთხვევაში კი - არასათანადო მოპყრობის მსხვერპლთათვის კომპენსაციის გადახდა. შესაბამისად, ნებისმიერი სხვა სამართლებრივი დაცვის საშუალებას, მათ შორის, ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის შესაძლებლობას, წარმატების მიღწევის მცირე შანსი ჰქონდა. ისინი უნდა ჩაითვალოს თეორიულად და წარმოსახვითად, რომელთაც არ შეუძლიათ განმცხადებლის უფლების აღდგენა, რადგან სავარაუდო დამნაშავეების იდენტიფიცირება არ მომხდარა. (იხ. Afanasyev, ციტირებულია ზემოთ, § 77). ასევე, საგამოძიებო ორგანოებს არ დაუდგენიათ შესაბამისი ფაქტობრივი გარემოებები. სასამართლო ასევე ადგენს, რომ ანალოგიური სიტუაცია სამედიცინო მომსახურებისა და დახმარების შესახებ საჩივრის შეტანასა ან ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნასთან დაკავშირებით, რადგან იმ პირობებში, როდესაც არ არსებობდა განმცხადებელთა მიერ დაზიანებების მიიღებისა და სამედიცინო დახმარების მოთხოვნის სამედიცინო მტკიცებულებები, რაიმე სახის მოთხოვნას წარმატების მიღწევის პერსპექტივა არ ჰქონდა.

313. ამრიგად, სასამართლო ადგენს, რომ განმცხადებლებს არ ჰქონდათ სამართლებრივი დაცვის ეფექტური საშუალება ორი სწავლებისას მათ მიმართ სავარაუდო არასათანადო მოპყრობასა და სამედიცინო მომსახურების გაუნეწლობასთან დაკავშირებით. შესაბამისად, დაირღვა კონვენციის მე-13 მუხლი.

G. პატიმრობის პირობები

314. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მთავრობამ შიდასამართლებრივ საშუა-

ლებათა ამონურვის შესახებ თავდაპირველ შეპასუხებაში აღნიშნა, რომ განმცხადებლებს ჰქონდათ პატიმრობის პირობების გასაჩივრების საშუალება. თუმცა, აღნიშნულთან დაკავშირებით, სასამართლომ დაადგინა, რომ პატიმრობის პირობების შესახებ პატიმრობის კანონიერების ზედამხედველობაზე პასუხისმგებელი პროკურორისთვის, შესაბამისი ციხის დირექტორის ან სასჯელთა აღსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტისთვის საჩივრით მიმართვა არ შეიძლება ეფექტიან და ხელმისაწვდომ საშუალებად ჩაითვალოს (იხ. ზემოთ §256-258). იმდენად, რამდენადაც მთავრობა მე-13 მუხლთან დაკავშირებით არსებული პრეტენზიების განხილვისას ამავე მოსაზრებებს ეყრდნობა, აღნიშნული არგუმენტების უკუგდება უნდა მოხდეს.

315. ამრიგად, სასამართლო ადგენს, რომ კონვენციის მე-13 მუხლით გათვალისწინებულ პატიმრობის პირობებთან დაკავშირებით, სახელმწიფომ არ შეასრულა ვალდებულება, რომელიც უზრუნველყოფს გასაჩივრებისა და დაკმაყოფილების მოთხოვნის ეფექტური და ხელმისაწვდომი სამართლებრივი საშუალებების არსებობას.

D. სასამართლოს დასკვნები

316. ამრიგად, სასამართლო ადგენს, რომ კონვენციის მე-13 მუხლი დაირღვა, რადგან ეროვნულ დონეზე არ არსებობდა საჩივრების შეტანის ეფექტური და ხელმისაწვდომი საშუალება არასათანადო მოპყრობასა და სწავლებებისას მიყენებულ დაზიანებებთან მიმართებით სამედიცინო მომსახურებისა და დახმარების არარსებობის - ისევე როგორც პატიმრობის ცუდი პირობების - შესახებ. აღნიშნული დასკვნების განხილვა უნდა მოხდეს უკრაინის წინააღმდეგ გამოტანილ სხვა გადაწყვეტილებათა გათვალისწინებით, რომლებშიც მე-3 და მე-13 მუხლების დარღვევა დადგინდა და ესეა შემდეგ საკითხებს:

- (ა) არასათანადო მოპყრობა ციხეებსა ან დროებითი მოთავსების იზოლაციონებში (იხ. სხვათა შორის, *Afanasyev v. Ukraine*, № 38722/02, § 69, 5 April 2005, and *Kucheruk v. Ukraine*, № 2570/04, §§ 132-133, ECHR 2007 X);
- (ბ) ეფექტური გამოძიების ჩაუტარებლობა პატიმრობაში მყოფი განმცხადებლების არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებულ ბრალდებათა შესახებ (იხ. *Poltoratskiy v. Ukraine*, № 38812/97, §§ 127-128, ECHR 2003 V; *Kuznetsov v. Ukraine*, № 39042/97, §§ 107 108, 29 აპრილი, 2003);
- (გ) პატიმრობაში მყოფი განმცხადებლებისთვის სათანადო სამედიცინო მომსახურებისა და დახმარების გაუწევლობა (იხ. *Koval v. Ukraine*, № 65550/01, § 81, 19 ოქტომბერი, 2006; *Melnik*, ციტირებულია ზემოთ, § 106; *Mikhaniv v. Ukraine*, № 75522/01, § 74, 6 November 2008; and *Nevmerzhtsky v. Ukraine*, № 54825/00, § 106, ECHR 2005 II (ამონარიდები);
- (დ) პატიმრობის პირობები ((იხ. *Poltoratskiy v. Ukraine*, № 38812/97, §149, ECHR 2003 V; *Aliiev v. Ukraine*, ციტირებულია ზემოთ, § 150; *Kuznetsov v. Ukraine*, ციტირებულია ზემოთ, § 128; *Nazarenko v. Ukraine*, ციტირებულია ზემოთ, § 144; *Khokhlich v. Ukraine*, ციტირებულია ზემოთ, 182; *Dankevich v. Ukraine*, ციტირებულია ზემოთ, § 145; *Yakovenko v. Ukraine*, № 15825/06, § 89, 25 ოქტომბერი, 2007; და *Dvoynikh*, ციტირებულია ზემოთ, § 69).

თუმცა, სასამართლოს არ მიაჩნია მართებულად წინამდებარე საქმეში იმის დადგენა, გამოააშკარავებს თუ არა აღნიშნული საკითხები სისტემურ ან სტრუქტურულ პრობლემას.

317. შესაბამისად, დაირღვა მე-13 მუხლი, მე-3 მუხლთან ერთობლიობაში.

VI. კონვენციის მე-8 მუხლის 1-ლი პუნქტისა (ცალკე და მე-13 მუხლთან ერთობლიობაში) და 34-ე მუხლის სავარაუდო დარღვევა

318. განმცხადებლებმა პრეტენზია გამოთქვეს სასამართლოსთან კორესპონდენციაში ჩარევისა და იმის გამო, რომ დაირღვა ინდივიდუალური განაცხადის შეტანის უფლება. განმცხადებლების თქმით, მათი მიმონერა და საჩივრები არ აღწევდა შესაბამის ეროვნულ ორგანოებამდე, რადგან მათ ამონებდა ციხის ადმინისტრაცია, შემდეგ უგზავნიდნენ პროკურატურას და, საბოლოოდ, კორესპონდენცია ნადგურდებოდა. მათ მიერ საჩივრების გაგზავნის მცდელობები ისჯებოდა. გენერალურ ან ადგილობრივ პროკურატურებს აღნიშნულ ბრალდებებთან დაკავშირებით ეფექტიანი გამოძიება არ ჩაუტარებიათ. ზემოაღნიშნულის შესახებ მათ მოიყვანეს კონვენციის მე-8 მუხლის პირველი პუნქტი და 34-ე მუხლი, რომელთა შესაბამისი ნაწილების მიხედვით:

მუხლი 8

“1. ყველას აქვს უფლება, რომ დაცული იყოს მისი პირადი და ოჯახური ცხოვრება, საცხოვრებელი ადგილი და მიმონერა.

2. დაუშვებელია ამ უფლების განხორციელებაში საჯარო ხელისუფლების ჩარევა, გარდა ისეთი შემთხვევისა, როდესაც ასეთი ჩარევა ხორციელდება კანონის შესაბამისად და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროების, საზოგადოებრივი უსაფრთხოების, ქვეყნის ეკონომიკური კეთილდღეობის ინტერესებისათვის - უწესრიგობისა თუ დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად, ჯანმრთელობისა ან მორალის, ანდა სხვათა უფლებებისა და თავისუფლებების დასაცავად”.

მუხლი 34

“სასამართლოს შეიძლება განაცხადით მიმართოს ნებისმიერმა ფიზიკურმა პირმა, არასამთავრობო ორგანიზაციამ ან ცალკეულ პირთა ჯგუფმა, რომელსაც მიაჩნია, რომ ის რომელიმე მაღალი ხელშემკვრელი მხარის მიერ კონვენციით ან მისი ოქმებით გათვალისწინებულ უფლებათა დარღვევის მსხვერპლია. მაღალი ხელშემკვრელი მხარეები იღებენ ვალდებულებას, არ დააბრკოლონ ამ უფლების ეფექტიანი განხორციელება.”

319. განმცხადებლებმა ასევე გამოთქვეს პრეტენზია, რომ მიმონერაში ჩარევასთან დაკავშირებით მათ არ ჰქონდათ სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალება. მათ მოიშველიეს მე-13 მუხლი, რომლის მიხედვითაც:

“ყველას, ვისაც ამ კონვენციით გაცხადებული უფლება ან თავისუფლება დაერღვა, უნდა ჰქონდეს ეროვნული ხელისუფლების წინაშე სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალება, თუნდაც ეს დარღვევა ჩაიდინოს პირმა, რომელიც სამსახურებრივ უფლებამოსილებას ახორციელებდა”.

A. მხარეთა არგუმენტები

320. მთავრობამ აღნიშნა, რომ შესაბამის დროს მოქმედი უკრაინის კანონმდებლობა სახელმწიფო ორგანოებს აძლევდა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს სახელზე დანერილი წერილების შემონგების საშუალებას. სასჯელუბის აღსრულების შესახებ კოდექსის 113-ე მუხლში შეტანილი ცვლილებებისა და სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის №275 ბრძანების მიღების (იხ. ზემოთ §118) შედეგად, ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში გაგზავნილი კორესპონდენციის შემონგება დაუშვებელი გახდა. მთავრობამ განაცხადა: მიუხედავად იმისა, რომ პროცედურა არ შეესაბამებოდა კონვენციასა და მის პრაქტიკას, სახელმწიფო ორგანოების მხრიდან განმცხადებელთა მიმონერაში ჩარევა არ ხდებოდა.

321. მთავრობამ 34-ე მუხლის მიხედვით შეტანილ საჩივრებთან დაკავშირებით განაცხადა, რომ არც ერთ სახელმწიფო ორგანოს ან თანამდებობის პირს არ შეუზღუდავს სასამართლოსთან თავისუფლი კომუნიკაციის უფლება. მეტიც, განმცხადებლების დასჯა ან დისციპლინური სახდელის დაწესება სასამართლოსთან არსებული კომუნიკაციის საფუძველზე, არასდროს მომხდარა. მთავრობამ დაასკვნა: არ არსებობდა საფუძველი ფიქრისა, რომ ციხის ადმინისტრაცია, რომელშიც პატიმრები იხდიდნენ სასჯელს, მათზე ზენოლას ახდენდა ან რაიმე სხვა გზით უშლიდა ხელს განხორციელებინათ სასამართლოსთვის ინდივიდუალური განაცხადით მიმართვის უფლება. საჩივრებზე კორესპონდენციასთან დაკავშირებით არსებული პრობლემების შესახებ, რომლებიც განმცხადებლებმა თავიანთ წარმომადგენელთან გააკეთეს, მთავრობამ განაცხადა, რომ ციხეების ადმინისტრაციის აღნიშნული სავარაუდო უკანონო ქმედებები ეროვნულ სასამართლოებში არ გასაჩივრებულა.

322. განმცხადებლები არ დაეთანხმნენ მთავრობას და კვლავ აცხადებდნენ, რომ ციხის ადმინისტრაცია ერეოდა სასამართლოსთვის გაგზავნილ კორესპონდენციაში და ცდილობდა ზენოლა მოეხდინა, რათა მათ უარი ეთქვათ განაცხადებზე. განმცხადებლების თქმით, მათი კორესპონდენცია და საჩივრები არ აღწევდა ადრესატ ეროვნულ ორგანოებამდე, რადგან ციხის ადმინისტრაცია მათ აჩერებდა, უგზავნიდა პროკურატურას, ბოლოს კი ნადგურდებოდა. აღნიშნულ ბრალდებებთან დაკავშირებით, გენერალურ ან ადგილობრივ პროკურატურებს ეფექტიანი გამოძიება არ ჩაუტარებიათ.

B. დასაშვებობა

323. სასამართლო თავიდანვე აღნიშნავს, რომ განმცხადებელთა საჩივრები კონვენციის მე-8 მუხლის პირველ პუნქტთან მიმართებით, დასაშვებად გამოცხადდა და მთავრობის პრეტენზიები აღნიშნული საჩივრების დასაშვებობასთან დაკავშირებით არსებით ნაწილთან გაერთიანდა (იხ. *Druzenko and Others v. Ukraine* (dec.), № 17674/02 and 39081/02, 15 January 2007). ამრიგად, სასამართლოს მიაჩნია, რომ აღნიშნული პრეტენზიები განმცხადებელთა საჩივრებთან ერთად ახლა უნდა იქნას განხილული. გარდა ამისა, სასამართლოს მიაჩნია, რომ აუცილებელია ცალ-ცალკე განიხილოს ადგილობრივი ორგანოებისა და მათი წარმომადგენლისთვის განმცხადებელთა მიერ გაგზავნილ კორესპონდენციაში ჩარევის ბრალდებები - მე-8 მუხლის 1-ლი პუნქტის მიხედვით. ასევე, აღნიშნული უნდა განიხილოს მე-13 მუხლთან დაკავშირებულ ბრალდებებთან ერთიანობაში, ისევე როგორც 34-ე მუხლის მიხედვით სასამართლოსთვის გაგზავნილ კორესპონდენციაში ჩარევის კონტექსტში.

G. სასამართლოს შეფასება

1. კონვენციის მე-8 მუხლის პირველ პუნქტთან დაკავშირებული საჩივრები (ადგილობრივი ორგანოებისა და განმცხადებლების წარმომადგენლები-სთვის გაგზავნილ კორესპონდენციაში ჩარევის შესახებ)

324. იმდენად, რამდენადაც განმცხადებლები ჩივიან ადგილობრივი ორგანოებისა და მათი წარმომადგენლისთვის გაგზავნილ კორესპონდენციაში ჩარევის შესახებ, სასამართლო აღნიშნავს, რომ პირველი, მეორე და მესამე განმცხადებლების საჩივრები ციხის თანამშრომლებმა რამდენჯერმე შეაჩერეს და არ გააგზავნეს (იხ. ზემოთ §220 და 230). აღნიშნული 2001 წლის 30 მაისისა და 2002 წლის 29 იანვრის სწავლებების შემდეგ მოხდა. გარდა ამისა, განმცხადებლებმა სცადეს, საჩივრები გაეგზავნათ შესაბამისი სამართალდამცველი თუ საგამოძიებო ორგანოებისთვის, რის გამოც რეპრესიებს დაექვემდებარნენ (იხ. ზემოთ §91 და 228). აღნიშნულთან დაკავშირებით, სასამართლო იხსენებს, რომ “სასამართლო ხელისუფლების მიერ ჩარევა” განმცხადებელთა მიმონერის დაცვის უფლებაში, რომელიც გარანტირებულია მე-8 მუხლით, ეწინააღმდეგება ამ მუხლს, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა ის კანონის შესაბამისად ხორციელდება, მე-2 პუნქტში ჩამოთვლილ ერთ-ერთ ლეგიტიმურ მიზანს ემსახურება და დემოკრატიულ საზოგადოებაში მათი მიღწევისთვის აუცილებელია (იხ. *Labita v. Italy* [GC], № 26772/94, §179, ECHR 2000-IV). სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ მთავრობის თავდაპირველი შეპასუხება შიდასამართლებრივ საშუალებათა ამონურვის შესახებ მჭიდროდ უკავშირდება იმას, ჩარევა კანონის საფუძველზე განხორციელდა თუ არა. სასამართლო აღნიშნულ საკითხებს თანმიმდევრულად განიხილავს.

325. სასამართლოს, ზეპირი მოსმენისას მოწმეების მიერ მიცემული ჩვენებების საფუძველზე (იხ. დანართი §9,15,18,23), რომლებიც სანდოდ მიიჩნია, შეუძლია დაასკვნას, რომ პირველი მეორე და მესამე განმცხადებლების მიერ ადგილობრივი ორგანოებისა და მათი წარმომადგენლისთვის გაგზავნილ კორესპონდენციაში ჩარევა განხორციელდა. აღნიშნული კორესპონდენციის გამო მათზე ხელისუფლების წარმომადგენლების მხრიდან ხდებოდა ზეწოლა, იმის შემდეგაც კი, როდესაც მთავრობის მიერ ნახსენებ ნორმებში ცვლილებები შევიდა. კერძოდ, დელეგატების წინაშე სამართალწარმოების დროს დადასტურდა, რომ ადგილობრივი ორგანოების სახელზე დაწერილი საჩივრები კონტროლდებოდა (იხ. დანართი, §63, 81, 85 და ზემოთ §134-134). აღნიშნული აგრეთვე დადასტურებული იყო ზოგიერთი დოკუმენტური მტკიცებულებით (ზამკოვას ციხის დირექტორის 2003 წლის 14 აპრილის წერილი, იხ. ზემოთ §100. სპეციალური პროკურორის ვოლკოვის 2002 წლის 10 მაისის გადაწყვეტილება ბ-ნი კულიკის, ბ-ნი ლიტვინოვისა და ბ-ნი ილჩენკოსთვის დისციპლინური სანქციების დაწესების შესახებ. იხ. ზემოთ §91). შესაბამისად, სასამართლოს მიაჩნია, რომ განმცხადებლების მიერ გაგზავნილი მთელი კორესპონდენცია მოწმდებოდა და ექვემდებარებოდა ცენზურას. შესაბამისად, განმცხადებელთა მიმონერის პატივისცემის უფლებაში ჩარევა განხორციელდა.

326. ამრიგად, აუცილებელია შემომდეს, აღნიშნული ჩარევა აკმაყოფილებდა თუ არა მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტით დადგენილ პირობებს, რადგან მიღებული ზომები უნდა შეესაბამებოდეს კანონს, რომელიც გულისხმობს იმას, რომ ზომას საფუძველი უნდა ჰქონდეს ადგილობრივ კანონმდებლობაში. ასევე იგულისხმე-

ბა შესაბამისი კანონის ხარისხი, ანუ კანონი შესაბამისი ადამიანისთვის ხელმისაწვდომი უნდა იყოს და მისცეს შესაძლებლობა მისთვის მომტანი შედეგების განჭვრეტისა. ასევე, უნდა შეესაბამებოდეს კანონის უზენაესობის პრინციპს (იხ. *Kruslin v. France and Huvig v. France*, 24 აპრილი, 1990, § 27, Series A №176-A, და § 26, Series A №176-B შესაბამისად).

327. კანონის შესაბამისობასთან დაკავშირებით, მთავრობამ განაცხადა, რომ ჩარევას ჰქონდა კანონიერი საფუძველი, რადგან სასჯელთა აღსრულების კოდექსის 113-ე მუხლი და სასჯელთა აღსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტის 2003 წლის 25 დეკემბერს მიღებული №275 ბრძანება იძლეოდა პატიმრის კორესპონდენციის შემონეების უფლებას (იხ. ზემოთ §118). თუმცა, მთავრობის მიერ ნახსენები ბრძანება შესაბამის დროს ძალაში არ იყო, მთავრობას აღნიშნულთან დაკავშირებით არ დაუსახელებია და არ წარმოუდგენია რაიმე სხვა სამართლებრივი აქტი.

328. შესაბამისად, განმცხადებლების მიმონერაში ჩარევას არ ჰქონია კანონიერი საფუძველი, რადგან მთავრობამ ვერ შეძლო იმის წარმოჩენა, რომ ჩარევა კანონის საფუძველზე მოხდა. ამიტომ, ასეთი ჩარევა არ იყო კანონის შესატყვისი, როგორც ეს მოთხოვნილია კონვენციის მე-8 მუხლით. ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, სასამართლოს საჭიროდ არ მიაჩნია განიხილოს, დაკმაყოფილებული იყო თუ არა წინამდებარე საქმეში მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტის სხვა მოთხოვნები; სასამართლოს ასევე მიაჩნია, რომ მთავრობის მიერ დასაშვებობის ეტაპზე გამოთქმული პრეტენზია გასაჩივრების შიდასამართლებრივ საშუალებათა ამონურვის შესახებ (იხ. ზემოთ §323) უარყოფილი უნდა იყოს.

329. ამრიგად, დაირღვა კონვენციის მე-8 მუხლი.

2. *პრეტენზიები კონვენციის მე-13 მუხლთან დაკავშირებით (პირველი, მეორე და მესამე განმცხადებლების მიმონერაში ჩარევის შესახებ საჩივრებთან მიმართებით გასაჩივრების ეფექტიანი სამართლებრივი საშუალებების არარსებობა)*

330. მთავრობამ თავდაპირველ შეპასუხებაში, რომელიც საქმის არსებით ნაწილთან გაერთიანდა, აღნიშნა, რომ განმცხადებელთა საჩივრებთან დაკავშირებით არსებობდა გასაჩივრების ეფექტიანი სამართლებრივი საშუალებები. განმცხადებლები არ დაეთანხმნენ აღნიშნულ მოსაზრებას.

331. მე-13 მუხლი მოითხოვს ისეთი სამართლებრივი საშუალების არსებობას შიდა კანონმდებლობაში, რომლის საფუძველზეც შესაძლებელი იქნება კონვენციიდან გამომდინარე “საკამათო” საკითხების განხილვა. წინამდებარე საქმეში დადგინდა მე-8 მუხლის დარღვევა. ამრიგად, უნდა მოხდეს მე-13 მუხლის საფუძველზე გამოთქმული პრეტენზიის განხილვა (იხ. *mutatis mutandis*, *Tysiak v. Poland*, № 5410/03, § 134, ECHR 2007 IV). თუმცა, სასამართლოს დაკვირვებით, განმცხადებლები გამოთქვამენ პრეტენზიას, რომ მთავრობამ არ უზრუნველყო შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზა, რომლის საფუძველზეც შესაძლებელი იქნებოდა მიმონერაში უკანონო ჩარევის გასაჩივრება. აღნიშნული პრეტენზია ფარავს სასამართლოს გადწყვეტილებას იმის შესახებ, რომ განმცხადებლების მიმონერაში ჩარევა არ ეფუძნებოდა კანონს და, შესაბამისად, გამოიწვია კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვევა. ამრიგად, სასამართლო ადგენს, რომ კონვენციის მე-13 მუხლი არ ეხება ცალკე საკითხს.

3. კონვენციის 34-ე მუხლთან დაკავშირებული პრეტენზიები

332. მთავრობის მიერ გასაჩივრების შიდასამართლებრივ საშუალებათა ამონურვის შესახებ გამოთქმულ პრეტენზიაზე სასამართლო აღნიშნავს, რომ კონვენციის მეორე წინადადების საფუძველზე გამოთქმული პრეტენზია, კონვენციის მიხედვით, არ წარმოშობს დასაშვებობის საკითხს - მათ შორის, შიდასამართლებრივი საშუალებების ამონურვის აუცილებლობას (იხ. *mutatis mutandis*, *Ergi v. Turkey*, 28 ივლისი, 1998, § 105, Reports 1998-IV; *Shamayev*, ციტირებულია ზემოთ, § 507; და *Mohammed Ali Hassan Al-Moayad v. Germany* (dec.), № 35865/03, 20 თებერვალი, 2007).

333. სასამართლო იხსენებს, რომ კონვენციის 34-ე მუხლით გარანტირებული ინდივიდუალური განაცხადების სისტემის ეფექტიანი ფუნქციონირებისთვის უმნიშვნელოვანესია, რომ განმცხადებლებს ან პოტენციურ განმცხადებლებს ჰქონდეთ კონვენციით გათვალისწინებულ ორგანოებთან თავისუფალი კომუნიკაციის უფლება, რომლის დროსაც ხელისუფლების წამომადგენლების მხრიდან არ მოხდება არანაირი ზენოლა განაცხადებზე უარის სათქმელად ან მათ შესაცვლელად (იხ. *Akdivar and Others v. Turkey*, 16 სექტემბერი, 1996, § 105, Reports 1996-IV, და *Kurt v. Turkey*, 25 მაისი, 1998, § 159, Reports 1998-III). სასამართლოს მიაჩნია, რომ კონვენციით გათვალისწინებული ორგანოებისგან მიღებული ან მათთვის გაგზავნილი ფოსტის კონფიდენციალობის დაცვა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია იმ ადამიანებისთვის, რომლებიც პატიმრობაში იმყოფებიან, რადგან შესაძლოა ეხებოდეს ციხის ადმინისტრაციის ან ციხის თანამშრომლების მიმართ არსებულ ბრალდებებს. ასეთი წერილების გახსნას, რა თქმა უნდა, მოჰყვება მათი წაკითხვა და, ზოგიერთ შემთხვევაში, შესაძლოა, პატიმართა მიმართ რეპრესიებიც ციხის თანამშრომლების მხრიდან (იხ. *Campbell v. the United Kingdom*, 25 მარტი, 1992, § 62, Series A № 233).

334. სასამართლოს დაკვირვებით, წინამდებარე საქმეში არსებობდა ბრალდებები, რომ პირველი, მეორე და მესამე განმცხადებლების მიერ თავდაპირველად გაგზავნილი განაცხადები, ისევე როგორც მათი შემდგომი წერილები, ცენზურას ექვემდებარებოდა, მათ გლეჯდნენ და სასამართლო დაზიანებული სახით იღებდა. მათი გარკვევა ნაწილობრივ შეუძლებელი იყო (იხ. დანართი, §23). კერძოდ, მესამე განმცხადებელი ბ-ნი ილჩენკო აღნიშნავდა, რომ მას შემდეგ, რაც სასამართლოს მიმართა განაცხადით, მას გაუჩნდა სხვადასხვა პრობლემა ყოველდღიურ ცხოვრებასა და სასჯელის მოხდის პერიოდში. იგი გადაჰყავდათ სხვადასხვა საკანში, სადაც პატიმრებს ეუბნებოდნენ, რომ ის ადმინისტრაციაზე მუშაობდა. მესამე განმცხადებლის საჩივრები ბ-ნმა მაზურენკომ და ბ-ნმა მაზეპამ დახიეს, ამიტომ მას მოუწია სასამართლოში განაცხადის გაგზავნა ბ-ნი ჟერდევის საშუალებით (იხ. ზემოთ §182, 202, 220 და 230). სასამართლოსთვის ასევე ცნობილია განმცხადებლების განცხადებები - რომლებიც მას სანდოდ მიაჩნია - რომ ზამკოვას ციხის თანამშრომლებისგან ხდებოდა ზენოლა და გაისმოდა მუქარები პირველი, მეორე და მესამე განმცხადებლების, სხვა განმცხადებლებისა და მონმეების მიმართ (იხ. ქვემოთ დანართი §5,9,18,23,28,29 და 36).

335. რაც შეეხება განმცხადებელთა პრეტენზიების არსებით მხარეს, სასამართლო იმეორებს, რომ სახელმწიფოების მიერ კონვენციის 34-ე მუხლის დაცვა, ინდივიდუალური განაცხადის უფლებით ეფექტიანი სარგებლობის მნიშვნელოვანი გარანტიაა. ამ თვალსაზრისით, ხელისუფლების წარმომადგენელთა მხრიდან ნე-

ბისმიერი სახის ზენოლა განმცხადებლებზე ან პოტენციურ განმცხადებლებზე, რათა მათ უარი თქვას ან შეცვალონ განაცხადი, და რის შედეგადაც ისინი თავისუფლად ვერ ახორციელებენ კომუნიკაციას კონვენციით გათვალისწინებულ ორგანოებთან, წარმოადგენს ჩარევას კონვენციის 34-ე მუხლით გარანტირებული ინდივიდუალური განაცხადის უფლების არსში. მეტიც, “ნებისმიერი სახის ზენოლა” გულისხმობს არა მხოლოდ პირდაპირ იძულებასა და დაშინების უხემ ფორმებს, არამედ ისეთ ირიბ ქმედებებს ან კონტაქტებს, რომლებიც მიზნად ისახავს, განმცხადებლებს გადააფიქრებინოს კონვენციის სამართლებრივი დაცვის საშუალებით სარგებლობის გაგრძელება (იხ. *Kurt v. Turkey*, 25 მაისი, 1998, § 160, Reports 1998-III). გარდა ამისა, საკითხი - 34-ე მუხლიდან გამომდინარე, ხელისუფლების წარმომადგენელსა და განმცხადებელს შორის არსებული კონტაქტი წარმოადგენს თუ არა 34-ე მუხლთან შეუსაბამო პრაქტიკას - უნდა გადაწყდეს კონკრეტული საქმის გარემოებათა გათვალისწინებით. ასეთ შემთხვევაში, სასამართლომ უნდა შეაფასოს მომჩივანის მოწყვლადი მდგომარეობა და ხელისუფლების წარმომადგენლების გავლენის ქვეშ მისი მოქცევის რისკი (იხ. *Akdivar and Others*, § 105, და *Kurt*, § 160, ორივე ზემოთ არის ნახსენები).

336. წინამდებარე საქმეში პირველი, მეორე და მესამე განმცხადებლები ირწმუნებიან, რომ მათ არ ჰქონდათ საშუალება თავისი პატიმრობის ადგილიდან განაცხადი წარედგინათ სასამართლოში. საბოლოოდ, განაცხადები წარადგინა ბ-ნმა ჟერდევმა, რომელიც სამართალწარმოების დასაწყისში მათი წარმომადგენელი იყო. სხვა განმცხადებლებმა (მათ შორის, ბ-ნი დრუზენკო, ბ-ნი კულიკი, ბ-ნი მირონოვი, ბ-ნი მარტოვი და ბ-ნი კუზმენკო) ხელი მოაწერეს 2003 წლის 1-4 აპრილის სტანდარტულ საპასუხო წერილებს, რომელიც განკუთვნილი იყო ბ-ნი ჟერდევისთვის. ისინი ერთვოდა ბ-ნი სნეჟირის, ზამკოვას ციხის დირექტორის პასუხს, რომელშიც ეწერა, რომ მათ აღარ სურდათ განაცხადის უფლებით სარგებლობა და ციხის თანამშრომლებთან არანაირი პრეტენზია არ ჰქონდათ (იხ. ზემოთ §100). განმცხადებლებმა - მაგალითად, ბ-ნი დრუზენკო, ბ-ნი კულიკი, ბ-ნი მირონოვი და ბ-ნი კუზმენკო - რომლებიც მანამდე ან განაცხადების შეტანის დროს იხდიდნენ სასჯელს ზამკოვას ციხეში, ბოლოს გადაწყვიტეს განაცხადებზე უარი ეთქვათ, რადგან მოსმენის დროს გაკეთებული განცხადებების მიხედვით ფიქრობდნენ, რომ განაცხადების უფლებით სარგებლობის გაგრძელებას გარკვეული გართულებები მოჰყვებოდა, ან ისინი, გარკვეული მიზეზების გამო, დაარწმუნეს ამაში. სასამართლომ ასევე ყურადღება მიაქცია ზეპირ და წერილობით მტკიცებულებებს განმცხადებელთა მიმართ მუქარებისა და ზენოლის შესახებ, ისევე როგორც ზეპირ მოსმენაში განმცხადებლების მიერ შემოთავაზებული მოწმეების ჩვენებებს (იხ. დანართი § 5,9,18,28-29 და 36). სასამართლოს აზრით, ასეთი ქმედებები ზენოლის არასწორი და მიუღებელი ფორმებია, რომლებიც ხელს უშლის განმცხადებელთა ინდივიდუალური განაცხადის უფლებით სარგებლობას, რის შესახებაც მთავრობას სასამართლოსთვის ახსნა-განმარტებები არ წარუდგენია.

337. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ განმცხადებლების დაკითხვა და ბ-ნი სნეჟირისთვის მიცემული განმარტებანი, რომლებსაც 2003 წლის 1-4 აპრილის წერილები მოჰყვა (იხ. ზემოთ §100), აშკარად უკავშირდებოდა ციხის თანამშრომლებთან შეხვედრას. შეხვედრის მიზანი იყო განმცხადებლების დაწმუნება, რომ უარი ეთქვათ განაცხადებზე. მათთვის გაგზავნილ სტანდარტულ წერილებში განმცხადებლებს შეეთავაზათ - დეტალურად აეხსნათ, რატომ გადაიფიქრეს განაცხადის უფლებით სარგებლობა (იხ. *Dulaş v. Turkey*, № 25801/94, § 81, 30

იანვარი, 2001). ამრიგად, სასამართლოს აზრით, ზემოხსენებული შეხვედრები და განმცხადებელთა განმარტებები ადასტურებს, რომ მათზე ხორციელდებოდა ზენოლა, რათა უარი ეთქვათ განაცხადებზე. ამ გარემოებებიდან გამომდინარე, სასამართლო ასკვნის, რომ განმცხადებელთა განაცხადის უფლებაში არასათანადო ჩარევა განხორციელდა.

338. სასამართლოს მიაჩნია, რომ უკრაინის მთავრობის ასეთ ქმედებას შეეძლო ხელი შეეშალა ინდივიდუალური განაცხადის უფლების საფუძველზე სასამართლოში შეტანილი განაცხადების განხილვის პროცესისათვის და, შესაბამისად, მოხდა ჩარევა პირველი, მეორე და მესამე განმცხადებლებისთვის 34-ე მუხლით გარანტირებულ უფლებებში.

VI. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

339. კონვენციის 41-ე მუხლის თანახმად:

“თუ სასამართლო დაადგენს, რომ დაირღვა კონვენცია ან მისი ოქმები, ხოლო შესაბამისი მალალი ხელშემკვრელი მხარის შიდა კანონმდებლობა დარღვევის მხოლოდ ნაწილობრივი გამოსწორების შესაძლებლობას იძლევა, საჭიროების შემთხვევაში, სასამართლო დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას მიაკუთვნებს”.

340. თითოეული განმცხადებელი ითხოვს 150,000 ევროს იმ არამატერიალური ზიანისთვის, რაც მიადგათ სწავლებისას ცემისა და დამცირების დროს, და 6,000 ევროს - ნარმომადგენლობისთვის განეული ხარჯებისთვის.

341. მთავრობა არ დაეთანხმა აღნიშნულ მოთხოვნებს და ისინი უსაფუძვლოდ და გადაჭარბებულად მიიჩნია.

A. არამატერიალური ზიანი

342. მთავრობამ გაიმეორა თავისი არგუმენტები იმის შესახებ, რომ კონვენციის მე-3 მუხლის საწინააღმდეგოდ, განმცხადებლების მიმართ არასათანადო მოპყრობა არ განხორციელებულა და შესაბამისი პრეტენზიები აშკარად დაუსაბუთებელია. შესაბამისად, განმცხადებლების მოთხოვნები არამატერიალურ ზიანთან დაკავშირებით არ უნდა დაკმაყოფილდეს. მეტიც, მთავრობამ მოიშველია სასამართლოს პრაქტიკა და პრინციპები, რითიც სურდა იმის ხაზგასმა, რომ განმცხადებლების მოთხოვნები უსაფუძვლო გამდიდრების საფუძველი არ უნდა გახდეს.

343. სასამართლომ დაადგინა კონვენციის მე-3, მე-8 (§1), 1-ლი და 34-ე მუხლების არაერთგზისი და სერიოზული დარღვევები. სამართლიანობის პრინციპის საფუძველზე, სასამართლომ პირველ და მეორე განმცხადებლებს მიაკუთვნა (თითოეულს) 20, 000 ევრო, ხოლო მესამე განმცხადებელს - 15,000 ევრო, არამატერიალურ ზიანის ანაზღაურების სახით.

B. ხარჯები და დანახარჯები

344. მთავრობამ აღნიშნა, რომ სასამართლოს რეგლამენტის მე-60 მუხლის მე-2 პუნქტის მიხედვით, ნარდგენილი უნდა იქნას პუნქტების სახით ჩამოყალიბებული ყველა პრეტენზია, შესაბამის თანხმლებ დოკუმენტაციასთან ან ვაუჩერებთან ერთად, წინააღმდეგ შემთხვევაში, პალატამ შესაძლოა მთლიანად ან

ნაწილობრივ უარყოს განაცხადი. რადგან განმცხადებლებმა არ წარმოადგინეს სასამართლოსა და ადგილობრივი ორგანოების წინაშე წარმომადგენლობისთვის განუვლი ხარჯებისა და დანახარჯების დამადასტურებელი დოკუმენტები, აღნიშნულ ნაწილში მათი მოთხოვნები არ უნდა დაკმაყოფილდეს.

345. განმცხადებლების მიერ ხარჯებისა და დანახარჯების ანაზღაურებისთვის მოთხოვნილ 6,000 ევროსთან დაკავშირებით, სასამართლო იხსენებს, რომ განმცხადებელთა წარმომადგენელმა იურიდიული დახმარებისთვის მიიღო 1,350 ევრო. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ თავისი პრაქტიკის მიხედვით, განმცხადებლებს შეუძლიათ მოითხოვონ ხარჯებისა და დანახარჯების ანაზღაურება, მხოლოდ მაშინ როცა ასაბუთებენ, რომ ეს თანხა რეალურად და აუცილებლობიდან გამომდინარე გაიღეს, და როცა საუბარია გონივრულ თანხაზე. წინამდებარე საქმეში, განმცხადებლებმა აღნიშნულ ნაწილში თავიანთი მოთხოვნები არ დაასაბუთეს, შესაბამისად, სასამართლო მათ ზემოხსენებულ თანხას არ აკუთვნებს.

G. საურავი

სასამართლო შესაფერისად მიიჩნევს, რომ საურავი განისაზღვროს ევროპის ცენტრალური ბანკის მიერ დადგენილი მინიმალური ნიხრით, რასაც უნდა დაემატოს თანხის 3 პროცენტი.

სსანაპულის მიზანშეწონილი გამომდინარე, სასამართლო ერთხმად:

1. არ აკმაყოფილებს მთავრობის წინასწარ მოთხოვნას პირველი, მეორე და მესამე განმცხადებლების განაცხადების სასამართლოს მიერ განსახილველი საქმეების სიიდან ამორიცხვის შესახებ;
2. ადგენს, რომ ბ-ნი დრუზენკოს, ბ-ნი მარტოვის, ბ-ნი სალოვის, ბ-ნი კუზმენკოს, ბ-ნი კისელევის, ბ-ნი დიდენკოს, ბ-ნი შვეტსის, ბ-ნი ლიტვინოვის, ბ-ნი მირონოვისა და ბ-ნი კულიკის განაცხადები უნდა ამორიცხოს სასამართლოს მიერ განსახილველი საქმეების სიიდან;
3. ადგენს, რომ მთავრობამ არ შეასრულა კონვენციის 38-ე მუხლის 1 (ა) პუნქტით გათვალისწინებული ვალდებულება;
4. ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლის არსებითი მხარე, რადგან 2001 წლის 30 მაისსა და 2002 წლის 29 იანვარს ჩატარებული სწავლებებისას პირველი განმცხადებლის (ბ-ნი დავიდოვის) მიმართ განხორციელდა არასათანადო მოპყრობა, მას სწავლებების შედეგად მიყენებულ დაზინებებთან მიმართებით არ გაუწიეს სამედიცინო მომსახურება და დახმარება, ის ზამკოვას ციხეში პატიმრობის ცუდ პირობებში იხდიდა სასჯელს. სასამართლო უარყოფს მთავრობის პრეტენზიას გასაჩივრების შიდასამართლებრივი საშუალებების ამონურვის შესახებ;
5. ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლის არსებითი მხარე, რადგან 2001 წლის 30 მაისსა და 2002 წლის 29 იანვარს ჩატარებული სწავლებებისას მეორე განმცხადებლის (ბ-ნი ილჩენკოს) მიმართ განხორციელდა არასათანადო მოპყრობა, მას სწავლებების შედეგად მიყენებულ დაზინებებთან მიმართებით არ გაუწიეს სამედიცინო მომსახურება და დახმარება, ის ზამკოვას ციხეში პატიმრობის ცუდ

პირობებში იხდიდა სასჯელს, სასამართლო უარყოფს მთავრობის პრეტენზიას გასაჩივრების შიდასამართლებრივი საშუალებების ამონაშროვის შესახებ;

6. ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლის არსებითი მხარე, რადგან 2001 წლის 30 მაისს ჩატარებული სწავლებისას მესამე განმცხადებლის (ბ-ნი გომენიუ-კის) მიმართ განხორციელდა არასათანადო მოპყრობა, მას სწავლების შედეგად მიყენებულ დაზინებებთან მიმართებით არ გაუნიეს სამედიცინო მომსახურება და დახმარება, ის ზამკოვას ციხეში პატიმრობის ცუდ პირობებში იხდიდა სასჯელს. სასამართლო უარყოფს მთავრობის პრეტენზიას გასაჩივრების შიდასამართლებრივი საშუალებების ამონაშროვის შესახებ;
7. ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლის არსებითი მხარე, რადგან პირველი, მეორე და მესამე განმცხადებლების საჩივრები - სწავლებისას არასათანადო მოპყრობის შესახებ - უკრაინის შესაბამისმა ორგანოებმა სათანადოდ არ გამოიძიეს. სასამართლო უარყოფს მთავრობის პრეტენზიას გასაჩივრების შიდასამართლებრივი საშუალებების ამონაშროვის შესახებ;
8. ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-13 მუხლი მე-3 მუხლთან ერთიანობაში, რადგან განმცხადებლების მიმართ არასათანადო მოპყრობის შესახებ არსებულ საჩივრებთან, სწავლებისას მიყენებულ დაზინებებთან, აღნიშნულ დაზინებებთან მიმართებით სამედიცინო მომსახურებისა და დახმარების გაუწევლობასთან, ისევე როგორც პატიმრობის ცუდ პირობებთან დაკავშირებით, არ არსებობდა შიდა კანონმდებლობით გათვალისწინებული სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი და ხელმისაწვდომი საშუალება.
9. ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-8 მუხლის 1-ლი პუნქტი, რადგან პირველი, მეორე და მესამე განმცხადებლის მიმონერაში ჩარევა უკანონო იყო და პრეტენზიები - რომ მიმონერაში ჩარევის შესახებ არსებულ საჩივრებთან დაკავშირებით მათ არ ჰქონდათ ეფექტიანი და ხელმისაწვდომი სამართლებრივი დაცვის საშუალებები - არ მოითხოვს მე-13 მუხლის მე-8 მუხლთან ერთიანობაში ცალკე განხილვას;
10. ადგენს, რომ კონვენციის 34-ე მუხლის საფუძველზე, ხელი შეეშალა პირველი, მეორე და მესამე განმცხადებლების ინდივიდუალური განაცხადის უფლების განხორციელებას;
11. ადგენს:
  - (ა) მოპასუხე სახელმწიფომ პირველ და მეორე განმცხადებლებს, კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, გადაწყვეტილების ძალაში შესვლის დღიდან სამი თვის განმავლობაში, გადახდის დღეს არსებული კურსით, ეროვნულ ვალუტაში უნდა გადაუხადოს: თითოეულს - 20 000 (ოცი ათასი) ევრო მიყენებული არამატერიალური ზიანისათვის. ამას დაემატება ნებისმიერი გადასახადი, რომლითაც შეიძლება დაიბეგროს ეს თანხა;
  - (ბ) მოპასუხე სახელმწიფომ მესამე განმცხადებელს, კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, გადაწყვეტილების ძალაში შესვლის დღიდან სამი თვის განმავლობაში, გადახდის დღეს არსებული კურსით, ეროვნულ ვალუტაში უნდა გადაუხადოს: 15 000 (თხუთმეტი ათასი) ევრო - მიყენებული არამატერიალური ზიანისათვის. მას დაემატება ნებისმიერი გადასახადი, რომლითაც შეიძლება დაიბეგროს ეს თანხა;

- (g) ზემოხსენებული სამთვიანი ვადის გასვლის შემდეგ, გადახდის დღემდე, აღნიშნულ თანხას დაემატება საურავი იმ მოცულობით, რაც უტოლდება ევროპული ბანკის სესხისათვის განკუთვნილ მინიმალურ პროცენტს, რომელსაც უნდა დაემატოს სამპროცენტო ანაწევრებით;
12. უარყოფს განმცხადებლების დანარჩენ მოთხოვნებს სამართლიან დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით.

შესრულებულია ინგლისურ ენაზე და გაცხადებულია წერილობით 2010 წლის 1 ივლისს, სასამართლო რეგლამენტის 77-ე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტების შესაბამისად.

კლაუდია ვესტერდიკი
რეგისტრატორი

პიირ ლორენზენი
თავმჯდომარე

წინამდებარე გადაწყვეტილებას, კონვენციის 45-ე მუხლის მე-2 პუნქტისა და სასამართლოს რეგლამენტის 74-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, თან ერთვის მოსამართლე ვილიგერის თანმხვედრი აზრი.

მოსამართლე ვილიგერის თანმხვედრი აზრი

მე ვეთანხმები გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილს, კერძოდ, § 4-ნ-ს, რომლის მიხედვითაც დადგინდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევა. თუმცა, არ ვეთანხმები თანმდევ მსჯელობას, კერძოდ იმას, რომ სწავლებ(ებ)ის დროს განმცხადებლების მიმართ განხორციელდა არასათანადო მოპყრობა და მათ, აღნიშნულ დაზიანებებთან მიმართებით, სამედიცინო მომსახურება და დახმარება არ მიუღიათ.

მიმაჩნია, რომ მოპყრობა არასათანადოზე უფრო მძიმე იყო და, კონვენციის მე-3 მუხლის მიზნებიდან გამომდინარე, ნამებას უტოლდება.

შესავალი

თავიდანვე მსურს აღვნიშნო, რომ წინამდებარე საქმის ფაქტობრივ გარემოებათა დადგენა ძალზე რთული აღმოჩნდა, მე ვეთანხმები გადაწყვეტილებაში მოცემულ ფაქტებს.

ჩემთვის ცნობილია, რომ განმცხადებლები იყვნენ მსჯავრდებული დამნაშავეები, რომლებიც სასჯელს განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულებისთვის იხდიდნენ. თუმცა, მათი სასჯელი, როგორც ეს შესაბამის გადაწყვეტილებაშია დადგენილი, უნდა შემოიფარგლებოდეს დანიშნული სასჯელით და არ უნდა მოიცავდეს გაუთვალისწინებელ ფიზიკურ სასჯელს.

მეტიც: რა თქმა უნდა, სახელმწიფოს შეუძლია ციხეში ჩაატაროს ისეთი სწავლებები, რომლებიც მას აუცილებლად მიაჩნია. როგორც მოცემულია გადაწყვეტილების §268-ში, სასამართლო ითვალისწინებს თანამედროვე საზოგადოების მართვის სირთულეს, ადამიანის ქცევის წინასწარ განჭვრეტის შეუძლებლობას, ისევე როგორც თანამშრომელთა მომზადების აუცილებლობას პატიმართა მოულოდნელ ქცევასთან - მათ შორის, მასობრივ ამბოხებთან, მძევლების აყვანასთან გასამკლავებლად. თუმცა, აუცილებელია ასეთი სწავლებები კონვენციით გაცხადებული გარანტიების შესაბამისი იყოს.

შესავლის ბოლო შენიშვნის სახით, მსურს დავამატო, რომ პატიმრები განსაკუთრებულად მონყვლად მდგომარეობაში არიან, რადგან მათ არ შეუძლიათ საკუთარ თავზე ზრუნვა, ჯანმრთელობისა და კეთილდღეობის მხრივ, ისინი დამოკიდებულნი არიან სახელმწიფოზე, უფრო კონკრეტულად კი - ციხის თანამშრომლებზე. მაგალითად, მზრუნველობის გაუნველობა უკვე უტოლდება არაადამიანურ მოპყრობას. აღნიშნულ კონტექსტში, ნებისმიერ დამატებით უარყოფით მოპყრობას კიდევ უფრო მეტი მნიშვნელობა აქვს.

ფაქტები

ფაქტობრივი გარემოებებიდან, სხვათა შორის, მუდამდებდა 2011 წლის 30 მაისისა და/ან 2002 წლის 29 იანვრის სწავლებების ელემენტები, რომლებიც სამივე განმცხადებელმა პერსონალურად ან კოლექტიურად განიცადა (§§ 202 et seq):

- სწავლებაში მონაწილე ოფიცრებს პირველი სწავლების დროს ეკეთათ ნიღბები, ეცვათ ტყვიაგაუმტარი ყილეტები, მეორე სწავლებისას კი ეკეთათ ჩაფხუტები, ეცვათ მწვანე შესანიღბი ფორმები, აღჭურვილი იყვნენ ფარებით, ზოგიერთს ჰქონდა: ავტომატური იარაღები, რეზინის ხელკეტები, ხელბორკილები, მოქმედების შემზღუდავი ფინლები და ფოიერვერკები;
- განმცხადებელთა საკნების ჩხრეკა დაიწყო ასაფეთქებლებისა და ცარიელი ავტომატური იარაღებიდან სროლების ხმებით. ჩხრეკაში მონაწილეები იყენებდნენ ფოიერვერკებს და ფარებს ურტყამდნენ ხელკეტებს;
- ოფიცრები შეცვივდნენ საკნებში, იარაღები მიმართული ჰქონდათ საკნის შიგნით. ორ განმცხადებელს უბრძანეს ძირს დანოლა ისე, რომ სახე იატაკისკენ ჰქონოდათ. მათ არ ჰქონდათ განძრევის უფლება;
- ერთ-ერთ განმცხადებელს მრავალჯერ ჩაარტყეს. ოფიცრები მას ზემოდან აბიჯებდნენ;
- ოფიცრებმა ორ განმცხადებელს უბრძანეს, თითო-თითო გაქცეულიყვნენ დერეფანში, სადაც სხვა სამხედროები, რომლებსაც ჰქონდათ ხელკეტები და ფარები, ცოცხალ დერეფანს ქმნიდნენ. პატიმრებს აღნიშნულ დერეფანში უნდა გაერბინათ. მათ დერეფანი გაიბრინეს ფეხებამდე თავდახრილებმა. ცოცხალ დერეფანში მდგომი ოფიცრები ცდილობდნენ, პატიმრებისთვის დაერტყათ ხელკეტები ან მათთვის ნიხლი ჩაერთყათ. ერთ განმცხადებელს შუბლსა და ზურგში ჩაარტყეს ხელკეტები;
- ერთ-ერთი განმცხადებელი გამოათრიეს საკნიდან, ორ სამხედროს მისი ხელელები ზურგს უკან ეჭირა, თვითონ ის დახრილი იყო და ძლივს დადიოდა;
- ორი განმცხადებელი აიძულეს, მდგარიყვნენ "rozyazhka" პოზიციაში. როდესაც ერთი განმცხადებელი დავარდა, მას კვლავ ჩაარტყეს, შემდეგ კედელთან ახლოს იმავე პოზიციაში დააყენეს;
- ორ განმცხადებელს უბრძანეს გაშიშვლება, მათი ტანსაცმელი დერეფანის შუაში გროვად ეყარა;
- განმცხადებლებს ფიცი უნდა დაედოთ, რომ ისინი არ დაარღვევდნენ პატიმრობის რეჟიმს და დაემორჩილებოდნენ ციხის თანამშრომლების ბრძანებებს. ოფიცრებმა დაარტყეს ერთ განმცხადებელს, რადგან მისი პასუხები საკმარისად ხმამაღალი არ იყო;
- ერთი განმცხადებელი, რომელმაც უარი თქვა ფიცის დადებაზე, უკან

შეაგდეს საკანში, სადაც ერთ-ერთმა სამხედრომ მას მძიმე სამხედრო ფეხსაცმლით წიხლი ჩაარტყა, რის შედეგადაც მან გონება დაკარგა;

- ერთ განმცხადებელს უბრძანეს უკან, საკანში გაქცევა. მან დაიწყო თავისი ტანსაცმლის ძებნა, რომელიც დერეფნის შუაში ეყარა. მას ჩაარტყეს, რადგან საკმარისად სწრაფად არ ეძებდა ტანსაცმელს;
- აღნიშნული განმცხადებელი თავის საკანში შიშველი გაიქცა, ხელში ტანსაცმელი ეჭირა. ის იძულებული იყო დახრილიყო, რადგან გამუდმებით ურტყამდნენ;
- როდესაც ისინი უკან დაბრუნდნენ საკანში, დაინახეს, რომ მათი პირადი ნივთები იატაკზე მიმოფანტათ, იყო დამტვრეული ან გროვად ეყარა საკნის შუა ნაწილში;
- პირველი სწავლების შედეგად, ორმა განმცხადებელმა მიიღო დაზიანებები, მეორე სწავლების შედეგად კი - სამივე განმცხადებელმა. ერთ-ერთ განმცხადებელს გარეშე ექიმმა აცნობა, რომ მას ნეკნები ჰქონდა ჩამტვრეული;
- აღნიშნული მოვლენების შემდეგ დაუყოვნებლივ - და სწავლების მეორე დღეს - განმცხადებლები ითხოვდნენ სამედიცინო მომსახურებასა და დახმარებას, მაგრამ მათ არ დაეხმარნენ. ისინი იძულებული იყვნენ, სამედიცინო დახმარება ერთმანეთისთვის გაეწიათ;
- ზოგადი ჩხრეკის დროს პატიმრებისთვის მიყენებული დაზიანებები არ აღრიცხულა, მათ შესახებ ჩანაწერების არანაირი კვალი არ არსებობდა.

შევაჯამე ფაქტები. დეტალები და ახსნა-განმარტებები იმის შესახებ, როგორ დადგინდა ფაქტები, გადაწყვეტილებაშია მოცემული.

კონვენციის მე-3 მუხლთან დაკავშირებული სასამართლო პრაქტიკის ევოლუცია სახელმწიფოთაშორის საქმეში *Ireland v. the United Kingdom*, სასამართლოს უნდა შეემონებინა, კონვენციის მე-3 მუხლიდან გამომდინარე, ე.წ. “დაკითხვის 5 ხერხი” უტოლდებოდა თუ არა არაადამიანურ და დამამცირებელ მოპყრობას ან წამებას. თავის გადაწყვეტილებაში 1978 წელს (*Series A №25, §§ 167 et seq.*) სასამართლომ დაადგინა:

“სასამართლოს მიაჩნია, რომ ერთი მხრივ, არსებობს ძალადობა, რომელიც უნდა დაიგმოს როგორც მორალური, ასევე, უმრავლეს შემთხვევებში, ხელშემკრელი სახელმწიფოების ეროვნული სამართლის მიერ, მაგრამ ის არ ხვდება კონვენციის მე-3 მუხლის რეგულირების სფეროში. მეორე მხრივ, როგორც ჩანს, კონვენცია “წამებასა” და “არაადამიანურ თუ დამამცირებელ მოპყრობას” შორის განსხვავების დადგენით, მიზნად ისახავდა პირველი ტერმინით განზრახ არაადამიანური მოპყრობისთვის - რომელიც ინვევს სერიოზულ და მძიმე ტანჯვას - განსაკუთრებული სტიგმის მინიჭებას.

მეტიც, ასეთი მოსაზრება დგას გაეროს გენერალური ასამბლეის მიერ 1975 წლის 9 დეკემბერს მიღებული 3452 (XXX) რეზოლუციის პირველი მუხლის უკან, რომლის მიხედვითაც: წამება წარმოადგენს სასტიკი, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან დასჯის მძიმე და განზრახ ფორმას.

5 ხერხის კომბინირებული გამოყენება ნამდვილად აღწევდა არაადამიანურ და დამამცირებელ მოპყრობას. მიუხედავად იმისა, რომ მათ მიზანს წარმოადგენდა აღიარების, სხვათა და/ან ინფორმაციის მოპოვება და სისტემატურად გამოიყენებოდა, ისინი არ ინვევდნენ განსაკუთრებული ინტენსივობის ტანჯვასა და სისას-

ტიკეს, რომელიც სიტყვა წამებაში მოიაზრება.

168. სასამართლო ასკვნის, რომ 5 ხერხის გამოყენება უტოლდებოდა არაადამიანურ და დამამცირებელ მოპყრობას, რომელიც ეწინააღმდეგებოდა მე-3 მუხლს”.

სასამართლო პრაქტიკაში არაადამიანური მოპყრობისა და წამების ზღვარი განხილულია სასამართლოს 2001 წლის გადაწყვეტილებაში *Selmouni v. France*. სასამართლომ დაადგინა საქმის შემდეგი ფაქტობრივი გარემოებები (ECHR 1999-V):

“102. სასამართლო დარწმუნებულია იმაში, რომ ბ-ნ სელმუნის მიყენებული აქვს დიდი ოდენობით დარტყმები. როგორც უნდა იყოს ადამიანის ჯანმრთელობის მდგომარეობა, შეიძლება ჩაითვალოს, რომ დარტყმების ამგვარი ინტენსივობა მნიშვნელოვან ტკივილს მიაყენებს მას. მეტიც, დარტყმა ყოველთვის არ ტოვებს კვალს სხეულზე. თუმცა, ექიმ გარნიეს 1991 წლის 7 დეკემბრის სამედიცინო დასკვნიდან გამომდინარე ... ძალადობის კვალი ბ-ნ სელმუნის თითქმის მთელ სხეულზე ჰქონდა.

103. სასამართლო აგრეთვე აღნიშნავს, რომ: განმცხადებელს თმებით ითრევდნენ; არბენინებდნენ დერეფანში, ხოლო ორივე მხარეს განლაგებული პოლიციელები ფეხს უდებდნენ; იგი დააჩოქეს ახალგაზრდა ქალის წინ, რომელსაც ვილაცამ მიმართა შემდეგი სიტყვებით: „ნახე, შენ ახლა სიმლერას გაიგონებ“; მას პოლიციელმა თავისი სასქესო ორგანო დაანახა, შემდეგი სიტყვებით: „აჰა, მონუნე ეს“, ამის შემდეგ კი დააშარდა; მას დაემუქრნენ სარჩილავი ლამპითა და შპრიცით ... გარდა ზემოხსენებული ქმედებების ძალადობრივი ხასიათისა, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ისინი ნებისმიერი პირისათვის, მისი მდგომარეობის მიუხედავად, შემზარავი და დამამცირებელი იქნებოდა.

104. და ბოლოს, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ზემოხსენებული მოვლენები არ შემოიფარგლებოდა საპოლიციო პატიმრობის მხოლოდ ერთი პერიოდით, რომლის განმავლობაში - ყოველგვარი გამართლების გარეშე - ზედმეტმა დაძაბულობამ და ემოციებმა გამოიწვია ძალის ამგვარი გადამეტება. ცალსახად იქნა დადგენილი, რომ ბ-ნი სელმუნი დაკითხვისას დაექვემდებარა განმეორებით და ხანგრძლივ ძალადობას რამდენიმე დღის განმავლობაში...”

სელმუნის საქმეში სასამართლომ ზემოაღნიშნული ფაქტები *Ireland v. United Kingdom*-ის ფაქტობრივი გარემოებებისგან განასხვავა. სასამართლო დარწმუნებული იყო, რომ განმცხადებლის მიმართ მოპყრობა არაადამიანური და დამამცირებელია, ის ეწინააღმდეგება კონვენციის მე-3 მუხლს (§99), თუმცა, გაჩნდა შეკითხვა, აღინშნული მოპყრობა უტოლდება თუ არა წამებას. სელმუნის საქმეში სასამართლომ დაადგინა:

“100. წინამდებარე საქმეში უნდა დადგინდეს, შეიძლება თუ არა ბ-ნი სელმუნისათვის მიყენებული „ტკივილი ან ტანჯვა“ განსაზღვრული იყოს როგორც „სასტიკი“ - გაერო-ს კონვენციის 1-ლი მუხლის მნიშვნელობით. სასამართლო მიიჩნევს, რომ ხსენებული „სისასტიკე“, მსგავსად „მინიმალური სისასტიკისა“, აუცილებელია მე-3 მუხლის გამოყენებისათვის, საგნების შეფარდებითი ხასიათის გათვალისწინებით; ეს დამოკიდებულია საქმის ყველა გარემოებაზე, როგორცაა: მოპყრობის ხანგრძლივობა, მისი ფიზიკური და მენტალური შედეგები, ზოგიერთ შემთხვევაში მსხვერპლის სქესი, ასაკი, ჯანმრთელობის მდგომარეობა და ა.შ.

101. სასამართლომ ადრე განხილულ საქმეებში დაასკვნა, რომ ადგილი ჰქონდა მოპყრობას, რომელიც შეიძლებოდა მხოლოდ წამებად ჩათვლილიყო (იხ. ზემოხსენებულ Aksoy-ის საქმეზე გამოტანილი გადაწყვეტილება, გვ. 2279, §64, და Aydın-ის საქმეზე გამოტანილი გადაწყვეტილება, გვ.1891-92, § 83-84 და 86). თუმცა, იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ კონვენცია „ცოცხალი ინსტრუმენტია, რომლის იტერპრეტაცია უნდა მოხდეს დღევანდელი გარემოებების გათვალისწინებით“ (იხ. სხვათა შორის, შემდეგი გადაწყვეტილებები: Tyrer v. the United Kingdom, 25 April 1978, Series A № 26, გვ. 15-16, § 31; ; Soering , გვ. 40, § 102; და Loizidou v. Turkey, 23 March 1995, Series A № 310, გვ. 26-27, § 71), სასამართლო მიიჩნევს, რომ გარკვეული ქმედებები, რომლებიც წარსულში კლასიფიცირებული იყო „არაადამიანურ და დამამცირებელ მოპყრობად“ „წამების“ საწინააღმდეგოდ, შეიძლება მომავალში სხვაგვარად კლასიფიცირდეს. სასამართლო იმ აზრს ავითარებს, რომ ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის სფეროში აუცილებელი, მნიშვნელოვნად მაღალი სტანდარტის არსებობა შესაბამისად და გარდუვალად მოითხოვს მეტ სიმტკიცეს დემოკრატიული საზოგადოების ფუნდამენტური ღირებულებების დარღვევათა შეფასებისას.”

შედეგად, განმცხადებლის მიმართ განხორციელებული მოპყრობის გათვალისწინებით, სელმუნის საქმეში სასამართლომ დაასკვნა:

“105. მოცემული გარემოებებიდან გამომდინარე, სასამართლო მიიჩნევს, რომ განმცხადებლის პიროვნების წინააღმდეგ ფიზიკურმა და ფსიქოლოგიურმა ძალადობამ, რაც განხილულია მთლიანობაში, მას „სასტიკი“ ტყვილი და ტანჯვა მიაყენა, რომელიც იყო განსაკუთრებულად სერიოზული და სასტიკი. ამგვარი ქმედება, კონვენციის მე-3 მუხლის მიზნებისათვის, წამებად უნდა ჩაითვალოს.”

წინამდებარე საქმის ფაქტობრივ გარემოებათა შეფასება მე-3 მუხლისა და სელმუნის საქმის გათვალისწინებით:

სელმუნის საქმე ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი თუ არა, ყველაზე მნიშვნელოვანი საქმეა, კონვენციის მე-3 მუხლიდან გამომდინარე არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობისა და წამების ზღვრის დადგენის თვალსაზრისით. ამრიგად, წინამდებარე საქმის ფაქტობრივი გარემოებები აღნიშნული პრაქტიკიდან გამომდინარე უნდა შეფასდეს.

რა თქმა უნდა, სხვადასხვა საქმის ფაქტობრივი გარემოებების შედარება რთულია, მაგრამ, სელმუნის საქმესა და წინამდებარე საქმეს შორის მანც არსებობს გარკვეული მნიშვნელოვანი მსგავსებები.

სელმუნის, ისევე როგორც წინამდებარე საქმეში, ოფიცრებს გაკეთებული ჰქონდათ დერეფანი, სადაც პატიმრებს უნდა გაერბინათ. ორივე შემთხვევაში განმცხადებლები მძიმედ იყვნენ ნაცემი. მართალია, სელმუნის საქმეში პოლიციის თანამშრომელმა განმცხადებელს თავისი სასქესო ორგანო დაანახა და დააშარდა, მაგრამ წინამდებარე საქმეში განმცხადებლები იძულებული იყვნენ გაშიშვლებულიყვნენ და შიშველ მდგომარეობაში, მუხლებამდე თავდახრილებს ერბინათ, რა დროსაც მათ ურტყამდნენ. სელმუნის საქმეში მას შპრიცითა და სარჩილავი ლამპით ემუქრებოდნენ, წინამდებარე საქმეში კი განმცხადებლებს ოფიცრები ნიღბებით, შესანიღბი ფორმებით, ცარიელი იარაღიდან გასროლებით, ფოიერვერკებით, ხელკეტების ფარებზე დარტყმითა და საკნებში შეცვენით აშინებდნენ.

წინამდებარე საქმის ზოგიერთი ფაქტობრივი გარემოება, სელმუნის საქმესთან შედარებით, უფრო სერიოზულიც კი არის. ერთ-ერთი განმცხადებელი

იტანჯებოდა ჩამსხვრეული ნეკნების გამო. გარდა ამისა, ერთ-ერთ განმცხადებელს ოფიცერმა, რომელსაც მძიმე სამხედრო ფეხსაცმელი ეცვა, წიხლი ჩაარტყა. განმცხადებელმა ისეთი მძიმე დაზიანება მიიღო, რომ გული წაუვიდა.

მეტიც, სელმუნის საქმიდან გამომდინარე, ცხადია, რომ საქმის ყველა ფაქტობრივი გარემოება ერთიანობაში უნდა განიხილოს და შეფასდეს. ჩემი აზრით, დადგენილ პრაქტიკას ეწინააღმდეგება იმის დადგენა, რომ სამედიცინო მომსახურებისა და დახმარების გაუნწელობა ცალკე უნდა შეფასდეს, რაც არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებით დამატებით დასკვნამდე მიგვიყვანს (§ 292-296). უფრო სწორი იქნება, ასეთი ასპექტები ზოგადი მოპყრობის ნაწილად და შენაერთად აღიქმებოდეს. ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით თუ შეფასდება, დავინახავთ, რომ სამედიცინო მომსახურებისა და დახმარების გაუნწელობამ კიდევ უფრო დაამძიმა განმცხადებლების მდგომარეობა.

და ბოლოს, რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია, წინამდებარე საქმეს ახასიათებს თავისებურება - სწავლებები ორჯერ დაიგეგმა წინასწარ. განმცხადებლები განზრახ გახდნენ ისეთი მოვლენების მონაწილენი, რომლებიც იმთავითვე გამოიწვევდა, და გამოიწვია კიდევ, დამამცირებელ და ტკივილის მიმყენებელ მოპყრობას. 2001 წლის 30 მაისის სწავლება დაგეგმილი და დამტკიცებული იყო ზემდგომთა მიერ - ანუ იმის გათვალისწინებით, თუ რა მოხდა პირველი სწავლებისას, შემდეგი სწავლება 2002 წლის 29 იანვრისთვის მაინც დაიგეგმა და დამტკიცდა. ჩემი აზრით, ზემოხსენებული წინასწარი განზრახვა საქმის კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ასპექტია.

დასკვნა

ჩემი აზრით, წინამდებარე გადაწყვეტილებაში არ გამოყენებულა სელმუნის საქმეში თვითონ სასამართლოს მიერ დადგენილი მაღალი და მზარდი სტანდარტები - კერძოდ, კონვენციის მე-3 მუხლის მიხედვით, წამების დადგენის ზღვარი. წინამდებარე საქმეში გამოტანილი უნდა იქნას იგივე დასკვნები, რაც სელმუნის საქმეში იყო.

ამრიგად, განმცხადებლების მოწყვლადი მდგომარეობიდან გამომდინარე, მიმაჩნია, რომ მათ მიმართ განზრახ განხორციელებულმა ფიზიკურმა და მენტალურმა ძალადობამ, ერთიანობაში თუ განვიხილავთ, განმცხადებლებს დიდი ტკივილი და ტანჯვა მიაყენა. ის იყო განსაკუთრებულად სერიოზული და სასტიკი.

ჩემი აზრით, ასეთი სახის მოპყრობა, კონვენციის მე-3 მუხლის მიხედვით, წამებად უნდა იყოს მიჩნეული.

დანართი

ზეპირი მტკიცებულებების შეჯამება

1. 2007 წლის 25-დან 27 ივნისამდე ხმელნიცკში ჩატარებული მოსმენის დროს სასამართლოს დელეგატების მიერ მოსმენილი ზეპირი ჩვენებები შეიძლება შემდეგნაირად შეჯამდეს:

ა. განმცხადებლები

1. პირველი განმცხადებელი (ბ-ნი სერგეი ვიკტორის ძე დავიდოვი)

2. განმცხადებელმა დელეგატებს მოახსენა, რომ იგი ფაქტობრივ გარემოებათა განვითარებისას ზამკოვას ციხეში იყო მოთავსებული. ის ბ-ნ გომენიუკს (მესამე განმცხადებელი) 1986 წლიდან იცნობდა. მოვლენათა განვითარების დროს ის მოთავსებული იყო №8 საკანში - რომელიც მდებარეობდა მონასტრის შესასვლელის წინ - 10 სხვა მსჯავრდებულთან ერთად (მათ შორის, ვინც მან ახსენა, იყვნენ: ბ-ნი ილჩენკო, ბ-ნი ვაგიფ დიდენკო, ბ-ნი ოლეგ დიდენკო). რადგან ყველა სხვადასხვა საკანში იყო, მან არ იცოდა, ვინ იყო მოთავსებული სხვა საკანებში. მხოლოდ 2002 წელს შეიტყო, რომ ბ-ნი გომენიუკი ზამკოვას ციხეში იყო მოთავსებული.

3. განმცხადებელმა აღნიშნა, რომ 2001 წლის 30 მაისს პატიმრებს შემოესმათ ბარაბნების ხმები (ან შესაძლოა ეს იყო ფარებზე ხელკეტების დარტყმის ხმა) და, ასევე, სხვა სახის ხმაური. ისინი მიხვდნენ, რომ დანაყოფები ციხის ტერიტორიის შიგნით იმყოფებოდნენ. მანამდე გავრცელდა ხმა, რომ ათი დღით ადრე ციხეში სპეციალური დანიშნულების რაზმები იყვნენ, ამიტომ პატიმრები 18-20 მაისის შემდეგ ყოველ დღე ელოდნენ მათ გამოჩენას. მან რაზმების შემოსვლა საკნის ფანჯრიდან დაინახა. მისი აზრით, რაზმების წევრები არ იყვნენ ზამკოვას ციხის თანამშრომლები. პატიმრებმა გაიგეს აფეთქებებისა და ავტომატური იარაღიდან გასროლის, ასევე, ყვირილის ხმები. მათ ეცვათ შავი ფორმები და ტყვიავაუმტარი ჟილეტები, ფორმებს უკანა მხრიდან ჰქონდათ რალაც წარწერა. ისინი აღჭურვილი იყვნენ გრძელი ხელკეტებითა და ყვითელი ფარებით. მისი აზრითა და გავრცელებული ხმების მიხედვით, ისინი "ბერკუტის" სპეციალური დანიშნულების რაზმის წევრები იყვნენ. მათ ასევე ჰქონდათ მოკლეტარიაანი ავტომატური იარაღები.

განმცხადებლის ვარაუდით, ხმაური ავტომატური იარაღებიდან გასროლის შედეგად ისმოდა.

4. მან 2001 წლის 30 მაისს საკანში განვითარებული მოვლენები შემდეგნაირად აღწერა: ორი ნიღბიანი "მებრძოლი" (მოხელე), რომელთაც ავტომატური იარაღი საკნისკენ ჰქონდათ მომართული, შემოვარდა საკანში. მათ პატიმრებს უბრძანეს ძირს დანოლა ისე, რომ სახე იატაკისკენ ჰქონოდათ, შემდეგ უბრძანეს სირბილით გასვლა მონასტრის დერეფანში, სადაც სხვა სამხედროებს, რომლებიც ხელკეტებითა და ფარებით იყვნენ აღჭურვილი, ცოცხალი დერეფანი ჰქონდათ. დერეფნის გავლით პატიმრებს კედელთან უნდა მიერბინათ. მას პირველს უბრძანეს ადგომა და გაქცევა. ყველა სამხედრო, რომლებიც დერეფანს ქმნიდნენ და რომელთაც ფარები და ხელკეტები ეჭირათ, მისთვის დარტყმას ცდილობდნენ. ის სხვა სამხედრომ გააჩერა და კედელთან დადგომა უბრძანა. განმცხადებლის ახლოს იყო ბ-ნი ვაგიფ დიდენკო. ოფიცრებმა მისი ჩხრეკა დაიწყეს და გაშიშვლება უბრძანეს, მისი ტანსაცმელი დერეფნის შუა ნაწილში შეაგროვეს. ტანსაცმელს არ ამოწმებდნენ. შემდეგ მათზე ვილაჯამ მიუთითა და თქვა: "აი, ესენი", და ოფიცრები მივიდნენ მასთან და ბ-ნ დიდენკოსთან და ვინაობის, ასევე, პატიმრობისა და სასჯელის ხანგრძლივობის შესახებ ინფორმაციის მიწოდება მოსთხოვეს. შემდეგ მათ განაცხადეს, რომ პასუხი არ იყო საკმარისად ხმამაღლა

გაცემული და დაიწყეს მათი ცემა ფეხის კუნთებში, ღვიძლსა და სხვა ადგილებში. ოფიცრებმა მათ პატიმრობის რეჟიმის დარღვევის შეწყვეტა უბრძანეს. შემდეგ კი უბრძანეს, თითო-თითო გაქცეულიყვნენ უკან, საკანში, რა დროსაც მათ კვლავ ხელკეტებით სცემდნენ. სხვა სამხედროები ფარებს ურტყამდნენ ხელკეტებს და ასე ინვევდნენ ხმაურს. მან დაახლოებით 50 ნიღბიანი ადამიანი დაინახა. ზოგიერთი მათგანი იცინოდა, სხვები კი სირბილის დროს პატიმრებისთვის დარტყმას ცდილობდნენ. საკნის კარის დახურვიდან 10-15 წუთის შემდეგ ისინი ბ-მა ზახაროვმა და ბ-ნმა მაზურენკომ მოინახულეს, რომლებმაც იკითხეს, ჰქონდათ თუ არა პატიმრებს რაიმე პრეტენზიები. აღნიშნული სპეციალური დანიშნულების რაზმების ნევრთა თანდასწრებით ხდებოდა. მან ასევე იცოდა, რომ ბ-ნი ვოლკოვი (რომელიც მას საჩივრების განხილვისას 2001 წლის სექტემბერში აღნიშნულ ფაქტებზე ესაუბრა) და ბ-ნი სტასიუკი ესწრებოდნენ სწავლებებს.

5. განმცხადებელმა სამედიცინო საჩივრებთან დაკავშირებით შემდეგი არგუმენტები წარადგინა: პირველი სწავლების დროს მან მრავალი დაზიანება მიიღო. ის თავს საფრთხის ქვეშ გრძნობდა, მორალურად დამცირებული და დაშინებული იყო. თუმცა, სამედიცინო მომსახურება მას არ გაუწიეს. ის ამტკიცებდა, რომ მომსახურებას გინევდნენ მხოლოდ მაშინ, როდესაც “სიკვდილის პირას იყავი”. მან აღნიშნა, რომ “ყველამ” იჩივლა გენერალურ პროკურატურაში, თუმცა საჩივრები, რომლებიც უზენაესი სასამართლოს, ხმელნიცკის რეგიონის პროკურატურისა და სხვათა სახელზე იყო დაწერილი, არ გაიგზავნა. მან და ბ-ნმა ილჩენკომ პროკურატურაში გაგზავნეს საჩივრები, რის შემდეგაც მაიორმა ბოიკომ მას და ბ-ნი ილჩენკოს დაურეკა და უთხრა, რომ ისინი ვალდებული იყვნენ ეთანამშრომლათ ადმინისტრაციასთან და დამორჩილებოდნენ ციხის რეჟიმს. პატიმრებს ასევე განუცხადეს, რომ მათ საჩივრებს წარმატების პერსპექტივა არ ჰქონდათ.

6. რაც შეეხება 2002 წლის 29 იანვარს ჩატარებულ მეორე სწავლებას, განმცხადებელმა აღნიშნა, რომ ის დაახლოებით 10:00-11:00 საათზე დაიწყო. ამ დროს ის იმყოფებოდა №13 ან №14 სამართო საკანში. მან ავტომატური იარაღის ლულა დაინახა და შემდეგ გასროლის ხმები გაიგო. აღნიშნული ხმის გაგებისთანავე იგი იატაკზე დანვა. ის ორმა სამხედრომ ააყენა იატაკიდან და საკნებს შორის არსებულ ძალიან ვიწრო გასასვლელში გააგდო, სადაც მან ბ-ნი ვოლკოვი, ბ-ნი სტასიუკი და 5-6 მეტრის მოშორებით მდგომი მესამე პიროვნება დაინახა. ასევე დაინახა, როგორ ალებდნენ სხვა საკნებს. ერთ-ერთმა პატიმარმა, ბ-ნმა კოსტენკომ, დამალული “ბრიტვიტ” მაჯები გადაიჭრა. ოფიცრებმა პატიმრებს მოსთხოვეს ფიცის დადება, რომ ისინი დაემორჩილებოდნენ ადმინისტრაციის მითითებებს. მან უარი განაცხადა დაფიცებაზე, რის შემდეგაც დაიწყეს მისი ცემა თირკმელებისა და ნეკნების არეში. ერთ-ერთმა სამხედრომ, რომელსაც მიიმე სამხედრო ფეხსაცმელი ეცვა, მას ფეხი ჩაარტყა, რის შედეგადაც მან გონება დაკარგა. ამის შემდეგ ის უკან შეაგდეს თავის საკანში. სპეციალური დანიშნულების რაზმების მონაწილეობასთან დაკავშირებით, განმცხადებელმა თქვა, რომ მან რაზმების ნევრები პირველად 1994 წელს დაინახა, როდესაც ის “ბილა ცერკვას” ციხეში იყო მოთავსებული. მან კვლავ განაცხადა, რომ მისი აზრით, ეს სპეციალური დანიშნულების რაზმი იყო, სავარაუდოდ, “ბერკუტი”. მისი ნევრები აღჭურვილი იყვნენ ავტომატური იარაღებით. მათ ტყვიაგაუმტარი ჟილეტები და შავი ფერის ფორმები ეცვათ. მისი აზრით, სწავლებების მიზანი ძალის დემონსტრირება იყო, ისევე როგორც ნამდვილ პატიმრებზე ვარჯიში, რათა ისინი ეიძულებინათ, ხელისუფლების წარმომადგენელთა სურვილისამებრ მოქცეულიყვნენ.

8. მეორე სწავლებისას მან მიიღო (დარტყმებისგან) დაზიანებები, ერთ მხარეს აღნიშნებოდა ტკივილი. მას რენტგენი გადაუღო ციხის გარეთ მომუშავე ექიმმა. მან აღნიშნულ ექიმს ასევე უთხრა, რომ თავისი ვარაუდით, ფილტვების ანთება ჰქონდა, რადგან საკანში არ იყო გათბობა და საკმაოდ ციოდა. ექიმის განცხადებით, მას ნეკნები ჰქონდა გაბზარული. სამედიცინო ჩანაწერებში მან აღნიშნა, რომ პაციმარი 1 თვეში გამოკეთდებოდა. ციხის ექიმს კი არ სურდა დახმარების განევა, რადგან ის ციხის კონტროლის ქვეშ იყო. რამდენიმე სხვა პიროვნებამ, მათ შორის ბ-ნმა კოსტენკომ და პაციმარმა, რომელსაც ეპილეფსია ჰქონდა, ასევე სერიოზული დაზიანებები მიიღეს. ამ უკანასკნელ პაციმარს გულის შეტევა დაემართა და ის კლემენტოვიჩში გადაიყვანეს. ეპილეფსიით დაავადებული პირის ცემის დროს სამხედროებს არ სჯეროდათ, რომ პაციმარი მართლაც ავად იყო და აგრძელებდნენ მის ცემას, რადგან ფიქრობდნენ, რომ ის თავს აჩვენებდა დაავადებულად. პაციმრებმა კვლავ მიმართეს საჩივრებით სხვადასხვა ორგანოს (მან ასევე ახსენა წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი და მათი წევრები). 2002 წლის დეკემბერში ბ-ნმა ვოლკოვმა მათ უპასუხა, რომ კანონის დარღვევის ფაქტები არ დადგენილა. როდესაც ის გადაიყვანეს ბერდიჩივის №70 ციხეში, აღმოაჩინა, რომ მისი სამედიცინო საქმე არ გადმოუტანიათ და ის დაიკარგა. მას არ უცდია მოტეხილობების შემდგომში დაფიქსირება, რადგან ამას აზრი არ ჰქონდა, თანაც შეუძლებელი იყო იმის დამტკიცება, რომ დაზიანებები მან სწავლების შემდეგ მიიღო და არა სხვა გარემოებების შედეგად.

9. ის ეცადა საჩივრები გენერალური პროკურატურისთვის გაეგზავნა და მოეთხოვა რელიგიური ლიტერატურა, საჩივრების წარდგენის წესის დარღვევით. საჩივრების ასეთი გზით გაგზავნის გამო იგი სანქცირებული იქნა. მან ისევე ახსენა, რომ აზრი არ ჰქონდა პროკურორთან ჩვილს, რადგან ციხის თანამშრომლები მაინც ამოწმებდნენ მიმოწერას. გარდა ამისა, საჩივრები იმ პროკურორებთან მიდიოდა, რომლებიც ესწრებოდნენ ჩხეკებს, და ასეთ საჩივრებს წარმატების მიღწევის პერსპექტივა არ ჰქონდათ.

2. მეორე განმცხადებელი (ბ-ნი ვიტალი14 ვლადიმერის ძე ილჩენკო)

10. დელეგატებისთვის ჩვენებების მიცემის დროს, განმცხადებელი №52 ციხეში იყო მოთავსებული. ის სხვა განმცხადებლებს იცნობდა, მათ შორის ბ-ნ დრუზენკოს, რომელიც მან 1998 წელს ვინიციაში გაიცნო, სადაც ისინი ერთ საკანში იყვნენ მოთავსებული. შემდეგ ბ-ნი დრუზენკო ზამკოვას ციხეში გადმოიყვანეს. მან ბ-ნი დრუზენკო ისევე ნახა იზიასლავში და გაიგო, რომ მას, ზამკოვას ციხეში გადაყვანამდე, პატმრობის სხვადასხვა ასპექტის საფუძველზე უკვე შეტანილი ჰქონდა საჩივრები სახალხო დამცველთან, რის გამოც დამატებითი ერთი წლის სასჯელი დაენიშნა. მეორე განმცხადებელმა ბ-ნი გომენიუკი გაცილებით გვიან ნახა, როდესაც ის სამარტოო საკანში იყო მოთავსებული და მასთან საკნიდან ჰქონდა კავშირი. იგი ახლოს მდებარე საკანში იყო, ასევე იცნობდა ბ-ნ მარტოვს, ბ-ნ კისელევსა და სხვებს, მაგრამ არ იცოდა მათი გვარები.

11. 2001 წლის 30 მაისის მოვლენების დროს მეორე განმცხადებელი მოათავსებული იყო პირველ სართულზე მდებარე №8 საკანში, დერეფნის ბოლოში. მან 2001 წლის 30 მაისის სწავლებისას განვითარებული მოვლენები შემდეგნაირად აღწერა: დილა ჩვეულებრივად დაიწყო, მალვიძარა ზარის დარეკვით, როგორც ეს ყოველდღიურად ხდებოდა. შემდეგ მან დერეფანში რალაც ხმაური გაიგო, რომელიც მონასტრის შესასვლელიდან მოდიოდა. კარებში არსებული ნაპრალიდან მან

დაინახა ადამიანები ტყვიაგაუმტარი ჟილეტებით, რომელთაც ფარები ეჭირათ. ხმაური სულ უფრო ახლოვდებოდა. მას ესმოდა, როგორ გამოჰყავდათ ხალხი და როგორ სცემდნენ მათ. ასევე ესმოდა ასაფეთქებლების ხმა. შემდეგ მან თავის საკანთან ახლოს ფარებზე ხელკეტების დარტყმისა და აფეთქებების ხმა გაიგო.

12. მეორე განმცხადებელმა პირველი საკნის გაღების ხმა გაიგო, შემდეგ კი ისევ ასაფეთქებლის ხმა. ამის შემდეგ 10-15 წუთი გავიდა. პირველი ორი საკანი, რომლებიც უნდა გაღებულიყო, მარჯვენა მხარეს მდებარეობდა. საკანში მოთავსებული პატიმრები მიხვდნენ, რომ რალაც მოხდებოდა. ზოგიერთმა წამლის მიღება დაიწყო, სხვებმა დამატებითი ტანსაცმელი ჩაიცვეს, ყველა რალაცისთვის ემზადებოდა. მანაც ჩაიცვა დამატებითი ტანსაცმელი. შემდეგ, საკანთან ახლოს, ისევ ასაფეთქებლებისა და გასროლის ხმა გაისმა. კარი გაიღო და შემოვიდნენ ნიღბიანი პირები, რომელთაც ტყვიაგაუმტარი ჟილეტები ეცვათ და ავტომატური იარაღები ეჭირათ. მათ უხამსი სიტყვების გამოყენებით დაიწყეს ბრძანებების გაცემა (ძირს დაწოლის შესახებ). ამ დროს უკვე ორი ადამიანი იწვა ძირს გასასვლელში და მისთვის დასაწოლი ადგილი აღარ იყო. მასთან მოვარდა ფორმიანი ადამიანი და დაუყვირა: “შენ ძირს დაწოლა გიბრძანეს!”. შემდეგ მან განმცხადებელს მუცელში, ხერხემალსა და კეფაში ჩაარტყა. ამ დროს ის ძირს იწვა, ხელები თავზე ჰქონდა აფარებული, ფეხები - განზე გაშლილი. ის ეცადა თავის განძრევას, რადგან სახით ძირს იწვა და დისკომფორტი იგრძნო, მაგრამ მას მაშინვე წიხლი ჩაარტყეს. სამხედროები საკანში გადაადგილდებოდნენ ისე, რომ აბიჯებდნენ პატიმრებს.

13. მეორე განმცხადებელს დერეფანში გასვლა უბრძანეს. მის თანამესაკნეებს უბრძანეს, თითო-თითო გასულიყვნენ დერეფანში ისე, რომ თავი ფეხებამდე ჰქონოდათ დაწეული. ის საკნიდან გაათრიეს, ორ სამხედროს ხელებით ჰყავდა აწეული. თვითონ კი მოხრილი იყო და ძლივს დადიოდა. შემდეგ მან კარებთან გაიგონა ბრძანება - “წინ სირბილით!” - რასაც ხელკეტების თავში ჩარტყმა მოჰყვა. ამის გამო ის იძულებული იყო ჯერ ძირს, მერე კი უკან გადახრილიყო. შემდეგ სამხედრო ფორმებში ჩაცმული პირები მოვიდნენ და ისინი “rozyazhka” პოზიციაში (розтяжка) დააყენეს. ციხის ადმინისტრაციის წევრები ასევე ესწრებოდნენ აღნიშნულს. მან დარტყმები მიიღო სხვადასხვა მხრიდან. როდესაც ის ძირს ეცემოდა, აყენებდნენ იმავე პოზიციაში და ისევ სცემდნენ. შემდეგ ყველას შებრუნება და გაშიშვლება უბრძანეს. მას საცვლების გახდაც კი მოსთხოვეს. იგი ხედავდა ადამიანებს (სპეციალური დანიშნულების რაზმებიდან), რომლებსაც ხაკისფერი დამატებითი სამხედრო ფორმა ეცვათ. მათ რალაცნაირი “rogachi” (“porachi” ანუ მოქმედების შემზღუდავი ფინლები), ტყვიაგაუმტარი ჟილეტები, იარაღები და შავი ნიღბები ჰქონდათ. ფეხზე “ბერტსი” (“берца”, სპეციალური სამხედრო ფეხსაცმელი) ეცვათ. ტანსაცმლის გახდისას პატიმრებს ტანზე, კუნთებზე, ღვიძლზე, ხერხემალსა და სხვა ადგილებზე ურტყამდნენ ხელკეტებს. სამხედროები ყვიროდნენ: “დაუჩქარეთ, დაუჩქარეთ!” პატიმრები უნდა დამდგარიყვნენ “rozyazhka” პოზიციაში, შიშვლები, და ხელები კედელზე უნდა ჰქონოდათ მიყრდნობილი. ის რამდენჯერმე დავარდა, მას აყენებდნენ და სცემდნენ. იგი იძულებული იყო დამჯდარიყო. შემდეგ მას უბრძანეს, ფიცი დაედო, რომ არ დაარღვევდა პატიმრობის რეჟიმს და დაცავდა ბრძანებებს. შემდეგ უბრძანეს, უკან, საკანში გაქცეულიყო. მან დაიწყო ტანსაცმლის ძებნა, რომელიც ერთად იყო მიყრილი დერეფნის შუა ნაწილში. მან გაიგო ციხის დანაყოფის უფროსის, ბ-ნი გაიდაშკას - რომელიც იცინოდა - ბრძანება. როდესაც ის შიშველი საკანში

უკან მივბრუნდებით, ძირს დახრდა მოუწია, რადგან ურტყამდნენ. როდესაც იგი შევიდა საკანში, ისევ ძირს დანოლა უბრძანეს. შემდეგ კი ვილაყვამ ყველა მსჯავრდებულს ადგომა და საკნის წესრიგში მოყვანა უბრძანა. საკნის მდგომარეობა “საერთო ჩხრეკის” შედეგი არ გახლდათ, რადგან ნივთები ძირს იყო გაფანტული, ზოგიერთი გატყეხილი იყო, ზოგი (საკვები, ტანსაცმელი, პირადი ნივთები და სხვა) - დაზარალებული საკნის შუაში, იატაკზე. ოფიცრები წავიდნენ, როდესაც პატიმართა კვების დრო მოვიდა. პატიმრებმა სამედიცინო დახმარება სწავლების დამთავრებისთანავე ითხოვეს, ასევე მეორე დღესაც, მაგრამ არავინ მისულა. ისინი ერთმანეთს უწევდნენ სამედიცინო დახმარებას. მათი სამედიცინო საჩივრები არ განხილულა, მათთვის არ გაუწევიათ სამედიცინო მომსახურება ან დახმარება. პატიმრები თავად მკურნალობდნენ საკუთარ თავს, განმცხადებელს ანუხებდა ტკივილი თირკმელების არეში, მის შარდში სისხლი შეინიშნებოდა რამდენიმე დღის განმავლობაში. სწავლების შემდეგ მათთვის არ გაუწევიათ სამედიცინო მომსახურება ან დახმარება და ისინი თავისით მკურნალობდნენ. განმცხადებლის თქმით, მას დიდი ხნის განმავლობაში სტანჯავდა თირკმელების ტკივილი.

14. რაც შეეხება ციხის თანამშრომელთა მონაწილეობას, განმცხადებელმა აღნიშნა, რომ ბ-ნი ზახაროვი და ბ-ნი გაიდამაკა ესწრებოდნენ სწავლებებს. ისინი სამხედროებს მოუწოდებდნენ, მეტი ძალა გამოეყენებინათ გარკვეული პატიმრების მიმართ. ის სხვებზე მეტად სცემეს. პატიმრები, რომლებიც პატიმრობის პირობებზე ჩიოდნენ - კიდევ უფრო მეტად.

15. რაც შეეხება მის საჩივრებს სწავლებებთან დაკავშირებით, განმცხადებლის თქმით, სწავლების შემდეგ ბ-ნი ზახაროვის, ბ-ნი მაზურენკოს, ბ-ნი მაზეპასა და კიდევ ერთი ადამიანისგან - სავარაუდოდ, პროკურორისგან - შემდგარი კომისია შემოვიდა საკანში. პატიმრებს ჰკითხეს, ჰქონდათ თუ არა რაიმე პრეტენზიები. ამ დროს მათ განაცხადეს, რომ არ ჰქონიათ არანაირი პრეტენზია, მაგრამ მან და კიდევ ერთმა განმცხადებელმა დაიწყეს საჩივრის წერა უზენაესი სასამართლოსთვის, რადგან ბ-ნი დავიდოვს რამდენიმე საჩივარი ჰქონდა გაგზავნილი პირველი ინსტანციის სასამართლოში, რეგიონულ სასამართლოსა და უზენაეს სასამართლოში. აღნიშნული საჩივრები მათ გადასცეს ბ-ნი გაიდამაკას, ციხის განყოფილების უფროსს, რომელმაც ისინი სპეციალურ დეპარტამენტს, ბ-ნი მაზურენკოს გადასცა. ეს შემდეგ დღეს მოხდა. ბ-ნიმა გაიდამაკამ მათ დაუძახა და დაემუქრა, მოითხოვა საჩივრების უკან გამოტანა. სხვადასხვა მუქარის შემდეგ ისინი იძულებული გახდნენ, გამოეტანათ საჩივრები. მათ საჩივრების გაგზავნა 7 თებერვალს დაიწყეს. საბოლოოდ, განმცხადებელმა დაასკვნა, რომ მათ ბრალდებებთან დაკავშირებით გამოძიებას არავინ ატარებდა.

16. მეორე სწავლებისას განმცხადებელი მოთავსებული იყო მეორე სართულზე, რადგან ის პატიმრობის რეჟიმიდან (тюремне ув'язнення) მაქსიმალური უსაფრთხოების რეჟიმში გადაიყვანეს. ის მოთავსეს მონასტრის №23 საკანში. 2002 წლის 29 იანვარს მან ისევ დაინახა დანაყოფები. სამხედროების მთლიანი რაოდენობა 200-ს შეადგენდა. შემდეგ მან გაიგო აფეთქებებისა და ყვირილის, კვნესისა და სამხედრო ბრძანებების ხმები. ისინი ძირითადად №19 და №29 საკნებიდან მოდიოდა, რომლებიც №23 საკნიდან შორს იყო. პატიმრებს თავიანთი ვინაობის დასახელება მოსთხოვეს და უყვიროდნენ, რომ ისინი ითანამშრომლებდნენ ადმინისტრაციასთან. თვითონ განმცხადებელი არ სცემეს ჩხრეკის დროს, მაგრამ მას შემდეგ, რაც ზამკოვას ციხე დატოვეს სამხედროებმა, ის ბ-ნიმა ზარემსკიმ დაიბარა. იქ ასევე იყვნენ სხვა უმცროსი ინსპექტორები მერვე განყოფილები-

დან. ბ-ნმა ზარემსკიმ მოსტხოვა, შეენყვიტა ჩივილი, წინააღმდეგ შემთხვევაში მას “განადგურებდნენ” და აღნიშნულს მისთვის უარესი შედეგები მოჰყვებოდა, ვიდრე სხვებისთვის. მას ინსპექტორები დაახლოებით ერთი საათის ან საათ-ნახევრის განმავლობაში სცემდნენ.

17. სპეციალური დანიშნულების რაზმების მონაწილეობის შესახებ მან განაცხადა, რომ სამხედროები იმავე ტიპის სამხედრო დანაყოფიდან იყვნენ. ისინი განსხვავდებოდნენ ციხის თანამშრომლებისგან. ეცვათ ტყვიაგაუმტარი ყილეტები, ხაკისფერი ფორმები ანეული სახელოებით, ალჭურვილი იყვნენ იარაღებითა და ფარებით (ყვითელი და ღია ყავისფერი). მათ ასევე ჰქონდათ მოძრაობის შემზღვეველი ფინლები, ნიღბები და ჩაფხუტები. მან შემდეგ განაცხადა, რომ ზოგიერთს შეიძლება ცეცხლსასროლი იარაღიც ჰქონდა.

18. მეორე განმცხადებელი ირწმუნებოდა, რომ მათგან, ვინც სასამართლოში შეიტანა განაცხადი, მხოლოდ სამი განმცხადებელია დარჩა. მასზე ახდენდნენ ზენოლას, რათა გამოეტანა განაცხადი. სავარაუდოდ, სხვა განმცხადებლებიც იმავე მდგომარეობაში იყვნენ. განმცხადებელმა პრეტენზიები გამოთქვა სირთულეებთან დაკავშირებით, რომლებიც მას შეექმნა, კერძოდ, იგი აიძულეს დაეტოვებინა №23 საკანი. ის მოათავსეს №53 საკანში, სადაც კრიმინალური ავტორიტეტები იყვნენ (кримінальні авторитети). ზამკოვას ციხის ადმინისტრაციის მოთხოვნის საფუძველზე, ისინი განმცხადებლებზე ზეგავლენას ახდენდნენ. საბოლოოდ, მას მოუხდა ე.წ. სოციალურად არაადაპტირებულ ადამიანებთან ერთად ყოფნა. მან განაცხადა, რომ სპეციალური წარმოდგენა დაიდგა, რათა ის ციხის წარმომადგენლად გაესაღებინათ. ასევე ახსენა, რომ ბ-ნ გომენიუკსა და ბ-ნ დავიდოვსაც ჰქონდათ პრობლემები, რადგან ვილაცამ ბ-ნი დავიდოვის მოკვლა სცადა.

3. მესამე განმცხადებელი (ბ-ნი სერგეი იაკოვის ძე გომენიუკი)

19. განმცხადებელმა აღნიშნა, რომ მეორე სწავლებისას ის სხვა განმცხადებლებთან ერთად ზამკოვას ციხეში იყო მოთავსებული. მათ შორის იყვნენ: ბ-ნი დრუზენკო, ბ-ნი მარტოვი და ბ-ნი ივანოვი. სწავლების დროს მან შენიშნა შემდეგი თანამშრომლები: ბ-ნი სტეტსიუკი, ბ-ნი სატსიუკი, ბ-ნი მაზურენკო და ბ-ნი მაზუპა. სწავლებას ასევე ესწრებოდა ციხის დანაყოფის უფროსი.

20. მესამე განმცხადებლის თქმით, 2002 წლის 29 იანვარს პატიმრებმა, როგორც ყოველთვის, 06:00 საათზე გაიღვიძეს მალვიძარა ზარის მეშვეობით. შემდეგ მათ დაინახეს სპეციალური დანიშნულების რაზმები, რომელთაც ეცვათ ფორმები და ეკეთათ ნიღბები, ჰქონდათ ავტომატური იარაღები (სავარაუდოდ, “AKSU” ავტომატური იარაღები, “Автомат Калашникова ствол укороченный” ან “AKCY-74”). პატიმრებმა გაიგეს იარაღიდან გასროლის ხმები, ისევე როგორც ასაფეთქებლების ხმები, დაინახეს კვამლი. მესამე განმცხადებელი არ იყო დარწმუნებული, სწავლებაში მონაწილე ადამიანები რაზმების წევრები იყვნენ თუ ციხის მცველები. მან აღნიშნა, რომ გარკვეული სახის სპეციალური დანიშნულების რაზმებმა გაჩხრიკეს ზამკოვას ციხე. მისი აზრით, სწავლების მიზანი იყო ძალის დემონსტრირება, მათი დაშინება და სწავლების ჩატარება ცოცხალი პატიმრების გამოყენებით.

21. მან დაინახა, როგორ აღიოდნენ რაზმები პირველ სართულზე (უკრაინაში მეორე სართულზე). მათ ძირს დანოლა უბრძანეს, დაიწყეს ყველას ცემა და პატიმრების გათრევა დერეფანში. საკნები ცალ-ცალკე იღებოდა. პატიმრებს უნდა

გაველოთ სამხედროების ცოცხალ დერეფანში, მათ ურტყამდნენ ნიხლებს ან რეზინის ხელკეტებს. შემდეგ მათ უბრძანეს “roztyazhka” პოზიციის მიღება, მათ ამცირებდნენ, აიძულებდნენ დაეფიცათ, რომ არ დაარღვევდნენ პატიმრობის რეჟიმს. ოპერატიული ოფიცერი, სავარაუდოდ, ციხის წარმომადგენელი, იძლეოდა მითითებებს იმის შესახებ, ვინ უნდა ეცემათ უფრო სასტიკად. შემდეგ მათ უკან, საკნებში გაქცევა უბრძანეს. ბ-ნ დრუზენკოს, მეოთხე განმცხადებელს, სხვებთან ერთად დერეფანში დარჩენა უბრძანეს. შემდეგ ის შეაგდეს საკანში, სადაც ყველაფერი თავდაყირა იდგა, რალაცები დახეული იყო, შაქარი, თამბაქო, სიგარეტი - ყველაფერი საკნის შუა ნაწილში ეყარა გროვად.

22. განმცხადებლის თქმით, შესაძლებელი იყო იმის დანახვა, როგორ სცემდნენ პატიმრებს პირველ სართულზე. მან, სწავლების შედეგად, მიიღო ნეკნისა და ცხვირის დაზიანებები და რამდენიმე დღის განმავლობაში მისი შარდი შეიცავდა სისხლს. მან შემდეგ განაცხადა, რომ ბ-ნი დრუზენკო წაიყვანეს სამედიცინო განყოფილებაში, რადგან მას ჰქონდა ხერხემლისა და მალეშორისი დისკის პრობლემები, მაგრამ მისთვის სამედიცინო მომსახურება არ გაუწევიათ. მესამე განმცხადებელმა ასევე აღნიშნა, რომ ბ-ნი მარტოვს თირკმლებისა და ფეხების ძალიან მძიმე დაზიანებები მიაყენეს.

23. როდესაც მან საჩივრები დაწერა, ბ-ნმა მაზურენკომ და ბ-ნმა მაზეპამ ისინი დახიეს. ზოგიერთი საჩივარი ბ-ნ ჟერდევს გაეგზავნა კოდირებული რელიგიური ტექსტის საშუალებით, რომელიც ბიბლიაზე მიაწოდებდა. იგი მოათავსეს სამარტოო საკანში. იმისათვის, რომ გამოეშვათ სამარტოო საკნიდან, მან მუცლის არეში და ტერფებზე დაზიანებები მიიყენა და იმ დროისთვისაც კი გრძნობდა აღნიშნულ შედეგებს, რადგან უჭირდა სამშენებლო სამუშაოების შესრულება, სადაც ის დასაქმებული იყო.

b. განმცხადებლების მიერ შეთავაზებული მოწმეები

1. ბ-ნი ვაგიფ ნურზალი დიდენკო

24. აღნიშნული მოწმე ზამკოვას ციხის ყოფილი პატიმარი და 2001 წლის მოვლენათა თვითმხილველი იყო, სავარაუდოდ, 2002 წლის 29 იანვრის მოვლენათა შედეგების თვითმხილველიც.

25. აღნიშნულმა მოწმემ განაცხადა, რომ პირველი სწავლების დროს ის აიძულეს, გამოსულიყო №8 საკნიდან, სადაც ის განმცხადებელ ილჩენკოსა და შვიდ სხვა პატიმართან ერთად იყო მოთავსებული. იგი იძულებული იყო, სპეციალური დანიშნულების რაზმების წევრთა რიგის ჩავლისას დახრილიყო და არ შეეძლო იმის დანახვა, ვინ იყო მის გარშემო. თანამშრომლები მას ნიხლებს ურტყამდნენ და დაჩქარებას ითხოვდნენ. მან წინააღმდეგობა გაუწია ჩხრეკაში მონაწილე თანამშრომლებს, რომლებმაც გაშიშვლება უბრძანეს. შედეგად, ის უმოწყალოდ სცემეს. შემდეგ მას დაეხმარნენ საცვლების გახდაში. მან სამოსი სხვა ტანსაცმლის გროვასთან ერთად დააგდო. მას ხელკეტებს ტერფებსა და ხელებში ურტყამდნენ. პატიმრები იძულებულნი იყვნენ დერეფანში, საკნის წინ “roztyazhka”-ს პოზიციაში დამდგარიყვნენ. მან განაცხადა, რომ მოსთხოვეს ვინაობის, ასევე, სისხლის სამართლის კოდექსის მუხლის - რომლის საფუძველზეც მას მსჯავრი დაედო - და დანიშნული სასჯელის დასახელება. აღნიშნული ინფორმაციის მიწოდების შემდეგ მან უარი განაცხადა, 10-ჯერ გაემეორებინა ეს

ინფორმაცია, რის შედეგადაც ის კვლავ სცემეს. პატიმრების ჩხრეკა და ცემა 40 წუთის განმავლობაში გრძელდებოდა. შემდეგ ვილაც შემოვიდა საკანში და მათ ჰკითხა, სურდათ თუ არა ჩივილი, და თან აღნიშნა, რომ ისინი ბედნიერები უნდა ყოფილიყვნენ, რადგან შედარებით ღმობიერად მოექცნენ.

26. მან ასევე დაადასტურა, რომ სწავლების დაწყებამდე გაიგონა სიგნალის ხმა, ასევე, აფეთქებების, ავტომატური იარაღებიდან გასროლების ხმები. მან სპეციალური დანიშნულების რაზმების 30 წევრი დაინახა. პატიმრებმა წინასწარ დაიწყეს სწავლებისთვის მზადება, რადგან სამხედროების შემოსვლასთან დაკავშირებით ხმები გავრცელდა. ზოგიერთი მათგანი დამატებით ტანსაცმელს იცვამდა, სხვები დამამშვიდებლებს სვამდნენ, რათა დარტყმები ნაკლებად ეგრძნოთ. მან აღნიშნა, რომ უამრავმა ადამიანმა, მათ შორის ბ-ნმა ილჩენკომ და ბ-ნმა მიხაილენკომ, სწავლების შედეგად მიიღეს დაზიანებები. სწავლების დროს მათ დაინახეს, როგორ მიჰყავდა ორ სამხედროს უგონოდ მყოფი ადამიანი.

27. აღნიშნულმა მოწმემ დაადასტურა პირველ ჩხრეკაში სპეციალური პროკურორის - ვოლკოვის მონაწილეობა, ისევე როგორც ფაქტი, რომ დერეფანში 30 თანამშრომელი იყო. ასევე განაცხადა, რომ სპეციალური დანიშნულების რაზმები ზამკოვას ციხეში დილიდან საღამომდე იყვნენ. მოწმე არ იყო დარწმუნებული, რომელი სპეციალური დანიშნულების რაზმი მონაწილეობდა სწავლებაში, მაგრამ აღნიშნა, რომ ისინი ან “ბერკუტის”, ან “ომონის” წევრები იყვნენ, რადგან ეს სპეციალური დანიშნულების რაზმების საერთო სახელები იყო. თანამშრომლებს ჰქონდათ სპეციალური აღჭურვილობა, მათ შორის, მოტოციკლეტის ჩაფხუტები, ზოგს ჰქონდა მინა, რომელიც სახეს ფარავდა, ასევე, ფარები, სპეციალური ჩაფხუტები, რომლებიც მოტოციკლეტისას ნააგავდა. ზოგიერთ მათგანს ნილაბი ეკეთა. რამდენიმეწუთიანი ჩხრეკის შედეგად, საკანში იყო უნესრიგობა, ყველაფერი თავდაყირა იდგა, იატაკზე ეყარა შაქარი და ჩაი, დახეული თეთრეული, ასევე მიმოფანტული იყო პირადი ნივთები.

28. მოწმემ განაცხადა, რომ სწავლებები პატიმართა მოთხოვნისა და დასჯის მიზნით ჩატარდა. არავის განუმარტავს ჩხრეკის დროს მათი უფლებები და თავისუფლებები, არავის უთქვამს, როდის ჩატარდებოდა სწავლება. ის საიდუმლოდ და მოულოდნელად ჩატარდა. მოწმეს ახსოვს, რომ ვილაცას სურდა მასთან საუბარი პრეტენზიებთან დაკავშირებით, მაგრამ მან უარი თქვა, რადგან იმ ადამიანს, რეალურად, არ სურდა საჩივრების გამოძიება. შემდეგ მან ბ-ნი ჟერდევის მეშვეობით, ბ-ნი ილჩენკოსთან ერთად, საჩივრები გააგზავნა სწავლებისას არასათანადო მოპყრობის შესახებ.

29. ბ-ნი მაზურენკო და ბ-ნი შტატსკი მასზე ზეგავლენის მოხდენას ცდილობდნენ, რათა მას არ ეჩივლა სწავლებებისას არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებით. მისი განცხადებით, პატიმრებს არ შეეძლოთ ჩივილი, რადგან მათ ემუქრებოდნენ თანამშრომლები, რომლებიც ესწრებოდნენ სწავლებას. შემდეგ მათ აღარ ჰქონდათ ჩივილის საშუალება, რადგან ამ - ისევე როგორც სხვათა - დაზიანებების შესახებ არ არსებობდა სამედიცინო ჩანაწერები. ექიმმა მას უთხრა, რომ ის შეეცდებოდა მათთვის სამედიცინო დახმარება გაენია, მაგრამ ამის შესახებ ჩანაწერებს ვერ გააკეთებდა. შემდეგ მას დამატებითი სამედიცინო მომსახურება და ოპერაცია დასჭირდა ხერსონსა და ლვოვში, რადგან მდგომარეობა დაუძიმდა. მას მხოლოდ ჯოხით შეეძლო სიარული.

30 მან დაადასტურა, რომ მეორე სწავლებისას იგი არ იმყოფებოდა ზამკოვას ციხეში, რადგან ამ დროს მკურნალობის კურსს გადიოდა №98 ციხეში. ის

ზამკოვას ციხეში 2002 წლის 2 თებერვალს დაბრუნდა. იგი სამარტოო საკანში მოათავსეს. შემდეგ დაიბარა ბ-ნმა მაზურენკომ და განუცხადა, რომ ის ვერ ასცდებოდა დაზიანებებსა და ცემას, რომელიც სხვების მიმართ განხორციელდა. საბოლოოდ, ის ბ-ნმა მაზურენკომ და ბ-ნმა შტატსკიმ სცემეს. მათ მისი დახრჩობაც სცადეს. შემდეგ უკან წაიყვანეს საკანში, სადაც უთხრეს, რომ სხვა პატიმრებსაც აღნიშნებოდათ დაზიანებები.

2. ბ-ნი ლონიდ ვლადიმერის-ძე მიხაილენკო

31. აღნიშნული მონმე ზამკოვას ციხის ყოფილი პატიმარი იყო. ის 2001 წლის 30 მაისის მოვლენებს პირადად შეესწრო. 2001 წლის 30 მაისს რამდენიმე განმცხადებელთან ერთად იყო მოთავსებული საკანში. ზამკოვას ციხე 2001 წლის 12 ივნისს დატოვა.

32. თავდაპირველად, აღნიშნული მონმე მოთავსებული იყო №13 საკანში, შემდეგ ის №16 საკანში გადაიყვანეს. მისი განცხადებით, იგი იცნობდა, მსჯავრდებულებს - ბ-ნ ლიტვინოვსა და ბ-ნ დიდენკოს. მისი აზრით, საკანი არ იყო პატიმრობისთვის შესაფერისი, რადგან იქ ციოდა და არ იყო თეთრეული. ციხეში მას ტუბერკულოზი დაუდგინდა, რადგან პატიმრებს უწევდათ შიმშილი და ისინი №17 სამარტოო საკანში გადაჰყავდათ. სწავლების დღეს მან გაიგო ხმაური (აფეთქებები და გასროლები), მისი საკნის კარი გაიღო, დაინახა დერეფანში მდგომი ხალხი და პატიმრები, რომლებიც “roztiashka” პოზიციაში იდგნენ. მათ სცემდნენ ტერფებზე, ჩხრეკდნენ და აშიშვლებდნენ. ისმოდა ბრძანებები გაუწმრევლად დგომის, ადმინისტრაციასთან თანამშრომლობაზე დაპირებისა და მუხლებზე დაჩოქვის შესახებ.

33. მონმემ განაცხადა, რომ მან დაინახა ხალხი, რომელთაც ერთნაირი ფორმები ეცვათ. მათ ეჭირათ ხელკეტები, ავტომატური იარაღები არ ჰქონდათ. მისი აზრით, ისინი არ იყვნენ ციხის თანამშრომლები. მან ასევე დაინახა ბ-ნი მაზუპა, ბ-ნი მაზურენკო, ბ-ნი შტატსკი და ბ-ნი ბონდარჩუკი, რომლებიც აქტიურად მონაწილეობდნენ სწავლებაში. ისინი გვერდზე იდგნენ და, სავარაუდოდ, იძლეოდნენ მითითებებს იმის შესახებ, თუ ვისი ცემა უნდა გაგრძელებულიყო. ბ-ნი დავიდოვი, ბ-ნი გომენიუკი, ბ-ნი დრუზენკო და ბ-ნი დიდენკო მძიმედ სცემეს. ზოგიერთი პატიმარი ძირს ეცემოდა, მათ ნიხლებით აიძულებდნენ ადგომას და კვლავ განაგრძობდნენ ცემას. პატიმრებს უბრძანეს ციხის ადმინისტრაციისადმი მორჩილების ფიცის დადება, ასევე ფიცის დადება, რომ ისინი დაემორჩილებოდნენ პატიმრობის რეჟიმს. ზოგიერთ მათგანს დაფიცებას მუხლებზე დაჩოქების შემდეგ აიძულებდნენ. აღნიშნული დაახლოებით 10-15 წუთი გრძელდებოდა, მან ასევე დაინახა №15 და №16 საკნების შიშველი პატიმრები.

34. მისი აზრით, №8 საკნის პატიმარი, ბ-ნი დიდენკო, ყველაზე უმოწყალოდ სცემეს. მან მოგვიანებით ნახა მისი დაზიანებები და ეზოში სეირნობისას ესაუბრა სხვა პატიმრებს № 8, 14, 16 საკნებიდან, რადგან დღისით სასეირნოდ მხოლოდ 3 ეზო არსებობდა. მისი განცხადებით, მიუხედავად იმისა, რომ ტუბერკულოზის ღია ფორმა დაუდგინეს, ის კვლავ სეირნობდა სხვა პატიმრებთან ერთად. სწავლებების დროს მომხდარ ინციდენტებთან დაკავშირებით მათ ციხის თანამშრომელს მიმართეს. თუმცა, მათი საჩივრები შემდგომ არ გადაგზავნილა. როგორც მან დაასკვნა, აღნიშნული საჩივრებისა და დაზიანებების აღრიცხვა არ ხდებოდა.

35. რაც შეეხება 2002 წლის 29 იანვრის ინციდენტს, მონმემ აღნიშნა, რომ საკანში მოთავსებული რამდენიმე პატიმარი მძიმედ იყო ნაცემი. მას უთხრეს, რომ

ბ-ნი დრუზენკო და ბ-ნი გომენიუკი ისე უმოწყალოდ სცემეს, დახმარების გარეშე სიარული და ტუალეტში შესვლაც კი არ შეეძლოთ. როგორც ტუბერკულოზით დაავადებული პაციენტი, ის ხერსონის რეგიონის №61 ციხეში გადაიყვანეს. ზამკოვას ციხეში ის 2002 წლის 12 ივნისს დაბრუნდა, სადაც 2006 წლამდე იმყოფებოდა.

36. მან აღნიშნა, რომ დაემუქრნენ სასამართლოს წინაშე ჩვენების მიცემის გამო. კერძოდ, განაცხადა, რომ მაიორი კისლოვი და პოლკოვნიკი პოლევოვი მას დაემუქრნენ და უთხრეს, რომ სასამართლოსთვის მიცემულ ჩვენებებს მისთვის უარყოფითი შედეგები მოჰყვებოდა.

3. ბ-ნი ოლეგ ტიშალკოვი

37. აღნიშნული მოწმე ზამკოვას ციხის ყოფილი პატიმარი და 2001 წლის 30 მაისის მოვლენათა თვითმხილველი იყო. მან განაცხადა, რომ ამ პერიოდში ის №2 საკანში იყო მოთავსებული. მისი თქმით, ის იცნობდა განმცხადებლებს, მაგრამ ყველას გვარი არ ახსოვდა. მან არაფერი იცოდა მეორე სწავლების შესახებ, რადგან ის 2001 წლის სექტემბერში გადაიყვანეს ზამკოვას ციხიდან, მაგრამ სხვა პატიმრებმა უამბეს, რომ მეორე სწავლება, პირველთან შედარებით, უფრო მეტი სისასტიკით გამოირჩეოდა.

38. მან განაცხადა, რომ ჩხრეკა 60:00 საათზე დაიწყო, მალეობარა ზარის დარეკვის შემდეგ დაახლოებით ერთ საათში. მათ ჩხრეკის ჩატარებასთან დაკავშირებით ხმები დაახლოებით ერთი, ერთ-ნახევარი კვირით ადრე მოუვიდათ. თუმცა, მათთვის არ მიუციათ ინსტრუქციები იმის შესახებ, თუ როგორ უნდა მოქცეულიყვნენ ან რა უნდა გაეკეთებინათ.

39. ოფიცრებს, რომელთაც იდენტიური შავი ფორმები ეცვათ, ეკეთათ ნიღბები და ჩაფხუტები, ხელში კი ხელკეტები და ასაფეთქებლები ეჭირათ. ისინი საკანში შეცვივდნენ და ყველას იატაკზე დანოლა უბრძანეს. ცდილობდნენ გარკვეული ფსიქოლოგიური ზეწოლის მოხდენას, რადგან ყველაფერი ქაოტურად და სწრაფად ხდებოდა. მან დაახლოებით 30 ოფიცერი შეამჩნია. მოწმემ განაცხადა, რომ დაინახა, როგორ ინერდნენ ვიდეოს საშუალებით ჩხრეკის მიმდინარეობას, ზოგიერთი კი ხელით აკეთებდა ჩანაწერებს. პატიმრები დერეფანში თითო-თითო გაჰყავდათ. 5 თუ 6 ოფიცერი, რომლებიც საკანში შეცვივდნენ, ყვიროდნენ და პატიმრებს მალლა ახედვის უფლებას არ აძლევდნენ. პატიმრებს მოუხდათ გაშიშვლება. მათ უბრძანეს “roztyazhka” პოზიციის მიღება და დაფიცება, რომ ითანამშრომლებდნენ ადმინისტრაციასთან და დაიცავდნენ პატიმრობის რეჟიმს. როდესაც ისინი უკან მიბრუნდნენ საკანში, ოფიცრები მათ ისევ სცემდნენ ხელკეტებით. საკანში ყველაფერი თავდაყირა დახვდათ: თეთრეული, ლეიბები, პირადი ნივთები და ა.შ. ციხის თანამშრომლები იძლეოდნენ მითითებებს - ვინ უნდა ეცემათ უფრო სასტიკად. ეს იმ პატიმრებს ეხებოდა, რომლებიც ხშირად ჩიოდნენ და პატიმრობის პირობების გაუმჯობესებას მოითხოვდნენ. სწავლებაში მონაწილე დანაყოფი ხმელნიცკის რეგიონიდან იყო. ის გარკვეული სახის სპეციალური დანიშნულების რაზმს წარმოადგენდა. ჩხრეკას პროკურორებიც ესწრებოდნენ. ციხის ადმინისტრაციის წარმომადგენლებმა მოინახულეს საკანი. მათ ავტომატური იარაღებით აღჭურვილი ოფიცრები იცავდნენ.

40. მისი თქმით, ის განმცხადებლებთან ერთად არ იყო მოთავსებული და არაფრის თქმა არ შეეძლო მათ დაზიანებებთან დაკავშირებით, რადგან მან მხოლოდ ისინი დაინახა, ვინც საკნების გარეთ იმყოფებოდნენ. ყველას ჰქონდა

გარკვეული სახის დაზიანება: დარტყმის შედეგები, სისხლჩაქცევები და სხვა. მან პირადად მიიღო დაზიანებები, მისი ყურის ბარაბანი მძიმედ იყო დაზიანებული, მაგრამ მას არ მიუღია არანაირი სამედიცინო დახმარება, რადგან იქ არ იყო “ყურის, ცხვირისა და ყელის სპეციალისტი” (“ოტოლარინგოლოგი”).

4. ბ-ნი ვადიმ გეტმანსკი

41. აღნიშნული მონმე ზამკოვას ციხის ყოფილი პატიმარი და 2001 წლის 30 მაისისა და 2002 წლის 29 იანვრის მოვლენების თვითმხილველი იყო. მოვლენათა განვითარებისას ის 10 პატიმართან ერთად მოთავსებული იყო №10 საკანში. საკანი მდებარეობდა არა მონასტერში, არამედ ციხის საცხოვრებელ ზონაში. ეს იყო საცხოვრებელი სექტორი. იქ მოთავსებულ პატიმრებს საკნების დატოვება შეეძლოთ 06:00-22:00 საათამდე. ამრიგად, მას შეეძლო შენობასთან მიმდინარე მოვლენებისა და გამვლულების დანახვა, რაც საკნიდან არ შეეძლო. პირველ სართულზე ჩასასვლელი კიბიდან მას შეეძლო პატიმრობის შენობების ღობის გარეთ მდებარე ტერიტორიის დანახვა.

42. მან პირველი სწავლების შესახებ მაიორ კროშკასგან შეიტყო, რომელმაც თქვა, რომ რაღაც საინტერესო მოხდებოდა. მონმემ განაცხადა, რომ პირველი სწავლების დღეს, კერძოდ, 2001 წლის 30 მაისს, შენობებში უამრავი სამხედრო შევიდა. ისინი იმ შენობის ახლოს, სადაც პატიმარი იმყოფებოდა, ფრენბურთის მოედანზე ასაფეთქებლებს ისროდნენ. ამ დროს პატიმრები სეირნობდნენ აღნიშნულ მოედანზე. შემდეგ ისინი საცხოვრებელ ნაგებობებში შევიდნენ და უცებ შეცვივდნენ საკნებში. მონმის საკანში, რომელიც მეორე სართულზე მდებარეობდა, კიბის საშუალებით მოხვდნენ. ყველას უბრძანეს იატაკზე დაწოლა, რის შემდეგაც მათ ასაფეთქებლების სროლა დაიწყეს. ყველა პატიმარი ძირს იწვა. სწავლებაში ძალიან ბევრი სამხედრო მონაწილეობდა. ყველა გარეთ გამოიყვანეს. მათ საკნიდან გამოქცევა უბრძანეს, ხოლო დერეფანში მყოფი სამხედროები ურტყამდნენ ხელკეტებს, რომელთაც არარეგულარულად იყენებდნენ. შესაბამისად, ზოგ პატიმარს ხვდებოდა ხელკეტი, ზოგიერთი კი კედელთან დააყენეს და ხელებით დაყრდნობა უბრძანეს. სხვები, მონმის ჩათვლით, შიდა ეზოს შუა ნაწილში დააჩოქეს. ის 20 წუთის განმავლობაში დაჩოქილ მდგომარეობაში იდგა და ხელები თავს უკან ჰქონდა. სამხედროებმა ყველა გამოიყვანეს საცხოვრებელი ნაგებობებიდან, თითქმის ყველა ფრენბურთის მოედანთან ახლოს იყო, ზოგი დაჩოქილი, ზოგი კი ღობესთან იდგა. პატიმრები თითო-თითო გამოჰყავდათ, მათ ხელები თავს უკან ჰქონდათ, დახრას უბრძანებდნენ და ა.შ. მთელი პროცედურა დაახლოებით 20 წუთი გრძელდებოდა. სამხედროები ტერფებზე ურტყამდნენ პატიმრებს, რათა ისინი “rotyazhka” პოზიციაში დამდგარიყვნენ. ვისაც დიდი ხნის განმავლობაში დგომა არ შეეძლო, სამედიცინო ნაწილში წაიყვანეს. სამხედროებმა სხვა ნაგებობებში გადაინაცვლეს. მაიორი კროშკა ორ მაღალ სამხედროსთან ერთად მოვიდა. მათ იკითხეს, თუ სად იყო პატიმარი რომან ოგლი და ის მონსტრის მიმართულებით წაიყვანეს. შემდეგ ყველა უკან საცხოვრებელი ზონის პირველ და მეორე სართულებზე წაიყვანეს. მონმემ ახსენა, რომ ბ-ნი ზახაროვი, ბ-ნი მაზეპა და პროკურატურის წარმომადგენელი ესწრებოდნენ 2001 წლის მაისში ჩატარებულ სწავლებას. მან აღნიშნულ სწავლებასთან დაკავშირებით იჩილა პოლკოვნიკ ზახაროვთან, ციხის დირექტორის მოადგილესთან, რომელმაც უთხრა, რომ მის საჩივრებს მნიშვნელობა არ ჰქონდა. მან ასევე განაცხადა, რომ აღნიშნულ მოვლენებთან დაკავშირებით გამოძიება არ ჩატარებულა.

43. მოწმემ აღნიშნა, რომ მას არ მიუღია სერიოზული დაზიანებები, მაგრამ იმ პატიმრებს, რომლებიც ლოხესთან ახლოს იყვნენ, ფეხებს ურტყამდნენ. ვისაც ფეხზე დგომა არ შეეძლო, აყენებდნენ და სამედიცინო ნაწილის მიმართულებით მიჰყავდათ. შემდეგ მათ მონასტერში გადაინაცვლეს. მოწმემ მოგვიანებით შეიტყო, რომ მონასტერში მოთავსებული პატიმრები ნაცემები იყვნენ. მას შეეძლო იმ ადამიანების დანახვა, რომლებიც სამედიცინო ნაწილში მიჰყავდათ, რადგან მათ იმ შენობასთან უნდა გაევიდნენ, სადაც ის იყო მოთავსებული. კერძოდ, მან დაინახა 5 ან 6 ადამიანი, მათგან ზოგიერთი სამედიცინო ნაწილში დატოვეს, დანარჩენები კი - არა, ანუ მონასტერში ორი ადამიანი დააბრუნეს. ზოგი პატიმარი აშკარად ნაცემი იყო, რადგან ისინი ორ ზემდეგს (прапорщик) მოჰყავდა, ან მათ სხვა დაზიანებების მქონე პატიმრები ეხმარებოდნენ. ზოგი კოჭლობდა, ზოგი კი დაზიანებულ ადგილას ხელს იჭერდა. აღნიშნული მოწმის თქმით, ბ-ნი გომენიუკი პირველი ან მეორე სწავლებისას მძიმედ იყო ნაცემი. ყველაზე მძიმედ მონასტრის ქვედა ან პირველ სართულზე მოთავსებულ პატიმრებს სცემდნენ. სწავლებაში მონაწილე დანაყოფები მონასტერში დაახლოებით ერთი საათი იყვნენ, შემდეგ პატიმრები სამედიცინო ნაწილისკენ წავიდნენ. მან აღნიშნა, რომ ბ-ნმა ლიტვინოვმა, რომელსაც ის იცნობდა და რომელიც მონასტერში იყო მოთავსებული, ჩაუარა და უთხრა, რომ მის საკანში მოთავსებული 6-7 პატიმრიდან ყველა ნაცემი იყო.

44. რაც შეეხება მეორე სწავლებას, მან აღნიშნა, რომ სამხედროები სცემდნენ სამარტოო საკნებსა და იზოლირებულ განყოფილებებში მოთავსებულ პატიმრებს. მისი განცხადებით, მეორე სწავლებაში დაახლოებით 300 ადამიანი მონაწილეობდა. მეორე სწავლების დროს მან დაინახა ბ-ნი ლიტვინოვი, რომელიც მონასტრიდან სამედიცინო ნაწილში მიდიოდა. მას თან ახლდა ციხის კონტროლიორი ზემდეგი. მათ ასევე სცემეს ადამიანი, სახელად ვოვა კიევსკი. ცემა ციხის ადმინისტრაციის წარმომადგენელთა მითითების საფუძველზე ხდებოდა. ვისზეც მიუთითებდნენ ადმინისტრაციის თანამშრომლები, მონასტერში მიჰყავდათ და იქ სცემდნენ (ასე მოხდა ორივე სწავლების დროს). მონასტერში მოთავსებული პატიმრები სასტიკად სცემეს.

45. რაც შეეხება სპეციალური დანიშნულების რაზმებსა და მათ აღჭურვილობას, მისი განცხადებით, სწავლებაში მონაწილე დაახლოებით 20 ადამიანს ეკეთა ნიღბები, რომლებიც სრულად უფარავდათ სახეს. მათ ეჭირათ ავტომატური იარაღები, ეხურათ ჩაფხუტები და ეცვათ ფორმები. ზოგიერთ სამხედროს ჩაფხუტების მინა ღია ჰქონდა, მაგრამ მას მათი სახეები არ დაუნახავს, რადგან ძირს დახრა უბრძანეს. თუ ის თავს ზემოთ ასწევდა, დაარტყამდნენ. ყველაფერი ძალიან სწრაფად ხდებოდა. მან იცნო ციხის განყოფილების უფროსი. იგი შენიღბული იყო, მაგრამ მოწმემ ის სიარულის მანერით ამოიცნო. ზემდგომ მოხელეებს ჩვეულებრივი ფორმები ეცვათ. სწავლებაში ზამკოვას ციხის გარეთ დასაქმებული პირებიც მონაწილეობდნენ. ისინი აგრესიულად იქცეოდნენ, ყველა მათგანი იყო მაღალი, დაახლოებით 2 მეტრი სიმაღლის. ისეთი შთაბეჭდილება რჩებოდა, რომ ისინი სპეციალურად იყვნენ შერჩეულნი.

გ. მთავრობის მიერ შეთავაზებული მოწმეები

1. ბ-ნი სერგეი შედკო

46. აღნიშნული მოწმე 1999 წლიდან ზამკოვას ციხის პატიმარი იყო. ის 2001 წლის 30 მაისსა და 2002 წლის 29 იანვრის მოვლენების თვითმხილველი გახლ-

დათ. იგი იცნობდა ბ-ნ გომენიუკს, რომელიც 2002 წლის დეკემბრიდან 2003 წლის თებერვლამდე, მკურნალობისას გაიცნო. მან ასევე იცოდა ორი სხვა განმცხადებლის - ბ-ნი ილჩენკოსა და ბ-ნი სალოვის შესახებ. 2001 წლის 30 მაისის მოვლენების დროს ის 13 პატიმართან ერთად მოთავსებული იყო №20 საკანში. მას შეეძლო მათი გვარების ჩამოთვლა, თუმცა, არაფერი იცოდა მეორე სწავლების შესახებ, რადგან იმ დროს ის ზამკოვას ციხეში არ იმყოფებოდა. მას სმენია განმცხადებლების შესახებ, მაგრამ მათ პირადად არ იცნობდა.

47. მისი თქმით, ჩხრეკებს ზამკოვას ციხის თანამშრომლები და უსაფრთხოების დანაყოფი რეგულარულად ატარებდნენ, თვეში ერთხელ მაინც. 2001 წლის 30 მაისს ადგილი ჰქონდა პირადი ნივთების ჩვეულებრივ ჩხრეკას. მან აღნიშნა, რომ ჩხრეკისას ოფიცრები პატიმრებს უბრძანებდნენ პირადი ნივთების მიწოდებას და თავის რიგს კედელის წინ ელოდებოდნენ. პატიმრებს არ უნდა გაეხადათ ტანსაცმელი. საკნები ცალ-ცალკე მოწმდებოდა. ჩხრეკა 08:00 საათზე დაიწყო და 09:00 საათზე დასრულდა.

48. მოწმის განცხადებით, სწავლებაში მხოლოდ ზამკოვას ციხის თანამშრომლები მონაწილეობდნენ, შემდეგ კი მხოლოდ უსაფრთხოების დანაყოფი. მისი თქმით, ზოგს ეცვა ფორმა და ეკეთა ნილაბი, მაგრამ მისი აზრით, ისინი სპეციალური დანიშნულების რაზმის წევრები არ იყვნენ.

49. როდესაც მას ჰკითხეს, რა ხდებოდა იმ შემთხვევაში, თუ პატიმარი არ დაემორჩილებოდა ჩხრეკის დროს გაცემულ ბრძანებებს, მოწმემ უპასუხა, რომ ასეთ შემთხვევაში, ციხის დირექტორი და სპეციალური კომისია განიხილავდნენ ინციდენტს და შემდეგ გამოიყენებდნენ სანქციებს - კერძოდ, საყვედურს, სერიოზულ საყვედურს, "DIZO"-ს და სხვა. მას არ სმენია, რომ ვინმეს ეჩივლა, მაგრამ მოგვიანებით შეიტყო, რომ ზოგმა პატიმარმა საჩივრები დაწერა. მან არაფერი იცოდა რაიმე დაიზანებების შესახებ, მაგრამ დარწმუნებული იყო, რომ ისინი აღრიცხული იქნებოდა პატიმართა საჩივრების ყურნალში, რადგან ერთხელ ჰქონდა თვალის დაზიანება და აღნიშნული სამედიცინო დამხარების მოთხოვნათა ყურნალში დაფიქსირდა.

2. ბ-ნი ვასილ ბონდარი

50. აღნიშნული მოწმე ზამკოვას ციხის სამედიცინო ნაწილისა და შიდა მომსახურების უფროსი იყო. ის ჩვენების მიცემის დროსაც იმავე პოზიციაზე მუშაობდა. დამთავრებული აქვს ლვოვის სამედიცინო უნივერსიტეტი, ფარმაცევტიკის სპეციალობით. მანამდე პროფესიული პათოლოგიების დარგში მუშაობდა, ასევე, სასწრაფო სამედიცინო დახმარების ექიმი იყო, შემდეგ ზამკოვას ციხეში დაიწყო მუშაობა. მისი განცხადებით, სამედიცინო ნაწილი შედგება თერაპევტიკის, სტომატოლოგიის, რენტგენოლოგიის, სამი სამედიცინო დამხმარისა და ექთნისაგან. მოვლენათა განვითარებისას სამედიცინო ნაწილის შემადგენლობაში შედიოდნენ ის და დამხმარე სამედიცინო მუშაკი.

51. მოწმის თქმით, ციხეში, როგორც წესი, ასეთი სწავლებები არ ტარდებოდა. იქ ტარდებოდა დაუგეგმავი ჩხრეკები და დღის ჩხერკები. სწავლებებთან დაკავშირებით მან განაცხადა, რომ ისინი ტარდებოდა "სწრაფი რეაგირების დანაყოფის" მიერ, რომელიც გვემის მიხედვით ხორციელდებოდა. ის და მისი კოლეგები მონაწილეობდნენ სწავლებაში, რადგან ვინმეს - მაგალითად, ციხის თანამშრომლებს - შესაძლოა სწავლებისას დაზიანებები მიეღო. ბოლოს სწავლე-

ბები 2001-2002 წლებში ჩატარდა. 2001-2002 წლების ჩხრეკების შემდეგ მისთვის არ მიუმართავთ სამედიცინო ჩივილებით.

52. 2001 წელს გამოყენებული იყო სპეციალური დანიშნულების დანაყოფი (ვის დაქვემდებარებაში იყო დანაყოფი, მან არ იცოდა). მათ ასწავლიდნენ, თუ როგორ უნდა გადაერჩინათ მოტაცებული მძევლები, ციხის ზოგიერთი თანამშრომელი ასახიერებდა მძევალთა გატაცებას, სხვები კი მძევლების როლს ასრულებდნენ, სპეციალური დანიშნულების რაზმი მძევლების გათავისუფლებას ცდილობდა. სპეციალური დანიშნულების რაზმის წევრებს ტყვიაგაუმტარი ჟილეტები და სპეციალური ფორმები ეცვათ, ეხურათ ჩაფხუტები, ჰქონდათ ფარები და რეზინის ხელკეტები. სწავლებაში მონაწილე თანამშრომლებს ჰქონდათ ფარები და რეზინის ხელკეტები, მათ ტყვიაგაუმტარი ჟილეტები ეცვათ. სწრაფი რეაგირების დანაყოფის წევრებს ეცვათ ფორმა და შავი ნიღბები ეკეთათ. ციხის თანამშრომლებს ასევე ეკეთათ ნიღბები, რათა არ დაეზიანებინათ საკუთარი თავი. მას მაინც შეეძლო ზამკოვას ციხის თანამშრომლების გარჩევა სხვა პირებისგან.

53. თავდაპირველად მან განაცხადა, რომ შესაძლოა სწავლება 2001 წლის 30 მაისს ჩატარებულიყო. ის 10:00-11:00 საათამდე დაიწყო, მძევალთა გათავისუფლების შესახებ სწავლება მიმდინარეობდა სამრეწველო ზონაში, სადურგლო სახელოსნოში, მეორე სართულზე და, ასევე, სადურგლოს მაღაზიაში, სადაც ციხის ზოგი თანამშრომელი დამნაშავეთა როლს ასრულებდა, რის გამოც მათ შესასვლელში ბარიკადები აღმართეს. სხვა ოფიცრები ცდილობდნენ გაერღვიათ ბარიკადები და კარები გაეღოთ. სწავლებაში დაახლოებით 30-40 ადამიანი მონაწილეობდა, მათგან 25 როლებს თამაშობდა, სხვები კი სწავლების მოედნის გარშემო იდგნენ. ზოგი გარეშე დანაყოფი სწავლების დროს ციხის გარეთ იყო. პატიმრები სამრეწველო ზონაში არ იმყოფებოდნენ, რადგან სწავლებაში მხოლოდ ზამკოვას ციხის თანამშრომლები მონაწილეობდნენ. თუმცა, მან ხაზგასმით აღნიშნა, რომ გარეშე “დამატებითი ძალები” ესწრებოდნენ, როდესაც ხდებოდა “მძევლების აყვანა”. მან ზუსტად არ იცოდა, ისინი საცხოვრებელ ზონაში იყვნენ თუ არა, რადგან ჩხრეკისას ის მონასტრის პირველ სართულზე იყო. მისი აზრით, სპეციალური დანიშნულების რაზმებმა საცხოვრებელი ზონა ჩხრეკის დაწყებამდე დატოვეს, მაგრამ ამაში დარწმუნებული არ გახლდათ. მას არ დაუნახავს, სამხედროების საცხოვრებელ ზონაში შესვლა. ჩატარდა სწავლება და ზოგადი ჩხრეკა.

54. ნაგებობების ჩხრეკის დაწყებისთვის, სწავლებაში მონაწილე სპეციალური დანაყოფების ყველა წევრმა დატოვა ციხის ტერიტორია. ჩხრეკა მოიცავდა: ქვედა სართულს, პირველ სართულს, “DIZO”-ს (დისციპლინური პატიმრობის), “PKT” (სასაკნე ტიპის ადგილებს) და “OK” (სამართლო საკნები) საკნებს. ის ესწრებოდა ქვედა სართულის, “DIZO”, “OK”, “PKT” და სადამსჯელო საკნების ჩხრეკას. უფრო გვიან ის პირველ სართულზე იმყოფებოდა. ჩხრეკისას აუცილებელი იყო სამედიცინო პერსონალის დასწრება. ამის შემდეგ მან განაცხადა, რომ მოინახულა ყველა ნაგებობა. ჩხრეკის ორგანიზების დროს, როგორც წესი, არსებობდა მისი ჩატარების გეგმა, პერსონალი იყოფოდა ჯგუფებად. ჩვეულებრივ, ჩხრეკაში სამი ჯგუფი მონაწილეობდა. მონემ ზუსტად არ იცოდა, ესწრებოდა თუ არა აღნიშნულს ბ-ნი ვოლკოვი, მაგრამ მან აღნიშნა, რომ პროკურატურის წარმომადგენლები, წესით, ასეთი სახის ჩხრეკებს ესწრებოდნენ.

55. შეკითხვაზე - განმცხადებლებისთვის განუული სამედიცინო დახმარების შესახებ - მონემ თავდაპირველად განაცხადა, რომ იცნობდა ბრალდებებს. მან აღნიშნა, რომ ყველაფერი ექიმის თანდასწრებით ხდებოდა, ყველა პატიმრისთვის

გახსნილი იყო სამედიცინო საქმე, არსებობდა მომსახურების მიღებისა და დაზიანებების აღრიცხვის ჟურნალები. იმ პირებისთვის, ვინც ევროპულ სასამართლოს მიმართავდა, ის სამედიცინო ჩანაწერების ასლებს აკეთებდა. კერძოდ, ბ-ნ მარტოვს სრული სამედიცინო შემონება ჩაუტარდა და დადგინდა, რომ მას ნეკნები გაბზარული არ ჰქონდა. მან ასევე აღნიშნა, რომ პაციმრები უზრუნველყოფილი იყვნენ სამედიცინო დამხმარებით და ჩხრეკისა და სწავლების შემდეგ არ მიუღია არანაირი სამედიცინო საჩივარი. რამდენიმე სამედიცინო ჩივილით მას მიმართეს სწავლებამდე, მაგრამ არა მის შემდეგ.

56. შემდეგ მან განაცხადა, რომ ბ-ნი მარტოვი სამედიცინო ნაწილში დარეგისტრირდა და №98 ციხეში მან მიიღო სამედიცინო მომსახურება ტუბერკულოზისა და ჰიპერტენზიის გამო. ბ-ნი დრუზენკოს ხერხემლის კუნთები ანუხებდა. ბ-ნმა ილჩენკომ სამედიცინო დახმარება ითხოვა, როდესაც ის სამართლო საკანში იყო მოთავსებული. მას არ სურდა მუშაობა. მის სამედიცინო ჩივილებს საფუძველი არ ჰქონდა. ბ-ნი მიხაილენკო დაავადებული იყო ტუბერკულოზით. ბ-ნი გომენიუკი კი რეგისტრირებული იყო როგორც ადამიანი, რომელიც ხშირად იზიანებდა თავს. ის ყლაპავდა ფრჩხილებს. მან სტაციონარული მკურნალობა №98 ციხეში გაიარა.

57. მისი საქმიანობა ხშირად მონმდებოდა და ის საპასუხო დოკუმენტებს ამზადებდა. მის საქმიანობას სასჯელაღსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტი ამონებდა. ინსპექტორები ატარებდნენ დაგეგმილ და დაუგეგმავ შემოწმებებს. გარდა ამისა, მის სამუშაოს ამონებდნენ: პროკურატურა, ჰოსპიტლების წარმომადგენლები და სამედიცინო პუნქტები. პროკურატურამ გამოიძია განმცხადებელთა საჩივრებში მოხსენიებული ინციდენტები, შეამოწმა ჩანაწერები და გაესაუბრა პაციმრებს. როგორც წესი, ის გეგმის მიხედვით ამონებდა პაციმართა ჯანმრთელობის მდგომარეობას. იმ შემთხვევაში, თუ ვინმე ავად იყო ან სამედიცინო დამხმარებას საჭიროებდა, ამის შესახებ საპაციმრო განყოფილების კონტროლიორი ვალდებული იყო, მისთვის მიენოღებინა ინფორმაცია. იგეგმებოდა რეგულარული სამედიცინო შემოწმებები, მაგრამ პაციმრებს ასევე შეეძლოთ, დაენიშნათ მასთან შეხვედრა. შესაბამისად, მან დაასკვნა, რომ ზოგადად შეუძლებელი იყო, სამედიცინო დახმარება არ გაენიათ.

58. რაც შეეხება 2002 წლის იანვრის მოვლენებს, მონმემ აღნიშნა, რომ ეს იყო ჩვეულებრივი ჩხრეკა, რომელიც, როგორც წესი, თვეში ერთხელ ტარდებოდა. ჩხრეკაში მონაწილე დანაყოფები საკნებს ცალ-ცალკე ჩხრეკდნენ. შესაბამისად, ჯგუფები დაყოფილი იყო მათ პასუხისმგებლობაში შემავალ სექტორებად. თავდაპირველად ჩხრეკა ტარდებოდა პირველ სართულზე, შემდეგ მეორე სართულზე, შემდეგ კი სპეციალურ ნაგებობებში, სადამსჯელო საკნებში, "DIZO"-ს (დისციპლინური პაციმრობის), "PKT", (სასაკნე ტიპის ადგილები) და "OK" (სამართლო საკნები) საკნებში. მონმემ აღნიშნა, რომ გარეშე სპეციალური დანიშნულების რაზმები აღნიშნულ ჩხრეკაში არ მონაწილეობდნენ. ციხეს თავად ჰყავდა სწრაფი რეაგირების ჯგუფი, რომელიც სპეციალურად შერჩეული 10-15 ოფიცრისგან შედგებოდა.

3. ბ-ნი ოლეგ ბუხერი

59. აღნიშნული მონმე მოსმენის დროს ხმელნიცკის რეგიონის პროკურატურის საგამოძიებო განყოფილების უფროსი იყო. ის 2001 წლის 10 იანვრიდან ხმელნიცკის რეგიონის პროკურორის უფროსი თანაშემწე გახლდათ და პირადად

მონაწილეობდა №58 ციხეში 2001-2002 წლების იანვარში მომხდარი მოვლენების გამოძიებაში. იგი ზედამხედველობდა შეპეტიცკას სპეციალურ პროკურატურას, რომელიც №58 ციხის მეთვალყურეობაზე იყო პასუხისმგებელი. გამოძიების შედეგად, მიღებულია 2002 წლის 11 ივნისის დადგენილება სწავლებაში მონაწილე პოლიციელთა წინააღმდეგ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე უარის შესახებ, რადგან საჩივრები არ შეიცავდა *corpus delicti*-ს.

60. აღნიშნულმა მონემ, რეგიონული პროკურორის მოადგილის ბრძანების საფუძველზე, პირადად გამოიძია მოვლენები და თავად წავიდა იზიასლავეში. მან შეამონმა სწავლებაში მონაწილე, ზამკოვას ციხის ზედამხედველობაზე პასუხისმგებელი პროკურორების, ბ-ნი სტასიუკისა და ბ-ნი იანცელოვსკის მიერ შესრულებული სამუშაო. მონემ მათ მოსთხოვა ციხის ადმინისტრაციის დოკუმენტაციის ამოღება და გადანყვეტილების მიღება სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 97-ე მუხლის საფუძველზე სისხლის სამართლის საქმის აღძვრისა ან უარის თქმის შესახებ. საბოლოოდ, მიღებული იქნა დადგენილება სისხლის სამართლებრივი დევნის შეწყვეტასთან დაკავშირებით. ის მოვლენებს 10 დღის განმავლობაში იძიებდა. მას 3 დღეში უნდა მიეღო გადანყვეტილება იმის შესახებ, უნდა აღძრულიყო თუ არა სისხლის სამართლის საქმე. აღნიშნულთან დაკავშირებით მან შიდა ანგარიში და პროკურორის დადგენილება მოამზადა.

61. ჩატარებული გამოძიების შედეგად ის მივიდა დასკვნამდე, რომ პატიმრები არ უცემიათ. მან ახსენა, რომ სპეციალური პროკურორი (ბ-ნი ვოლკოვი და შესაძლოა ასევე ბ-ნი მანზიუკი ან ბ-ნი იანცელოვსკი) ესწრებოდა სწავლებას. მან გადანყვეტილება მიიღო გამოძიების, სამედიცინო ნაწილიდან მიღებული მასალების, ფიზიკურ დაზიანებათა შესახებ ჩანაწერებისა და ზოგადად მტკიცებულებების არარსებობის საფუძველზე. სამედიცინო ნაწილმა მიაწოდა ინფორმაცია პატიმრების სამედიცინო დახმარებისა და მედიკამენტებით უზრუნველყოფის თაობაზე. მას პირადად არ დაუკითხავს მონემები და პატიმრები, რადგან ჰყავდა ორი თანაშემწე, ბ-ნი სტასიუკი და ბ-ნი მანზიუკი, რომლებიც ადგილობრივ პროკურატურაში მუშაობდნენ. მაგალითად, ბ-ნმა სტასიუკმა დაკითხა 10-20 მონემ და შემდეგ მას (ბ-ნი ბუხერს) უნდა გაეანალიზებინა აღნიშნული ინფორმაცია. მას არ ჰქონდა თანაშემწეების მიმართ უნდობლობის საფუძველი, გარდა ამისა, არ შეეძლო გამოძიებაში ადგილობრივი პროკურატურიდან ვინმეს ჩართვა. თანაშემწეები ციხესთან ახლოს იმყოფებოდნენ და ნაკლებ დროს ხარჯავდნენ მგზავრობაში. მით უმეტეს, რომ ის ვერ ხედავდა პატიმრების პირადად დაკითხვის აუცილებლობას. ასევე ვერ ხედავდა მიზეზს, რატომ არ უნდა მოენვია გამოძიების ჩასატარებლად სწავლებაში მონაწილე პროკურორები. მან ყველაფერი გაანალიზა, მათ შორის, პატიმართა პიროვნული მახასიათებლები და მივიდა დასკვნამდე, რომ ბ-ნი ჟერდევის მიერ წარმოდგენილი პატიმართა ბრალდებების საფუძველზე, სისხლის სამართლის საქმის აღძვრისთვის მტკიცებულებები არ არსებობდა. ზოგადად, როდესაც განიხილებოდა ბ-ნი დრუზენკოს, ბ-ნი დავიდოვისა და ბ-ნი გომენიუკის საჩივრები, მას რჩებოდა შთაბეჭდილება, რომ საჩივრები იყო “ხელოვნური” და პატიმრებმა მოილაპარაკეს, რა უნდა ეთქვათ. მან საჩივრებისა და არასათანადო მოპყრობის ბრალდებათა განხილვისას გაითვალისწინა მათი სისხლის სამართლის საქმეები და პირადი საქმეები. შემდეგ მან დელეგატებს აცნობა, რომ გამოძიება დასრულდა 2002 წლის ივნისში ანუ მეორე სწავლების (2002 წლის იანვარი) შემდეგ, რადგან პირველი სწავლების დროს საჩივრები არ შეუტანიათ. სპეციალურმა პროკურორმა, ბ-ნმა ვოლკოვმა

მათ აცნობა, რომ პირველი სწავლების დროს ყველაფერი რიგზე იყო.

62. სპეციალური დანიშნულების რაზმების მონაწილეობასთან დაკავშირებით, მან განაცხადა, რომ სასჯელალსრულების დაწესებულებებში ჩატარებული სწავლებები, როგორც წესი, მოიცავდა მძევალთა აყვანისა და უნესრიგობის იმიტირებას, რათა სპეციალური დანიშნულების რაზმებსა თუ სასჯელალსრულების დაწესებულების თანამშრომლებს სცოდნოდათ ციხის ირგვლივ გზები, სცოდნოდათ, სად იყო განთავსებული სხვადასხვა ნაგებობა და ა.შ. არსებობდა ზოგადი გეგმა; ის შესაძლოა დაკავშირებული ყოფილიყო ციხეში ზოგადი კრიმინალური მდგომარეობის გაუარესებასთან. გეგმა დამტკიცებული უნდა ყოფილიყო პროკურორ ვოლკოვის ან ბ-ნი იანცელოვსკის, ბ-ნი მანზიუკის ან ბ-ნი სტასიუკის, ანუ ზამკოვას ციხის ზედამხედველობაზე პასუხისმგებელი რომელიმე პროკურორის მიერ. მას არ ახსოვდა, რომელი დანაყოფი მონაწილეობდა სწავლებაში, არც ის, ეს დანაყოფი ციხეს ეკუთვნოდა თუ არა. თუმცა, სწავლების პროცესში ჩატარდა ზოგადი ჩხრეკა, რომელშიც ჟიტომირის სწრაფი რეაგირების დანაყოფი მონაწილეობდა. თავდაპირველად ჩატარდა სწავლება, შემდეგ კი - ზოგადი ჩხრეკა. პოლიციის რაზმების გამოყენება ასეთი სახის სწავლებებისას აბსოლუტურად აკრძალული იყო. მან იცოდა, რომ ამ სახის სპეციალური დანიშნულების რაზმები არსებობდნენ და მათი ფუნქციონირების მარეგულირებელ დოკუმენტებსაც იცნობდა, მაგრამ ეს რაზმები თვითონ არასდროს უნახავს.

63. საჩივრებთან დაკავშირებით მან განაცხადა, რომ არ იცოდა, შეტანილი იყო თუ არა საჩივრები ადგილობრივ დონეზე, თუმცა, მისი აზრით, პატიმრები უნდა დაისაჯონ ჩვეულებრივი პროცედურის დარღვევისთვის. პატიმრების მხრიდან საჩივრის შეტანის უკანონო გზისთვის მიმართვას მასში არანაირი ეჭვი არ გაუჩენია. ის აღნიშნულზე არ დაფიქრებულა. გამოძიების საქმეში მოცემული იყო ახსნა-განმარტებები, მათ შორის, ინფორმაცია ძალის შესაძლო გამოყენების შესახებ. გარდა ამისა, მან ვერ მიაკვლია მტკიცებულებებს განმცხადებელთა საჩივრების საფუძველზე მათ მიმართ მუქარებთან დაკავშირებით.

4. ბ-ნი იევან ვოლკოვი

64. აღნიშნული მოწმე იუსტიციის სამინისტროს ნოვოუშიტსკის რაიონის იუსტიციის დეპარტამენტის უფროსი იყო. ის შეპეტყვას ყოფილი პროკურორი გახლდათ, რომელიც პასუხისმგებელი გახლდათ სისხლის სამართლის საქმეებში დანიშნულ სასჯელთა აღსრულების კანონიერებაზე. აღნიშნული თანამდებობა 2002 წლის სექტემბერში დატოვა. ის ესწრებოდა 2001 წლის 30 მაისის სწავლებას. მეორე სწავლებისას შვებულებაში იმყოფებოდა.

65. მოწმემ განაცხადა, რომ 2001 წლის 30 მაისს სწავლება სამრეწველო ზონაში ჩატარდა. სწავლება გულისხმობდა დანაყოფების გადამზადებას პატიმრების მიერ მძევლების აყვანის სიტუაციებთან გამკლავებაში. სწავლების ორგანიზება მოხდა, რადგან მძევლები აიყვანეს სხვა დაწესებულებაში და პერსონალი მოუმზადებელი იყო. ციხის პერსონალი თამაშობდა მძევლების როლს. სწავლებაში მონაწილე ჯგუფებში იყვნენ ციხის თანამშრომლები და 10-15 კაცისგან შემდგარი დანაყოფი. ჩხრეკაში სპეციალური დანიშნულების რაზმი არ იყო ჩართული. ისინი მხოლოდ სწავლებაში მონაწილეობდნენ. ციხის თანამშრომლები მათზე მეტნი იყვნენ. მან დაზუსტებით არ იცოდა, სწავლების შემდეგ დარჩა თუ არა რაზმი ციხეში, და აღნიშნა, რომ შესაძლოა ისინი დარჩნენ. იგი ესწრებოდა

სწავლებას, რომლის გეგმაც მისი დამონმებული იყო. სწავლებას ასევე ესწრებოდნენ სასჯელალსრულების დეპარტამენტის ზემდგომი თანამშრომლები, მათ შორის, ბ-ნი ლევენცოვი, ბ-ნი იაკიმჩიკი, ბ-ნი სატსიუკი პროკურატურიდან კი მეორე სწავლებას ესწრებოდა.

66. მან განაცხადა, რომ სწავლებაში მონაწილეობდა არა მხოლოდ ზამკოვას ციხის პერსონალი, არამედ ყიტომირის რეგიონის დანაყოფი (დაახლოებით 10-20 კაციანი ჯგუფი). მათ ჰქონდათ სპეციალური აღჭურვილობა: ჩაფხუტები, ტყვიან-გაუმტარი ყილეტები, ავტომატური იარაღები, რეზინის ხელკეტები და სპეციალური მონყობილობა. იყენებდნენ სპეციალურ ეფექტებს, როგორცაა: ასაფეთქებლები, ცარიელი იარაღიდან გასროლები და სხვა. დაახლოებით 5-6 კაცი ათავისუფლებდა მძევლებს, დანარჩენი 9-19 დანაყოფის წევრი და 75-80 ადამიანი გვერდიდან აკვირდებოდა სპეციალური დანიშნულების რაზმის სწავლებას.

67. ჩხრეკა იმავე დღეს, მოგვიანებით ჩატარდა. იგი ესწრებოდა ჩხრეკას. კანონის დარღვევის ან პატიმართა ცემის ფაქტებს ის არ შესწრებია. ციხის მცველები შევიდნენ საკნებში. საკნები სპეციალური დანიშნულების რაზმის წევრებს არ გაუჩხრეკიათ. ის და ბ-ნი სტასიუკი სწავლების შემდეგ შეხვდნენ პატიმრებს, რომელთაც პრეტენზიები არ გამოუთქვამთ. მან მცველებისა და ციხის ადმინისტრაციის თანხლებით მოინახულა საკნები და პატიმრები გამოკითხა, ჰქონდათ თუ არა მათ რაიმე სახის დაზიანებები ან პრეტენზიები. ციხეში მისთვის, პატიმრებთან შესახვედრად, ცალკე ოთახი იყო გამოყოფილი.

68. მას დაავალეს საჩივრების გამოძიება და შედეგების შესახებ რეგიონული პროკურორის უფროსი თანაშემწის ინფორმირება. მას ახსოვდა ბ-ნი ილჩენკო და ის საჩივრებთან დაკავშირებით გამოკითხა. მან წაიკითხა მისი პირადი საქმე, სადაც ეწერა, რომ სასჯელი დაენიშნა სამი მკვლელობისთვის, და დაასკვნა, რომ მისი რეაბილიტირება შეუძლებელი იყო. მან ნახა, რომ იგი უარს აცხადებდა მუშაობაზე, ყოველთვის ჰქონდა დაუსაბუთებელი მოთხოვნები და ციხის ადმინისტრაციას მასზე ზენოლა არ სურდა, რადგან ის მუდმივად ჩიოდა. მან ასევე განაცხადა, რომ საჭიროების შემთხვევაში, შეეძლო პროკურორის პასუხის საშუალებით ჩარეულიყო საქმეში, მაგრამ ეს საჭიროება არ არსებობდა, რადგან კანონი არ დარღვეულა. იმ შემთხვევაში, თუ საჩივარს არ გამოიძიებდნენ, ის დასჯიდა შესაბამის პირს. თუ იგი რეაგირებას არ მოახდენდა, ზემდგომი სამართალდამცველების მიერ მის მიმართ დევნა აღიძვრებოდა.

69. ბ-ნმა ვოლკოვმა სანქციები დაუწესა იმ პატიმრებს, რომლებმაც საჩივრები არაკანონიერი საშუალებებით გაგზავნეს. ის არ ფიქრობდა, რომ პატიმრებს არ ეძლეოდათ პირდაპირი გზით ჩივილის საშუალება და არ მოუხდენია რეაგირება განმცხადებელთა ბრალდებებზე - მიყენებული დაზიანებების შესახებ, რადგან მისი აზრით, ბრალდებები უსაფუძვლო იყო. პატიმრებს ჰქონდათ შესაძლებლობა, ჩანერილიყვნენ მასთან შესახვედრად.

70. ბ-ნი ვოლკოვის განცხადებით, სწავლების შესახებ ინფორმაცია, როგორც წესი, ლექციების საშუალებით ვრცელდებოდა. სწავლების ჩატარებამდე პატიმრებს აწვდიდნენ ინფორმაციას მათ უფლებებთან დაკავშირებით. მათ ჰქონდათ ხელმისაწვდომობა კონსტიტუციასა და წერილობით დღის განრიგზე. მან მოინახულა საკნები და გაესაუბრა პატიმრებს. მისი განცხადებით, ადმინისტრაციამ სწავლების შესახებ ინფორმაცია პატიმრებს რადიოს საშუალებით მიანოდა. ზამკოვას ციხის დირექტორმა მსჯავრდებულებს დაგეგმილი სწავლების შესახებ რამდენიმე დღით ადრე, რადიოს საშუალებით აცნობა.

5. ბ-ნი პავლო კლიპატსკი

71. ბ-ნი პავლო კლიპატსკი "ITZO"-სა და ზამკოვას ციხის კომუნიკაციების ჯგუფის უფროსი ინსპექტორი იყო. ის პირველი სწავლებისას ჩატარებულ ჩხრეკაში მონაწილეობდა, როგორც ერთ-ერთი ჯგუფის ხელმძღვანელი. ასევე მონაწილეობდა მეორე სწავლებაში. იგი ზედამხედველობდა პატიმრებს, რომლებიც მუშაობდნენ ტექნიკოსებად და ზამკოვას ციხის ელექტროენერგითა და წყლით მომარაგებას უზრუნველყოფდნენ. ბ-ნი კლიპატსკი მონაწილეობდა სახელოსნოს, სამრეცხაოს, სააბაზანოსა და სხვა შენობების ჩხრეკაში.

72. თავიდან მოწმეს არ უნდოდა იმის აღიარება, რომ სპეციალური დანიშნულების რაზმები იმყოფებოდნენ ციხეში. მან აღნიშნა, რომ ჩხრეკაში მხოლოდ ციხის პერსონალი იყო ჩართული და არა სპეციალური დანიშნულების რაზმი, რომელიც მხოლოდ სამრეწველო ზონაში მიმდინარე სწავლებაში მონაწილეობდა.

73. ბ-ნი კლიპატსკის გაგებული ჰქონდა ბ-ნი ილჩენკოს შესახებ, სავარაუდოდ, პირად საუბრებში. მოწმის განცხადებით, როგორც წესი, ჩხრეკებს პროკურატურისა და სასჯელაღსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტის თანამშრომლები ესწრებოდნენ. პროკურორი ვოლკოვი ესწრებოდა პირველ სწავლებას, ისევე როგორც ბ-ნი ბეხი, ბ-ნი ლევენცოვი და ბ-ნი ზლოტენკო. პირველი სწავლების შემდეგ სამედიცინო დახმარება არ მოუთხოვიათ.

6. ბ-ნი ანდრეი შტატსკი

74. ბ-ნი ანდრეი შტატსკი ოპერატიული სამუშაოს ორგანიზების სექტორის უფროსი და შინაგან საქმეთა სამინისტროს მაიორი იყო. ის 2000-2002 წლებში შინაგან საქმეთა სამინისტროს ზამკოვას ციხის დირექტორი გამომძიებელი გახლდათ.

75. პირველი სწავლების დროს ბ-ნი შტატსკი, როგორც ერთ-ერთი ჯგუფის წევრი, ესწრებოდა ჩხრეკას. ის ასევე ესწრებოდა პატიმრებთან ადმინისტრაციის ვიზიტებსა და გასაუბრების პროცედურებს. აღნიშნული ხორციელდებოდა იმ პროცედურის მიხედვით, რომელიც დადგენილი იყო სწავლებაში მონაწილე სასჯელაღსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტის წარმომადგენლებისა და პროკურორების ვიზიტებისათვის. ის გაესაუბრა ბ-ნი დიდენკოსა და სხვა პატიმრებს.

76. მოწმემ აღნიშნა, რომ 2001 წლის 30 მაისს ზამკოვას ციხის მთელი პერსონალი მონაწილეობდა საცხოვრებელ ზონაში აკრძალული ნივთების ზოგად ჩხრეკაში. აღნიშნული ჩხრეკა ჩატარდა სასჯელაღსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტის შინაგანანგის მიხედვით. ასეთი ჩხრეკები თვეში ერთხელ ტარდებოდა. მასში მხოლოდ ზამკოვას ციხის თანამშრომლები მონაწილეობდნენ, სხვა არავინ. სწავლება სამრეწველო ზონაში 07:00 საათზე დაიწყო. თანამშრომლებმა თავიანთი ადგილები დაიკავეს, მათ გააცნეს მოქმედების გეგმა, სწავლების შინაარსი, ინფორმაცია ოპერატიული მდგომარეობის შესახებ. მიუთითეს: რისთვის უნდა დაეთმოთ განსაკუთრებული ყურადღება (კერძოდ, საკნებისა და საშიში პირებისთვის), ჯგუფების შემადგენლობა, მათი დავალებები და სწავლების მიზნები.

77. მოწმის თქმით, არსებობდა სხვადასხვა ტიპის ჩხრეკები: დაგეგმილი, დაუგეგმავი და დამატებითი. დაგეგმილი ჩხრეკების შესახებ წინასწარ იყო ცნობილი. ხდებოდა პასუხისმგებელი პირების, ისევე როგორც გამოსაყენებელი საშუალებების იდენტიფიცირება. ამ ჩხრეკების მიზანი იყო აკრძალული ნივთების საწყობის აღმოჩენა. მისი განცხადებით, ასეთი ჩხრეკები, როგორც წესი, შემდეგნაირად ტარდებო-

და: განყოფილებების უფროსებისგან (როგორც თვითონ იყო) შემდგარი ჯგუფი და მისი წევრები მიდიოდნენ საკანში და ატყობინებდნენ პატიმრებს ჩხრეკის შესახებ. მათ სთხოვდნენ ტანსაცმლის ჩაცმას და საწოლებთან ახლოს ყოფნას. შემდეგ თანამშრომლები მიდიოდნენ პირად ნივთებთან და იწყებდნენ ჩხრეკას.

78. მოწმის განცხადებით, აღნიშნულ სწავლებებთან დაკავშირებით ჩატარდა სხვადასხვა გამოძიება, მათ შორის, გენერალური პროკურატურისა და სასჯელაღსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტის მიერ ჩატარებული გამოძიებები. გამოძიების შედეგების შესახებ მათთვის არ უცნობებიათ.

7. ბ-ნი სერგეი ზლოტენკო

79. ბ-ნი სერგეი ზლოტენკო 2001 წლიდან ხმელნიცკის რეგიონის სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის დაცვის, ზედამხედველობისა და უსაფრთხოების განყოფილების უფროსი იყო. ის ექვემდებარებოდა სასჯელაღსრულების რეგიონული დეპარტამენტის უფროსსა და მის მოადგილეს.

80. მისი თქმით, პირველ სწავლებაში მონაწილეთა რაოდენობა დაახლოებით 80-ს შეადგენდა. გარდა ამისა, სწავლებაში მონაწილეობდა სწრაფი რეაგირების დანაყოფის 10-15 წევრი, რომელთა მოვალეობაც იყო სწავლების მიზნების განხორციელება. სწავლებაში მონაწილეობდა სასჯელაღსრულების 4 დაწესებულება. კერძოდ: იზიასლავის გამასწორებელი კოლონია (იზიასლავის ციხე №31), რაიკოვეტსკას გამასწორებელი კოლონია (რაიკოვეტსკას ციხე) №78, შეპეტვიკას გამასწორებელი კოლონია (შეპეტვიკას ციხე) № 98 და ზამკოვას ციხე (ზამკოვას ციხე №58). სწავლება სასჯელაღსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტის გადანაწევრილებისა და წინასწარ შემუშავებული შესაბამისი გეგმის საფუძველზე ჩატარდა. სწავლება მიმდინარეობდა სამენარმეო ზონაში. სწავლება, რომელიც იმავე ზონაში 10:00 საათზე დაიწყო, დასრულდა, დაახლოებით, 11:00 საათზე.

81. მოწმემ, ბ-ნმა ზლოტენკომ, განმცხადებლებთან - ბ-ნ გომენიუკთან და ბ-ნ ილჩენკოსთან დაკავშირებით განაცხადა, რომ მას სმენია მათ შესახებ, რადგან განიხილა მათი საჩივრები, რომლებიც არ უკავშირდებოდა აღნიშნულ სწავლებას ან ჩხრეკას, ისინი ციხის რეჟიმის უხემ დამრღვევთა (მან მიუთითა სასჯელთა აღსრულების შესახებ კოდექსის 133-ე მუხლზე) კატეგორიას მიეკუთვნებოდნენ. ბ-ნი გომენიუკი უარს აცხადებდა მუშაობაზე (იმავე კოდექსის 107-ე მუხლის საწინააღმდეგოდ), რის გამოც საჭირო გახდა მისი უფრო მკაცრ რეჟიმში გადაყვანა სასჯელის მოსახდელად. ბ-ნი ილჩენკო აგზავნიდა საჩივრებს, თუმცა, ისინი დაუსაბუთებელი იყო. გარდა ამისა, საჩივრები იგზავნებოდა აკრძალული საშუალებებით, რადგან საჩივრების გაგზავნა დაშვებული იყო მხოლოდ და მხოლოდ სასჯელაღსრულების დაწესებულების ადმინისტრაციის საშუალებით. ბ-ნი ილჩენკო საჩივრებს აკრძალული საშუალებებით აგზავნიდა.

82. ფიტომირის სწრაფი რეაგირების დანაყოფი ესწრებოდა პირველ სწავლებას. დანაყოფი წვრთნიდა პერსონალს. სწავლება გულისხმობდა მძევალთა გათავისუფლებაში გადამზადებას. აღნიშნული დანაყოფი შედგებოდა დაახლოებით 10-15 ადამიანისგან. მათ ეცვათ ტყვიანობის ფორმები, ეხურათ ჩაფხუტები, აღჭურვილი იყვნენ ხელკეტებითა და იარაღებით. შესაძლებელი იყო მათი გასროლების ხმის გაგება. ისინი იყვნენ მაღლები, ღონიერები და ფიზიკურად მომზადებულები. ეცვათ სპეციალური მუქი მწვანე ფორმები (მაგრამ შესაძლოა სხვა ფერისაც ყოფილიყო, მაგალითად, ხაკისფერი ან ღია მწვანე), სპეციალური

ფეხსაცმელი, შარვლები და ქუდები. სწავლების ერთ-ერთ მიზანი იყო იმის ჩვენება, თუ როგორ უნდა გამოეყენებინათ სპეციალური შემზღუდავი აღჭურვილობა. ეს აღჭურვილობა გამოიყენებოდა სწავლებების დროს, მაგრამ გამონაკლის შემთხვევებში, დანაყოფებს თან ჰქონდათ სავალდებულო აღჭურვილობა. ასევე ჰქონდათ ასაფეთქებლები, იყენებდნენ იარაღებს, ერთგვარ ფოიერვერკებს, საბრძოლო მასალებს. ჩხრეკისას მათი გამოყენების შემდეგ ეს ყველაფერი უნდა დაებრუნებინათ სპეციალურ, აღჭურვილობის შესანახ ოთახში. ჩხრეკის დროს შეიქმნა გაძლიერებული ზედამხედველობის ჯგუფი, რომელიც შედგებოდა სპეციალური აღჭურვილობის მქონე ადამიანებისგან. აღნიშნული ჯგუფი, როგორც წესი, არ მონაწილეობდა ჩხრეკებში, მაგრამ გამოიყენებოდა ციხის დეპარტამენტების შესასვლელთა და გასასვლელთა ბლოკირებისთვის. სწრაფი რეაგირების დანაყოფის წევრები არ დარჩენილან სხვა თანამშრომლებთან ერთად, რადგან მათი სწავლება მხოლოდ სამრეწველო ზონაში მიმდინარეობდა. სწავლების დასრულების შემდეგ, რომელიც საათ-ნახევრის ან ორი საათის განმავლობაში მიმდინარეობდა, სწრაფი რეაგირების დანაყოფმა დატოვა ზამკოვას ციხის ტერიტორია, რის მერეც გაგრძელდა ჩხრეკა.

8. ბ-ნი პავლო ზარემსკი

83. ბ-ნი პავლო ზარემსკი ზამკოვას ციხის ოპერატიული დეპარტამენტის უფროსი და ოპერატიული თანამშრომელი იყო, ამავე დროს, ზამკოვას ციხის პატიმრებთან სოციალური და ფსიქოლოგიური მუშაობის განყოფილების უფროსიც. შესაბამის დროს პასუხისმგებელი იყო ბ-ნი ილჩენკოს ზედამხედველობაზე, 2001 წლიდან კი ზამკოვას ციხის ოპერატიული მუშაკი გახლდათ.

84. რაც შეეხება მეორე სწავლებას, მონშემ განაცხადა, რომ მასში სპეციალური დანიშნულების რაზმებიც მონაწილეობდნენ. იყო რამდენიმე განსხვავებული ჯგუფი, რომელთაც სხვადასხვა დავალება ჰქონდათ. ჯგუფები იმყოფებოდნენ ციხის გარეთ, შესასვლელის საკონტროლო პუნქტთან და ლოპესთან ახლოს. სწავლება დაახლოებით 07:00 საათზე დაიწყო და საათ-ნახევრის განმავლობაში გრძელდებოდა. თავდაპირველად, მონაწილეებმა ხელმძღვანელებისგან ინფორმაცია მიიღეს.

85. ასევე ჩატარდა დაგეგმილი ჩხრეკა. ისინი შევიდნენ ადმინისტრაციის შენობაში, რომელიც მდებარეობდა სასჯელაღსრულების დაწესებულების ტერიტორიის გარეთ, და მიიღეს ინსტრუქციები, რისთვის უნდა მიექციათ მეტი ყურადღება. სწავლების შემდეგ ჯგუფებმა გაჩხრიკეს კონკრეტული საკნები და თანამშრომლებმა მოახდინეს ჩხრეკის დოკუმენტირება. მეორე სასწავლო დავალება ჩატარდა “დაცული ობიექტის ტერიტორიის” გარეთ. ზამკოვას ციხის თანამშრომელთა მონაწილეობით ჩატარებული სწავლების მიზანი იყო მათი გადამზადება შესაძლო მასობრივ დაუმორჩილებლობასთან გამკლავებაში. ისინი იყენებდნენ სპეციალურ აღჭურვილობასა და ასაფეთქებლებს. იარაღების გამოყენება მხოლოდ სწავლების მეორე დავალების დროს იყო შესაძლებელი. ბ-ნი ზარემსკი იყო წვერი დოკუმენტირების ჯგუფისა, რომელიც სწავლებას გადიოდა დადგმული მასობრივი არეულობის მონაწილეთა შესახებ ანგარიშების მომზადებაში, დამნაშავეთა და დაუმორჩილებლობის ნამქვზებელთა იდენტიფიცირებაში, ისევე როგორც ბუნტის მონაწილეთა ფოტოებისა და ვიდეოჩანაწერების გაკეთებაში, რათა შემდგომში მათთვის სანქციები დაწესებულიყო.

86. მოწმემ განაცხადა, რომ იქ იყო ასევე ბლოკირებაზე პასუხისმგებელი ჯგუფი, რომელიც შედგებოდა სასჯელალსრულების თანამშრომლებისგან, ერთი ან ორი უმცროსი ინსპექტორისგან, რომელთაც ჰქონდათ და იყენებდნენ სპეციალურ აღჭურვილობას (ფარებს, "PR-73" ხელკეტებს). იმ შემთხვევაში, თუ საკნები პატარა ზომის იყო, პატიმრები უნდა გასულიყვნენ დერეფანში, მაგრამ საკნიდან ერთ ადამიანს შეეძლო დარჩენილიყო და ეყურებინა, როგორ ჩხრეკდნენ. დერეფანში იმყოფებოდა ბლოკირებაზე პასუხისმგებელი ჯგუფი ან, ჩვეულებრივ, ერთი ან ორი უმცროსი ინსპექტორი. პატიმრები უნდა მდგარიყვნენ კედელთან ან ფანჯრებთან ახლოს, მაგრამ არ შეეძლოთ სხვა საკნების კარებთან ახლოს დგომა. სრული ჩხრეკები, როგორც წესი, დერეფნებში არ ტარდებოდა, მაგრამ პერსონალი მათ ჩაცმულებს ჩხრეკდა. საჭიროების შემთხვევაში, სრული პირადი ჩხრეკა ტარდებოდა გამთბარ ნაგებობებში, იმავე სექსის ადამიანის მიერ. გარდა ამისა, ძირს ყოველთვის იყო რაღაც, რაზეც შეიძლებოდა დადგომა და ტანსაცმლის დანყოფა. მოწმის განცხადებით, მას არასდროს უნახავს სრული ჩხრეკა, რომელიც დერეფანში ტარდებოდა.

87. რაც შეეხება ბ-ნი ილჩენკოსა და ბ-ნი დავიდოვის საჩივრებს, მოწმე ზარემსკიმ მათი პიროვნებების შესახებ აღნიშნა, რომ ბ-ნი ილჩენკოს ბ-ნი დავიდოვი და ბ-ნი გომენიუკი იყენებდნენ. მათ ყველას სურდათ, ავტორიტეტული კრიმინალები გამხდარიყვნენ. ბ-ნი ილჩენკოს უნდოდა, კოლონიაში გამხდარიყო მქადაგებელი და ყოველთვის ჩიოდა, რომ არ ჰქონდა საშუალება თავის რელიგიას გაჰყოლოდა. მან გაიცნო ბ-ნი ჟერდევი. პატიმრებისთვის ხელმწიანვდომი იყო საჩივრებთან დაკავშირებული ბევრი დოკუმენტი. ბ-ნი ჟერდევა ბ-ნი ილჩენკოს გადასცა უამრავი იურიდიული ინფორმაცია, რომელსაც ის გაეცნო. თუმცა, იგი დაისაჯა საჩივრების უკანონო გზით გაგზავნისთვის. პროკურორის მითითების საფუძველზე, მას სანქცია დაუწესდა. ბ-ნი ილჩენკო კარგად არ მუშაობდა და ამ საკითხთან დაკავშირებით გარკვეული პრობლემები ჰქონდა. შემდეგ ის გახდა "შეურიგებელი ქრისტიანი", რომელიც არ იყო ტოლერანტული სხვა რელიგიების მიმართ, პირიქით, მათდამი აგრესიას გამოხატავდა.

9. ბ-ნი ვასილ ლევენცოვი

88. აღნიშნული მოწმე 2001-2005 წლებში სასჯელალსრულების რეგიონული დეპარტამენტის უფროსის პირველი მოადგილე იყო, რის შემდეგაც საჯარო სამსახურში აღარ მუშაობდა. მეორე სწავლებისას ის გახლდათ ხელმძღვანელი მუშაკი. მუშაობდა შეპეტივკას სასჯელალსრულების რეგიონულ დეპარტამენტში. ზამკოვას ციხეზე პასუხისმგებელი გახდა 2001 წლის 25 ივნისს, პირველი სწავლების შემდეგ. პირველი სწავლების დროს მუშაობდა №98 ციხეში, რომელიც იმავე რეგიონში, ზამკოვას ციხესთან ახლოს მდებარეობდა.

89. მისი განცხადებით, ზამკოვას ციხეში მდგომარეობა სტაბილური იყო. აუცილებელი იყო პერსონალს სცოდნოდა ციხეში არსებული ოპერატიული მდგომარეობის შესახებ, რათა მზად ყოფილიყვნენ სამომდამო დამნაშავეებთან გასამკლავებლად. თუმცა, სწავლებამდე მიღებული ზოგადი ინფორმაციის მიხედვით, მკვლევლობების რაოდენობა გაზრდილი იყო და ციხეში არსებული ოპერატიული ვითარება საგრძნობლად გაუარესდა. სწავლების მიზანი გახლდათ პერსონალის გადამზადება ციხეში მასობრივ არეულობასთან გამკლავებაში.

90. მოწმემ აღნიშნა, რომ ზამკოვას ციხის თანამშრომელთა სწავლება რე-

გულარულად ხდებოდა, 6 თვეში ერთხელ მაინც. იგი პასუხისმგებელი იყო პერსონალის სწავლებაზე. ამრიგად, სწავლებას ის უწევდა ორგანიზებას. სწავლება ტარდებოდა ზამკოვას ციხის თანამშრომელთა მონაწილეობით, მასში არ მონაწილეობდნენ გარეშე თანამშრომლები. შესაბამის დროს ასევე ჩატარდა ზოგადი ჩხრეკა. სწავლების მიზანი იყო თანამშრომელთა მომზადება საგანგებო გარემოებებისთვის. შემთხვევის მიხედვით შეიძლებოდა სხვადასხვა ძალის გამოყენება - მათ შორის, სპეციალური დანიშნულების რაზმების. აღნიშნული რაზმები 2001 წლიდან 2005 წლამდე ჩატარებულ სწავლებებში არ გამოიყენებოდა. თუმცა, მან აღნიშნა, რომ სპეციალური დანიშნულების რაზმი ალბათ მონაწილეობდა 2001 წლის ივნისამდე ჩატარებულ სწავლებაში, მას სწრაფი რეაგირების დანაყოფები არასდროს უნახავს, ან შესაძლოა უნახავს, მაგრამ მხოლოდ ალტერნატივის დროს. ბ-ნი იანცელოვსკი ესწრებოდა ზამკოვას ციხეში ჩატარებულ ჩხრეკას, მაგრამ მას არ ესწრებოდა ბ-ნი ვოლკოვი. მან დაამონმა სწავლების გეგმა. სპეციალურ პროკურორს ჰქონდა უფლება, ნებისმიერ ნაგებობაში შესულიყო, ისიც სარგებლობდა ამ უფლებით.

91. რაც შეეხება სწავლების ჩატარების მეთოდს, მონმემ აღნიშნა, რომ პირველ რიგში, პერსონალს უნდა დაეკავებინა თავისი პოზიცია, შემდეგ მათ უხსნიდნენ, რა უნდა გაეკეთებინათ. სპეციალური აღჭურვილობა არასოდეს გამოყენებულა. სწრაფი რეაგირების დანაყოფი, როგორც წესი, შედგებოდა სასჯელალსრულების შიგნით გადამზადებული ადამიანებისგან. ჩვეულებრივ, ასეთი ჯგუფი შედგებოდა 10-12 კაცისგან. ჩხრეკის დროს მათი მოვალეობა იყო პერსონალის უსაფრთხოების უზრუნველყოფა საკნების შემოწმებისას. როგორც წესი, მათ ეცვათ ჩვეულებრივი ფორმები, ტყვიაგაუმტარი ყილეტები, ეხურათ ჩაფხუტები, ასევე ჰქონდათ იარაღები და ხელკეტები. ეს იყო ერთადერთი სპეციალური აღჭურვილობა, რომელსაც ისინი იყენებდნენ. ასევე გამოიყენებოდა ასაფეთქებლები და აქტიური თავდაცვის აღჭურვილობა. მას არ შეეძლო იმ ადამიანთა ზუსტი რაოდენობის დასახელება, ვისაც სპეციალური აღჭურვილობა ჰქონდა. გარდა ამისა, აღნიშნული ინფორმაცია წელიწადზე მეტი ხნის განმავლობაში არ ინახებოდა. აღჭურვილობა გამოიყენებოდა იმისთვის, რომ თავიდან აეცილებინათ პერსონალის დაზიანებები.

92. ზამკოვას ციხის თანამშრომლები ასევე ატარებდნენ დაგეგმილ ჩხრეკებს. მათ იგივე ფორმები ეცვათ. მონმემ დაადასტურა, რომ სასჯელალსრულების №31, 58, 78, 98 და №29 "SIZO"-ს სწრაფი რეაგირების დანაყოფები ესწრებოდნენ სწავლებას. სწავლების დასრულების შემდეგ იყო 10-ნუთიანი შესვენება, რის მერეც სასჯელალსრულების დანესებულების თანამშრომლები დაბრუნდნენ ციხეში. ისინი ზოგადი ჩხრეკის ჩასატარებლად შევიდნენ საცხოვრებელ ზონაში. ჩვეულებრივ, კეთდებოდა ხოლმე ასეთი ჩხრეკების ვიდეოჩანაწერი, რომელიც საიდუმლო ინფორმაციას წარმოადგენდა, თუმცა, იმ დროს ჩხრეკა არ ჩანერილა ვიდეოს საშუალებით, რადგან აღნიშნულის გადაღება მხოლოდ ციხის გარედან იყო შესაძლებელი.

93. მონმის განცხადებით, ჩხრეკა შემდეგნაირად ჩატარდა: ჯგუფმა პოზიციები ნაგებობების დერეფნებში დაიკავა. პოზიციები დერეფნებში პატიმრებსაც უნდა დაეკავებინათ. შემდეგ პატიმრებს უბრძანეს ნივთების გადაცემა ჩხრეკისთვის. მათთვის არ მოუთხოვიათ ტანსაცმლის გახდა. სხვა პატიმრების თანდასწრებით ტანსაცმლის გახდის მოთხოვნა აკრძალული იყო. მას არ ახსოვდა, შევიდა თუ არა საცხოვრებელ ზონაში სწრაფი რეაგირების დანაყოფი.

94. მონმემ აღნიშნა, რომ ბ-ნი იანცელოვსკი, შეპეტიკვას პროკურატურის

პროკურორი ესწრებოდა სწავლებას. შემდეგ ჩატარდა ადმინისტრაციის ვიზიტები. მათ ესწრებოდნენ ციხის დანაყოფების - ისევე როგორც ციხის სოციალური და სამედიცინო სამსახურების - უფროსები. ისინი პატიმრებს ეკითხებოდნენ, ჰქონდათ თუ არა რაიმე პრობლემები ან კითხვები. მან მოვლენების შესახებ შეიტყო ზამკოვას ციხის დირექტორსა და მის მოადგილესთან სატელეფონო საუბრების შედეგად. საჩივრები არ გაგზავნილა. საჩივრების მიღების შემთხვევაში ის აუცილებლად დაუყოვნებლივ მოითხოვდა მათ საფუძველზე გამოძიების ჩატარებას. სამედიცინო ნაწილს არ მიუღია სამედიცინო საჩივრები. მას არ ახსოვს, დაკითხეს თუ არა იგი სწავლების შესახებ, ასევე არ შეეძლო დეტალების გახსენება გამოძიებასთან დაკავშირებით.

10. ბ-ნი სნეჟირი

95. ბ-ნი სნეჟირი 1999 წლიდან 2004 წლამდე ზამკოვას ციხის უფროსი იყო. ის უკვე აღარ მუშაობდა სამოქალაქო სამსახურში.

96. აღნიშნულმა მოწმემ განაცხადა, რომ ზამკოვას ციხეში ჩატარებული პირველი სწავლება მიმდინარეობდა სამრეწველო ზონაში. მასში მონაწილეობდა სწრაფი რეაგირების დანაყოფი. სწავლება მოიცავდა მძევლების აყვანას. ზამკოვას ციხის თანამშრომლები ასევე მონაწილეობდნენ სწავლებაში. უფრო გვიან სწრაფი რეაგირების დანაყოფი საცხოვრებელ ზონაში იყო, მაგრამ თანამშრომლებს განცალკევებით. ასეთი ტიპის სწავლება, როგორც წესი, წელიწადში ერთხელ ტარდებოდა და ზოგად ჩხრეკებსაც მოიცავდა. გეგმებს ამტკიცებდნენ “SDES”-ის ზედამხედველები. მისი აზრით, ასეთი სწავლება მნიშვნელოვანი იყო იმ პერსონალის ფსიქოლოგიური და ფიზიკური მომზადებისთვის, რომელიც მუშაობდა რთული წარსულის მქონე, სამუდამო პატიმრობაზე ფარდებულ პატიმრებთან ან ისეთ პატიმრებთან, რომელთაც მიიმე დანაშაული ჰქონდათ ჩადენილი. სწავლებას ბ-ნი ვოლკოვი, ბ-ნი ზლოტენკო და ბ-ნი ბეხი ესწრებოდნენ.

97. სპეციალური სწავლება დაიწყო დაახლოებით 06:00-07:00 საათზე. ზოგადი გეგმა ზამკოვას ციხის დეპარტამენტის უფროსის მიერ იყო დამტკიცებული. დაირეკა ზარი და პერსონალმა ციხის წინ, შესასვლელთან ახლოს დაიკავა პოზიციები. გეგმა მოიცავდა ციხის საკონტროლო პუნქტის (“KPP”) გავლით სამრეწველო ზონაში შესვლას. სწავლებაში ჩართული იყო ციხის 50-მდე თანამშრომელი და სწრაფი რეაგირების დანაყოფის 5-6 წევრი. დანარჩენები №31 ციხიდან იყვნენ - სავარაუდოდ, ამ ციხის დირექტორი და მისი მოადგილე. სწავლებაში ასევე მონაწილეობდა ზედამხედველობისა და უსაფრთხოების დეპარტამენტის 8-10 თანამშრომელი, რომლებიც მძევლების როლს თამაშობდნენ. სწრაფი რეაგირების დანაყოფის წევრი ორგანიზებას უწევდა მძევალთა გათავისუფლების სწავლებას. სპეციალური აღჭურვილობა მოიცავდა შესანიღბ ფორმებს, სფეროსებრ ჩაფხუტებს, ხელბორკილებსა და რეზინის ხელკეტებს. “SDES”-ს ჰქონდა სამხედრო ფორმა, რომელიც ყოველდღიური იყო. სწრაფი რეაგირების დანაყოფი სამრეწველო ზონაში ჩატარებული სწავლების შემდეგ შევიდა საცხოვრებელ ზონაში, მაგრამ ისინი ჩხრეკაში არ იყვნენ ჩართულნი. ჩხრეკაში მხოლოდ ციხის თანამშრომლები მონაწილეობდნენ, რომლებიც 2-3 ჯგუფად იყვნენ დაყოფილი და საცხოვრებელი ზონის სხვადასხვა საკანში ატარებდნენ ჩხრეკებს. საჩივრები ძალის გადამეტების შესახებ არ შემოსულა, ასევე არავის უჩივლია სამედიცინო მომსახურების ან დახმარების გაუწევლობასთან დაკავშირებით.

98. მისი განცხადებით, ჩხრეკა შემდეგნაირად ჩატარდა: ის დაახლოებით 08:00 საათზე დაიწყო, ციხეში დაახლოებით 53 საკანი იყო. საცხოვრებელი ზონის ჩხრეკა დახლოებით 2-3 საათში დასრულდა. საკნებს ჩხრეკდნენ ცალ-ცალკე, ერთდროულად მათი გაჩხრეკა ვერ ხერხდებოდა, რადგან ჩხრეკაში ცოტა თანამშრომელი მონაწილეობდა, ციხეში კი 750-მდე პატიმარი იმყოფებოდა. პატიმრებს საკნებიდან გამოსვლა უბრძანეს. ერთი პატიმარი საკანში რჩებოდა. თანამშრომლები ამონიმბდნენ მაგიდებს, ლოგინებს, ტანსაცმელს - ყველაფერს, მათ შორის, ჭერს, იატაკს, მათში არსებულ შესაძლო სამალავებს. ჩხრეკის დასრულების შემდეგ პერსონალმა შეადგინა წერილობითი დოკუმენტი, სადაც აღნიშნული იყო, იპოვეს თუ არა რაიმე ნივთი. პატიმრებს სთხოვდნენ ბრძანებების შესრულებას. ჩხრეკისას ბრძანებების შეუსრულებლობას ადგილი არ ჰქონია. დაუმორჩილებლობის შემთხვევაში, სანქციებს გარემოებათა გათვალისწინებით გამოიყენებდნენ და, ინსტრუქციების მიხედვით, შესაძლებელი იყო დისციპლინური ან სხვა სანქციების გამოყენება. სასჯელალსრულების განყოფილების უფროსი პასუხისმგებელი იყო პერსონალის ინფორმირებაზე შესაბამისი მოქმედი კანონმდებლობის, სასჯელთა აღსრულების, შიდა რეგულაციების და ა.შ. შესახებ.

99. ზოგ შემთხვევაში ხდებოდა პატიმრის სრული ჩხრეკა. მისი თქმით, აღნიშნული შემდეგნაირად ხორციელდებოდა: პატიმარს სთხოვდნენ ჯიბებიდან ყველაფრის ამოღებას, ქურთუკისა და ფეხსაცმლის გახდას. პატიმრები ვალდებული იყვნენ დამორჩილებოდნენ. საჭიროების შემთხვევაში, ისინი შესამოწმებლად ცალკე ოთახში გაჰყავდათ. ჩვეულებრივ, სრული ჩხრეკა დერეფანში ტარდებოდა, სადაც რამდენიმე თანამშრომელს შეეძლო პატიმრების ცალ-ცალკე გაჩხრეკა. კითხვაზე პასუხად მან განაცხადა, რომ "roziyazhka" გულისხმობდა ისეთ პოზიციას, როდესაც პატიმარი ხელებით კედელს უნდა მიყრდნობოდა და ფეხები მხრების სიგანეზე ჰქონოდა. ჩხრეკის დროს შესაძლებელი იყო მოქმედების შემზღუდავი ფინლის გამოყენება, რათა პატიმარი საკნიდან გამოეყვანათ იზოლაციის მიზნით, პატიმრებისა და თანამშრომლებისთვის დაზიანებათა მიყენების გარეშე. პერსონალს არ ჰქონდა იარაღები, ასაფეთქებლები, ავტომატური იარაღები ან საბრძოლო მასალა. მას მხოლოდ სპეციალური აღჭურვილობა ჰქონდა, რომელიც მოიცავდა რეზინის ხელკეტებს, ფარებსა და ჩაფხუტებს.

100. სწავლების მეორე ნაწილის დროს კონტროლიორებმა, რომლებიც ციხის თანამშრომლები იყვნენ, ჩაიკვეს შენიღბული ფორმები. აღნიშნული სწავლების მიზანი იყო მასობრივი არეულობებთან გამკლავება. სწავლება დაცული ზონის მიღმა ტარდებოდა. მასში მონაწილე ძალები ზამკოვასა და №31 ციხეს ეკუთვნოდნენ. ისინი სხვადასხვა ჯგუფად იყვნენ დაყოფილები. ზოგიერთი ამბოხებულის როლს თამაშობდა, სხვები კი ამბოხებას ახშობდნენ. მათ ჰქონდათ სპეციალური აღჭურვილობა, ფარები, ჩაფხუტები, რეზინის ხელკეტები, სამუხლანინი ფორმები, ეცვათ სხვადასხვა ფერის შესანიღბი ფორმები, ძირითადად უფრო მუქი ან უფრო ღია. აღჭურვილობაში ასევე შედიოდა ცრემლსადენი გაზი. ამბოხებულთა დასაშლელად ასევე ჰქონდათ ცეცხლსაწინააღმდეგო სატრანსპორტო საშუალება, წყლის ბაკით, მაგრამ ის არ გამოუყენებიათ. სწრაფი რეაგირების დანაყოფები არ იყვნენ ჩართულნი. სწავლებას ესწრებოდნენ "SDES"-ის წარმომადგენლები, ბ-ნი ლევენცოვი და ბ-ნი ზლოტენკო.

101. ბ-ნი ილჩენკოსა და მისი საჩივრების შესახებ მოწმემ აღნიშნა, რომ ის ახსოვდა როგორც საკმაოდ პრობლემური ადამიანი. მაგალითად, მას თავისი აღმსარებლობის უფლებების გამოყენება უნდოდა, მაგრამ არ იცოდა, ზუსტად

რა სურდა. ის ასევე უარს აცხადებდა მუშაობაზე. ბ-ნი ილჩენკოს ამის თაობაზე ესაუბრებოდნენ. რაც შეეხება ბ-ნი დავიდოვისა და ბ-ნი ილჩენკოს საჩივრებს, ისინი გამოიძია სხვადასხვა ორგანომ, მათ შორის, პროკურატურამ და სასჯელალსრულების დერატამენტმა. ის პირადად ესწრებოდა პროკურორის მიერ ბ-ნი დრუზენკოს დაკითხვას. მან ასევე დაადასტურა, რომ პატიმრობის რეჟიმის დარღვევის გამო ბ-ნი დავიდოვის მიმართ გამოიყენეს სანქციები. მან დაარღვია მიმონერის გაგზავნის პროცედურა. მოწმემ შემდეგ დაადასტურა, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში განაცხადების წარდგენასთან დაკავშირებით, განმცხადებლებზე ზეწოლას ადგილი არ ჰქონია. მისი თქმით, საჩივრების შესახებ ისინი უბრალოდ ჩვეულებრივ გამოკითხეს.

11. ბ-ნი მიკოლა ილტიაი

102. აღნიშნული მოწმე სასჯელალსრულების სახელმწიფო დეპარტამენტის უსაფრთხოებისა და ზედამხედველობის განყოფილების უფროსი იყო. ის შინაგან საქმეთა სამინისტროს მაიორია, ამჟამად - სასჯელალსრულების დეპარტამენტის უფროსის პირველი მოადგილე.

103. ამ მოწმემ განიხილა ბ-ნი ჟერდევის მიერ შეტანილი საჩივრები, სადაც აღნიშნული იყო, რომ ზამკოვას ციხის თანამშრომლები არღვევდნენ პატიმრების უფლებებს და მათ წინააღმდეგ ძალას იყენებდნენ. სასჯელალსრულების დეპარტამენტმა საქმის გამოსაძიებლად გაგზავნა პოლკოვნიკი ირშკო, მისი ყოფილი მოადგილე. პოლკოვნიკმა ირშკომ მას მოახსენა ციხის შემონების შედეგები. მან შეისწავლა მისთვის წარდგენილი მასალები, მათ შორის, გამოძიების შესახებ ანგარიში, დეპარტამენტის დასკვნები და იმ პატიმრებისგან მიღებული ინფორმაცია, რომლებიც აცხადებდნენ, რომ მათ მიმართ ხდებოდა ძალის გადამეტება. მან ასევე განიხილა პატიმრების ჩვენებები. მას დაახლოებით 100 განცხადება წარუდგინეს, მათ შორის, სამედიცინო ნაწილის ანგარიშები. პატიმართა დაზიანებების დამადასტურებელი ანგარიშები არ არსებობდა, ისევე როგორც ჩანაწერები სამედიცინო ჩივილების შესახებ. მან ასევე შეისწავლა პატიმრების პირადი საქმეები და აღმოაჩინა, რომ ისინი კანონის უხეში დამრღვევნი იყვნენ. მათ “SDES”-ის უფროსის პირველ მოადგილეს ო.ბ. პტაშინსკის აცნობეს გამოძიების შედეგები. მან განიხილა მასალები და თანხმობა განაცხადა ბ-ნი ჟერდევისთვის პასუხის გაცემაზე, სადაც ეწერა, რომ კანონის დარღვევები არ აღმოჩნდა. მათ აღნიშნულ საჩივრებთან დაკავშირებით, ბ-ნი ჟერდევთან ორი შეხვედრა ჰქონდათ, ერთ-ერთი - “SDES”-ის უფროსთან ბ-ნი კოშინეტსთან.

104. ბ-ნი ილტიაის განცხადებით, მან გამოძიების ანგარიშიდან შეიტყო, რომ ზამკოვას ციხის სამრეწველო ზონაში გაიმართა ჟიტომირის სპეციალური დანიშნულების რაზმისა და სწრაფი რეაგირების დანაყოფის სწავლება მძევალთა გათავისუფლებასთან დაკავშირებით. ზამკოვას ციხეში იმყოფებოდა სპეციალური დანიშნულების რაზმის დაახლოებით 15 წევრი. ჩხრეკა სწავლების პარალელურად მიმდინარეობდა და, შესაბამისად, ისინი ვერ შეძლებდნენ ჩხეკასა და სწავლებაში ერთდროულად მონაწილეობას. საცხოვრებელ ზონაში კანონისა და შინაგანანუსის შესაბამისად ჩატარდა ზოგადი ჩხრეკა, რომელსაც პროკურორი ესწრებოდა. მას და პოლკოვნიკ ირშკოს საკმაოდ დრო ჰქონდათ ზემოხსენებულის გამოსაძიებლად და საჭირო ინფორმაციის მოსაგროვებლად. ბ-ნმა ირშკომ ერთი დღის განმავლობაში დაახლოებით 100 ადამიანი დაკითხა.

105. რაც შეეხება მეორე სწავლების გამოძიებას, ის პირველი გამოძიების ანალოგიურად ჩატარდა. ორგანიზებული იყო მოკვლევა, დაიკითხნენ მონშემები, შემუშავდა ანგარიში და პასუხი ბ-ნ ჟერდევს გაეგზავნა. იმ დროს არ იყო სწავლება, ხმელნიცკის სასჯელალსრულების რეგიონული დეპარტამენტის მიერ ჩატარდა ზოგადი ჩხრეკა - წინასწარ შემუშავებული გეგმისა და კანონის საფუძველზე. აღნიშნულის შესახებ პროკურატურასაც აცნობეს.

106. რაც შეეხება სპეციალური დანიშნულების რაზმების გამოყენებას 2002 წელს, მისი განცხადებით, სპეციალური დანიშნულების რაზმი მეორე შემთხვევაში გამოიყენეს. ზოგადად, რაზმების სწავლება მიზნად ისახავდა მათ მომზადებას და პერსონალის დაკარგვის თავიდან აცილებას. 1999 წლამდე აღნიშნული ძალები შინაგან საქმეთა სამინისტროს დაქვემდებარებაში იყვნენ. 2000 წელს ისინი "SDES"-ის სისტემას დაექვემდებარნენ.

107. როგორც წესი, სპეციალური დანიშნულების რაზმებს ეცვათ შესანიღბი ფორმები, ტყვიაგაუმტარი ჟილეტები, სფეროსებრი ან ჩვეულებრივი ჩაფხუტები. მათ ჰქონდათ სპეციალური აღჭურვილობა, რეზინის ხელკეტები, ხელბორკილები და ავტომატური იარაღები, მაგრამ სასჯელალსრულების დაწესებულებაში იარაღის შეტანის უფლება არ ჰქონდათ, რადგან ეს ნებისმიერი ციხის უსაფრთხოების სერიოზული დარღვევაა. აღნიშნული რაზმი განსხვავდებოდა "ბერკუტის" რაზმისგან. ამრიგად, ეს არ შეიძლებოდა ყოფილიყო "ბერკუტის" რაზმი. მან ასევე განაცხადა, რომ "ბერკუტის" რაზმები სასჯელალსრულების დეპარტამენტს 1992 წლის შემდეგ არ გამოუყენებია. 2000 წელს დეპარტამენტმა გამოსცა სპეციალური საჯარო დადგენილება, რომელიც ანესრიგებდა სპეციალური დანიშნულების რაზმების არსებობის საკითხს.

108. მოწმემ განაცხადა, რომ მეორე სწავლებას ესწრებოდნენ სასჯელალსრულების 4 დაწესებულების სწრაფი რეაგირების დანაყოფები, სპეციალური დანიშნულების რაზმების მიერ სწავლების ჩატარება მათთვის ძალიან სასარგებლო იყო. მან აღიარა, რომ სპეციალური დანიშნულების რაზმები ზოგად ჩხრეკაშიც მონაწილეობდნენ, კერძოდ, 47-ჯერ - ზოგად ან ე.წ. საზედამხედველო ჩხრეკებში, სადაც სპეციალური დანიშნულების რაზმები ზედამხედველობდნენ ციხის თანამშრომლების მიერ ჩატარებულ ჩხრეკებს.

ტარაბურკა მოლდოვის წინააღმდეგ

CASE OF TARABURCA v. MOLDOVA

მისამე სექცია

ტარაზურკა მოლდოვის წინააღმდეგ

(განაცხადი № 18919/10)

გადაწყვეტილება

სტრასბურგი

2011 წლის 6 დეკემბერი

საბოლოო

06/03/2012

გადაწყვეტილება საბოლოო გახდა კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად. ის შეიძლება დაექვემდებაროს რედაქციულ გადასინჯვას.

საქმეზე ტარაბურკა მოლდოვის წინააღმდეგ,

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს (მესამე სექცია) პალატამ
შემდეგი შემადგენლობით:

თავმჯდომარე:

ჟოზეფ კასადევალი,

მოსამართლეები:

კორნელიუ ბირსანი,

ალვინა გიულუმინი,

იან სიკუტა,

ლუის ლოპეს გუერა,

ნონა ნონორია,

მიჰაი პოალელუნგი

და სექციის რეგისტრატორი - სანტიაგო კვესტადა,

მოითათბირა დახურულ კარს მიღმა 2011 წლის 15 ნოემბერს,

გამოიტანა და ამავე დღეს დაამტკიცა წინამდებარე გადაწყვეტილება:

პროცედურა

1. საქმეს საფუძვლად დაედო განაცხადი № 18919/10, რომელიც 2010 წლის 29 მარტს მოლდოვის რესპუბლიკის წინააღმდეგ სასამართლოში შეიტანა მოლდოვის მოქალაქემ ბ-ნმა ანდრეი ტარაბურკამ (შემდგომში „განმცხადებელი“), ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის (შემდგომში „კონვენცია“) 34-ე მუხლის შესაბამისად.

2. განმცხადებელს წარმოადგენდა ქ-ნი ო. დორონკაენუ, კომინევი მოქმედი არასამთავრობო ორგანიზაციიდან - „მოლდოვის ინსტიტუტი ადამიანის უფლებებისათვის“. მოლდოვის მთავრობის (შემდგომში „მთავრობა“) ინტერესებს იცავდა სახელმწიფო წარმომადგენელი ბ-ნი ვ. გროსუ.

3. განმცხადებელი სახელდობრ ამტკიცებდა, რომ მას არასათანადოდ მოეპყრა პოლიცია, ხოლო გამოძიება ამ არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებით მის საჩივარზე იყო არაეფექტიანი.

4. 2010 წლის 5 ივლისს სასამართლომ გადაწყვიტა აღნიშნული განაცხადის შესახებ ეცნობებინა მთავრობისათვის. ასევე გადაწყდა, რომ სასამართლო ერთდროულად იმსჯელებდა განაცხადის დასაშვებობის საკითხსა და არსებით მხარეებზე (მუხლი 29, პუნქტი 1).

ფაქტები

I. საქმის ბარემოებები

5. განმცხადებელი დაიბადა 1988 წელს და ცხოვრობს ქ. კიშინიოვში.

6. მხარეთა წარმოდგენილი საქმის ფაქტები შეიძლება შემდეგნაირად დაჯამდეს:

A. საქმის ზოგადი პრეისტორია

7. 2009 წლის 5 აპრილს მოლდოვაში გაიმართა საყოველთაო არჩევნები. ამ კენჭისყრის წინასწარი შედეგები გამოცხადდა 2009 წლის 6 აპრილს. მათ თანახმად, მოლდოვის მმართველმა კომუნისტურმა პარტიამ მცირე უპირატესობით გაიმარჯვა ხსენებულ არჩევნებში.

8. 2009 წლის 6 აპრილს კენჭისყრის შედეგებითა და არჩევნების გაყალბების ეჭვით გამოწვეული მზარდი უკმაყოფილება იგრძნობოდა მთლიანობაში და სახელდობრ, სხვადასხვა ონლაინ ფორუმებზე. 18:00 საათისთვის, რამდენიმე ასეული ადამიანი, ძირითადად, ახალგაზრდა, შეიკრიბა კიშინიოვის ცენტრში, შტეფან დიდის (Ștefan cel Mare) ძეგლის წინ. უკვე ნახევარ საათში კი, ხალხის რაოდენობა გაიზარდა 3-4 000 ადამიანამდე. თავდაპირველად პრეზიდენტის სასახლისა და პარლამენტის შენობების წინ, ხოლო შემდეგ ისევ დიდი ეროვნული

ასამბლეის მოედანზე ისინი აპროტესტებდნენ სავარაუდოდ გაყალბებულ არჩევნებს. მოგვიანებით გამოცხადდა, რომ უფრო მასშტაბური გამოსვლა გაიმართებოდა მომდევნო დღის 10:00 საათზე.

9. 2009 წლის 7 აპრილს საპროტესტო აქცია განახლდა, დაახლოებით, 5-6000 ადამიანის მონაწილეობით. თავიდან გამოსვლა მშვიდობიან ხასიათს ატარებდა, თანდათანობით კი მისმა რამდენიმე ასეულმა მონაწილემ ხელი მიჰყო ძალადობრივ ქმედებებს. მოგვიანებით შეიქმნა პარლამენტის საგამოძიებო კომისია („კომისია“), რომელსაც დაევალა გამოეკვლია 2009 წლის 5 აპრილს მოლდოვაში ჩატარებული საყოველთაო არჩევნების შემდგომ განვითარებული მოვლენების მიზეზები და შედეგები. კომისიამ დაასკვნა, რომ სახანძრო მანქანითა და სპეციალური დანიშნულების პოლიციის დანაყოფების ძალზე ცუდად დაგეგმილმა ორმა შეტაკებამ მიიყვანა ხალხის მასა იმ ზღვრამდე, რომლის მიღმაც შეუძლებელი ხდებოდა მასობრივი ძალადობის აქტების აღკვეთა. დაუნდობელი შეტაკებებისა და ქვების სროლის შემდეგ, რასაც პოლიციის უსუსური წინააღმდეგობა შეხვდა, 250-მდე აგრესიულმა მომიტინგემ საბოლოო ჯამში შეძლო პრეზიდენტის სასახლისა და პარლამენტის შენობათა ქვედა სართულების დაკავება. მათ გაძარცვეს ეს შენობები და აღმოებული დატოვეს პრეზიდენტის სასახლის სასადილო. ღამის განმავლობაში რამდენჯერმე იფეთქა ცეცხლმა პარლამენტის შენობაშიც. რიგ შემთხვევაში ეს მოხდა მას შემდეგ, რაც 23:00 საათისთვის სართულებზე სრული კონტროლი აღადგინა ხელისუფლებამ.

10. 2009 წლის 8 აპრილს, დაახლოებით ღამის პირველ საათზე, სხვადასხვა საპოლიციო და საგანგებო დანაყოფებმა წამოიწყეს ფართომასშტაბიანი ოპერაცია საზოგადოებრივი წესრიგის აღსადგენად. კომისიამ აღნიშნა, რომ გამოიყენეს გადაჭარბებული ძალა და ცენტრალურ მოედანზე დარჩენილები დააპატიმრეს განურჩევლად იმისა, იღებდნენ ისინი ძალადობაში მონაწილეობას თუ არა. დაპატიმრებები გაგრძელდა მომდევნო რამდენიმე დღეც. მედია საშუალებებმა აღწერა შემთხვევები და აჩვენა ვიდეო მასალა, სადაც 8 აპრილს ფორმირებული პოლიციელები და სამოქალაქო ტანსაცმელში ჩაცმული ოფიცრები აპატიმრებდნენ და/ან სცემდნენ ახალგაზრდა მომიტინგეებს ქალაქის ცენტრში, მას შემდეგაც კი, რაც საპროტესტო აქციები უკვე დიდი ხნის დასრულებული იყო 2009 წლის 7 აპრილის საღამოსთვის.

B. განმცხადებლის დაპატიმრება და სავარაუდო არასათანადო მოპყრობა

11. განმცხადებლის თანახმად, 2009 წლის 7 აპრილს იგი თავის მეგობარ S.-თან ერთად გაემართა კიშინიოვის ცენტრში საპროტესტო აქციის სანახავად.

12. მას შემდეგ, რაც გარკვეული დრო მშვიდობიანად დაჰყვეს საპროტესტო აქციაზე, მათ გააჩერეს ტაქსი სახლში დასაბრუნებლად. ამ დროს, სამმა სამოქალაქო ტანსაცმელში ჩაცმულმა პოლიციელმა, ვინაობის დასახელების გარეშე, აიძულეს ისინი ტაქსიში ჩამსხდარიყვნენ. ოფიცრებმა უბრძანეს ტაქსის მძღოლს, გეზი აეღო ბოტანიკას პოლიციის განყოფილებისკენ. განმცხადებელი და S. მიიყვანეს პოლიციის განყოფილებაში და გამოკეტეს ცივ, უსანოლო და დღის შუქს მოკლებულ საკანში.

13. 2009 წლის 8 აპრილს, დაახლოებით 01:00 საათზე, საკანში შემოვიდა ოფიცერი პოლიციის ფორმაში. მან, იმ სამი ოფიცრის თანხლებით, ვინც დაკავებაში მიიღო მონაწილეობა, დაიწყო განმცხადებლისა და S.-ის ცემა. განმცხადებელმა დაკარგა გონი, ხოლო როცა გამოფხიზლდა, ცხვირიდან და ზედა ტუჩიდან

სდიოდა სისხლი. მისთვის არანაირი სამედიცინო დახმარება არ აღმოუჩენიათ.

14. განმცხადებლის დაკავების ოქმის თანახმად, იგი დააკავეს 2009 წლის 8 აპრილს 02:00 საათზე. ოქმში მითითებული მიზეზის თანახმად, იგი დაიჭირეს „დანაშაულის ჩადენის მომენტში და საგამოძიებო ორგანოებს აქვთ ეჭვი, რომ იგი შეიძლება მიიმალოს“. არანაირი სხვა განმარტება მოცემული არ იყო.

15. 2009 წლის 8 აპრილს განმცხადებელი გადაიყვანეს გენერალური პოლიციის დირექტორატის (შემდგომში „GPD“) დროებითი მოთავსების იზოლატორში, რომლის ზომაც იყო 5X4 მ. იგი მოათავსეს სხვა ათ დაკავებულ პირთან ერთად. იქ მან მიიღო უგემური საკვების მიზერული ულუფა და უარი ეთქვა წყალზე. საკანში ვერ აღწევდა დღის შუქი და არ ნიავდებოდა. მთავრობის თანახმად, 2009 წლის 8 აპრილს განმცხადებელი გასინჯა საპატიმროს ექიმმა. არასათანადო მოპყრობის არანაირი კვალი არ დაფიქსირებულა.

16. 2009 წლის 10 აპრილს ბუიუკანის საქალაქო სასამართლოს გამომძიებელმა მოსამართლე M.D.-მ მიიღო პროკურორის მოთხოვნა, დაედგინა განმცხადებლისთვის 30 დღიანი წინასწარი პატიმრობა. მოსმენა გაიმართა GPD-ს შენობაში. იმავე ღამით, განმცხადებელი გადაიყვანეს №13 სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში. მისი განცხადებით, ციხისკენ მიმავალი იგი აიძულეს გაეგლო ე.წ. „სიკვდილის კორიდორი“, შემდგარი პოლიციის ოფიცრებისგან, რომლებიც მოახლოებისთანავე ურტყამდნენ მას.

17. 2009 წლის 16 აპრილს კომინოვის სააპელაციო სასამართლომ გააუქმა გამომძიებელი მოსამართლის 2009 წლის 10 აპრილის გადაწყვეტილება და ბრძანა განმცხადებლის გათავისუფლება.

18. მთავრობის თანახმად, განმცხადებელს არ მოპყრობიან არასათანადოდ არც დროებითი მოთავსების იზოლატორში და არც სხვა დაწესებულებებში გადაყვანის დროს. მიუხედავად იმისა, რომ მას ჰყავდა ადვოკატი, განმცხადებელს არ დაუჩივლია არასათანადო მოპყრობის შესახებ. მან ეს მხოლოდ რამდენიმე დღის შემდეგ გააკეთა.

C. გამოძიება არასათანადო მოპყრობის შესახებ განმცხადებლის საჩივრების საფუძველზე

19. 2009 წლის 14 აპრილს განმცხადებელმა მიმართა ბოტანიკას პროკურატურას საჩივრით არასათანადო მოპყრობაზე. 2009 წლის 15 მაისს მან ასეთივე საჩივარი შეიტანა სამხედრო პროკურატურაშიც და დანვრილებით აღწერა მის მიმართ განხორციელებული არასათანადო მოპყრობის ფაქტები და დაკავების პირობები. იგი დაეყრდნო კონვენციის მე-3 და მე-5 მუხლებს და აღნიშნა, რომ მას არანაირი პასუხი არ მიუღია 2009 წლის 14 აპრილს შეტანილ საჩივარზე. მის 2009 წლის 14 აპრილის საჩივარზე დასმული ბეჭდები მონმობს, რომ საქმე სამხედრო პროკურატურაში მიიღეს 2009 წლის 21 აპრილს.

20. ასევე, 2009 წლის 14 აპრილს განმცხადებელი გასინჯა ექიმმა, რომელმაც მის სახეზე აღმოაჩინა სისხლჩაქცევა თანმდევი კანის გაუხეშებით. აგრეთვე, შეინიშნებოდა ჩალურჯება და ამით გამოწვეული სისხლჩაქცევა მისი ზედა ტუჩის მარჯვენა მხარეს. ყოველივე ეს ჩაითვალა მისი ჯანმრთელობისათვის არასახიფათო დაზიანებებად. განმცხადებლის თანახმად, მისთვის არავის უთხოვია ტანსაცმლის გახდა, რის გამოც ექიმმა ვერ შეძლო სხვა დაზიანებათა დადგენა, სახელდობრ, მის ზურგზე.

21. 2009 წლის 30 აპრილით დათარიღებულ მოხსენებაში სამხედრო პროკურორმა, რომელიც განიხილავდა განმცხადებლის საჩივარს, აღნიშნა, რომ გაკეთდა რამდენიმე მიმართვა შინაგან საქმეთა სამინისტროსადმი (მიმართვის ხასიათის დაზუსტების გარეშე), რასაც არავითარი გამოხმაურება არ მოჰყოლია. ამგვარი მასალების უქონლობის პირობებში შეუძლებელია შემდგომი ნაბიჯების გადადგმა. შესაბამისად, საქმის დასასრულებლად პროკურორმა მოითხოვა დამატებითი დრო 2009 წლის 15 მაისამდე. თხოვნა დაკმაყოფილდა.

22. 2009 წლის 15 მაისს იმავე პროკურორმა აღნიშნა, რომ 2009 წლის 5 მაისს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ეთხოვა ჩაეტარებინა შიდა გამოძიება, რათა დაედგინა იმ ოფიცერთა ვინაობა, ვინც ჩაიდინა სავარაუდო არასათანადო მოპყრობა. გამომდინარე იქიდან, რომ ბოტანიკას პოლიციის განყოფილების ვერც ერთი ოფიცრის დაკითხვა ვერ მოხერხდა, საქმის დასასრულებლად პროკურორმა მოითხოვა დამატებითი დრო 2009 წლის 29 მაისამდე. თხოვნა დაკმაყოფილდა.

23. 2009 წლის 29 მაისს იმავე პროკურორმა აღნიშნა, რომ საქმის გარემოებათა დადგენის მიზნით, განისაზღვრა სამოქმედო გეგმა. დაიკითხა განმცხადებელი და მისი მეგობარი S. თუმცა, ოფიცრები, რომლებიც 2009 წლის 8 აპრილს მორიგეობდნენ ბოტანიკას პოლიციის განყოფილებაში, კვლავაც რჩებოდნენ დასაკითხ პირთა სიაში. ამ ვითარებაში საქმის დასასრულებლად პროკურორმა მოითხოვა დამატებითი დრო 2009 წლის 12 ივნისამდე. თხოვნა დაკმაყოფილდა.

24. 2009 წლის 12 ივნისს სამხედრო პროკურორმა გადაწყვიტა, არ დაეწყო სისხლის სამართლის გამოძიება განმცხადებლის საჩივარზე არასათანადო მოპყრობის შესახებ. მან აღნიშნა, რომ S.-მა არ დაადასტურა არც მისდამი არასათანადო მოპყრობა, არც ის, რომ თავად იხილა განმცხადებლის მიმართ განხორციელებული ამგვარი ქმედება. პოლიციის ყველა ოფიცერმა უარყო რაიმე სახის არამართლზომიერი ქმედება, ხოლო მორიგე ოფიცერმა უარყო ის ფაქტი, რომ ვინმე შევიდა განმცხადებლის საკანში 2009 წლის 7 აპრილის ღამეს. ამ ოფიცერს არ შეუძინებია არავითარი დაზიანება განმცხადებლის სხეულზე, როდესაც ეს უკანასკნელი დაბრუნდა გამოძიებლებისგან დაკითხვიდან 2009 წლის 7 აპრილს მასობრივ უწესრიგობებში მისი სავარაუდო მონაწილეობის შესახებ. სამმა ოფიცერმა, რომელთაც დააკავეს განმცხადებელი (R.P, E.G და V.T.) დასძინეს, რომ იგი და S.-ი მიიყვანეს ბოტანიკას პოლიციის განყოფილებაში და შემდეგ დაბრუნდნენ კიშინიოვის ცენტრში, სადაც 2009 წლის 8 აპრილის 07:00 საათამდე იცავდნენ სამთავრობო შენობებს. ისინი არ დაბრუნებულან პოლიციის განყოფილებაში და არ შესულან არანაირ საკანში. მეტიც, 2009 წლის 8 აპრილით დათარიღებულ ოქმში განმცხადებლის სამედიცინო შემოწმების შესახებ ნათქვამია, რომ არავითარი დაზიანება განმცხადებლის სხეულზე არ შეინიშნებოდა. პროკურორმა მიიჩნია, რომ დაზიანებები განმცხადებელს სახეზე შესაძლოა გასჩენოდა კიშინიოვის ცენტრში მიმდინარე არეულობაში მონაწილეობისას.

25. 2009 წლის 16 ივლისით დათარიღებულ წერილში სამხედრო პროკურატურამ აცნობა განმცხადებელს 2009 წლის 12 ივნისის გადაწყვეტილების შესახებ.

26. 2009 წლის 20 აგვისტოს პროკურორის გადაწყვეტილებით უკმაყოფილო განმცხადებელმა საჩივრით მიმართა სამხედრო პროკურატურას. მან აღნიშნა, რომ იგი იმყოფებოდა საპოლიციო პატიმრობაში 2009 წლის 7-დან 16 აპრილის ჩათვლით და დაზიანებებიც ამ პერიოდში მიიღო. მეტიც, დაპატიმრების მომენტში არც ერთ მის დამკავებელ ოფიცერს არ აღუნიშნავს რაიმე სახის დაზიანებები მის სხეულზე. მან მიუთითა 2009 წლის 8 და 14 აპრილის ორ სამედიცინო

დასკვნას შორის შეუსაბამობაზე და კითხვის ნიშნის ქვეშ დააყენა 2009 წლის 8 აპრილს ჩატარებული შემოწმების ოქმის შემდგენი ექიმის პროფესიონალიზმი და დამოუკიდებლობა. მან აგრეთვე დასძინა, რომ S.-ი იყო პოლიციის ყოფილი ოფიცერი და შესაძლოა ჩვენებაც მისცა მისი ყოფილი კოლეგების სასარგებლოდ, ან სოლიდარობის ნიშნად, ანაც დაშინების შედეგად. განმცხადებელმა მოიშველია საკუთარი განაცხადი, სადაც აღნიშნავდა, რომ მას შეეძლო ამოეცნო პირები, რომელთაც განახორციელეს არასათანადო მოპყრობა, თუმცა, ამოცნობის არანაირი პროცედურა არ შემდგარა მისი ნათქვამის დასადასტურებლად.

27. 2009 წლის 21 აგვისტოს სამხედრო პროკურატურამ უარყო განმცხადებლის საჩივარი, როგორც დაუსაბუთებელი. პროკურორმა მოიშველია S.-ის ჩვენება, რომ მას არ უნახავს არანაირი არასათანადო მოპყრობის გამოვლინება.

28. 2009 წლის 10 სექტემბერს განმცხადებელმა ბუიუკანის საქალაქო სასამართლოში იჩივლა გადაწყვეტილების გამო, რომლის თანახმადაც არ უნდა დაწყებულიყო სისხლის სამართალწარმოება. იგი მიიჩნევდა, რომ გამოძიება გაინელა - მისი 2009 წლის 14 აპრილის საჩივარი სამხედრო პროკურატურაში შევიდა მხოლოდ ერთი კვირის დაგვიანებით. არ მიიღო რა არანაირი პასუხი თავის საჩივარზე, მან ხელმეორედ იჩივლა 2009 წლის 15 მაისს. გადაწყვეტილება, არ დაწყებულიყო სისხლის სამართალწარმოება მიიღეს მხოლოდ 2009 წლის 12 ივნისს - პირველი საჩივრის წარდგენიდან ორი თვის შემდეგ. ამ გადაწყვეტილების შესახებ კი განმცხადებელს აცნობეს გადაწყვეტილების მიღებიდან კიდევ ერთი თვის შემდეგ. განმცხადებელმა გაიმეორა 2009 წლის 20 აგვისტოს საჩივრის არგუმენტები და დასძინა, რომ პროკურატურას არ მოუთხოვია რაიმე დამატებითი სამედიცინო შემოწმება, რათა გაექარწყლებინა ეჭვები 2009 წლის 8 და 14 აპრილის სამედიცინო დასკვნებს შორის შეუსაბამობაზე. განმცხადებელმა ასევე აღნიშნა, რომ გადიოდა რიგ სერიოზულ სამედიცინო გამოკვლევებს, რამაც ასევე შეიძლება დაამტკიცოს არასათანადო მოპყრობის კვალი.

29. 2009 წლის 21 სექტემბერს წამების მსხვერპლთა რეაბილიტაციის მემორიალურმა ცენტრმა (Memoria Rehabilitation Centre for Torture Victims) - არასამთავრობო ორგანიზაციამ, რომელიც ფინანსდება ევროკავშირისგან და ამავედროულად არის წამების მსხვერპლთა რეაბილიტაციის საერთაშორისო საბჭოს გენერალური ასამბლეის (General Assembly of the International Rehabilitation Council for Torture Victims - IRCT) წევრი, გამოაქვეყნა ამონარიდი სამედიცინო ცნობიდან (Extras din Fișa Medicală), რომელიც ეხებოდა განმცხადებლის სამედიცინო დათვალიერებას 2009 წლის 22 აპრილიდან 1 ივნისის ჩათვლით. როგორც ირკვევა, მას გაუვლია რიგი სერიოზული გამოკვლევებისა მედიცინის სხვადასხვა სპეციალისტთან. დოკუმენტის თანახმად, განმცხადებელს, ყველაფერთან ერთად, აწუხებდა თავი-ქალას ტრავმა შიდაქალის მაღალი წნევის სინდრომითა და პოსტ-ტრავმატული სტრესული დისფუნქციით, რამაც მასზე იქონია, როგორც ფიზიკური, ასევე ფსიქოლოგიური გავლენა. დოკუმენტი გადაეცა ბუიუკანის საქალაქო სასამართლოს.

30. 2009 წლის 29 სექტემბერს ბუიუკანის საქალაქო სასამართლომ უარი განაცხადა განმცხადებლის საჩივარზე, როგორც დაუსაბუთებელზე. სასამართლომ დაადგინა, რომ პროკურორმა დაკითხა საქმეში ჩართული ყველა პირი და დასძინა, რომ S.-მა არ დაადასტურა განმცხადებლის პრეტენზიები. პროკურორის გადაწყვეტილებები სრულ თანხმობაშია კანონთან და არ არსებობს მიზეზი იმისათვის, რომ გაუქმდეს მიღებული გადაწყვეტილებები.

31. 2010 წლის 12 იანვარს მაგისტრატა უზენაესმა საბჭომ („საბჭო“) უარი თქვა ბუიუკანის საქალაქო სასამართლოს მოსამართლის M.D.-სთვის მოვალეობების გაგრძელებაზე, რის შედეგადაც მოლდოვის რესპუბლიკის პრეზიდენტის მოვალეობის შემსრულებელმა იგი გაათავისუფლა მოსამართლის თანამდებობიდან. საბჭოს ამგვარი გადაწყვეტილების მიზეზად გამოდგა ის, რომ მრავალი საქმე 2009 წლის 7 აპრილის მოვლენებთან დაკავშირებით მოსამართლემ განიხილა ან სასამართლო დარბაზს მიღმა და/ან პოლიციის გენერალური დირექტორატის შენობაში, რაც არის „კონსტიტუციისა და სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის უხეში დარღვევა“.

32. 2010 წლის 4 თებერვალს, ჩადენილი დანაშაულის მტკიცებულებათა არარსებობის გამო სისხლის სამართლის საქმე განმცხადებლის წინააღმდეგ, რომ მან ჩაიდინა დანაშაული, შეწყდა.

II. შესაბამისი მოხსენებები

33. 2009 წლის 25-დან 28 აპრილის ჩათვლით მოლდოვაში ვიზიტის შემდგომ ევროპის საბჭოს ადამიანის უფლებათა კომისრის, თომას ჰამარბერგის მოხსენების შესაბამის ნაწილში ნათქვამია:

„...“

კომისარი თომას ჰამარბერგი და მისი დელეგაცია ეწვია მოლდოვას 2009 წლის 6-7 აპრილს არჩევნების გამო დაწყებული დემონსტრაციებიდან კვირანახვერის თავზე. კომისრის ყურადღების ცენტრში მოექცა მოვლენებთან დაკავშირებით დაკავებულ პირთა მიმართ მოპყრობის კონკრეტული საკითხი.

კომისრის დელეგაციის მიერ გამოკითხულ პირთა უმეტესობა, ვინც დააპატიმრეს 2009 წლის აპრილში პოსტსაარჩევნო დემონსტრაციებთან კავშირის გამო, აცხადებდნენ, რომ პოლიციის ოფიცრებმა ისინი სცემეს - ზოგიერთი ძალზე სერიოზულად. რიგ შემთხვევებში, კომისრის თანმხლებმა მედიცინის ექსპერტმა პირდაპირ დააფიქსირა ამ პრეტენზიებთან თავსებად ფიზიკურ დაზიანებათა ნიშნები. მეტიც, სამედიცინო ანკეტები მონახულეულ დაწესებულებებში მოიცავდა ცნობებს დაზიანებებზე, რომლებიც ემთხვეოდა პირთა ჩვენებებს.

...

მოლდოვის ხელისუფლების წარმომადგენლებმა აღიარეს, რომ პოლიციამ გადააჭარბა თავის უფლებამოსილებას საპროტესტო აქციების დროს დაკავებულ პირთა მიმართ, და გაახმოვანეს თავიანთი გადაწყვეტილება, ბოლო მოუღონ არასათანადო მოპყრობას პოლიციის მხრიდან. კომისარმა მკაცრად გაუსვა ხაზი იმას, რომ არასათანადო მოპყრობისგან დაცულობის ძირითადი უფლების ესოდენ ფართომასშტაბიანი დარღვევა არასოდეს უნდა გამეორდეს, და რომ აუცილებელია ქმედითი ზომების მიღება, რათა დადგეს პასუხისმგებლობის საკითხი, როდესაც გამოაშკარავდება არასათანადო მოპყრობის ცალკეული საკითხები ...

... 10. შინაგან საქმეთა მინისტრმა ამცნო კომისარს, რომ 2009 წლის 6-7 აპრილის დემონსტრაციების დროს, სისხლის სამართლის დანაშაულის ბრალდებით დააკავებს 106 პირი. აქედან ცხრა პირი კვლავ რჩება პატიმრობაში იუსტიციის სამინისტროს დაქვემდებარების ქვეშ მყოფ №13 სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში,

მოყოლებული 2009 წლის 28 აპრილიდან. მეტიც, 216 პირი, მათ შორის, ათი ახალგაზრდა ქალი, დააპატიმრეს ადმინისტრაციული ბრალდებებით, რომლებიც ეხება განსახილველ გარემოებებს. ყველა მათგანი უკვე გათავისუფლებული იყო კომისრის ვიზიტის დროისათვის.

11. კომისრის ხელთ არსებული ინფორმაციით, დემონსტრაციების დროს დაკავებული პირები მოათავსეს კიშინიოვში მდებარე შემდეგ საპოლიციო დაწესებულებებში: პოლიციის გენერალური დირექტორატის, ან ცენტრუს (ცენტრი), ბოტანიკას, ჩიოკანას, რიშკანისა და ბუიუკანის საუბნო პოლიციის განყოფილებებში. საუბნო პოლიციის განყოფილებაში თავდაპირველად მოთავსებული პირები მოგვიანებით გადაიყვანეს პოლიციის გენერალურ დირექტორატში.

12. კომისარს არ მიუღია საჩივრები არასათანადო მოპყრობაზე №13 სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში. მიუხედავად ამისა, კომისრის დელეგაციის მიერ გამოკითხულ პირთა უმრავლესობამ, ვინც დააპატიმრეს 2009 წლის აპრილის არჩევნების საწინააღმდეგო დემონსტრაციებთან კავშირის გამო, განაცხადა, რომ გახდნენ პოლიციის ოფიცერთა მხრიდან ფიზიკური არასათანადო მოპყრობის მსხვერპლნი. უმეტეს შემთხვევებში, სავარაუდო არასათანადო მოპყრობის ობიექტები ძირითადად იყვნენ შედარებით ახალგაზრდა (25 წლის ქვემოთ) პირები. როგორც თავად გენერალურმა პროკურორმა აღნიშნა, პრეტენზიები არასათანადო მოპყრობაზე მეტწილად უკავშირდება სამ განსხვავებულ ვითარებას: 1) დაკავების დროს; 2) დროებითი მოთავსების იზოლატორებში გადაყვანისას; და 3) არასათანადო მოპყრობა დროებითი მოთავსების იზოლატორებში, აღიარების მიზნით დაკითხვების ჩათვლით¹.

13. სავარაუდო არასათანადო მოპყრობისას გამოიყენებოდა მუშტით ცემა, ხელის კვრა და დარტყმა რეზინის ხელკეტებით, ხის ჯოხებით, ცეცხლსასროლი იარაღის კონდახებით, ან სხვა ბლაგვი და მყარი საგნებით. რიგმა პირებმა აღნიშნეს, რომ არასათანადო მოპყრობა ატარებდა საკმაოდ დაუნდობელ ან განგრძობით ხასიათს, რასაც შეეძლო გამოენვია გონების ერთხელ მაინც დაკარგვა, და/ან დასრულებულიყო მოტეხილობით, ან მუდმივი ნერვული სტრესით. ამასთან, მრავალმა პირმა განაცხადა, რომ მათ დაემუქრნენ ფიზიკური გასწორებით ან ანგარიშსწორებით სასამართლოს გარეშე, შეურაცხყვეს ვერბალურად, და/ან დამამცირებლად ეპყრობოდნენ....

14. იუსტიციის მინისტრის თანახმად, დაკავებიდან გარკვეული პერიოდის შემდეგ №13 სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში მოთავსებული 111 პირიდან 28-ს აღმოაჩნდა სხვადასხვა დონის დაზიანებები. შინაგან საქმეთა მინისტრმა ამცნო კომისარს, რომ 2009 წლის 28 აპრილიდან განიხილეს არასათანადო მოპყრობაზე შემოსული 54 საჩივარი. გენერალურმა პროკურორმა განაცხადა, რომ მისმა სამსახურმა ზემოხსენებული დღიდან მიიღო 37 საჩივარი, ხოლო 30 საქმეზე აღიძრა ოფიციალური მოკვლევა. ამასთან, დაიწყო ერთი სისხლისსამართლებრივი დევნა.

15. რიგ შემთხვევებში, კომისრის თანხმებმა მედიცინის ექსპერტმა პირდაპირ დააფიქსირა პრეტენზიებთან თავსებად ფიზიკურ დაზიანებათა ნიშნები, მაშინაც, როდესაც სავარაუდო არასათანადო მოპყრობიდან უკვე ორ კვირაზე მეტმა გან-

1. არასამთავრობო ორგანიზაციების [ადამიანის უფლებათა ინსტიტუტი (IDOM) და ადამიანის უფლებათა რესურს-ცენტრი (CREDO), რომლებიც არიან OPCAT-ის ეგიდით მოქმედი ეროვნული საპრევენციო მექანიზმის წევრები] თანახმად, 2009 წლის აპრილის დემონსტრაციების შედეგად დაკავებულთა 81% აცხადებს, რომ ისინი სცემეს დაკავების დროს, ხოლო 64% ამტკიცებს, რომ სცემეს და შეურაცხყვეს საპოლიციო პატიმრობის დროს.

ვლო. მეტიც, კომისრის მედიცინის ექსპერტის მიერ შესწავლილი ანკეტები მოცავდა ცნობებს დაზიანებებზე, რომლებიც ემთხვეოდა საპოლიციო პატიმრობაში მყოფი პირების ჩვენებებს ფიზიკური არასათანადო მოპყრობის შესახებ. მაგალითისთვის, აღმოჩნდა, რომ კიშინიოვის სასწრაფო დახმარების ჰოსპიტალში 115 პირს გაენია სამედიცინო დახმარება შესაბამისი დროის მონაკვეთში პოლიციისგან მიყენებულ დაზიანებათა გამოისობით. ამათგან 24 საჭიროებდა ჰოსპიტალიზაციას მძიმე დაზიანებათა გამო, როგორცაა ტვინის შერყევა, თირკმელების ტრავმა, კიდურების ან მხრების მოტეხილობები, და/ან კანის მრავალჯერადი დაზიანებები...

22. ციხისა და ჰოსპიტალის სამედიცინო ჩანაწერებისგან განსხვავებით, კომისრის მედიცინის ექსპერტმა აღნიშნა, რომ კიშინიოვის პოლიციის გენერალური დირექტორატის დაკავების დაწესებულებებში არსებული ჩანაწერები დაზიანებებზე მეტად ზედაპირული და არასრულია. ამ ფაქტის განმარტებისას ითქვა, რომ იმ დაწესებულებაში დაქირავებული ფელდშერი (სამედიცინო მუშაკი) არ ყოფილა პროფესიით სასამართლო ექიმი. საპოლიციო დაწესებულებებში ჩანაწერების სიმწირე უკვე აღინიშნა წამების საწინააღმდეგო ევროპული კომიტეტის (CPT) ანგარიშში, რომელიც ეხება კომიტეტის მიერ 2007 წელს მოლდოვაში განხორციელებულ ვიზიტს. .... კომიტეტმა წარმოადგინა დეტალური რეკომენდაციის მიმს შესახებ, რომ პოლიციის განყოფილებაში მოხვედრიდან 24 საათის განმავლობაში უნდა შემოწმდეს, აღინიშნება თუ არა პირს დაზიანებები, თან პოლიციის ოფიცერთა დაუსწრებლად. სავალდებულოა, რომ დაწვრილებით აღინუსხოს ნებისმიერი დაზიანება. თუკი ჩანაწერები დაზიანებებზე ემთხვევა პრეტენზიებს არასათანადო მოპყრობაზე, მაშინ ამ ფაქტებზე დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს სათანადო პროკურორს და გაიცეს ბრძანება, რომ შემომწმება ჩაატარდოს აღიარებულმა სასამართლო სამედიცინო ექსპერტმა. არასათანადო მოპყრობის თავიდან ასაცილებლად, კომისარი დაჟინებით მოუწოდებს მოლდოვის ხელისუფლებას, CPT-ს რეკომენდაციების გათვალისწინებით, უზრუნველყოს დაკავებულთა სათანადო შემომწმება, დაზიანებათა აღნუსხვა და შეტყობინება.

... 24. ... წამების საწინააღმდეგო საკონსულტაციო საბჭოს წარმომადგენლებს (გაერო-ს OPCAT-ის ფარგლებში მოქმედი ეროვნული პრევენციული მექანიზმი) 2009 წლის 11 აპრილს ხელი შეუშალეს კიშინიოვის რიგ პოლიციის დაწესებულებათა მონახულებაში, პოლიციის გენერალური დირექტორატის და ცენტრუს საოლქო პოლიციის განყოფილების ჩათვლით, სადაც ხსენებული პირები იმყოფებოდნენ.

25. კომისარმა მიიღო მრავალი საჩივარი ფართომასშტაბიანი დაპატიმრებების შემდგომ პოლიციის დაწესებულებებში არსებულ პატიმრობის პირობებზე; საჩივართა უმრავლესობა ეხებოდა გადატვირთულ საკნებს, ცუდ ჰიგიენურ ნორმებს, განათებას, ვენტილაციას, სათანადო საკვებით უზრუნველყოფას, სუფთა თეთრეულის არარსებობას, პირადი ჰიგიენისა და სანიტარული საგნების უკმარისობას. როგორც უკვე აღინიშნა, კომისარმა მოინახულა საპოლიციო პატიმრობის მხოლოდ ერთი დაწესებულება, ე.ი. კიშინიოვში განლაგებული პოლიციის გენერალური დირექტორატი. კომისარმა აღმოაჩინა, რომ საკნებში იყო მეტად ცუდი მატერიალური პირობები, სუსტი განათება და მოუწესრიგებელი სავენტილაციო სისტემა; ზოგადად, ხსენებული პირობები შეესაბამებოდა ამ საკნებში დაკავებულ პირთა მიერ მოწოდებულ აღწერილობას. რაც შეეხება საკნების გადატვირთულობას, ეს დადასტურა თავად საპატიმროს პერსონალმა, აღნიშნა რა, რომ დაკავების დღეებში პატიმართა რიცხვმა გადააჭარბა დაწესებულების ტევადობას.

... 39. კომისარი ნუსხს, რომ 300 პირზე მეტი - ნაწილობრივ არასრულწლოვნები

- რომლებიც დააპატიმრეს პროტესტის მსვლელობისას ან მომდევნო პერიოდში, აღმოჩნდა პოლიციის მხრიდან განხორციელებული არასათანადო, ზოგიერთი კი, დაუნდობელი მოპყრობის მსხვერპლი.

... 45. კომისრის ოფიციალურმა საკონტაქტო პირებმა აღიარეს, რომ პოლიციამ არამართლზომიერად გამოიყენა ძალაუფლება პროტესტების დროს, როდესაც საქმე შეეხო თავისუფლებადაკვეთილი პირების მოპყრობას. კომისარმა მკაცრად გაუსვა ხაზი იმას, რომ არასოდეს უნდა გამეორდეს ადამიანის ფუნდამენტური უფლების - იყოს დაცული არასათანადო მოპყრობისგან - ესოდენ ფართომასშტაბიანი დარღვევა, და აუცილებელია ქმედითი ზომების მიღება, რათა დადგეს პასუხისმგებლობის საკითხი, როდესაც გამოაშკარავდება არასათანადო მოპყრობის ინდივიდუალური შემთხვევები.

46. გენერალურმა პროკურორმა დასძინა, რომ იგი გამოიძიებდა მის სახელზე მისულ ყველა საჩივარს. ასევე თავად გამოიჩინდა ინიციატივას და დაინტერესდებოდა, თუნდაც საჩივრის არარსებობის შემთხვევაში, იმ ფაქტებით, რომლებიც მიანიშნებდა არასათანადო მოპყრობაზე. მისი თქმით, პროცესში ჩაერთვნენ საგანგებო პროკურორები, ვისაც არ ჰქონდა სამსახურებრივი შეხება პოლიციის იმ დეპარტამენტებთან, რომლებიც ჩართულნი იყვნენ ამ მოვლენებში და იხილავდნენ ამ საქმეებს”.

34. წამების და არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან დასჯის საწინააღმდეგო ევროპული კომიტეტის (CPT) 2009 წლის 27-31 ივლისის მოლდოვაში ვიზიტის შესახებ მოხსენების შესაბამის ნაწილში ნათქვამია:

„3. ვიზიტის მთავარი მიზანი იყო იმის შეფასება, თუ როგორ მიმდინარეობდა პოლიციის მხრიდან შესაძლო არასათანადო მოპყრობის საქმეთა გამოძიების პროცესი კომინიოვში 2009 წლის აპრილში პოსტსაარჩევნო პერიოდის კონტექსტში. ვიზიტის დროს კომიტეტს ასევე საშუალება მიეცა, გაცნობოდა პოლიციის მიერ დაკავებულ პირთა მიმართ მოპყრობის პირობებს.

2009 წლის აპრილის განმავლობაში, CPT-მ სხვადასხვა წყაროდან მიიღო ცნობები, რომელთა თანახმადაც 2009 წლის 5 აპრილის საპარლამენტო არჩევნების შემდგომ პოლიციამ დააპატიმრა ასობით პირი მას მერე, რაც კომინიოვში საპრეზიდენტო, საპარლამენტო და სამთავრობო შენობების წინ სამოქალაქო პროტესტების დროს თავი იჩინა ძალადობრივმა დაპირისპირებამ და შეტაკებებმა. სხვებული ცნობები ეხებოდა უხეში ფიზიკური არასათანადო მოპყრობის ფაქტებს დაკავებისას, ტრანსპორტირებისა და/ან შემდგომ საპოლიციო დაწესებულებებში პატიმრობისას. კომიტეტს აგრეთვე მიენოდა ინფორმაცია, რომელიც მიანიშნებდა, რომ რამდენიმე პირი გარდაიცვალა 2009 წლის 7-8 აპრილს პოლიციის მიერ განხორციელებული ქმედების შედეგად.

... 10. 2009 წლის ვიზიტისას დელეგაციამ დააფიქსირა, რომ პოლიციის დროებითი მოთავსების იზოლატორებში (izolatoare de detenție preventivă, abbreviated “IDP”) პირთა პატიმრობის პრაქტიკა უცვლელი რჩებოდა. 2007 წლის ვიზიტის შესახებ მოხსენებაში, CPT-მ მოუწოდა მოლდოვის ხელისუფლებას, რათა მას პირველადი მნიშვნელობა მიენიჭებინა გადაწყვეტილებისთვის, რომლის თანახმადაც წინასწარ პატიმრობაში მყოფ პირებზე პასუხისმგებლობა გადადიოდა იუსტიციის სამინისტროს კომპეტენციაში. საპასუხოდ, შინაგან საქმეთა სამინისტრომ აღნიშნა, რომ მისთვის მისაღებია ე.წ. IDP-ს დროებით გადაცემა იუსტიციის სამინისტროს განკარგულებაში, რომლის ძალაუფლებაც ასევე გავრცელდებოდა

წინასწარი პატიმრობის დაწესებულებათა შენობებზეც. მიუხედავად ამისა, 2009 წლის ვიზიტის დასასრულს, იუსტიციის მინისტრმა განაცხადა, რომ სამინისტრო ვერ აიღებდა პასუხისმგებლობას IDP-ზე, რადგან ამ დაწესებულებებში არსებული პატიმრობის პირობები არ შეესაბამებოდა მინიმალურ სტანდარტებსაც კი.

CPT იზიარებს მოსაზრებას, რომ IDP-ებს არ გააჩნიათ წინასწარ პატიმრობაში მყოფ პირთა განთავსებისთვის სათანადო პირობები. თუმცა, კომიტეტს მაინც სურს გაამახვილოს ყურადღება იმაზე, რომ არასათანადო მოპყრობის პრევენციის ინტერესებიდან გამომდინარე, უკეთესი იქნება დანაშაულში ეჭვმიტანილი პირის გადაცემა სასჯელალსრულებითი ორგანოსათვის, რომელიც ფუნქციურად და ინსტიტუციურად განსხვავდება პოლიციისგან. 2009 წლის დელეგაციის ვიზიტის შედეგები ადასტურებს მოსაზრებას, რომ აპრილის მოვლენათა დროს პოლიციის მხრიდან სავარაუდო არასათანადო მოპყრობა გამოაშკარავდა მას შემდეგ, რაც საქმესთან დაკავშირებული პირები გადაიყვანეს იუსტიციის სამინისტროს დაქვემდებარებაში მყოფ დაწესებულებებში ან გათავისუფლდნენ. ....

... 12. 2009 წლის ვიზიტისას CPT-ის დელეგაციას მიეწოდა საგრძნობლად დიდი რაოდენობის სარწმუნო და თავსებადი პრეტენზიები 2009 წლის აპრილის პოსტსაარჩევნო მოვლენების დროს პოლიციის მიერ გამოვლენილ არასათანადო მოპყრობის ფაქტებზე. გამოკითხულთაგან ბევრი იხსენებდა პოლიციის თანამშრომელთა ნათქვამს, რომ სავარაუდო არასათანადო მოპყრობა პასუხად მოჰყვა 7 აპრილს პოლიციის წინააღმდეგ გამოვლენილ ძალადობას.

... 14. ქალებისგან, მამაკაცებისა და არასრულწლოვნებისგან დელეგაციამ ასევე მოისმინა მრავალი ამბავი 8 აპრილს და/ან მომდევნო დღეებში პოლიციაში პატიმრობისას ფიზიკური არასათანადო მოპყრობის აქტებზე. იმ გამოკითხულთა უმრავლესობა, ვინც არ გაუთავისუფლებიათ დაკავებიდან მოკლე ხანში, ჩიოდა პირველადი ან მომდევნო დაკითხვების პერიოდში პოლიციის ოპერატიულ ოფიცერთა მხრიდან განმეორებით ან განგრძობით ცემაზე (მაგალითად, პოლიციელის ხელკეტით ან წყლით სავსე პლასტიკური ბოთლით). დელეგაციას აცნობეს აგრეთვე, რომ პოლიცია ხშირად ემუქრებოდა ადამიანებს პირველადი დაკითხვების ფიზიკური ანგარიშსწორებით (გაუპატიურების ჩათვლით) და მოკვლით. გამოკითხული პირები მიუთითებდნენ არა მხოლოდ რეპრესიული ხასიათის არასათანადო მოპყრობაზე, არამედ ამტკიცებდნენ, რომ ამის მიზანი იყო მათგან აღიარების გამოძალვა.

ბევრი გამოკითხული აცხადებდა, რომ პოლიციის შენობაში შესვლის ან გადაყვანის წინ მათ სცემდნენ ხელკეტებით და წიხლებით, ატარებდნენ ე.წ. პოლიციის „კორიდორში“.

ამავდროულად, დელეგაციამ მიიღო რამდენიმე პრეტენზია საპატიმროს პერსონალის მიერ ჩადენილ არასათანადო მოპყრობის ფაქტებზე (მაგ. ცემა) კიშინიოვის პოლიციის გენერალური დირექტორატის IDP-ში მიღებისას.

15. ზემოაღწერილ დარღვევათა უმეტესობას ადასტურებდა სასამართლო ექსპერტიზის ან სხვა სახის სამედიცინო მტკიცებულებები. ზოგიერთ შემთხვევაში, კომპეტენტურმა საგამოძიებო ხელისუფლების ორგანოებმა მიიჩნიეს, რომ სავარაუდო არასათანადო მოპყრობა თავისი სისატიკით უტოლდებოდა წამებას .... CPT იზიარებს ამ შეხედულებას. მეტიც, აღნიშნულმა უბიძგა კომიტეტს გაეკეთებინა დასკვნა, რომ სახეზე იყო უფრო არასათანადო მოპყრობის მაგალითები, ვიდრე ცალკეული ინციდენტები.

... 22. თავისი წინა ვიზიტის შესახებ მოხსენებაში ჩვთ-მ განაცხადა, რომ დაზიანებათა ეფექტიანი შემოწმებით სამედიცინო პერსონალს ძალუფს მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანოს დაკავებულთა მიმართ პოლიციის მხრიდან არასათანადო მოპყრობის პრევენციაში. CPT-მ წარმოადგინა რიგი რეკომენდაციებისა, რათა გაუმჯობესდეს პროცედურები, რომლებსაც IDP-ებში მომუშავე ფელდშერები მიყვებიან. 2009 წლის ვიზიტის დროს, დელეგაციამ დააფიქსირა წარსულში აღმოჩენილის მსგავსი ნაკლოვანებები. ახლადშემოსულ პირებს ზედმეტად დაგვიანებით სინჯავდნენ (მაგ. რამდენიმე დღის დაგვიანებით). დაზიანებებს ძირითადად ზედაპირულად ამოწმებდნენ, თან, როგორც წესი, საპატიმროს ან ოპერატიული თანამშრომლების თანდასწრებით, ხოლო სამედიცინო შემოწმების ოქმის ასლი ხელმისაწვდომი იყო პოლიციისთვის. არაა გასაკვირი, რომ 2009 წლის აპრილის მოვლენათა კონტექსტში დაკავებულთა დაზიანებები ხშირად ვლინდებოდა და/ან აღინიშნებოდა მხოლოდ გათავისუფლების ან პენიტენციალურ დაწესებულებაში გადაყვანის შემდეგ.

ამისგან განსხვავებით, კიშინიოვის №13 სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში დაზიანებათა მიღებისთანავე დათვალერიერება ზოგადად უფრო მაღალი სტანდარტით ხდებოდა: ახლად შემოსულ წინასწარ პატიმრობაში მყოფ პირებს მიღებიდან მოკლე ხანში სინჯავდა ციხის სამედიცინო პერსონალი, ხოლო დასკვნები დათვალერიერების დაფიქსირებულ დაზიანებათა შესახებ გადაეცემოდა გამომძიებელ ორგანოებს. მიუხედავად ამისა, დაზიანებათა აღწერა არ იყო სრულად დამაკმაყოფილებელი: ხშირ შემთხვევაში, ტრამვების აღწერილობა იყო მწირი, ჩანანერები კი იშვიათად თუ შეიცავდნენ პატიმართა ჩვენებებს დაზიანებათა გამომწვევ მიზეზებზე.

... 28. ... უფასო იურიდიული დახმარების ახალი სისტემა სისხლის სამართლის დანაშაულში ხელმოკლე ექვმიტანილობათვის ამოქმედდა 2008 წლის შუაში, მას შემდეგ, რაც 2007 წლის 26 ივლისს ძალაში შევიდა კანონი იურიდიული დახმარების შესახებ. ამისდა მიუხედავად, დელეგაციის მიერ გამოკითხულ პირთა დიდმა ნაწილმა გამოხატა უკმაყოფილება სახელმწიფო ადვოკატების ხარისხით. ზოგიერთი სახელმწიფო ადვოკატის უმოქმედობამ 2009 წლის აპრილის მოვლენების დროს, როცა მათი კლიენტები მიაწინებდნენ აშკარა დაზიანებებს ან სავარაუდო არასათანადო მოპყრობაზე, გამოიწვია სკეპტიციზმი მათ პოლიციისა და საგამომძიებო ორგანოებისგან დამოუკიდებლობასთან დაკავშირებით.

29. საპოლიციო პატიმრობაში მყოფ პირთა უფლება, ხელი მიუწვდებოდეთ ექიმის მომსახურებაზე (პირადად არჩეული ექიმის ჩათვლით), კვლავაც არ არის პირდაპირ გარანტირებული კანონით ... მრავალი პირი, რომელმაც დაჰყო პოლიციის დაწესებულებაში 2009 წლის აპრილის მოვლენების დროს, აღნიშნავდა, რომ მათ უარი ეთქვათ დამოუკიდებელ სამედიცინო დახმარებაზე, მიუხედავად არაერთი მოთხოვნისა. ზოგიერთ შემთხვევაში, პოლიციის თანამშრომლები პირს უარს ეუბნებოდნენ ექიმის ხელმისაწვდომობაზე იმ მიზნით, რომ მიეღოთ აღიარება ან რაიმე სხვა სახის ჩვენება დაზიანებული დაკავებული პირებისგან. რამდენიმე შემთხვევაში აღმოჩნდა, რომ პირებს, რომელთაც აჩვენეს აშკარა დაზიანებები, არ გაენიათ სამედიცინო დახმარება იმ მიზეზით, რომ მათ ეს უკანასკნელი სათანადოდ არ მოითხოვეს. ამგვარი გარემოებები არათუ ტოვებს პატიმარს დაუცველს, რაც ესოდენ მნიშვნელოვანია არასათანადო მოპყრობის თავიდან ასაცილებლად, არამედ შესაძლოა სერიოზული დაღი დაასვას საპოლიციო პატიმრობაში მყოფი პირის ჯანმრთელობას. ნათელია, რომ გადაწყვეტილებას დამოუკიდებელი ექიმის ხელმისაწვდომობაზე არ უნდა იღებდეს პოლიციის ოფიცერი.

... 40. 1998 წელს CPT-ს მოლდოვაში პირველი ვიზიტის შემდეგ წლების მანძილზე

ძლიერდებოდა საზოგადოებრივ პროკურორთა მიერ საპოლიციო დაწესებულებების კონტროლი. 2009 წლის აპრილში განვითარებული პოსტსაარჩევნო მოვლენების შემდეგ მოკლე ხანში, პროკურორებმა განახორციელეს ვიზიტები პოლიციის დაკავების დაწესებულებებში. დელეგაციას ეცნობა, რომ მათ ამ შემომწმების ფარგლებში მიიღეს მრავალი საჩივარი არასათანადო მოპყრობის ფაქტებზე.

მიუხედავად ამისა, დელეგაციასთან შეხვედრისას დაკავებულთა უმრავლესობა აცხადებდა, რომ ამ ვიზიტებამდე პოლიცია აფრთხილებდა მათ, არ დაეჩვილათ მოსანახულებლად მოსულ პროკურორებთან. ამასთან, როგორც ჩანს, პროკურორებს ახლდნენ პოლიციელები და სულაც არ ითხოვდნენ დაკავებულებთან პირად შეხვედრებს.

... 43. ... აპრილის მოვლენების შემდეგ, პატიმრობაში მყოფი პირები, რომელთაც შეხვდა დელეგაცია, დახურულ კარს მიღმა დაკითხეს [წამების საწინააღმდეგო საკონსულტაციო საბჭოს]² წევრებმა ... 2009 წლის 9-დან 23 აპრილამდე საბჭოს წევრებს არ მიეცათ საშუალება, განეხორციელებინათ თავიანთი მოვალეობები; ძირითად დაბრკოლებათა შორის იყო - უარი შეშვებაზე (9 და 11 აპრილს), დაგვიანებით შეშვება (ორ საათამდე დაგვიანებით) და უარი საპატიმროს სარეგისტრაციო დავთრების გაცნობაზე. დელეგაციასთან შეხვედრილმა პოლიციის ოფიცრებმა შეშვებაზე შექმნილი პრობლემები დაუკავშირეს ინფორმაციის არქონას, სახელდობრ საბჭოს შემადგენლობის შესახებ.

44. ერთი სიტყვით, 2009 წლის პოსტსაარჩევნო პერიოდი იყო დამოუკიდებელ ვიზიტორ ორგანოთა ერთგვარი გამოცდა, თუ რამდენად ეფექტიანად ასრულებენ ისინი თავიანთ მოვალეობებს. თუმცა, დელეგაციის მოპოვებული მასალა ცხადყოფს სერიოზულ ნაკლოვანებებს მათ საქმიანობაში.

... 61. CPT აღიარებს, რომ აპრილის მოვლენების დროს პოლიციის მხრიდან არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებულ საქმეთა დიდი რაოდენობა მნიშვნელოვან გამოწვევას უსახავს საგამოძიებო ხელისუფლების ორგანოებს - ჯეროვნად შეასრულონ თავიანთი მოვალეობები. აღნიშნულს უნდა ებიძგებინა მათთვის, რომ გამოეყენებინათ უფრო ქმედითი და ერთიანი მიდგომა, განსაკუთრებული ყურადღება მიექციათ მოვლენათა განვითარების ერთგვარი ქრონიკისათვის, ყველა ჩართული პოლიციის ოფიცრის, ყველა სავარაუდო მსხვერპლის, პოტენციური მონმისა და სხვა პროფესიონალთა (მაგ. სამედიცინო პერსონალის) ჩათვლით. მართლაც, ბევრი საჩივარი და სხვა ინფორმაცია არასათანადო მოპყრობაზე თანმიმდევრულად უკავშირდება ერთსა და იმავე შემთხვევას, იმავე ადგილმდებარეობას, სავარაუდო არასათანადო მოპყრობის ურთიერთმსგავს მოდელებს და, შესაძლოა, საქმეში გარეულ ერთსა და იმავე პოლიციის ოფიცრს. ამკარაა, რომ სრულებით არამართებული მიდგომაა ამგვარ საქმეებზე ინდივიდუალური გამოძიების წარმოება და მათი განხილვა, როგორც დამოუკიდებელი, ერთმანეთთან დაუკავშირებელი ეპიზოდების, სათანადო კოორდინაციის გარეშე.

... 63. ვიზიტისას განხილულ ფაქტობრივად ყველა საქმეში, მიღებული ზომების შედეგად ვერ მოხერხდა სავარაუდო არასათანადო მოპყრობაში დამნაშავეთა გამოვლენა და/ან ნებისმიერი იმ ოფიციალური პირის გამოამკარავება, რომელთაც თვალის დახუჭეს ან წაახალისეს ეს დანაშაულებრივი ქმედება. დელეგაციასთან

2. საპარლამენტო ადვოკატთა ოფისთან (ადამიანის უფლებათა ცენტრი) არსებული ორგანო, რომელიც უნდა შედგებოდეს 11 წევრისგან, სადაც შედის მექანიზმსა და არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებზე პასუხისმგებელი საპარლამენტო ადვოკატი.

შეხვედრისას პროკურორებმა ეს ფაქტი იმით ახსნეს, რომ ყველა პოლიციის ოფიცერს სახეზე ეკეთა ნილაბი, ხოლო მსხვერპლები ისე იდგნენ, რომ არ ჰქონდათ საშუალება, დაენახათ პოლიციის ოფიცრები, რომლებიც, სავარაუდოდ, ურტყამდნენ მათ. მიუხედავად ამისა, 2009 წლის ვიზიტის დროს ნათლად გამოჩნდა, რომ საგამოძიებო ხელისუფლების ორგანოებს არ მიუღიათ არანაირი ზომები მთელ რიგ საქმეებში, სადაც დაზარალებულებმა განაცხადეს, რომ ამოიცნობდნენ არასათანადო მოპყრობაში ეჭვმიტანილ პოლიციის ოფიცრებს...

ამასთან, სავარაუდო არასათანადო მოპყრობის გამოძიების ჭრილში არ განხილულა საკვანძო ინფორმაცია, რაც შესაძლებელს გახდიდა პოტენციური ეჭვმიტანილებისა და პოლიციის სპეცდანიშნულების რაზმის - "Fulger"-ის წევრებს შორის პოტენციურ მონშეთა იდენტიფიკაციას (მაგ. დაპატიმრების ოქმები). ამის საპირისპიროდ, ამგვარი ინფორმაცია განიხილეს პროკურორებმა, რომლებიც იკვლევდნენ 2009 წლის 7 აპრილის მასობრივ არეულობებსა და ძალაუფლების უზურპაციას. აღსანიშნავია ისიც, რომ არასათანადო მოპყრობის ამგვარ საქმეებზე მომუშავე პროკურორებმა საერთოდ არ დააყენეს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ჩინოსნებისა და პოლიციის ოფიცერთა პასუხისმგებლობის საკითხი; CPT-ის აზრით, ის ფაქტი, რომ ასეთი მნიშვნელოვანი საკითხი განიხილეს მასობრივი არეულობებისა და ძალაუფლების უზურპაციის საქმეზე მომუშავე პროკურორებმა, სერიოზულად უთხრის ძირს ამ მიმართულებით განხორციელებული ნებისმიერი საგამოძიებო ქმედების მიუკერძოებლობას.

66. სავარაუდო არასათანადო მოპყრობის საქმეთა გამოძიებისას, საგამოძიებო ხელისუფლების ორგანოებს არ ეკისრებათ შედეგის ვალდებულება; თუმცა, მათ აქვთ ვალდებულება, განახორციელონ სათანადო საგამოძიებო ქმედება. საგამოძიებო ხელისუფლების ორგანოებმა თავიანთი ძალისხმევა მიიმართეს 2009 წლის მოვლენებთან დაკავშირებით პოლიციის მხრიდან არასათანადო მოპყრობის იმ ფაქტებზე რეაგირებისკენ, რაზეც მათ ინფორმაცია მიიღეს, მაშინაც კი, როცა არ არსებობდა ფორმალური საჩივარი. თუმცა, მოპოვებული მონაცემები გვაფიქრებინებს, რომ ბევრ შემთხვევაში უფლებამოსილმა პროკურორებმა დროულად არ გადადგეს ყველა გონივრული ნაბიჯი, რათა დაეცვათ მტკიცებულებები და ვერ გამოავლინეს ჭეშმარიტი ძალისხმევა პასუხისმგებელ პირთა დასადგენად.

ამასთან აღსანიშნავია, რომ დელეგაციის მიერ გამოკითხულმა ბევრმა სავარაუდო მსხვერპლმა, იმათი ჩათვლით, ვისაც ჯერ კიდევ არ დაუყენებია საჩივარი, ასევე იურისტებმა, გამოთქვეს ზოგადი უნდობლობა საგამოძიებო ხელისუფლების ორგანოებისა და სამხედრო პროკურატურის მიმართ, რომ მათ შეუძლიათ არასათანადო მოპყრობის ფაქტების ეფექტიანი გამოძიება. ჩწთ-ის თვალსაზრისით, პოლიციაზე ჩივილის მექანიზმმა საზოგადოების ნდობა რომ დაიმსახუროს, ის არა მარტო დამოუკიდებელი უნდა იყოს, არამედ უნდა განიხილებოდეს პოლიციისგან დამოუკიდებლადაც.

2009 წლის 26 ოქტომბერს გაგზავნილ წერილში, მოლდოვის ხელისუფლება აცნობებს კომიტეტს, რომ ვიზიტის შემდგომ საგამოძიებო ხელისუფლების ორგანოები „გადავიდნენ სხვა საგამოძიებო ტაქტიკაზე“, სადაც მთავარი ყურადღება გადატანილია მაღალი რანგის პოლიციის ოფიცერთა ანგარიშვალდებულებაზე მათ მიერ განხორციელებულ ქმედებებსა ან უმოქმედობაზე...“

35. 2009 წლის 5 აპრილს მოლდოვაში ჩატარებული საყოველთაო არჩევნების შემდგომ განვითარებული მოვლენების მიზეზების და შედეგების გამოძიების საპარლამენტო კომისიის („კომისია“) მოხსენების შესაბამის ნაწილში ნათქვამია:

„IV. 2.1.1. დაკავებულთა რაოდენობა და მონაცემები

... სარეგისტრაციო დავთრების [რომლებიც ეკუთვნის შინაგან საქმეთა სამინისტროს დანესებულებებს] თანახმად, 2009 წლის 7-12 აპრილს დააპატიმრეს 571 პირი. ... ამ პირთა უმეტესობა დააკავეს 2009 წლის 7-9 აპრილს.

ამავდროულად, დაპატიმრების შესახებ სხვადასხვა ჩანაწერისა და სახელმწიფო ორგანოთა მიერ მოწოდებულ სხვა მონაცემთა ანალიზმა გამოაშკარავა, რომ დაახლოებით 70 პირის დაპატიმრება არ აისახა დაკავების ცენტრების სარეგისტრაციო დავთრებში. მრავალ შემთხვევაში, სარეგისტრაციო ჩანაწერში არ ჩანდა ის, რომ პატიმრები [მამაკაცი ან ქალი] გადაიყვანეს საავადმყოფოებში მიყენებული ტრავმების გამო. ბევრი ჩანაწერი, რომელიც ეხება 2009 წლის 7-12 აპრილს განხორციელებულ დაპატიმრებებს, მოხსენიებულია მარტივად - „შტეფან დიდის (Ștefan cel Mare) ქუჩიდან“, „პარლამენტიდან“, „პრეზიდენტის სასახლიდან“, „მთავრობის შენობებთან“ ახლოს“ ან „განმარტების მისაცემად“ და „№ ... ოფისიდან“ (შესაძლოა, ოფისის ნომერი არის პოლიციის შესაბამისი განყოფილება, საიდანაც დაპატიმრებულები გადაიყვანეს) - ყოველგვარი შემდგომი განმარტების გარეშე.

მიუხედავად ამისა, ხელისუფლებამ განაცხადა, რომ 2009 წლის 7 აპრილის მოვლენების შედეგად დაზარალდა 274 პოლიციის და სხვა [დანაყოფის] ოფიცერი და მხოლოდ სამი პირი დააკავეს ამ ზიანის მიყენებისათვის, ხოლო სხვებს ბრალი დასაღეს მცირე ხულოგნობასა და პოლიციაზე თავდასხმისა ან დაუმორჩილებლობისათვის. კომისიამ დაასკვნა, რომ „ხალხის უბრალო შეკრება [რამდენიმე შესაბამისი] ქუჩისა და შენობის პერიმეტრზე, აღმოჩნდა „შესაფერისი“ მიზეზი, რათა [ისინი] დაეპატიმრებინათ და გადაეყვანათ პოლიციის განყოფილებებში“.

კომისიამ დაადგინა, რომ „საერთაშორისო ორგანიზაციების, მედიის, არასამთავრობო ორგანიზაციების და საზოგადოების მიერ გამოხატული ყველა უკმაყოფილება 2009 წლის აპრილში განვითარებულ მოვლენათა შემდეგ პოლიციის შეუსაბამო და არაპროპორციული ქმედების გამო, სრულიად გამართლებულია. პირთა უმეტესობა პოლიციამ დააპატიმრა უმიზეზოდ, დანაშაულის ჩადენის ყოველგვარი დასაბუთებული ეჭვის გარეშე; შინაგან საქმეთა სამინისტროს ოპერატიულმა სამსახურებმა ვერ შეძლეს იმ პირთა ამოცნობა, რომელთაც ჩაიდინეს ძალადობრივი აქტები მათი კოლეგების მიმართ შინაგან საქმეთა სამინისტროდან; პოლიციამ განახორციელა არასათანადო მოპყრობა და წამების აქტები პატიმრობაში მყოფ პირთა მიმართ და საფუძველი შექმნა კონვენციით გარანტირებული პროცედურული ნორმების დარღვევისათვის...“.

IV. 2.2. სასამართლოთა ქმედებები

მოლდოვის რესპუბლიკის თანამედროვე ისტორიაში პირველად, დაკავებულთა საქმეები, რომელთაც პოლიცია ადანაშაულებდა ადმინისტრაციული ან სისხლისსამართლებრივი დანაშაულის ჩადენაში 7 აპრილის მოვლენების დროს, განიხილეს პოლიციის განყოფილებებში.

... ბუიუკანის საქალაქო სასამართლოს ყოფილმა გამომძიებელმა მოსამართლე M.D.-მ, [განუცხადა კომისიას, რომ მან] 2009 წლის 10 აპრილს, დაახლოებით, 13:00-დან 16:40 საათის ჩათვლით, GPD-ში განიხილა მხოლოდ და მხოლოდ ადმინისტრაციულ დანაშაულთან დაკავშირებული საქმეები. [მან] განიხილა ცხრა საქმე GPD-ში... არავის და მათ შორის არც ადვოკატებს არ უჩივლია არასათანადო მოპყრობაზე. მეტიც, არ შეინიშნებოდა არასათანადო მოპყრობის არანაირი კვალი.“

კომისიამ ასევე შეადგინა სტატისტიკური ბაზა, რომლის თანახმადაც მოსამართლეებმა 2009 წლის აპრილის მოვლენებთან მიმართებაში სხვადასხვა დანაშაულში ბრალდებულ პირთა დაკავებაზე პროკურატურიდან შემოსული ყველა შუამდგომლობის მხოლოდ 80% მიიღეს. 148 ამგვარი მოთხოვნიდან 88% განიხილეს სასამართლო დარბაზებს მიღმა, ხოლო საქმეთა უმრავლესობა განიხილეს GPD-ს შენობაში.

კომისიის განკარგულებაში არსებული მონაცემების თანახმად, მოსამართლე M.D.-მ GPD-ში 2009 წლის 10 აპრილს განიხილა 15 საქმე. მან მიიღო პროკურორთა ყველა შუამდგომლობა, დაუთმო რა თითოეულ საქმეს 22-დან 30 წუთამდე.

2009 წლის აპრილის საქმეებზე გამომძიებელი მოსამართლეების მიღებულ გადაწყვეტილებათა უმრავლესობა, ფაქტობრივად, ერთმანეთის იდენტური იყო. დაცვის ადვოკატების თავიანთ კლიენტთა დაკავებასთან დაკავშირებული 60 აპელაციიდან სააპელაციო სასამართლომ მიიღო 95%. შედეგად, დაკავებულები ან გაათავისუფლეს ანაც მიუსაჯეს პრევენციული ზომები, რაც არ გულისხმობდა პატიმრობას.

ყველა იმ მოსამართლემ, რომელმაც განიხილა 2009 წლის აპრილის მოვლენებთან დაკავშირებული საქმეები, კომისიას განუცხადა, რომ მათ ვერ დააფიქსირეს არასათანადო მოპყრობის რაიმე ამკარა ნიშნები იმ პირებზე, რომლებიც მათ წინაშე წარდგინდნენ. მხოლოდ ერთხელ დაიჩივეს დაკავებულმა და მისმა ადვოკატმა არასათანადო მოპყრობაზე. კომისიამ აღნიშნა შეუთავსებლობა ამ ჩვენებებსა და იმ უამრავი დაზარალებულის ჩვენებებს შორის, ვინც სრულიად უშედეგოდ ჩიოდა არასათანადო მოპყრობაზე მოსამართლეებთან.

გენერალური პროკურატურის პასუხის თანახმად, 105 საჩივარი შემოვიდა 2009 წლის 7 და 8 აპრილს პოლიციის მიერ სავარაუდოდ განხორციელებულ არასათანადო მოპყრობის ფაქტებზე. სამედიცინო შემონმების შემდეგ 100 პირიდან 64-ს აღმოაჩნდა სხვადასხვა დონისა და სირთულის დაზიანებები. შედეგად, 33 საქმეზე დაიწყო სისხლისსამართლებრივი გამოძიება.

კომისიამ დაასკვნა, რომ „საწყის ფაზაში პროკურორთა ქმედებები წამების და არასათანადო მოპყრობის საქმეების დასადგენად, გამოსაძიებლად და დასასჯელად იყო „თავშეკავებული“, ხოლო ზოგჯერ კი [პროკურორები] იმასაც ამბობდნენ, რომ დაკავებულები თავად იხატავდნენ დაზიანებებს საკუთარ სხეულზე... ამავე დროს ... დადგინდა, რომ პროკურორებმა, ისევე როგორც მოსამართლეებმა, არ გადადგეს მტკიცე ნაბიჯები, რათა შეეჩერებინათ წამების აქტები, მაშინაც კი, როდესაც ძალადობის კვალი ამკარა იყო.“

კომისიამ *inter alia* დაასკვნა, რომ „პოლიციის ქმედება 2009 წლის 7 აპრილის ღამეს იყო არაპროპორციული და უკანონო.““

36. თავიანთ მოხსენებაში „თავისუფლება, უსაფრთხოება და წამება: 2009 წლის აპრილის მოვლენები მოლდოვაში“, ადამიანის უფლებათა ინსტიტუტმა მოლდოვაში (IDOM) და ადამიანის უფლებათა რესურსების ცენტრმა (CReDO) *inter alia* დაასკვნეს, რომ:

„პოლიციამ უპასუხა უხეში დაუნდობლობითა და გაუმიზნავი, მეტწილად დაუსაბუთებელი დაპატიმრებებით, ცემითა და დაშინებებით.

დაკავებები და პატიმრობა შინაგან საქმეთა სამინისტროს საპატიმრო დაწესებულებებში ფართოდ და სისტემატურად გამოიყენებ[ოდ]ა, როგორც პოლიციის კონტრქმედება.

საქმეთა უმეტესობაში დაკავებები და პატიმრობები განხორციელდა მოტივებისა

და მიზეზების ყოველგვარი ახსნა-განმარტების გარეშე.“

მოხსენების ავტორებმა ასევე მიიღეს ინფორმაცია, რომ დაკავებულთა 64%-ის თქმით, ისინი სცემა პოლიციამ დაკავების დროს, ხოლო 81% სცემეს დაკავების მომენტში. პოლიციის ეს დაუნდობლობა დასრულდა ორი დადასტურებული გარდაცვალებით და 10 ასევე საეჭვო შემთხვევით. 2009 წლის აპრილის მოვლენების დროს დაკავებულთა 40%-ს არ მიეცა საშუალება, გონივრული დროის ფარგლებში შეხვედროდა ადვოკატს, ხოლო 70%-ის შემთხვევაში იურიდიული დახმარება დაევალა სახაზინო წესით დანიშნულ ადვოკატებს.

37. მოლდოვის იურისტთა ასოციაციის (MBA) 2009 წლის 17 აპრილის დეკლარაციის შესაბამის ნაწილში ნათქვამია:

„[MBA] გმობს როგორც რიგი პირების მიერ 2009 წლის 7 აპრილის საპროტესტო აქციების დროს განხორციელებულ ძალადობრივ ქმედებებს, ასევე 2009 წლის 7 აპრილს შემგომ სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების მიერ მიღებულ არაპროპორციულად ძალადობრივ და რეპრესიულ ზომებს.

...[MBA] მიუღებლად აცხადებს და გმობს იმ შემთხვევებს, როდესაც ადვოკატებს არ მიეცათ საშუალება, მოენახულებინათ თავიანთი კლიენტები და გაცნობოდნენ შესაბამის საქმეებს; ასევე იმ [ფაქტს], რომ მრავალ დაკავებულს უარი ეთქვა ადვოკატის არჩევაზე საკუთარი სურვილის მიხედვით, როცა მათ ნების გარეშე შესთავაზეს [სახაზინო წესით დანიშნული] ადვოკატების მომსახურება. ამ ადვოკატთა ნაწილი თავიანთი მონაწილეობით მხოლოდ ფორმალურ როლს ასრულებდა - აკანონებდა პატიმართა მიმართ განხორციელებულ უკანონო აქტებს...“

სამართალი

I. კონვენციის მე-3 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

38. განმცხადებელმა გაასაჩივრა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევა, სახელდობრ, სავარაუდო არასათანადო მოპყრობა მის მიმართ და ამასთან დაკავშირებული საჩივრის არაეფექტიანი გამოძიება. მან ასევე გაასაჩივრა არასათანადო პირობები წინასწარი პატიმრობისას. მე-3 მუხლი გვამცნობს:

„არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს წამებას ან არაადამიანურ ან ღირსების შელახველ მოპყრობას ან სასჯელს.“

A. დასაშვებობა

39. სასამართლო აღნიშნავს, რომ წინამდებარე განაცხადი არ არის აშკარად დაუსაბუთებელი კონვენციის 35-ე მუხლის მე-3 (ა) პუნქტის მნიშვნელობით. იგი არ შეიძლება დაუშვებლად გამოცხადდეს არც რაიმე სხვა საფუძვლით. შესაბამისად, იგი უნდა გამოცხადდეს არსებით განხილვაზე დასაშვებად.

B. საქმის არსებითი მხარეები

1. მხარეთა არგუმენტები

40. მთავრობამ განაცხადა, რომ განმცხადებელს არ მოჰყრობიან არასათანადოდ წინასწარი პატიმრობის დროს. სახელდობრ, მოვლენათა მისეული გადმოცემა წინააღმდეგემა იმ ექიმის ჩვენებებს, რომელმაც იგი 2009 წლის 8 აპრილს გასინჯა. 2009 წლის 8 აპრილს განმცხადებელს არ უჩივლია არასათანადო მოპყრობაზე არც ექიმთან და არც პროკურორთან, რომელმაც იგი იმავე დღეს დაკითხა, და არც გამომძიებელ მოსამართლესთან, ვინც მისი დაპატიმრების განკარგულება გასცა 2009 წლის 10 აპრილს. ამასთან, იმის გათვალისწინებით, რომ დაზიანებები განმცხადებლის სახეზე აშკარა იყო, ისინი აუცილებლად შესამჩნევი უნდა ყოფილიყო 2009 წლის 8 აპრილს პროკურორთან გამართულ შეხვედრაზე და 2009 წლის 10 აპრილის სასამართლო მოსმენაზე. საჩივარი არასათანადო მოპყრობაზე განმცხადებელმა მხოლოდ 2009 წლის 14 აპრილს გააკეთა, და ისიც არ დადასტურებულა რაიმე მტკიცებულებით. ხოლო, 2009 წლის 14 ნოემბერს ჩატარებული სამედიცინო კვლევის შედეგად, მის სახეზე აღმოჩენილი სუსტი დაზიანებები შესაძლოა გამოეწვია სხვადასხვა ფაქტორს, როგორცაა, მაგალითად, ძალადობა სხვა დაკავებულთა მხრიდან. ამის მსგავსად, არ აღმოჩნდა არანაირი მტკიცებულება იმის დასტურად, რომ 2009 წლის 10 აპრილს განმცხადებელი აიძულეს გაეგლო ე.წ. „სიკვდილის კორიდორი“ GPD-ს შენობაში. მტკიცებულება რეაბილიტაციის სამედიცინო ცენტრიდან დაეფუძნა განმცხადებლის ფსიქოლოგიური მდგომარეობის სუბიექტურ შეფასებას და არა რაიმე სახის სამედიცინო მონაცემთა ანალიზს. ის [გამოკვლევა] გაცილებით უფრო გვიან ჩატარდა, ვიდრე 2009 წლის სექტემბრისთვის დასრულებული 2009 წლის აპრილის მოვლენები. და ბოლოს, განმცხადებლის მოწოდებული ვერსია სხვაგვარად წარმოადგინა მისმა მეგობარმა S-მა, რომელიც განმცხადებელთან ერთად დააკავეს.

41. რაც შეეხება გამოძიებას განმცხადებლის საჩივარზე არასათანადო მოპყრობის შესახებ, ის წარიმართა საფუძვლიანად და ეფექტიანად. საქმესთან დაკავშირებული ყველა პირი დაიკითხა და ჩატარდა ორი სამედიცინო გამოკვლევა. გამომდინარე იქიდან, რომ S-მა უარყო მოვლენათა აღწერის განმცხადებლისეული ვერსია და არ არსებობდა მყარი მტკიცებულებები პოლიციის რომელიმე ოფიცრის წინააღმდეგ, სისხლისსამართლებრივ გამოძიებას ადგილობრივ სასამართლოებში წარმატების არანაირი პერსპექტივა არ ჰქონდა.

42. განმცხადებელმა განაცხადა, რომ პოლიციის განყოფილებაში იგი მიიყვანეს ჯანსაღი და დაზიანებები მხოლოდ პატიმრობისას მიიღო. 2009 წლის 8 აპრილს პროკურორთან დაკითხვისას, მისთვის არავის არ აუხსნია, რომ მას ამავე პროკურორთან შეეძლო ეჩივლა არასათანადო მოპყრობაზე. მეტიც, პროკურორმა დაუსვა კითხვები მხოლოდ მის წინააღმდეგ აღძრულ სისხლის სამართლის საქმეზე, რამაც არანაირად არ შეუწყო ხელი იმ რწმენის განმტკიცებას, რომ ხსენებული პროკურორი დაეხმარებოდა მას შემდგომი არასათანადო მოპყრობისგან თავის დაღწევაში. განმცხადებელმა დასძინა, რომ იგი არ ენდო ადვოკატს, რომელიც მას სახაზინო წესით დაუნიშნა სახელმწიფომ იმისდა განუმარტავად, რომ მას ჰქონდა უფლება, დაექირავებინა თავისი სურვილისამებრ არჩეული ადვოკატი. ადვოკატის ფორმალურმა დასწრებამ პოლიციის დაკითხვაზე მას არ გაუღვივა იმის რწმენა,

რომ პროკურორთან ჩივილის შემთხვევაში იგი კვლავ არ დაექვემდებარებოდა არასათანადო მოპყრობას პოლიციის მხრიდან, რაზეც მიაწინებდა ისიც, რომ იგი კვლავ მოკლებული იყო მშობლებთან დაკავშირების საშუალებას. მხოლოდ მას შემდეგ, რაც მისი მშობლების მიერ დაქირავებულ ადვოკატს შეხვდა 2009 წლის 14 აპრილს №13 სასჯელალსრულების დაწესებულებაში, მან თავი იგრძნო შედარებით უსაფრთხოდ, რათა ეჩივლა და გაეწეო სამედიცინო შემოწმება, რომლის დროსაც განუმარტა ექიმს დაზიანებათა წარმომავლობა.

43. განმცხადებლის აზრით, პროკურორმა ვერ შეასრულა მასზე დაკისრებული გამოძიების ვალდებულება, როგორცაა იმის დადგენა, თუ რომელმა სატვირთო მანქანამ მოიყვანა განმცხადებელი №13 სასჯელალსრულების დაწესებულებაში და რომელი ოფიცრები ახლდნენ მას თან. უფრო სავალალოა, რომ სისხლისსამართლებრივი გამოძიება არ დაწყებულა, რითაც შეიზღუდა პროკურატურის საგამოძიებო ძალაუფლება. მეტიც, პროკურორს დასჭირდა 2 თვე, რომ მიეღო გადაწყვეტილება, არ დაწყებულიყო სისხლისსამართლებრივი გამოძიება, რითაც გაფლანგა ძვირფასი დრო და სამომავლოდ შეასუსტა საფუძველი იმისათვის, რომ დამტკიცებულიყო არასათანადო მოპყრობა განმცხადებლის მიმართ. პროკურორმა ამოცნობა დაიყვანა განმცხადებლისა და სავარაუდო მწამებლების დაკითხვის დონემდე. მან ვერ შეძლო ამოცნობის პროცედურის ჩატარება, იმისდა მიუხედავად, რომ განმცხადებელმა გამოთქვა მზადყოფნა, მოეხდინა ოფიცერთა იდენტიფიკაცია; და არც ეცადა დაედგინა განმცხადებლის თანასაკენელების ვინაობა, რომელთაც შეეძლოთ დაედასტურებინათ ან უარეყოთ მის სახეზე დაზიანებათა არსებობა 2009 წლის 8 აპრილის მდგომარეობით.

2. სასამართლოს შეფასება

44. როგორც სასამართლომ არაერთხელ აღნიშნა, მე-3 მუხლი მოიცავს დემოკრატიული საზოგადოებისთვის ერთ-ერთ ყველაზე ფუნდამენტურ ღირებულებას. ყველაზე რთულ სიტუაციაშიც კი, როგორცაა ტერორიზმსა და ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლა, კონვენცია აბსოლუტურად კრძალავს წამებასა და არაადამიანურ ან ღირსების შემლახველ მოპყრობას ან დასჯას. კონვენციისა და 1-ლი და მე-4 ოქმების ბევრი არსებითი დათქმისაგან განსხვავებით, მე-3 მუხლი გამორიცხავს გამონაკლისს. მისი არსებითი დებულებებიდან გადახვევა ნებადართული არ არის არც კონვენციის მე-15 მუხლის მე-2 პუნქტით, თუნდაც საგანგებო სიტუაციის დროს, როცა საფრთხე ექმნება ერის სიცოცხლეს (იხ. *Selmouni v. France* [GC], №25803/94, §95, ECHR 1999-V, და *Assenov and Others v. Bulgaria*, 1998 წლის 28 ოქტომბერი, §93, Reports of Judgments and Decisions 1998-VIII).

45. ბრალდებები არასათანადო მოპყრობაზე უნდა მყარდებოდეს შესაბამისი მტკიცებულებით (იხ. *mutatis mutandis* *Klaas v. Germany*, 1993 წლის 22 სექტემბერი, §30, Series A, №269). ამ მტკიცებულების შესაფასებლად, სასამართლო, როგორც წესი, იყენებს “გონივრულ ეჭვს მიღმა” მტკიცების სტანდარტს. თუმცა, როდესაც მოვლენებზე ინფორმაცია სრულად, ან დიდწილად, მხოლოდ ხელისუფლების ორგანოებს აქვთ, როგორც, მაგალითად, პატიმრობაში მათ კონტროლქვეშ მყოფი ადამიანების შემთხვევაში, წარმოიშობა მყარი ვარაუდი ამგვარი პატიმრობისას გაჩენილ დაზიანებათა მიმართ. ასეთ შემთხვევებში მტკიცების ტვირთი შეიძლება სრულად დაეკისროს ხელისუფლების ორგანოებს, რომლებმაც უნდა წარმოადგინონ საკმარისი და დამაჯერებელი ახსნა-განმარტება (იხ. *Salman v. Turkey* [GC],

№21986/93, §100, ECHR 2000-VII). ამგვარი ახსნა- განმარტების გარეშე სასამართლოს შეუძლია გამოიტანოს მოპასუხე მთავრობისათვის არასასურველი დასკვნები (იხ. *Orhan v. Turkey*, №25656/94, §274, 2002 წლის 18 ივნისი).

46. მეტიც, თუ პირი აღძრავს დასაბუთებულ დასარჩევლო მოთხოვნას, რომ მას, მე-3 მუხლის დარღვევით, არასათანადოდ მოეპყრო პოლიცია, ეს დებულება, ნაკითხული კონვენციის 1-ლი მუხლით განსაზღვრულ სახელმწიფოს ზოგად მოვალეობასთან ერთად - „თავიანთი იურისდიქციის ფარგლებში ყველასათვის უზრუნველყონ [ამ] კონვენციაში ... განსაზღვრული უფლებები და თავისუფლებები“ - ირიბად მოითხოვს ეფექტიან ოფიციალურ გამოძიებას. გამოძიების ვალდებულებაა „არა შედეგი, არამედ საშუალებები“: არ არის აუცილებელი, რომ ყველა გამოძიება იყოს წარმატებული ან მივიდეს შედეგამდე, რომელიც თანხვედბა განმცხადებლის ხედვას მოვლენების შესახებ; თუმცა, მან პრინციპულად უნდა შეძლოს საქმის ფაქტობრივი გარემოებების დადგენა, და თუ დადასტურდა, რომ ბრალდებები მართალია, პასუხისმგებელ პირთა გამოვლენა და დასჯა. ამდენად, არასათანადო მოპყრობის სერიოზული ბრალდებები უნდა გამოიძიონ ამომწურავად. ეს ნიშნავს, რომ ხელისუფლების ორგანოებმა უნდა გაიღონ სერიოზული ძალისხმევა იმის გასარკვევად, თუ რა მოხდა, და გამოძიების დასახურად ან გადანყვეტილების მისაღებად არ უნდა დაეყრდნონ სწრაფ და დაუსაბუთებელ დასკვნებს. მათ უნდა გადადგან ყველა შესაძლო გონივრული ნაბიჯი, რათა დაიცვან შემთხვევასთან დაკავშირებული მტკიცებულებები *inter alia* მოწმეთა ჩვენებების, სასამართლოს ექსპერტის მტკიცებულებებისა და სხვ. ჩათვლით. ნებისმიერი შეცდომა გამოძიებაში, რაც ძირს უთხრის იმ შესაძლებლობას, რომ დადგინდეს დაზიანებათა წარმოშობის მიზეზები ან პასუხისმგებელ პირთა ვინაობა, ქმნის ამ სტანდარტთან შეუსაბამობის რისკს (იხ. სხვა გადანყვეტილებათა შორის, *Mikheyev v. Russia*, №77617/01, §107 და სხვ. 2006 წლის 26 იანვრის გადანყვეტილება, და ზემოხსენებული *Assenov and Others v. Bulgaria*, §102 და სხვ.).

47. და ბოლოს, სასამართლომ საქმეში *Bati and Others v. Turkey* (№ 33097/96 და 57834/00, ECHR 2004-IV (ამონარიდები)) დაასკვნა, რომ:

„136. ეჭვს მიღმაა, რომ დაუყოვნებლივ და გონივრული სისწრაფით გამოძიების მოთხოვნა ამ კონტექსტშიც მოიაზრება. არასათანადო მოპყრობის შესახებ ბრალდებათა გამოძიებისას ხელისუფლების ორგანოების დაუყოვნებელი რეაქცია შესაძლოა ზოგადად ჩაითვალოს არსებითად, კანონის უზენაესობის პრინციპისადმი საზოგადოების რწმენის შენარჩუნებისა ან შეთქმულების თუ უკანონო ქმედებებისადმი ტოლერანტობის გამოვლენის პრევენციისთვის (იხ. სხვა საქმეებთან ერთად, *Indelicato v. Italy*, #31143/69, §37, 2001 წლის 18 ოქტომბრის გადანყვეტილება, და *Özgür Kılıç v. Turkey* (dec), №42591/98, 2002 წლის 24 სექტემბრის გადანყვეტილება). მიუხედავად იმისა, რომ კონკრეტულ სიტუაციაში საგამოძიებო პროცესი შეიძლება შეფერხდეს დაბრკოლებით ან სირთულეებით, ხელისუფლების ორგანოებისათვის ზოგადად არსებითია გამოძიების დაუყოვნებლივ დაწყება, კანონის უზენაესობის პრინციპისადმი საზოგადოების რწმენის შენარჩუნების ან შეთქმულების თუ უკანონო ქმედებებისადმი ტოლერანტობის გამოვლენის პრევენციის მიზნით (იხ. *mutatis mutandis*, *Paul and Audrey Edwards v. the United Kingdom*, №46477/99, §72, ECHR 2002-II).“

(ა) მე-3 მუხლის შინაარსობრივი მხარე

48. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მოლდოვასთან მიმართებაში განხილული წინა საქმეებისგან განსხვავებით, რომლებიც ეხება სავარაუდო არასათანადო მოპყრობის შესახებ ინდივიდუალურ საქმეებს, წინამდებარე საქმე უფრო არასათანადო მოპყრობის მსგავს სავარაუდო დარღვევათა ნაწილია, რომლებიც დროის შედარებით მოკლე პერიოდში განხორციელდა. მდგომარეობა იმდენად სერიოზულად მიიჩნია წამების საწინააღმდეგო ევროპულმა კომიტეტმა, რომ დაასკვნა - მას შემდეგ რაც განხილულ იქნა „საგრძობლად დიდი რაოდენობის სარწმუნო და თავსებადი განცხადებები 2009 წლის აპრილის პოსტსაარჩევნო მოვლენების დროს პოლიციის მიერ გამოვლენილ არასათანადო მოპყრობის ფაქტებზე“ „სახეზე იყო უფრო არასათანადო მოპყრობის მაგალითები, ვიდრე ცალკეული ინციდენტები“ (იხ. ზემოთ 34-ე პუნქტში ჩვთ-ს მოხსენების მე-10 და მე-15 პუნქტები). ამავე დასკვნებამდე მივიდა ევროპის საბჭოს ადამიანის უფლებათა კომისარი („არასათანადო მოპყრობისგან დაცულობის ძირითადი უფლების ესოდენ ფართომასშტაბიანი დარღვევა“, იხ. ზემოთ პუნქტი 33) და პარლამენტის საგამოძიებო კომისია, რომელსაც დაევალა გამოეკვლია 2009 წლის 5 აპრილს მოლდოვაში ჩატარებული საყოველთაო არჩევნების შემდგომ განვითარებულ მოვლენათა მიზეზები და შედეგები („პირთა უმეტესობა პოლიციამ დააპატიმრა უმიზეზოდ...; პოლიციამ განახორციელა არამართებული მოპყრობა და წამების აქტები პატიმრობაში მყოფ პირთა მიმართ“, იხ. ზემოთ პუნქტი 35).

49. ითვალისწინებს რა იმას, რომ პოლიციამ დაპატიმრებულთა მიმართ გამოიყენა სისტემატური და ფართომასშტაბიანი არასათანადო მოპყრობა, სასამართლო, სანამ ის დაადგენს კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას, კვლავ უნდა დარწმუნდეს, რომ განმცხადებელმა წარმოადგინა საკმარისი მტკიცებულება, რომ იგი თავად გახდა არასათანადო მოპყრობის მსხვერპლი. ამასთან დაკავშირებით, სასამართლო აღნიშნავს, რომ პოლიციის განყოფილებაში მიყვანისას განმცხადებლის სხეულზე არ შეუმჩნევიათ ზიანის კვალი არც იმ ოფიცრებს, ვინც ის დააკავეს და არც მათ, ვინც პასუხს აგებდა განმცხადებლის პატიმრობაზე. იგი 2009 წლის 7 აპრილს (მთავრობის თანახმად, 8 აპრილს) დროებითი მოთავსების იზოლატორში შევიდა ჯანსაღი. მეტიც, მთავრობის წარმოდგენილი სამედიცინო ჩანაწერის თანახმად, 2009 წლის 8 აპრილს განმცხადებელი მოინახულა ციხის ექიმმა, რომელმაც ვერ იპოვა არასათანადო მოპყრობის რაიმე კვალი (იხ. ზემოთ პუნქტი 15). თუმცა, ერთკვირიანი პატიმრობის მერე, ციხის სხვა ექიმმა აღმოაჩინა დაზიანებები განმცხადებლის სახეზე (იხ. ზემოთ პუნქტი 20).

50. სასამართლოს აზრით, მთავრობამ ვერ წარმოადგინა მისაღები ახსნა-განმარტება პატიმრობისას განმცხადებლისათვის მიყენებულ დაზიანებათა წარმომშობ მიზეზებზე. მეტიც, სხვადასხვა საერთაშორისო და ეროვნული ორგანოს მრავალი მოხსენება ადასტურებს, რომ ფაქტობრივად არ არსებობს საჩივრები არასათანადო მოპყრობაზე №13 სასჯელალსრულების დაწესებულებაში მაშინ, როცა ამგვარ საჩივართა უმრავლესობა მოდის პოლიციის განყოფილებებსა და GPD-ს შენობებზე (იხ. ზემოთ პუნქტები 33 და 34). მართლაც, განმცხადებელს არასოდეს არ დაუჩივლია ძალადობაზე №13 სასჯელალსრულების დაწესებულებაში. სასამართლო ასკვნის, რომ საქმის მასალები, რომელთა სათანადო უარყოფა მთავრობამ ვერ შეძლო, წარმოშობს მტკიცე ვარაუდს, რომ განმცხადებელმა დაზიანებები მიიღო ან ბოტანიკას პოლიციის განყოფილებაში ან GPD-ს

შენობაში 2009 წლის 8-დან 10 აპრილამდე. ამასთან დაკავშირებით, ასევე მნიშვნელოვანია იმაში დარწმუნება, რომ სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოებმა წარმართეს ეფექტიანი გამოძიება, რათა ნათელი მოეფინათ ვითარებისათვის. რამდენადაც მთავრობამ ვერ შეძლო ეფექტიანი გამოძიება და პირის ჯანმრთელობის მდგომარეობის დადგენა მის დროებითი მოთავსების იზოლაცორში მოთავსებამდე, „...მას არ შეუძლია დაეყრდნოს ამ წარუმატებლობას თავის დაცვისას და ამტკიცოს, რომ საკამათო ზიანის წარმოშობა წინ უსწრებდა საპოლიციო პატიმრობას“ (Türkan v. Turkey, №33086/04, §43, 2008 წლის 18 სექტემბრის გადაწყვეტილება; ასევე იხ. Popa v. Moldova, №29772/05, §39-45, 2010 წლის 21 სექტემბრის გადაწყვეტილება).

51. მეტიც, განმცხადებელმა იჩივლა პატიმრობის არაადამიანურ პირობებზე (იხ. ზემოთ პუნქტი 15). სასამართლო შენიშნავს, რომ განმცხადებელი დროის შედარებით მოკლე მონაკვეთით იყო მოთავსებული ბოტანიკას პოლიციის განყოფილებაში და GPD-ს შენობაში, რომლებიც 2009 წლის 7-12 აპრილისთვის მეტისმეტად გადაიტვირთა (იხ. ზემოთ პუნქტი 33). მთავრობამ ვერ წარმოადგინა ვერანაირი მტკიცებულება, რომ განმცხადებელს შესთავაზეს დახმარება მიღებულ დაზიანებათა გამო 2009 წლის 14 აპრილამდე, როდესაც მან იჩივლა. რამდენადაც ზემოაღნიშნული გარემოებები ექცევა კონვენციის მე-3 მუხლის მოქმედების ფარგლებში, სასამართლო მიიჩნევს, რომ წინამდებარე საქმეში აღნიშნული ელემენტი ამძაფრებს ტანჯვას, რაც განმცხადებელს მიადგა არასათანადო მოპყრობისა და დაკავების სხვა გარემოებათა გამო.

52. სასამართლო უარყოფს მთავრობის არგუმენტს, რომ საჩივრის არარსებობა 2009 წლის 14 აპრილამდე, გამორიცხავს არასათანადო მოპყრობას. სასამართლო ეყრდნობა მრავალი მსხვერპლის მონათხრობს, რომ ისინი იმყოფებოდნენ დაუცველ მდგომარეობაში 2009 წლის 7-12 აპრილს, მათ თავად იხილეს სხვა ადამიანების არასათანადო მოპყრობა და დამცირება, და ეშინოდათ შემდგომი არასათანადო მოპყრობისა პროკურორის ან მოსამართლის წინაშე ჩივილის შემთხვევაში. მეტიც, განმცხადებელს უარი ეთქვა ნათესავებთან დაკავშირებასა და ადვოკატის საკუთარი სურვილით დაქირავებაზე, რასაც დაერთო სახაზინო წესით დანიშნული ადვოკატის სავარაუდო პასიური როლიც, რომელმაც არაფერი მოიმოქმედა განმცხადებლის სახეზე აშკარად შესამჩნევ არასათანადო მოპყრობის ნიშნებზე - ყველაფერმა ამან ვერ გააძლიერა განმცხადებლის განზრახვა, აღეძრა საჩივარი. სასამართლო იხსენებს გამოთქმულ შეფოთებას შესაბამის პერიოდში სახაზინო წესით დანიშნული ადვოკატების დამოუკიდებლობისა და მათი შესრულებული სამუშაოს ხარისხის გამო (იხ. ზემოთ 34-ე პუნქტში CPT-ს მოხსენების 28-ე პუნქტი და ასევე პუნქტი 37), აგრეთვე იმას, რომ მოსამართლეები, მოსამართლე M.D-ს ჩათვლით, განზოგადებულად განიხილავდნენ საქმეებს პოლიციის განყოფილებებში, ხოლო პროკურორები და გამომძიებელი მოსამართლეები ქმედით ზომებს არ იღებდნენ არასათანადო მოპყრობის ფაქტებზე 2009 წლის აპრილის მოვლენების დროს (იხ. ზემოთ პუნქტი 35). ყოველივე ეს არის არა მარტო სერიოზული შეშფოთების მიზეზი, არამედ ადასტურებს იმ შიშისა და უმწეობის განცდას, რაც განმცხადებელს დაეუფლა პატიმრობის დროს. ასეთივე გრძნობები გაიზიარა სავარაუდო მსხვერპლთა უმეტესობამ. როგორც ეს CPT-მ თავისი მოხსენების მე-10 პუნქტში დააფიქსირა, „აპრილის მოვლენათა დროს პოლიციის მხრიდან სავარაუდო არასათანადო მოპყრობა გამოაშკარავდა მას შემდეგ, რაც საქმესთან დაკავშირებული პირები

გადაიყვანეს იუსტიციის სამინისტროს დაწესებულებებში ან გათავისუფლდნენ ...“. სხვა დაწესებულებაში გადაყვანის და თავისთვის სანდო ადვოკატთან შეხვედრის შემდეგ, როდესაც თავი გაცილებით უსაფრთხოდ იგრძნო, განმცხადებელმა იჩივლა, რასაც არსებული ვითარების გათვალისწინებით სასამართლო მიიჩნევს სრულებით გასაგებად.

53. ზემოთქმული მოსაზრებები საკმარის საფუძველს აძლევს სასამართლოს დაასკვნას, რომ სახეზეა კონვენციის მე-3 მუხლის არსებითი მხარის დარღვევა.

(ბ) მე-3 მუხლის პროცესუალური მხარე

54. ამჯერად სასამართლო განიხილავს, თუ როგორ გამოიძიეს განმცხადებლის საჩივარი არასათანადო მოპყრობაზე. ის აფიქსირებს, რომ საქმის ირგვლივ არსებული ვითარების პირველადი მოკვლევა წარმართა უწყებამ (შინაგან საქმეთა სამინისტრო) რომლის თანამშრომელთა მისამართითაც გაისმა ყველაზე მეტი ბრალდება არასათანადო მოპყრობაზე (პოლიცია არის ამ სამინისტროს დაქვემდებარებაში, იხ. ზემოთ პუნქტი 21-23). შეიძლება ითქვას, რომ პროკურორის უარი, დაეწყო სისხლისსამართლებრივი გამოძიება, გარკვეულწილად დაეფუძნა ამ სამინისტროს მოკვლევის შედეგებს. ეს უფრო უცნაურად მოჩანს იმის ფონზე, რომ როგორც განიმარტა, სავარაუდო არასათანადო მოპყრობაზე საქმეთა გამოძიება სამხედრო პროკურორებს გადაეცათ სწორედ იმისთვის, რომ გამორიცხულიყო კავშირი გამოძიების წარმმართველებსა და პოლიციას შორის (იხ. ზემოთ პუნქტი 33). მეტიც, სამხედრო პროკურორებმა განაცხადეს, რომ მათ ყურადღება გაამახვილეს სამინისტროს მაღალჩინოსან პოლიციის ოფიცრებზე (იხ. 34-ე პუნქტში CPT-ს მოხსენების 66-ე პუნქტი), რაც ამ უწყების წარმოებულ გამოძიებას შეუსაბამოს ხდის მოთხოვნასთან, რომ გამოძიებლები არ უნდა იყვნენ დამოკიდებულნი გამოძიების ქვეშ მყოფ პირებზე. ამგვარად, გამოძიება განმცხადებლის საჩივარზე გარკვეულწილად კომპრომენტირებულია.

55. სასამართლო აგრეთვე შენიშნავს, რომ საქმეში არსებული დოკუმენტების თანახმად, სამხედრო პროკურორმა განმცხადებლის საჩივარი როგორც ჩანს მიიღო მხოლოდ 2009 წლის 21 აპრილს - გაგზავნიდან ერთი კვირის მერე. შემდეგ, იგი როგორც მინიმუმ 38 დღეს (2009 წლის 29 მაისამდე, ან უფრო გვიანობამდე, იხ. ზემოთ პუნქტი 24) დაელოდა შინაგან საქმეთა სამინისტროს მიერ წარმართულ შიდა მოკვლევის შედეგებს. მიიღო რა 2009 წლის 12 ივნისს საბოლოო გადაწყვეტილება, არ დაეწყო სისხლისსამართლებრივი გამოძიება, მან მხოლოდ 2009 წლის 16 ივლისს (იხ. ზემოთ პუნქტები 24 და 25) აცნობა განმცხადებელს თავისი ამ გადაწყვეტილებს შესახებ.

სასამართლოს აზრით, ზემოაღნიშნული აუხსნელი შეყოვნებები შეუსაბამობაშია გამოძიების დაუყოვნებლად დაწყების იდეასთან, რასაც კონვენციის მე-3 მუხლი მოითხოვს, რამდენადაც არსებობს საშიშროება, რომ არასათანადო მოპყრობის კვალი დროთა განმავლობაში გაუჩინარდეს, ხოლო დაზიანება მორჩეს (მაგალითისთვის იხ. *Pădureț v. Moldova*, №33134/03, §63, 2010 წლის 5 იანვარი).

56. გარდა ამისა სასამართლო აღნიშნავს, რომ მიუხედავად ამკარა დაზიანებებისა განმცხადებლის სახეზე, რაც დაადასტურა ექიმმა 2009 წლის 14 აპრილს, არც ერთ ოფიციალურ პირს, რომელთაც იგი იხილეს აღნიშნულ დღემდე - ბოტანიკას პოლიციის განყოფილებაში, პროკურატურაში (რომელიც მუშაობდა განმცხადებლის წინააღმდეგ აღძრულ სისხლის სამართლის საქმეზე), GPD-ს შე-

ნობებში (სადაც იგი ნახა გამომძიებელმა მოსამართლე M.D.-მ), ან №13 სასჯელსადასრულებლის დაწესებულებაში - არ შეუტყობინებთ საგამოძიებო სამსახურებისათვის შესაძლო არასათანადო მოპყრობის ფაქტის შესახებ, განმცხადებლის არაერთი საჩივრის მიუხედავად.

57. სასამართლო კვლავ იმეორებს, რაც მან უკვე დაადგინა, რომ „სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 93-ე, 96-ე და 109-ე მუხლების თანახმად, არავითარი საგამოძიებო ღონისძიება არ [შეიძლება] გატარდეს სავარაუდოდ ჩადენილ დანაშაულზე ... თუკი სისხლის სამართალწარმოება ფორმალურად არ დაწყებულა“ (იხ. *Guțu v. Moldova*, №20289/02, §61, 2007 წლის 7 ივნისი, და *Ipate v. Moldova*, №23750/07, §63, 2011 წლის 21 ივნისი). წინამდებარე საქმეში სისხლისსამართლებრივი გამოძიება არ დაწყებულა, რამაც შეზღუდა გამომძიებლის ძალაუფლება და დააკნინა ნებისმიერი იმ მტკიცებულების მნიშვნელობა, რაც მოიპოვეს განმცხადებლის მიმართ არასათანადო მოპყრობის ჩამდენთა სისხლისსამართლებრივი დევნისათვის.

58. ამავდროულად, განმცხადებელმა გაასაჩივრა, რომ გამომძიებელმა არ ჩაატარა ამოცნობის პროცედურა, მიუხედავად მისი მოთხოვნისა, არც 2009 წლის 8-10 აპრილს მასთან ერთად დაკავებული სხვა პირები მოიძია, რაც საშუალებას მისცემდა შეემონწმებინა, ჰქონდა თუ არა სახეზე არასათანადო მოპყრობის აშკარა კვალი. ხსენებულმა ნაკლოვანებებმა შემდგომში შეარყია გამოძიების ეფექტიანობა.

59. სასამართლო მიიჩნევს, რომ კონვენციის მე-3 მუხლის პროცესუალურ მოთხოვნებს არ შეესაბამება შემდეგი: განმცხადებლის საჩივარზე არასათანადო მოპყრობის შესახებ არ დაწყებულა სათანადო სისხლისსამართლებრივი გამოძიება, აუხსნელი მიზეზით დაგვიანდა განმცხადებლის ბრალდებათა გამოძიება, ხოლო გამოძიების შედეგები დაგვიანებით ეცნობა მას, მოკვლევა ნაწილობრივ განახორციელა ორგანომ, რომელშიც მუშაობდა არასათანადო მოპყრობაში დადანაშაულებულ ან ამ ფაქტის წამყრუებელ პირთა უმეტესობა, რეაგირების გარეშე დარჩა არასათანადო მოპყრობის აშკარა კვალი განმცხადებლის სახეზე, არ დადგენილა განმცხადებელთან ერთად დაკავებული პირები და არც ამოცნობის პროცედურა ჩატარებულა, რითაც გამოვლინდებოდა მტკიცებულებები.

შესაბამისად, დაირღვა მე-3 მუხლის პროცედურული მხარე.

II. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

60. კონვენციის 41-ე მუხლის თანახმად:

„თუ სასამართლო დაადგენს, რომ დაირღვა კონვენცია და მისი ოქმები, ხოლო შესაბამისი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი დარღვევის მხოლოდ ნაწილობრივი გამოსწორების შესაძლებლობას იძლევა, საჭიროების შემთხვევაში, სასამართლო დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას მიაკუთვნებს“.

A. ზიანი

61. განმცხადებელმა მოითხოვა 15,000 ევრო არამატერიალური ზიანის საწესდოდ. მან აღნიშნა, რომ დაზარალდა სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების მხრიდან არასათანადო მოპყრობითა და დამცირებით; მათ არ აღმოუჩინა

ნეს საჭირო სამედიცინო დახმარება; არ მისცეს საშუალება, ოჯახისათვის შეეცხოვინებია მისი ადგილსამყოფელის შესახებ დაკავების პირველ დღეებში და მიაყენეს ფსიქოლოგიური სტრესი, რისგანაც ის კვლავ იტანჯება.

62. მთავრობამ აღნიშნული გააპროტესტა. რადგან ექიმებმა განმცხადებლის სხეულზე დაადგინეს მხოლოდ მსუბუქი ტრავმები, სავარაუდო ტანჯვა არ უნდა ყოფილიყო ძალიან ინტენსიური და, ამდენად, მოთხოვნილი თანხა არის გადაჭარბებული.

63. საქმის სპეციფიკური გარემოებების გათვალისწინებით, სასამართლო სრულად მისაღებად მიიჩნევს განმცხადებლის მოთხოვნას სამართლიან დაკმაყოფილებაზე არამატერიალური ზიანის თვალსაზრისით.

B. ხარჯები და დანახარჯები

64. განმცხადებელმა ასევე მოითხოვა 1,500 ევრო სასამართლოში ხარჯებისა და დანახარჯებისათვის. მან დაასახელა ისეთი კონკრეტული საქმიანობა, როგორცაა ადვოკატის მიერ კვლევის შედეგების წერილობით გადმოცემა, რაზეც მან 50 საათის განმავლობაში იმუშავა.

65. მთავრობის მტკიცებით, მოთხოვნილი თანხა გადაჭარბებული და დაუსაბუთებელია.

66. სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის თანახმად, განმცხადებელს შეუძლია ხარჯებისა და დამახარჯების მოთხოვნა, როცა ნაჩვენებია, რომ ეს თანხები რეალურად და საჭიროებისამებრ დაიხარჯა და თანხის მითითებული ოდენობა გონივრულია. წინამდებარე საქმეში, ითვალისწინებს რა მის ხელთ არსებულ დოკუმენტებს და ზემოხსენებულ კრიტერიუმებს, სასამართლო სრულად იღებს განმცხადებლის მოთხოვნას ხარჯებისა და დანახარჯების ანაზღაურებაზე.

C. საურავი

67. სასამართლო შესაფერისად მიიჩნევს, რომ საურავი განისაზღვროს ევროპის ცენტრალური ბანკის მიერ დადგენილი მინიმალური ნიხრით, რასაც უნდა დაემატოს თანხის სამი პროცენტი.

სსენეპული მიზეზებიდან გამომდინარე, სასამართლო ერთხმად

1. აცხადებს განაცხადს დასაშვებად.

2. ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლის როგორც არსებითი, ასევე პროცედურული მხარეები; და

3. ადგენს:

(ა) კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, საბოლოო გადაწყვეტილების მიღების დღიდან სამი თვის ვადაში, მოპასუხე სახელმწიფომ განმცხადებელს უნდა გადაუხადოს:

(ი) მიყენებული არამატერიალური ზიანისათვის 15,000 (თხუთმეტი ათასი) ევრო და ამას გარდა ნებისმიერი გადასახადი, რომლითაც შეიძლება დაიბეგროს ეს თანხა; და

- (ii) სასამართლოს ხარჯებისა და დანახარჯებისათვის გაღებული 1,500 (ათას ხუთასი) ევრო და ამას გარდა ნებისმიერი გადასახადი, რომლითაც შეიძლება დაიბეგროს ეს თანხა, ორივე თანხის გადახდა უნდა მოხდეს მოლდოვურ ლეიში, გადახდის დღეს არსებული კურსით.
- (b) ზემოხსენებული სამთვიანი ვადის გასვლის შემდეგ თანხის გადახდის დღემდე, აღნიშნულ თანხას დაემატება საურავი იმ მოცულობით, რაც უტოლდება ევროპული ბანკის სესხისთვის განკუთვნილ მინიმალურ პროცენტს, რომელსაც უნდა დაემატოს სამპროცენტიანი განაკვეთი.

შესრულებულია ინგლისურ ენაზე და გაცხადებულია წერილობით 2010 წლის 6 დეკემბერს, სასამართლოს რეგლამენტის 77-ე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტების შესაბამისად.

სანტიაგო კვესტადა
რეგისტრატორი

ჟოზეფ კასადევალი
თავმჯდომარე

